

LISSAGARAY

PARISIN VERIPÄIVÄT

ELI

PARISIN KOMMUNIN HISTORIA

V. 1871

„JOTTA SE TUNNETTAISIIN“

SUOMENTAJAT

SULO VUOLIJOKI JA VÄINÖ TANNER



KUSTANTAJA OSUUSKUNTA KEHITYS, PORI

PORI 1908

OSUUSKUNTA KEHITYKSEN KIRJAPAINO

PARISIN VERIPÄIVÄT

ELI

PARISIN KOMMUNIN HISTORIA

V. 1871

ESIPUHE.

Suomalaisessa asussa tarjotaan lukijoille nyt Lissagarayn kuuluisa „Parisin Kommunun historia“. Tällä „historialla“ on hiukan toisenlainen merkitys köyhälistölle, kuin monilla muilla, vaikkapa vaan sosialidemokratienkin kirjottamalla aikakausien ja tapahtumain kuvauksilla. Parisin Kommuni vuonna 1871 on maailmanhistoriassa nimittäin ainoa tapaus laatuaan, jolloin vallankumouksellinen köyhälistö muodostaa juuri samaa vallankumouksellista köyhälistöä tottelevan hallituksen, joka parisen kuukautta pitää valtaa käsissään.

Tämmönen köyhälistölle mieleenmenevä tapaus on sitä laatua, että sitä seurattessa ja tutkiessa tulee ehdottomasti ajatelleeksi yleensä koko köyhälistön taistelua vallassaolevia luokkia vastaan, josta taistelusta Parisin Kommuni on vaan yksi ilmaus. Tätä köyhälistön taistelun periaatteellista puolta ja yleensä Lissagarayn teoksen johdosta syntyneitä mietteitä koettaa suomentaja seuraavassa piirrellä paperille, apulähteenään käyttäen jo manallemenneen puoluetoveri Friedrich Engelsin ja venäläisen nerokkaan Trotzky'n tätä koskevia kirjotelmia.

Tämmönen „esipuhe“ ei tietysti ole eikä pyrikään olemaan mikään tieteellinen esitys asioista, vaan on se luonnollisestikin enemmän subjektiivinen tunnelmakirjotus ja niitten ajatusten aiheuttama, mitkä Lissagarayn teosta lukiessa mieleen on johtunut. — Proletarisen vallankumouksen teoriaa on yleensä sosialistisessa kirjallisuudessa verrattain vähän käsitelty, suomeksi on meillä siitä kumminkin nykyäänkin jo yksi pätevä esitys: Karl Kautskyn „Yhteiskunnallinen vallankumous“.

I. VALTIO JA TAISTELU VALLASTA.

Vallankumous on hetki, jolloin vallastataistelevat yhteiskunnalliset tekijät julkisesti mittailevat voimiaan. Kansanjoukkoja johtavat niiden elämän luonnolliset alkeisvietit ja edut, ne ryhtyvät taisteluun useinkin käsittämättä taistelunsa päämäärää ja olematta selvillä taistelukeinoista: joku puolue kirjottaa lippuunsa „oikeus ja kohtuus“, toinen „järjestys“;

vallankumouksen „sankareita“ johtaa joko „velvollisuuden“ tunto tahi kunnianhimo; sotajoukkojen käytöksen määrää joko sotakuri tahi pelko, tahi vieläpä vallankumouksellinen älykin, joka on sekä sotakuria että pelkoa voimakkaampi; innostus, voitonhimo, tottumus, ajatuksen kotkanlento, taikausko, uhrautuvaisuus — tuhannet tunteet, aatteet, mielen-tilat, kyvyt, intohimot — kaikki ne heittäytyvät valtavaan vallankumouksen kurimukseen, tahraantuvat siinä, hukkuvat siihen, tahi myös nousevat korkeuksiin; mutta itse asiassa on vallankumous kuitenkin hetki, jolloin vallastataistelevat yhteiskunnalliset tekijät julkisesti mittailevat voimiaan, jolloin uudet, taloudellisten olojen synnyttämät voimat koettavat työntää vallassaolevia voimia tieltään pois, järjestääkseen uudelleen yhteiskunnalliset suhteet.

Valtiovalta ei ole itsessään päämäärä. Se on kone, ainoastaan välikappale hallitsevan yhteiskunnallisen voiman käsissä. Kuten kaikilla koneilla, on valtiollallakin liikkeellepaneva ja toimeenpaneva koneistonsa. Liikkeellepanevana voimana on luokkaetu; sen koneistona on agitatsioni, sanomalehdistö, kirkko ja puolue, katukokous, anomus, kapina. Toimeenpanevana koneistona on hallitus poliisineen, tuomioistuin vankiloineen ja armeija.

Valtiovalta ei ole itsessään päämäärä. Mutta se on mahtavin keino yhteiskunnallisten suhteitten järjestämisessä, epäjärjestykseen saattamisessa ja uudelleen järjestämisessä. Sen mukaan, kenen käsissä se on, voi se olla mitä syvimmälle käyvän muutoksen aiheuttajana eli taantumuksen välikappaleena. Jokainen valtiollinen puolue, joka sen nimen ansaitsee, pyrkii saamaan käsiinsä hallitusvallan, voidakseen asettaa sen palvelemaan sitä luokkaa, jonka etuja se ajaa. Sosialidemokratia, köyhälistön puolueena pyrkii luonnollisesti työläisluokan valtiolliseen ylivaltaan.

Köyhälistö kasvaa ja vahvistuu kapitalismin mukana. Siinä merkityksessä on kapitalismin kehitys sama kuin köyhälistön kehitys diktatuurin saavuttamiseksi. Mutta se päivä ja tunti, jolloin valta siirtyy työläisluokan käsiin ei riipu välittömästi tuotantovoimien kehitysasteesta, vaan juuri luokkataistelun suhteista, kansainvälisestä asiain-tilasta ja lopuksi riippuu se myös koko joukon subjektivisista tekijöistä, tottumuksista ja tavoista, yrittävyydestä, uhrautuvaisuudesta . . .

Jossakin maassa, joka on taloudellisesti takapajulla, voi köyhälistö päästä valtaan ennen kuin toisessa, kapitalistisesti edistyneessä maassa. Vuonna 1871 köyhälistö otti itsetietoisesti käsiinsä yhteiskunnallisten asioiden johdon pikkuporvarillisessa Parisissa — tosin vaan kahdeksi kuukaudeksi — meillä Suomessa oli köyhälistö vallassa suurlakon aikana v. 1905, kylläkin vaan muutaman päivän, mutta eipäs se ole päässyt valtana Englannin ja Yhdysvaltain suurkapitalistisissa teollisuuskeskustoissa.

Semmoinen käsitys, että köyhälistön diktaturi riippuisi ikäänkuin automaattisesti maan teknillisistä tuotantovoimista ja tuotantomuodoista, on vaan äärimmäisyyksiin mennyt „taloudellisen“ materialismin ennakkoluulo. Sellaisella näkökannalla ei ole mitään yhteistä marxilaisuuden kanssa. Pariisin työmiehet ottivat vallan käsiinsä 26 päivänä maaliskuuta 1871, mutta ei sen takia, että tuotantosuhteet olisivat olleet valmiit köyhälistön diktaturia varten, eikä myöskään sen takia, että ne *työmiesten mielestä* olivat valmiit, vaan sen takia, että porvariston kavallus kansallisen puolustuksen asiassa *pakotti* heidät ottamaan vallan käsiinsä. Lissagaray todistaa sen. Parisia ja samassa koko Ranskaa oli mahdollista puolustaa vain asestamalla köyhälistö. Mutta vallankumouksellinen köyhälistö on uhkaus porvaristolle ja asestettu köyhälistö on aseilla varustettu uhkaus. Thiers'in hallitus ei nostattanut Ranskan työläisväestöä Bismarckin sotamieslaumojia vastaan, jotka piirittivät Parisia, vaan se nostatti Ranskan taantumukselliset laumat proletarista Parisia vastaan, vetäytyi koiranjuonia punomaan Versailleen ja jätti pääkaupungin työmiesten käsiin, jotka halusivat vapautta maalleen ja itselleen sekä kansalleen onnea. Köyhälistö huomasi tunnin tulleen, jolloin sen itse piti pelastaa maansa ja tulla kohtalonsa isännäksi. Se ei voinut olla ottamatta käsiinsä valtaa, valtiollisten tapahtumain juoksu pakotti sen siihen. Valta yllätti sen. Mutta siitä huolimatta, niin pian kuin se vallan saavutti, meni se luokkavaistonsa voimalla yhä eteenpäin säännöllisellä tiellä — pienempiä luopumisia lukuunottamatta. Marx ja Engels selittävät, että sen luokkakanta pakotti sitä ennen kaikkea tarkotusperäisesti uudistamaan valtiollisen koneiston, ja sama luokkakanta osotti sille oikean menettelytavan taloudellisella alalla. Vaikkakin Kommuni hävisi, ei siihen ollut syynä vaillinainen tuotantovoimien kehitys, vaan siihen vaikutti koko joukko valtiollisia syitä: Parisin piiritys ja erottaminen maaseudusta, kovin epäedullinen kansainvälinen asema, omat virheet j. n. e.

II. TASAVALTA JA TYÖVÄESTÖN DIKTATURI.

Parisin Kommuni vuonna 1871 ei tietysti ollut yhteiskunnallinen kommuni; sen hallitus ei ollut lähimainkaan vielä yhteiskunnallisen vallankumouksen kehittynyt hallitus. „Kommuni“ oli vaan esipuhe. Se pani toimeen köyhälistön diktaturin, mikä on yhteiskunnallisen vallankumouksen välttämätön edellytys. Ei Parisi sen takia joutunut työväestön diktaturihallituksen alle, että se julisti tasavallan, vaan siksi, että se 90 edustajastaan valitsi 72 edustajaa työläisten joukosta ja otti köyhälistön kaartin suojakseen. Sattuvampi on sanoa, että itse tasavaltakin tuli „työläisvallan“ luonnolliseksi ja välttämättömäksi muodoksi.

Ranskan Kari, Alexandre Millerand, joka näytteli sosialistisen panttivangin osaa Valdeck-Rousseau-vainajan ministeristössä, Kommunin pyöveli-vainajan, kenraali Gallifetin vieressä, tämä entinen sosialisti Millerand julisti valtiolliseksi johtolauseekseen: „Tasavalta on sosialismin valtiollinen kaava, sosialismi on tasavallan taloudellinen sisältö“. Pitää myöntää, että sillä politisella kaavalla ei ole mitään „yhteiskunnallista sisältöä“. Nykyajan tasavallat, jotka muodollisesti näyttävät kansanvaltaisilta järjestelmiltä, kansantahdon ilmaisuilta, ovat kumminkin omistavien luokkien diktaturin valtiollisia „kaavoja“. Kun Norja erosi Ruotsista, olisi se voinut onnellisesti pysyä samassa valtiomuodossa, s. t. s. se olisi voinut säilyttää tasavaltamuodon, ilman että se olisi tarvinnut muuttua „valtiolliseksi sosialismin kaavaksi“, — voimme mennä takuuseen, ettei hiuskarvakaan olisi silti pudonnut pormestari Stockmannin ja toisten „yhteiskunnan pylväitten“ päästä, — mutta Norja piti parempana hankkia itselleen kuninkaan, — onhan majesteettillisten kandidaattein reserviarmeija vaikka kuinka suuri! — ja sillä tavalla seppelöidä itsenäisen väliaikaistasavallaisen rakennuksen.

Usein pintapuoliset porvarit luulevat, että sosialidemokratia pyrkii vaan kansanvaltaiseen tasavaltaan ja on muka sitte tyytyväinen, kun tämä kaikkeaparantava lääke on saavutettu. Meilläkin ovat porvarilliset usein viitanneet vaaliohjelmamme ensimmäiseen kohtaan, jossa vaaditaan hallitsijan vallan supistamista mahdollisimman vähiin, niin että hänelle tuskin jäisi muuta kuin oikeus uusien vaalien kautta kuulustella kansan mielipidettä jonkun asian suhteen. He antautuvat todistelemaan, että senkautta ei vielä saapuisi mikään valmis paratiisi maan päälle. Mutta huonosti he silloin tuntevat sosialidemokratian periaatteet ja sen päämäärän. Ei sosialidemokrateilla ole minkäänlaisia liällisiä luulotteluja kansanvaltaisen tasavallan — tai yhtä hyvän, kansanvaltaisen monarkian — suhteen. Eräässä kohden sanoo Engels nimenomaan:

„Usein luullaan, että perinnöllisen yksinvallan kieltäminen ja tasavallan ohjelmaan ottaminen olisi jokin erittäin radikaali askel. Itse asiassa ei valtiovalta ole mitään muuta, kuin välikappale yhden kansanluokan käsissä toisen kansanluokan sortamiseksi, olipa valtiomuoto sitte kansanvaltainen tasavalta tai yksinvalta.“ Kumminkin pyrkii kansainvälinen sosialidemokratia tasavaltaan, tietoisena siitä, että kansanvaltainen tasavalta, joskaan ei itsessään ole mikään kaikkia parantava lääke, on kuitenkin valtiollisesti kehittyneempi muoto kuin yksinvalta ja samalla köyhälistön yhteiskunnallisen vapautumisen ainoa mahdollinen muoto — sillä ehdolla, että köyhälistö sen repäsee pois porvariston käsistä ja muuttaa sen aliluokan sortamisvälikappaleesta ihmisyyden yhteiskunnallisen vapautumisen välikappaleeksi.

III. TALOUDELLINEN KEHITYS JA TYÖVÄESTÖN DIKTATURI.

Vallankumousta oli käsitelty porvarillisessa, sekä myöskin — myöntäkäämme se, — sosialidemokratisessa kirjallisuudessa ja sanomalehdissä ilmiönä, joka itsenäisenä, ellei juuri edellisestä kehityksestä riippumattomana, ilmestyy tapahtumain taivaalle ja toimittaa historian sille määräämät tehtävät. Kun sitte sosialidemokratiseen kirjallisuuteen ilmestyi toisellainen käsitys vallankumouksesta, käsitys, jonka mukaan vallankumous ei olekaan niin itsenäinen, niin riippumaton, niin supistunut käsite kuin ennen oli ajateltu, vaan että se on kestävä, jatkuva, yhtämittainen, yhtäjaksoinen tapahtumain pitkä sarja, joka yhdistää nykyhetken tulevaisuuden sosialistiseen yhteiskuntaan, jossa ei enää mitään riistämistä tapahdu, niin nostivat porvarisleirit suuren hälinän. — Vallankumous — huusivat he — ei ole mikään niin pitkällinen tapahtumasarja, vallankumous ei ole keino, jota voidaan laillistuttaa. Se on poikkeuksellinen keino ja sitä voidaan käyttää vain poikkeustapauksissa. Yleisen vapausliikkeen päämääränä ei ole ikuistuttaa vallankumousta, vaan mahdollisimman pian johtaa se „lain“ kulkuväylään j. n. e. Tosiaankin, saman lain, saman perustuslain kulkuväylään, jonka avulla kansanjoukkoja perustuslaillisesti pidetään kurissa, sen lain kulkuväylään, jonka avulla „perustuslain puolesta kärsineille“ myönnetään ruhtinaalliset korvaukset ja kymmenien tuhansien eläkkeet. — Mutta onneksi ovat tapahtumat tarpeeksi tehneet pilaa meidänkin maamme perustuslaillisista sankareista, ovat osottaneet, että he ovat valmiit kukittamaan vaikka minkälaisia murhamiehiä, kun ne vaan kuuluvat heidän luokkaansa ja kun niiden teot vaan palvelevat heidän puolueensa etua, vaikka he samalla saarnaavatkin keskeytymätöntä vallankumousta vastaan ja ärjyvät köyhälistölle, jos se kukilla osottaa myötätuntoisuuttaan „laillisen tuomion“ kautta majesteettirikosjutun tähden vuosikaudeksi vankeuteen tuomittua toveriaan kohtaan.

Eivätkä meidän porvarissankarimme, jotka väittävät käyvänsä kiihkeätä sotaa *jokaista* laittomuutta vastaan, kuitenkaan uskalla asettua meidän suurlakkomme suhteen tuomitsevalle kannalle, vaikkakin se oli „laittomuuksia“ aivan täynnä, mutta he eivät uskalla tätä vastaan asettua jo saavutettujen perustuslaillisten *voittojen* tähden.

Olenpa lukenut sosialidemokratien omasta keskuudestakin lähteneitä lausuntoja jatkuvan, lakkaamattoman vallankumouksen käsitettä vastaan. — Lakkaamaton vallankumous? — Yhteiskunnallinen kumous? — kysyvät he, — mitä se on? Eikö marxilaisuus opeta, ettei mikään yhteiskunnallinen järjestelmä ennen anna sijaa uudelle yhteiskunnalle, kuin sitte vasta kun tämä on sisällyksensä niin tyhjäksi ammentanut, ettei

se enää voi pysyä koossa? Sitte *vasta* pitäisi myöskin pyrkiä muka ottamaan valtaa köyhälistön käsiin, silloin vasta — sanovat he — pitäisi pyrkiä köyhälistön diktatoriin.

Mitä sitte merkitsee se, että kapitalismin pitää tyhjiin ammentua, ennenkuin köyhälistö voi ottaa käsiinsä valtiollisen vallan? Merkitseekö se sitä, että pitäisi kehittää tuotantovoimat äärimmäisyyteen saakka? — Mutta missä siinä tapauksessa tuo äärimmäisyys on? Mitkä ovat sen tunnusmerkit?

Viimeisten vuosikymmenien taloudellinen kehitys on osottanut, että eivät kaikki pikkuliikkeet joka alalla tule täydellisesti loppumaan, vaikkakin se tulo, mikä suurliikkeistä johtuu, yhäti pikkuliikkeistä johtuvaan tuloon verraten suurenee, joten sillä tavalla tulee talouden päähaarojen yhteiskunnallistuttaminen yhä helpommaksi ja helpommaksi. Mutta minkälainen pitäisi olla näiden kahden tuotantotavan prosenttisuhde toisiinsa, voidaksemme sanoa: „kapitalismi on saavuttanut huipunsa, köyhälistöllä on oikeus poimia kypsä hedelmä ja ottaa käsiinsä valtiovalta?“

Ei puolueemme kuitenkaan ajattelekaan rakentaa uutta sosialistista yhteiskuntaa *tahtonsa* syvyydestä, se tahtoo ja voi perustaa sosialistisen yhteiskunnan ainoastaan taloudelliseen kehitykseen, joka tietysti silloinkaan ei keskeydy, kun köyhälistö pääsee valtaan.

Mutta nyt on asia sillä tavalla — ja tämä on sängen tärkeä puoli kysymystä — että ensiksikin on taloudellinen kehitys jo aikoja sitte tehnyt sosialismin sivistysmaissa edulliseksi järjestelmäksi ja toiseksi, ei taloudellisessa kehityksessä ole minkäänlaisia objektivisia silmänräpäyksiä, joista alkaen valtio voisi johtavana ja määräävänä sekaantua tuotantoon, poistamalla yksityistuotannon ja asettamalla yhteiskunnallisen tuotannon sen sijaan.

On tietysti totta, että mitä korkeampi kapitalistinen kehitysmuoto on silloin kun työväenluokka ottaa vallan käsiinsä, sitä helpommin se voi täyttää sosialiset tehtävänsä, sitä välittömämmin se voi alkaa yhteiskunnallisen talouden järjestelyn, ja sitä lyhemmäksi tulee sosialistisen vallankumouksen murroskausi. Mutta seikka on se — ja se on toinen tärkeä puoli kysymystä — että sen hetken valinta, jolloin voidaan vallottaa valtiovalta, ei riipu ollenkaan itse köyhälistöstä. Luokkataistelu, joka kehittyi kapitalistisen kehityksen pohjalla, on samallinen objektivinen prosessi kuin taloudellinen kehityskin ja sillä on siis välttämättä samallaiset sisäiset pyrkimykset. Mutta jos kerran objektivinen luokkataistelun kehitys asettaa köyhälistölle määrätynä vallankumouksen hetkenä kaksi vaihtoehtoa: joko ottaa haltuunsa valtiollisen vallan oikeudet ja velvollisuudet tahi luopua luokka-asemastaan, niin silloin sosialidemokratia ottaa taistelun valtiovallasta lähimmäksi tehtäväkseen. Eikä se

sen takia ollenkaan kiellä kehityksen syvempiä objektivisia prosesseja, tuotannon karttumisen ja keskittymisen prosessia, mutta se sanoo: jos kerran luokkataistelu, joka lopuksi perustuu taloudelliseen kehitykseen, johtaa palkkatyöläisluokan diktatureihin, ennen kuin köyhälistö on täyttänyt taloudellisen tehtävänsä (politista se ei ole tuskin alkanutkaan), niin se merkitsee vaan, että historia työntää köyhälistölle äärettömän vaikeita tehtäviä. Voi tietysti tapahtua, että köyhälistö on pakotettu hetkeksi aikaa perääntymäänkin. Mutta se ei kumminkaan voi kieltäytyä tehtävistään, muuten sitä uhkaa koko luokan rappeutuminen, koko maan raakalaistuminen.

IV. VALLANKUMOUS, PORVARISTO JA TYÖVÄESTÖ.

Kun me puhumme keskeytymättömästä vallankumouksesta, niin perustamme väitteemme luokkasuhteitten tutkimiseen nykyisessä vallankumoustaistelussa, joka etenkin Venäjän köyhälistön vapauspyrkimyksissä vuosien kuluessa on selvästi ilmaantunut.

Venäjän vallankumous, joka on ilmaissut äärettömä toimintatarmoa ja väsymättömyyttä, ei ole kuitenkaan luonut ainoatakaan valtiollista laitosta tukemaan „vapauksia“ ja „takauksia“. Ensimmäinen duuma tapettiin. Toinenkin duuma sai mennä samaa tietä. Kolmas duuma kyllä elää, mutta on se vaalilain muutoksen kautta joutunut mustasotnialaisten valtaan. „Vapaamieliset“ porvarilliset hätäilevät, että vallankumous on „hedelmätön“. Mutta vallankumouksella on juuri oikeus olla ylpeä tästä „hedelmättömyydestä“, sillä se on vaan sen sisällisen voiman ulkonainen ilmaus. Joka kerta kun hallitus yrittää sovintoa omistavain luokkain hätääntyneiden edustajain kanssa, ja luottaen heihin, piirtää perustuslakien luonnoksia, niin uusi vallankumouksellinen aalto, aina edellisiä voimakkaampi, pyyhkii piirustukset pois ja paiskaa hajalle kaikki virkavaltaset ja vapaamieliset piirustusniekat.

Porvaristo ei kykene johtamaan kansaa, kukistamaan itsevaltiutta ja saavuttamaan parlamentarista järjestelmää. Mutta kansa, köyhälistön johtamana estää porvareita tekemästä sovintoa itsevaltiuden kanssa. Porvarillinen kansanvalta ei kykene johtamaan köyhälistöä, koska tämä on liiaksi kasvanut, voidakseen porvarien talutusnuorassa kulkea.

Köyhälistö on vallankumouksen *ainoa* johtava ja pääasiallinen taisteluvoima. Se ottaa haltuunsa koko vallankumouksen taistelukentän, sitä ei tyydytä eikä voi tyydyttää näennäiset myönnytykset, vaan tulee se, kenties hetkittäin seisahtuen, mutta sitte yhä suuremmalla voimalla rynnäten johtamaan voittoon vallankumouksen.

Otetaan tässä vaan yksi esimerkki porvarillisten heikkoudesta heidän taistellessaan Venäjällä parlamentarisen järjestelmän puolesta. Aina

kun on syntymäisillään porvarillisten haluama eduskunta, niin vallankumous sen tappaa tai tekee merkityksettömäksi. Toinen porvarillisten vallankumouksien historiallinen laitos on tapettu ihan kohdussaan, tai oikeammin sanoen sen ollessa vielä suunnitelmassa. Se on — porvarillinen kansalliskaarti.

Kansalliskaarti on kaikissa vallankumouksissa aina ollut ensimmäinen sotahuuto ja ensimmäinen valloitus — niin oli se 1792 ja 1848 Parisissa, kaikissa Italian valtioissa, Wienissä ja Berlinissä. Vuonna 1848 oli kansalliskaarti (n. s. omistavien ja „sivistyneitten“ luokkien asestaminen) koko porvarillisen ja kaikkein maltillisimmankin oppositionin sotahuuto ja sen tehtävänä ei ollut ainoastaan suojella saavutettuja eli luvattuja vapauksia valtiokaappauksilta ylhäältä päin, vaan myöskin estää köyhälistöä „ryöstämästä“ porvarillista omaisuutta. Siten on kansalliskaarti aina ollut porvariston silmiinpistävimpiä luokkavaatimuksia. „Italialaiset ymmärsivät saugen hyvin“, kertoo vapaamielinen englantilainen historioitsija Italian yhdistämisaikalta, „että kansalliskaartin asestaminen olisi hävittänyt itsevaltiuden. Sitä paitsi olisi se ollut hallitseville luokille takauksena kaikkea mahdollista anarkiaa ja levottomuuksia vastaan, joita odotettiin tapahtuvan“. (Baltor King, Italian Yhdistämishistoria). Ja hallitseva taantumus, jolla ei ollut tarpeeksi sotavoimaa käytettävissä voidakseen tukahuttaa „anarkiaa,“ s. t. s. vallankumouksellisia kansanjoukkoja, se taantumus asestutti porvariston. Itsevaltius lupasi ensin porvaristolle tukehuttaa ja rauhoittaa työmiehet, mutta sitten riisui se aseet porvaristolta ja rauhoitti nekin.

Venäjän porvarilliset puolueet eivät tahdo kansalliskaartia sotahuudokseen. Itse asiassa vapaamieliset kyllä ymmärtävät asestamisen tärkeyden. Itsevaltius on niitä tarpeeksi läksyttänyt tämän asian suhteen. Mutta he ymmärtävät samassa, että Venäjällä on mahdotonta luoda kansalliskaartia ulkopuolella köyhälistöä ja köyhälistöä vastaan. Venäläiset työmiehet ovat jotain toista, kuin 1848 vuoden työmiehet Ranskassa, jotka sulloivat taskunsa täyteen kiviä ja sieppasivat hiilihankoja käsiinsä, sillä välin kuin pikkukauppiat, ylioppilaat ja asianajajat kulkiivat kruununkiväärit olalla ja miekat vyöllä.

Asestaa vallankumous, se merkitsee Venäjällä asestaa ennen kaikkea työmiehet. Tietäen sen ja sitä peljäten kieltäytyvät venäläiset vapaamieliset ylipäätään kansalliskaartista. He luovuttavat itsevaltiudelle senkin aseman ilman taistelua, niin kuin Thiers'in porvaristo luovutti Parisin ja Ranskan Bismarkille, voidakseen vaan tulla toimeen asematta työväestöä.

Kirjassa „Perustuslaillinen Valtio“ sanoo eräs venäläinen „vapaamielinen“ aivan oikein että „tarpeen tullessa yhteiskunnan itsensä pitää olla valmiina nousemaan suojelemaan perustuslakiaan“. Mutta koska

tästä itse asiassa johtuu kansan asestamisen vaatimus, niin vapaamielinen filosofi samassa huomaa tarpeelliseksi lisätä että valtiokaappausten torjumiseksi „ei ole ollenkaan tarpeellista, että kaikki kulkisivat aseet käsissä“. Tarvitaan, että koko yhteiskunta on valmis panemaan vastaan. Mutta millä keinolla — se on salaisuus. Kenties ajattelee tämä vapaamielinen herra samanlaisia aseita käyttää, kun meidän perustuslaillisemme nykyään (katso Helsingin Sanomain pääkirjotus 26 p:nä huhtik. 1908), jotka tahtovat venäläistä virkavaltaa pelottaa — huudolla. He nimittäin sanovat:

„Meillä ovat mahdollisesti kovat ajat edessä. On mahdollista, että tarvitaan — ennemmin tai myöhemmin — voimakasta lausuntoa Suomen eduskunnan puolelta, lausuntoa, jossa Suomen kansan sisin ajatus peittelemättä on valtiopäiväin hajottamisen uhallakin julkilausuttava.“

Ajatuksenjuoksu, mikä näissä kummassakin lausunnossa on, menee jotakuinkin samaan, nimittäin että tehdään mitä tahansa, annetaan vaikka — lausunto, mutta suurempi vaara meitä uhkaa asetetun köyhälistön kuin itsevaltiuden taholta.

Ja tämä asianlaita panee köyhälistön yksin pitämään huolta vallankumouksen asestamisesta. Ja kansalliskaarti, 48 vuoden porvariston luokkavaatimus on jo alusta alkaen tullut meillä kansan ja ennen kaikkea köyhälistön asestamisen vaatimukseksi. Tämä kysymys valaisee koko venäläisen ja siitä riippuvan suomalaisen vallankumouksen kohtaloa.

V. PALKKATYÖLÄISET JA TALONPOIKAISVÄESTÖ.

Ensimmäiset tehtävät, joita köyhälistön pitää suorittaa heti vallan saavuttamisen jälkeen, ovat politiset tehtävät: pitää vahvistaa asemaa, asestaa vallankumous, riistää aseet taantumukselta, levittää vallankumouksen alaa, uudistaa valtio. Niiden tehtävien suorittamisessa, erityisesti mikä koskee viimeainittua niistä, ei minkään maan köyhälistö saa unohtaa Parisin Kommunin kokemusta. Seisovan sotaväen ja polisin hävittäminen, kansan asestaminen, byrokraattisen virkakomennon lakkauttaminen, kansanvaltaiset virkamiesvaalit, niiden palkan yhtäläistytäninen, kirkon erottaminen valtiosta — tässä tehtävät, joita Kommunin esimerkin mukaan pitää suorittaa ennen kaikkea. Mutta köyhälistö ei voi kumminkaan vahvistaa valtaansa, laajentamatta itse vallankumouksen alaa.

Useat työtätekevän väestön kerrokset, erityisesti maalla, yhtyvät silloin vasta vallankumoukseen ja saavat politisen järjestyksensä vasta sen jälkeen, kuin vallankumouksen eturivi, kaupunkilaisköyhälistö on vallottanut valtiovallan. Vallankumouksellinen kiihotus ja järjestys-

toiminta tulee tapahtumaan valtion kustannuksella. Lopuksi tulee itse lakiasäättävästä mahdollista voimakas keino, millä kansanjoukot tehdään vallankumouksellisiksi.

Mutta samassa meidän yhteiskunnallis-historiallisten olojemme luonne, joka koko porvarillisen vallankumouksen taakan heittää köyhälistön niskoille, ei luo ainoastaan äärettömiä vaikeuksia, vaan antaa sille myöskin suurempia etuja. Se näkyy köyhälistön ja talonpoikaisväestön suhteissa.

1789—93 vuoden ja 1848 vuoden vallankumouksissa valta siirtyi alussa itsevaltiudelta porvariston maltillisten aineksien käsiin; tämä sitten vapautti talonpoikaisväestön (kuinka — se on toinen kysymys) ennen kuin vallankumouksellinen kansanvalta sai vallan käsiinsä. Vapautettu talonpoikaisväestö lakkasi olemasta huvitettu „kaupunkilaisten“ poliittisista meiningeistä s. t. s. seuraavista vallankumouksen tapahtumista ja asettuen liikkumattomana järjestyspuolueen perusteeksi, kavalsi vallankumouksen jollekin keisarilliselle tahi kuninkaalliselle taantumukselle.

Venäläinen vallankumous, kuten ylempänä olemme maininneet, ei anna minkään porvarillis-perustuslaillisen järjestelmän kehittyä niin, että se voisi suorittaa jotkut kansanvallan alkeistehtävät.

Mutta vasta köyhälistö, joka saavuttaa valtiollisen vallan, esiintyy talonpoikaisväestön suhteen vapauttaja-luokkana.

Niinkuin Kommunilla, on sillä täysi oikeus ilmottaa talonpojille: „Meidän voittomme on myös teidän voittonne!“

Köyhälistön hallitus ei merkitse ainoastaan kansanvaltaista yhtäläisyyttä, vapaata itsehallintoa, koko verotaakan siirtämistä omistaville luokille, seisovan sotaväen hävittämistä kansanasestuksen tieltä, pakollisten kirkkoverojen poistamista, vaan myöskin kaikkien niiden vallankumouksellisten muutosten hyväksymistä, joita talonpojat ovat aikaansaaneet maanomistus-suhteissa. Näistä muutoksista köyhälistö tulee johtamaan kaikki seuraavat valtiolliset toimenpiteensä maatalouden alalla. Näin ollen tulee talonpoikaisväestölle olemaan vähintään yhtä paljon etua jo alusta alkaen, s. t. s. kaikkein vaikeammallakin ajalla — puoltaa köyhälistön järjestelmää, kuin Ranskan talonpoikaisväestöllä oli tukea Napoleon Bonaparten sotilasjärjestelmää, joka pistimien voimalla takasi uusille maanomistajille heidän maakappaleittensa koskemattomuuden. Ja se tahtoo sanoa, että kansaneduskunta, joka on köyhälistön ja sitä tukevan talonpoikaisväestön johdon alla kokoon kutsuttu, ei ole mitään muuta, kuin köyhälistövallan kansanvaltainen ilmaisumuoto.

Mutta eikö ole mahdollista, että talonpojat työntäisivät pois köyhälistön ja tulisivat itse sen sijalle?

Se on mahdotonta. Koko historiallinen kokemus vastustaa sitä otaksunaa. Se osoittaa, että talonpoikaisväestön on vaikea näytellä *itsenäistä* osaa politikassa.

Kapitalismin historia on historia maaseudun alistumisesta kaupungin alle. Europalaisten kaupunkien teollisuuden kehitys aikaansai aikanaan sen, että maataloudellisen tuotannon alalla feodaliset tuotantosuhteet hävisivät. Mutta maaseutu itse ei jaksanut kohottaa sellaista luokkaa, joka olisi vallankumouksen kautta voinut hävittää feodalismia. Sama kaupunki, joka alisti maatalouden pääoman alle, kohotti nämä vallankumoukselliset voimat, jotka ottivat käsiinsä ylijohdon maaseudun yli ja jakoivat sillekin osansa poliittisista ja omaisuusvallankumouksista. Seuraavassa kehityksessä pääoma orjuuttaa maaseudun ihan lopullisesti taloudellisessa suhteessa ja samassa orjuuttavat kapitalistiset puolueet talonpoikaisväestön poliittisesti. Nämä kutsuvat feodalismia uudelleen esiin parlamentarisessa politikassaan, he muuttavat talonpoikaisväestön poliittiseksi alustalaisikseen, vaalimetsästyksensä pääpaikoiksi. Nykyaikainen porvarillinen valtio työntää talonpojat vero- ja sotilasjärjestelmänsä koronkiskurien kitaan ja valtiopappien, valtiokoulun ja kasarmirappeutumisen kautta tekee se talonpojan koronkiskuripolitiikan uhriksi.

Kun porvaristo pakosta luovuttaa köyhälistölle kaikki valtiolliset asemansa, pitää sen luovuttaa myöskin ylijohdonsa talonpoikien yli. Siinä poliittisessa tilassa, kun valta on siirtynyt köyhälistön käsiin, ei talonpojille jää mitään muuta neuvoa, kun yhtyä työläiskansanvaltaan. Olkoonpa, että se tekee sen yhtä itsetiedottomasti, kuten se tavallisesti sitä on tehnyt, yhtyessään kannattamaan porvarillista järjestelmää! Mutta sinä aikana, kun porvarilliset puolueet, vallottaen talonpoikien äänet, koettavat käyttää valtaansa ryöstämällä talonpoikaa ja pettämällä sitä kaikissa sen toiveitten suhteen ja sitten pahimmassa tapauksessa luovuttamalla paikkansa toiselle kapitalistiselle puolueelle, niin köyhälistö, jos talonpojat sitä tukevat, panee käymään kaikki voimansa kohottaakseen sivistystasoa maaseudulla ja kehittääkseen talonpoikaisväestössä poliittista itsetietoisuutta.

Marx sanoo, että ranskalaisen talonpojan ennakkoluulot olisivat varmaankin hävinneet Kommunin julistuksen johdosta, joka puhui heidän kärsimyksistään ja elinvaatimuksistaan. Tilanomistajat ymmärsivät sen hyvin hyvästi ja sitä he eniten pelkäsivät, että jos Pariisi vapaasti saa pitää yllä yhteyttänsä maaseudun kanssa, niin joidenkuiden kuukausien päästä syttyy yleinen talonpoikaiskapina. Sitä peläten he kiiruhtivatkin piirittämään Parisin, estääkseen kulkutaudin levenemisen . . .“

Kaikesta, mitä ylempänä olemme maininneet, pitäisi olla selvillä se, mikä on mielipiteemme „köyhälistön ja talonpoikaisväestön diktatu-

rista". Asian ydin ei ole siinä, onko se mielestämme periaatteellisesti mahdollinen ja toivottava, „tahdommeko“ tahi „emmekö tahdo“ sellaista politisen yhteistoiminnan muotoa. Mutta mielestämme on mahdotonta panna sitä täytäntöön, ainakaan lähimmässä tulevaisuudessa. Tosiaankin sellainen liittoutuminen edellyttää, että joko porvarillinen puolue vallottaa talonpoikaisväestön, tahi talonpoikaisväestö luo itsenäisen voimakkaan puolueen. Mutta niistä kumpikin on mahdotonta, niin kuin olemme koettaneet osottaa.

Siitä huolimatta köyhälistön diktatori tulee epäilemättä talonpoikaisväestön kaikkien todellisten etujen edustajaksi, — ei ainoastaan talonpoikain etujen, vaan myöskin pikkuporvarien ja sivistyneitten luokkien etujen edustajaksi. „Kommuni“, sanoo Marx, „oli ranskalaisen yhteiskunnan kaikkien terveitten ainesten todellinen edustaja; se oli siitä syystä tosiaankin *kansallinen hallitus*“.

Mutta se jäi köyhälistön diktaturiksi.

VI. KÖYHÄLISTÖN DIKTATORIN MENETTELYTAPA JA PÄÄMÄÄRÄ.

Köyhälistön diktatori ei merkitse missään tapauksessa vallankumouksellisen järjestön diktatoria köyhälistön yli, vaan diktatoria köyhälistön kautta — koko yhteiskunnan yli. Ja sen osoittaa parhaiten Pariisin Kommuni.

Wienin vallankumous maaliskuussa vuonna 1848, hankki vallan ylioppilaille, jotka olivat ainoat senaikaisessa porvaristossa, jotka vielä kykenivät ajamaan vallankumouksellista politiikkaa. Köyhälistö, hajaantuneena ilman politista kokemusta ja itsenäistä johtoa kulki ylioppilaitten talutusnuorassa. Kaikkina arveluttavina hetkinä työmiehet pyysivät herroja, jotka tekivät päällään „työtä“, että nämä auttaisivat niitä „jotka tekevät työtä käsillään“. Toisinaan ylioppilaat kutsuivat työmiehet esiin, väliin taas estivät heitä saapumasta laitakaupungilta keskikaupungille. Usein he kielsivät näitä politisen auktoritetinsä nimessä, jota samassa kannatti akatemisen sotajoukon asevarasto, esiintymästä itsenäisillä vaatimuksilla. Se oli ihan selvä muoto hyväntahtoisesta vallankumouksellisesta diktaturista köyhälistön *yli*.

Parisjn Kommunissa perustui kaikki työmiesten itsetoimintaan. Kansalliskaartin keskuskomitea ehdotti Kommunin valitsija-köyhälistölle, ettei se unohtaisi, että ainoastaan ne henkilöt tulevat uskollisesti palvelemaan sitä, jotka ovat valitut työmiesten keskuudesta.

„Välttääkö omistavia“, kirjotti keskuskomitea, „koska tapahtuu harvoin, että varakas ihminen luulee työmiestä veljekseen“. Kommuni oli köyhälistön toimikunta, kansallis-kaarti — sen sotajoukko, virkamiehet — sen vastuunalaiset palvelijat. Se oli köyhälistön diktatori.

Nykyinen työmiehluokka niin Suomessa, Venäjällä kuin muuallakin, ei ole ollenkaan wieniläisen 1848 vuoden työmiehlauman näköinen. Ja paras todistus siitä on niin Venäjän vallankumous kuin meidän suur-lakkomme. Venäjän itsetietoinen työväestö ei suinkaan ole porvarillis-mielisten ylioppilaitten tai muitten johdettavissa ja kutka marraskuun suurlakossa Helsingin poliisikamaria hallussaan pitivät, olivatko ne porvareita tai työväestöä? Kyllä kai muistamme, että ne olivat työväkeä!

Pariisin työmiehet eivät vaatineet Kommunilta ihmeitä. Ei nytkään tietysti köyhälistön diktatuurilta tule ensimmäisessä silmänräpäyksessä ihmeitä odottaa. Valtiovalta ei ole kaikkivaltias. Ihan hullua on ajatella, että köyhälistö voisi joidenkuiden ponsilauseiden kautta muuttaa paikalla kapitalismin sosialismiksi, niin pian kuin se saavuttaa vallan. Taloudel-linen järjestelmä ei ole valtiollisen toiminnan tuotetta. Köyhälistö voi vaan koko tahdonlujudellensa käyttää valtiovaltaa helpottaakseen taloudellista kehitystä sen johtuessa sosialismiin.

Köyhälistö alkaa niistä uudistuksista, jotka sisältyvät sen käytännöl-liseen ohjelmaan, — ja välittömästi niiden jälkeen itse asemansa johdon-mukaisuus pakottaa sitä siirtymään sosialismiin.

Verrateh helppo tulee olemaan säätää 8-tuntinen työpäivä ja asteet-tain nouseva tulovero, vaikka tässäkin pääpaino ei ole „lain“ julistuk-sessa, vaan sen käytäntöön panemisessa. Mutta mikä on vaikeinta — ja mikä on suorastaan ylimeno sosialismiin! — se on tuotannon järjes-täminen valtion kustannuksella niissä tehtaissa, joita omistajat sulkevat vastaukseksi yllämainittuihin lakeihin.

Hävittää perintöoikeus ja panna täytäntöön sellainen laki on myöskin verrattain helppo tehtävä, harvat perinnöt rahapääoman muodossa eivät myöskään vaikeuta köyhälistöä eikä paina sen taloutta. Mutta periä maa- ja teollisuuspääomaa, se merkitsee, että köyhälistön valtion pitää itse järjestää tuotanto yhteiskunnan kustannuksella.

Samaa, mutta laajemmassa merkityksessä voi sanoa pakkoluovutuk-sesta — maksusta tahi ilman maksua. Pakkoluovutukset maksusta ovat politisesti edullisia, mutta rahallisesti vaikeita; pakkoluovutukset ilman maksua ovat taloudellisesti edullisia, mutta saavat aikaan politisia vaikeuksia. Mutta vaikeammat kuin kaikki nämä vaikeudet, ovat talou-delliset järjestystehtävät. Vielä kerran: köyhälistön hallitus ei ole suin-kaan ihmeitten hallitus.

Tuotannon yhteiskunnallistuttaminen tapahtuu ensin niissä tuotannon-haaroissa, jotka ovat helpoimmin järjestettävissä. Mutta mitä laajemmaksi tulee yhteiskunnallistutetun talouden ala, sitä näkyvimmäksi tulevat sen edut, sitä varmemmaksi tulee uusi politinen järjestelmä, sitä rohkeam-maksi tulevat seuraavat köyhälistön taloudelliset askeleet. Niissä aske-leissa saa se tukea ei ainoastaan kotimaisilta tuotantovoimilta, vaan

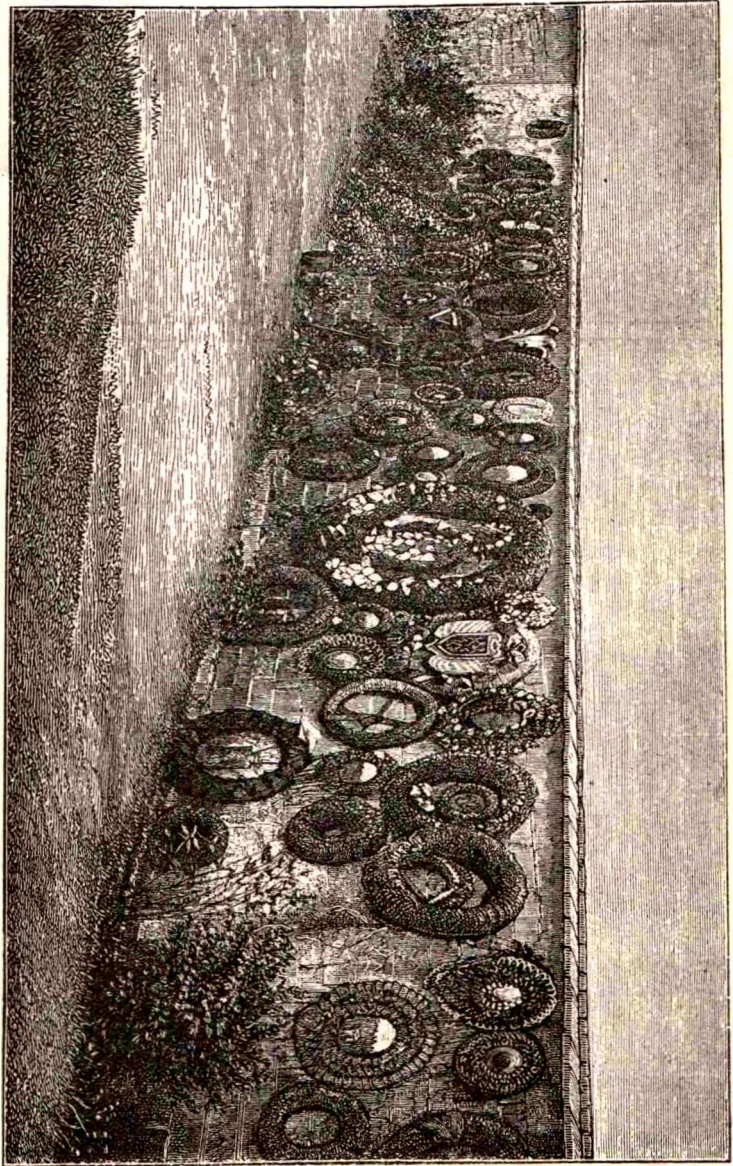
myöskin kansainväliseltä teknikalta, niinkuin se vallankumouksellisessa politikassaan saa apua ei ainoastaan välittömistä kotimaisista luokkasuhteista, vaan myöskin koko kansainvälisen köyhälistön historialliselta kokemukselta.

Vielä enemmän. Niinpian kuin köyhälistö on saavuttanut vallan vallankumouksen kautta, tekee se kaikki mikä on mahdollista, yhdistääkseen paikalla kansallisen asiansa välittömästi kansainväliseen sosialismiin. Sitä vaativat ei ainoastaan köyhälistön politikan yhteiset kansainväliset periaatteet, vaan myöskin köyhälistöluokan itsensä säilyttämiskaavaiston voimakas ääni pakottaa sen sille tielle.

Köyhälistö voi kaikkialla, niin meillä kuin muuallakin, voittaa vaan sillä ehdolla, että se osaa levittää tietoa köyhälistön Suuresta Vallankumouksesta, joka tulee olemaan Työn yleismaailmallisen voiton alkusoittona. Tietä meille viittaa Parisin Kommuni.

Helsingissä, 29 päivänä huhtikuuta 1908.

SULO VUOLIJOKI.



LITTOILAISTEN MUURI* SEPPELÖITYNÄ

Père Lachaisin hautausmaahan muuri, jonka edustalla viimeiset littoilainet teurastettiin.

JOHDANTO.

„Meidän täytyy uskaltaa! Tämä sana sisältää koko tämän hetken politiikan.“

Saint-Just tiedonannossaan
konventille.

PREUSSILAISET VALLOTTAVAT PARISIN JA MAALAISAAATELISTO RANSKAN.

9 päivänä elokuuta 1870. Kolmen päivän kuluessa on keisarikunta menettänyt kolme taistelua. Douay, Frossard, Mac-Mahon ovat antaneet yllättää, piirittää, hävittää joukkonsa. Elsass on kadotettu, Mosel suojajoukkoja vailla, kukistettu ministeristö on kutsunut eduskunnan kokoon, Ollivier leimaa sen, kansan mielenosotuksia peläten, etukäteen „preussiläiseksi“. Mutta aamusta kello 11 alkaen on Konkordiatorilla ääretön, kiihtynyt kansanjoukko, joka täyttää Seinen rannat ja ympäröi lainlaatijakunnan.

Pariisi odottaa vasemmistolaisedustajain merkinantoa, sillä sen jälkeen, kuin sanomat tappioista ovat saapuneet, ovat he tulleet ainoiksi siveellisiksi auktoriteteiksi. Porvaristo ja työläiset, kaikki luottavat heihin. Tehtaat ovat ammentaneet joukkonsa kaduille, ja laumojen etunenässä on useita koeteltuja miehiä.

Keisarikunnan perustukset horjuvat, se on vaan lopullista sortumista vailla. Joukot, jotka lainlaatijakunnan edessä ovat seisoneet, osottavat kiivaita kiihtymisen merkkejä ja seisovat paikallaan, huolimatta virkapukuisen, karkeaääninen marsalkka Baraguey d'Hilliers'in poislähtökäskyistä. Kansa huutaa hänelle: „Rajalle!“ ja itse upseerienkin kuuluaan kovalla äänellä sanovan: „Meidän paikkamme ei ole täällä!“

Pas-Perdus-salissa tunnetut tasavaltalaiset klupijäsenet, jotka väkisin ovat tunkeutuneet sisään, heittelevät keisarillisille edustajille tuimia sanoja vasten kasvoja ja puhuvat kovalla äänellä tasavallan julistamisesta. Pelosta kalpeat mamelukit piiloutuvat joukkojen taakse. Herra Thiers astuu esiin ja huutaa: „No, hyvä, perustakaa sitte se tasavaltanne!“ Schneiderin mennessä puheenjohtajan tuolille, kaikuu huuto: „keisarikunta on poistettava!“

Vasemmiston edustajain ympärillä tunkeilevat ulkona seisovan kansanjoukon lähettiläät. „Mitä te sitten odotatte? Me olemme valmiit! Näyttäytykäähän toki ulkona seisovalle joukolle!“ Kunnianarvoiset edustajat näyttävät hämmästyneiltä, pelästyneiltä: „Oletteko te sitte kyllin lukuiset? Eikö olisi parempi odottaa huomiseen?“ Tosiaankin oli ainoastaan satatuhatta miestä jalkeilla. Eräs kääntyi Gambettan puoleen: „Meitä on useampia tuhansia Bourbonin torilla.“ Toinen, tämän kertoja, sanoi: „Käyttäkää asiain tilaa tänään hyväksenne, kun se on vielä edullinen, huomenna teidän kumminkin täytyy se tehdä, kun se ei enää sitä ole“ — mutta yhtään ajatusta ei lähtenyt näistä tyrmistyneistä päistä, yhtään sanaa ei näiltä äänettömiltä huulilta.

Istunto aletaan. Jules Favre ehdottaa tälle kurjalle eduskunnalle, joka osaltaan on syypää, että sen pitäisi ottaa käsiinsä hallitus. Mamelukit kiihtyvät ja Jules Simon syöksyy hiukset hajalla Pas-Perdus-saliin takaisin. „Meidät tahdotaan ampua kuoliaaksi“, läähättää hän. Tulin keskelle istuntosalia ja huusin heille: „hyvä, ampukaa sitte meidät kuoliaaksi!“ — „Tehkää loppu!“ — huudetaan hänelle. „Tosiaankin“, vastaa hän, „täytyy tehdä loppu“. Ja niin palaa hän kamariin takaisin.

Siellä oli lirputtelu lopussa. Mamelukit, jotka vasemmistonsa tuntevat, ottavat entisen ryhtinsä, panevat Ollivier'in viralta pois ja muodostavat valtiokaappaus-ministeristön. Schneider lopettaa nopeasti istunnon, saadakseen yleisön poistumaan. Kansa, jota sotaväki oli hieman työntänyt takaisin, virtaa uudelleen eduskuntatalon luo, juoksee kamarista tulevien perässä ja luulee, että tasavalta on julistettu. Herra Jules Simon pitää sankarillisen puheen, tosin kohtuullisen välimatkan päässä pajuneteista, kutsuen kansan seuraavaksi päiväksi Konkordiatorille. Seuraavana päivänä pitää poliisi kuitenkin kaikki sinne johtavat kadut miehitettyinä.

Siten jätti vasemmisto Napoleon kolmannelle meidän molemmat viimeiset armeijamme. Tarvittiin enää vaan yksi ainoa sysäys kukistamaan tätä keisarikunnan tunkioläjää¹⁾.

Kansa tarjosi vaistomaisesti apuaan, jotta se olisi voitu vapauttaa, mutta vasemmisto työnsi sen takaisin, kieltäytyi pelastamasta isänmaata kapinan kautta, rajotti koko voimaponnistuksensa vaan naurettavan ehdotuksen tekemiseen ja jätti Ranskan pelastuksen mamelukeille. Turkkilaisetkin osottivat 1876 enemmän kaukonäköisyyttä ja jäntevyyttä.

Kolmessa viikossa nähtiin koko Byzantinilaisen keisarikunnan kääntyvän ylösalaisin. Kuristavissa kahleissa syöksyi kansa kuiluun, maansa

1) Poliisiprefekti Pietri todistaa tämän: „On varmaa, että tuona päivänä olisi vallankumous onnistunut, sillä se kansanjoukko, joka 9 päivänä elokuuta lainlaattijakuntaa ympäröi, oli kokoonpantu niistä aineksista, jotka 4 päivänä syyskuuta voittivat“.

hallitsevien luokkien mykkinä ja liikkumattomina katsellessa. Koko Europa huusi: „katsokaahan!“ ainoastaan he olivat kuuroja. Vaikkakin tuo kehuskelevan lahjotun sanomalehdistön sokasema rahvas ei olisi vaaraa tuntenutkaan, vaan eli jonkinlaisissa toiveissa, niin edustajilla oli kumminkin murhaavat todistukset käsissään, mutta he salasivat ne. Vasemmiston puuhut supistuivat vaan suun soittoon. 12 päivänä huutaa herra Gambetta:

„Meidän täytyy käydä tasavaltalaista sotaa“, ja — istuu jälleen alas. 13 päivänä vaatii Jules Favre maanpuolustuskomitean asettamista, hänen esityksensä hyljättiin, ja sen jälestä ei hänestä kuulu enää mitään. 20 päivänä julistaa ministeristö, että Bazaine on Jaumont'in kivilouhimon luona voittanut kolme armeijakuntaa. Seuraavana päivänä kertovat kaikki Europan lehdet päinvastoin, että Bazaine on kolme kertaa lyöty, kaksisataatuhatta saksalaista on tunkenut hänet takaisin metsiin; eikä yksikään edustaja nouse tekemään valehtelijoille välikysymystä. 26 päivänä saatiin tietää Mac-Mahon'in mieletön marssi Metztiin, jonka kautta viimeinen ranskalainen armeija, yhdeksänkymmentätuhatta voitettua rekryyttiä, sattumalta johdetaan onnellisesti kahdensadan tuhannen voitokkaan saksalaisen keskitse. Herra Thiers, joka onnettomuuksien jälkeen oli jälleen päässyt suosioon, todistelee valiokunnissa ja eduskuntakäytävissä, että tämä marssi on kuolinisku. Äärimmäinen vasemmisto selittää ja levittää tietoa, että kaikki on kadotettu ja näistä, joiden hartioilla lepää edesvastuu, ei yksikään liikuta edes sormea, tarttuakseen peräsimeen ja auttaakseen valtiolaivaa turmiollisesta väylästä pois.

Sitte vuoden 1813 ei Ranska ole nähnyt sellaista hallitsevain luokkain vararikkoa. Satapäiväisen keisarikunnan sanomaton raukkamaisuus jää aivan varjoon tämän vielä suuremman pelkuruuden rinnalla. 13 kuukautta myöhemmin kuulen minä, miten keisarikuntaa Versailleslla innostuneen kansanjoukon kannattamana syytetään: „Varus, anna meille legionamme takaisin!“ Kuka nyt puhuu niin ja kuka hyväksyvästi taputtaa käsiään? Tuo sama suurporvaristo, joka 18 vuotta äärettömänä on Varukselle tarjonnut otsa tomussa legionejaan.

Se oli sosialismin pelosta ottanut vastaan toisen keisarikunnan, kuten sen isät olivat suostuneet ensimmäiseen, tukahuttaakseen vallankumouksen. Napoleon I on porvaristolle tehnyt kaksi palvelusta, joita ei tämä hänen muistoaan kunnioittamalla suinkaan liian kalliisti ole maksanut. Hän sai aikaan rautaisen keskityksen ja toimitti hautaan 1 1/2 miljonia varatonta, jotka vallankumouksen vaikutuksesta joka silmänräpäys olisivat voineet vaatia heille kansallisomaisuudesta luvattun osan. Mutta hän jätti heidät herroilleen satuloitavaksi. Saatuaan parlamentarisen hallituksen, jonka jo Mirabeau tahtoi toimittaa heille yhdellä ainoalla nykäyksellä, osottautui se aivan kykenemättömäksi hoitamaan peräsintä. Sen

kapina 1830, joka vasta kansan kautta tuli vallankumoukseksi, kohotti vaan suuren vatsan valtaistuimelle. 1830 vuoden suurporvaristolla oli, samoin kuin suurporvaristolla v. 1789, vaan yksi ajatus: ahtaa itsensä täyteen, vahvistaa perusteita, joihin sen etuoikeudet nojaavat ja nylkeä köyhälistöä. Maan hyvinvointi ei merkitse sille mitään, kun se vaan itse rikastuu. Parlamentarisella kuninkaalla on yhtä hyvä oikeus, kuin Bonabarteillakin, johtaa Ranskaa ja paljastaa sitä. Kun kansan hyvinvointi jälleen pakotti suurporvareita tarttumaan peräsimeen, luisui se kolmen vuoden perästä, huolimatta mestauksista ja joukkomurhista, sen luuvalon syömistä käsistä pois ja joutui ensimmäisen vastaan tulijan haltuun.

Vuodesta 1851 vuoteen 1869 märehtivät he taas Brumairea. Saatuaan etuoikeutensa varmistetuiksi, eivät he panneet tikkua ristiin, vaikka Napoleon III raastoi Ranskan valtakunnan, saattoi sen Rooman vasalliksi, häpäsi Ranskan nimen Mexikossa, pani Ranskan raha-asiat epäkuntoon ja teki Ranskan irstaisuuden pesäksi. Vaikka he olivatkin suhteittensa ja rikkauksiensa kautta kaikkivoipia, ei heiltä riitä tätä kaikkea vastustamaan yhtään miestä, eikä yhtään markkaa. Vuonna 1869 saivat he kansanliikkeen johdosta vallan käsiinsä. Jos heillä olisi ollut hiukkasenkin tahdonvoimaa, olisivat he voineet hallita. Mutta heillä oli ainoastaan eunukkien himoja. Kykenemättömän hallitsijan ensimmäisestä viittauksesta suutelivat he ruoskaa, joka heitä joulukuun 2 päivänä oli vitsonut ja kansanäänestyksestä laittoivat he välikappaleen, jonka avulla keisarikunta uudestaan syntyi.

Bismark valmisti sota, Napoleon III sitä tahtoi ja suurporvaristo antoi tämän kaiken tapahtua; mutta herra Thiers tuskin edes irvisti. Hän näki tässä sodassa meidän varman perikatomme, hän tiesi, miten kaikissa suhteissa olimme takapajulla. Hänen olisi pitänyt koota vasemmisto, keskusta ja sanomalehtimiehet, avata heidän silmänsä näkemään hyökkäyksen mahdottomuus ja täten yleisen mielipiteen tukemana huutaa puhujatuolissa, huutaa palatsissa, vieläpä Parisin kaduillakin: „sota on mahdoton, meidän täytyy vastustaa sitä kuin isänmaan kavallusta.“ Hän tahtoi vaan oman personansa saada esiin ja vaati tiedonannot, sanomatta tuota toden sanaa: „ette te mitään voi“. Ja tämä suurporvaristo, joka ei penniäkään omaisuudestaan uskonut ilman varmimpia takauksia, uskoi nyt satojatuhansia ihmishenkiä ja Ranskan miljardit onkun Leboeufin sanojen ja jonkun Gramontin kaksimielisyyksien varaan.

Mutta mitä tekee pikkuporvaristo, tuo laihanpuoleinen kansanluokka, joka tunkeutuu kaikkialle, kaupan, teollisuuden ja hallinnon alalle, joka antaa koko kansalle leimansa ja saa kaikki aikaan, joka suuren vallankumouksemme ensimmäisinä päivinä oli niin uljas ja taisteluun valmis, miksi ei se nouse kuten vuonna 1792, meitä pelastamaan? Ah, se on kadottanut suolansa, niin monien yksinvaltojen ja keisarikuntien sitä

seuloessa. Jo vuosia on se elänyt päivästä päivään, crottaen itsensä köyhälistöstä, josta se eilen oli noussut ja johonka teollisuuden paroonit sen jälleen huomenna tulevat sysäämään. Ei jälkeäkään siitä uudistusinnosta, siitä taipumuksesta veljeytymään kansanjoukkojen kanssa, joka vuosien 1830—1840 välillä — aseina sanomalehdistö, romaanit ja historiankirjotus — kantoi niin hyviä hedelmiä. Rohkea alotteliaisuus, vallankumousvaisto ja oman voimakkuuden tunto ovat menneet. Nämä pikkuteollisuuden harjottajat, jotka niin hyvin olisivat itse voineet edustaa itseään, hakevat nyt edustajia vapaamielisten puolueitten joukosta.

Jos joku kansanystävä kirjottaisi Ranskan vapaamielisyyden historian, säästäisi se meiltä paljon vaikeuksia. Vakavasti sanoen: maassa, jossa ylemmät kansanluokat eivät suostu minkäänlaisiin myönnytyksiin, on vapaamielisyys typeryyttä, mutta Ranskassa se ei ollut mitään muuta kuin vapauden jesuittamaisuutta, porvariston jesuittamaisuutta, porvariston temppu, saadakseen työväenluokan rivit hajalle. Baillysta Jules Favreen saakka ovat nämä maltilliset peitelleet kaikkia tyrannivallan salapolkujä, haudanneet meidän vallankumoustamme ja johtaneet köyhälistöä vastaan suunnatuista suurista ajometsästyksiä. Siksi vihasivat vanhat Pariisin vallankumoukselliset joukot enemmän heitä, kuin julkisesti taantumusmielisiä. Kaksi kertaa saattoi yksinvaltainen sorto heidät uudelleen valtaan ja pikkuporvaristo, joka sangen pian unohti, mitä osaa he ennen olivat näyttelleet, kokoontui yhä uudelleen näitten ihmisten ympärille, jotka kutsuivat itseään, kuten porvaristokin, voitetuiksi. Miehet, jotka 1848 vuoden kansanliikkeen olivat tehneet tyhjäksi ja toisena päivänä joulukuuta tasottaneet itsevaltiaalle tietä, olivat sitä seuraavissa historian pimenoissa muka ryöstetyn vapauden ylistettyjä puoltajia ja takasinvaatijoita. Mutta heti uuden aamuruskon kajastaessa osottivat he jälleen itsensä siksi, mitä aina olivat olleet: työväenluokan vihollisiksi. Vasemmistolla ei ollut keisarikunnan kestäessä koskaan aikaa toimia työväestön hyväksi. Ei koskaan tullut näitten vapaamielisten suusta sanaakaan työväen puolesta, ei koskaan vastalauseita, heidän istuessaan vuosien 1830 ja 1848 välillä edustajakamarissa. Nuoret asianajat, joiden he olivat sallineet joukkoonsa tulla, huomasivat pian heidän tarkoituksensa, ja liittyivät vapaamieliseen keisarikuntaan, toiset julkisesti kuten Ollivier ja Darimov, toiset taas varovaisesti kuten Picard. Arkoja ja kunnianhimoisia varten perustettiin „julkinen vasemmisto“, valmistuspaikka perustuslaillisille nousukkaille ja vuonna 1870 sai melkoinen joukko vapaamielisiä paikkoja hallitukselta. Niitä varten taas, jotka eivät tahtoneet kuulla puhuttavankaan mistään sopimuksista, oli „suljettu vasemmisto“, jossa leppymättömät lohikäärmeet Gambetta, Erémieux, Arago, Pelletan säilyttivät puhtaita periaatteita. Johtajat pysyttelivät keskivälillä. Siten sisälsi porvarillinen oppositioni sekä niitä,

jotka hiipien tietään kulkivat, että niitä, jotka melua itsestään pitivät. Kansanäänestyksen jälkeen tuli heistä pyhä joukko, pikkuporvariston itseoikeutetut johtajat, pikkuporvariston, joka päivä päivältä tuli yhä kykenemättömämmäksi itse johtamaan itseään ja jota pelotti sosialistinen liike, minkä takaa vasemmisto tyrkytti sille Bonaparten kättä. Tällä antoi se sitten täyden vallan, ummisti silmänsä ja liukui parlamentariiseen keisarikuntaan, joka oli täynnä sen suosijain ministerisalkkuja. Tappiot tosin jonkun verran järkyttivät pikkuporvaristoa, mutta vaan hetkeksi. Sen edustajat sanoivat: „alas!“ ja se, elokuun 10 päivän äiti, painoi nöyrästi päänsä alas ja antoi preussiläisen miekan tunkeutua kahvaan saakka.

Ranska rukka, kuka tahtoo sinut pelastaa! — Köyhät, nuo poljetut, jotka vuosikausia ovat sinun puolestasi keisarikuntaa vastaan taistelleet.

Kun ylemmät kansaluokat myövät kansakunnan, saadakseen pariaksi tunniksi rauhan, kun vapaamieliset rakentavat keisarikuntaan itselleen pesää, silloin kohoaa vielä mahtavaa tyrannia vastaan kourallinen miehiä, aseettomia, suojattomia nuoria miehiä, jotka porvaristosta olivat siirtyneet kansaan, 1789 vuoden uskollisia poikia, jotka tahtoivat vallankumousta jatkaa, työmiehiä, jotka olivat liittyneet yhteen oppiakseen sekä valloittaakseen työlle oikeudet. Turhaan koettaa keisarikunta heidän taistelurintamaansa hajottaa, turhaan saattaa työväkeä puolelleen. Nämät näkevät tappiot, viheltävät tohtorien keisarisisialismille ja ilman sanomalehdistöä, ilman puhujalavoja selittävät itsensä vuodesta 1830 alkaen *luokaksi*, vapaamielisten matelijoiden suureksi kauhistukseksi, kun heidän oppinsa mukaan ei 1789 jälkeen pitäisi löytyä enää mitään luokkia. 1867 kokoontuvat he kadulle, ilmottavat Maninin haudalla vihamielisyytensä keisarikuntaa kohtaan ja panevat vastalauseen Mentanaa vastaan, huolimatta santarmien uhkaavista lyijypampuista. Vasemmisto kiristeli hampaitaan tämän sosialistivallankumouksellisen puolueen esiintymisen johdosta ja kun erään kerran työmiehet, jotka eivät tunteneet omaa historiaansa, kysyivät Jules Favrelta, tulisiko vapaamielinen porvaristo antamaan heille apuaan, kun he taistelevat tasavallan hyväksi, antoi tämä vasemmiston johtaja seuraavan ivallisen vastauksen: „hyvät herrat työmiehet, te yksin olette keisarikunnan muodostaneet, niinpä kukistakaakin se yksin“, ja Picard sanoi: „me emme tunne mitään sosialismia, ainakaan emme tahdo sen kanssa alentua neuvotteluihin“.

Työmiehet tiesivät nyt aseman ja jatkoivat yksin taistelua. Kun pidettiin yleisiä kokouksia, täyttivät he kaikki salit, kiusasivat, heikonsivat ja häiritsivät keisarikuntaa ja käyttivät hyväkseen jokaista tilaisuutta antaakseen sille iskuja. Lokakuun 26 päivänä v. 1869 puhuivat he edustajakamariin menemisestä, joulukuussa lauloivat he marseljeesia, joka silloin vaikutti hallitseviin luokkiin kuin polttava tulisoihtu, tammi-

kuussa v. 1870 menivät he kaksisatatuhantisena joukkona Viktor Noirin hautajaisiin ja olisivat, hyvin johdettuina, kukistaneet Napoleonin. Vasemmisto, pelästyneenä ylitseentulvivista kansanjoukoista, huusi heitä hulluiksi ja bonapartelaisiksi kiihottajiksi. Mutta he menevät aina vaan eteenpäin, ottavat naamiot pois vasemmiston kasvoilta, vaativat näitä väittelyihin ja hyökkäävät samalla keskeytymättä keisarikuntaa vastaan. Kansanäänestystä vastaan asettuivat he eturintamaan, samoin ensimmäisten sotäsävelien kaikuessa. Vanha yltiöisänmaallinen hiiva, bonapartelaisten käyttämänä, vyöryttää mutasia aaltoja yli koko maan. Vapaamieliset ovat paikoillaan tai taputtavat hyväksyvästi käsiään, mutta työväestö salpaa tien. Heinäkuun 15 päivänä, samalla hetkellä kun Ollivier puhujalavalta kevytmielisesti julistaa sotaa, kulkevat sosialistit pitkin katuja huutaen: „eläköön rauha!“, huulillaan rauhanlaulu:

Kansat kaikki veljiämme.
Alas itsevaltius.

Château-d'Eau-kadulta Saint Denisin bulevardille saakka saivat he osakseen hyväksymishuutoja, mutta Bonne Nouvelleen kadulla ja Montmartressa heille vihellettiin ja he joutuivat käsirysyyn sodanhimoisen joukkueen kanssa. Toisena päivänä kokoontuivat he uudelleen Bastillen luo ja alkoivat marssia; Ranvier, eräs Bellevillessä hyvin tunnettu lasimaalari, kantoi lippua. Mutta Montmartren esikaupungissa hyökkäsivät santarmit paljastetuin asein heidän kimppuunsa.

Kun he eivät porvaristolle mitään voineet, kääntyivät he Saksan työväen puoleen, kuten jo v. 1869 olivat tehneet: „veljet, panemme vastalauseen sotaa vastaan, me tahdomme rauhaa, työtä ja vapautta! Veljet, älkää kuulko niitä ostetuita ääniä, jotka koettavat teitä pettää Ranskan todellisen mielialan suhteen!“ Ja heidän suuriluonteinen tervehdyksensä tuli palkituksi. Kun berliiniläiset ylioppilaat olivat v. 1869 vastanneet Ranskan ylioppilaitten rauhanadressiin loukkaavasti, vastasivat Berlinin työmiehet ranskalaisille veljilleen v. 1870: „Mekin tahdomme rauhaa, työtä ja vapautta. Me tiedämme, että Reinin kummallakin puolen asuu veljiä.“ — Koristakoot nämä suuret sanat työväen äsken avattua kultaista kirjaa!

Niinpä ei löydy keisarikunnan lopulla missään muualla elämää ja tarmoa, kuin muutamissa nuorissa miehissä alemman porvariston keskuudessa ja köyhälistössä. Ainoastaan heissä oli valtiollista rohkeutta ja muitten ollessa lamaantuneita heinäkuussa v. 1870 olivat he ainoat, joilla oli voimaa uskaltaa tehdä pelastusyritys.

Jos heidän ei onnistunut saada pikkuporvaristoa mukaansa, jonka puolesta he myös taistelivat, oli siihen synnä valtiollisen kokemuksen puute. Mutta miten olisi työväestö voinut sellaisia hankkia itselleen

noiden kahdeksankymmenen vuoden kuluessa (jotka olivat kuluneet suuresta vallankumouksesta), kun kolmas sääty oli kieltänyt heitä ei ainoastaan valistumismahdollisuudet, vaan vieläpä oikeudenkin tulla valistuksesta osallisiksi? Jesuiittamaisen kavalalla valtiotaidolla oli se pakottanut heidät kulkemaan myyrän teitä, saadakseen heidät alttiiksi kaikenlaisille uneksijoille ja lahkokunnille.

Kun keisarikunnan kestäessä yleiset kokoukset tulivat tavallisiksi ja sanomalehdet virisivät eloon, puuttui työväeltä kokonaan valtiollinen sivistys. Useat luulivat, harhaanjohtettuja kun olivat, että heidän pelastuksensa riippuu jostain valtiokaappauksesta ja lainasivat korvansa jokaiselle, joka vaan keisarikunnan kukistumista saarnasi! Toiset taas, jotka olivat vakuutetut siitä, että jyrkimmätkin porvarilliset olivat sosialismille vihamielisiä ja ainoastaan kunnianhimosta imartelivat kansaa, vaativat, että työväen tulee muodostaa kaikenlaisesta holhouksesta riippumattomia joukkoja. Nämä erilaiset virtaukset törmäilivät toisiaan vastaan ja selvästi näkyi, minkälaisessa epäjärjestyksessä puolue tosiaankin oli; sitä osotti sen sanomalehtikin „Marseljeesi“, joka oli täynnä mitä risti-riitaisimpia oppeja, väitteitä ja suuntia, joita yhdisti ainoastaan viha keisarikuntaa vastaan, mutta minkäänlaista selvänäköisyyttä, yhtenäisyyttä ja puoluekuria ei tästä lehdestä voinut löytää. Tarvittiin pitkä aika voidakseen virota ensimmäisestä kiihtymyksestä ja vähänkään vapautua siitä romantisesta sanahelinästä, minkä kaksikymmenvuotinen sorto ja opetuksen puute olivat muotiin saattaneet. Sosialistien vaikutus, heillä kun yksin oli selvät aatteet, tuli vähitellen kyllä kaikkein suurimmaksi, eikä ole epäilemistäkään, etteivät he aikaa myöten olisi järjestäneet ohjelmaansa, ajaneet räyhääjiä riveistään pois sekä alkaneet vakavasti johtaa vallankumousta. Jo vuonna 1870 olivat työväenyhdistykset, joita oli perustettu luoton, luokkataistelun ja tieteellisen harrastuksen edistämiseksi, muodostaneet liiton, joka kokoontui Corderie du Templessä. Kansainvälinen työväenliitto, viime vuosisadan paras vallankumouksellinen aate, voitti Ranskassa yhä enemmän alaa Varlinin, erään sangen teräväjärkisen kirjansitojan, Duvalin, Theissin, Frankelin sekä muiden lahjakkaitten miesten vaikutuksesta. Myös se kokoontui Corderiessa ja tunki työväenyhdistyksiä, jotka alusta alkaen olivat olleet hitaahkoja ja varovaisia, eteenpäin. Yleisillä kokouksilla vuodelta 1870 ei ollut mitään yhteistä entisten kanssa; vaadittiin hyötyä tuottavia keskusteluja. Pontevasanaset miehet, kuten Milliere, Lefrançais, Vermorel, Longuet j. n. e. kilpailivat tyhjänpuhujain kanssa vaikutusvallasta. Mutta tällaista puhdistustointia olisi tullut jatkua useamman vuoden. Heinäkuussa v. 1870 oli vallankumouksellinen puolue sangen sekavalla kehitymisasteella, seassaan vanhentuneita porvarissankareja, jotka olivat viran puutteessa, salaliittolaisia ja romantikoja, joilla ei ylipäänsä ollut vähin-

täkään aavistusta sen porvariston hallinnollisesta ja valtiollisesta rakenteesta, jota vastaan taistelivat.

Sodan puhjetessa kouluuduttiin hieman. Muutamat vallankumoukselliset koettivat saada järkiinsä vasemmiston edustajia, jotka he tapasivat Eremieuxin luona, mutta nämä osottautuivat tylsiksi ja vastenmielisiksi ja ajattelivat paljoa enemmän valtiokaappausta kuin preussiläisten voittamista. Eremieux vastasi, kun häntä vaadittiin toimimaan, seuraavalla tyhmän lapsellisella tavalla: „Odottakaamme nyt jotain uutta epäonnistumista, kuten oli Strassburgin valloitus“.

Täytyi odottaa, sillä ilman näitä varjoja ei voitu mitään. Parisin pikkuporvaristo uskoi äärimmäiseen vasemmistoon, kuten se oli ennen armeijaankin uskonut; jotka toisin taas ajattelivat, saivat tietää huutia. 14 päivänä koettivat Blanquin ystävät aikaansaada levottomuuksia laitakaupungilla; he hyökkäsivät La Villetten luona etuvartioitten kimppuun ja ajoivat santarit pakoon. Tämän jälkeen marssivat he katuja myöten Bellevilleen päin, huutaen: „eläköön tasavalta!“ Mutta kukaan ei heihin liittynyt, joukot katselivat heitä hämmästyneinä ja kylminä kaukaa, sillä poliisi oli tehnyt heidät epäluuloisiksi, kääntääkseen heidän huomionsa pois todellisesta vihollisesta, keisarikunnasta. Vasemmisto taas, rauhoittaakseen porvaristoa, oli pitävinaan heitä preussiläisinä kiihottajina ja Gambetta vaati, että La Villetten luona vangitut heti mestattaisiin. Ministeri Palikaon täytyi hänelle huomauttaa, että yksin sotaoikeuskin noudattaa jonkinlaisia muotoja. Sotaoikeus julisti kymmenen kuolemantuomiota, ja tuskin yksikään näistä tuomituista oli ottanut itse käsirysyn osaa. Muutamat lämminsydämiset miehet tahtoivat estää näitä mestauksia ja menivät Micheletin luo, joka laittoi liikuttavan kirjelmän. Mutta keisarikunnalla ei ollut enään aikaa panna kuolemantuomioita täytäntöön.

25 päivän jälkeen johti Mac Mahon armeijansa juoksevaan hirttosilmukkaan, jonka Moltke hänen varalleen oli valmistanut. Yllätyksen ja tappion jälkeen Beaumont l'Argonnen luona 29 päivänä huomasi hän kyllä tulleen saarretuksi, mutta kuitenkin antoi hän hyökätä eteenpäin. Palikao oli hänelle 27 päivänä kirjottanut: „jos te jätätte Bazainen, puhkeaa Parisissa vallankumous“. Ja estääkseen vallankumouksen, paljasti hän Ranskan. 30 päivänä johdatti hän joukkonsa suureen hautaan, Sedaniin, aamulla, syyskuun ensimmäisenä päivänä oli armeija kahdensadantuhannen vihollisen sotamiehen ja seitsemäsadan kanuunan piirittämä, jotka olivat läheisillä linnoitetuilla kukkuloilla. Päivää myöhemmin ojensi Napoleon III Preussin kuninkaalle miekkansa. Sähkölennätin levitti tätä tietoa, koko Europa tiesi sen jo samana iltana, mutta edustajat vaikenivat itsepintaisesti. He vaikenivat vielä kolmantenakin päivänä ja vasta neljäntenä, keskiyöllä, kun Pariisi

koko päivän oli kuohunut, päättivät he puhua. Jules Favre vaati keisarin erottamista ja puolustusvaliokunnan asettamista, mutta varoi käymästä edustajakamarin kimppuun. Päivällä olivat muutamat toimintatarmoiset miehet koettaneet saada katuja liikkeelle ja illalla tungskelehti kiihtynyt kansanjoukko edustajakamaria ympäröivän aitausten tienoilla. Huutaen: „eläköön tasavalta!“ Gambetta riensi ohi ja selitti: „teillä on väärin, meidän täytyy pitää yhtä, emme me saata tehdä vallankumousta“. Jules Favre ympäröitiin, hänen tullessaan ulos, ja hän koetti voimainsa mukaan rauhoittaa kansaa.

Jos Pariisi olisi totellut vasemmistoa, olisi Ranska antautunut vihollisille heti ja paljoka häpeällisemmällä tavalla kuin Napoleon III. Mutta kansa kokoontui syyskuun neljännen päivän aamuna; porvarillisia kansalliskaartejakin näkyi pysyineen, hämmästyneet santarit jättivät tien vapaaksi ja kaikkialta piiritettiin edustajakamari. Kello yksi täytti kansanjoukko edustajakamarin lehterit, huolimatta vasemmiston vimmatuista ponnistuksista. Nyt oli korkein aika. Edustajakamari koettaa ministeripulassa saada hallituksen käsiinsä, vasemmisto sitä kannattaa ja on sangen pahoillaan, että rohjetaan puhuakaan tasavallasta. Kun lehtereillä nousi melua, teki Gambetta suunnattomia ponnistuksia ja vaati kansaa odottamaan edustajakamarin päätöstä. Tämä päätös tunnettiin jo edeltäpäin. Se oli Thiersin ehdotuksen mukainen: edustajakamarin nimittämä hallitusneuvosto, rauhanehdotus ja rauhanpäättös mistä hinnasta tahansa, ja jotta häpeän määrä olisi täysi, parlamentarinen yksinvalta. Onneksi särki nyt uusi ihmisvirta ovet, lehterit tyhjentyivät saliin, kansa ahdisteli edustajia, tai tulvi heidät ulos. Gambetta tungetaan puhujalavalle ja pakotetaan julistamaan keisarikunnan loppuminen. Mutta joukko vaatii enemmän, myrskyisästi huutaa se tasavaltaa ja vie vasemmiston edustajat kaupungintalolle mukanaan tasavaltaa julistamaan.

Kaupungintalo oli jo kansan käsissä. Valtaistuinsalissa oli muutamia niistä, jotka kuukausi takaperin olivat koettaneet puhalttaa järkeä yleiseen mielipiteeseen. Ensimmäisinä taistelukentällä kun olivat, olisivat he, jos heillä vähänkään olisi ollut puoluekuria, voineet saada suuren vaikutuksen hallituksen kokoonpanoon nähden. Vasemmisto tapasi heidät puhumassa kansalle ja myrskyisän huudon pakottamana istuutui Jules Favre paikalle, minkä Milliere hänelle osotti. Jules Favre, Jules Simon, Jules Ferry, Gambetta, Erémieux, Emanuel Arago, Glais-Bizoin, Pelletan, Garnier-Pagès ja Picard astuivat yhteen, selittivät itsensä hallitukseksi ja lukivat kansalle nimensä. Heille huudettiin vallankumouksellisia nimiä, kuten Delescluze, Ledru-Rollin, Blanqui. He selittivät, etteivät tahdo ottaa virkaveljikkseen muita, kuin Parisin edustajia. Kansanjoukko osotti riemuiten hyväksymistään, ja tämä

kansan riemu vapaaksipääsemisensä johdosta antoi heille tarpeellista tukea; myös olivat he niin viisaita, että ottivat Rochefortin mukaansa.

Tämän jälkeen lähettivät he nopeasti sanan Trochulle, Napoleonin nimittämälle Pariisin kuvernöörille. Tämä kenraali oli nimittäin tullut vapaamielisten epäjumalaksi, koska hän oli hiukan haukuskellut keisarikuntaa. Koko sotilaallisen maineensa oli hän saanut parin lentokirjasen kautta. Viimeisen pulan aikana oli vasemmisto ollut paljon hänen kanssaan tekemisissä ja nyt valtaan päästyään rukoilivat he häntä johtamaan puolustusta. Hän vaati, että hänelle taattaisiin täydet valtuudet ja hallintoneuvoston puheenjohtajan paikka: kaikki hän sai. Tulevaisuus kyllä osoittaa, mitkä salaiset siteet yhdistivät vasemmiston tuohon lojaaliin bretagnelaiseen, joka oli tehnyt valan puolustaa Tuilleries palatsin rappusilla kuolemaan asti keisarillista huonetta.

Kaksitoista henkilöä otti täten käsiinsä Ranskan kohtalon, ilman mitään muuta oikeusperustetta kuin että he olivat Parisista valitut edustajakamariin, ja kansan suostumuksella he selittivät itsensä lailliksi.

Kansainvälinen työväenliitto sekä työväenyhdistysten edustajakokous laittoivat illalla lähetystön kaupungintalolle. Samana päivänä olivat he lähettäneet uuden adressin saksalaisille työmiehille. Kun siten veljeysvelvollisuus oli täytetty, oli ranskalaisilla työmiehillä vaan puolustusmielessään. Hallitus pani sen alulle ja he tahtoivat pitää siitä kiinni. Myös vähemmän luottamusta herättävät ainekset lähtivät mukaan.

7 päivänä tarjosivat Blanqui ja hänen ystävänsä sanomalehdessään „Isänmaa vaarassa“ hallitukselle „tehokasta ja ehdotonta apua“.

Koko Parisi uskoi itsensä näiden kaupungintalon miesten käsiin ja unohti heidän juuri äsken ilmoitulleen voimattomuutensa, sillä nyt he olivat kansan silmissä aivan perehtyneitä hetken koko vaarallisuuteen. Ottaa valta käsiinsä sellaisessa silmänräpäyksessä, se näytti jokaiselta semmoselta uhkarohkeudelta, johon ainoastaan nerot kykenevät. Tämä Parisi, joka kahdeksankymmentä vuotta oli janonnut itsehallinto-oikeuksia, antoi nyt asettaa tuon itkustelevan Etienne Aragon itselleen pormestariksi. Tämä nimitti mielivaltaisesti kaksikymmentä Parisin eri piirien päällikköä ja nämät vuorostaan taas itselleen mieleisensä apulaiset. Mutta Arago julisti tulevat eduskuntavaalit ja puhui 1792 vuoden suurten päivien uudistumisesta ja Jules Favre huusi samaan aikaan Preussille — niin, koko Euroopalle ylpeänä kuin mikäkin Danton: „emme tuumakaan maastamme luovuta, emme kiveäkään linnoituksistamme.“ Ja Parisi otti ihastuneena tämän suurisuuisen diktaturin vastaan. 14 päivänä, kun Trochu tarkasti kansalliskaartia, joka oli asetettu osastoihin kaduille, Konkordiatorille ja Elyséekentälle, osotti tämä kaksisataaviisikymmentätuhantinen joukko hänelle sellaista ihastusta, että se muistutti sitä luotta-

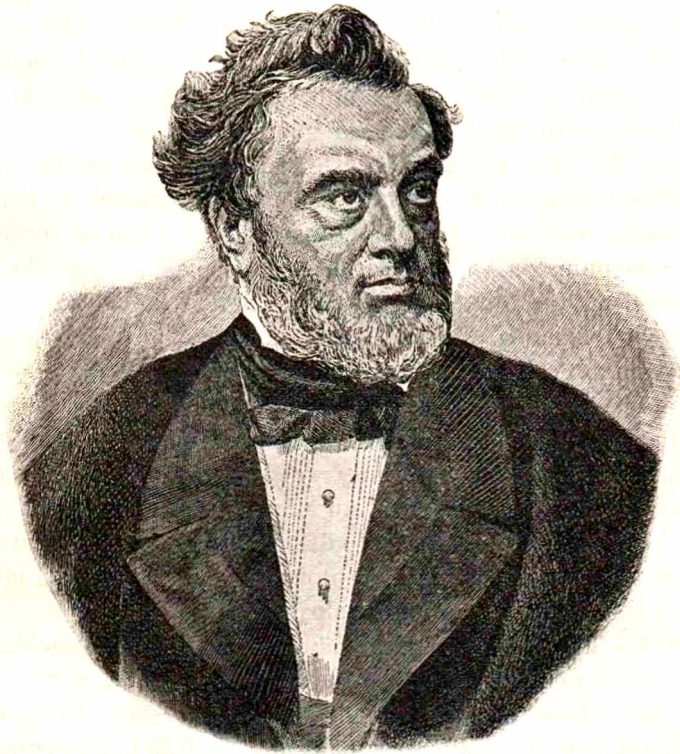
muksen osotusta, jonka heidän isänsä olivat Valmyn taisteluaamuna toimeenpanneet.

Niin, Pariisi antautui mitään ajattelematta — oi parantumaton hyväuskoisuus! — juuri sille vasemmistolle, jolle sen olisi tullut tehdä väkivaltaa, voidakseen toteuttaa vallankumouksensa. Sillä ei riittänyt tahdonvoimaa muuta kuin tunniksi; kun keisarikunta oli kukistettu, oli Parisin toimintatarmo ohitse. Turhaan yrittivät selvänäköiset isänmaanystävät pitää sitä valveilla ja Blanqui kirjoitti: „Pariisi on yhtä vähän valloittamaton, kuin me olimme voittamattomia, Parisin on pöyhkeilevä sanomalehdistö pettänyt ja se ei tunne vaaran koko suuruutta, Pariisi osottaa liiallisuuteen menevää luottamusta.“ Turhaan, Pariisi antautui uusille herroilleen ja piti itsepintaisesti silmänsä kiinni. Kumminkin toi joka päivä mukanaan uusia oireita. Piirityksen uhkaava kummitus näyttäytyi jo silmien edessä, ja sen sijaan että puolustusvaliokunta olisi poistanut kaikki tarpeettomat, ruokaa kuluttavat suut kaupungista, haalasi se vielä lisäksi sinne kaksisataatuhatta etukaupungin asukasta. Työt kaupungin ulkovarustuksilla eivät edistyneet ensinkään. Sen sijaan että Trochu olisi varustanut koko Parisin lapiolla ja huiluin, symbaalein ja liehuvin lipuin marssittanut nuo sadattuhannet Marskentän tasottajain jälkeläiset ulkovarustuksia laittamaan, antoi hän ne tavallisten urakoitsijoiden tehtäväksi. Châtillonin kukkula, kaupungin eteläisen linnoituksen avain, oli tuskin mitattu, kun vihollinen jo 19 päivänä näyttäytyi ja puhdisti kentän pelästyneistä zuaveista ja sotilaista, jotka eivät tahtoneet tapella. Seuraavana päivänä oli se sama Pariisi, jonka sanomalehdet olivat julistaneet vallottamattomaksi, piiritetty ja erotettu muusta Ranskasta.

Tämä kokemattomuus sai vallankumoukselliset heti sangen levottomiksi. He olivat kyllä luvanneet apuaan, mutta ei sokeata luottamusta. Voidakseen keskittää vallankumouspuolueen voimat tasavallan puolustukseen ja ylläpitoon, olivat he neljäntenä päivänä syyskuuta vaatineet yleisissä kokouksissa, että jokaiseen vaalipiiriin tulisi muodostaa tarkastuskomitea, jonka tehtävänä olisi pitää pormestarin toimia silmällä sekä lähettää neljä jäsentä näiden kahdenkymmenen piirin keskuskomiteaan. Tämän myrskyisän vaalin tuloksena oli komitea, johon tuli työmiehiä, virkamiehiä ja kirjailijoita, jotka edellisenä vuonna olivat vallankumouksellisessa liikkeessä tulleet tunnetuiksi. Komitea piti kokouksiaan Corderie-kadun salissa, jonka kansainvälinen työväenliitto ja työväenyhdistysten edustajakokous siihen tarkotukseen olivat luovuttaneet.

Jälkimäiset olivatkin miltei kokonaan keskeyttäneet toimintansa, kun palvelus kansalliskaartissa vaati kaikki voimat. Muutamat niiden jäsenistä olivat kuitenkin tarkastuskomiteoissa ja keskuskomiteassa, josta syystä, vaikkakin väärin, tämä luettiin kansainväliseen työväenliittoon.

14 päivänä vaati se manifestilla kunnallisvirkaileijoiden valitsemista, poliisivallan luovuttamista niiden käsiin, kaikkien virkojen täyttämistä vaalien kautta sekä virastoille vastuunalaisuutta, täydellistä painovapautta, yhdistymis- ja kokoontumisvapautta, kaikkien välttämättömien elintarpeiden takavarikkoonottoa, niiden jakoa pienissä annoksissa, kaikkien kansalaisten asestamista, toimihenkilöitten lähettämistä maaseudulle, tekemään sitä kapinalliseksi. Mutta Pariisi sairasti silloin tuota luottamustautiaan. Porvarilliset lehdet löivät preussiläisrumpua ja vaikkakin useiden allekirjottajain nimet, niiden joukossa Ranvier, Milliére, Lefrancais, Longuet, Vallès, Malon y. m. olivatkin niinhyvän sanomalehdistölle kuin yleisille kokouksille tuttuja, revittiin julistukset.



JULES FAVRE

Ministeri ja tasavaltalaispuolueen johtaja.

20 päivänä, sen jälkeen kun Jules Favre oli käynyt Bismarckin luona, piti komitea suuren istunnon Alcazarissa ja laittoi lähetystön kaupungintalolle vaatimaan taistelun jatkamista äärimmäiseen asti sekä Parisin kaupunginhallituksen valitsemista. Jules Ferry antoi kunniasanansa, että hallitus ei mistään hinnasta ryhdy antautumisneuvotteluihin

ja julisti, että kunnallisvaalit tapahtuvat kuukauden lopulla. Mutta kaksi päivää myöhemmin lykkäsi hallitus ne päätöksellään epämääräiseen tulevaisuuteen.

Niin hylkäsi tämä hallitus, joka seitsemääntoista päivään ei ollut minkäänlaisia varustuksia valmistanut ja joka taistelutta antoi itsensä piirittää, Parisin neuvon ja luulotteli, että sillä nyt oli entistäkin suurempi oikeus johtaa puolustusta. Oliko sillä sitte joku salainen voitonkeino taskussa? Eikö Trochu päinvastoin ollut selittänyt: „vastustus on sankarillista mielettömyyttä“; ja Picard lausui: „kunnian tähden täytyy puolustautua, mutta toivo on turha“; tuo siro Erémieux: „preussiläiset tulevat tunkeutumaan Pariisiin, kuten veitsi voihin“; Trochun pääesikunnan päällikkö: „emme voi itseämme puolustaa, olemme päättäneet, että emme puolustaudu“. Ja sen sijaan, että Parisin olisi rehellisesti annettu tietää asiain tila, että olisi sille sanottu: „antaudu heti tai taistele yksin“, vaativat nämä miehet, jotka puolustuksen selittivät mahdottomaksi, kumminkin täydellisesti sen johdon käsiinsä.

Ja mitä he sillä tarkottivat? He tahtoivat keskustella vihollisen kanssa antautumisesta; ensimmäisistä tappioista alkaen ei heillä ollut mitään muuta mielessä. Onnettomuudet, jotka isiämme innostuttivat, saattoivat vasemmiston vielä keisarillisia edustajakin aremmiksi. 7 päivänä elokuuta olivat Jules Favre, Jules Simon ja Pelletan selittäneet presidentti Schneiderille: „emme voi enää kestää, ei ole muuta neuvoa kuin alkaa antautumisneuvottelut mahdollisimman pian“, ja seuraavina päivinä kohdistui vasemmiston politika kokonaan siihen, että edustajakamari ottaisi käsiinsä hallituksen ruvetakseen neuvotteluihin vihollisen kanssa, siinä toivossa, että senjälkeen voisivat itse mennä ministeristöön. Tuskin olivat he sinne päässeet, kun nämä puolustajat lähettivät herra Thiers'in rukoilemaan koko Europalta rauhaa, ja Jules Favre riensi Bismarckin luo kuulemaan hänen ehtojaan, askel, joka kyllä tälle osotti minkälaisia hätähoukkeitä kaupungintalossa oli.

Kun koko Parisi huusi heille: „puolustakaa meitä, meidän täytyy karkottaa vihollinen“, hyväksyivät he sen, myönsivät, mutta itsekseen mutisivat he: „sinun täytyy neuvotella antautumisesta“. Koko mailmanhistoria ei voi osottaa suurempaa petosta. Yhtävähän pienentää rikosta suunnattoman enemmistön inhoittava luottamus, kuin petetyn tyhmyys vapauttaa petturia. Ovatko syyskuun neljännen päivän miehet kavaltaneet heille uskotun tehtävän, jaa tai ei? „Jaa“ tulee kuulumaan mailmanhistorian tuomio.

Valtuutta ei oltu heille kirjallisesti annettu, mutta se oli niin selvä, niin nimenomainen, että koko Parisi vapisi, kun se kuuli Favren käyneen Ferrièreessä. Jos puolustusvaliokunnan miehet olisivat menneet vielä pitemmälle, olisi heidät vangittu.

Sen tähden täytyi heidän turvautua lykkäykseen, heidän täytyi perääntyä tuon, heidän mukaansa „piiritysraivon“ tieltä ja teeskennellä puolustusta. Oikeastaan eivät he hetkeksikään luopuneet omasta ajatuksestaan, koska he pitivät itseänsä ainoina koko Parisissa, joilla muka oli järkeä päässään. Täytyi Jumalan nimessä taistella, koska kerran parisilaiset niin tahtoivat, mutta se tapahtui vaan, jotta Bismarck saataisiin pehmentymään. Kun Trochu näki miten kaksisataaviisikymmentätuhatta miestä ojensi toivosta vapisevia käsiään hänen puoleensa, tuli hän, kuten sanotaan, liikutetuksi; hän ilmotti, että kenties onnistuu hänen pitää vallit hallussaan. Pitemmälle ei hänen innostuksensa ulottunut. Pitää vallit hallussaan, ei avata portteja, se oli kaikki. Mutta hänen mieleensäkään ei johtunut kouluuttaa noita 250,000 miestä ja järjestää heidät, entisten 240,000 maa- ja merisotamiehet lisäksi, jotka olivat Pariisiin sulloittuina, eikä hän myöskään ajatellut kaikin voimin valmistaa mahtavaa voimanponnistusta, jonka kautta hän vihollisen karkottaisi takaisin. Eivät hänen virkaveljensäkään sitä ajatelleet ja kilpailivat hänen kanssaan vaan siitä, kuka rumempia ja sattuvampia haukkumasanoja preussilaisista kenraaleista osasi käyttää.

Hän kannatti vaan lievempää menettelytapaa, sillä hänen hurskautensa kielti hänen vuodattamasta pisaraakaan verta turhanpäiten. Kun kaikkien sotilaallisten sääntöjen mukaan suuren kaupungin täytyi kerran antautua, tahtoi hän valmistaa niin verettömän lankeemuksen kuin mahdollista. Sitä paitsi odotettiin herra Thiersin paluuta, koska hän joka silmänräpäys voisi tuoda mukanaan antautumissopimuksen. Siten Trochu salli vihollisen rauhassa piirittää Parisin ja valmisteli ainoastaan pienempiä kahakoita yleisön silmänlumeeksi. Yksi ainoa vakavampi ottelu tapahtui 30 päivänä Chevillyn luona, jossa aluksi hiukan menestyttyämme vetäydyimme takasin lisäväen ja hevosten puutteessa sekä jätimme jälkeemme yhden patterin.

Yleinen mielipide sanomalehdistön pettämänä, joka yhtäpäätä oli huutanut „Berliniin“, uskoi tähän menestykseen. Ainoastaan vallankumoukselliset eivät antaneet pettää itseään. Toulain ja Strassburgin antautuminen soi heidän korvissaan juhlallisena varoituksena. Flourens, 63 pataljoonan päällikkö, mutta joka kumminkin komensi Bellevillessä, ei voinut itseään pidättää. Hän oli kiihtynyt mies, jolla oli lapsen mieli ja hehkuva mielikuvitus, ja hän kuunteli vaan omien tunteittensa ääntä sekä johdatti 5 p:nä lokakuuta pataljonansa raatihuoneen edustalle, vaatiakseen kansanasestusta, uloshyökkäystä, kommunin vaaleja ja ruokatavaroitten jakamista. Trochu, joka oli antanut Flourensille, saadakseen hänet tyyntymään, „vallimajurin“ arvonimen, piti hänen kanssaan kaunista neuvottelua. 12 apostolia puhui hänen kanssaan ja saivat vihdoin hänet talttumaan. Kun lähetystöjä saapui kaikilta

tahoilta ja ne lausuivat tuon yleisen vaatimuksen, että Parisin tulee saada itsekin sanansa sanoa sen puolustusta koskevassa asiassa, että sen tulee nimittää itse neuvostonsa, kommuninsa, niin hallitus 7 p:nä selitti, että näihin vaatimuksiin suostuminen ei ole arvon mukaista. Tämä häpeämättömyys aikaansai kansanliikkeen 8 p:nä. Kahdenkymmenen kaupunginosan komitea pani tätä vastaan julistustensa kautta jyrkän vastalauseen. Kaupungintalon edustalle kokoontui 7—800 henkeä huutaen ikkunoitten alla: „eläköön Kommuni“. Mutta kansanjoukko ei vielä ollut niin pitkällä, että se olisi kadottanut uskonsa. Suuri joukko Trochun pataljonia kiirehti esiin, hallitus tarkasti niitä; Jules Favre päästi kaunopuheliansuutensa valloilleen ja selitti vaalit mahdottomiksi koska — tosiaankin kumoamaton todistus — joka miehen täytyi olla vailleilla.

Enemmistö kuunteli ahnaasti näitä kieroiluja. Kun Trochu 16 p:nä kirjotti serkulleen Etiennelle: „Tulen viimeiseen saakka seuraamaan sitä päämäärää, jonka itselleni olen asettanut“, huusivat kerskaajat voittoa ja toistivat yhä uudelleen Bazainelle tuota elokuun renkutusta: „antakaamme hänen toimia, hänellä on suunnitelmansa“. Agitatoreja epäiltiin preussiläis-ystävällisyydestä, sillä Trochu oli heistä liikkeelle pannut seuraavan siivekkään lauseen: „pieni joukko miehiä, joiden rikokselliset aiomukset palvelevat vihollisen tarkoituksia“. Niin antoi Parisi keinuttaa itsensä koko lokakuun ajan suurten tekojen unelmiin, jotka menestyksellä alkoivat ja tappiolla päättyivät. 13 päivänä valloitimme Bagneuxin ja jonkun verran tulisempi hyökkäys olisi meidät jälleen saattanut Chatillonin herroiksi, mutta Trochulla ei ollut apuväkeä. 21 päivänä osotti Malmaisonin valloitusyritys heikon kohdan piirityksessä ja pakokauhu syntyi Versaillesta myöten, mutta sen sijaan että kenraali Ducrot olisi vakavasti tunkenut eteenpäin, lähettää hän ainoastaan kuusituhatta miestä taisteluun ja preussilaiset tunkevat hänet tappiolla takaisin, valloittaen vielä kaksi hänen kanuunaansa. Hallitus leimasi tämän tappion onnelliseksi tiedusteluksi ja komeili Gambettan sähkösanomilla, Gambetta kun oli 8 p:nä lähetetty ilmapallolla maa-seudulle sekä ilmotti, että armeijoita on muodostettu ja sai koko Parisin innostumaan Châteaudun loistavasta puolustuksesta.

Pormestarit luottivat tähän suloiseen harhakuvaan. He pitivät kokouksiaan apulaisineen kaupungintalossa ja tämän 46 jäsenisen kokouksen olisi pitänyt selvästi nähdä puolustuksen tila, jos heillä olisi vähänkin innostusta ollut. Mutta he olivat noita vapaamielisiä ja kaavoihinsa jäykistyneitä tasavaltalaisia, jotka antoivat täydellisesti vasemmistolle leimansa. Yhtä päätä he koputtelivat puolustajain ovia, tekivät arkoja, pelokkaita kysymyksiään ja saivat epämääräisiä vastauksia, joihin eivät he itsekään uskoneet, mutta joita he tahtoivat parisisalaisille

syöttää. Siten olivat he avullisia noille kerskujoille näiden petosyrityksissä.

Kuitenkin Corderiessä, klubeissa ja Blanquin sanomalehdessä, Delescluzen toimittamassa „Reveil“-lehdessä ja Felix Pyatin toimittamassa „Combat“-lehdessä pohdittiin kaupungintalon-miesten tuumia ja paljastettiin ne. Mitä merkitsevät nuo osittaiset hyökkäykset, jotka eivät koskaan onnistu? Minkätähden pidetään kansalliskaarti huonosti asestettuna, ilman järjestystä ja ilman mitään sotilaallista toimintaa? Miten on kanuunain valamisen laita? Kuuden viikon toimettomuus ja hapuileminen jo kyllin selvästi ilmottavat puolustuskomitean kykenemättömyyden, ettemme sanoisi huonon tahdon. Kaikkiin päihin tulee yhtäaika sama ajatus: luovuttakoot nuo heikkouskoiset paikkansa niille, jotka pelastuksen mahdollisuuteen luottavat. Herätköön Parisi. Nouskoon jälleen tuo 1792 vuoden innostunut henki kaupungintaloon, nouskoon vielä pelastamaan kaupunkia ja Ranskaa. Jokainen päivä vahvistaa tuota päätöstä noiden miesten sieluissa. „Combat“ joka teatterinomaisiin huudahduksiin saarnasi Kommunian, jonka soinnukas puhetapa vaikutti enemmän kuin Blanquin hermostunut dialektika, viskasi 27 p:nä lopullisen pommin. „Bazaine tahtoo luovuttaa Metzin ja alkaa Napoleon III nimessä keskustella rauhasta, hänen adjutanttinsa ovat jo Versaillissa.“ Hallitus julistaa heti tämän tiedonannon perättömäksi: „se on yhtä halpamainen kuin väärä“. Bazaine, tuo kuuluisa sotilas, ei koskaan muka lakannut loistavilla hyökkäyksillä piirittävää armeijaa härnäämästä. Hallitus manaa „yleisen mielipiteen rangaistusta“ sanomalehtien kirjottajille. Samaan lauluun yhtyy koko roskaväki, polttaa sanomalehtien numeroita ja olisi kirjoittajat repinyt kappaleiksi, jos olisi saanut käsiinsä. Seuraavana päivänä selitti „Combat“, että se on saanut tietonsa Rochefortilta, joka vuorostaan on saanut ne Flourensilta. Jobin postit tihenevät. 28 p:nä joutui meidän käsiimme le Bourget, eräs kylä koilliseen Parisista ja 29 p:nä vietti pääesikunta tätä vähäpätöistä menestystä suurilla juhlallisuuksilla. Koko päivän antoi se sotilaittemme olla ilman ruokaa ja ilman lisäväkeä preussiläisten tulen alla, jotka 30 p:nä 5,000 miehen vahvuisina palasivat takaisin ja vallottivat kylän meidän 1,600 mieheltämme, mitkä kylää puolustivat. 31 p:nä saa Parisi herätessään kolme iskua vasten naamaa: Bourget'in menettäminen, Metzin sekä koko Bazainen „kuuluisan“ armeijan antautuminen ja herra Thiersin takasinpaluu, hän kun neuvotteli aselevosta.

Syyskuun 4 päivän miehet luulivat pelastuneensa, luulivat saavuttaneensa tarkoituksensa. He olivat jo sotkeneet toisiinsa aselevon ja antautumisen, selittäneet nyt saapuneen kaksi sanomaa, joista toinen muka hyvä ja toinen huono, siinä toivossa että Parisi voiton suhteen

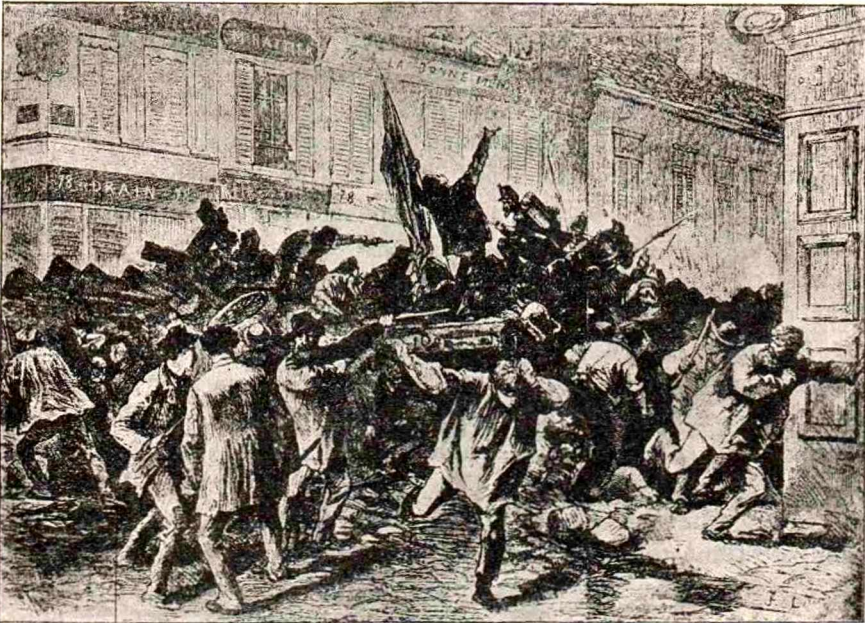
epätoivoisena avoimin käsin tervehtisi rauhaa. Koko Parisi ponnahti liikkeelle kuten sähköiskun saatuaan, joka samalla sai Marseillen, Toulousen ja St. Etiennen jaloilleen. Suuttumus oli niin välitön, että kansanjoukko kello 11:sta alkaen kuohuvana virtana kokoontui kaupungintalon ympärille huutaen: „ei aselepoa“. Se tunkeutui aivan eteen, huolimatta kaupungintaloa puolustavan kaartin vastustuksesta. Arago ja hänen kätyrinsä kiiruhtivat esiin ja vannoivat, että hallitus huolehtii yhteisestä parhaasta. Ensimmäinen ryöppy virtasi takasin, toinen törmäsi porteille. Keskipäivän aikaan näyttäytyi Trochu rappusilla ja luuli pääsevänsä pienellä puheella asiasta; mutta hänelle vastattiin „alas Trochu“. Jules Simon pelasti hänet ja uskalsi kaunopuheliaisuuteensa luottaen edetä torille saakka, selittääkseen aselevon makeutta. Hänelle huudettiin: „ei aselepoa“. Hän vetäytyi takasin, pyytäen kansaa valitsemaan 10 edustajaa, jotka seuraisivat häntä kaupungintalolle. Trochu, Jules Favre, Ferry ja Picard ottivat heidät vastaan. Trochu todistaa ciceromaisella kaunopuheliaisuudella Bourgetin tarpeettomuuden ja vakuuttaa vasta äsken kuulleen Metzintautumisen. Silloin kaikuu ääni: „se on valetta“. Se kuului lähetystön keskuudesta, jonka oli laittanut kahdenkymmenen kaupunginosan komitea ja tarkastuskomitea, joka äskettäin oli saliin tullut. Toiset, jotka tahtoivat Trochua kuulla, käskivät tämän jatkamaan. Hän alkoi uudestaan, jolloin torilta kuului laukaus, mikä keskeytti puhujan. Kun rauha oli palautettu, astui Jules Favre kenraalin paikalle ja ryhtyi jatkamaan keskustelua.

Sillaikaa kuin valtaistuinsalissa tämä kaikki tapahtui, neuvottelivat kokoontuneet pormestarit, jotka niin kauvan olivat Trochun kansarikoksellisia olleet, kunnallisneuvoston salissa. He ehdottivat kapinan tukahuttamiseksi kunnallisvaalien toimittamista sekä että kansalliskaartista muodostettaisiin pataljoneja ja liitettäisiin ne muuhun sotajoukkoon. Tuo kaistapäinen Etienne hallituksen tähän pulaan saattoi.

Kello puoli kolme aaltoili ääretön ihmisjoukko torilla ja kiljui: „alas Trochu, eläköön Kommuni“. Samalla levittivät he lippuja, joissa seisoi: „ei aselepoa“. Usein törmäsiväi he yhteen sotaväen kanssa. Lähettiläät, jotka olivat kaupungintaloon valitut, eivät tuoneet mitään vastausta. Kello 3 korvilla kadotti kansanjoukko kärsivällisyytensä, se särki ovet, tunki sotaväen pois tieltään ja työnsi Felix Pyatin, joka oli tullut torille tapahtumia katsomaan, pormestarien istuntosaliin. Tämä kiljui ja puolusti itseään ja vakuutti, että koko tällainen menettely on aivan järjestyksestä vastaan sotivaa. Pormestarit kannattivat häntä kaikin voimin ja vakuuttivat, että he puolestaan olisivat vaatineet kunnallisneuvoston asettamista, että muka parastaikaa on allekirjoitettavana määräys siitä. Kansanjoukko tunkeutui yhä eteenpäin, tunkeutui valtaistuinsaliin

saakka, tukki suun Jules Favrelta, joka jälleen oli hallituksen salissa liittynyt virkaveljiinsä.

Sillaikaa kun kansanjoukko tungeskeli oven luona, yhtyivät kaupungin puolustajat pormestarien ehdotukseen; kuitenkin ainoastaan periaatteessa sillä ehdolla, että itse saavat määrätä vaalien ajan. Uusi jesuiittatempu. Kello neljän aikaan oli sali väkeä täynnä. Turhaan käski Rochefort toimeenpanna kunnallisia vaaleja, hänelle huudettiin vasten naamaa: „Kommuni“. Eräs kahdenkymmenen kaupunginosan komitean laittamista lähettiläistä nousi pöydälle ja julisti hallituksen erotetuksi viralta. Eräälle valiokunnalle annettiin tehtäväksi panna 24



KATUTAISTELU PARISSA

10 p. toukok. 1870.

tunnin kuluessa toimeen vaalit. Nimet Dorian (ainoa ministeri, joka puolustuksen otti vakavalta kannalta) Louis Blanc, Ledru-Rollin, Victor Hugo, Raspail, Delescluze, Blanqui, Felix Pyat, Milliére huudettiin julki ja mielihyvällä hyväksyttiin.

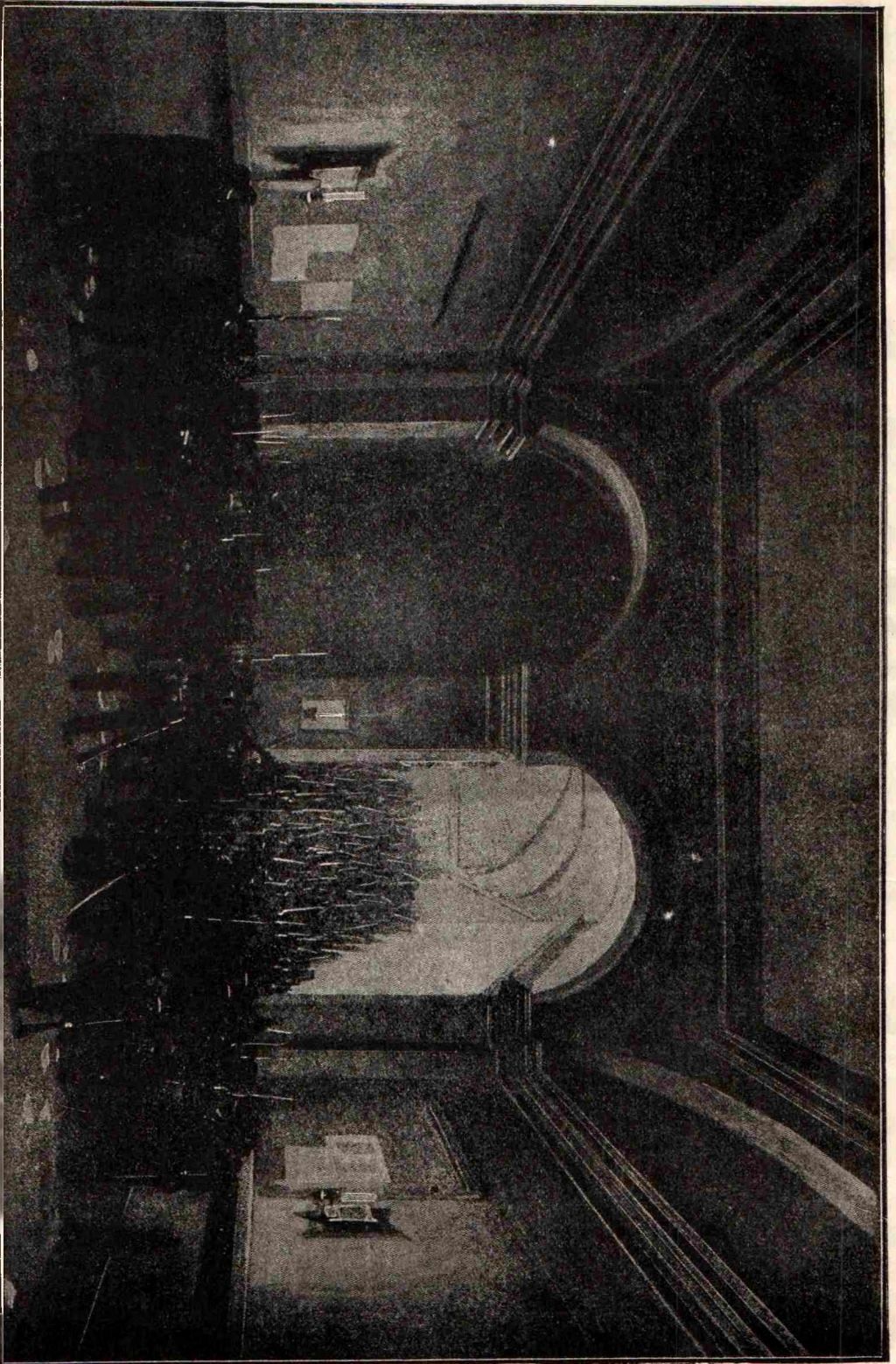
Jos tämä valiokunta olisi heti ottanut vallan käsiinsä, olisi antanut miehittää ja asestaa kaupungintalon, olisi antanut julistuksen, jossa lyhyen ajan kuluessa olisi määrätty vaalit toimitettaviksi, olisi tämä päivä loppunut onnellisesti. Mutta Dorian kieltäytyi; Louis Blanc, Victor Hugo, Ledru-Rollin ja Felix Pyat olivat hiljaa tai luikkivat tie-

hensä. Flourens sai aikaa kiiruhtaa esiin, hän riensi sotamiehineen Bellevillestä, nousi pöydälle, jonka luona hallituksen jäsenet seisovivat ja ehdotti Kommunin asemasta yleistä yhteishyvän valiokuntaa. Toiset sitä kannattivat, toiset vastustivat ja selittivät, että se ei merkitse mitään, jos yksi diktatori korvataan toisella. Flourens saa voiton ja lukee jäsenten nimet, ensiksi omansa sitten Blanqui, Delescluze, Milliére, Ranvier, Felix Pyat ja Mottu. Syntyi loppumattomia keskusteluja, epäjärjestys tulee vallan kamalaksi. Syyskuun 4 päivän miehet tunsivat itsensä pelastetuiksi ja katselivat nauraen näitä voittajia, jotka antoivat voiton luistaa käsistään.

Siitä johtui hirveä hämminki. Jokaisella salilla oli oma hallituksen ja omat puhujansa. Kello 8 aikaan kasvoi epäjärjestys sellaiseksi, että taantumusmieliset kansalliskaartilaiset voivat Flourensin silmään edessä viedä Trochun ja Ferryn pois. Toiset nostivat samalla Blanquin ylös ja laahasivat hänet pois, kunnes hänen puoluelaisensa taas saivat hänet pois temmattua. Pormestarien huoneessa määräsi Etienne Arago apulaisineen vaalit toimitettaviksi Dorianin ja Schölcherin johdolla. Kello 10 aikaan oli heidän julistuksensa naulattu Parisissa kadun kulmiin.

Parisi oli koko päivän tyytynyt vaan katselemaan. „Lokakuun 31 päivän aamuna“ sanoo Jules Ferry, „oli koko Parisi alhaisimmasta ylhäisimpään saakka meille vihamielinen. Jokainen oli sitä mieltä, että me ansaitsimme tulla mestatuiksi.“ Ei Trochun pataljonat pysyneet ainoastaan täydellisesti hiljaa, vaan vieläpä yksi pataljonain parhaista, jonka kenraali Tamisier johdolla oli hallituksen suojaksi tuonut, käänsi torille tultuaan kiväärien suut taivasta kohti. Iltasella kuitenkin, kun kuultiin hallituksen vangitseminen ja etenkin sen seuraajain nimet, muuttui asiaintila. Tämä tuntui jo liian paksulta. Useat, jotka kyllä olisivat sietäneet Ledru-Rollinia ja Victor Hugoa, eivät sensijaan voineet sietää Flourensia ja Blanquita. Koko päivä oli turhanpäiten meluttu, mutta illalla tekivät kansallismarssin säveleet vaikutuksensa. Vastahakoiset pataljonat saapuivat aamulla Vendôme-torille, enemmistö siinä luulossa, että vaalit olivat hyväksytyt. Upseerien kokous pörssissä suostui ainoastaan Dorian-Schölcherin julistuksiin luottaen odottamaan säännöllistä äänestystä. Trochu ja ne, jotka olivat hänen kanssaan kaupungintalosta paenneet, löysivät jälleen joukkonsa; kaupungintalo sen sijaan jäi tyhjäksi.

Useimmat Kommunin pataljonat olivat jälleen ottaneet asuntonsa haltuunsa, koska he luulivat pelin voittaneensa. Tuskin tuhannen aseetonta miestä jäi rakennukseen ja ainoaksi aseelliseksi sotilasvoimaksi jäivät sinne Flourensin tottumattomat ampujat. Tämä itse harhaili ikäänkuin päätä vailla tuossa sekasorrossa ja Blanqui allekirjotti



BELLEVIILLEN PATALJOONA VALLOTTAA KAUPUNGINTALON 21 PÄIVÄNÄ OKAKUUTA.

lakkaamatta, yhtäpäätä; Delescluze koetti vielä pelastaa tuosta yleisestä hämmennyksestä niin paljon kuin mahdollista. Hän antoi Dorianin vakuuttaa itselleen juhlallisesti, että Kommunin vaalit tapahtuisivat seuraavana päivänä ja väliaikaisen hallituksen vaalit taas sitä seuraavana, otti nämä vakuutukset pöytäkirjaan, kuitenkin samassa huomautuksessa selittäen, että vallankumoukselliset suostuvat odottamaan vaaleja ja antoi Millièren, Flourensin ja Blanquin allekirjottaa tämän. Millière ja Dorian jakoivat tämän kirjoituksen puolustuskomitean jäsenille. Millière ehdotti heille, että yhdessä ja nimenomaan sillä ehdolla, jotta ketään ei vainota, jätettäisiin kaupungintalo, mutta Dorian ja Schölcher tahtoivat sensijaan ryhtyä vaaleihin. Puolustuksen kannattajat suostuivat tähän ja Millière sanoi heille: „hyvät herrat te olette vapaat“, kun kansalliskaartilaiset vaativat kirjoitettuja sitoumuksia. Vangitut olivat hämmästyneet siitä, että heidän sanojansa epäiltiin; itse Millière ja Flourens koettivat saada kaartilaiset käsittämään, että allekirjotukset eivät mitään merkinneet. Tämän yleisen äärimmäisen anarkian aikana kasvoivat järjestyspuolueen pataljonat ja Jules Ferry valtasi portin, joka johti Lobau-torille. Delescluze ja Dorian ilmoittivat hänelle sopimuksen, jonka he käsittivät tehdyksi ja kehottivat häntä odottamaan. Kello 3 aamulla jatkui vielä samanlaista sekamelskaa. Silloin kuului torilta Trochun rummun ääni ja yksi pataljoona bretanjelaista sotaväkeä syöksyy Napoleonin kasarmin holvien kautta kaupungintalolle, yllättää ja ottaa aseet pois useilta siellä olevilta ampujilta. Jules Ferry anastaa hallituksen salin. Nuo kuriin tottumattomat eivät yllätettyinä tee mitään vastarintaa. Jules Favre ja hänen virkakumppaninsa vapautetaan. Kun bretanjelaisten käytös oli uhkaava, muistutti kenraali Tamisier illalla tehdystä sopimuksesta ja kulkien Blanquin ja Flourensin välissä jätti molemminpuolisen unohtamisen merkiksi kaupungintalon. Trochu kulki sotilaallisessa riemumarssissa katuja pitkin.

Niin meni tämä päivä, joka — kuten myöhemmin tulen osottamaan — jos olisi aikaansaanut uloshyökkäyksen, olisi samalla johtanut puolustuksen kuntoon saattamiseen. Isänmaallisten täydellinen yhteisyystunnon ja kurin puute asetti hallituksen jälleen yhtä edulliseen asemaan kuin syyskuussakin. Se käytti sitä hyväkseen vielä samana yönä. Repi Dorian-Schölcherin julistukset alas, myöntyi tosin kunnallisvaalien toimittamiseen, mutta sen sijaan turvautui kansanäänestykseen ja asetti siinä vastattavaksi kysymyksen samaan malliin kuin keisarikuntaa luodessa oli tapahtunut: „ne jotka tahtovat pitää hallituksen paikallaan, vastaavat jaa.“ Kaksi päivää hyökkäsivät taantumukselliset 31 päivän isänmaallisten kimppuun. Turhaan antoi kahdenkymmenen kaupungin osan komitea ulos julistuksen. Turhaan sanomalehdet „Reveil“, „Patrie en danger“ ja „Combat“ esittivät satoja syitä, jotka puhuivat kieltävän

äänestyksen puolesta. Kuusi kuukautta sen kansanäänestyksen jälkeen, joka oli sodan aiheuttanut, teki suunnaton enemmistö kansanäänestyksellä päätöksen, joka aiheutti antautumisen. Kysyköön Parisi omalta tunnoltaan ja tunnustakoon syynsä. Kahta, kolmea miestä peläten myönsi se tälle hallitukselle, jonka teot olivat tuhmuita ja hävyttömyyttä täynnä, uudelleen luottoa ja sanoi 322,000 äänellä: „tahdon sinut“. Armeija antoi 237,000 jaa-ääntä, ainoastaan 54,000 siviili- ja 9,000 sotilashenkilöä lausui kuuluvan „ei“nsä.

Mistä se johtui, että nämä kuusikymmentä tuhatta tervejärkistä päättä, jotka lisäksi olivat päättäväisiä ja toimeliaita, eivät voineet johtaa yleistä mielipidettä? Heiltä puuttui kuria, yhtenäisyyttä, järjestystä. Piirityksen kuumeaika ei ollut voinut saattaa vallankumouksellista puoluetta, joka pari viikkoa ennen oli täydellisesti järjestymätön, kouluun-tumaan ja 1848 vuoden patriarkat eivät olleet miehiä joukkoja järjestämään. Jakobinit, kuten Delescluze ja Blanqui, sensijaan että heidän olisi pitänyt liikkua kansanjoukossa, liikkuivat yksinomaan suljetussa ystäväpiirissä. Felix Pyat, joka horjui oikeitten ajatusten ja kirjallisten hullutuksiansa välillä, tuli sitte vasta käytännölliseksi, kun oli kysymys hänen oman nahkansa pelastamisesta. Toiset, kuten Ledru-Rollin, Louis Blanc, Schölcher, nuo tasavaltalaisten toivot keisarikunnan aikana, olivat tulleet maanpaosta takaisin tyhminä, ahdasrintaisina oman suuruutensa ja itseihailunsa syöminä, ilman rohkeutta, ilman isänmaanrakkautta ja täynnä sosialistien halveksimista. Jakobinilaisuuden pienet möhömahat, jotka antoivat kutsua itseänsä radikaliksi, Floquet, Clemenceau, Brisson ja muut puolueettomat, pitivät itsensä huolellisesti työmiehistä erossa.

Vuoripuoluekin muodosti suljetun piirin eikä tullut edes kahdenkymmenen kaupunginosan keskuskomiteaan, jolta puuttui ainoastaan järjestelmää ja politillista kokemusta, ollakseen mahti. Niinpä voikin tämä Gravilliers-osasto vuosilta 1870—71, jolla tosin oli rohkeutta ja puhekykyä, mutta joka edeltäjänsä tavalla luuli saavansa aikaan kaiken ainoastaan mielenosoitusten kautta, panna jotain hommia alkuun, mutta johtavaksi keskustaksi siltä puuttui edellytyksiä.

Tämä oli joka tapauksessa elämän ilmaus, tosin savuava, mutta kuitenkin liekehtivä palo. Mutta mitä oli pikkuporvariluokalta odotettavissa? Missä ovat sen jakobinit ja cordiljerit? Näen tosin pikkuporvariston köyhälistön taistelevan kynällä ja johtavan puhetta sanomalehdessä „La Corderie“, mutta missä on joukkojen päävoima?

Kaikki on hiljaa. Parisi on sairashuoneen kaltanen, jossa ei kukaan uskalla edes puhua, ainoastaan esikaupungeissa on liikettä. Tämä masennustila on tosiaankin sielutieteellinen arvotus piirityksen aikana ja sitä enemmän kummastusta herättävä, kun hiukan aikasemmin

vastustus-innon aallot korkeina lainehtivat. Miehet, jotka lupasivat ottaa vaimonsa ja lapsensa mukaan ja etsiä kuolemaa, miehet jotka selittivät: „tahdomme mieluummin polttaa talomme kuin jättää ne vihollisen käsiin!“, joutuivat raivoon kun kaupungintalon miehiltä tahdottiin ottaa heidän valtansa. Jos he pelkäsivät löyhäpäisiä narreja, jos he pelkäsivät komprometteeraavia (alttiiksi panevia) tekoja, niin miksi siis itse eivät ottaneet liikkeen johtoa käsiinsä? Mutta he rajottuvat ainoastaan huutamaan: „ei kapinaa vihollisen edessä! Ei mitään tyhmyyksiä!“ Ikäänkuin antautuminen olisi parempi kun kapina, ikäänkuin ei 10 päivä elokuuta ja 31 päivä toukokuuta jo olisi ollut kapina vihollisen silmäin edessä, ikäänkuin ei olisi minkäänlaista väliastetta täydellisen lamautumisen ja hulluuden välillä! Oh te parisilaiset vuodelta 1792 ja 1793, jotka konventille ja kommunille aatteita annoitte, joiden mukaan isänmaa olisi pelastettava; jotka johditte klubeja, noita veljesliittoja, te, jotka Parisissa piditte satoja loistavia tulisijoja yllä, tulkaa ja sanokaa, tunnustatteko te pojiksenne näitä veltoja myöntäisyys-sankareita, jotka vapisevat kansan edessä ja heittäytyvät polvilleen „puolustuksen“ miehien edessä ikäänkuin pyhät uhria kunnioittaakseen“.

5 ja 7 päivänä marraskuuta pitivät he kansanäänestyksensä ja nimittivät kahdestakymmenestä kaksitoista Aragon kätyriä alipormestareiksi. Neljä äsken nimitetyistä, Dubail, Vautrain, Tirard, Desmarests olivat suorastaan taantumuksen miehiä. Suurin osa heidän apulaisistaan oli vapaamielistä lajia. Esikaupungit, jotka yhä olivat valveilla, valitsivat 19 päivänä Delescluzen, 20 päivänä Ranvierin, Millieren, Lefrancaisin, Flourensien. Nämä viimeainitut eivät voineet ottaa paikkoja vastaan. Ollenkaan ottamatta Dorianin ja Tamisierin sopimusta huomioon, oli hallitus antanut vangita heidät ja samalla parikymmentä muuta vallankumouksellista. Koko pormestarien ja heidän apulaistensa joukossa ei ollut edes kymmentä vallankumouksellista, vaikka siinä oli jäseniä 75 kappaletta. Nämä kunnallisvaltuusmiesten varjat pitivät itseään puolustuskomitean luonnollisena turvajoukkona, eivät antaneet vastausta tärkeisiin heille tehtyihin kysymyksiin sekä pitivät velvollisuutenaan hoitaa Trochun suojatteja mitä parhaimmin. He nimittivät tuon hävyttömän ja kunnottoman Jules Ferryn pormestarien keskuskomitean jäseneksi ja kansalliskaartin komentajaksi Clément Thomas'en, saman, joka vuonna 1848 köyhälistöä teurasti. He tunsivat seitsemänkymmenen päivän kuluessa, miten Parisia elättävä suoni tunti tunnilta tykytti heikommin heidän sormiensa alla, eikä heillä ollut kylliksi rehelliisyyttä eikä rohkeutta kysyä hallitukselta: „mihin te meitä viette?“

Marraskuun alussa ei vielä oltu mitään kadotettu. Armeijan nostojoukkoihin ja merisotilaihin kuului laskujen mukaan vielä 246,000

sotilasta ja 7,500 upseeria. Parisista voi helposti saada 125,000 kellovasta kansalliskaartilasta taistelutantereelle lähetettäväksi ja vielä voisi saada 125,000 sisäistä puolustusta varten. Aseitten, etenkin kanuunain muutos tulisi valmiiksi parin viikon kuluttua, kun jokainen säästi leipäänsä, voidakseen saada pataljonille uljaat kanuunat, jotka aina olivat parisilaisten ylpeytenä olleet. „Mistä saada 9,000 tykistömiestä?“ sanoi Trochu; mutta jokainen mekaniko Parisissa on myös tykistömies, kuten Kommuni meille myöhemmin opetti. Kaikkia oli aivan yltäkyllin. Parisi oli aivan tulvillaan insinöörejä, tekniikkoja, työjohtajia ja laivureita, joista olisi voinut muodostaa komennuskuntia joka aselajia varten. Kokonainen ainehisto voitohikasta armeijaa varten oli täällä hajallaan, tarvittiin vaan kättä, joka sen kokoisi.

Mutta seisovan sotajoukon luovalon syömät sankarit katsoivat tällaista aivan raakalaisuudeksi. Tämä Parisi, jollekka ennen eivät Hoche, Marceau, Kleber olleet liian nuoria eivät liian voitonvarmoja, eivät liian puhtaita, olivat nyt asettaneet kenraaleiksi keisarikunnan ja orleanismin likaisia jätteitä, joulukuun miehet Vinoy'n sekä Ducrot'n Suzannen, Leflön ja sellaisen pelkurin kuin Chabaud-Latour. Mitä ystävällisimmässä suhteissa keskenään pilkkasivat nämä herrat puolustusta ja heidän mielestään oli tämä pila ainoastaan hieman pitkäveteistä. Lokakuun 31 päivä saattoi heidät hurjaan vihaan kansalliskaartia vastaan ja viimeiseen saakka he myöskin kieltäytyivät kansalliskaartia käyttämästä.

Sen sijaan, että Trochu olisi sulattanut yhteen kaikki Parisin voimat, olisi kaikista laittanut samanlaisia joukkokuntia, kaikille antanut samanlaiset puvut, samanlaisen ihanan nimen: kansalliskaarti, oli Trochu säilyttänyt tuon vanhan jaon ja nimitykset: armeija, nostojoukot ja siviilijoukot. Tämä oli aivan luonnollinen seuraus siitä mitä hän puolustuksesta ajatteli. Armeija, pääesikunnan kiihottamana, alkoi vihata tätä Parisia, jonka selitettiin asettavan heidän hartijoilleen aivan turhanpäiväisiä rasituksia. Maaseudulta kootut nostojoukot myöskin katkeeroituivat, heidän upseerinsa, nuo maalais-aateliston jalot kukat kun heitä kiihottivat. Kaikki näkivät he kansalliskaartia halveksittavan ja halveksivat sitä sentähden myöskin vuorostaan, kutsuen sen jäseniä „taistelijoiksi aina veitseen saakka!“ sekä nimellä „30 souta!“, koska parisilaiset piirityksen alkupäivistä saakka olivat 1 frangin ja 50 centimiä (= 30 souta) saaneet palkkseen. Joka päivä voitiin odottaa yhteen-törmäyksiä.

Lokakuun 31 päivänä muuttui tosiaankin asema. Hallitus keskeytti neuvottelut, joita se ei enään olisi voinut jatkaa ilman vaaraa tulla kukistetuksi, kehotti muodostamaan kansalliskaartista muutamia kompanioita, kiirehti kanuunain valamista, mutta uskoi yhtä vähän kuin

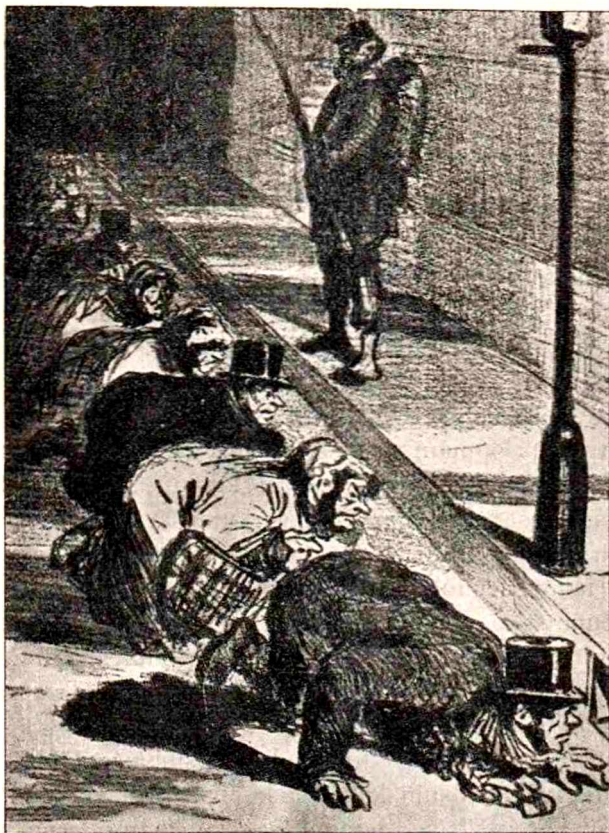
ennenkin puolustukseen ja koetti kaikessa hiljaisuudessa hieroa rauhaa. Enin pelkäsi se kapinaa. Nyt ei ollut kysymys enää pelastaa Pariisi ainoastaan „piiritysraivosta“, vaan myöskin vallankumouksellisista. Suurporvaristo tätä tulta lietsoi. Ennen syyskuun 4 päivää olivat he selittäneet, että: „he eivät taistele, jos työväenluokka saa aseita ja jos sillä on pieninkin mahdollisuus päästä voitolle“. Ja syyskuun 4 päivän illalla Jules Favre ja Jules Simon olivat tulleet lainlaatijakunnan eteen selittämään ja vakuuttamaan tälle, että rakennuksen uudet vuokralaiset eivät tulisi sitä vahingoittamaan. Mutta tapausten vastustamaton voima oli ajanut työmiehet jo aseisiin. Nyt täytyi ainakin koettaa tehdä heidän miekkansa tylsiksi. Jo kaksi kuukautta olivat taantumismieliset odottaneet sopivaa tilaisuutta. Kansanäänestys sanoi heille, että se oli nyt tullut. Trochu piti Parisia kädessään ja he vuorostaan pitivät papiston kautta Trochua käsissään, mikä oli heille sitäkin helpompaa, kun tämä oli olevinansa yksinomaan riippuvainen omastatunnostaan. Merkillinen omatunto tosiaankin, jossa mahtoi olla hirveä määrä ilma-reikiä! Se velvotti hänet myöskin pettämään Parisin ja sanomaan: „minä tahdon jättää sinut, mutta se tapahtuu ainoastaan sinun omaksi hyödyksesi“. Lokakuun 31 päivän jälkeen luuli kenraali, että hänen kutsumuksensa oli tullut kahdenlaiseksi. Tämän aikakauden kuluessa johdettiin puolustusta luultavasti eräästä huoneesta Postikadun varrelta, sillä papiston johtajat näkivät selvemmin kuin kukaan muu vaaran, mikä piili siinä, että työväkeä tahdottiin harjottaa aseiden käyttöön. He panivat juonensa sangen varovasti täytäntöön. Varomattomat taantumismieliset olisivat turmelleet kaikki ja heittäneet Parisin suorastaan vallankumouksellisten käsiin. Papit sen sijaan käyttivät koko suunnattoman kykynsä valvoakseen kaikkia Trochun liiallisia toimia ja enentääkseen hänen vastenmielisyyttään kansalliskaartia vastaan, he vetivät verkkoonsa ihan kaikki, pääesikunnan ambulansit ja vieläpä pormestaritkin. Ikäänkuin kalastaja, jonka verkossa on liian raskas saalis, pitelivät he Parisia, pistivät sen väliin veden alle ja ryöstivät voimia siltä vähä väliä sitä väkivaltaisesti ravistamalla. Marraskuun 28 päivänä antoi Trochu sille ensimmäisen iskun: silloin tapahtui suuri uloshyökkäys. Kenraali Ducrot, joka oli johtajana, näytteli Leonidasta: „minä vannon tässä teidän ja kaiken kansan kuullen, että minä palaan ainoastaan kuolleena tai voittajana. Voitte kyllä nähdä minun kaatuvan, mutta ette väistyvän.“ Tämä julistus sai koko Pariisin kuumeentapaiseen tilaan. Luultiin elettävän päivää ennen uutta Jemappea, jolloin Parisin vapaaehtoiset tikapuita myöten kiipesivät kanuunoilla varustettuja kukkuloita ylös, sillä tällä kertaa oli tarkoitus, että kansalliskaarti saisi myöskin tulla hiukan ulos. Meidän piti raivata tiemme Marnen yli kohdataksemme nuo maaseudulta muka kootut armeijat ja mennä joen yli

Nogentin luona. Mutta Ducrot'n insinörit olivatkin huonosti täyttäneet saamansa määräyksen, sillat eivät olleetkaan kunnossa. Täytyi odottaa seuraavaan päivään. Vihollinen, joka piti yllätettämän, asettuikin puolustusasemaan. Siitä huolimatta valloitimme me 30 päivänä Champignyn rynnäköllä. Koko ensimmäisen päivän joulukuuta oli Ducrot liikkumatta, vaikkakin vihollinen, paljastaen Versailles, kokosi joukkojaan Champignyn luo. Toisena päivänä vallotti se uudelleen meiltä osan kylää ja koko päivä taisteltiin tulisesti. Vasemmiston vanhat edustajat suvaisivat antaa edustaa itsensä taistelukentällä kirjeen kautta, joka oli osotettu „kalliille presidentille“. Yön kuluessa taistelimme me paikoillamme pohjatuulen jäisesti puhaltaessa. Tuo „kallis presidentti“ oli käskenyt jättämään huopapeitteet Pariisiin ja — taas todistus siitä miten vakavasti asia otettiin — me olimme marssineet ulos ilman vaunuja, ilman telttejä, ilman kenttäsairaalaa. Seuraavana päivänä selitti Ducrot, että meidän täytyy vetäytyä takasin — ja tämä kunniaton kerskuri marssi kotiin reivatuin purjein koko Parisin kaiken asujamiston nähden. Niistä sadastatuhannesta, jotka olivat marssineet ulos ja niistä viidestäkymmenestätuhannesta, jotka olivat olleet mukana taistelussa, olimme menettäneet kahdeksantuhatta kuollutta ja haavottunutta.

Tämän ironisen voimaponnistuksen jälkeen oli taas saatu kylliksi muutamiksi viikoiksi. Clément Thomas käytti vapaata aikaa hyväkseen, hajottaakseen ja poltinmerkillä leimatakseen Bellevillen suojeluspataljonan, jolla kuitenkin oli sekä kuolleita että haavotettuja. Ainoastaan Vincennes'in komentajan raporttiin luottaen herjasi hän myöskin 200:tta pataljonaa. Flourens vangittiin. Joulukuun 21 päivänä vasta nämät poliittiset katuluudat suvaisivat hieman ajatella myöskin vihollista. Seinen kaartilaiset lähetettiin ilman kanuunia Stainsin muureja vastaan sekä vallottamaan Le Bourgetia. Vihollinen vastaanotti heidät hirvittäväällä kuululateella. Etu, mikä saavutettiin oikealla siivellä Ville Evrard'issa, jätettiin käyttämättä. Vetäydyttiin epäjärjestyksessä takasin. Sotilaitten huuililta kuultiin huutoja: „eläköön rauha“. Jokainen uusi sotilaallinen yritys oli moite Trochun suunnitelmaa vastaan, hermostutti joukkoja, mutta ei voinut vaikuttaa mitään kansalliskaartilaisten rohkeuden kohottamiseksi. Kaksi päivää kestivät he miltei kokonaan paljastettuina Avron'in kukkuloilla 60 kanuunan ristitulen alla. Monta ihmishenkeä oli jo uhrattu, kun Trochu vihdoin huomasi, että asema ei ollutkaan minkään arvoinen ja käski peräytymään siitä.

Nämä tappiot väsyttivät vihdoinkin parisilaisten herkkäuskoisuuden. Nälkä tuntui tunti tunnilta yhä ankarammin; hevosen lihakin tuli jo herkuksi. Syötiin koiria, kissoja ja rottia. Naiset seisivat tuntikausia kylmässä ja liassa puotien edessä odottaen ruoka-annosten jakoa, ruoka-annosten, jotka olivat pieniä kuin haaksirikkosille jaetut leipäpalat.

Leivän sijasta saivat he jotain mustaa kivikovaa sekoitusta, joka heidän sisälmyksensä aivan repeli rikki. Kehtolapset kuolivat äitiensä rinnoille. Halot maksoivat painonsa kultaa. Köyhillä ei ollut muuta polttoainetta kuin Gambettan tiedonannot, joissa yhä vaan puhuttiin uusista ja uusista menestyksistä. Joulukuun lopussa avautuivat nuo nälänsulkemat silmät kuitenkin. Kukistutaanko tosiaankin ilman miekaniskua?



ROTANJAHTI PARISISSA PIIRITYKSEN AIKANA.

Pormestarit eivät liikuttaneet itseään. Jules Favre kutsui heidät kerran viikossa pikku vierailulle luokseen, jolloin ystävällisesti puhuttiin ruuanlaitosta piirityksen aikana. He visusti varoivat pitämästä mitään pöytäkirjaa, voidakseen välttää jokaista kunnallishallituksen varjoakin. Ainoastaan yksi heistä täytti velvollisuutensa. Se oli Delescluze. Hän oli saavuttanut suurta tunnustusta puolueettomilla, vaikkakin häikäilemättömillä sanomalehtikirjoituksillaan „Reveil“'essä. Joulukuun 30 päivänä alkoi hän syyttää Jules Favrea ja selitti virkaveljilleen: „te olette myöskin

syytteenalaiset“, ja pyysi että hallituksen sivulle asetettaisiin puolustus-„neuvosto“. Hänen virkatoverinsa, etenkin Dubail ja Vacherot protes-terasivat, apulaiset myöskään eivät häntä kannattaneet. Tammikuun 4 päivänä uudisti hän hyökkäyksensä, tehdessään suoran ehdotuksen, että Trochu ja Clément Thomas erotettaisiin viroistaan, kansalliskaarti olisi kutsuttava aseisiin, puolustusneuvosto olisi asetettava, sotakomitea olisi uudistettava. Yhtä vähän kuultiin häntä nyt kun ennenkään.

Kahdenkymmenen kaupunginosan komitea heräsi vihdoinkin ja nau-lautti 6 päivänä punasen julistuksen: „Onko hallitus, joka kansallispuolus-tuksen on haltuunsa ottanut, täyttänyt velvollisuutensa? Ei! — Pitkä-veteisyytensä, päättämättömyytensä, kelvottomuutensa kautta ovat johta-jamme vieneet meidät häviön partaalle. — Eivät he osaa hallita eivätkä taistella. — Ihmisiä kuolee kylmään ja pian myöskin nälkään. — Nuo hyödyttömät hyökkäykset, murhaavat, tuloksettomat taistelut, ainaiset tappiot — hallitus on ryhtynyt toimiinsa — ne tappavat meidät. Jos tämä hallitustapa jatkuu, on seurauksena antautuminen. — Syyskuun 4 päivän, tuon keisarikunnan jätteitten, politika, sodankäyntitapa, hallitustapa, ne ovat tuomitut. Tilaa kansalle! Tilaa Kommunille!“ Tämä oli selvää ja oikeata. Niin voimaton kun tämä komitea olikin teoissa, olivat sen ajatukset kuitenkin teräviä ja se tuli olemaan aina Parisin piirityksen loppuun saakka selväjärkisenä, väsymättömänä kii-hottajana. Kansanjoukko, joka kaipasi kuuluisia nimiä, käänsi näille julistuksille selkensä. Muutamat allekirjottajista vangittiin. Kuitenkin tunsii Trochu iskun sattuneen ja naulautti illalla kaikkialle julistuksia, joissa oli: „Hallitus ei tule antautumaan.“

Parisi riemuitsi taas suostumustaan — mikä oli epäämätön todistus yhä lisääntyvästä aivojen pehmennyksestä. Suuresti ihmeteltiin, että Delescluze apulaisineen oli jättänyt erohakemuksensa, Trochun kauniista lupauksista huolimatta.¹⁾

Täytyi kuitenkin pitää tavattoman lujasti silmänsä kiinni, voidakseen olla näkemättä sitä Sedanin kaltaista kuoppaa, jota kohti Parisin puo-lustus viittasi. Preussiläiset pommittivat talojamme Issyn ja Vavres'in linnotusten ylitse; Trochu ei liikahtanutkaan. Joulukuun 28 ja 30 p:nä selitti hän kaikki sotatoimet mahdottomiksi, tiedusteli kaikkien kenraalien mieltä ja pyysi eroa. Tammikuun 2, 3 ja 4 p:nä keskustelivat puolus-tuskomitean jäsenet semmosen edustavan kokouksen vaalista, joka kestäisi mullistuksen.

Esikaupungit nimittivät jo puolustuskomitean jäseniä Judasjoukkueeksi. Vallankumouksen Dalai-Laamat, jotka olivat vetäytyneet lokakuun 31

¹⁾ He sanoivat tehneensä tämän siksi, koska tunsivat, mikä siveellinen edesvastuu lankee heidän päällensä, jos edelleenkin ovat semmosen politikan tahdottomina käty-reinä, joka Ranskan ja tasavallan etujen kannalta katsoen jo oli tuomittu.

p:nä takasin, liittyivät uudelleen Kommuniin, mikä menettely osottaa heidän kehnouttaan ja asukkaiden todellista ajatustapaa. Tasavallan pyhä liitto, jossa Ledru-Rollin luki messuja puolelle tusinalle pyhänsavuntuoksuttajalle, tasavaltalainen unioni ja muut porvarilliset kappelit vaativat innokkaasti kokousta Pariisiin, joka järjestäisi puolustuksen. Hallitus tunsii olevansa pahassa pulassa. Jos porvaristo yhtyisi kansaan, ei antautuminen voisi tapahtua ilman hirveätä kapinaa. Olihan selvää että kansa, joka huusi pommeille hurraata, ei suostuisi ajattamaan itseään lammaslauman tavoin. Täytyi jo etukäteen tehdä heidät mureiksi, parantaa heidät „pöyhkeydestään“, kuten Jules Ferry sanoi, ajaa kuume heidän ruumiistaan ulos. „Kansalliskaarti ei tule antamaan rauhaa, ennenkuin 10,000 niistä on syönyt ruohoa“, tämän lausunnon sai usein kuulla neuvospöydän ääressä. Toiselta puolen Jules Favren ja Picardin, toiselta taas noitten puunukkien Emanuel Aragon, Garnier-Pagès'in, ja Pelletanin pakottamana, myöntyi Trochu viimeiseen ilveilyyn.

Se suunniteltiin aivan teateripilaksi ja sitä valmisteltiin yhdessä antautumisen kanssa. 19 päivänä tunnusti neuvosto, että uusi tappio voisi saattaa kapinan puhkeamaan, Trochu tahtoi kutsua pormestari kokoon, neuvotellakseen antautumisesta ja uusien muonavarojen hankkimisesta; Jules Simon ja Garnier-Pagès selittivät, että ei koko Ranskaa pitäisi sekottaa Parisin antautumiskysymykseen, Garnier-Pagès vielä ehdotti, että pitäisi asettaa uudet valtuutetut toimeenpanemaan antautumista.

Siten valmistivat he uloshyökkäystä. 18 päivänä saattoivat he Parisin rumpujen pärinällä ja torvien toivotuksella jalkeille ja herättivät siten preussiläisten huomiota. Tähän suuremmoiseen urotyöhön ei Trochu voinut koota muuta kuin 84,000 miestä, 19 linjarykmenttiä, 32 pataljonaa nostoväkeä ja 19 rykmenttiä kansalliskaartia. Koko yö, joka oli kylmä ja sateinen, vietettiin loassa Mont-Valérien kentillä.

Kysymyksessä oli vallottaa ne etuvarustukset, jotka suojelivat Versailleslta Bergerien puolelta. Klo 10 oli kansalliskaarti ja vakinaiset joukot, jotka olivat vasemmalla siivellä ja keskustassa¹⁾ suurimpana osana, vallottanut väkiryökkäköllä²⁾, joka olisi ollut vanhoille, sotaan-

¹⁾ Vinoy'n komennuskunnan, joka vallotti Montretout'in, muodosti 5 rykmenttiä ja 1 pataljona jalkaväkeä, 9 pataljonaa vakinaisia joukkoja ja 5 rykmenttiä kansalliskaartia. Kenraali Bellemaren komennuskunnan, joka anasti Buzenval'in, taas muodosti 5 linjarykmenttiä, 17 pataljonaa vakinaisia joukkoja ja 8 rykmenttiä kansalliskaartia.

²⁾ Kuka todistaa nämä kansalliskaartin urotyöt? Itse sotilashenkilöt. Katso kenraali Leflön, vara-amiraali Pothuaun, översti Lambertin tutkimuksia 18 p:ltä maalisk. Kuule mitä Trochu sanoo puhujalavalta: „Ellen pelkäisi joutuvani kerskailijan asemaan osottaisin, että tottumattomat kansalliskaartilaiset vanhojen joukkojen tavalla iltaan saakka toistamiseen vallottivat asemia, joista kauhean kuulasateen takia täytyi luopua. Niitä asemia täytyi pitää mistä hinnasta tahansa, jotta keskustassa taistelevat joukot voisivat perääntyä. Minä olin sen heille sanonut ja he uhrasivat itsensä viipymättä.“

harjaantuneille joukoille kunniaksi, Montretout'in linnotuksen, Buzenvalin puiston ja osan St. Cloud'ia, olivat sanalla sanoen miehittäneet kaikki paikat, joista määräys oli annettu. Kenraali Ducrot, joka johti vasenta siipeä, oli kaksi tuntia myöhästynyt eikä hän enää tunkeutunut eteenpäin, vaikkakin hänen miehistönsä kuului linjajoukkoihin.

Me olimme vallottaneet tärkeät asemat, vaan kenraalit eivät asettaneet sinne kanuunoita ja preussiläiset puhdistivat nämä kukkulat taas muitta mutkitta. Kello 4 he alkoivat rynnäkön. Meikäläiset perääntyivät alussa, mutta asettuivat taas ja pysäyttivät rynnäkön. Kello kuuden seudussa vihollisen tuli heikontui, silloin Trochu käski perääntymään, vaikkakin vielä 40,000 reservimiestä seisoi Valerien vuoren ja Buzenval'in välillä. 150 kanuunasta oli ainoastaan 30 saanut toimia. Mutta kenraalit, jotka koko päivänä eivät olleet juuri mitään huolineet tiedustella kansalliskaartin suhteen, selittivät, ettei se enää kestäisi toista yötä ja Trochu käski perääntymään niin Montretout'ista, kuin muistakin voitetuista asemista. Perääntyvät pataljonat huusivat vihasta. Kaikki huomasivat että ne olivat johdetut ulos teurastettavaksi¹⁾. Parisi, joka oli voittosana nukahtanut, heräsi taas Trochun hälytyskelloon. Tämä vaati kahden päivän aselepoa, kantaakseen pois haavotettuja ja haudatakseen kuolleita. „Me tarvitsemme“, sanoi hän, „aikaa, vaunuja ja paljon kantajia“. Kumminkaan ei ollut kuolleita ja haavoitettuja enemmän kuin 3,000.

Nyt vasta huomasi Parisi kuilun. Myös puolustuskomitea ei luullut enää tarpeelliseksi pitää naamaria kasvoillaan ja paljasti itsensä pian. Jules Favre ja Trochu kutsuivat kaupunginosien pormestarit kokoon ja Trochu julisti heille, että kaikki on kadotettu ja että on turhaa enää tehdä vastarintaa²⁾.

Onneton tiedonanto levisi pian kautta kaupungin.

Neljä kuukautta kestävästä piirityksestä aikana oli isänmaallinen Parisi kaikki aavistanut ja jo edeltäkäsinkin hyväksynyt ruton, ryöstämisen, kaikki — vaan ei antautumista. Tässä kysymyksessä se oli 20 päivänä tammikuuta vieläkin sama Parisi kuin 20 p. syyskuuta, huolimatta herkkäuskoisuudestaan ja heikkoudestaan. Sentakia kuunneltiin sitä lausuntoa ihan jähmettyneinä ihmyyksestä, ikäänkuin jotain kauheata, luonnotonta rikosta. Niiden neljän kuukauden haavat repeytyivät taas auki ja huusivat kostoaa. Nälkä, kylmä, piiritys, pitkät yöt juoksuhaudoissa, tuhansittain kuolleet pienokaiset, uloshyökkäyksissä teurastetut

¹⁾ „Teurastetaan sitten hiukan sitä kansalliskaartia, koska se sitä niin haluaa“, oli joku jalkavaen eversti sanonut, joka ei kansalliskaartia kärsinyt.

²⁾ Hän lausui, lohduttaakseen heitä, että hän jo syyskuun 4:n päivän illalla oli sanonut: „olisi hullutusta taltoa kestää preussilaisen armeijan piiritystä“.

— oliko kaikki tämä tapahtunut vaan häpeän vuoksi, että Bazainelle tulisi seuraa, jotta syntyisi toinen Metz?! Luuli jo kuulevansa preussiläisten pilkkanaurun. Muutamissa muuttui lamautuminen raivoksi. Nekin, jotka jo antautumista olivat toivoneet, nousivat, nousipa yksin pormestarienkin väritön joukko. 21 päivän iltana pääsivät he Trochun puheille. Jo aamulla olivat kaikki kenraalit päättäneet, että uusi uloshyökkäys oli mahdoton. Trochu osotti sangen filosofisesti pormestareille, miten välttämätöntä oli alkaa antautumisneuvottelut vihollisen kanssa, mutta selitti kumminkin, että hän ei tahtonut sen asian kanssa olla missään tekemisissä ja pyysi, että he tekisivät hänen puolestaan antautumissopimuksen. Näitten naamat tulivat happamiksi, he panivat vastalauseita ja kuvittelivat olevansa kaikesta edesvastauksesta vapaita.

Kun he olivat poistuneet, pitivät puolustajat neuvottelua. Jules Favre vaati Trochua pyytämään eroansa. Tämä apostoli tahtoi tulla erotetuksi, voidakseen historian edessä esiintyä miehenä, joka ei tahtonut antautua.

Puolustajain korvat alkoivat kuitenkin jonkun verran kuumeta, kun klo 3 aamulla julistettiin, että Flourens ja muutkin valtiolliset vangit, jotka Mazas'issa olivat istuneet, olivat vapautetut. Joukko kansalliskaartilaisia, erään 18 kaupunginosan pormestarin apulaisen johdolla, oli tuntia ennen ilmestynyt vankilan edustalle. Vankilan täten häiritty johtaja ei ollut tehnyt yhtään vastarintaa. Puolustajat, jotka näkivät lokakuun 31 päivän jälleen lähestyvän, kiiruhtivat päätöksiansä ja asettivat Trochun tilalle Vinoy'n.

Tämä antoi pyytää itseänsä, mutta Jules Favre ja Leflô selittivät hänelle kansan olevan kapinassa ja että uhkaavia meteleitä on tulossa. Samalla hetkellä — tammikuun 22 päivän aamuna — jätti poliisimestari eronpyyntönsä, selittäen, että hänellä ei ole enää auktoriteta. Syyskuun 4 päivän miehet olivat joutuneet niin pitkälle, että kääntyivät joulukuun 2 päivän miesten puoleen palavasti rukoillen. Vinoy suostui viimein heidän selityksiensä johdosta ja keisarillisen kuvernööri Trochun jälkeen sai Parisi kuvernööriksi valtiokaappauksen sapelisankarin, keisarillisen senatorin.

Virkansa hän alkoi ryhtymällä varustuksiin Parisin kukistamiseksi, heikonsi preussiläisiä vastaan seisoneita sivustajoukkoja, komensi joukot pois Suresnesta, Gentillystä, Lilasta, asetti liikekannalle ratsuväen ja santarmiston. Muuan kansalliskaartin överstin Vabren johtama finistèreläinen nostoväkipataljona asetui kaupungintaloon; Clément Thomas julkasi hurjan julistuksen: „Kapinoitsijat auttoivat vihollista“ ja vannotti kansalliskaartia nousemaan koko voimallaan „musertaakseen heidät“. Preussiläisiä vastaan hän ei ollut heitä koskaan vienyt „koko voimalla“.

Tosin myrskypilviä leijaili ilmassa, mutta ne eivät ennustaneet rankkasadetta. Monet vallankumouksellismieliset, jotka hyvin ymmärsivät, että kaikki oli mennyttä, eivät sallineet mitään liikettä, joka, jos olisi sattunut voitto tulemaan, olisi vain pelastanut „puolustuksen miehet“, eivätkä he itsekään tahtoneet astua heidän sijaansa antautumista suorittamaan. Toiset, joiden isänmaallisuutta heidän järkensä ei vielä ollut valistanut ja jotka vielä hehkuivat Buzenval'in tulta, uskoivat joukkohyökkäykseen. „Ainakin“, sanoivat he, „täytyy kunnia pelastaa“. Joissakuissa julkisissa kokouksissa oli senvuoksi edellisenä päivänä päätetty asevoimin ryhtyä vastustamaan antautumista. Piti kokoonnuttaman kaupungintalon edustalla.

Keskipäivällä pärrytetään Batignollesissa rumpuja. Noin 1212 ajoissa saapuu joitakuuta aseellisia ryhmiä torille, kaupungintalon edustalla. Pian tulvii kansanjoukkojakin sinne. G. Chaudey, muuan pormestarien apulainen, ottaa lähetystön vastaan. Hän on ainoa läsnäoleva viranomaisena, sillä hallitus piti sitte lokakuun 31 päivän kokouksiaan Louvressa. Puhuja esittää Parisin valituksia ja vaati Kommunin asettamista. Chaudey vastasi, että Kommunიაate on mahdoton, se on aate, jota hän aina on vastustanut ja vastedeskin kaikin voimin tulee vastustamaan. Uusi vaativampi lähetystö tulee sijaan. Chaudey ottaa sen tuimasti vastaan. Mutta liike leviää joka taholle torilla. 101:nen pataljona tulee vasemmalta Seinen rannalta ja huutaa: „Alas petturit“. Äkkiä rientää paikalle 207:s pataljona Batignollesista tultuaan pitkin katuja ja asettuu kaupungintalon edustalle, jonka portit ja ikkunat ovat suljetut. Toisia ryntää esiin, kuuluu laukauksia, kaupungintalon ikkuna-aukot ovat savun peitossa, kauhusta ulvoen hajoaa kansanjoukko pois kaikkiin suuntiin. Lyhtypylväiden ja hiekkakasojen suojaamina pitävät kansalliskaartilaiset puoliansa sotaväen tulta vastaan. Toiset ampuvat Avenue Victorian varrella olevista taloista. Kiväritulta oli kestänyt keskeymättä puoli tuntia, kun sota-armeija tuli näkyviin Avenuen kulmasta. Kapinoitsijat, miltei joka taholta piirrettyinä, vetäytyivät takaisin. Tusina heistä joutui vangeiksi ja vietiin kaupungintaloon, jossa Vinoy heti paikalla tahtoi lähettää heidät ammuttaviksi. Jules Ferry kauhistui kuitenkin tuollaista toimenpidettä ja asetti heidät säännöllisen sota-oikeuden tuomittaviksi. Mielenosotuksen aiheuttajat ja joukot, jotka eivät siihen ollenkaan ottaneet osaa, menettivät kuolleissa ja haavoitetuissa kolmekymmentä henkeä, niiden joukossa hyvin tarmokkaan översti Sapien. Kaupungintalossa oli yksi kuollut ja kaksi haavotettua.

Hallitus sulki vielä samana iltana kaikki klubit ja julkasi paljo vangitsemiskäsäkyjä. Kolmehdeksättä enimmäkseen viatonta ¹⁾ henkilöä

¹⁾ Kenraali Soumainin lausunnon mukaan. Tutkimus syysk. 4 p:n tapahtumista, II nide, 215 sivu.

vangittiin. Tätä tilaisuutta käytettiin myös Delescluzen vangitsemiseksi huolimatta hänen 65 vuoden iästään ja ankarasta henkitorven kataristaan. Hänet asetettiin lokakuun 31 p:nä vangittujen joukkoon, jotka olivat sekaisin Vincennesin kosteassa tornissa. Sanomalehdet „Reveil“ ja „Combat“ lakkautettiin.

Äkäsessä julistuksessa koetettiin kapinoitsijat esittää „ulkomaalaisten puoluelaisina“ — ainoa keino, joka syysk. 4 päivän miehillä oli pelastukseen heille niin häpeällisestä pulasta. Ainoastaan tässä he olivat jakobineja.

Kuka nyt todellisuudessa oli vieraiden palveluksessa, hallitusko, joka aina oli valmis keskustelemaan heidän kanssaan, vai ne miehetkö, jotka mihin hintaan tahansa tahtoivat saada Parisin asettumaan vastarintaan? Historia kerran kertoo kuinka Metzissä valtava, hyvin järjestetty, kouluutettu armeija vanhoja sotilaita salli, että se luovutettiin ilman että yksikään marsalkka, osastopäällikkö tai rykmentti nousi pelastamaan sotajoukkoja Bazainen kynsistä¹⁾ sensijaan kun vallankumoukselliset Parisissa vastassaan 240,000 sotilasta ja nostomiestä, jotka olivat jo taivutettuja rauhan puoleen, lykkäsivät antautumista kolme kuukautta ja kostivat sen verellään.

Tämä kavaltajain „siveellinen suuttumus“ oli suorastaan inhottava. Ei ollut enää lokakuun ensimmäisen neljättä päivän jälkeinen päivä. Puolustushallitus haiskahti antautumiselta, sen oma nimi syytti sitä. Tappelupäivänä esitti se viimeisen ilveilynsä. Jules Simon oli kutsunut koolle pormestarit ja tusinan ylempiä upseereita ja tarjosi ylipäällikkyyden sille sotilashenkilölle, joka voisi esittää jonkun toimintasuunnitelman. Sen Parisin, jonka syyskuun 4 päivän miehet olivat ottaneet elinvoimaisena, tahtoivat he nyt, juoksetettuaan maahan sen veren, riistettyään siltä voimat, jättää ensimmäiselle paraalle vastaan tulijalle. Eikä kenenkään läsnäolijan päähän edes pälkähtänyt moittia tätä halpamaista pilkan-tekkoa. He vain hylkäsivät epätoivoisessa asemassa olevan perinnön. Sitä Jules Simon tahtoikin. Joku — kenraali Lecomte — lausui sanan „antautuminen“. Pormestarit käsittivät miksi heidät oli kutsuttu kokoon ja jotkut pidättivät kyöneleitään.

Siitä hetkestä alkain oli Parisi kuin sairas, joka odottelee jonkun jäsenen poissahaamista. Linnotuksista kajahtelivat tosin vielä kanuunanlaukaukset, lakkaamatta tuotiin kaupunkiin kuolleita ja haavottuneita, mutta tiedettiin, että Jules Favre oli Versaillesissa. Seitsemännenkol-

¹⁾ Mikä häpeä! 175,000 miestä sanovat olevansa yhden myymiä. Kun kenraali Morangies seitsenvuotisessa sodassa ryhtyi antautumiseen Mindenin luona Vestphalenissa, kieltäytyi 1,500 miestä erään korpraalin kiihotuksesta hyväksymästä antautumisesta, murtautuivat läpitse ja yhtyivät kreivi Clermontin armeijaan.

matta päivän keskiyönä lakkasi kanuunain jyske. Bismarck ja Jules Favre olivat „kunniasanallaan“ sopineet; Pariisi oli jätetty.

Seuraavana päivänä julkaisi puolustusvaliokunta keskustelujen perustat: neljäntoista päivän aselepo, kansalliskokous kutsuttaisiin heti koolle, kaikki linnotukset jäisivät preussiläisten haltuun, kaikki sotamiehet ja nostosotilaat, paitsi yhtä divisionaa, heittäisivät aseensa. Kaupungissa oli synkän hiljaista. Nämä surun päivät olivat tukahuttaneet vihan, ainoastaan yksinäisiä salamia välähteli Parisissa. Yksi kansalliskaartin pataljona marssi kaupungintalon edustalle ja huusi: „Alas kavaitajat!“



OTTO von BISMARCK.

Illalla allekirjotti neljäsataa upseria sopimuksen vastarinnan jatkamisesta, nimittivät 107:n pataljonan päällikön, vanhan upseeri Brunelin, joka keisarikunnan aikana oli tasavaltaisten mielipiteittensä takia erotettu virasta, johtajakseen ja päättivät marssia itäisiä linnotuksia vastaan, joiden päällikkönä oli amiraali Saisset, jonka sanomalehdet olivat julistaneet toiseksi Beaufaireksi. Keskiyönä asetuttiin asemille ja kellot

kutsuivat kokoon 10, 13 ja 20:nen kaupunginosaan. Mutta yö oli jäätävän kylmä ja kansalliskaarti liian väsynyt epätoivon tekoon. Ainoastaan 2 tai 3 pataljonaa saapui paikalle. Kaksi päivää sen jälkeen vangittiin Brunel.

Tammikuun 29 päivänä liehui Saksan lippu linnoituksissa, edellisenä päivänä oli sopimus allekirjotettu. 400,000 miestä aseineen, kanuunineen antautui 200,000 miehelle. Linnotukset, ympärismuurit ryöstettiin aseista puhtaiksi, koko armeija, 240,000 miestä jalkaväkeä, meriväkeä ja nostoväkeä, antautui vangiksi, Parisin piti maksaa 200 miljoonaa 14 päivän kuluessa. Hallitus laski kunniakseen sen, että sille oli onnistunut saada aikaan sopimus siitä, että kansalliskaarti sai pitää aseensa, mutta jokainen tiesi, että Pariisi olisi pitänyt valloittaa väkiryynnäköllä, jos siltä olisi tahtottu ryöstää aseet. Lopuksi luovutti hallitus, „kansallispuolustus“-hallitus koko Ranskan, tyytymättä edes Parisin luovutukseen. Aselepo ulotettiin kaikkia armeijoita, paitsi ainoastaan sen tarpeessa olevaa Bourbakin armeijaa koskevaksi.

Seuraavana päivänä tuli tuoreita uutisia maaseudulta. Saatiin kuulla, että Bourbaki preussiläisten ankarasti ahdistamana itsemurhaileviin jälkeen oli armeijoihin heittänyt Sveitsin. Millaista puolustusmaaseudulla oli, kuinka heikko hallitusvaliokunta oli, ilmeni siitä, kun Rochefort, joka lokakuun 31 päivän tapahtumain johdosta oli astunut hallituksesta, aivan hiljan perustamassaan lehdessä „Mot d'Ordre“ (Tunnussana) julkasi Gambettan julistuksen, jossa häpeällinen rauha häpeän leimalla merkittiin sekä pitkän litanian radikalaisia kuulutuksia: että kaikki keisarikunnan ylemmät virkamiehet ja viralliset edustajat eivät olleet vaalikelpoisia, yleisneuvoston hajotuksesta, niiden virkamiesten erottamisesta, jotka olivat olleet valtiokaappaustuomioistuimissa v. 1851 joulukuun 2 päivän jälkeen j. n. e. Ei ajateltu, että hallitusvaliokunta koko sodan ajan oli toiminut viimeisen julistuksen vastaisessa hengessä, että nämäkin kuulutukset olivat ainoastaan vaalikeinoteltua, kun niitä julkaisi hävinnyt mahti ja Gambettan nimi oli useimilla vaalilistoilla.

Jotkut suurporvarislehdet tukivat Jules Favrea ja Picardia, jotka olivat olleet kyllin viekkaita esiintyäkseen hallituksen verivihollisina, mutta kukaan ei uskaltanut mennä Trochu'un, Simon'iin ja Ferry'yn saakka. Tasavaltalaispuolue levitti vaalilistoja, joiden nimet osottivat puolueen kykenemättömyyttä piirityksen aikana. Vuoden 1848 miehet kieltäytyivät antamasta paikkaa Blanquille, mutta he ottivat listoilleen monta kansainvälisen työväenliiton jäsentä, joiden nimistä he toivoivat itselleen etua ja heidän nuorjakobiineista ja sosialisteista koottu listansa oli muka „neljän komitean“ lista. Klubit ja työläisryhmät julkasivat vallankumouksellisia listoja, eräällä niistä oli sosialistinen Saksan

valtiopäiväin edusmies Wilhelm Liebknecht. Jyrkin oli Corderieklubin.

Kansainvälinen työväenliitto ja yhtyneet työläisyhdistykset, jotka olivat olleet koko piirityksen ajan ihan hajallaan osottamatta elonmerkkiäkään, esittivät ohjelmansa ja selittivät: „täytyy olla työmiehiä niiden miesten joukossa, joilla on korkein valta“. He yhtyivät kahdenkymmenen kauspunginosan komiteaan ja nämä kolme ryhmää julkasivat saman manifestin. „Tässä“, niin se kuuluu, „on lista niistä ehdokkaista, joita omistamattomien puolue on pannut ehdolle uuden maailmanjärjestyksen nimessä. Ranskan on muodostuttava uudestaan. Työmiehillä on oikeus saada paikkansa siinä uudistustyössä, jota valmistetaan. Sosialistivallankumoukselliset ehdokkuudet merkitsevät: ehdotonta kieltä asettamasta tasavaltaa edes keskustelun alaiseksikaan, välttämättömyyttä jättää työmiehille paikkansa hallituksessa, hallitusharvainvallan ja teollisuusfeodalivallan kukistusta“. Paitsi joitakuita yleisölle tuttuja nimiä kuten Blanqui, Gambon, Garibaldi, Felix Pyat, Ranvier, Tridon, Longuet, Lefrancais, Vallès, olivat nämä sosialistiset ehdokkaat ainoastaan kansanjoukkojen keskuudessa tunnettuja: konetyöläisiä, suutareita, rautatyömiehiä, räätäleitä, puuseppiä, kokkeja tai levyseppiä ja kaiver-tajia ¹⁾.

He olivat laittaneet ainoastaan vähän julistuksia, sillä omistamattomat olivat liian köyhiä kilpailemaan suurporvarien yritysten kanssa. Vasta jonkun viikon päästä oli koittava heidän hetkensä, jolloin kaksi kolman-nesta heistä valitaan Kommuniin; nyt valitaan ainoastaan ne edus-tajiksi, jonka suurporvarislehdet hyväksyvät, kaikkiaan viisi ehdokasta: Garibaldi, Gambon, F. Pyat, Tolain ja Malon.

Lista, joka voitti helmikuun 8 p:nä (1871) oli näyte kaikista tasa-valtalaisvivauduksista ja kaikista valtiollisista haavekuvista. Louis Blanc, joka oli pysynyt nahoissaan piirityksen aikana ja jota kannattivat kaikki muut komiteat, paitsi La Corderie, oli ensi tilalla 216,000 äänellä, hänen jälissään tulivat Victor Hugo, Gambetta, Garibaldi; Delescluze, joka aikaisin oli täytynyt ottaa mukaan, sai 154,000 ääntä. Näiden jälkeen tuli sekasotku jakobineja, radikaleja, upseereita, pormestareja, sanomalehti-miehiä, keksijöitä. Yksi ainoa hallituksen jäsen pääsi lävitse, nimittäin Jules Favre, vaikka Milliére, joka myöskin tuli valituksi, oli paljastanut

¹⁾ *A. Arnaud, Avrial, Besley, Blanqui, Demay, Dereure, Dupas, E. Dupont, J. Durand, E. Duval, Eudes, Flotte, Frankel, Gambon, Goupil, Granger, Humbert, Jaclard, Jarnigon, Lacambre, Lacord, Langevin, Lefrancais, Leverdays, Longuet, Macdonell, Malon, Meillet, Minet, Oudet, Pindy, F. Pyat, Ranvier, Rey, Roullier, Serraillier, Theiss, Tolain, Tridon, Vaillant, Vallès, Varlin.* — Niiden nimet, jotka myöhemmin tulivat Kommunin jäseniksi, on *kursiivi kirjakkeilla painettu.*

hänen yksityiselämänsä¹⁾. Oli julmaa vääryyttä, että Blanqui, tämä valpas esitaistelija, ainoa sanomalehtimies, jolla piirityksen aikana oli terävyyttä, sai ainoastaan 52,000 ääntä — melkein saman verran kuin kansanäänestyksen vastustajat — kun taas Felix Pyat sai 145,000 ääntä ontoista kirjoituksistaan „Combat“-lehdessä.

Tämä sekasotkuinen, epäkypsä vaalitulokset osotti ainakin, että tasavalta-aate oli saanut jalansijaa. Nälkiintynyt, keisarikunnan ja vapaa-mielisten alaspolkema Pariisi takertui kiinni tasavaltaan, joka lupasi sille valoisaa tulevaisuutta. Mutta jo ennen kuin se näki äänestyksensä tuloksen julaistuna, kuuli se maaseudun vaaliurnilta raivoisan taantumuskiljunnan. Jo ennen kuin ainoakaan sen valitsema edustaja jätti kaupungin, kokoontui Bordeaux'hon joukko maa-aatelisia, sianelättäjiä, mustia kirkollismielisiä — vuosien 1815 ja 1830 haamuja, taantumuksen ylä- ja alahovi — vihaisella kaakotuksella yleisen äänioikeuden nimessä ottamaan Ranskaa haltuunsa. Mitä merkitsivät nämä synkät naamaiset? Kuinka oli tämä maanalainen kasvikuunta voinut tunkeutua pinnalle ja puhjeta maassa kukkaan?

Pariisi ja maaseutukaupungit piti musertaa, preussilaisen Shylockin²⁾ piti saada imeä meidän miljardimme ja leikata kaksi kappaletta meidän ruumiistamme, piiritystilan piti saada neljä vuotta sortaa 42 departementtia (lääninä), 100,000 ranskalaisen piti heittää henkensä tai ainakin muuttaa pois kotimaastaan, petkuttajain täytyi juhlakulkueessa vaeltaa läpi koko Ranskan, että valmistettaisiin vapaat toiminta-alat tälle suu- relle vanhoilliselle salaliitolle, josta vallankumousmiehet Parisissa ja maaseudulla olivat väsymättä petollisille ja voimattomille viranomaisille muistuttaneet ensi hetkestä lopulliseen puhkeamiseen saakka.

Maaseutukaupungeissa oli taistelutanner toisenlainen ja sen vuoksi menettelytapakin toinen. Salaliiton alku ei ollut hallituksessa vaan sen ulkopuolella. Koko syyskuun olivat taantumukselliset pysytelleet koloissaan. Kansallinen puolustushallitus oli vain unohtanut yhden aineksen, nimittäin maaseudun 76 departementtia. Nämä pääsivät nyt liikkeelle ja osottivat, että ne elivät ainoastaan sillä, että pitivät taantumusta ohjaksissa. Lyon oli tuntenut velvollisuutensa jo aikasemmin kuin Pariisi ja julistanut tasavallan jo syyskuun 4 päivän aamulla, nos-

¹⁾ Hän näytti „Veugeur“-lehdessä, jota julaistiin „Combat“-lehden tilalla, selvillä papereilla, että Jules Favre oli monet vuodet ollut syyllinen väärennykseen, kaksivaikeuteen ja valtiovarain anastamiseen.

²⁾ Henkilö, juutalainen, Shakespearen näytelmässä „Venezian kauppias“, joka lainasi ehdolla, että jollei lainaa määräajalla maksettaisi takaisin, saisi leikata määrätyn painon lihaa velallisen ruumiista. Tuomari hänet kuitenkin tempullaan esti sitä tekemästä.

tanut punasen lipun liehumaan ja asettanut yhteishyvänvaliokunnan. Marseillessa ja Toulousessa asetettiin piirikomiteoita. „Puolustuksen miehet“ eivät voineet käsittää tätä isänmaallista intoa, he uskoivat Ranskan suistuneen uraltaan ja lähettivät kaksi hyvin luuvaloista vapaa-mielistä muinaismuistoa, Crémieux'n ja Glais-Bizoin'in sekä Cayennen entisen kuvernöörin, bonapartistisen (keisarikuntalaismielisen) amirali Fourichon'in johtamaan sitä taaskin oikealle uralle.

Syyskuun 18 päivänä tulivat nämä herrat Toursiin, jonne isänmaanystäväiset heti kokoontuivat. Länsi- ja Eteläranskassa oli jo muodostettu „unionilligoja“ ryhmittämään departementit vihollista vastaan ja sen kautta korvaamaan johtavan keskuspaikan puutetta. Parisin lähettien ympärille kokoonnuttiin, heiltä pyydettiin tunnussanaa, voimakkaita toimenpiteitä, sotakomisarioiden lähettämistä kiertämään, luvattiin tinkimätöntä apua. Heikot kääkit vastasivat: „Me olemme ystävien joukossa, puhukaamme, niin te kuulette! Meillä ei ole enää armeijoita, vastustus on mahdotonta, me puolustelemme itseämme ainoastaan saadaksemme paremmat ehdot.“ Tämän kertoja kuuli sen itse¹⁾. Puhkesi yleinen raivon huuto: „Kuinka? Tämä on teidän vastauksenne, kun tuhannet ranskalaiset tarjoavat teille omaisuutensa, verensä!“

28 päivänä alkoi kapina Lyonissa. Ainoastaan neljä maakuntaa erotti enää heidät vihollisesta, se voisi joka silmänräpäyksessä saapua ja polttaa heidän kaupunkinsa ja kumminkin ovat he jo syyskuun 4 päivästä alkaen turhaan vaatineet aseita. Yleisen yhteishyvänvaliokunnan sijaan 19 p:nä valittu kunnallisneuvosto riiteli alituisesti kuvernööri Challemel-Lacourin, tuon vaateliaan jakobinin kanssa.

Neuvoston ainoa puolustustoimenpide oli Cluseret'in nimittäminen 27:nä päivänä nimelliseksi kenraaliksi armeijan yli, jota vielä ei ollut olemassa²⁾. Sitäpaitsi oli neuvosto vähentänyt 50:llä sentillä niiden työmiesten palkkaa, jotka olivat työssä linnoituksissa.

¹⁾ Marc-Duffraife kertoo samallaisesta kohtauksesta tutkinnossa syyskuun 4 päivän tapahtumain johdossa, IV nide, 428 sivu.

²⁾ Cluseret oli entinen upseeri, joka vuonna 1848 oli saanut kunniamerkin rohkeasta tappeista kesäkuun kapinoitsijoita vastaan. — „minä osotin oikeastaan liiaksi toimintatarmaa siinä tappelussa“, kirjotti hän itse Frazer'in „Magazin“ lehdessä maaliskuussa 1873. Hänellä oli paikka arapialaisessa toimistossa, vaan Krimin sodan jälkeen hän kadotti sen ja koska hänen oli mahdoton saada taas palkkaa Euroopassa, niin hän astui Amerikan palvelukseen. Hän oli jonkun aikaa brigadin päällikkönä, vetäytyi sitten New-York'iin ja ryhtyi kynäsotaan. Kun kummankaan maailman porvaristo ei tahtonut häntä käsittää, niin hän ryhtyi taas politiikkaan, mutta tällä kertaa toisella pohjalla. Hän tarjoutui irlantilaisien kapinoitsijain palvelukseen, saapui heidän maahansa, kehotti heitä kapinaan, ja jätti sitten heidät eräänä yönä oman onnensa nojaan. Kun Internationale (kansainvälinen työväenliitto) syntyi, juoksi uljas kenraalimme sen luo. Hän laati useita lentokirjasia ja sanoi itsensä sosialismin mieheksi

Brotteaux ja Guillotiére kaupunginosien tasavaltalaiset komiteat päättivät vallottaa kaupungintalon ja vaatia sitä 28 päivänä noudattamaan tarmokkaampaa puolustusohjelmaa. Linnotustyömiehet Saige'n johtamina kannattivat sitä toimenpidettä mielenosotuksella, ja puheiden sekä yleisen kiihtymisen avulla onnistui heidän miehittää kaupungintalo. Saigne ehdotti vallankumouksellisen valiokunnan asettamista ja huomattuaan Cluseret'in, nimitti hän tämän kansalliskaartin päälliköksi. Cluseret, joka oli sangen huolissaan tulevasta menestyksestään, ilmestyi vaan ulkoparvekkeelle esittelemään suunnitelmansa ja kehottamaan ihmisiä olemaan levollisia. Koska valiokunta kumminkin muodostettiin, niin hän ei rohjennut enää panna vastaan ja lähti hakemaan joukkojaan. Ovella pormestari Henon ja kuvernöri, jotka olivat Comedie-torin kautta tunkeutuneet kaupungintaloon, vangitsivat hänet. Saigne kiiruhti ulkoparvekkeelle, ilmotti kansalle tämän uutisen; joukot vallottivat taas talon, vapauttivat „kenraalin“ ja vangitsivat puolestaan nyt pormestarin ja kuvernöörin.

Pian marssivat porvarispataljonat Terreaux-torille ja samassa saapuivat joukot myös Croix-Rousse'sta ja Guillotiere'sta. Ensimmäinen laukaus voisi aikaansaada suuren onnettomuuden, sentakia ruvettiin sovitteluihin; valiokunta katosi ja kenraali myös.

Tämä oli ensimmäinen varotus; useissa kaupungeissa näkyi samantaisia merkkejä. Kaupunginpäälliköt johtivat itse kaikenlaisia liikkeitä ja kutsuivat toisiaan neuvotteluihin. Lokakuun alkuun ei Cayennen amirali vielä ollut saanut kootuksi enempää kuin 25,000 miestä, ja Tours'ista ei tullut mitään muuta kuin julistus, joka kutsui valitsijat kokoon 16 päiväksi.

Kun Gambetta saapui 9 päivänä, sykki kaikkien isänmaallisten sydän. Taantumukselliset, jotka vähitellen olivat ryömineet esiin kuopistaan, peräytyivät taas kiireimmän kautta. Se ihme, että hän tosiaankin saapui, hänen ensimmäisen julistuksensa voimakkuus ja lennokkaisuus innotuttivat. Gambetta hallitsi rajattomasti Ranskaa, hän voi kaikki.

Hän piti käsissään Ranskan suunnattomat apulähteet; käytettävänä hänellä oli lukemattomia asekykyisiä miehiä, kaupungit Bourges, Brest, Lorient, Rochefort, Toulon asevarastoina; työpajoja, kuten Lille, Nantes, Bordeaux, Toulouse, Marseille, Lyon; meret olivat vapaina, samantainen taistelu vieraita ja vendealaisia vastaan oli satakertaa anka-

„Joko me, tahi ei mitään!“ sanoi hän kesäkuussa ammuttamainsa miesten pojille. Koska syyskuun 4 päivän hallitus myöskään ei tunnustanut hänen neroaan, niin hän kutsui Gambettaa „preussiläiseksi“ ja antoi Corderie-klubin lähettää itsensä Lyoniin. Edelliseen hänet oli johtanut Varlin, jota hän kauvan jo oli vetänyt nenästä. Hän lupautui Lyonin neuvostolle järjestämään vapaehtoisten sotajoukon, joka tulisi hyökkäämään vihollisen kimppuun sivulta päin.

rampi vuonna 1793 kuin nyt ja kaunis into leimuaa keskustoissa. Kunnallisneuvostot myönsivät lainoja ja ottivat itse ne maksaakseen. Talonpoikaisväestö ei vielä ollut salaisesti vastustuskannalla, kansallinen reservi oli eheä, tarvitsi vaan kaataa hehkuvaa metallia vormuihin.

Gambetta aloitti toimensa kauhealla virheellä. Hän pani täytäntöön Parisin julistuksen, joka lykkäsi vaalit tuonemmaksi, jotka varmasti olisivat silloin tuottaneet tasavaltalaisen ja sotamielisen enemmistön.



LEON GAMBETTA.

Bismarck oli itse sanonut Jules Favrelle, ettei hän tahtoisi olla tekemisissä minkään kansalliskokouksen kanssa, koska tämä tulisi jatkamaan sota. Voimakkaat kiertokirjeet, toimenpiteet juonittelijoita vastaan, tarkat käskyt kuvernöreille olisivat voineet ylläpitää tätä sotaista innostuksen liekkiä ja olisivat vielä saattaneet sen ilmi tuleksikin. Vahva

eduskunta, kaikista tasavaltalaisista aineksista kokoonpantu, voimakkaasti johdettuna, koolla jossain isommassa kaupungissa olisi voinut tehdä kansallisen voiman satakertaiseksi, herättää eloon ennen tuntemattomia lahjoja, vaatia isänmaalta sen omaisuutta ja verta. Se olisi voinut julistaa tasavallan ja olisi voinut pelastaa tämän sitten haaksirikosta. Siinä tapauksessa että tappiot olisivat pakottanut rauhanhieromisiin, se olisi pelastanut maan taantumuksesta. Vaan Gambetta oli saanut määrätyt käskyt. „Vaalit Parisissa johtaisivat samaan tulokseen kuin kesäkuussa 1848“, lausuu hän. „No jättäkää Parisi huomioonottamatta“, vastattiin hänelle. Mutta kaikki oli turhaa. Sitäpaitsi tiesi hän, että jotkut kuvernörit, jotka eivät voineet saada hereille läänejään, ennustivat rauhanmielisiä vaalituloksia. Hän moitti heidän pelkuruut-taan ja toimintatarmon puutteen takia hän teki itsensä diktatoriksi.

Oliko hänellä edes mitään varmaa valtiollista suunnitelmaa? Ei. Hänen koko ohjelmansa oli: „Ylläpitää järjestystä ja vapautta, sekä kehottaa sotaan“¹⁾. Crémieux oli kutsunut bonapartisteja „erehtyneiksi tasavaltalaisiksi“, Gambetta uskoi, tahi näytti uskovan taantumuksellisten isänmaallisuuteen. Jotkut paavillismieliset zuavit, jotka tarjosivat palveluksiaan, bonapartilaisten kenraalien alentava alistuminen, joidenkuiden piispain²⁾ hännänheiluttaminen riittivät pimittämään hänet. Hän käyttäytyi tuon kaikkien heikkojen ihmisten tunnuslauseen mukaan: „Säästä joka miestä“. Hän säästi itse virkamiehiäkin. Rahainhoitohallituksen sekä koulujen virkamiehiä ei saatu erottaa ja oli miltei mahdotonta siirtää heitä toisiin paikkoihin. Sotakansliat olivat kauvan jonkun bonapartistin ylijohdon alla ja ne pitivät aina salaista sotaa puolustusta vastaan. Eräissä kuvernörivirastoissa jätti hän itse samat virkamiehet paikoilleensa, jotka olivat valmistaneet joulukuun 2 päivän henkipatoiksi julistettujen luettelon. Paitsi eräitä rauhantuomareita ja pientä määrää hallitusvirkamiehiä, uudistettiin ainoastaan poliittinen henkilökunta, koko hallintokunta jäi entiselleen.

Eikö Gambettalla sitte ollut luottamusta? Hänen virkaveljensä neuvostossa eivät rohjenneet hänen läsnäollessaan katseitaan lattiasta nostaa, kuvernöörien katseet suuntautuivat ainoastaan häneen, kenraalit olivat hänen läsnäollessaan kuin koulupojat, tahi puuttuiko häneltä väkeä? Yhdistyksiin kuului hyviä aineksia, pikkuporvaristoa ja köyhälistöä, jotka voisivat muodostaa joukkojen pääosan. Gambetta näki niissä ainoastaan metelöitsijöitä, epäjärjestystä sekä federalismin (laajemman sekä kuntain

¹⁾ Nämä ovat hänen omia sanojansa.

²⁾ Juutalainen Crémieux asui Toursissa ultramontanisen arkkipiispan Guibertin, sittemmin Parisin arkkipiispan luona, söi hänen pöydältään joka päivä ja suoritti hänelle sitten pieniä palveluksia, joita papisto vaati.

että maakuntain itsehallinnon) kannattajia ja käyttäytyi hyvin ankarasti niiden edustajia kohtaan. Joka maakunnassa löytyi joukko tunnetuita, koeltuja tasavaltalaisia, joille voitiin uskoa hallinto ja puolustukseen kiihottaminen, määrättyjen viranomaisten johdolla. Mutta Gambetta kieltäytyi miltei joka tapauksessa nimittämästä sellaisia ja sitoi niittenkin kädet, joita hän asetti. Koko vallan hän siirsi kuvernöreille, jotka isommaksi osaksi olivat joko 1848 vuoden vanhoja jäännöksiä, tahi hänen omia entisiä tovereitaan Molin neuvottelusta, pelkurimaisia, tyhmiä kerskaajia, joiden pääpyrkimyksenä oli tulla hyvään maineeseen ja joista jotkut koettivat suorastaan tehdä maakunnastaan itselleen vaalipiiriä tulevaisuudessa.

Näiden kahden tuen, s. t. s. sotakansliain ja kuvernörien nojalla oli maakuntain puolustus. Hallittiin, luottaen tuohon järjettömään välitysaatteeseen. Mutta oliko uudella asiamiehellä (Gambettalla) edes mitään rohkeita sotilaallisia ajatuksia? „Kukaan hallituksesta, ei kenraali Trochu, eikä kenraali Leflô, ei kukaan ollut puhunut sanaakaan mistään sotilaallisesta menettelytavasta“. Oliko sitten Gambettalla se nopea silmä, joka kykenee korjaamaan kokemuksen puutteen? Vaikkakin hän oli oleskellut jo 20 päivää maaseudulla, oli hänellä kumminkin yhtä vähän käsitystä sota-asemasta kuin Parisissakin. Metz'in antautuminen saattoi hänen antamaan ulos kiivaita julistuksia, mutta yhtä vähän kuin hänen toverinsa kaupungintalolla, ymmärsi hän, että nyt oli tullut oikea silmänräpäys valtavaan äärimmäiseen yritykseen.

Voidakseen piirittää Parisin olivat saksalaiset koonneet sinne kaikki joukkonsa, paitsi kolmea divisionaa (30,000 miestä), sekä suurimman osan ratsuväestäänkin. Meillä ei ollut minkäänlaisia varajoukkoja. Meidän Loirejoukkomme pidättivät heidän kolmea divisionaansa Orleans'issa ja Chateaudun'issa. Ratsuväki, joka oli hajalla lännessä, pohjosessa ja idässä, ei voinut mitään jalkaväkeä vastaan. Lokakuun lopussa oli piiritysarmeija Parisin edustalla kylläkin vahvasti varustettu kaupunkia vastaan, mutta kumminkin maaseudun puolelta aivan ilman suojaa. 50,000 miehen lähestyminen, vaikkakin he olisivat olleet vallan nuorta väkeä, olisi kumminkin pakottanut preussiläiset luopumaan piirityksestä.

Moltke tunsu hyvin tämän vaaran. Hän oli päättänyt luopua hädän tullessa piirityksestä, uhrata piirityspuiston, joka sijaitti Ville Coublay'ssa, keskittää joukkonsa kentälle ja aloittaa taas piirityksen, mahdollisen voiton jälkeen, s. t. s. sen jälkeen, kun Metz'in armeija olisi saapunut. „Kaikki oli valmiina poistumiseen, tarvitsi vaan valjastaa hevoset,“ sanoo eräs silminnäkijä, sveitsiläinen översti von Erlach.

Ja jos minuutiksikin vihollinen olisi ollut pakotettu luopumaan piirityksestä olisi Europan puolelta tapahtunut painostus voinut saattaa meille kunniakkaan rauhan. Joka tapauksessa olisi tämä seikka — s. t. s.

kun Pariisi ja Ranska olisivat taas alkaneet uskoa pelastukseen ja kun tämä suuri kaupunki olisi uudelleen varustettu tuoreilla ruokavaroilla — voinut ainakin pidentää vastarintaa ja maaseutuarmeijat olisi voitu järjestää.

Lokakuun viimeisinä päivinä oli Loire-armeijassamme, joka seisoi Salbris'n (15:s rykmentti) ja Blois'n luona (16:s rykm.) jo 80,000 miestä. Jos se olisi asettunut baierilaisten keskelle Orleansissa ja preussilaisten keskelle Chateaudun'issa, jos se olisi lyönyt vihollisensa yksitellen, mikä oikeastaan oli helppoa, koska se luvultaan oli paljon suurempi, olisi tie Pariisiin ollut vapaa ja kaupunki olisi varmaankin päässyt piirityksestä.

Tours'in delegatsioni ei pyrkinyt niin korkealle, se rajotti yrityksensä Orleans'in takasinvalloituksen, asettui siellä linnotettuun leiriin ja 26 p. sai kenraali D'Aurelles de Paladine, jonka Gambetta oli nimittänyt kenraaliksi ja molempien rykmenttien päälliköksi, käskyn vallottaa kaupunki takasin baierilaisilta. Tämä mies oli entinen senatori, tekopyhä, kauhean taantumuksellinen, kyvyiltään korkeintaan zuaviupseeri ja kirosi hiljaisuudessa koko puolustushommaa. Hyökkäyksen piti tapahtua Blois'sta. Sensijaan että 15:s rykmentti olisi lähetetty jalkasin sinne ja se olisi Romorantin'in yli voinut saapua 48 tunnin kuluessa, käski delegatsioni sen matkustamaan rautatiellä Vierzon'ista Tours'iin ja Mer'iin; tämä matka kesti viisi päivää, eikä voinut pysyä salassa viholliselta. Kumminkin oli 28 p:nä D'Aurelles'in komennettavana Blois'n luona vähintään 40,000 miestä ja seuraavana päivänä hänen piti marssia Orleansiin.

28 p:n illalla, kello yhdeksän, ilmottaa hänelle saksalaisten joukkojen päällikkö Metz'in antautumisen. D'Aurelles sai siitä paikalla tekosyyntä sähköttää Tours'iin, että hän lykkää liikkeensä tuonemmaksi.

Kenraali, joka olisi jonkun verran ollut lahjakas, sekä jolla olisi ollut jonkun verran hyvää tahtoa, olisi päinvastoin kiiruhtanut hyökkäämään. Koska Metz'in saksalainen armeija nyt oli päässyt vapaaksi ja voisi marssia Ranskan sisäosiin, oli suorastaan rikollista kadottaa ainoatakaan päivää. Jokainen tunti tuli ottaa lukuun, koska nyt oli sodan kriittisin silmänräpäys.

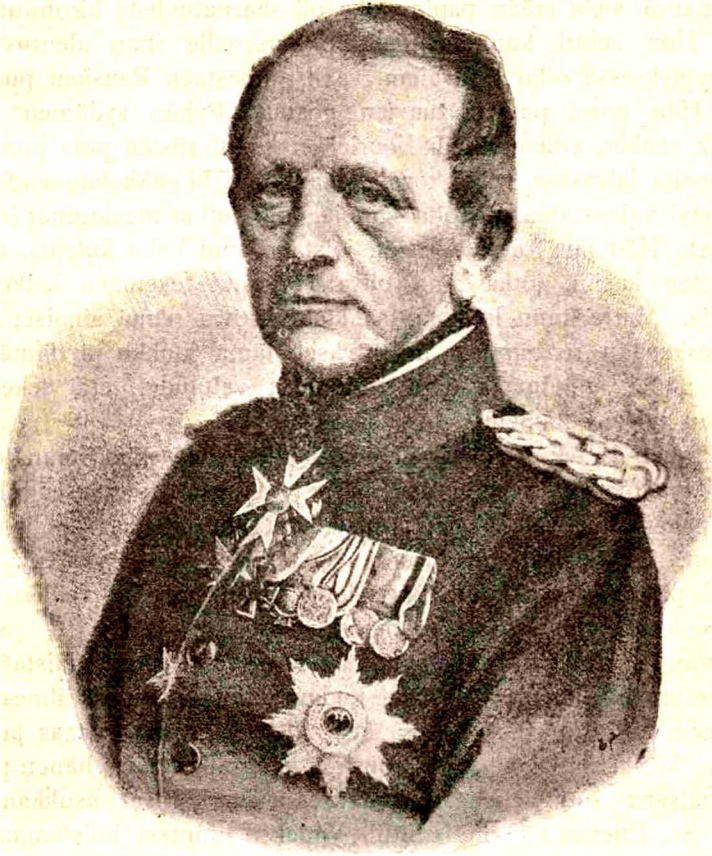
Tours'in delegatsioni oli yhtä heikkopäinen kuin D'Aurelles. Sen sijaan, että se olisi kenralin erottanut virastaan, tyytyi se jonkinlaiseen ulvontaan ja käski hänen keskittämään joukkonsa. Tämä keskittäminen päättyi 3 p. marraskuuta. D'Aurelles'illa oli silloin 70,000 miestä, joiden asema ulottui Mer'ista Marchenoir'in asti; hän voi toimia ja kaikki olosuhteet suosivat häntä. Edellisenä päivänä oli kokonainen preussilainen ratsuväkibrigaadi ollut pakotettu jättämään Nantes'in ja peräytymään ranskalaisten vapaehtoisten ratsujoukkojen edessä; oli nähty ranskalaisia sotajoukkoja marssimassa Courville'sta Chartres'een. D'Aurelles

ei liikahtanutkaan ja delegatsioni pysyi samanlaisessa toimettomuudessa. „Herra ministeri“, kirjotti 4 päivänä sota-asiain lähettiläs, „jo monen päivän kuluessa en ole minä enempää kuin joukotkaan selvillä siitä tahtooko hallitus sotaa tahi rauhaa. — Siinä silmänräpäyksessä kun me yritämme panna täytäntöön huolellisesti valmisteltuja suunnitelmia, estetään kenraalejamme aselevon huhuilla. Minä itse, kun koetan heitä kehottaa toimimaan ja tunkemaan eteenpäin, en tiedä, tokko minulla huomenna vielä on valtuuksia siihen.“ Gambetta kirjotti vielä samana päivänä vastaukseksi: „Minä myönnän, samoin kun te, että hallituksen politinen päättämättömyys vaikuttaa äärettömän vahingottavasti. Meidän täytyy tästä päivästä alkaen jättää kaikki liikkeet“, — ja 7 päivänä oli D'Aurelles yhä vielä paikoillaan. 8 päivänä hän alkoi lopultakin marssia, meni 15 klm. eteenpäin ja puhui illalla taas pysähtymisestä. Hänen yhdistettyihin joukkoihinsa kuului 100,000 miestä, 9 päivänä hän yritti hyökätä Coulmiers'iin. Baierilaiset jättivät Orleans'in, vaan D'Aurelles'ia ei haluttanutkaan seurata niitä ja hän julisti vahvistavansa asemaansa Orleans'in edustalla. Delegatsioni myöntyi kaikkeen siihen, eikä käsenyt häntä hyökkäämään vihollisen kimppuun.¹⁾ Kolme päivää taistelun jälkeen tuli Gambetta pääleiriin ja hyväksyi D'Aurelles'in suunnitelman. Baierilaiset keskittyivät sillä välin peräytyessään Boury'iin ja kaksi divisionaa, jotka Metz'ista lähetettiin rautateitse, saapui Parisin eteen. Moltke voi vallan mukavasti lähettää seitsemännentoista preussilaisen divisionan Boury'iin, mihin se saapui 12 päivänä. Kolme muuta rykmenttiä Metz'in armeijasta lähestyi kiireesti Seineä. Delegatsionin tietämättömyys, Trochun ero, ja D'Aurelles'in taitamattomuus sekä paha tahto jättivät sen ainoan tilaisuuden käyttämättä, jolloin ehkä vielä olisi voitu pelastaa Parisi.

19 päivänä suojeli jo Metz'in armeija piirittäjiä niin pohjosesta kuin lounaastakin päin. Nyt oli delegatsionilla vaan *yksi* ainoa tehtävä: koota isänmaalle vahvoja joukkoja, jotka kykenisivät toimimaan ja sitä varten sen olisi pitänyt laskea siihen tarpeellinen määrä aikaa, kuten muinoin tekivät roomalaiset ja myöhemmin amerikalaiset. Mutta se luuli parhaammaksi tehdä vallan hulluja liikkeitä, pettääkseen sellaisen asehälinän kautta julkista mielipidettä sekä luulotteli voivansa sen kautta pimittää myös preussilaisia. Se lähetti viimemainituita vastaan joukkoja, jotka vasta päivää ennen olivat kootut; niillä ei ollut määräyksiä, kuria, eikä aseita, ne olivat jo edeltäpäin määrättyt häviämään.

¹⁾ 11 päivänä sähkötti sota-asian lähettiläs D'Aurelles'ille: „Me hyväksymme kokonaan ne toimenpiteet, joihin te olette ryhtyneet joukkojemme suhteen Orleans'in ympäristössä. — Saatte pian käskyjä. — Sillävälin lisätkää valppauttanne ollaksenne valmiina hyvin peräytymään.“ Niin, puhumattakaan hyökkäyksestä, ajatteli delegatsioni ainoastaan puolustusta peräytymisen tapahtuessa.

Kuvernörit, joiden piti järjestää sotaväen nosto ja nostojoukot, riitelivät lakkaamatta sotilaallisen ylijohdon kanssa ja hukkuivat kokonaan varustuskysymyksiin. Kenraalit eivät tietäneet, mitä heidän piti tehdä sellaisten joukkojen kanssa ja etenivät ainoastaan silloin, kuin heidät tikarilla siihen pakotettiin ¹⁾. Gambetta oli saapuessaan sanonut julistuksessaan:



SOTAMARSALKKA KREIVI HELMUT von MOLTKE.

„Me tulemme asettamaan nuoria johtajia“ — ja kumminkin olivat kaikki korkeimmat johtajapaikat keisarikunnan vanhojen, kykenemättömien kenraalien käsissä, jotka eivät tietäneet mitään isänmaallisesta sodasta. Nuorille sotilaille, joita piti innostutettaman suurilla sanoilla, saarnasi

¹⁾ „Vaun silloin kuin heille ei jäänyt muuta tietä, rohkenivat he marssia eteenpäin“, sanoo Gambetta tutkinnossa syyskuun 4:n päivän tapahtumain johdosta. Tämä todistus hänen suustaan on hyvin arvokas.

D'Aurelles rakkaasta Jumalasta ja „palvelusvelvollisuudesta“¹⁾. Bazainen kanssasyöllinen, Bourbaki²⁾ sai, palattuaan Englannista, ylijohdon itäisen armeijan yli. Gambettan heikkous yllytti kaikki huonot ainekset vastarintaan. Hän kysyi upseereilta, tokko he suostuisivat palvelemaan Garibaldin johdon alla, ja kun he antoivat kieltävän vastauksen, niin hän ei kumminkaan ryhtynyt mihinkään toimenpiteeseen niiden suhteen, vaan vapautti vielä erään papin, joka oli saarnatuolista kironnut Garibaldin. Hän selitti kuningasmielisille upseereille ihan alentuvasesti, ettei kysymyksessä ollut tasavallan, vaan ainoastaan Ranskan puolustaminen. Hän antoi paavin zuavien nostaa „Pyhän sydämen“ lipun. Hän salli senkin, että amiraali Fourichon koetti riistää pois puolustusvaliokunnalta laivastoa. Hän torjui takasin kaikki pakkolainaehtodukset ja kieltäytyi vahvistamasta noita lainoja, joita jotkut maakunnat jo olivat päättäneet. Hän jätti rautatieyhtiöt, joista riippui koko kuletuksellisten käsiin, jotka aina olivat valmiita tekemään kaikenlaisia vaikeuksia. Marraskuun lopusta saakka todistivat nämä ainaiset meluvat ja keskenään ristiriitaiset määräykset, tämä joukko täyttämättömiä käskyjä, nämä annetut ja taas peruutetut valtuudet, että tekeillä oli ainoastaan turha sotamelu.

Maa totteli ja teki kaikkea mitä käskettiin, sokeasti ja ilman tahdonvoimaa. Joukot saatiin ilman vaikeuksia kootuksi, itse maaseudullakaan ei ollut pakenijoita, vaikkakaan armeijalla ei ollut ollenkaan polisivoimaa mukanaan. Yhdistykset olivat antaneet perään ensimmäisellä pyynnöllä, mutta 31 päivänä lokakuuta syntyi levottomuuksia. Marseillen vallankumoukselliset, paheksuen kaupunginvaltuuston vetelyyttä, julistivat Kommunin. Cluseret, joka Genevestä oli pyytänyt „preussiläistä“ Gambettaa antamaan hänelle ylijohdon jonkun armeijaosan yli, ilmestyi nyt Marseilleen, antoi julistaa itsensä kenraaliksi, vaan katosi taas ja palasi Sveitsiin, koska muka hänen arvonsa ei antanut myöten hänen palvella yksinkertaisena sotamiehenä. Toulousessa karkottivat asukkaat kenralin ja St. Etiennessä onnistuttiin yhdeksi tunniksi julistamaan voimaan Kommuni. Mutta kaikkialla riitti ainoastaan yksi sana siirtämään taas koko vallan delegatsioonin käsiin, koska kaikkialla pelättiin asettaa sille minkäänlaisia vaikeuksia.

¹⁾ Hän teki pilaa Trochu'sta, huomaamatta, että hän itse oli yhtä naurettava. Eräässä paikassa hän lausuu: „Minä en jättänyt mitään suunnitelmaa enkä testamenttia notarilleni, minä kirjoitin ainoastaan Orleans'in piispalle: Teidän korkeutenne, Loire-armeija marssii tänään pois liittyäkseen kenraali Ducrot'in joukkoihin. — Rukoilkaa Ranskan edestä.“

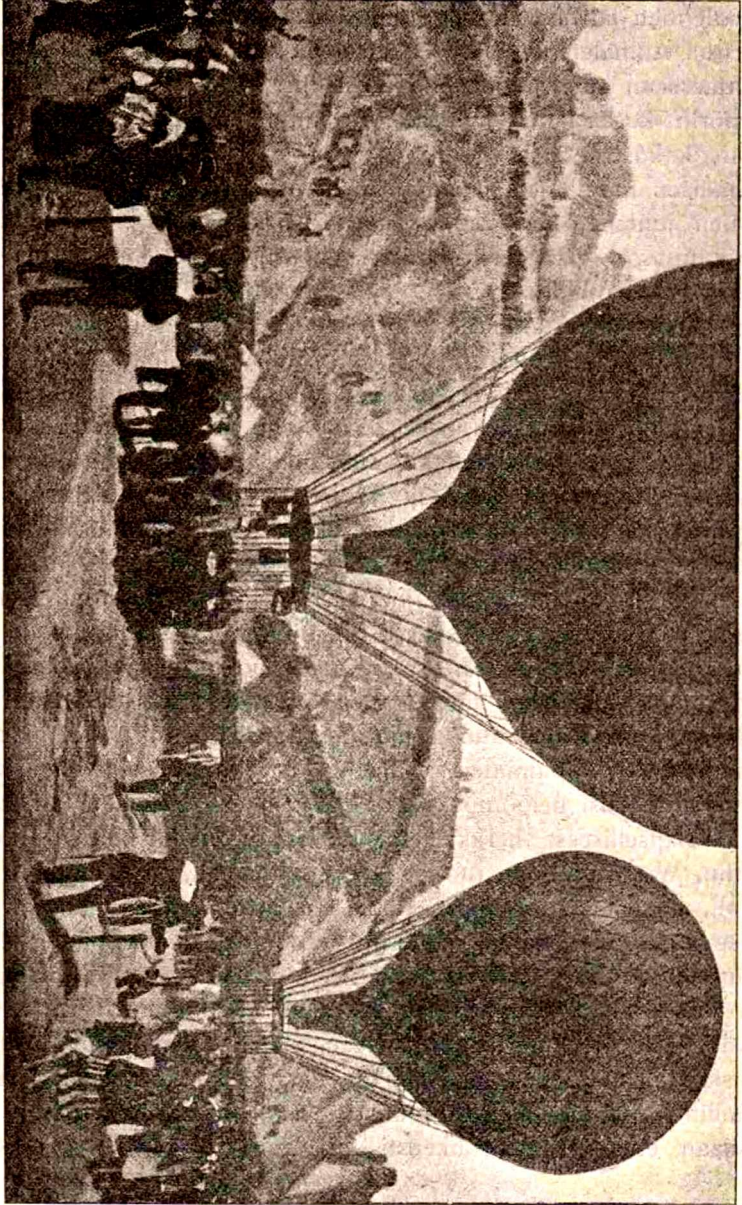
²⁾ Ansaitseeko kenraali, joka jättää asemansa taistelukentällä, neuvotellakseen Ranskasta karkotetun kuningattaren kanssa, muuta nimeä?

Tämä itsensäkieltäminen hyödytti ainoastaan taantumuksellisia. Gambetta asetti jesuitat, jotka virittelivät salajuoniaan, taas takaisin Marseilleen, josta kansan viha ne oli karkottanut. Hän peruutti niiden sanomalehtien lakkauttamisen, jotka olivat julasseet kreivi Chambord'in ja herttua Aumalen kirjeitä. Hän suojeli vallankaappaustuomioistuinta vapauttaessaan miehen, joka oli turmellut Var'in; hän erotti Toulousen kuvernöriin, koska tämä oli eroittanut Haute Garonnen hallinnon. Bonapartistit kokosivat taas voimia¹⁾. Kun Bordeaux'n kuvernööri, ihan äärimmäisen maltillinen vapaamielinen, pyysi lupaa vangita eräitä bonapartistien johtajia, niin Gambetta vastasi ankarasti: „Niin menetellään keisarikunnassa, eikä tasavallassa“. Cremieux sanoi myöskin: „Tasavalta on lakien hallitus“.

Nyt nousi taantumuksellinen Vendée. Yksinvaltiuden puolustajat, papisto ja kapitalistit, odottivat vaan sopivaa silmänräpäystä, piiloutuneina kun olivat linnoihinsa, luoksepääsemättömiin seminareihinsa ja hallintosekä kenralineuvostoihinsa. He olivat niin viisaita, että näyttäytyivät myös hiukan taistelutantereellakin, säilyttääkseen isänmaallisuuden varjon päällään. Muutamissa viikoissa he jo käsittivät Gambettan kokonaan ja löysivät hänessä vapaamielisen, joka oli vaan verhoutunut kansantribunin naamarin taakse. Heidän sotaretkensä oli tarkkaan edeltäpäin määrätty ja jo alusta alkaen johtivat sitä ainoat huomiota herättävät poliittiset taktikot, joita Ranskassa on, nimittäin jesuitat, kirkon herrat. Herra Thiers'in saapuessa he saivat myös poliittisen *johtajansa*.

Syyskuun 4 päivän miehet olivat tehneet hänestä lähettiläänsä. Ranskassa, joka Talleyrand'in ajoista saakka on miltei kokonaan ollut huomattavimpia diplomateja vailla, ei ole kumminkaan ollut koskaan sellaista, jota olisi helpompi ollut vetää nenästä kuin tätä pikkumiestä. Hän oli lapsellisessa herkkäuskoisuudessaan matkustanut Lontooseen, Pietariin, Wieniin ja jopa tuohon samaan Italiaan, jonka suuri vihollinen hän oli, hakemaan voitettulle Ranskalle liittoja, jotka siltä oli evätty, kun se vielä oli eheänä. Hänestä tehtiin kaikkialla pilaa eikä hän mitään muuta saavuttanutkaan, kuin sen, että tuli esitetyksi Bismarckille, jonka kanssa hän puhui aselevosta, vaan tapahtumat 31 p. lokakuuta siirsivät aselevon kumminkin toiseen aikaan. Kun hän ensimmäisinä marraskuun päivinä saapui Tours'iin, tiesi hän, ettei mikään rauha ollut mahdollinen, ja että nyt kävi taistelu elämästä ja kuolemasta. Mutta sen sijaan, että hän nyt rohkeasti olisi tehnyt päätöksen sekä asettanut

¹⁾ Jos rohjettaisi uskoa kenraali Boyer'ia, joka itse on nähnyt kirjeen, niin on Tours'in delegatsioni 24 p. marraskuuta ihan julkisesti lähentynyt keisarinnaa, käskiesään asioitsijaansa Lontoossa kiittämään keisarinnaa isänmaallisuudesta, jota hän oli osottanut, kieltäytyessään rauhanhieromisista Bismarckin kanssa.



GAMBETTA LAHTEE ILMAPALLOLA PIIRITTYSTÄ PARISISTA.

kokemuksensa delegatsioonin palvelukseen, hän ajatteli ainoastaan yhtä, nimittäin kuinka hän voisi heikontaa puolustusta.

Tosiaankin, puolustuksella ei ollut pahempaa vihollista kuin hän. Ainoastaan Ranskan porvaristo kykeni asettamaan niin suuriin tehtäviin sellaisen ihmisen, jolla ei ollut hallitusperiaatteita, ei edistyskäsitteitä eikä rohkeutta. Vaan hän oli aina paikallaan, kun tarvittiin vapaa-mielistä miestä ampumaan kansaa, ja hän oli oikein taiteilija parlamentarisissa salajuonissa. Ei kukaan osannut niinkuin hän, hyökätä jonkun hallituksen kimppuun, erottaa sitä, johtaa taisteluun ennakkoluuloja, vihaa, etuja, ja peittää salajuonensa isänmaallisuudella ja järjellä. 1870—1871 vuosien sotaretki on varmaankin hänen mestariteoksensa. Hän oli jo kauvan sitten ajatuksissaan jakanut preussiläisille heidän saaliinsa, eikä enää huolinut paljon mitään heistä, ikäänkuin he olisivat jo palanneet Mosel'in taakse. Hänen silmissään oli vihollinen jo oikeastaan puolustaja. Kun meidän nostokaartirukkamme vähälukuisina ja harjaantumattomina kiusasivat itseään aivan samanlaisessa murhaavassa pakkasessa, kuin vuonna 1812, niin iloitsi herra Thiers heidän onnettomuudestaan. Hänen talonsa oli taantumuksellisten korkeasyntyisten pääkortteeri, ja Bordeaux'issa se näytti ihan ministeristöltä.

Parisin taantumuksellinen sanomalehdistö oli järjestänyt suorastaan sotaretken maakuntiin ja oli ensimmäisestä silmänräpäyksestä saakka levittänyt delegatsioonista huonoja huhuja. Herra Thiers'in saavuttua alkoi säännöllinen sota. Hyökkäykset ja syytökset kasvoivat loppumatomiin, pienimmätkin virheet tuotiin esiin, tietysti enemmän haukkuakseen, kuin opettaakseen. Heidän tunnussanansa kuului: „Taistelu on hullutusta, joka on tottelematon, hän menettelee laillisesti“. Joulukuun lopusta saakka tunkeutui tämä tunnussana, puolueen kaikkien sanomalehtien uskollisesti seuraamana, kautta koko maalaisväestön.

Nyt vasta löysivät maalaisjunkkarit tien talonpoikien korviin. Sota muka nielisi nyt koko nostoväen, ja maa muka avautui jo ottamaan heidät haudan helmaan. Saksalaisissa vankiloissa oli muka 260,000 miestä, Parisissa, Loiren- ja itä-armeijassa yhteensä 350,000, 30,000 oli muka kuollut ja useita tuhansia sairashuoneissa. Mitä tästä vielä tulisi? Kaikissa mökeissä huudettiin: „Tasavalta tahtoo sotaa, Parisi on tavaran tasanjakajien käsissä“. Mitä tietää ranskalainen talonpoika isänmaasta ja paljonko oli niitä, jotka voivat sanoa, missä Elsass sijaitsee? Juuri tällaista tarkoittaa porvaristo, kun se vastustaa pakollista koulunopetusta. Jo kahdeksankymmentä vuotta on heidän ainoana pyrkimyksenään ollut tehdä 1792 vuoden vapaaehtoisten lapsista orjia.

Pian alkoivatkin ensimmäiset kapinalliset liikkeet nostoväessä, joka melkein kaikkialla oli tunnettujen taantumusmielisten käskettävänä. Keisarilliset hovitallimestarit ja samanlaiset kuningasmieliset johtivat

pataljoneja. Loire-armeijalle sanottiin: „Me emme tahdo taistella herra Gambettan puolesta“. Vastanostettujen joukkojen upserit olivat ylpeitä siitä, etteivät he vielä kertaakaan olleet asettaneet käskettäviensä elämää vaaranalaiseksi.

1871 vuoden alkuun oli maaseutu jo kokonaan ylösallasin. Jotkut hajotetut maaseutu-kenraalineuvostot esiintyivät taas julkisesti ja julistivat katsovansa itsensä valituiksi. Delegatsioni seurasi tämän vihollisen edistysaskeleita ja kirosi hiljakseen herra Thiers'ia, vaan ei kumminkaan rohennut häntä vangita. Vallankumoukselliset, jotka tahtoivat ilmottaa kuinka korkealle vesi jo oli kohonnut, työnnettiin äkästi pois. Gambetta, väsyneenä ja uupuneena, ei uskonut enää puolustukseen, vaan ajatteli ainoastaan vaikutusvaltaisten henkilöiden suojelusta, tehdäkseen itsensä mahdolliseksi tulevaisuudessa.



KATSOKAA TYÖTÄNNE!

Bismarck, Napoleon III ja keisari Wilhelm I häpeäpaalussa Ranskan—Saksan sodan johdosta 1870—1871. (Emile Bayard'in piirros).

Vaalipäivänä, kun esirippu nousi ylös, ilmestyi koko tuo vaivalla valmistettu teatterikoriste yht'äkkiä näyttämölle ja siinä oli vanhoillisia, vaaliliput kädessä, rykmentteihin järjestettyinä. Kaukana oli lokakuu, jolloin he useissa maakunnissa eivät rohjenneet mainita ehdokkaitakaan. Hallituksen määräys niiden henkilöiden suhteen, joita ei voitu valita, oli vaan kuin isku veteen. Liittoutuneet, jotka eivät yhtään luottaneet keisarillisiin ontuviin miehiin, olivat itselleen huolellisesti muodostaneet oman henkilökunnan aatelistosta ja siitä riippuvista pörssikeinottelijoista,

junkkarinulikoista, jotka kelpasivat raakaan iskemiseen, kysymättä politikasta mitään. Pappissääty oli hyvin taitavasti yhdistänyt orleanistit ja legitimistit samoille vaalilistoille ja oli sillä ehkä laskenut pääperustuksen liittoutumiselle. Vaalit tapahtuivat ikäänkuin kansanäänestys keisaria valitessa. Tasavaltalaiset koettivat vielä puhua kunniakkaasta rauhasta, vaan talonpoika ei tahtonut kuulla mistään muusta kuin rauhasta, mistä hinnasta tahansa. Eivät kaupungitkaan pysyneet mieliteissään ja valitsivat korkeintaan vapaamielisiä. Ainoastaan jotkut vuorenhuiput jäivät jäljelle siitä taantumuksen vedenpaisuksesta. 450 kansalliskokouksen jäsentä 750:estä oli synnyttäisiä monarkisteja. Maa-laiskansan julkinen johtaja, vapaamielisten kuningas herra Thiers, tuli valituksi 23:ssa maakunnassa.

ENSIMÄINEN LUKU.

„Parisin kapinaa ei saanut aikaan toimeenpanevan vallan päällikkö, yhtä vähän kuin kansalliskokouskaan, jotka toisiaan tukivat ja vuoronperään vahvistivat“.

H. Dufaure puheessaan yleistä anteeksi-
antoa vastaan.

Istunto 18 p. toukokuuta 1876.

LIITTOUTUNEITTEN ENSIMÄISET HYÖKKÄYKSET PARISIA VASTAAN. KANSALLISKAARTIN PATALJONAT YHDISTYVÄT JA VALLOTTAVAT KANUUNANSA. PREUSSILÄISET MARSSIVAT PARISIIN.

Mikä tuska! Vallotuksen jälkeen näemme „eduskunnan“, joka vertaistaan ei ole vielä tavannut. Olimme uneksineet uudelleen syntyneestä Ranskasta, joka voimakkaalla lennolla pyrki valoon, ja nyt huomasimme olevamme takasin työnnettyjä ainakin puoleksi vuosisadaksi, takasin jesuiittain, raakojen maalaisaatelismiesten ja uskonnollisten yhdistysten ikeen alle. Oli miehiä, jotka sitä enää eivät kestäneet ja useat puhuivat vapaaehtoisesta maanpaosta. Heikkopäiset tosin ajattelivat: „Tämä kamari ei hallitse kauvemmin kuin jonkun tunnin, sillä ei ole muita tehtäviä, kuin päättää sodasta ja rauhasta“. Mutta se, joka oli seurannut tarkemmin koko salaliiton toimintaa, se, joka näki, kuinka tämä lauma riippui kaikkien hännässä, se tiesi kyllä, etteivät sellaiset miehet enää päästäisi irti Ranskaa, ennen kuin ne ovat sen omin käsin masentaneet.

Kun pakolaiset Parisista saapuivat Bordeaux'seen, väsyneine silmineen, joista kumminkin vielä loisti tasavaltalainen uskollisuus, innostuneina isänmaallisuuteen, niin he tapasivat siellä joukon taantumusmielisiä, jotka muistuttivat Koblenzia Ranskan suuren vallankumouksen siirtolaisuuden historiassa. Neljäkymmenen vuoden polttava viha oli siinä yhteenkokoontunut. Nyt vasta kerran voisivat kirkollis- ja taantumusmieliset tarpeeksi tallata jalkojensa alle Parisia, jakamatta sitä jonkun kuninkaan tahi keisarin kanssa, sitä jumalatonta vallankumouksellista

Parisia, joka jo niin usein oli vapauttanut itsensä heidän ikeensä alta ja oli pelastunut heidän juonistaan. Jo ensimmäisessä istunnossa heidän vihansa purkaantui ilmi. Salin viimeisiltä istuimilta nousi ukko, joka siihen saakka siinä yksin, tuntemattomana ja kajkin puolin vältettynä oli istunut, ja pyysi puheenvuoroa. Leveän päällystakin alta näkyi punainen paita, tämä mies oli Garibaldi. Kun hänen nimensä huudettiin julki, tahtoi hän vastata, lyhyesti selittää, että hän luopuu edustajatehtävästä, jolla Parisi häntä oli kunnioittanut, vaan kauhea vihanhuuto tukehutti hänen äänensä. Hän jäi seisomaan ja nosti kätensä, vaan silloin aivan satoi häväistyksiä. Mutta sitä seurasi rangaistus: „Maalaisjunkkarienemmistö! Ranskan häpeätahra!“ huusi nuori, vihasta vapiseva ääni lehteriltä; se oli Gaston Crémieux'n Marseille'sta, vaan lehteriltä soi sataääninen hyvä-huuto ja vahvistaa tämän kasteen. Kun Garibaldi tuli ulos istunnosta huusi ihmisjoukko hänelle eläköötä ja vihelsi hänen häpäisijöilleen. Kansalliskaarti teki hänelle kunniaa, vaikkakin Thiers äkäisesti tiuskasi jotain komentavalle upseerille. Seuraavana päivänä kokoontui kansa taaskin teatterin eteen ärsyttäen taantumuksellisia edustajia tasavaltalaisilla huudoillaan. Mutta nämä tunsivat voimansa ja alottivat kohta istunnon alettua hyökkäyksensä. Joku maajunkkari osotti kädellään Parisin edustajia. „Nämä ovat kansalaissodan verellä saastutettuja!“ Kun yksi Parisin edustajista huusi: „Eläköön tasavalta!“ niin enemmistö vihelsi hänet ulos: „Te olette vaan osa valtakunnasta!“ Seuraavana päivänä ympäröivät sotajoukot eduskunnan ja torjuivat tasavaltalaiset takasin.

Samaan aikaan yhdistyivät myöskin vanhoillismieliset sanomalehdet hätähuutoon Parisia vastaan, he menivät niinkin pitkälle, että salasivat itse Parisin kokemat kärsimyksetkin. Kansalliskaarti oli muka juossut pakoon preussiläisten edessä, ainoastaan sen aikaansaamia muka olivat 31 p. lokakuuta ja 22 p. tammikuuta. Nämä soimaukset menestyivätkin maaseudulla, koska tietämättömyys piirityksen suhteen oli niin suuri, että miehet, kuten Trechu, Ducrot, Ferry, Pelletan, Garnier-Pagès, Emanuel Arago, vielä tulivat valituiksi ja jotkut niistä useammistakin piireistä ja ne olivat miehiä, joille Parisi armostaan ei yhtään ääntä antanut.

Parisin edustajain velvollisuus oli kertoa piirityksen historia, antaa ilmi syylliset, kunnioittaa Parisin vaaleja ja nostaa tasavaltalaisen Ranskan lippu kirkollis-kuningasmielisiä liittoutuneita vastaan. Mutta he vaikenivat ja pitivät poikamaisia kokouksia, joista Delescluze poistui yhtä alakuloisena, kuin hän aikasemmin oli poistunut pormestarien kokouksista. Tavanmukaisilla humaniteettifraaseilla vaan vastasivat nämä, jotka sitte vuoden 1848 olivat nukkuneet, vihollisen hyökkäyksiin. Mutta tämä täydensi sillä välin ohjelmansa, joka kuului seuraavasti: pikainen rauhanteko,

tasavallan hautaaminen ja sitä varten Parisin kukistus. Thiers nimitettiin suurella äänen enemmistöllä toimeenpanevan vallan päälliköksi ja hän valitsi Jules Favre'n, Jules Simon'in, Picard'in ja Leflô'n ministereiksi, pettääkseen niillä vielä maaseudun tasavaltalaisia.

Nämä vaalit, nämä uhkaukset, Garibaldin ja Parisin edustajain loukkaus, herra Thiers'in, tuon personoidun parlamentarisen kuningasvallan nimittäminen tasavallan ensimmäiseksi virkailijaksi, kaikki se oli isku iskun perästä sitä surullista, kuumeessamakaavaa, vielä puoli-nälkäistä Parisia vastaan, joka sentään enemmän ikävöi vapautta kuin leipää. Se oli palkka niistä viidestä kuukaudesta, jolloin se oli kärsinyt. Tämä maaseutu, jolle se piirityksen aikana oli rukoillen ojentanut käsiään, tämä huusi sille: „Akka!“ Bismarck työnsi sen Chambord'in käsiin. Noh, kun se toisin ei voinut mennä, niin kyllä Parisi jaksoi puolustautua vaikka koko Ranskaakin vastaan. Uusi uhkaava vaara, kovat piiritysajan koetukset herättivät koko sen tahdonvoiman, antoivat koko tuolle suurelle kaupungille yhden yhteisen sielun. Kansalliskaarti alkoi kokoontua.

Jo tammikuun loppupuolella olivat jotkut tasavaltalaiset, kuin myöskin muutamat porvarisjuonittelijat, jotka pitivät edustajapaikoista metsästysretkiä, koettaneet järjestää kansalliskaartiä vaaleja varten. Sirkuksessa oli pidetty iso kokous, jossa Courty, eräs kauppias kolmannesta kaupunginosasta, oli toiminut puheenjohtajana. Siinä oli asetettu ehdokaslista ja oli päätetty kokoontua uudelleen päättämään, jos täytevaaleja tapahtuisi, uusista ehdokkaista; samalla oli asetettu jonkinlainen valiokunta, jonka tehtävänä oli säännöllisesti koota kaikki komppaniat. Tämä toinen kokous oli 15 p:nä helmikuuta asemalissa Douanekadun varrella. Mutta kuka ajatteli nyt vaaleja? Yksi ainoa ajatus täytti kaikki sydämet. Kaikkien Parisin voimien yhdistäminen voittoisia maalaisjunkkareita vastaan. Kansalliskaartiin kuului koko miespuolinen Parisi. Se selvä, yksinkertainen, aito ranskalainen ajatus, yhdistää pataljoonat, oli jo kauvan liikkunut ilmassa. Tässä kokouksessa se hyväksyttiin ja päätettiin järjestää liittoutuneet pataljoonat jonkinlaisen keskustoimikunnan kautta.

Toimikunta, joka paikalla valittiin salissa, sai tehtäväkseen valmistaa säännöt. Jokainen edustettu kaupunginosa, — niitä oli 18 tai 20 — valitsi yhden jäsenen. Ketä ne olivat? Agitaattoreitako, Corderien vallankumouksellisia, sosialistejako? Ei lainkaan. Kaikki valitut kuuluivat pikkuporvaristoon, ne olivat pikkukauppiaita, pieniä virkamiehiä, jotka tähän saakka eivät tunteneet puolueita eikä oikeastaan itse poliitikkaakaan.

Puheenjohtaja Courty oli tullut tunnetuksi ainoastaan sirkuksessa pidetyn kokouksen kautta. Jo ensimmäisestä silmänräpäyksestä saakka näytti liittoutumisen ajatus siltä, mitä se tosiaankin oli, nimittäin yleinen,

yläpuolella kaikkia puolueita seisova ja juuri sen takia kauhea aate. Seuraavana päivänä julisti Clément Thomas hallitukselle, ettei hän enää voi mennä takuuseen kansalliskaartista ja otti eronsa. Hänen seuraajakseen tuli väliaikaisesti Vinoy.

24 p:nä esitti toimikunta asemalissa 2,000 edustajalle ja kaartilaiselle sääntöehdotuksensa ja pyysi edustajia viipymättä valitsemaan keskuskomitean. Vaan kokous oli hermostunut ja meluava, eikä jaksanut neuvotella. Joka päivä tällä viikolla oli Bordeaux'sta tuonut mukanaan yhä kovempia ja loukkaavampia uhkauksia. Kerrottiin, että pataljonilta tahdotaan riistää aseet ja kolmenkymmenen soun palkka, työläisen ainoa apulähde, että tahdotaan paikalla antaa vaatia maksettavaksi monen kuukauden vuokratästä. Sitä paitsi heilui vielä kauhea ukkonen ilmassa ja tunti tunnilta nousi se yhä mustempana. Kahdeksalla päivällä pidennetty aselepo loppui 26 p:nä ja sanomalehdet kertoivat, että 27 p:nä preussiläiset tulisivat marssimaan kaupunkiin. Jo koko viikon painoi se isänmaallisten sydämiä. Sentakia kokous siirtyikin paikalla keskustelemaan näitä polttavia kysymyksiä. Varlin ehdotti, että kansalliskaartin pitäisi totella ainoastaan omia valittuja johtajiaan, joku toinen taas ehdotti, että kansalliskaartin pitäisi keskuskomiteansa kautta panna vastalause kaikkia aseryöstöyhtymänsä vastaan ja julistaa, että se tarpeen tullessa puolustautuu asevoimalla. Tämä ehdotus tuli yksimieliseksi päätökseksi. Ja nytkö pitäisi Parisin alistua preussiläisten vierailun alle, pitäisi kärsiä niiden paraadeja ja marsseja kaduillaan? Tästä asiasta on keskustelukin mahdoton. Kiihtynyt kokous päästää sotahuutoja. Muutamat varotukset haihtuvat huomaamatta yleiseen meluun. Tahdottiin asevoimalla estää preussiläisten tulo. Edustajat velvotettiin ilmottamaan komppanioillensa tämä ehdotus. Kokous määräsi uudeksi kokoontumispäiväksi 3 p:n maaliskuuta. Istunnon loputtua marssittiin Bastille'een, ihmisvirta vei koko joukon nostoväkeä ja muita sotamiehiä sinne mukanaan.

Parisi, huolissaan vapautensa puolesta, kokoontui jo varhain aamulla Vallankumouspatsaan ympärille, kuten se kerran oli ympäröinyt Strassburg'in pystykuvan, vavisten isänmaan kohtalon takia. Pataljoonat marssivat liehuvin lipuin musiikin seuraamana ohii ja koristivat aitauksen sekä kuvan jalustan kukilla. Aina pienen väliajan päästä nousi joku edustajista patsaan jalustalle ja puhui siitä rautaiselta lavalta kansalle, joka vastasi: „Eläköön tasavalta!“ Yht'äkkiä heiluu punanen lippu joukkojen keskellä, hukkuu patsaan taakse ja ilmestyy sitte ylemmäs, kuvapatsaan häkitykselle. Myrskyinen huuto tervehti sitä, sitte tulee pitkä hiljaisuus. Joku mies ryömii ylös ja kiinnittää rohkeasti lipun kuvan käteen. Myrskyisen hyvä-huudon kaikuessa näki kansa taas ensimmäisen kerran 1848 vuoden jälkeen tasa-arvoisuuden lipun liehumassa

sen paikan yli, jonka tuhansien marttyyrien veri oli värjännyt lippuakin punasemmaksi.

Seuraavana päivänä jatkuivat pyhiinvaellukset. Paitsi kansalliskaartilaisia, kokoontui myöskin nostoväkeä ja sotilaita. Parisin väestön innostunut lämpö sulatti kokonaan armeijan sydämet. Nostoväki, joiden majottajat kävivät joukkojen edellä, toivat sinne isoja, mustia seppeleitä. Heidän saapuessaan tervehti heitä neljä torvensoittajaa, jotka olivat asetetut patsaan jalustan juureen, yksi kuhunkin kulmaan; joukot tervehtivät heitä myrskyisillä suosionosotuksilla. Mustiinpuetut naiset pystyttivät kolmivärisen lipun, päällekirjotuksella: „Martyreille, tasavaltaisilta naisilta!“ Koska patsaan jalka oli jo kokonaan peitetty sepeleillä, sidottiin liput ja seppeleet lipunvarteen, joka pian oli kokonaan peitetty keltasilla ja mustilla kukilla, punasilla ja kolmivärisillä lipuilla — tuskan ja ilon merkkejä, suru menneisyyden vuoksi ja toivo paremmasta tulevaisuudesta. Edellistä kuvasi jättiläismäinen muistopatsas, jälkimäistä taas keväinen, kukilla koristettu tanko.

26 päivänä tulivat mielenosotukset lukemattomiksi ja yhä kiihkeämmiksi. Eräs salapoliisi, joka tavattiin muistiinpanemassa pataljoonain numeroita, otettiin kiinni ja heitettiin Seine-jokeen. Kaksikymmentäviisi pataljoonaa marssi sinä päivänä patsaan ohi, kaikki huolestuneina ja kamalan pelon painostamina. Aselepo loppui ja „Virallinen lehti“ ei kertonut mitään sen jatkamisesta. Sanomalehdet ilmottivat, että seuraavana päivänä saksalainen armeija marssisi kaupunkiin Elisée kentän kautta. Hallitus lähetti sotajoukot joen yli ja tyhjensi teollisuuspalatsin. Se unohti ainoastaan kansalliskaartin kanuunat, jotka seisovivat Wagramtorilla ja Passyssa. Antautuvien varomattomuus oli jo kerran jättänyt preussiläisille 12,000 kivääriä liikaa, kuka voisi taata, etteivät saksalaiset nytkin ojentaisi sormiaan myöskin noita kauniita tykkeitä saadakseen, jotka olivat valeltuja pariisilaisten verellä ja jotka olivat varustetut pataljoonain numeroilla.¹⁾

Liike syntyi itsestään ja oli yleinen. Passyn porvarispataljoonat alottivat sen kunnallisneuvostonsa suostumuksella, viemällä Ranelagh'in tykit Monceaux'in puistoon. Toiset pataljoonat hakivat kanuunansa Wagramin puistosta ja veivät ne St. Honoré ja Rivoli-katujen kautta Vogeser-torille, jossa niitä Bastille suojeli.²⁾

1) Taantumukselliset ovat vakuuttaneet, että tämä pelko on ollut luuloteltu, ja että kanuunat ovat olleet preussiläisten puolesta varmassa tallessa. Se on kokonaan valhetta, koska pääesikunta itse on pelännyt hyökkäystä.

2) „Ensimmäiset kanuunat otettiin pois, kun saapui tieto, että preussiläiset marssivat sisään. Ja nämä tykit, uskokaa pois herrani, veivät pois sangen kunnioitetut porvarit, Passyn ja Auteil'in kansalliskaartilaiset. Ja mitä te luulette, missä ne otettiin pois? Ranelagh'illa.“ Jules Ferry, II osa, S. 63.

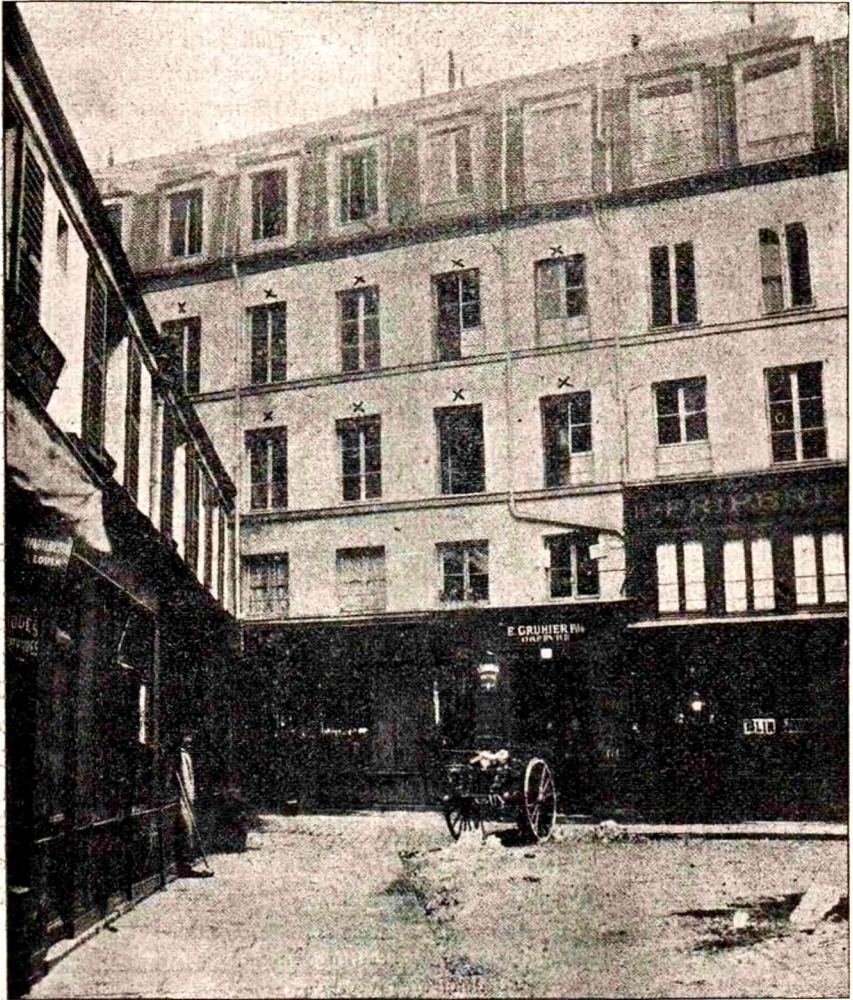
Bastille-torilla oli koko ajan kiihkoisaa liikettä. Vinyon lähettämät joukot seurustelivat veljellisesti kansan kanssa. Pariisi oli sinä iltana vallan huimapäinen, melu, kellot, rummut kutsuivat kadulle tuhansia asestettuja, jotka sitten kokoontuivat Bastille-torille, Vesilinnan eteen ja Rivoli-kadulle. Pyhän Pelagian vankila valloitettiin ja Brunel vapautettiin. Kello 2 yöllä marssi 20,000 miestä hiljaa, hyvässä järjestyksessä Elisée kentän ja suuren Avenuen kautta preussiläisiä vastaan ja odotti niitä aamuun saakka. Paluumatkalla vallottivat Montmartren pataljoonat ne kanuunat, jotka sattuivat olemaan saatavissa ja veivät ne raatihuoneelle ja Ornano-kadulle.

Tätä ritarillista kiihkoa vastaan julkasi Vinyo vaan kunnottoman päiväkäskyn. Ja tämä hallitus, joka soimasi Parisia, vaati sitä vielä uhrautumaan Ranskan edestä. 27 p:nä aamulla ilmoitettiin, että aselepo on pidennetty maaliskuun 1 päivään saakka, ja että 30,000 preussiläistä on miehittänyt Elisée-kentän.

Kello 2 piti valiokunta, joka valmisti keskustoimikuntaa varten sääntöjä, kokouksen kolmannen piirin raatihuoneella. Edellisenä iltana olivat jotkut jäsenet, jotka luulivat että asema heille myöntää oikeuden siihen, koettaneet järjestää säännöllisesti toimivaa valiokuntaa sillä raatihuoneella, mutta olivat kumminkin vähälukuisuutensa vuoksi lykänneet kokouksen seuraavaan aamuun, kutsuen kokoon pataljoonain päälliköt. Istunto, jossa kapteeni Bergeret toimi puheenjohtajana, oli vallan murheellinen. Montmartren pataljoonain edustajat, jotka Rosierskadulla olivat itse asettaneet toimikunnan, tahtoivat neuvotella ainoastaan taistelusta, esittivät valitsijain käskyjä ja vetosivat asemalin päätökseen. Melkein yksimielisesti päätettiin tarttua aseisiin preussiläisiä vastaan. Pormestari Bonvalet, jonka nämä vieraat tekivät kovin levottomaksi, antoi ympäröidä raatihuoneen ja puolittain hyvällä, puolittain väkivallalla hänen onnistui päästä vieraista.

Koko päivän kuluessa asetautuivat esikaupungit ja vallottivat ampumavaraston. Kanuunat asetettiin valmiiksi. Nostoväki unohti, että se oli sotavanki ja toi aseensa asunnoistaan takasin. Illalla virtasi kansanjoukko La Pepinièren kasarmeihin ja vei merisotilaat mukanaan Bastilleen solmimaan veljesliittoa. Mahdotonta olisi ollut välttää metelin puhkeamista, elleivät muutamat urhoolliset miehet olisi rohjenneet astua vastustamaan tätä suunnatonta virtaa. Koko Corderie-klubi — kahdenkymmenen kaupunginosan keskustoimikunta, kansainvälinen työväenliitto, yhdistyneet työläisliitot — kaikki olivat nämä hyvin kylmiä sitä keskustoimikuntaa vastaan, johon kuului ihan tuntemattomia, joita ei vielä oltu tavattu missään vallankumouksellisessa liikkeessä. Kolmannen kaupunginosan raatihuoneelta menivät jotkut edustajat, jotka kuuluivat kansainväliseen työväenliittoon, Corderie-klubiin ja kertoivat kokouksesta sekä

ilmottivat siellä tehdystä epätoivosesta päätöksestä. Heitä koetettiin kaikin voimin rauhottaa ja lähetettiin puhujia asemasaliin, jossa par'aikaa oli iso kokous. Näiden onnistui saada ihmiset kuuntelemaan. Myös useat



KANSAINVÄLISEN TYÖVÄENLIITON (INTERNATIONALEN) TOINEN HUONEUSTO
PLACE de la CORDERIE'N VARRELLA.

jossa Corderie-klubi piti kokouksiaan.

× merkityt ikkunat kuuluivat huoneustoon.

kansalaiset koettivat kovasti saada ihmisiä järkiinsä. Seuraavana aamuna julkasivat ne kolme ryhmää, jotka olivat liittyneet Corderie-klubiin julistuksen, jossa he rukoilivat työläisiä pysymään rauhallisina. — He

sanoivat: „Hyökkäys antaisi kansan vaan vallankumouksen vihollisten käsiin, jotka upottaisivat yhteiskunnalliset vaatimukset verivirtaan.“ Kaikenpuolisten kehotusten johdosta täytyi keskustoimikunnan myöntyä ja se ilmotti tämän julistuksessa, jossa oli 29 allekirjotusta. „Kaikki vihamielinen esiintyminen kumoaisi paikalla tasavallan. Sen kaupungin-osan ympärille, jonka vihollinen miehittää, pitää rakentaa katusulkuja ja erottaa se vieraana muusta, meidän kaupungistamme.“ Tämä oli ensimmäinen keskustoimikunnan julkinen esiintyminen. Nämä 29 tunte-matonta, jotka jaksoivat pitää kurissa kansalliskaartin, saivat suosion-osotuksia itse porvaristonkin taholta, joka ei kovinkaan tuntunut ihmettelevän heidän vaikutusvaltaansa.

Preussiläiset voivat 1 p:nä maaliskuuta marssia sisään. Tämä kaupunki, joka taaskin oli kansan käsissä, ei ollut enää junkkarien ja suur-porvariston kaupunki vuodelta 1815. Mustat liput liehuivat talojen yli ja tyhjät kadut, suljetut kaupat, kuivuneet suihkukaivot, peitetyt pysty-kuvat Konkordia-torilla, lakkautettu katuvalaistus ilmottivat selvästi, että kaupunki oli kuollut. Ilotytöt, jotka rohkenivat mennä vihollisen leiriin, ajettiin piiskaniskuun sieltä pois, eräs kahvila Elisée-kehtällä, joka oli avattu vihollisia varten, hävitettiin. Saint-Germain'in esikaupun-gissa oli ainoastaan yksi korkeasukuinen herra, joka tarjosi asuntoaan preussiläisille.

Parisi oli vielä kalpeana liikutuksesta, jonka vihollisen sisään-marssiminen oli tehnyt, kun taas uusi loukkaustulva tuli Bordeaux'sta. Ei ollut vielä kylläksi siinä, ettei „eduskunta“ sanalla eikä silmän-räpäykselläkään auttanut sitä sen kauheassa tuskassa, vaan vieläpä tämän puhetorvet, „Virallisen lehden“ johdolla olivat suutuksissaan siitäkin, että oli edes rohjettu ajatella jotain vastarintaa preussiläisiä vastaan. Kanslioissa allekirjotettiin ehdotus, jonka mukaan eduskunnan piti kokoon-tua ulkopuolella Parisia. Lakiehdotus vuokramaksusta ja sen määrä-ajasta tuli valmiiksi ja uhkasi vuokralaisten suuria joukkoja konkurssilla. Rauha oli päätetty, se oli kiireimmän kautta valmistettu ikäänkuin mikäkin liikeyritys. Elsass, suurin osa Lothringia, 1,600,000 ranska-laista erotettuina isänmaastaan, 5 miljardia, Parisin itäisten linnotusten pitäminen vihollisen vallassa siksi, kunnes 500 miljoonaa on maksettu, itäisten maakuntien miehittäminen vihollisilla joukoilla, kunnes koko summa oli maksettu, se oli hinta, jonka valtakunta maksoi Trochu'sta, Favre'sta ja liittoutuneista ja josta Bismarck meille jätti vastapainoksi verrattoman edustajakamarin. Ja lohduttaakseen Parisia siitä häpeästä nimitti herra Thiers tyhmän, raa'an Loirearmeijan päällikön, D'Aurelles de Paladine'n kansalliskaartin kenraaliksi. Kaksi senaattoria, kaksi bonapartistia, Vinoy ja D'Aurelles tasavaltalaista Parisia johtamassa,

se oli liikaa! Nyt aavisti koko Parisi valtiokaappauksen olevan tu-
lossa.¹⁾

Illalla kerääntyi kaduille joukkoja ryhmiin. Kansalliskaarti kieltäytyi tottelemasta D'Aurelles'ta ja vaati Garibaldin nimittämistä. 3 p:nä lähetti 200 pataljoonaa edustajia asemasaliin. Istunto alkoi sääntöjen lukemisel-
sella. Johdannossa hyväksyttiin tasavalta ainoana oikeudenmukasena hallituksena, joka noudattaa sen aikaansaamaa yleistä äänioikeutta. „Edustajat“, kuului kuudes pykälä, „ovat velvotetut ehkäsemään jokaisen yrityksen tasavallan kukistamiseksi“.

Keskuskomiteaan kuului 3 edustajaa joka kaupunginosasta. Edustajia valitsivat komppaniat, pataljoonat, legionat ja legionain päälliköt. Siksi kunnes sääntöjen mukaiset vaalit tulisivat tapahtumaan, asetti kokous istunnossaan väliaikaisen toimeenpanevan valiokunnan. Siihen kuuluivat myös Varlin, Pindy, Jacques Durand ja jotkut muut sosialistit Corderie-klubista, koska keskustoimikunnan tahia oikeastaan ensimmäisen valio-
kunnan ja kolmen ryhmän välillä oli jo tapahtunut lähestyminen. Varlin sai aikaan sen, että yksimielisesti päätettiin paikalla uudelleen valita kaikki päälliköt. Sitä paitsi ilmoitettiin: „Seinen maakunnan pitäisi julistaa itsensä itsenäiseksi tasavallaksi, jos kansalliskokous riistää Parisilta pääkaupungin arvon.“ Tämä ehdotus ei ollut paikallaan, eikä sitä käsitetty oikein; se näytti erottavan Parisin muusta Ranskasta, se ei ollut vallankumouksellinen eikä parisilainen ajatus ja se kääntyikin Kommunian vastaan hirvittävällä tavalla. Sillä kenen sinua piti ravita, jos ei maaseudun, sinä Parisi? Ja kenen teidät piti pelastaa, veljet maaseudulla, jos ei Parisin? Mutta Parisi oli kuusi kuukautta ollut yksin, se oli yksin vaatinut taistelua viimeiseen saakka, ja se oli yksin vahvistanut tasavallan äänioikeuden kautta. Ja maaseudun luopuminen, sen äänestyksen hedelmät, junkkarienemmistö oli saattanut niin monta miestä, jotka olivat valmiita kuolemaan yleistasavallan edestä, ajatukseen rajottaa tasavalta ainoastaan Parisiin.

¹⁾ Pääesikunnan päällikkö D'Aurelles, Roger du Nord, kuoli kaikissa kansalliskaartin joukoissa lausuttavan: Miksi asetettaisikaan niin energinen mies kansalliskaartia johtamaan, jos ei tuumittaisi valtiokaappausta.

TOINEN LUKU.

„On väitetty, että kansalliskokous olisi uhannut tasavallan olemassaoloa. Hyvät herat, kun kapina alkoi, oli kansalliskokous ilmaissut politisen näkökantansa vasta kahden toimenpiteen kautta: toimeenpanevan vallan päällikön ja tasavaltalaisen ministeristön nimitämisellä.“ (Ihan oikein! kuului useammilta penkeiltä).

H. Lamy (vasemmalta puolen keskustaa) puheessaan yleistä anteeksiantoa vastaan.

18 p:nä toukok. 1876.

LIITTOUTUNEET ALKAVAT POMMITTAA PARISIA. KESKUSTOIMIKUNTA JÄRJESTÄYTYY. HERRA THIERS ALKAA HYÖKKÄYKSEN.

Kansalliskaarti vastasi maalaisjunkkarien kansanäänestykseen liittoutumisella, monarkistien uhkauksiin Bastille-mielenosotuksien kautta, pääkaupungin arvonnriistämisehdotukseen, korvapuustiin, mikä D'Aureles'in nimittäminen, päätöksillään kolmannelta päivältä maaliskuuta. Sen, mitä piirityksen vaarat eivät kyenneet aikaansaamaan, sen teki kansalliskokous: se nimittäin yhdisti pikkuporvariston köyhälistöön. Kun sisäasiainministeri Picard ilmiantoi 3 päivänä „nimettömän keskustoimikunnan“ ja pyysi „kaikkia rauhaa rakastavia porvareita“ repimään sen julistuksia, ei kukaan liikahtanutkaan. Muuten oli tämä syytös naurettava. Toimikunta toimi täysin julkisesti, lähetti toimintakertomuksiansa sanomalehdille ja oli pannut julki ainoastaan yhden julistuksen, suojellakseen Parisia katastrofista. Toimikunta vastasi seuraavana päivänä: „Toimikunta ei ole salainen, se on vapaitten miesten edustajain kokous, jotka pyrkivät yhdistämään kaikki kansalliskaartin jäsenet. Sen julkasemien ja lähettämien paperien alla on aina ollut nimiä. Se torjuu halveksien takasin kaikki soimaukset ja syytökset

kiihottamisesta kansalaissotaan ja ryöstämiseen.“ Tätä seurasivat allekirjotukset¹⁾).

Liittoutuneiden johtajat huomasivat pian, mihin pyrittiin. Päivä päivältä rikastutti tasavaltalainert armeija asevarastoansa kivääreillä ja erittäinkin kanuunoilla. Kymmenein paikkoihin oli nyt asetettu tykkejä: Barrière d'Italien luokse, Pyhän Antonin esikaupunkiin, Montmartren kukkuloille. Punanen julistus ilmotti, että kansalliskaartin liitto oli perustanut Keskustoimikunnan ja kehotti asukkaita muodostamaan joka kaupunginosassa pataljoneja ja legionaneuvostoja sekä valitsemaan edustajia siihen Keskustoimikuntaan. Liikkeen samanaikaisuus ja yhtenäisyys osotti, että se oli hyvin järjestetty.

Se, jota liittoutuneiden johtajat eivät tunteneet, oli vaan heidän vastustajainsa jalomielisyys. Tammikuun 22 p:n voitto pimitti heidät. He luottivat sanomalehtien tiedonantoihin, kansalliskaartin pelkuruuteen, Ducrot'n valheisiin, joka kanslioissa vannoi ikuisesti vihaavansa kansankiihottajia, koska ilman näitä hän, väitteensä mukaan, muka olisi voitannut. Taantumuksen suunsoittajat sumuttivat silmänsä ja luulottelivat kykenevänsä nielemään Parisin²⁾).

Hyökkäys aloitettiin ihan pappismaisella taitavuudella, suunnitelmallisuudella ja kurilla. Legitimistit ja orleanistit, jotka riitelivät vaan kuninkaan nimestä, olivat yhtyneet Thiersin sopimukseen, jonka mukaan he saivat yhtä suuren osan vallasta (sitä kutsuttiin Bordeaux'n sopimukseksi). Ja kun hyökkäys tapahtui Parisia vastaan, niin ei voinutkaan olla minkäänlaisia erimielisyyksiä.

Maaliskuun ensimmäisinä päivinä alottivat maaseutulehdet yht'aikaa sodankäyntinsä; ne kertoivat murhapoltoista ja ryöstöistä Parisissa. 4 päivänä levisi eduskunnan kanslioissa yht'äkkiä huhu: kapina on puhjennut, sähkölangat ovat katkaistut, kenraali Vinoy on siirtynyt vasemmalle Seinen rannalle. Hallitus, joka levitti niitä huhuja³⁾ laittoi

¹⁾ Arnold, Bergeret, Bouit, Castioni, Chauviere, Chouteau, Courty, Dutil, Fleury, Frontier, H. Fortune, Lacord, Lagarde, Lavalette, Maljournal, Malte, Ostyn, Piconel, Pindy, Prudhomme, Varlin, Verlet, Viard. Jotkut näistä nimistä olivat uusia, ne olivat 3 p:nä valitut. Toiselta puolen puuttui paljon niistä, jotka olivat allekirjottaneet julistuksen 28 päivältä. Se johtui siitä, että ainoastaan ne kirjottivat nimensä, jotka olivat läsnä.

²⁾ Ducrot rohkeni julistaa puhujalavalta, että hän olisi 3 päivänä joulukuuta tullut takasin vaan suojelemaan Parisia kansankiihottajain tuumilta.

³⁾ Rennes'in kaupungin poliisi julkasi seuraavan hallituksen tiedonannon: „Tässä silmänräpäyksessä puhkeaa Parisissa rikksellinen kapina. Lähetän sinne sotavoimia, jotka yhdistyneinä minulle uskolliseksi jääneeseen osaan Parisin kansalliskaartia ja toisiin sotajoukkoihin, jotka ovat sijoitetut sinne, luultavasti pian tukahuttavat tämän vihan synnyttämän yrityksen“.

paikalla neljä pormestaria lähettiläinä Pariisiin. Nämä saapuivat 5 päivänä Pariisiin ja tapasivat kaupungin vallan rauhallisena ja melkein iloisena¹⁾. Pormestarit ja heidän apulaisensa, jotka kokoontuivat sisäasiainministerin luo, vakuuttivat kaupungin olevan vallan rauhallisen. Mutta Picard, joka luultavasti tiesi kaikki junkkarien juonet lähemmin, sanoi: „Tämä rauha on ainoastaan luuloteltua, pitää toimia“. Ja äärimmäisen vanhoillinen Vautrain lausui: „Pitää paikalla hyökätä heikompaan paikkaan ja vangita Keskustoimikunta“.

Oikeisto ei jättänyt päivääkään ilman iskuja. Pilapuheita, ärsytyksiä, haukkumasanoja satoi satamistaan Parisin ja sen edustajain päälle. Kun jotkut viimeainuituista, Rochefort, Tridon, Malon, Ranc, vetäytyivät takasin ennen sitä äänestystä, joka olisi särkenyt isänmaan, niin heille huudettiin: „Onnea matkalle!“ Kun Victor Hugo puolusti Garibaldia, vihellettiin hänelle. Kun De'escluze ehdotti kansallisuuspuolustuskomitean jäseniä asetettavaksi syytteen, niin hänelle naurettiin. Jules Simon julisti, että hän tulisi pitämään pystyssä yhdistymisoikeutta vastustavia lakeja. 10 päivänä tapahtui päähyökkäys; päätettiin, että Parisi lakkaisi olemasta pääkaupunki ja että eduskunta tulisi istumaan Versailles. Sillä ärsytettiin suorastaan kapinaan, koska Parisi ei voinut yht'aikaa kadottaa hallitusta ja itsehallintoa. Niin pian kuin taistelukenttä oli keksitty, luotiin epätoivosta armeija. Hallitus oli jo päättänyt maksaa palkkaa vaan niille kansalliskaartilaisille, jotka sitä erityisesti vaatisivat. Eduskunta julkasi määräyksen, jonka mukaan sai hakea ulos 13 p:nä maaliskuuta, s. t. s. kahden päivän päästä, ne vekselit, jotka olivat langenneet 13 p:nä marraskuuta 1870. Ministeri Dufaure kielsi jyrkästi kaiken myöntymisen tässä suhteessa. Millières'in päivänselvistä esityksistä huolimatta ei eduskunta ryhtynyt mihinkään toimenpiteisiin eikä antanut mitään lausuntoa vuokramaksun suhteen, joka oli ollut kuusi kuukautta maksamatta. Melkein kolmesataatuhatta työläistä, pikkukauppiasta, malliveistäjää, pikkutehtailijaa, jotka yhä kestäväen liikeseisauksen aikana olivat menettäneet kaikki rahansa eivätkä vieläkään mitään ansainneet, joutuivat tällä tavoin talonmistajain armoille, nälän ja konkurssin kynsiin. 13:sta päivästä 17:sta päivään meni 150,000 vekseliä protestiin. Sitten vasta lopuksi pakotti oikeisto herra Thiers'in julistamaan puhujalavalta, että eduskunta voisi nyt siirtyä Versailleen neuvottelemaan, „tarvitsematta pelätä kapinallisten katu-kiviä“; samalla hänet pakotettiin mitä kiireellisimpiin toimenpiteisiin, koska edustajain piti jo 20 p:nä saapua Versailleen.

¹⁾ Jules Ferry, joka asui Parisissa, sähkötti 5 päivänä: „Koskaan ei ole sunnuntai ollut levollisempi, vaikkakin levitettiin kaikellaisia onnettomia tiedonantoja. Asukkaat kävelevät auringonpaisteessa, ikäänkuin mitään ei olisi tapahtunut. — Minä en usko minkään vaaran olevan tulossa.“

D'Aurelles kesytti kansalliskaartia ja julisti, että hän asettaisi sen mitä ankarimman kurin alaiseksi, karkottaakseen siitä huonot ainekset. „Minun ensimmäinen velvollisuuteni“, niin kuului hänen päiväkäskynsä, „on puolustaa lain ja omaisuuden kunnioitusta“ — se on alituinen ärsytyskeino, niin pian kuin porvaristo pääsee valtaan.

Toinen senatori antoi myöskin merkkejä olemassaolostaan. 7 päivänä viskasi Vinoy 21,000 Seinen nosto-kaartilaista kadulle, heittäen niille 10 francin almun. 11 p:nä, kun Parisi kuuli uutisen siitä, ettei se enää ollut pääkaupunki, lakkautti Vinoy kuusi tasavaltalaista sanomalehteä, joista neljä, „Cri du Peuple“, „Mot d'Ordre“, „Père Duchesne“ ja „Vengeur“ levisivät 200,000 painoksena. Samana päivänä tuomitsi sota-oikeus useat niistä kuolemaan, jotka 31 p. lokakuuta olivat asetetut syytteeseen, m. m. myöskin Flourens'in ja Blanquin. Tämä oli kolmikertainen räjähdys, joka pani kaikki Parisin asukkaat, porvarit, tasavaltalaiset ja vallankumoukselliset vapisemaan. Tämä Bordeaux'n eduskunta, joka niin mukavasti kohteli Parisia, esiintyi niin vihollismielisesti, että näytti ihan vieraalta vallalta. Kauppaa harjottavissa kaupunginosissa, esikaupungeissa, ei ollut kiveäkään, joka ei olisi huutanut heitä vastaan¹⁾.

Tästä silmänräpäyksestä alkaen katosivat epäilykset. Clémenceau, Montmartre'n pormestari, vehkeili jo useita päiviä saadakseen käsiinsä kanuunat ja oli jo löytänyt upseereja, jotka melkein jo suostuivat antautumiseen. Pataljoonat vastustivat sitä. Kun D'Aurelles lähetti 12 p:nä hevosensa ja miehensä hakemaan niitä, kieltäytyivät kaartilaiset jättämästä heille tykkejään. Picard, joka koetti osottaa ankaruutta, käski Courty'n luoksensa ja sanoi: „Keskustoimikunnan jäsenet leikkivät päänsä kadottamisen uhalla“, näin puhumalla hän sai Courty'n puoleksi lupaamaan. Vaan toimikunta karkoitti Courty'n paikalla keskuudestaan.

6 päivästä alkaen kokoontui toimikunta Corderie'ssa. Vaikka se oli itsenäisesti olemassa ja ihan riippumaton muista kolmesta ryhmästä, niin kumminkin oli paikan nimi sille eduksi. Se osotti oikein politista kaukonäköisyyttä, etsimällä eversti du Bisson'in juonet, hän kun ennen oli ollut upseerina ulkomaisissa sotajoukoissa, oli tullut tuntemaan kaikenlaisia epäilyttäviä seikkailijoita ja nyt koetti perustaa pataljoonapäälliköistä ylhäältäpäin keskustoimikuntaa. Toimikunta lähetti kolme jäsentään edustajina siihen ryhmään; ne kohtasivat vahvaa vastarintaa.

¹⁾ „Eduskunnan päätös“. kirjottaa Jules Favre, „herätti Parisissa tavatonta paheksumista. Eikä ainoastaan kiihtyneitten ja kiihottajain keskellä, vaan kaikki asukasluokat osottivat samaa mielialaa. Jok'ainoa näki siinä loukkauksen ja uhkauksen. Kaikkialla kerrottiin, että se oli monarkistisen valtiokaappauksen ensimmäinen näytös, eduskunta aikoi valita kuninkaan ja tietäen, kuinka suurta vastustusmyrskyä sellainen toimenpide herättäisi, se sitten koettaisi yrittää sitä kaukana vastustajistaan.“

Yksi pataljoonapäällikkö, Barbaret, oli oikein vastustavinaan, vaan joku toinen, Faltot, sai koko tuuman hajoamaan, huudolla: „Minä menen sinne, minne kansa menee!“

Yhteensulautuminen tapahtui 10 päivänä, päivää ennen kansalliskaartin edustajain pääkokousta. Väliaikainen keskustoimikunta esitti viikkokertomuksensa. Se mainitsi siinä viime päivän tapahtumia, D'Aurelles'in nimityksen, Courty'n kohtalon, ja lausui ihan oikein: „Tapahtumat ovat meidät tehneet siksi, jota me olemme. Kansanvallalle vihamielisen sanomalehdistön alituiset hyökkäykset ovat sen meille sanoneet, ja hallituksen uhkaukset ovat sen vahvistaneet, nimittäin sen, että me olemme ylipääsemätön este joka yritykselle, jolla koetetaan kumota tasavaltaa“. Edustajia kehoitettiin kiiruhtamaan keskustoimikunnan vaaleja. Siitten laadittiin julistus sotajoukkoja varten: „Sotamiehet, kansan lapset, ojentakaa meille kätenne, pelastaaksenne tasavalta. Kuninkaas ja keisarit ovat meitä jo tarpeeksi vahingoittaneet“. Seuraavana päivänä kokoontuivat juuri Loire-armeijasta saapuneet sotilaat niiden punasten ilmoituslehtien eteen, joissa oli kaikkien keskustoimikunnan jäsenten nimet ja osotteet.

Koska vallankumouksella ei enää ollut sanomalehtiä, oli se pakotettu puhumaan ilmoitusten kautta. Kaikkialla muureilla näkyi sellaisia eri värisiä seinäplakatteja. Flourens ja Blanqui, jotka olivat tuomitut kuolemaan ilman kuulustelua, ilmottivat julistuksilla vastalauseensa. Kaikissa kansanystävällisissä piireissä ilmoitettiin alitoimikuntain vaaleista. Kolmannentoista kaupunginosan toimikunnan puheenjohtaja oli joku valaja Duval, joka oli nuori mies, mutta kylmäjärkinen ja sangen tahdonvoimainen. Rosiers-kadun toimikunta antoi kaivaa vallihaudan tykkiensä ympärille ja käski niitä yöt ja päivät vartioimaan. Kaikki nämä alitoimikunnat sivuuttivat itse asiassa päiväkäskyt ja komensivat mielensä mukaan kansalliskaartia.

Ei voida väittää, ettei Parisi olisi syttynyt tuleen; se oli pyhä leimahdus, joka korjasi koko Parisin piirityksen aikana osottaman laiskuuden. Tämä nälkiintynyt, hädän painama Parisi jätti toimensa, ajatellakseen ainoastaan tasavaltaa. Siitä huolimatta, että Vinoy oli käskenyt vangita kaikki keskustoimikunnan jäsenet, tulivat ne kumminkin 15 päivänä yleiseen edustajakokoukseen asemasaliin. Edustajia oli kahdestasadasta viidestätoista pataljoonasta. Garibaldi nimitettiin kansalliskaartin ylipäälliköksi. Joku puhuja innostutti kokoontuneita; tämä oli Lullier, vanha meriväen upseeri, melkein hullu ihminen, jolla oli hiukan sotilasivistystä ja joka valoisien minuuttiensa aikana, kun alkoholi juuri ei vaivannut hänen aivojaan, tosiaankin voi loistaa puheillaan. Hänet nimitettiin överstiksi ja tykkiväen komentajaksi. Sitte julistettiin niiden nimet, jotka olivat tulleet valituiksi keskustoimikuntaan, -- niitä oli noin

kolmekymmentä, koska useat kaupunginosat eivät vielä olleet äänestäneet. Tämä oli se oikea keskustoimikunta, joka istui myöhemmin kaupungintalolla. Useat valituista kuuluivat edellisiin toimikuntiin. Muut olivat yhtä vähän kuuluisia, kaikista asukaskerroksista, työmiehiä ja pikkuporvareita, joita tunnettiin vaan kansalliskaartin perheneuvostossa ja heidän omissa pataljoonissaan.

Mutta mitä se teki, ettei heitä tunnettu? Eihän keskustoimikunta ollut mikään hallitus, mikään puoluejohtaja; sillä ei ollut mitään utopiaa perustettavissa. Ainoastaan yksinkertainen ajatus, pelko yksinvaltiuden edessä yhdisti nämä monet pataljoonat. Kansalliskaarti järjestyi ikäänkuin joku vakuutusyhtiö valtiokaappausta vastaan; koska silloin kun Thiers ja hänen kätyrinsä puhuvat tasavallasta, niin heidän menneisyytensä ja eduskunta huutaa ääneen: „Eläköön kuningas!“ Keskustoimikunta oli vartija. Ilma oli painostava, kukaan ei tietänyt mitä nyt tulisi tapahtumaan. Kansainvälinen työväenliitto kutsui kokoon sosialistiset edustajat ja kysyi: mitä nyt pitäisi tehdä? Mutta kukaan ei lausunut, eikä osottanut hyökkäyksen ajatustakaan. Keskustoimikunta julisti nimenomaan, että ensimmäisen laukauksen ei pitäisi tulla kansan puolelta, ainoastaan hyökkäyksen tapahduttua voitaisi ruveta puolustautumaan.

15 päivänä tuli hyökkääjä herra Thiers'in hahmossa. Hän oli jo kauvan nähnyt edeltäpäin, että kamala taistelu Parisia vastaan oli tapahtuva, vaan hän aikoi odottaa, kunnes oikea silmänräpäys oli tullut ja vallottaa sitten kaupungin kaikessa hiljaisuudessa 40,000 miehellä, jotka tähän asti olivat pysytetyt kaukana parisilaisista ja jotka olivat sangen hyvin opetettuja. Tämän suunnitelman on joku kenraali ilmi-antanut. Siinä silmänräpäyksessä oli armeijasta ainoastaan sirpaleita jäljellä. Ne 230,000 miestä, jotka antautumisen jälkeen jäivät ilman aseita, enimmäkseen nostoväkeä ja sellaisia, joita voitiin päästää pois palveluksesta, lähetettiin kotiin niin pian kuin suinkin mahdollista, koska ne olisivat muuten vaan vahvistaneet Parisin joukkoja. Jo olivat nosto-, meri- ja rintamasotilaat laskeneet perustuksen tasavaltalaiselle veljeysliitolle kansalliskaartin kanssa. Nyt oli vaan Vinoy jäljellä yhden divisionan kera, jonka preussilaiset olivat sallineet jäädä aseisiin ja 3,000 poliisikonstaapelia, eli yhteensä noin 15,000 miestä jokseenkin hajaannustilassa olevaa joukkoa. Leflö kyllä lähetti hänelle muutaman tuhannen miestä lisää, jotka hän oli kokoon kerännyt Loire- ja Pohjois-armeijasta, mutta nämä marssivat vaan hitaasti eteenpäin, väsyneet kun olivat, kyllästyneet palvelukseen ja ihan kuriin tottumattomat. Jo Vinoy'n ensimmäisen tarkastuksen aikana ne olivat valmiita kapinaan. Ne eksyivät avuttomina kaupunkia pitkin, parisilaiset auttoivat heitä, naiset veivät heille soppaa ja lämpöisiä peitteitä telttoihin, jossa ne olivat paleltumaisillaan. 17 päivänä hallituksella ei ollut itse asiassa enempää kun

noin 25,000 miestä, mutta ilman yhteyttä toistensa kanssa, ilman kuria ja kolme neljännestä niistä oli jo esikaupunkien toiminnan kautta voitettu parisilaisiksi.

Kuinka sellainen kourallinen voisi riistää aseet 100,000 mieheltä? Sillä, valloittaakseen tykkejä, piti ottaa aseet pois kansalliskaartilta. Parisi oli oppinut sotaa käymään. „Jos annamme kanuunat pois, niin meiltä riistetään myös kiväärit“, tuumi koko Parisi. Liittoutuneet vaan eivät voineet ottaa korviinsakaan mitään, niin pian kuin Thiers saapui sinne, hyökättiin häneen ja pakotettiin hänet toimimaan. Paiseen piti tulla



SOTAMARSALKKA MAC MAHON.

puhkaistuksi niin pian kuin suinkin. Afäärimiehet — epäilemättä samat, jotka olivat kiiruhtaneet sotaa, saadakseen kauppansa paremmin käymään, lausuvat hänelle: „te ette koskaan pääse valtion raha-asioihin käsiksi, jos ette tee loppua tästä rosvojoukosta“. ¹⁾ Kaikki julistivat kanuunain ryöstön kaiken kaupan perusehdoksi.

¹⁾ Jotkut pörssikeinottelijat, jotka luulivat, että kuusi viikkoa kestävä sota riittäisi panemaan taas käymään keinottelut, joista he elivät, lausuvat: tämä on onneton hetki, joka pitää sivuuttaa. Pitää uhrata joku viisitoistatuhatta, silloin on taivas selvä ja afäärit kukoistavat taas. Thiers, I osa, s. 9.

Itse asiassa kanuunia ei kovinkaan vartioitu, koska kansalliskaarti tiesi niitten olevan varmassa tallessa. Niin pian kuin hallitus olisi yrittänyt kulettaa pois jonkun niistä 170:stä tykistä, niin olisi tarvittu kiskoja ulos vaan 50 katukiveä ja mahdotonta olisi ollut kulettaa pois ainoatakaan niistä Montmartre'n ahtaita ja jyrkkiä katuja myöten. Niin pian kun vain olisi rohjettu koskeakaan kanuuniin, olisi Pariisi kohta ollut paikoillaan. Se oli jo 16 päivänä nähty, kun santarmit hyökkäsivät Voges-torille kulettamaan pois Vautrain'in lupaamia tykkeitä. Kansalliskaartilaiset juoksivat kaikilta puolilta kokoon, pakottivat sotilaat jättämään tykit sinne ja Tournelles'in kadun pikkuporvarit kiskoivat katukivensäkin ylös.

Hyökkäys olisi ollut ihan mieletön ja sen takia Pariisi pysyi ainoastaan puolustusasemassa. Vaan herra Thiers ei nähnyt mitään, ei keskiluokan vastustusta eikä esikaupunkien onnetonta kiihtymystä. Ja tämä pikkumies, jota yksinpä typerä Mac Mahonkin veti nenästä koko elämän ikänsä, tämä mies heittäytyi kokonaan seikkailuihin, pakotettuna siihen sen johdosta, että 20 päivä lähestyi, ja Jules Favre'n ja Picard'in kiihottamana, jotka luulivat, että vallankumoukselliset eivät kykenisi enää mihinkään lokakuun 31 päivän onnettomuuksien jälkeen. Ja sitten tuli kunnianhimo vielä lisäksi. Pikku Thiers halusi kerran myöskin näytellä Bonapartea. 17 p:nä hän piti sotaneuvottelua ja laskematta enempiä omia kuin vihollisenkaan voimia, sekä ilmottamatta tuumiansa pormestareille, — Picard kun oli nimenomaan luvannut heille, ettei hän yrittäisi mitään väkivallantekoa kysymättä heiltä neuvoa, — ja tottelematta porvarispataljoonain johtajain varoituksia¹⁾, antoi tämä hallitus, joka ei kyennyt itse edes vangitsemaan keskustuimikunnan 25 jäsentä, käskyn kulettaa pois ne kaksisataaviisikymmentä kanuunaa²⁾, joita koko Pariisi vartioi.

¹⁾ Kello 11 illalla kutsui D'Aurelles neljäkymmentä varmintä heistä luoksensa ja kysyi, tokko heidän pataljoonansa tulisivat tottelemaan. He vastasivat kaikki, etteivät he voi taata miehistöstään. II osa s. 435, 456.

²⁾ Tämän luvun ilmottaa itse herra Thiers tutkimuksissaan.

KOLMAS LUKU.

„Me olemme ainoastaan sen tehneet, mitä meidän piti tehdä; kukaan ei ole ärsyttänyt kapinaan.“

H. Dufaure puheessaan yleistä anteeksiantoa vastaan.

18 p:nä toukokuuta 1876.

MAALISKUUN 18 PÄIVÄ.

Suunnitelman täytäntöönpano oli yhtä mieletön kuin itse suunnitelmakin.

18 p:nä maaliskuuta, kello 3 aamulla marssi joka suuntaan joukkoja, Chaumont'in kukkuloille, Belleville'en, du Temple esikaupunkiin, Bastille'en, kaupungintaloon, Pyhän Mikaelin torille, Luxembourg'iin, 13 kaupunginosan ja Invalidikirkon luo. Kenraali Susbielle marssi Montmartre'en, mukanaan kaksi brigaadia, noin 6,000 miestä. Kaikki oli hiljaa ja autiota. Paturel'in brigaadi vallotti ilman miekaniskua La Galette'en myllyn. Lecomte'in brigaadi saapui Solferinon tornin luo ja tapasi ainoastaan yhden vartian, Turpin'in. Tämä nostaa kiväärinsä, vaan santarit kaappaavat hänet ja kiiruhtavat Rue de Rosiers'in asemalle, vallottavat sen ja heittävät vartiat Solferinon tornin kellariin. Kello kuuden aikana oli hyökkäys kaikkialla päättynyt. Kaikkialla vallotettiin kanuunat samalla tavalla. Hallitus oli voittanut pitkin koko linjaa ja D'Aurelles lähetti voittojulistuksen sanomalehtiin. Puuttui ainoastaan hevosia kulettaakseen pois saaliin, nämä oli Vinoy melkein unhottanut. Vasta kello 8 saatiin muutamien tykkien eteen hevosia.

Sillä välin heräsivät esikaupungit. Kaupat avattiin, maito ja viinamyymälöitten edessä seisoiivat ihmiset ja keskustelivat hiljakseen, esotivat toisilleen sotamiehiä ja kanuunoita, joiden suut olivat käännetty kansanmielisiä kaupunginosia vastaan. Muureilla riippui vielä märkä Thiers'in ja hänen ministeriensä allekirjottama julistus, jossa puhuttiin kaupan seisauksesta, peruutetuista tilauksista, jotka olivat nielleet pääomia. „Parisin asukkaat, teidän etunne kehottavat teitä vahvistamaan hallitusta. Erotkoot rauhalliset porvarit levottomista ja auttakoot julkista

valtaa. He palvelevat sillä tavoin itse tasavaltaakin“, niin lausuivat herrat Pouyer-Quartier, de Larcy, Dufaure ja muut tasavaltalaiset. Julistus päättyi joulukuun fraasilla: „Sylliset pitää jättää tuomittaviksi. Järjestys pitää paikalla palauttaa kokonaan“. — Puhuttiin järjestyksestä, tämä oli merkki, että veren piti vuotaa.

Niinkuin ennen meidän suurina päivinäimme alottivat nytkin naiset. Maaliskuun 18 päivän naiset, jotka piirityksen aikana olivat kantaneet olkapäillään kaksinkertaisen hädän kuorman, eivät odottaneetkaan miehiänsä. He piirittivät kanuunat ja lausuivat sotamiehille: „Sehän on häpeällistä, mitäs te teette täällä?“ Soti'aat olivat vaiti. Silloin tällöin sanoo joku aliupseeri: „Lähtekää, naiset hyvät, poistukaa!“ Vaan äänensointu ei ollut raaka, naiset jäivät. Samaan aikaan lähti tusinan verta kansalliskaartilaisia Doudeauville'n kadun asemille. Siellä he löysivät kaksi rumpua, jotka vielä eivät olleet puhkaistuja ja alkoivat rummuttaa. Kello 8 heitä oli jo kolmesataa miestä, upseereja ja kaartilaisia, he marssivat pitkin Ornano katuja ylöspäin. Tiellä he tapasivat sotilasosaston 88 rykmentistä, jotka heidän huudettuaan: „Eläköön tasavalta!“ yhtyivät heihin. Samoin tekivät vartiat Dejean-kadulta ja sotilaat ja kaartilaiset yhdistyneinä, kiväärit ampumavalmiina nousivat Muller-katua pitkin kukkuloille, jotka siltä taholta oli miehittänyt 88 rykmentti. Kun nämä huomasivat tovereitaan kaartilaisten joukossa, viittasivat he heille ja osottivat, että ne vapaasti voivat tulla. Kenraali Lecomte, joka huomasi nämä viittaukset, asetti niiden sijalle kaupungin poliiseja ja heitti hänestä luopuneet Solferinon torniin lausuen: „Teidän laskunne on tehty“. Kaupungin poliisit ampuivat muutamien laukauksen ja kaartilaiset vastasivat. Yht'äkkiä hyökkää sinne Rosiers-kadun toiselta puolelta koko joukko naisia ja lapsia, sekä iso määrä kansalliskaartilaisia, kiväärit kädessä. Kenraali Lecomte, ihan piiritettynä komentaa kolme kertaa tulta. Hänen miehensä seisovat liikkumattomina, kivääri vieressä; joukko lähestyy, sotamiehet yhtyvät siihen, Lecomte ja hänen upseerinsa vangitaan.

Sotamiehet, jotka hän juuri äsken oli heittänyt torniin, tahtoivat hänet ampua. Kansalliskaartin onnistui pelastaa hänet, sekä viedä hänet isolla vaivalla — koska joukko luuli häntä Vinoy'ksi — Chateau-Rouge'iin, jossa oli kansalliskaartin pääesikunta. Täällä häneltä vaadittiin määräys, että hallituksen joukkojen piti lähteä pois kukkuloilta; hän allekirjoitti sen ilman muita mutkia ¹⁾. Tämä määräys ilmoitettiin

¹⁾ Tämän määräyksen, jonka mukaan joukkojen tuli marssia pois kansalliskaartin tieltä, kirjotti eräs kapteeni lyijykynällä. Lecomte kirjotti sen sitten puhtaaksi, muuttamatta sanaakaan. Sotaoikeus on sitten myöhemmin ruvennut epäilemään tätä tosiasiaa, pelastaakseen tämän kenraalin kunniaa, joka kuoli niin raukkamaisesti.

paikalla Rosiers-kadun upseerille ja sotamiehille. Santarmit jättivät kanuunansa ja huusivat itsekin: „Eläköön tasavalta!“ Kolme tyhjää kanuunalaukausta ilmotti, että kukkulat olivat taas kansalliskaartin hallussa.

Kenraali Paturel, joka aikoi kulettaa pois La Galette-myllystä riistetyt kanuunat, tapasi Lepic-kadulla oikein elävän katusulun. Kansa pysäyttää hevoset, leikkaa pois vetohihnat, voittaa ystävällisyydellään sotilaat ja kulettaa kanuunat taas takasin entisille paikoille. Pigalle-torilla käski kenraali Susbielle ampua ihmisjoukkoon, joka oli kokoontunut Houdonkadulle. Peljästyneet ratsastajat kiskoivat suitsista hevosensa takaperin ja saivat pilkkaa palkakseen. Eräs kapteeni hyökkää esiin, miekka kädessä ja haavottaa erään kansalliskaartilaisen, vaan kaatuu samassa kuulain lävistämänä. Kenraali pakenee. Santarmit, jotka teltojen takaa olivat ruvenneet ampumaan, antautuvat pian. Sotajoukkojen paras osa liittyy kansaan.

Belleville'ssä, Chaumont'in kukkuloilla, Luxembourg'issa yhtyivät sotajoukot kaikkialla kansaan, joka oli kokoontunut, kuultuaan hiukan-kin melua.

Kello 11 oli kansa kaikkialla torjunut takasin hyökkäyksen ja oli saanut säilytetyksi melkein kaikki tykkinsä, ainoastaan kymmenen kappaletta oli ennätetty poiskulettaa. Sitäpaitsi oli kansa voittanut vielä tuhansia kiväärejä. Kaikki pataljonat ovat nyt jalkeilla, esikaupungeissa kiskotaan katukiviä ylös.

Jo kello kuudesta aamulla oli D'Aurelles turhaan rummuttanut kaupungin keskiosissa. Pataljoonat, jotka ennen olivat olleet Trochu'n jumaloitsijoita, eivät saaneet nyt kahtakymmentä miestä kokoon. Koko Parisi oli sanonut luettuaan julistuksen: „Tämä on valtiokaappaus“. Päivällisen aikana alkoivat D'Aurelles ja Picard päästää hätähuutoja. „Hallitus kehottaa teitä pelastamaan perheitänne ja omaisuuttanne. Jotkut onnettomat, jotka tottelevat vaan salaisia johtajiansa, ovat kääntäneet preussiläisiltä petetyt kanuunat Parisia vastaan.“ Koska nämä vuoden 1848 kesäkuun muistot ja tämä syytös preussiläisiä kohtaan osotetusta epähienoudesta eivät vaikuttaneet, ilmotti koko ministeristö: „Levitetään naurettavaa huhua, että hallitus muka valmistaisi valtiokaappausta. — Hallitus tahtoi ja tahtoo hävittää kapinallisen toimikunnan, jonka jäsenet levittävät vaan kommunistisia oppeja.“ — Tämä kaksinkertainen hätähuuto pani ainoastaan 500 miestä liikkeelle¹⁾.

Hallitus oli mennyt pakoon ulkoasiain ministeristöön ja paikalla ensimmäisten laukausten jälkeen antoi herra Thiers käskyn koota kaikki

¹⁾ 500 tahi 600 miestä, sanoi herra Thiers; 14 miestä pataljoonaa kohden, osottaa Jules Ferry.

sotajoukot Mars-kentälle. Kun hän huomasi, että keskikaupungin kansalliskaartikin oli hänet jättänyt, niin hän ilmotti, että hallituksen pitäisi poistua kaupungista. Muutamat ministerit vastustivat sitä ehdotusta ja vaativat, että pitäisi koettaa pitää muutamia paikkoja kaupungissa, kuten kaupungintalo, Derroja'n brigaadeilla miehitetyt kasarmit, sotakoulu, sekä että pääasemana pitäisi olla Trocadero. Vaan tämä pieni mies oli kokonaan menettänyt järkensä ja halusi kuulla vaan jotain epätoivoista päätöstä. Leflô, jonka paikka olisi pitänyt olla Bastille-torilla, kannatti häntä innokkaasti. Päätettiin, että jätetään kaupunki oman onnensa nojaan ja vieläpä ne etelälinnotuksetkin, jotka preussiläiset kaksi viikkoa sitten olivat jättäneet takasin. Noin kello 1 2 4 marssivat Gras-Caillou'n kansanmieliset pataljoonat rakennuksen ohi, koko neuvoskunta luuli olevansa piiritettynä ¹⁾). Herra Thiers katosi jotain sivurappua myöten ja pakeni Versaille'en Hän oli siihen määrään menettänyt järkensä, että hän Sévres-sillalla jätti kirjallisen määräyksen, että hallituksen joukkojen pitäisi jättää Mont-Valerien.

Sinä aikana kun hän pakeni, eivät vallankumoukselliset pataljoonat olleet tehneet vielä ainoatakaan hyökkäystä, eikä vallottaneet ainoatakaan hallintopaikkaa ²⁾). Aamulla tapahtunut hyökkäys oli yhtä odottamaton keskuskomitean kuin Parisinkin mielestä. Edellisenä iltana oli se kuten tavallisesti hajonnut, päätettyään kokoontua 18 päivän illalla kello 11 Bastille'en takana Basfroi-kadun koulussa, koska Corderie'n tori, jota polisi ankarasti vartioi, ei enää näyttänyt tarpeeksi varmalta. 15 p:ään saakka oli se uusien vaalien kautta saanut muutamia jäseniä lisää ja oli puolestaan valinnut puolustuskomitean. Saatuaan tiedon hyökkäyksestä, kiiruhtivat muutamat Basfroi'n-kadulle, toiset taas koettivat koota pataljoneja kaupunginosistaan, sitä varten meni Varlin Batignolles'iin, Bergeret, joka vasta muutama päivä sitten oli tullut legionan päälliköksi, meni Montmartre'lle, Duval Pantheon'in luo, Pindy kolmanteen kaupunginosaan Faltot Sévres'in kadulle. Ravier ja Brunel, jotka eivät kuuluneet toimikuntaan, herättivät Belleville'n ja 10:n kaupunginosaan. Kello

¹⁾ Herra Thiers sanoo tutkimuksissaan aluksi: „Heidät käskettiin marssimaan, ja 20 riviä alempana: „He torjuttiin takasin“. Leflô ei koetakaan salata neuvoston pelkoa. „Silmänräpäys näytti minusta hyvin epäilyttävältä ja minä sanoin: „Minä luulen, me olemme hävinneet, he vangitsevat meidät. — Ja tosiaankin, pataljoonam olisi ainoastaan tarvinnut tunkeutua palatsiin ja me olisimme viimeiseen mieheen asti olleet niiden vankeja. Vaan nämä kolme pataljoonaa marssivat hiljaa ohi.“ II osa, s. 80.

²⁾ Maaliskuun 18 p. tutkintovaliokunnan tiedonantaja sanoo: „Komitea kiiruhti 18 p:nä maaliskuuta vallottamaan kaikki hallituspaikat“. Jos ei tämä ole valhe, ja tarkotettu kaunistamaan herra Thiers'in pakoa, niin se on ainakin loistava todistus tämän tutkintovaliokunnan tietämättömyydestä, koska se luulee, etiä helmikuun 24 päivän mielenosotus johtui „keskustoimikunnan käskystä.“

10 oli joku tusina jäseniä koolla, heitä ahdisteltiin kaikilta tahoilta pyynnöllä sekä kysymyksillä ja vietiin heidän eteensä vankeja. Varmoja tietoja tuli vasta noin kello kaksi. He tekivät nyt suunnitelman, jonka mukaan liittoutuneitten pataljonain piti kokoontua kaupungintalon luo ja hajosivat itse kaikille tahoille ilmottamaan käskyä ¹⁾.

Pataljonat olivat valmiita, vaan eivät marssineet. Vallankumoukselliset kaupunginosat, jotka eivät vielä mitään tietäneet voittonsa täydellisyydestä, pelkäsivät uudistettua hyökkäystä, rakensivat kiireesti katusulkuja ja pysyivät paikoillaan. Kukaan ei liikkunut Montmartre'ltä, joka näytti tavattoman isolta muurahaispesältä, jossa kihisi yhä uusia ja uusia kaartilaisia ja hajalla olevia sotilaita, joille piti hankkia ruokavaroja, koska he aamusta saakka olivat olleet syömättä. Noin puoli neljä sai tarkastuskomitea, joka juuri oli asetettu Clignancourt'in kadulle, tiedon, että kenraali Lecomte on hengenvaarassa. Iso kansanjoukko, pääasiallisesti sotilaita, oli ympäröinyt Château-Rouge'in ja vaati että kenraali jätettäisi heidän tuomittavakseen. Yllämainitun komitean jäsenet, Fevre, Bergeret, Jaclard, antoivat Château-Rouge'n komentajalle pikaisen määräyksen valvoa vangin kohtaloa siksi kunnes myöhemmin olisi ehditty hänet tuomita. Kun tämä määräys saapui, oli Lecomte jo poissa.

Hän oli useampia kertoja vaatinut päästä keskustuomikunnan puheille. Vartio-osaston johtajat, jotka melu oli saanut kovin levottomiksi, tahtoivat päästä vastuunalaisuudesta ja koska he luulivat, että komitea oli Rosiers'n kadulla, päättivät he kulettaa kenraalin ja upseerinsa sinne. He saapuivat noin kello 4 Rusiers'iin kauheasti kiihtyneen joukon ympäröimänä. Kumminkaan ei kukaan hyökännyt heihin käsiksi. Kenraali asetettiin pieneen ensimmäisessä kerroksessa sijaitsevaan huoneeseen vartioitavaksi. Tässä alkoi sama näytelmä, kuin Château-Rouge'essakin. Katkeroituneet sotamiehet vaativat hänen kuolemaansa. Kansalliskaartin upseerit koettivat tavattomilla ponnistuksilla saada joukon odottamaan toimikuntaa. Heidän onnistui asettaa vartijoita ja tyynnyttää hiukan vihanpurkauksia.

Vielä ei ollut kukaan komitean jäsenistä saapunut, kun noin puoli viiden aikana alkoi kauhea melu kadulla sekä valkopartainen mies, ihmisjoukon heittämänä, lensi vasten taloa. Tämä oli Clément Thomas, kesäkuunlahtari, vallankumouksellisten pataljoonain herjaaja. Hän oli vangittu Martyr'n maantiellä, joku oli hänet tuntenut, kun hän oli tarkastamassa katusulkuja. Kansalliskaartin upseerit, Herpin-Lacroix, eräs Garibald'in kapteeni ja vapaaehtoiset koettivat pidättää uhkaavia joukkoja ja huusivat satoja kertoja: „Odottakaa, kunnes toimikunta

¹⁾ Katso liite N:o 2 keskustuomikunnan istunto Basfroi'n kadulla; kertomut yksityiskohtaisesti yksi jäsenistä.

saapuu, asettakaa sota-oikeus!“ Vaan he saivat iskuja ja työnnettiin pois. Clement Thomas otettiin ja heitettiin pieneen talon vieressä olevaan puutarhaan; kaksikymmentä laukausta lopetti hänen elämänsä. Sillä välin, kun hän kuoli, hyökkäsivät sotamiehet ikkunan kautta kenraali Lecomte'en huoneeseen ja vetivät hänet puutarhaan. Tämä mies, joka aamulla oli kolme kertaa komentanut tulta, itki, nyhkytti ja puhui perheestään. Eräs isku heitti hänet muurin viereen, hän kaatui kuulain lävistämänä. Näitten rangaistusten jälkeen tyyntyi viha. Ilman mitään vaikeuksia antoi kansanjoukko kulettaa takasin Château-Rourge'iin Lecomte'in upseerit ja yön tullessa he vapautettiin.

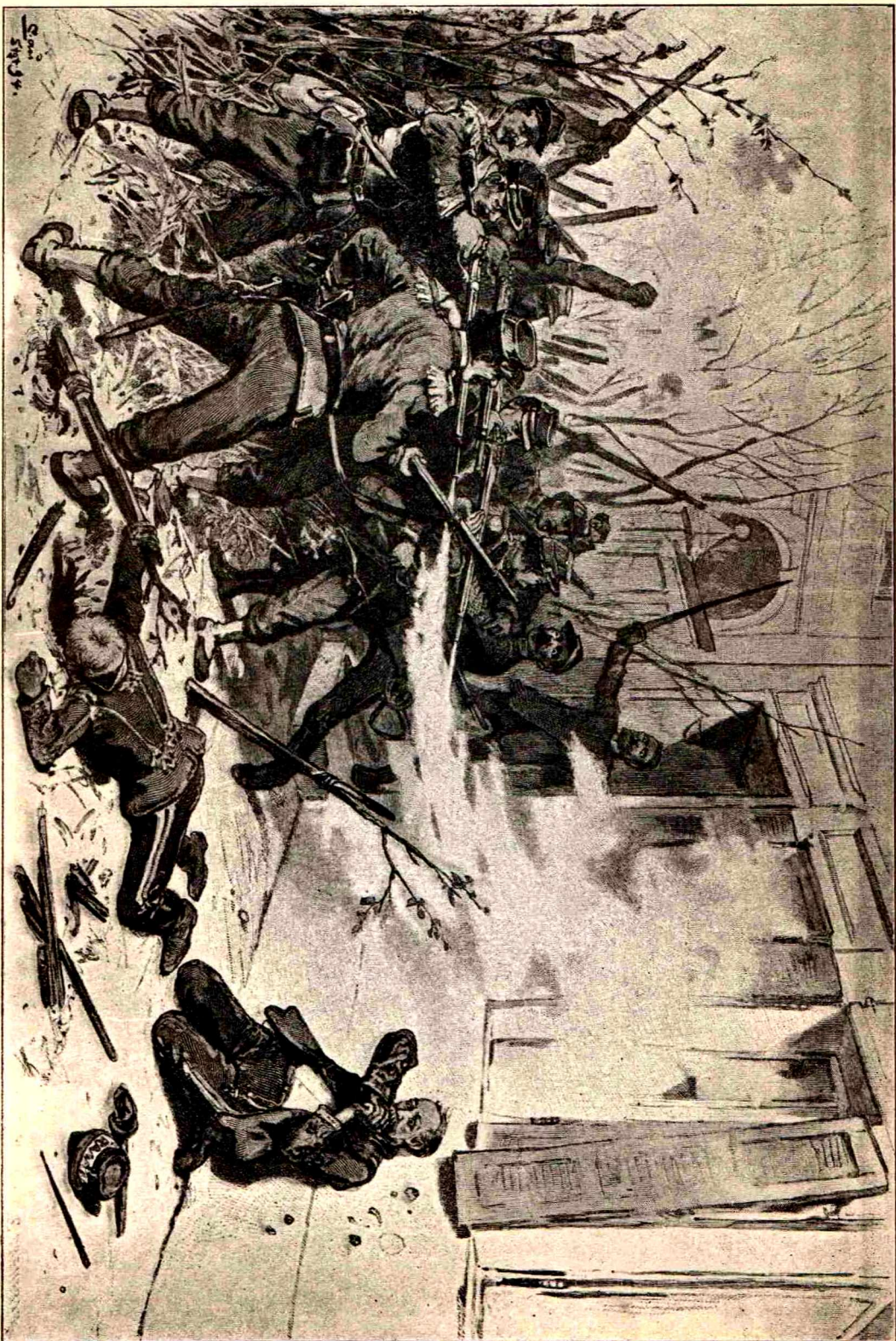
Tämän salamantapaisen kuolemantuottamuksen perästä alkoi kansa, joka jo kauvan aikaa oli pysynyt liikkumattomana, hyökkäyksen. Brunel ympäröi „prinssi Eugen'in kasarmin“, jossa asui 120:nen rykmentin översti, jota noin kaksisataa upseeria ympäröi. Tämä aikoi ruveta vastustamaan, mutta Brunel antoi heidät samassa vangita. Kansa sai käsiinsä 2,000 kivääriä. Brunel jatkoi du Temple katuja myöten matkaansa kaupungintalolle päin. Kello 5 vallotettiin kansalliskirjapaino. Kello 6 iskee joukko kirveellä Napoleonin kasarmin ovea; oven läpi tunkee laukaus ja tappaa 3 henkeä. Vaan rintamasotilaat antavat Rivoli-kadulle päin menevistä ikkunoista kansanjoukolle merkkejä ja huutavat: „santarmit ovat ampuneet. Eläköön tasavalta!“ Pian sen jälkeen avasivat he ovet ja jättivät kiväärinsä kansan käsiin ¹⁾).

Kello puoli kahdeksan oli kaupungintalo melkein ylt'ympäri piiritetty. Santarmit, jotka sitä pitivät hallussaan, olivat paenneet Lobau-kasarmin käytävän kautta. Noin puoli yhdeksän poistuivat myös Jules Ferry ja Vabre, ilman määräyksiä kallituksensa puolelta, vaan kokonaan vailla miehistöä kun olivat, ei heidän kannattanut jäädä. Paikalla sen jälkeen tunkeutui Brunel'in joukko torille ja vallotti kunnantalon, johon Ranvier myös saapui rannan puolelta.

Lakkaamatta saapui vielä pataljonia lisää. Brunel antoi laittaa katusulkuja Rivoli- ja rantakaduille, sulki käytävät, asetti vartijoita ja lähetti vahvoja patruleja kaduille. Yksi niistä ympäröi Louvren pormestari-talon, jossa pormestarit olivat neuvottelemassa ja oli vähällä vangita Ferryn, joka pääsi pakoon erään ikkunan kautta. Pormestarit kokoon-tuivat sitten taas pörssin luona olevaan pormestari-taloon.

He olivat, kauhistuneina hallituksen mieluolisesta hyökkäyksestä, jo päivällä kokoontuneet useine apulaisineen ja odottivat selityksiä sekä

¹⁾ Vinoy on tarpeeksi hävytön vakuuttaakseen seuraavaa kirjassaan „Aselepo ja Kommuni“: „Kenraali komensi miehistönsä ja asettui paljastettu miekka kädessä miehekkäästi heidän eteensä“. Pitäisi kai vielä uskoa, että hän olisi tunkenut rivien lävitse?



KENRALIJT THOMAS JA LECOMTE AMMUTAAN.

määräyksiä. Noin kello 4 he lähettivät hallituksen luo lähetyskunnan. Herra Thiers oli silloin jo pois, Picard ei ottanut heitä vastaan, D'Aurelles pyysi päästä vapaaksi kaikesta vastuunalaisuudesta ja syytti asianajajia. Kun yö tuli, piti kumminkin keksiä jotain neuvoa. Kansa oli jo piirittänyt kaupungintalon ja vallottanut Vendôme-torin, johon Varlin, Bergeret ja Arnold olivat saapuneet Bastignollen ja Montmartren pataljonien kanssa. Vacherot, Vautrain ja muutamat muut puhdasveriset taantumukselliset puhuivat vastarinnasta, mistä hinnasta tahansa, ikäänkuin heillä olisi armeija selän suojana. Toiset olivat järkevempiä ja hakivat jotain välitietä. He luulivat voivansa palauttaa rauhan, nimitämällä polisipäälliköksi Eduard Adam'in, joka oli niin erinomaisesti tappanut kesäkuun kapinoitsijoita, ja kansalliskaartin kenraaliksi Langlois'in, erään puoleksi typerän proudhonistin. Tämä oli ennen kuulunut kansainväliseen työväenliittoon, oli 31 p:n aamulla toiminut liikkeen puolesta ja illalla sitä vastaan ja oli pienestä haavasta, jonka hän Buzenvalin luona käsiään heiluttaessaan oli saanut, saavuttanut palkinnoksi edustajavaltakirjan. Pormestarien lähettiläät esittivät Jules Favrelle tämän loistavan ehdotuksen, vaan tämä kieltäytyi yksinkertaisesti vahvistamasta sitä, lausuen: „Murhaajien kanssa ei ruveta välipuheisiin“. Tällä ilveilyllä hän aikoi ainoastaan tehdä Parisin antautumisen oikeutetuksi, hän kun vielä piti tätä salassa pormestareilta. Tämän neuvottelun aikana tuli tieto, että Jules Ferry oli jättänyt kaupungintalon. Toinen Jules näytteli oikein kummastuneen osaa ja käski pormestareita kokoomaan porvarispataljonia hävinneen armeijan sijalle.

Pormestarit palasivat suuttuneina semmosesta huonosta pilasta ja vallan nöyryytettyinä hallituksen epäluottamuksesta heitä kohtaan. Jos heillä olisi ollut vähänkään politista uljuutta, olisi heidän paikalla täytynyt lähteä kaupungintalolle. Vaan he alkoivat taas neuvotella pormestarialollaan. Vasta kello 1 yöllä ilmotti heille Picard, että he saavat lähettää Lafayttensa kaupungintalolle, johon sitten Langlois paikalla lähtikin.

Jo kello kymmenestä alkaen olivat jotkut keskustoimikunnan jäsenet koolla, vaan he olivat yleensä vielä jokseenkin päättämättömiä ja varovaisia. Kukaan ei ollut aavistanutkaan, että he vielä saisivat niin raskaan taakan niskoillensa. Jotkut kieltäytyivät kokoontumasta kaupungintalolle. Sitten neuvoteltiin ja päätettiin jäädä paikoilleen vaan niin kauvaksi kuin heitä tarvittaisi, korkeintaan kahdeksi tahi kolmeksi päiväksi, kunnes vaalit tulisivat tapahtumaan. Sillä välin täytyi varustautua hyökkäyksien varalta. Lullier oli läsnä ja tämä oli juuri yksi hänen valoisampia hetkiään. Hän juoksi yhden ja toisen komitean jäsenen luona, lupasi järjestää kaikki, ja vetosi asemasalin päätökseen.

Hän ei ollut päivän tapahtumissa näytellyt minkäänlaista osaa¹⁾. Kumminkin oltiin niin typeriä, että hän nimitettiin kansalliskaartin johtajaksi, senjälkeen kun Brunel, joka jo varhasesta aamusta saakka oli niin paljon aikaan saanut, oli vielä vallottanut kaupungintalonkin.

Kello kolme ilmottautui Lullier'in kilpailija. Hän oli niin varma asiastaan, että hän jo oli lähettänyt julistuksensakin „Viralliseen lehteen“. „Kuka te olette?“ kysyivät häneltä vartiat. „Kansalliskaartin kenraali“, vastasi Langlois. Jotkut Parisin edustajat m. m. myöskin Lockroy ja Cournet, saattoivat häntä. Komitea alistui heitä vastaanottamaan. „Kuka teidät on nimittänyt?“ kysyttiin Langlois'ilta. „Herra Thiers“. — Tämä hullunkurinen varmuus pani komitean jäsenet hymyilemään. Kun hän ja hänen saattajansa koettivat puhua kansalliskokouksien oikeuksista, kysyttiin häneltä: „Tunnustatteko keskustuimikunnan?“ — „En“. — Hän poistui ja juoksi peruuttamaan julistustaan.

Yö kului rauhallisesti — tämä oli vapaudelle vaarallinen rauha. Eteläporttien kautta kuletti Vinoy rykmenttinsä, tykistönsä ja varustuksensa Versailleen. Hajonnut miehistö kulki vaivaloisesti perässä ja haukkui santarmeja. Pääesikunta oli tapansa mukaan menettänyt järkensä ja oli unohtanut Pariisiin kolme rykmenttiä, kuusi kanuunapatteria ja kaikki tykkivenheet, jotka yksinkertaisesti olisi voitu jättää virran haltuun. Pieninkin mielenosotus kansalliskaartin puolelta olisi estänyt tämän kuletuksen. Sen sijaan että uusi kansalliskaartin komentaja olisi sulkenut kaikki Parisin portit, jätti hän ne kaikki armeijalle vapaasti käytettäväksi — ja myöhemmin on hän vielä kiittänyt itseänsä tästä toimenpiteestä.



— — — — —
1) Kymmenen päivää tämän jälkeen hän väitti, että hän muka olisi kaiken saanut aikaan, hän muka oli vallottanut kaupungintalon, Vendôme-torin, poliisihallituksen, Tuillerie-palatsin j. n. e. Tämän kaiken hän kertoi siinä hullussa kirjeessä, jonka hän kirjotti vankilassa ja jota maaliskuun 18 p. tutkimuksien tiedonantaja käytti aivan arvokkaana lähteenä.

Minä en tahdo osottaa täällä kaikkia niitä erehdyksiä, joita tämä tiedonanto oli täynnä. Tämä on oikeastaan kamala yhteenveto kaikista valheista, väärennyksistä ja vihamielisyyksistä tuossa tutkimuksessa, josta poistettiin kaikki voitettujen ja itse maltillisimpienkin vastustajien todistukset. Kokonaan mahdoton on se lähdekirjaksi, mutta osottaa se kumminkin erinomaisesti tämän aikakauden ranskalaisen suurporvariston moraalia ja ymmärrystä.

NELJÄS LUKU.

„Meidän säretyt sydämemme huutavat teidän puoleenne“.

Parisin pormestarit ja heidän apulaisensa sekä Seine-maakunnan edustajat kansalliskaartille ja kaikille kansalaisille.

KESKUSTOIMIKUNTA KUTSUU VALITSIJAT KOKOON. PARISIN PORMESTARIT JA SEINEN EDUSTAJAT VASTUSTAVAT SITÄ.

Vasta aamulla 19 päivänä kuuli Pariisi, että se oli voittanut. Mikä kummastuttava kulissien muutos itse tämän seitsemän kuukautta kestäneen näytelmän lukemattomien kulissimuutostenkin jälkeen! Punanen lippu liehuu kaupungintalolla. Aamusumun mukana on armeija, hallitus ja virkamiehistökin kadonnut. Bastille'en syvyydestä, pimeältä Basfroi'n kadulta on Keskustoimikunta astunut esiin Parisia käskemään koko maailman silmien eteen. Niin oli syyskuun 4 päivänä keisarikunta hävinnyt ja niin olivat silloin vasemmiston edustajat siis ottaneet käsiinsä vallan, jolla ei muuta ottajaa ollut.

Komitean paras kunnia ja ansio on se, ettei sillä ollut muuta päämäärää, kuin antaa valta Parisiin käsiin. Jos se olisi käyttäytynyt, kuten joku lahkokunta antamalla julistuksia ja käskyjä, olisi liike hävinnyt samoin kuin 31 p:nä lokakuuta. Onni on, ettei siihen kuulunut muita kuin vallan uusia, tuntemattomia ihmisiä, ilman menneisyyttä ja ilman suuria poliittisia vaatimuksia — ne olivat pikkuporvareita, työmiehiä, pikkukauppiaita, kauppa- ja konttorivirkailijoita, mekanikkoja, kivityömiehiä, rakennusmestareita, jotka eivät varsin paljon olleet kiintyneet „järjestelmiin“ ja ennen kaikkea tuumivat keinoja, miten voisi pelastaa tasavallan. Siinä päätäpyörittävässä korkeudessa heitä johti ainoastaan yksi johdonmukanen, aitoparisilainen aate: antaa Parisisille itsehallinto.

Tämä oli keisarikunnan aikana ollut vasemmiston mieliajatus ja juuri sillä tiellä oli se voittanut puolelleen Parisin pikkuporvariston, joka syvästi häpesi sitä, että jo 80 vuotta kaupungintalolla olivat istuneet

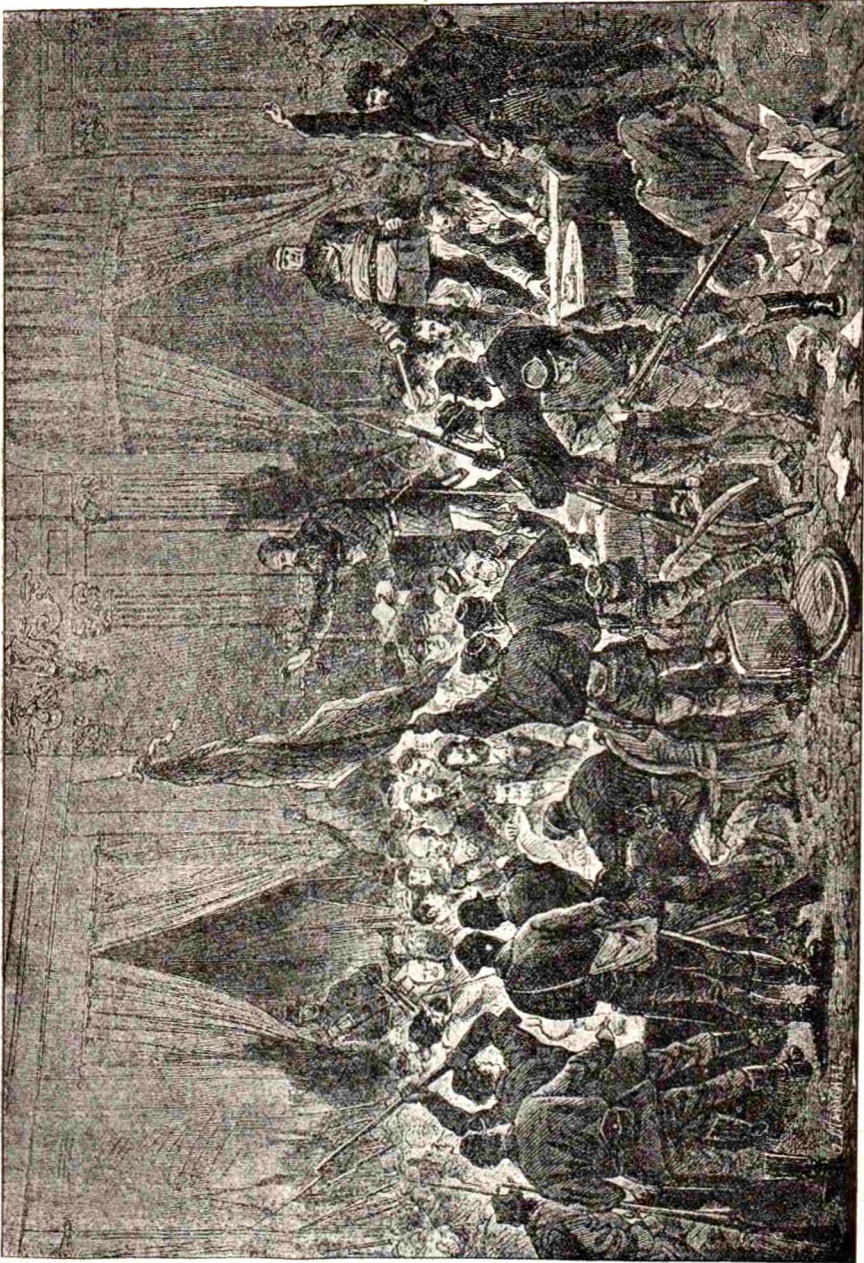
sille vastenmieliset hallintovirkamiehet. Yhä uudestaan ja uudestaan tapahtuvat kunnallisveron korotukset, lisätyt lainat, Haussmann'in keinottelut j. n. e. olivat saaneet rauhallisimmatkin miehet suuttumaan ja paheksimaan sitä. Kuinka kunnioitettiinkaan Picard'ia, kun hän vaati Ranskan isoimmalle ja sivistyneimmälle kaupungille ainoastaan samoja oikeuksia, kuin pienimmälläkin kylällä oli, ja kun hän syytti Parisin turkkilaismallisia virkamiehiä siitä, että he esittävät väärää laskuja! Keisarikunnan lopulla oli ajatus kunnallisneuvoston valitsemisesta saanut kannattajia. Piiritys oli tuon ajatuksen jo osaksi toteuttanut ja nyt oli se ainoa seikka, joka voi lohduttaa Parisia sen johdosta, että se lakkasi olemasta pääkaupunkina.

Kansa ei ajatellut ainoastaan kunnallisneuvostoa, vaan se ajatteli myös Kommunian. Piirityksen aikana oli Kommunian vaadittu ikäänkuin aseeksi vihollista vastaan, ja nyt sitä vaadittiin taas, jotta kansa olisi voinut vapautua hirmuhallituksesta ja hädästä. Mitä hyödytti sellainen kansan valitsema kunnallisneuvosto, joka ilman todellisia valtuuksia oli valtion kylkeen kahlittuna eikä voinut hallita kouluja, tuomioistuimia, sairashuoneita ja kaupungin polisilaitosta, eikä kyennyt takaamaan valitsijoillensa toimeentulomahdollisuutta? Kansa halusi valtiomuotoa, joka sille olisi taannut työskentelyn elämänsä parantamiseksi ja kohottamiseksi. Se oli jo aikain kuluessa tarpeeksi saanut nähdä, kuinka kaikki perustuslait ja edustajahallitukset olivat sortaneet muka edustetun kansanluokan tahtoa, kuinka valtio, joka yhä oli tullut despotisemmaksi, oli kieltänyt työmieheltä jopa oikeuden puolustaa työtänsä. Kaikkien niiden kokemuksiensa perästä oli kansa täydellisesti tullut vakuutetuksi siitä, ettei nykyinen hallitus eikä lainsäädäntö jo koko luonteensa perustuksella kyennyt vapauttamaan työmiestä. Tätä vapautusta se odotti itsenäiseltä Kommunilta, joka politisen, kansantaloudellisen ja yhteiskunnallisen järjestönsä perusteella voisi johtaa hallitusta niiden rajojen sisäpuolella, joita kansallisen yhteyden säilyttäminen vaatii. Semmoisen edustajan sijaan, joka voi kieltää valitsijansa ja pettää heidät, piti tulla vastuunalainen edustaja. Yhteiskunnan yksinvaltaiselle painajaiselle, „valtiolle“, joka imee maan voiman, edustaa erityisiä luokkaetuja sekä järjestää sota-, oikeus-, raha- ja polisilaitoksen pienen vähemmistön eduksi, esitti kansa vastapainoksi valitut Kommunin luottamusmiehet, joiden ainoana tehtävänä olisi hallita kaupunkia yleisten kansallisten etujen mukaan.

Siitä syystä saattoi kunnallinen kysymys koota Keskustoimikunnan ympärille kaikki kansankerrokset -- toiset siksi, koska se tyydytti heidän oikeutettuja vaatimuksiaan, toiset taas siksi, koska he siitä aikoivat johtaa kaikki loogilliset seuraukset.

Puoli yhdeksän illalla piti Toimikunta ensimmäisen istuntonsa samassa

salissa, jossa Trochu kerran oli istunut valtaistuimella. Puheenjohtajana toimi 32 vuotias nuori mies, Eduard Moreau, muuan pikkukauppias.



KOMNUNIN KÄNNÄTTÄJÄT HYÖKKÄÄVÄT KANSALLISEN PUOLUSTUSHALJITUKSEN ISTUNTOHUONEESEEN.

Hän kertoi, ettei hänen mielipiteittensä mukaan Toimikunnan olisi tarvinnut kokoontua kaupungintalolla, vaan kun nyt kerran ollaan siellä, niin

pitäisi niin pian kuin mahdollista selvittää asema, selittää Parisille tarkotukset, järjestää nopeasti vaalit, asettaa virkamiehet yleisiin virkoihin ja suojella kaupunkia hyökkäyksiltä.

Paikalla vastasi hänelle kaksi hänen tovereistaan: „Ennen kaikkea pitää marssia Versailleen, hajottaa eduskunta ja julistaa Ranskalle uudet vaalit.“ Joku toinen — asemasalin päätöksen aiheuttaja — sanoi: „Ei, meillä ei ole muuta tehtävää, kuin suojella Parisin oikeuksia. Jos maa-seutu ajattelee niin kuin me, niin seuratkoon esimerkkiämme.“

Jotkut tahtoivat päättää vallankumouksen jo ennen vaaleja. Toiset vastustivat niin epäselvää ehdotusta. Komitea päätti alottaa paikalla vaalit ja käski Moreau'n valmistaa julistuksen. Sitä allekirjotettaessa saapui paikalle eräs komitean jäsen huutaen: „Kansalaiset, äsken saapui tieto, että enemmistö hallituksen jäseniä vielä on kaupungissa. Toisessa ja kolmannessa kaupunginosassa varustetaan vastarintaa. Sotilaat marssivat Versailleen. Tarvitaan mitä nopeampia toimenpiteitä, jotta voitaisi vangita ministerit, hajottaa vihollisen pataljoonat ja estää niiden poistuminen.“

Tosiaankin, Jules Favre ja Picard olivat nyt vasta lähteneet kaupungista. Ministerit poistuivat aivan julkisesti ja pitkät jonot sotamiehiä kulki yhä vielä Seinen vasemman puoleisen rannan porteista ulos. Komitea jatkoi siitä huolimatta rauhallisesti allekirjotustaan viivytellen porttien sulkemista ja keskittäen koko huolenpitonsa vaaleihin. Se ei huomannut, että Versailleen eduskuntaa vastaan oli taisteltava elämästä ja kuolemasta.

Toimikunta jakoi tehtävät jäsenilleen ja valitsi valtuutetut, joiden tuli ottaa käsiinsä ministeristöt ja erilaiset virat. Muutamat valtuutetuista valittiin Toimikunnan ulkopuolella olevista miehistä, jotka tunnettiin joko toimintatarmoiksi tahi vallankumouksellisiksi. Niin pian kuin joku puhui palkankorotuksesta, suuttuivat hänen toverinsa. „Me olemme tähän saakka eläneet palkastamme, kyllä se meille riittää tulevaisuudessakin.“ Istunnot julistettiin pysyväisiksi. Seuraava istunto alkoi kello 1.

Ulkona iloitsi ja melusi kansa. Kevätaurinko hymyili parisilaisille. 8 kuukauden aikana oli tämä ensimmäinen toivon ja lohdutuksen päivä. Kaupungintalon katusulkujen luona, Montmartre'n kukkulalla ja kaikilla kaduilla liikkui uteliaita. Kansalaissodasta puhui vain virallinen sanomalehti „Officiel“, kertoen tapahtumista tapansa mukaan: „Hallitus oli koettanut kaikki sovituskeinot“. Eräs epätoivoinen julistus kansalliskaartilille kertoi: „Eräs valiokunta, joka nimittää itsensä Keskustoimikunnaksi, on kylmäverisesti murhannut kenraalit Clément Thomas'in ja Lecomte'in. — Ketkä ovat tämän Toimikunnan jäseniä? Ovatko ne kommunisteja, bonapartisteja tahi preussiläisiä? Tahdotteko vastata näistä murhista?“ Tämä pakolaisten hätähuuto vaikutti ainoastaan

muutamiin keskikaupungin komppanioihin. Eräs kuvaava tapaus sattui: nuoria porvareita tuli polyteknillisestä koulusta toisen kaupunginosan raatihuoneelle, jossa kokoontuivat pormestarit ja ylioppilaat, jotka tähän saakka kaikissa vallankumouksissa olivat olleet etunenässä sekä asettuivat Toimikuntaa vastustamaan.

Ja juuri siksi kun tämä oli köyhälistön ansiota. Ketä he olivat? Mitä he tahtoivat? Kello 2 kokoontui kansa lukemaan julistuksia, jotka juuri saapuivat kansalliskirjapainosta. „Kansalaiset“, sanoo toimikunta, „Parisin kansa on rauhallisena ja liikkumattomana, ilman pelkoa odottanut, kunnes häpeämättömät mielipuolet koettivat koskea tasavaltaan. — Koettakoon Parisi ja Ranska yhteisesti laskea perustusta tasavaltaa varten, jota kaikkine sen seurauksineen voimme ilolla tervehtiä, kuten ainoata hallitusta, joka ainaisiksi ajoiksi päättää vallankumouksien aikakauden. Me kutsumme Parisin kansaa valitsemaan valtuutettujansa.“ Ja kansalliskaartille sanoivat he: „Te olette antaneet tehtäväksemme suojella Parisia ja teidän oikeuksianne. Tässä silmänräpäyksessä tehtävämme päättyy. — Toimittakaa paikalla kunnallisvaalit. Siihen asti suojelemme kaupungintaloa kansan nimessä.“ Seurasi 20 nimeä, jotka, paitsi kolmea tahi neljää, (Assy, Lullier ja Varlin), vasta viime päivän julistusten kautta olivat tulleet tunnetuksi. 1792 vuoden elokuun 10 päivästä lähtien ei Parisi ollut nähnyt, että muutamat nimettömät miehet saattoivat vallottaa sen hallituksen kaupungintalolla.

Kumminkin totellaan heidän julistuksiansa, heidän pataljonsa kulkevat kaduilla ja he vallottavat kaikki laitokset: kello 1 raha- ja sisäasiainministeristön, kello 2 meri- ja sotaministeristön, sähkölennätinlaitokset, virallisen sanomalehden „Officiel“ ja polisilaitokseen, minne asettuu Duval. Se kaikki johtui siitä, että Toimikunta paikalla keksi oikean puhetavan. Kuka voisi vastustaa mahtia, joka jo ensi hetkellä puhui vapaaehtoisesta poistumisestaan.

Toimikunnan ympärillä seisoo kokonainen metsä pistimiä. Mennään hiukan kävelemään Rivoli-kadun puoleksi avattujen katusulkujen kautta. 20,000 miestä on leirissä torilla kaupungin edessä, syöden leivänkappaleita kivääriensä vieressä. Viisikymmentä kanuunaa ja kuularuiskua on kaupungintalon edustalla sen suojana. Pihalla ja rapuilla ovat kaartilaiset leiriintyneet paraillaan aterioiden. Iso valtaistuinsali on täynnä upseereja, kaartilaisia ja muita ihmisiä. Salissa, vasemmalla, joka kuuluu pääesikunnalle, vallitsee hiljaisuus. Seinenrannan puoleinen sali torin kulmassa, on Toimikunnan eteisenä. Noin viisikymmentä miestä istuu täällä pöydän vieressä kirjottaen. Täällä vallitsee kuri ja hiljaisuus. Kaukana on lokakuun 31 päivän anarkia. Aina vähän päästä avautuu ovi, jota kaksi vartiata vartioi, ja ovesta astuu sisään joku Toimikunnan jäsen tuoden käskyjä tahi tiedonantoja.

Istunto alkaa taas. Eräs jäsen vaatii Toimikuntaa panemaan vastalauseensa Clément Thomas'in ja Lecomte'in tappoa vastaan, koska Toimikunnalla ei sen kanssa ollut mitään tekemistä. „Varokaa moittimasta kansaa“, vastaa toinen, „ettei se myöskin teitä moittisi.“ — Joku kolmas lausuu: „Virallinen lehti on kertonut, että kuolemanrangaistus olisi meidän silmiemme edessä pantu täytäntöön. Meidän täytyy lopettaa nämä soimaukset. Kansa ja porvaristo ovat toimineet käsi-kädessä tässä vallankumouksessa. Tämän liiton täytyy jatkua. On välttämätöntä, että kaikki ottavat osaa vaaleihin“. — „Hyvä“, huudettiin hänelle, „moittikaa kansaa, säilyttääksenne porvaristoa. Kansa vetäytyy teistä takaisin ja koettakaa sitten, voitteko tehdä vallankumousta porvarien kautta.“¹⁾ Komitea päättää julistaa totuuden „Officiel“-lehteen asetetun huomautuksen kautta. Moreau ehdottaa ja esittää julistusehdotuksen, mikä hyväksytään.

Toimikunta keskusteli paraillaan vaalien tavasta ja määräajasta, kun sille ilmoitettiin kolmannen kaupunginosan raatihuoneella pidettävän suurta pataljonapäällikköjen, pormestarien ja Seinen edustajain kokousta. Herra Thiers oli varhain aamulla määrännyt Parisin väliaikaisen hallituksen lähtemään pormestarien kokoukseen ja nämä koettivat nyt vaikutustaan kansalliskaartiin. Vakuutettiin Toimikunnalle, että hallitus suostuisi kutsumaan kokoon valitsijat.

„Jos asia on siten“, sanoivat eräät toimikunnan jäsenet, „niin pitää ruveta keskustelemaan heidän kanssaan“. Toiset, jotka muistelivat piiritystä, tahtoivat yksinkertaisesti antaa jonkun pataljonan hajottaa kokouksen. Eräs jäsenistä vastasi siihen ehdotukseen: „Jos aiomme saada Ranskan mukaamme, niin ei meidän pitäisi pelottaa sitä. Kysykää itseltänne minkä vaikutuksen edustajain ja pormestarien vangitseminen tekee kansaan ja mitä se vaikuttaa, jos he suostuvat avustamaan meitä ja toimimaan mukanaamme.“ — Eräs toinen sanoi: „Meille on tärkeitä saada kokoon huomattava äänimäärä. Koko Parisi tulee vaaleihin osaa ottamaan, jos pormestarit ja edustajat yhtyvät meihin.“ — „Sanokaa mieluummin“, huusi eräs kiivas nuorukainen, „ettette ole tarpeeksi kypsä

¹⁾ Ensimmäisen keskustoilijain pöytäkirjat ovat hukkuneet, vaan yksi sen ahkerimmista jäsenistä on muistonsa mukaan pannut paperille kaikki pääistuntojen keskustelut. Hänen muistiinpanoistaan, joita useat hänen toverinsa ovat tarkistaneet, otamme nämä yksityiskohdat. Ymmärrettävissä on, että virallisen lehden tiedonannot, joita kaikki taantumusmieliset historioitsijat ovat käyttäneet, ovat epätäydellisiä, vääriä ja käsittämättömiä huhuja, usein ainoastaan mielikuvituksen synnyttämiä. Niinpä ne kertovat, että muka Assy olisi kaikissa istunnoissa ollut puheenjohtajana ja yleensä näytellyt pääosaa, koska häntä keisarikunnan aikana oli pidetty Cruozot'n lakkojen johtajana, mikä myös oli väärin. Assylla ei ollut koskaan pienintäkään vaikutusta Toimikuntaan.

tehtäväänne ja että sentakia koetatte päästä siitä“. — Lopuksi lähetettiin Arnold kumminkin raatihuoneelle.

Siellä otettiin hän jokseenkin epäystävällisesti vastaan. Kaikkein jyrkimmätkin edustajat ja pormestarien apulaiset, sosialistit, kuten Millière ja Malon vastustivat julkisesti kaupungintalon hallitusta ja olivat kauhistuneita siitä pulasta, johon kansa oli joutunut. Jopa useat sanoivat: „Ketä ovat sitten nämä nimettömät?“ Itse Corderiallakin pysyivät kansainvälisen työväenliiton ja kahdenkymmenen kaupunginosan komitean vanhat jäsenet jokseenkin kylminä. Kumminkin päätti kokous lähettää edustajiaan kaupungintalolle, koska tämä uusi mahti kerran oli olemassa, huolimatta siitä, hyväksyttäisikö sitä tahi ei.

Keskustoimikunta oli sillä välin määrännyt vaalit tapahtuviksi keski- viikkona 22 p:nä sekä julistanut piiritystilan peruutetuksi, sota oikeudet hävitetyiksi ja armahduksen kaikista poliittisista rikoksista. Kello 8 sillä oli kolmas istunto, jossa vastaanotettiin lähetystö, johon kuuluivat edustajat: Millière, Clemenceau, Tolain, Malon, pormestarit Bonvalet ja Mottu sekä pormestarien apulaiset, Murat, Jaclard, ja Léo Meillet.

Clemenceau pyysi pormestarina ja edustajana ensimmäisen puhevuoron. Hän puhui pitkävetaisesti ja pikkumaisen huolellisesti. „Kapina on tapahtunut laittomasta aiheesta, koska tykit olivat valtion omaisuutta. Keskustoimikunnalla ei ole valtuuksia, se ei edusta Parisia. Lukuisat pataljonat kokoontuvat pormestarien ja edustajain johdettaviksi. Pian tulee toimikunta naurettavaksi ja sen määräykset halveksittaviksi. Sitäpaitsi Parisilla ei ole oikeutta asettua vastarintaan Ranskaa vastaan, sen täytyy joka tapauksessa tunnustaa kansalliskokouksen yliherruus. Toimikunnalla on ainoastaan yksi tie pelastautua pulasta, nimittäin jättää paikkansa edustajille ja pormestareille, jotka varmasti ovat päättäneet vaatia eduskunnalta Parisin haluamaa hyvitystä.“

Häntä keskeyttivät usein eräät äänet toimikunnasta. Mitä? Rohjettiin puhua kapinasta? Mutta kuka sitten oli johtanut kansalaissotaan, kuka oli toimeenpannut ensimmäisen hyökkäyksen? Mitä oli kansalliskaarti tehnyt muuta, kuin torjunut takasin yöllisen hyökkäyksen ja säilyttänyt ostamansa tykit? Mitä oli Toimikunta tehnyt muuta, kuin totellut kansaa ja miehittänyt jätetyn kaupungintalon?

Eräs Toimikunnan jäsen lausui: „Keskustoimikunnalla on säännölliset, varmat valtuudet. Nämä valtuudet kieltävät sitä myöntämästä, että hallitus tahi eduskunta koskisi vapauteen, tasavaltaan. Nyt on eduskunta lakkaamatta tehnyt hyökkäyksiä tasavaltaa vastaan. Se on asettanut kunnottoman kenraalin meitä johtamaan, riistänyt Parisilta pääkaupungin kunnian, koettanut hävittää Parisin kauppaliikkeen, tehnyt pilaa kärsimyksistämme, epäillyt parisilaisten uhrautuvaisuutta, rohkeutta ja itsekieltäytymistä sekä nauranut rakkaimmille edustajillemme Garibaldille

ja Hugolle. Salaliitto tasavaltaa vastaan on tullut ilmi. Sanomalehtien lakkauttamisella se alotettiin ja niin pian, kuin pataljonamme olisivat luovuttaneet aseensa olisi voitto ollut heidän käsissänsä. Ja me olemme aivan laillisesti puolustaneet itseämme. Jos olisimme myöntyneet tähän uuteen loukkaukseen, olisi tasavalta menetetty. Te olette puhuneet meille eduskunnasta, Ranskasta. Eduskunnan tehtävä on päättynyt. Mitä tulee Ranskaan, niin emme ajattelekaan säätää sille lakia — olemmehan itse liian kauvan kärsineet sen lakien alla — vaan emme aio enää kärsiä maalaisjunkkarien kansanäänestysilveilyjä. Niin kuin huomaatte, emme ollenkaan aio väitellä siitä, kenellä on laillisemmat valtuudet. Me sanomme teille ainoastaan: vallankumous on olemassa emmekä meole vallananastajia. Me tahdomme kehottaa Parisia valitsemaan edustajansa. Tahdotteko te auttaa meitä vaalien toimeenpanossa? Me otamme hyvin mielellämme vastaan apunne.“

Mutta kun hän puhui itsenäisestä Kommunista, kommuniin liitosta, lausui Milliére: „Varokaa! Jos nostatte tämän lipun, niin kiihotan koko Ranskan teitä vastaan ja minä ennustan onnettomia kesäkuunpäiviä. Yhteiskunnallisen vallankumouksen tunti ei ole vielä tullut. Edistyksen pitää tapahtua hitaammin. Teidän kapinanne, joka tänään on voittanut, voi huomenna taas sortua. Hyötykää siitä niin paljon kuin suinkin, vaan koettakaa tyytyä vähempään. Minä rukoulen teitä siirtämään valtanne edustajain ja pormestarien kokoukselle, teidän luottamuksenne tulee kyllä palkituksi.“

Eräs Toimikunnan jäsen vastasi siihen: „Koska mainittiin yhteiskunnallista vallankumousta, niin minun täytyy sanoa, ettei meillä siihen vielä ole valtuuksia. (Muutamat Toimikunnasta: On! On! — Ei, ei). Puhutaan liitosta, Parisista vapaakaupunkina. Meidän velvollisuutemme on paljon yksinkertaisempi, se käskee meitä ryhtymään vaaleihin. Kansan täytyy itse sitten määrätä menettelytapansa. Mitä tulee ehdotukseen, että meidän pitäisi jättää paikkamme edustajille ja pormestareille, niin on se aivan mahdoton. He ovat kansalle vastenmielisiä, eikä heillä ole paljon sanottavaa eduskunnassakaan. Vaalit tulevat tapahtumaan huolimatta siitä, ottavatko he niihin osaa tahi ei. Jos he tahtovat auttaa meitä, ojennamme heille kätemme. Jos ei, niin kulemme yksin eteenpäin, ja jos he koettavat estää meitä, niin kyllä osaamme panna vastaan.“

Lähetystö vastasi tietysti. Keskustelu oli katkera ja epäselvä. „Mutta sanokaa nyt lyhyesti“, lausui Clemenceau, „mitkä oikeastaan ovat teidän vaatimuksenne? Rajotatteko te valtuutenne vaan siihen, että vaaditte kunnallisneuvostoa eduskunnalta?“

Useat komiteanjäsenet: „Ei! Ei!“ — „Me tahdomme“, sanoi Varlin, „ei ainoastaan kunnallisneuvoston valitsemista, vaan myöskin todellisia kunnallisivapauksia, polisilaitoksen hävittämistä, oikeutta kansalliskaartille

valita itse johtajansa ja järjestää uudelleen, tasavallan julistamista lailliseksi hallitukseksi, vuokramaksuajan lykkäämistä, oikeudenmukaista lakia vekselienlankeamismääräajoista ja armeijan poistumista Parisin alueelta.“

Malon: „Minä yhden teidän ohjelmaanne, vaan asema on liian vaarallinen. On selvä, ettei eduskunta rupea välipuheisiin, ennenkuin Toimikunta jättää kaupungintalon. Kun Parisi on taas laillisten edustajainsa hallussa, niin minä luulen, että he sitten voivat aikaansaada enemmän kuin te.“

Keskustelua jatkui 1/2 11 saakka, Toimikunta ei luopunut oikeudestaan panna toimeen vaaleja eikä lähetystä vaatimuksestaan saada ylivalta käsiinsä. Lopuksi sovittiin, että Toimikunta lähettää neljä jäsenistään toisen kaupunginosan raatihuoneelle. Sitä varten valittiin Varlin, Moreau, Jourde ja Arnold. He tapasivat siellä koko vapaamielisyuden pääesikunnan, edustajia, pormestareita, näiden apulaisia, Louis Blanc'in, Schölcher'in Carnot'in Peyrat'in, Floquet'in, Tirard'in, Desmarest'in, Vautrain'in, Dubail'in, yhteensä noin kuusikymmentä miestä. Olipa niiden joukossa muutamia rehellisiäkin kansan asian puolustajia, mutta he kauhistuivat niistä uusista suunnitelmista, jotka täten yhtäkkiä avautuivat heidän silmiensä eteen. Toisen kaupunginosan pormestari Tirard, hermostunut, ylpeä vapaamielinen, yksi niistä, jotka olivat luovuttaneet Parisin Trochu'n käsiin, oli puheenjohtajana. Hän on myöhemmin kuvannut maalaisjunkkarien valiokunnalle tämän istunnon jokseenkin vääristeltynä ja runneltuna¹⁾. Tässä istunnossa radikaalis-vapaamielinen porvaristo osotti koko kunnottomuutensa. Osottaakseni tämän kansalle ja tyydyttääkseni sen rehellisyyksiaistia, kerron siitä istunnosta:

Lähettiläät ilmottivat: „Keskustoimikunta ei toivo mitään innokkaammin, kuin sopia kunnallisvirkailejoitten kanssa, jos he tahtovat ryhtyä vaaleihin.“

Schölcher, Tirard, Peyrat, Louis Blanc, kaikki radikalit ja vapaamieliset vastasivat yhtenä köörinä: „Kunnallisvirkaileijat eivät ryhdy neuvotteluihin Keskustoimikunnan kanssa. On olemassa vaan yksi laillinen valta, hallitusviranomaisten asettama pormestarien neuvosto“.

Lähettiläät vastasivat: „Älkäämme riidelkö siitä. Keskustoimikunta on nyt kerran olemassa, kansalliskaarti on meidät asettanut ja kaupungintalo on hallussamme; tahdotteko ryhtyä vaaleihin?“

„Mikä on ohjelmaanne?“

Varlin esittää sen. Kaikilta tahoilta hyökätään sitä kumoomaan ja niiden neljän täytyy vastata kahdellekymmenelle hyökkääjälle. Vapaa-

¹⁾ Eräs verrattain maltillinen mies, H. Ducuing, on myöskin tehnyt kertomuksesaan kauheita virheitä.

mieliset vetoavat siihen suureen tosiasiaan, ettei Pariisi itse puolestaan voi muka ryhtyä vaaleihin, vaan sen täytyy odottaa siihen eduskunnan määräystä. Tämä oli muisto piiritysajalta, jolloin he ryömivät puoluevaliokunnan edessä.

Lähettiläät vastasivat heille: „Kansalla on oikeus määrätä vaalit toimitettavaksi. Tämä on epäilemätön oikeus, jota historiassamme suurina murrosaikoina on usein käytetty. Me olemme nyt taas samassa asemassa, koska Versailles'in eduskunta pyrkii yksinvaltaan.“

Nyt pääsi syytösvirta irti. — „Teidän edessänne on mahti,“ sanoivat lähettiläät. „Varokaa syyttämästä kansalaissotaa vastustamisellanne.“ — „Te tahdotte kansalaissotaa,“ vastasivat vapaamieliset. Keskiyön aikana poistuivat Moreau ja Arnold, jotka tällaista enää eivät jaksaneet kuunnella. Heidän toverinsa aikoivat seurata heitä, vaan pormestarien apulaiset pyysivät heitä jäämään ja koettamaan kaikkia sovituskeinoja.

„Me lupaamme,“ sanoivat pormestarit ja edustajat, „tehdä kaikki, saadaksemme hallituksen toimeenpanemaan vaalit niin pian kuin mahdollista.“ — „Hyvin hyvä,“ vastasivat lähettiläät, „mutta me säilytämme asemamme, sillä pitäähän meillä olla takauksia“. Edustajat ja pormestarit kiihtyivät ja vaativat että Pariisi kokonaan antautuisi heidän armoilleen ja haltuunsa. Jourde aikoi poistua salista, mutta jotkut pormestarien apulaiset vieläkin pidättivät hänet. Yksi silmäinräpäys näytti siltä, kuin sovinto olisi mahdollinen. — Toimikunnan olisi pitänyt jättää hallinnolliset virat pormestareille, jotka asettuisivat yhteen osaan kaupungintaloo: Toimikunta taas olisi voinut jatkaa istuntojaan, johtaa kansalliskaartia ja valvoa kaupungin turvallisuutta. Puuttui vaan sovinnon vahvistaminen yhteisellä julistuksella. Riita jatkuu kuitenkin vielä kiivaammin, kun päätetään sanamuodosta. Lähettiläät vaativat muotoa: „Edustajat, pormestarit ja pormestarien apulaiset yhdessä Keskustoimikunnan kanssa.“ Herrat sitävastoin tahtoivat pysyä salassa. Koko tunnin haukkuivat Louis Blanc, Tirard ja Schölcher lähettiläitä vallan kunnottomasti: „Te olette kapinoitsijoita vapaasti valittua eduskuntaa vastaan ¹⁾. Me, lailliset edustajat emme saa sopia kapinoitsijain kanssa. Me tahdomme välttää kansalaissotaa, vaan emme tahdo kansan silmissä näyttäytyä teidän apulaisianne.“ Jourde vastasi Louis Blanc'ille, tuolle pikkumaisten muotojen ihmiselle, että tämän sovinnon pitäisi julkisesti tulla tunnetuksi, jotta Parisin kansa sen voisi hyväksyä; ja kun hän huomasi, ettei siitä neuvottelusta voinut mitään tulla, lähti hän pois.

Ja koko tässä vapaamielisen porvariston kukassa, joiden joukossa oli useampia ennen maasta karkotettuja, sanomalehtimiehiä, vallan-

¹⁾ Tämä on Louis Blanc'in sananmukainen lausunto. Pikkumies Versailles'ssa on tämän sanan vaan oppinut pikkumieheltä Parisissa, ja on sen sitten täydentänyt.

kumouksiemme historioitsijoita, ei noussut ainoatakaan miestä julistamaan: „Lopetetaan tämä sydämetön riita, tämä vallankumouksen haukkuminen.. Voi meitä, jos emme käsitä sitä valtaa, joka ilmottaa itsensä minkä ihmisen kautta tahansa! Se on vallankumouksen henki, joka nousee aina myrskyjen aikoina. 1794 vuoden jakobiinit eivät käsittäneet sitä ja hävisivät, 1848 vuoden vuoripuolue kielsi sen ja hukkui myös. Keisarikunnan vastustuspuolue, puolustuksen hallitus, halveksi sitä ja sentakia katosi kansallinen eheys. Avatkaamme silmämme ja sydämemme ja käykäämme uutta uraa. Älkäämme syventäkö juopaa, jonka kesäkuu ja keisarikunta ovat kaivaneet työmiesten ja meidän välillemme. Ei, onnettomuusiemme lopuksi älkäämme koskeko Ranskan reserveihin. Mitä tavattomampi, mitä kauheampi on asema preussiläisten valvonnan alla, sitä suurempi on velvollisuutemme tehdä siitä loppu. Te, Keskustoimikunta, joka puhutte Parisille, ja me, jotka käännyimme tasavaltalaisen Ranskan puoleen, me määräämme ja rajotamme yhdessä vastavaatimuksemme. Te tuotte meille voimanne, te alatatte, me teemme teille kauhean todellisuuden selväksi. Me esitämme eduskunnalle tämän perustuslain, joka on vapaa unelmakuvista ja suojelee samassa niin koko kansan, kuin kaupunginkin oikeuksia. Jos eduskunta ei hyväksy ehdotustamme, niin olemme ensimmäisiä ryhtymään vaaleihin ja kokoomaan ääniä. Ja kun Ranska näkee, että Parisi nousee, että se pitää tasapainoa aatteen ja voiman välillä, yhdistämällä kaupungintalollansa voimakkaat uudet nimet vanhoihin, kautta koko maan kunnioitettuihin nimiin, niin herää Ranskassa vanha liittoutumisinto, ainoa mahdollinen suoja kuningasmielisiä ja kirkollisia vastaan — ja semmoisen tuulen puhaltaessa myöntyy Versailles'kin.“

Mutta mitä voitiin odottaakaan miehiltä, joilla ei ollut niinkään paljoa rohkeutta, kuin tarvittiin vapauttamaan Parisia Trochu'n käsistä? Niissä sydämissä ei syttynyt tulta. Varlin, joka yksin oli jäänyt sinne, vastusti koko joukon hyökkäyksiä. Väsyneenä ja heikkona viisi tuntia kestäneestä taistelusta myöntyi hän lopuksi pidättäen itselleen oikeuden luopua sopimuksesta myöhemmin. Saavuttuaan kaupungintalolle, oli hän taas koonnut koko toimintatarmonsa ja järkevän mielensä. Hän sanoi huomaavansa loukun sekä neuvoi Toimikuntaa palauttamaan hyväksymättä takaisin pormestarien ja edustajain vaatimukset.

VIIDES LUKU.

„Minä luulin, etteivät Parisin kapinoitsijat osaisi johtaa laivaansa.“

Jules Favre, maaliskuun 18 p. tutk.

KESKUSTOIMIKUNTA ILMOTTAUTUU PARISILLE, JÄRJESTÄÄ KAIKKI VIRAT UUELLEEN JA VALLOTTAA KAUPUNGIN.

Sovintoa ei oltu saatu aikaan. Neljästä lähettilästä oli ainoastaan yksi myöntynyt ja hänkin väsymyksensä tähden. Kun sitten 20 p:n aamulla pormestari Bonvalet ja kaksi muuta lähettilästä saapui ottamaan käsiinsä kaupungintaloa, huusivat Toimikunnan jäsenet yksimielisesti: „Me emme ole tehneet mitään sopimusta“. Bonvalet esiintyy kuitenkin niinkuin hän luottaisi johonkin ennen tehtyyn sopimukseen ja jatkoi: „Edustajat tulevat tänään vaatimaan kunnallisvapauksia. Meidän sovitte- lumme eivät johda mihinkään, niin kauvan kuin Parisin hallitus ei ole taas sen pormestarien käsissä. Varokaa estämästä yrityksiä, joiden tarkotuk- sena on pelastaa teidät ja täyttäkää lähettiläenne lupaukset.“

Eräs Keskustoimikunnasta vastaa: „Meidän lähettiläillämme ei ollut valtuuksia velvottaa meitä sillä tavalla. Me emme pyydä tulla pelaste- tuiksi.“

Joku toinen: „Edustajain ja pormestarien myöntyväisyys oli yksi vallankumouksen pääsystä. Jos Toimikunta jättää heille paikkansa ja riisuu aseensa, niin eduskunta ei tule mitään myöntämään.“

Joku kolmas: „Minä tulen juuri Corderialta, jossa kahdenkymmenen piirin toimikunta pitää istuntoa. Tämä rukoilee Keskustoimikuntaa jäämään paikalleen vaaliin saakka.“

Vielä toiset aikoivat puhua, mutta Bonvalet julisti, ettei hän ole tullut väittelemään, vaan ottamaan käsiinsä kaupungintaloa. Sen jälkeen hän poistui.

Tämä jäykkyys vahvisti kaikki epäilykset. Toimikunnan jäsenet, jotka illalla vielä olivat olleet valmiita sopimaan, sanoivat: „Nämä miehet aikovat luovuttaa meidät preussiläisille.“ Pormestarien selän takana

näki Toimikunta piilevän leppymättömän taantumuksen. Kaupungintalon luovuttaminen edustajille ja pormestareille, olisi ollut kuolinisku Toimikunnalle. Kansalliskaarti olisi luullut Toimikunnan jäsenet kavaltajiksi ja heitä paikalla siitä rangaissut. Sitäpaitsi olisi Toimikunta siten sulkenut itseltään kaikki takaportit.

„Officiel“, joka ensi kertaa oli kansan käsissä, sekä julistukset kadunkulmissa kertoivat: „Kunnallisvaalit tulevat tapahtumaan seuraavana keskiviikkona, 22 p:nä maaliskuuta. Toimikunta ei koskaan ole toiminut salassa, sillä sen jäsenet ovat kaikkien julistusten alle kirjoittaneet nimensä. — Se ei ole ollut tuntematon, koska 215 pataljonaa ovat sen vapaasti äänestämällä valinneet. — Se ei ole edistänyt epäjärjestyksiä, koska kansalliskaarti ei ole toiminnassaan mennyt liiallisuuksiin eikä ole tehnyt rikoksia, vaikka sitä siihen on kehoitettu. Hallitus on soimannut Parisia ja on kiihottanut maaseudun meitä vastaan — se pakottamalla tyrkytti meille kenraaleja, se koetti riistää meiltä aseet ja se sanoi Parisille: „Sinä olet osottanut sankarillisuutesi, me pelkäämme sinua ja riistämme sinulta sentakia kruunusi, me ryöstämme sinulta pääkaupunkiarvosi.“ — Mitä on Keskustoimikunta tehnyt vastustaakseen näitä hyökkäyksiä? Se on perustanut liiton, on saarnannut maltillisuutta ja jalomielisyyttä. Katkerin ja pääasiallinen syytös meitä vastaan on nimimmme tuntemattomuus. Ah, useat nimet ovat liiaksikin tunnetut, ja se on ollut onnettomuutemme. — Hyvin helppoa on tulla tunnetuksi; siihen tarvitaan ainoastaan muutamia tyhjiä lauseparsia ja hiukan pelkuruutta: sitä on lähin menneisyytemme osottanut. — Niin pian kuin olemme saavuttaneet päämäärämme, sanomme kansalle, joka meille on osottanut sen kunnian, että on totellut määräyksiämme, vaikka ne joskus ovat vaatineetkin kärsivällisyyttä, seuraavaa: tässä ovat valtuutesi takasin, jotka sinä meille olet antanut; siellä, missä henkilökohtainen etumme alkaa, siellä loppuu velvollisuutemme; toimi tahtosi mukaan. Sinä olet meidän käskijämme ja sinä olet vapauttanut itsesi. Tuntemattomina, kuten olimme muutamia päiviä sitten, astumme takasin sinun riveihisi ja osotamme hallitsijoille, että voidaan päät pystyssä astua alas sinun kaupungintalosi rappuja, siinä toivossa että siellä alhaalla saadaan sinun voimakkaasta ja rehellisestä kädestäsi kiitokset ¹⁾.“

Tämän julistuksen viereen, joka loisti omituisella, miehekkäällä kaunopuheliaisuudella, antoivat edustajat ja pormestarit lyödä seinälle pari kuivaa, tympäsevää riviä, jossa he lupasivat vielä samana päivänä vaatia

¹⁾ Minun ei tarvitse pyytää anteeksi pitkiä lainauksiani. Ranskan köyhälistö ei ole koskaan puhunut historiassa, olkoon sillä puhevuoro edes oman vallankumouksensa kuvauksessa.

eduskunnalta kaikkien kansalliskaartin johtajien valitsemista ja kunnallisneuvoston asettamista.

Versailles'sa vallitsi edustajain saapuessa järjetön pakokauhu. Virkamiehet, jotka olivat tulleet Parisin „hirmuvaltaa“ pakoon, levittivät kaikkialle kauhua. Maaseudulta saapui tieto, että oli tekeillä viisi tahi kuusi kapinaa. Liittolaiset olivat kauhistuneet. Parisi voittoisana, hallitus pakenemassa, ja heille kun oli luvattu vallan toista. Ne salaliittolaiset, jotka heidän oma lataamansa ja sytyttämänsä miina oli räjähdyttänyt ilmaan, huusivat nyt salaliitosta heitä itseänsä vastaan ja uhkasivat peräytyä Bourges'iin. Picard oli kyllä sähköttänyt kaikkialle maaseudulle: „Armeija, jossa on 40,000 miestä on keskittynyt Versailles'iin,“ vaan armeijan sijaan liikkui hajalla olevia joukkoja katuja pitkin. Vinoy sai tuskin niin paljon sotilaita kokoon, että saattoi asettaa muutamia vartiosastoja Chatillon'in ja Sevrès'in maantielle sekä sulkea eduskunnan käytävät tykeillä.

Presidentti Grévy, joka koko sodan aikana oli mykkänä puolustuksen vihollisena istunut maaseudulla, oli ensimmäinen joka haukkui tätä rikksellista kapinaa, „jota minkäänlaiset olosuhteet eivät voi koskaan puolustaa.“ Sitten alkoivat Parisin edustajat pyhiinvaelluksen puhujalavalle. Yhteisen julistuksen sijaan esittivät he koko joukon hajanaisia ehdotuksia, ilman keskinäistä riippuvaisuutta ja ilman selittävää johdantoa. Ensiksi tuli lakiehdotus, joka julisti Parisin vaalin lähimmäksi määräajaksi, sitten toinen, jonka mukaan kansalliskaarti saisi valita johtajansa. Milliére yksin muisti vekseliä lankeamismääräaikoja ja ehdotti ne lykättäväksi kuudeksi kuukaudeksi.

Paitsi tavanmukaisia haukkumasanonoja ja huudahduksia, ei mitään oikeata syytöskirjettä vielä ollut esitetty Parisia vastaan. Iltaistunnossa täytti eräs edustaja tämän puutteen. Trochu nousi. — Tämä oli kamala näytelmä, joka vaatisi oikeastaan Shakespeare'n kynää kuvaamaan sitä — tämä hävytön, kunnoton mies, joka oli ison kaupungin askel askeleelta luovuttanut preussiläisten käsiin, tämä lykkäsi kavalluksensa vallankumouksellisten syyksi väittäen heidän jo kymmeniä kertoja muka olleen valmiina päästämään preussiläiset Parisiin. Ja eduskunta, tunnustukseksi hänen ansioistansa ja hänen vihastansa, kruunasi hänet ansaitulla kunniakruunulla, huutamalla hyvähuutoja. Eräs toinen puhuja kaasi vielä öljyä tuleen. Edellisenä päivänä olivat kansalliskaartilaiset vanginneet Orleans'ista tulevasta junasta kaksi univormussa olevaa kenraalia. Yksi niistä oli Chanzy, jota ihmisjoukko oli luullut d'Aurelles'iksi. Heitä ei olisi voitu vapauttaa, ilman että heidän elämänsä olisi joutunut vaaran alaiseksi, vaan Turguet, eräs edustaja, joka heitä saattoi, vapautettiin paikalla. Tämä kiiruhti eduskuntaan, kertoi tästä pitkän jutun, ja tuli sangen liikutetuksi toveriensa

kohtalosta: „Minä toivon“, sanoi valehtelija, „ettei heitä tapettaisi.“ Vihan huudahdukset seurasivat hänen kertomustansa.¹⁾

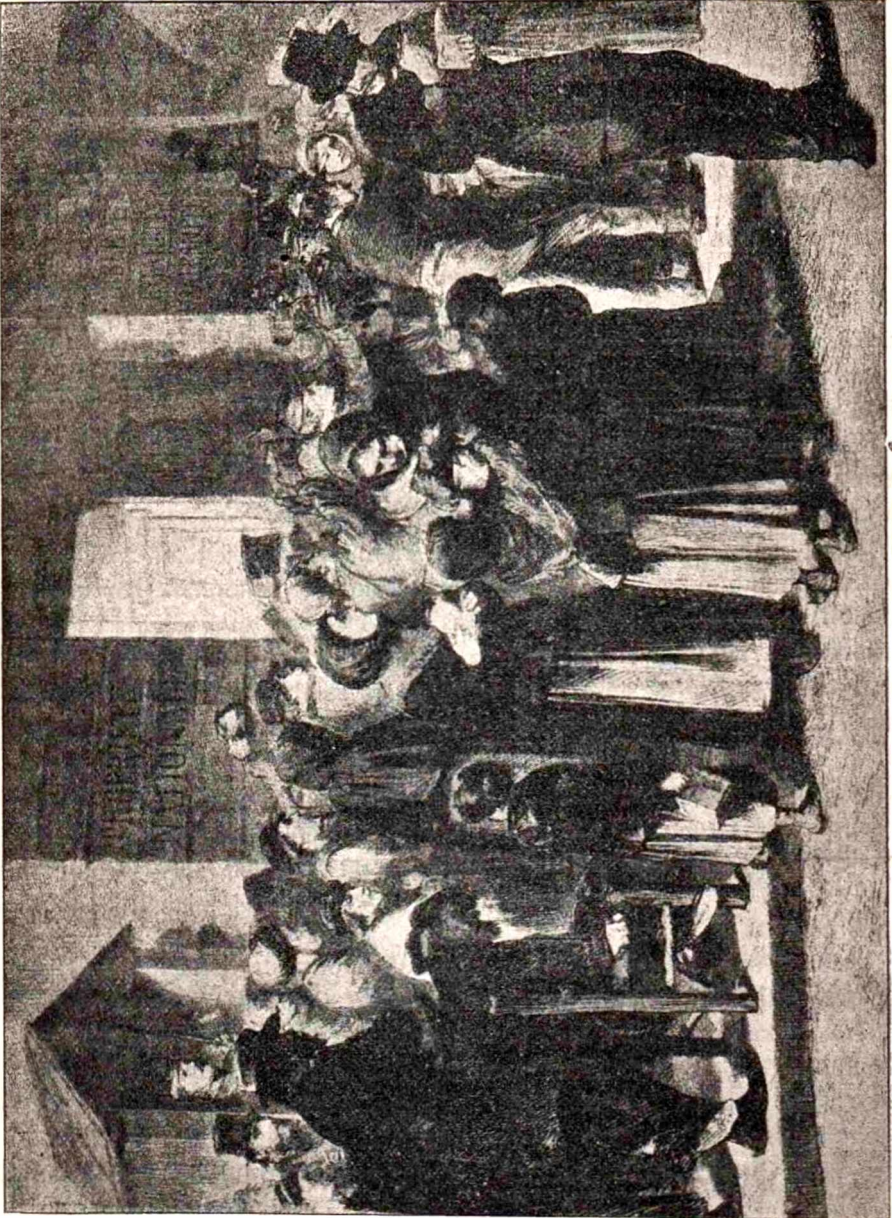
Tästä ensimmäisestä istunnosta alkaen oli jo selvä, että kauhean taistelun täytyi tapahtua Versailles'in ja Parisin välillä. Monarkistiset salaliittolaiset jättivät silmänräpäykseksi hulluutensa ja kiiruhtivat siihen asemaan, joka oli eniten vaaran alaisena. „Pelastusta vallankumouksen kidasta“, oli heidän tunnussanansa. He ympäröivät Thiers'in ja lupasivat hänelle ehdottoman apunsa Parisin sortamiseksi. Tämä ministeristö, joka todellisen kansallisen eduskunnan olisi täytynyt heti vangita, tuli juuri rikoksensa kautta kaikkivaltiaaksi. Ja tuskin ehein nahoin pelastuneina voivat herra Thiers ja hänen ministerinsä heti asettua kuinka korkealle ratsuhevoselle tahansa. Eikö maaseutukin ruvennut kapinoimaan, niin kuin kesäkuussa vuonna 1848? Jaksoiko tämä köyhälistö ilman politista sivistystä, ilman hallintovirkamiehistöä, ilman rahaa, pitää vallassaan Parisia?

Vuonna 1831 ei köyhälistö, joka oli tullut Lyon'in herraksi, osannut kerrassaan mitään tehdä vallallansa. Ja kuinka paljon enemmän vaikeuksia oli parisilaisilla vuonna 1871. Kaikki uudet mahdit ovat löytäneet hallintokoneiston eheänä ja valmiina palvelemaan voittajaa. Keskustoimikunta tapasi 20 p:nä maaliskuuta kokonaan hajonneen hallintokoneiston. Viittaus Versailles'ta oli saattanut isomman osan virkamiehiä jättämään virkansa. Kaupunginvero, tie, katuvalaistus, kauppahallit, tori ja julkiset hyväntekeväisyyslaitokset, sähkölaitokset, kaikki tämän 600,000 henkisen kaupungin ruuansulatus- ja henkityselimet täytyi kokonaan luoda uudelleen. Muutamat pormestarit olivat kulettaneet pois raatihuoneiltaan kaikki leimasimet, rekisterit ja rahastot. Sotilasvirasto jätti 6,000 sairasta ilman penniäkään rahaa Parisin sairaahuoneisiin ja ambulansseihin. Aina hautausmaiden palveluskuntiin saakka ei ollut olemassa mitään, jota herra Thiers ei olisi yrittänyt saada hajalle.

Herra Thiers oli raukka, joka koskaan ei ollut tuntenut Parisin jaloimielistä sydäntä ja sen ihmeellistä voimaa. Kaikilta tahoilta virtasi ihmisiä Keskustoimikunnan luo. Kaupunginosien valiokunnat muodostivat raatihuoneitten henkilökunnan; useat pikkuporvarit asettivat kokemuksensa Toimikunnan palvelukseen. Silmänräpäyksessä saivat kaikki tärkeimmät virat sangen järkeviä ja toimeliaita hoitajia ja heti osottautui, että nämä ominaisuudet riittivät korvaamaan kokemuksen. Ne virka-

¹⁾ Kumpikin kenraali on maaliskuun 18 p:n tutkimuksissa todistanut, että heitä erinomaisen ystävällisesti kohdeltiin koko vankeutensa aikana. Kaksi päivää myöhemmin vapautti heidät Keskustoimikunta, sen jälkeen kun Chanzy oli antanut yksinkertasen lupauksen ettei hän tulisi tappelemaan Parisia vastaan.

miehet, jotka olivat jääneet paikoilleen, siirtääkseen rahoja Versailles'iin saatiin pian kiinni ja pakotettiin pakenemaan.



KURJUUS PARISISSA: KEITTOA JAETAAN NALKAISILLE.

Keskustoimikunta voitti paljon vaarallisempiakin vaikeuksia. 300,000 ihmistä ilman työtä ja rahalähteitä odotti noita 30 sou'ta, joilla jo 7 kuukautta oli eletty. 19 päivänä lähtivät Varlin ja Jourde, jotka olivat

valitut raha-asiaain tarkastajiksi, ministeristöön. Rahastoissa oli silloin enemmän kuin 4 miljoonaa 600,000 francia, mutta avaimet olivat Versailles'ssa. Sen leppyisämmän mielialan johdosta, joka sillä kertaa vallitsi, eivät edustajat rohjenneet särkeä lukkoja. Seuraavana päivänä lähtivät he Rothschild'in luo ja pyysivät häneltä lainaa. Rothschild ilmoitti suostuvansa pyyntöön. Vielä samana päivänä lähetti Keskustoimikunta, joka otti asiat säännöllisesti käsiinsä, kolme edustajaa ottamaan tarpeellisen määrän rahaa pankista. Heille vastattiin, että pankissa oli yksi miljoona Varlin'in ja Jourde'in käytettävänä. Kello 6 illalla otti pankin tirehtööri Rouland nämä kaksi edustajaa vastaan. „Minä olen odottanut teitä“, sanoi tämä. „Pankin on aina jokaisen hallitusvaihdon jälkeen täytynyt auttaa uutta mahtia. Minun asiani ei ole arvostella tapahtumia; Ranskan pankki ei sekaannu politiikkaan. Te olette tosiaan hallitus, joka on olemassa. Pankki antaa teille tänään miljoonan. Tahdotteko olla hyvä ja merkitä kuittiin, että tämä summa on otettu kaupungin laskuun.“¹⁾ Toimikunnan edustajat ottivat seteleissä miljoonan francia mukaansa. Kaikki rahaministeristön virkamiehet olivat aamusta saakka olleet kadoksissa, vaan muutamien ystävien avulla jaettiin raha piankin ulosmaksajille. Kello 10 voivat edustajat ilmoittaa Toimikunnalle, että kaikissa kaupunginosissa jaetaan palkkaa.

Pankki oli menetellyt vallan viisaasti, koska Parisi oli tosiaankin keskuskomitean käsissä. Pormestarit ja edustajat eivät olleet sen enempää saaneet kokoon kuin 300 tahi 400 miestä, vaikkakin he olivat antaneet amiraali Saisset'in tehtäväksi vastarinnan järjestämisen. Toimikunta oli niin varma voimistaan, että se antoi repiä alas katusulut. Kaikki yhtyivät siihen, Vincennes'in miehistö tarjosi toimikunnan käytettäväksi itsensä ja linnotuksensa. Tämä liian täydellinen voitto oli itse asiassa vaarallinenkin, koska se pakotti Toimikunnan hajottamaan joukkonsa miehittääkseen luovutetut etelälinnotukset. Lullier, joka sai tämän tehtäväkseen, miehitti 19 p:nä Ivry'n Bicêtre'in, Mont-rouge'in, Vanves'in ja Issy'n linnotukset. Viimeinen paikka, johon hän lähetti kansalliskaartin, oli etelän ja sen takia myös Versailles'in avain, Mont Valérien.

36 tuntia oli tämä vallottamaton linnotus ollut tyhjänä. 18 p:n illalla, sen jälkeen kun oli annettu käsky tyhjentää linnotukset, oli sitä puolustamassa 20 kivääriä ja jotkut Vincennes'in jääkärit, jotka

¹⁾ Tietysti ovat radikaalit tässä nähneet bonapartistisen manööverin ja ovat niin kirjeellisesti kuin suullisestikin puhujalavalla julistaneet: „Ranskan pankin bonapartistinen tirehtööri on pelastanut kapinan. Ilman tätä maanantain miljoonaa olisi Toimikunta antautunut.“ Tähän antavat kaksi tosiseikkaa selvän vastauksen. 19 p:ään saakka oli komitean käsissä 4 miljoonaa 600,000 francia; kunnallisrahastossa oli 12,000 francia ja 21 p. oli verosta tuloja 500,000 francia.

olivat kapinan takia vangitut. Nämä särkevät vielä illalla porttien lukot ja lähtivät takasin Pariisiin.

Kun Versailles'ssa kuultiin, että Mont Valerien oli tyhjennetty, rukoi-
livat edustajat ja pormestarit herra Thiers'ia, jotta hän sen uudelleen
miehittäisi. Vaan tämä kieltäytyi itsepäisesti ja selitti, ettei sillä linno-
tuksella olisi mitään sotatieteellistä merkitystä. 19 p:nä häntä taas
koko päivä rukoiltiin turhaan. Sitten vasta 20 p:nä kello 1 aikaan
onnistui Vinoy'n, jota taas muitten puolelta kiusattiin ja piinattiin, saada
Thiers'iltä käsky. Lähetettiin paikalla rykmentti ja päivällisen aikana
oli linnotuksessa jo 1,000 miestä. Vasta illalla kello 8 saapuivat Ter-
nes'in pataljoonat. Kuvernööri sai upseerit vallan helposti poistumaan.
Kun Lullier lähetyksistään teki tiliä Keskustoimikunnalle, sanoi hän
valloittaneensa kaikki linnotukset ja nimitti vielä pataljonankin, joka
hänen tietonsa mukaan muka oli vallottanut Mont Valerien'in.

KUUDES LUKU.

„Ajatus, että verilöyly tulisi tapahtumaan, tuotti minulle tuskaa.“

Jules Favre, tutk. syysk. 4 p:n tapahtumista.

PORMESTARIT, EDUSTAJAT, SANOMALEHTIMIEHET JA EDUSKUNTA
HYÖKKÄÄVÄT PARISIN KIMPPUUN. TAANTUMUS MARSSII VENDOME-
TORILLE JA TULEE RANGAISTUKSI.

21 p:nä oli asema sangen selvä.

Parisissa oli — Keskustoimikunta. Siihen olivat liittoutuneet kaikki työmiehet ja kaikki kunnolliset, kaukonäköiset pikkuporvariston jäsenet. Toimikunta julisti: „Minulla on ainoastaan yksi päämäärä, vaalit; minä otan niitä varten vastaan avustusta mistä tahansa, vaan minä en eroa kaupungintalosta ennenkuin vaalit ovat tapahtuneet“.

Eduskunta oli Versailles'ssa. Sen kanssa myös kaikki monarkistit, koko suurporvaristo, kaikki orjainhaltijat. He hirnuiivat yhdessä: „Parisi on kapinanpesä, Keskustoimikunta on ryövärijoukko.“

Parisin ja Versailles'in välillä ovat muutamat radikaaliset edustajat, kaikki pormestarit, useat näiden apulaiset. Niiden ympärille kokoontuvat vapaamieliset porvarit, tämä pelästynyt ja epäilevä karja, joka tekee kaikki vallankumoukset ja suostuu taas asettamaan kaikki yksinvaltat. Eduskunnan palkkaamina ja kansan halveksimina he huutavat Keskustoimikunnalle: „Te olette anastajia!“ ja eduskunnalle: „Te hävitätte kaikki!“

21 päivä oli merkillinen, koska se kuuli kaikki nämä erilaiset äänet.

Keskustoimikunta lausui: „Parisi ei aio mitenkään erottautua Ranskasta, se ajatus olkoon kaukana meistä. Parisi on juuri Ranskan takia kärsinyt keisarikuntaa ja kansallisen puolustuksen hallitusta kaikkine kavalluksineen ja pelkurimaisuuksineen. Niinpä ei sillä ole vähintäkään aikomusta kääntyä nyt pois isänmaasta, vaan se sanoo tälle vanhempana sisarena: „Asetu omille jaloillesi, niinkuin minä nyt olen tehnyt, asetu sortamisyriytyksiä vastaan niinkuin minä.“

„Officiel“ sanoi ensimmäisessä niistä kauniista kirjoituksista, joilla Moreau, Longuet ja Rogeard selvittivät uutta vallankumousta: „Pääkaupungin köyhälistö on, tarkastaen hallitsevien luokkien heikkoutta ja kavallusta, tullut vakaumukseen, että sen itse täytyy pelastaa asema ottamalla käsiinsä yleisten asioiden hoito. — Tuskin saavutettuaan vallan, on se kiiruhtanut kutsumaan Parisin kansan vaalikokouksiin. Ei ole ainoatakaan esimerkkiä historiassa, että joku väliaikainen hallitus olisi enemmän pitänyt kiirettä päästäkseen valtuuksistaan. Vaikka he ovatkin käyttäytyneet niin kokonaan omaa hyötyä halveksivasti, löytyy, kumma kyllä, kumminkin sanomalehtiä, jotka lakkaamatta heittävät lokaa näihin kansalaisiin. Pitääkö työmiesten, niiden jotka kaikki luovat ja jotka mitään eivät nauti, ikuisesti olla loukkauksien maalitauluna? Eikö porvaristo, heidän vanhempi sisarensa, joka itse itsensä on vapauttanut, huomaa tänään, että vapauttamisen vuoro on tullut köyhälistölle? Miksi se ei lakkaa kieltämästä köyhälistöltä sen laillista perintöosaa?“

Tämä oli ensimmäinen sosialistinen lausunto koko tämän liikkeen ajalta. Parisin vallankumoukset eivät voi pysyä puhtaasti poliittisina. Vihollisten läheisyys ja työmiesten uhrautuvaisuus olivat syyskuun 4 p:nä panneet yhteiskunnalliset vaatimukset vaikenemaan. Saavutettuaan rauhan ja hallituksen täytyi työmiesten välttämättömästi nostaa äänensä. Ja kuinka oikea oli tämä Keskustoimikunnan valitus! Minkälaisia syytöskirjeitä ranskalainen köyhälistö voisikaan julaista herrojansa vastaan!

Mitä oli porvaristo 80 vuotta kestäneen hallituksensa aikana tehnyt tälle St. Antoine'en ja St. Marceau'n esikaupunkien lapselle, jolla talvella v. 1789 ei ollut vaatteita eikä työvälineitä ja joka silloin huhtikuussa kuljeskeli ensimmäisten valitsijain kokousten ulkopuolella, koska sillä ei ollut oikeutta ottaa niihin osaa. Autettuaan vallankumouksen syntymistä, perustettuaan tasavallan, pelastettuaan isänmaan, vuodatettuaan kaikilla taistelukentillä verensä, uudistettuaan tuotantotavat ja toteltuaan jok'ainoata vapaushuutoa, sai se ainoaksi palkinnokseen pari kanuunanlaukausta. Tämä porvaristo, joka oli ottanut haltuunsa koko maaomaisuuden, ei osannut rakentaa edes koulujakaan. Porvaristo, joka hengitettävää ilmaakin varten oli laatinut lakeja, kieltäytyi aina estämästä säädöksillä kapitalismin nylkemistä. Kolme kertaa oli se tämän onnettoman köyhälistön, jolle se ei myöntänyt opetusta eikä avustusta, työntänyt vieraitten jalkojen alle. Eikö 80 vuotta ollut tarpeeksi antanut todistuksia siitä? Eikö kansa voinut 18 p:nä maaliskuuta 1871 lausua suurta sanaansa vuodelta 1848 ja sanoa: „Me olemme 80 vuotta kärsivällisesti palvelleet porvaristoa!“

Niin, työmiehillä oli oikeus julistaa Keskustoimikunnan kautta, että tunti oli tullut, jolloin heidän itse piti ottaa käsiinsä asioittensa hoito,

eikä kukaan hallitsevasta porvaristosta voinut vastata: „Me olemme myöskin tehneet jotain teidän hyväksenne!“

Samana päivänä kielsi Toimikunta myymästä Mont de Piété'llä pantattuja tavaroita ja lykkäsi vekselien lankeamispäivän kuukaudeksi eteenpäin sekä kielsi talonmistajia väliaikaisesti ajamasta ulos vuokraajiansa. Kolmella rivillä se tuotti oikeutta, voitti Versailles'in ja vallotti Parisin.

Kun kansa sillä tavalla oli liikkeellä ja oli saavuttanut itsetietoisuuden, huusivat edustajat ja pormestarit: älkää valittako, kaikki käy toivomuksienne mukaan. „Me tahdoimme kansalliskaartin säilyttämistä, me



„MINÄ OLEN KYLLÄINEN — VIIS SILLOIN TOISISTA!“

Pilakuva Parisin piirityksen ajoilta.

saavutimme sen. Me tahdoimme, että Parisi taas saisi kunnallisvapautensa, se on saavutettu. Teidän vaatimuksenne ovat eduskunnassa olleet esillä, eduskunta on ne myöntänyt, yksimielisesti päättäen panna toimeen kunnallisvaalit. — Me odotamme laillisia vaaleja ja ilmoitamme, ettemme ota osaa huomiseksi julistettuihin vaaleihin sekä panemme vastalauseen niiden laittomuutta vastaan.“

Tässä julistuksessa oli kolme valhetta. Eduskunta ei ollut puhunut sanaakaan kansalliskaartista, se ei ollut luvannut ainoatakaan kunnallisvapautta. Useat allekirjotukset olivat väärennetyjä.

Porvarillinen sanomalehdistö seurasi tätä julistusta. Roskalehdet, joita poliisi, alttari ja sänkykamari johtivat, nämä vapaamieliset sanoma-

lehdet, joiden kautta Trochu oli johtanut Parisia antautumiseen, nämä, kaikkien työmiehiä vastaan liittoutuneiden mahtien kynäniekat, eivät lakanneet heittämästä lokaa kansalliskaartin silmille. He panivat huhuja liikkeelle, että julkiset rahastot ja yksityisomaisuus on jätetty riistettäväksi, preussiläistä kultaa muka olisi runsaasti liikkeellä esikaupungeissa ja että Toimikunnan jäsenet olisivat hävittäneet kaikki tuomioistuinten asiapaperit. Tasavaltalaisten sanomalehdet haistivat myös kullan olevan liikkeellä, vaan heidän mukaansa se oli bonapartistien kulta ja parhaat niistä hyökkäsivät köyhälistöhallitusta vastaan siinä naivissa vakaumuksessa, että tasavalta kuuluisi ainoastaan sen suojaherroille: „Nämä ihmiset riistävät kunniamme“, huusivat he. Pormestarien ja edustajien kehottamina he kaikki yhtyivät vastarintaan ja 21 päivänä kehottivat he yhteisellä julistuksella valitsijoita olemaan tottelematta kaupungintalosta lähtenyttä laitonta vaalikutsua.

Laitonta! Ja tälle näkökannalle asettuivat nämä legitimistit, joita kaksi kertaa vieraat aseet olivat saattaneet valtaan, nämä orleanistit, jotka katusulkujen kautta olivat nousseet, nämä joulukuun ryövärit ja maasta karkotetut, jotka kapina oli saattanut takasin kotimaahansa! Ja jos porvarit, jotka itse laativat kaikki lait, kumminkin menettelevät laittomasti, mitä tietä sitten työmiehen täytyisi kulkea, jota vastaan kaikki lait ovat suunnatut?

Nämä molemmat hyökkäykset, niin pormestarien ja edustajain kuin sanomalehdistönkin puolelta, nostivat taas taantumuksen suupalttien rohkeutta. Jo kaksi päivää liikkui Francfileur'ien ¹⁾ joukko, jotka piirityksen aikana olivat juopotelleet Brussel'in kahviloissa ja Haymarket'in ²⁾ katukäytävillä, Parisin sirommilla bulevardeilla vaatien järjestystä ja työhön palaamista. 21 päivänä kello yhden seudussa marssi noin sata miestä näitä „työmiehiä“ pörssi-torilla liehuvin lipuin „pyhän arkun“ (pörssin) ympärillä, siirtyivät sieltä huutaen: „Eläköön eduskunta!“ katuja pitkin Vendôme-torille ja kiljuivat pääesikunnan edessä: „Alas Toimikunta!“ Paikan päällikkö Bergeret kehotti heitä lähettämään edustajia sinne, vaan he huusivat lakkaamatta: „Ei, ei! Ei edustajia, te tullette tappamaan ne.“ Kansalliskaarti menetti kärsivällisyytensä ja tyhjensi torin. Pörssimiehet sopivat keskenään seuraavana päivänä uuden oopperatalon edustalla pidettävästä kokouksesta.

Eduskunta teki samaan aikaan mielenosotuksen. Siinä luettiin ehdotus julistukseksi kansalle ja armeijalle ja oli se täynnä vääristelyitä ja loukkauksia Parisia vastaan. Kun Milliére lausui, että siinä olisi

1) Pakenijat, sellaiset, jotka pakenivat Parisista piirityksen aikana; vastakohta Franc-Tireur'eille — vapaaehtoisille sotilaille.

2) Lontoossa, „kultaisen nuorison“ ja huonojen naisten kokouspaikka.

onnettomuutta tuottavia kohtia, vihellettiin hänelle. Vasemmisto vaati, että se päättyisi sanoilla: Eläköön tasavalta! vaan ääretön enemmistö kielsi tämän kauheasti meluten. Kun Louis Blanc ja hänen puolueensa rukoili eduskuntaa heti ottamaan päiväjärjestykseen heidän esittämänsä lakiehdotuksen ja julistamaan uudet vaalit niiden vaalien vastapainoksi, jotka Toimikunta oli määrännyt seuraavana päivänä tapahtuviksi, vastasi herra Thiers: „Antakaa meille aikaa tutkia kysymystä Parisia ei voi hallita kuten kaupunkia, jossa on 3,000 henkeä.“ — „Aikaa!“ huusi herra Clémenceau, „sitähän juuri meiltä kaikilta puuttuu.“ — Nyt antoi herra Thiers niille varpusille ansaitun läksyn: Mitä oikeastaan myönnytykset saisivat aikaan? Mikä arvo heillä oli Parisissa? Luulisivatko he, että jonkun lakiehdotuksen hyväksyminen riistäisi aseet siltä ryöväripuolueelta, murhaajajoukolta? Maaseutua varten jätti hän juhlallisen tuomion täytäntöönpanemisen Jules Favre'n tehtäväksi. Puolitoista tuntia kietoi tämä Gaudet'n teräväkielinen oppilas Parisia viisaisiin pitkiin lauseisiinsa ja saastutti sitä myrkyllisellä syljellänsä. Epäilemättä hän muisti lokakuun 31 päivää, jolloin kansa, joka silloin oppi tuntemaan hänet koko mädännäisyydessään, kumminkin oli armahtanut häntä, mikä mahtoi olla kauhean kiusallinen muisto hänen ylpeydelleen ja kostonhimolleen. Hän alkoi lukemalla sanomalehdistön julistuksen, joka, hänen sanoje nsa mukaan, „oli kirjoitettu uljaasti murhaajien veitsen alla.“ Hän kuvasi Parisia „rikksellisen joukon“ käsissä, „joka sääti ryöstön ja v nentehimoisen idealinsa eduskunnan oikeuksia korkeammaksi.“ Hän huusi: „Se, mitä tahdotaan, ja mikä on toteutettu, on yritys toteuttaa sitä onnetonta oppia, jota filosofiassa kutsutaan yksilöllisyydeksi ja aineellisuudeksi ja politikassa — yleiselle äänioikeudelle perustuvaksi tasavallaksi.“ Nämä typerät sanat saivat eduskunnassa palkinnoksi ilohuudahduksia. Vaan hän jatkoi: „Nämä uudet tohtorit vaativat Parisia erotettavaksi Ranskasta. Tulkoon tämä kapinoitsijain korviin: vaikka me jätimmekin Parisin, niin teimme sen ainoastaan aikomuksella tulla sinne takasin.“ (hyvä! hyvä!) Ja kohottaakseen vielä noiden maalaisjunkkarien pelkoa, jotka jo joka silmänräpäys luulivat näkevänsä sisäänmarssivia kansalliskaartin pataljoneja, hän lisäsi: „Jos joku teistä, herrani, joutuisi niiden ihmisten käsiin, jotka ovat pyrkineet valtaan ainoastaan väkivallantekojen, murhien ja ryöstöjen takia, niin sen kohtalo kai ei tulisi olemaan parempi kuin niitten muiden heidän vihansa onnettomien uhrien on ollut.“ Sitten hän yhtäkkiä lopetti, käyttäen pirullisen taitavasti „Officiel“in taitamonta tiedonantoa kenraalien kuolemasta: „Ei mitään maltillisuutta enää! Minä olen kolme päivää taistellut voittajan vaatimusta vastaan, joka tahtoi riistää aseet kansalliskaartilta. Minä pyydän sen anteeksi niin Jumalalta, kuin ihmisiltä.“ Jokainen uusi loukkaus ja tikarinisku Parisia

vastaan sai eduskunnalta osakseen kiljuvia suosiohuutoa. Amiraali Saisset ilmaisi tyytyväisyytensä jaloillaan ja käsillään, vahvistaen eräitä paikkoja vielä kähisevillä huudoilla. Menestyksen kiihottamana nousi Jules Favre'n into nousemistaan. Girondesta ja Isnard'in kirouksesta saakka ei kukaan vielä ollut yhtä paljon kironnut Parisia. Langloiskaan ei jaksanut enää pidättää itseänsä vaan huusi: „Oh, se on kauheata, on niin sanomattoman kamalata kuulla sellaista.“ Kun Jules Favre, leppymättömänä ja jäykkänä, hiukan vaahtoa suupielissä lopetti puheensa: „Ei, Ranska ei lankea niiden roistojen tasalle, jotka sortavat pääkaupunkia“, niin koko eduskunta hyppäsi ylös kauheasti meluten. „Käännyttään maaseudun puoleen“, hirnuivat maalaisjunkkarit. „Niin, käännyttään avunhuudoillamme maaseudun puoleen ja marssitaan Pariisiin“, huusi Saisset. Turhaan rukoili eräs pormestari edustaja, ettei heitä päästettäisi tyhjin käsin Pariisiin. Tämä suurporvaristo, joka oli luovuttanut preussilaisille Ranskan onnen jo kokonaan, tämä vapisi vihasta pelkästä ajatuksesta, että sen olisi jotain pitänyt myöntää Parisille.

Tämän kamalan istunnon jälkeen eivät vapaamieliset edustajat kyenneet tekemään muuta, kuin laatimaan itkunsekasen julistuksen, jossa he kehottivat Parisia kärsivällisyyteen. Keskustoimikunnan täytyi lykätä vaalit 2:seen päivään, koska useat pormestarit olivat sen vastustajien joukossa. Vaan 22 p:nä se lähetti kaikkiin sanomalehtiin varoituksen, että kaikkia kiihotuksia vastarintaan tulnaisi ankarasti rankasemaan.

Taantumukselliset härkäkiihottajat, joiden uljuus taas oli nousemaisillaan Jules Favre'en puheen jälkeen, luulivat tämän varoituksen ainoastaan turhaksi ylvästelemiseksi. 22 p:nä kokoontuivat pörssimiehet uuden oopperatalon eteen. Kello yhden seudussa niitä oli noin tuhat koolla, kaikenlaisia hienoja herroja, junkkareja, sanomalehtimiehiä, vanhoja keisarikunnan kotiystäviä, jotka huutaen: „Eläköön järjestys!“ marssivat alas Rauhankatua myöten. Heidän suunnitelmansa oli rauhallisen mielenosotuksen muodolla hyökätä Vendôme-torille ja karkoittaa sieltä kansalliskaarti. Silloin olisivat he, saamalla haltuunsa 1:n piirin ja puolet toisesta piiristä, voineet leikata poikki Parisin ja uhata kaupungintaltoa. Amiraali Saisset seurasi heitä kauvempana.

Uuden pyhän Aukustinkadun varrella riistivät nämä rauhalliset mielenosottajat aseet kahdelta vartioksi asetetulta kansalliskaartilaiselta, lyöden heitä samalla. Kun kansalliskaartin osasto Vendôme-torilla huomasi sen, otti se kiväärinsä ja marssi suljetuissa riveissä Petits-Champs-kadun kukkulalle. Molemmissa Rauhankadulla seisovissa tykeissä ei ollut patronejakaan.

Heti töyttäsivät taantumukselliset ensimmäistä kansalliskaartin riviä vastaan. „Alas toimikunta! Alas murhaajat!“ huusivat he kaartilaisille

vasten kasvoja, heiluttivat lippuja ja nenäliinoja. Muutamat ojensivat kätensä riistämään pois kiväärejä. Toimikunnan jäsenet Bergeret ja Maljournal kiiruhtivat ensimmäiselle riville ja kehottivat mielenosottajia peräytymään. Raivoisa huuto tukehuttaa heidän äänensä, „pelkurit, roistot!“ huudetaan heille ja kepit nousevat. Bergeret käskee rummutamaan, vielä kymmenen kertaa uusitaan kehotus. Viiden minuutin kuluessa ei voi mitään muuta erottaa kuin rummuttamista ja sen lomassa villiä kiljuntaa. Mielenosottajain viimeiset rivit työntävät ensimmäisiä eteenpäin ja koettavat tunkeutua läpi kansalliskaartin rivien. Lopuksi, kun he luultavasti epäilivät, etteivät kykene pelotuksilla karkottamaan pois kansalliskaartia, vetivät he esiin revolverinsa.¹⁾ Kaksi kaartilaista tapettiin,²⁾ seitsemän haavotettiin, Maljournal sai haavan jalkaansa.

Nyt laukesivat kansalliskaartin kiväärit ikäänkuin itsestään. Yksi laukaus, kamala huuto ja silloin tuli kauhistuttava hiljaisuus. Katu, joka oli täpösen täynnä, tuli viiden sekunnin kuluttua tyhjäksi. Kymmenen ihmisruumista, revolverit, kepit, sikarit ja hatut peittivät tyhjän kadun. Jos kansalliskaarti olisi ampunut mielenosottajain joukkoon, olisi vähintään 200 kuollutta jäänyt paikalle, koska tässä tiheässä joukossa olisi jokainen kuula löytänyt uhrinsa. Sitä paitsi olivat „mielenosottajat“ tappaneet yhden omista miehistään, Vicomte de Molinet'in, jonka päähän kuula oli mennyt takaapäin; hän oli kaatunut ensimmäisessä rivissä, kasvot Vendôme-toria kohti. Häneltä löydettiin tikari, joka oli ketjulla kiinnitetty vyöhön. Eräs teräväkärkinen kuula oli lopettanut erään liikkeen likaisimman haukkujan, „Paris-Journal“in päätoimittajan, bonapartisti de Pene'en elämän.

Pakenijat juoksivat Parisia pitkin ja kiljuivat „murha!“ Kaupat sulettiin ja pörssitorille kokoontui vihasia kansanjoukkoja. Kello 4 marssivat muutamat hyvinjärjestetyt komppaniat päättäväisesti torille kiväärit olkapäällä, saivat järjestyksen palautetuksi ja miehittivät koko pörssikaupunginosan.

Kello 3 oli tieto tapahtumasta levinnyt Versailles'iin. Eduskunta oli juuri hylännyt Louis-Blanc'in lakiehdotuksen kunnallisneuvoston suhteen ja Picard oli sensijaan esittänyt toisen, jossa kiellettiin Parisin kaikki vaatimukset, kun tieto yhteentörmäyksestä levisi salissa. Eduskunta lopetti paikalla istuntonsa. Ministerit olivat sangen kauhistuneita.

Edellisen päivän ylvästelemisellä olivat he tahtoneet pelästyttää Parisia, kehottaa järjestyspuoluetta rohkeuteen ja kiihottaa valtiokaap-

1) Tämä hyökkäys oli niin silminnähtävä, ettei mikään niistä 26:sta sota-oikeudesta, jotka läpiselailivat viimeisenkin pikkuseikan maaliskuun 18 p. vallankumouksesta, rohjennt valaista tuota yhteentörmäystä Vendôme-torilla.

2) „Officiel“ julkasi heidän nimensä.

paukseen. Nyt oli tämä tosin tapahtunut, vaan Keskustoimikunta oli voittanut. Nyt vasta heräsi herra Thiers'iin ajatus, että tämä Toimikunta, joka osasi tukehtuttaa vastarinnan, hyvinkin voisi olla hallituksena.

Illalla saapui rauhottavampia tietoja. Kiväärיתי näytti herättäneen „järjestyksen miehiä“; he kokoontuivat kaikki pörssitorille. Useat upseerit, jotka olivat palanneet Saksasta, tarjosivat palvelustaan. Taantumukselliset komppaniat asettuivat 9:n kaupunginosan raatihuoneelle, vallottivat takasin 6:n kaupunginosan, karkottivat kansalliskaartin Pyhän Lazaruksen asemalta, vartioivat kaikkia käytäviä miehitettyihin kaupunginosiin ja pidättivät ohikulkijoita väkivallalla. Nyt oli kaupunki kaupungin keskellä. Pormestarit julistivat 2:n kaupunginosan raatihuoneella istuntonsa alituisiksi. Heidän käytettävänään oli kokonainen armeija.

SEITSEMÄS LUKU.

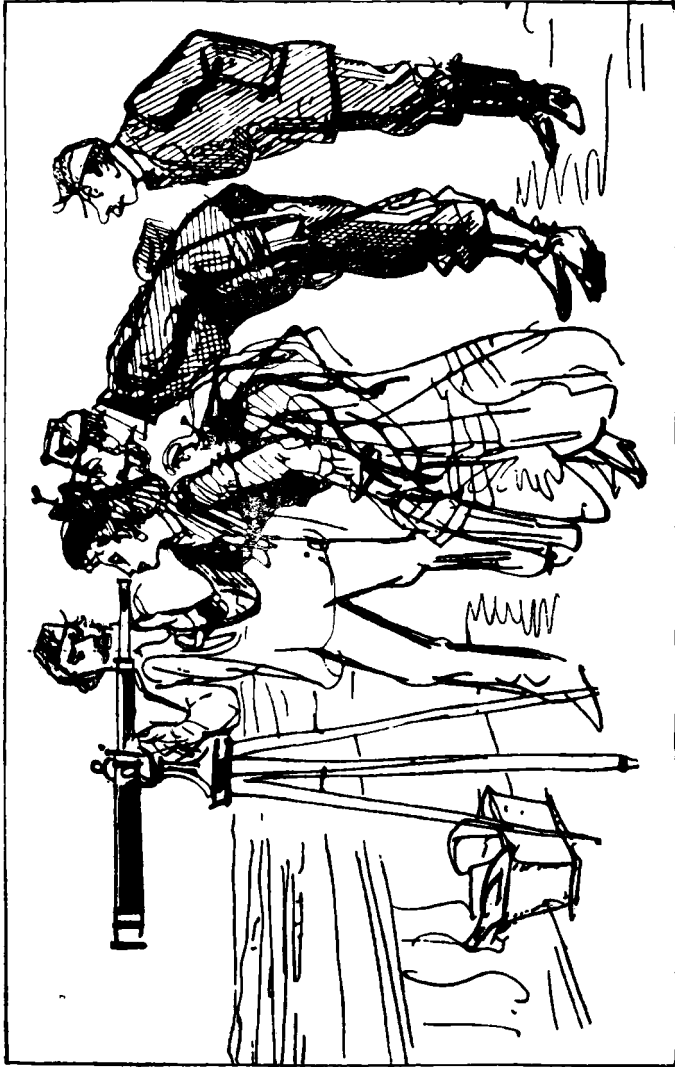
KESKUSTOIMIKUNTA VOITTAÄ KAIKKI ESTEET JA PAKOTTAÄ PORMESTARIT ANTAUTUMAAN.

Keskustoimikunta hallitsi asemaa. Sen julistukset ja sosialistiset kirjotukset „Officiel“issa, sekä pormestarien ja edustajain katkeruus sitä kohtaan, olivat aiheuttaneet sen, että siihen olivat kaikki vallankumoukselliset ryhmät liittyneet. Nyt siihen kuului jo muutamia nimiä, joita joukot tunsivat enemmän ¹⁾). Toimikunnan käskystä rakennettiin Vendôme-torille katusulkuja, pataljonat kaupungintalon ympärillä lisättiin kaksinkertaisiksi, vahvat patrullit marssivat katuja myöten Vivienne- ja Drouotkatujen vartioasemiin saakka. Toimikuntaa saatiin kiittää siitä, että yö kului levollisesti.

Seuraavana päivänä oli vaalien toimeenpano tietystikin mahdoton. Toimikunta siirsi ne 26 päiväksi ja julkaisi selityksen: „Taantumuksellisuus pormestarienne ja edustajienne kiihottamana, julistaa meille sotaa. Meidän täytyy ryhtyä taisteluun ja murtaa vastarinta.“ Toimikunta julisti, tulevansa saattamaan edesvastuuseen ne kirjailijat, jotka rohkenivat loukata kansaa. Se lähetti Belleville'stä pataljoonan vallottamaan takasin kuudennen kaupunginosan raatihuonetta, erotti 3, 10, 11, 12 ja 18 kaupunginosan pormestarit ja näiden apulaiset sekä asetti niiden sijalle omat edustajansa huolimatta erotettujen vastalauseesta. Herra Clémenceau kirjotti, että hän peräytyy mahdin edessä asettamatta sitä vastaan toista mahtia, mikä oli sitäkin jalomielisempää, kun hänen

¹⁾ Tässä kaikkien niiden nimet, jotka allekirjottivat Keskustoimikunnan julistukset ja tiedonannot: A. Arnold, A. Arnaud, Andignoux, A. Assy, Babick, Barroud, Bergeret, Billioray, A. Bouit, Boursier, Blanchet, Castloni, Chouteau, C. Dupont, Eudes, Fabre, Ferrat, Fleury, A. Fortuné, Fougeret, Gaudier, Géresner, Gouhier, Grélier, J. Grollard, Josselin, Jourde, Lavalette, Lisbonne, Lullier, Maljournal, Ed. Moreau, Mortier, Proudhomme, Ranvier, Rousseau, Varlin, Viard. Huolimatta Toimikunnan päätöksestä, eivät kumminkaan kaikkien sen jäsenten nimet olleet mainitut sen virallisissa julistuksissa. Myös ottivat muutamät henkilöt osaa eräisiin sen päätöksiin, vaikka sitten eivät kirjottaneetkaan nimiään alle.

„toinen mahtinsa“ oli ainoastaan hän itse sekä hänen apulaisensa. Liittoutuneet asettuivat Bastignolles'ssa rautatielle, pidättivät junia ja tekivät siten St. Lazaren aseman miehittämisen vastustajain joukolla vaarattomaksi. Lopuksi ryhtyi Toimikunta tarmokkaampiin hommiin pankkia vastaan.



„KUKA TAHTOO NÄHDÄ PREUSSIL.AISIÄ PÄTTEREITÄ?“
Piilakuva Parisin piirityksen ajoilta.

Taantumus toivoi, että nälkä pakottaisi Parisin antautumaan. Maanantain miljoona oli lopussa, toinen oli kyllä luvattu. Kun Varlin ja Jourde torstai-aamuna lähtivät rahaa hakemaan, saivat he osakseen ainoastaan uhkauksia. He kirjottivat kuvernöörille: „Onko Parisin

asukkaitten nälkään tappaminen minkään sellaisen puolueen ase, joka tahtoo itseänsä kunnialliseksi kutsuttavan. Nälkä ei riistä keneltäkään aseita, se saattaa aikaan ainoastaan hävityksiä. Me otamme meille heitetyn taisteluhansikkaan vastaan.“ Ja pörssin suunsoittajista huolimatta lähetti Toimikunta pankin eteen kaksi pataljonaa, joiden tuli antaa maksumääräykselle tarpeellista pontta.

Muttoa samalla se ei viivytellyt ainoatakaan toimenpidettä Parisin rauhottamiseksi. Lukuisia rangaistuja rikoksentekijöitä oli päästetty kaupunkiin. Toimikunta jätti ne kansalliskaartin vartioitaviksi ja kirjotti kaupungintalon oville: „Jok'ainoa henkilö, joka saadaan varkaudesta kiinni, ammutaan.“ Picard'in poliisi oli ollut kykenemätön hävittämään niitä pelivelvettä, joista kadut piirityksen päätyttyä olivat tulvillaan. Toimikunnalle se onnistui yksinkertaisen päätöksen kautta. Taantumuksellisten suurin valtti oli preussiläinen ja Jules Favre oli ilmottanut, että se pian sekaantuisi asiaan. Toimikunta julkaisi silloin sähkösanomat, jotka se oli Compiègne'en päällikön kanssa vaihtanut. „Saksalaiset joukot tulevat pysymään passiivisina siihen asti, kunnes Parisi ryhtyy vihollisuuksiin.“ Siihen oli Toimikunta hyvin arvokkaasti vastannut: „Parisissa tapahtunut vallankumous on pääasiallisesti kunnallinen. Meidän asiamme ei ole keskustella eduskunnan päättämistä rauhanehdoista.“ Siinä suhteessa voi Parisi olla rauhallinen.

Levottomuutta ilmaantui ainoastaan pormestarien taholta. Herra Thiers'in valtuuttamina nimittivät he Saisset'in, joka 21 p:n istunnossa, aivan mielipuolen tavoin oli raivonnut, kansalliskaartin komentajaksi ja hänelle apulaiseksi Langlais'n ja Schölcher'in. He koettivat saada aikaan meteliä pörssitorilla, jossa he, vallottamistaan pormestarihuoneustoista maksoivat palkkaa kansalliskaartilaisille. Ihmiset tulivat kyllä rahaa ottamaan, vaan ei tappelemaan. Johtajat itsekkin alkoivat olla eri mieltä. Useat isoääniset, kuten Vautrain, Dubail, Denörmandie, Degouve-Denuncques ja Heligon, entinen työmies ja laiskuri, joka söi porvarispöydiltä armonleipää ja oli katkeroitunut, kuten kaikki palvelijat, puhuivat siitä, että paikalla pitäisi puhdistaa koko Parisi. Useat toiset olivat myöntäväisempiä ja hakivat sovintoa, etenkin siitä alkaen, kun muutamat edustajat ja pormestarien apulaiset, Millièrè, Malon, Dereure ja Jaclard olivat vetäytyneet kokouksista pois ja siten saattaneet kokoukset taantumuksellisilta vihattaviksi. Muutamat pormestarit taas, heikkoja kun olivat, jotka vielä luulivat että pääasia olisi saada selvityksi eduskunnalle, aiheuttivat suorastaan liikuttavia murhenäytelmiä.

He saapuivat 23 p:nä Versailles'iin, juuri silloin kuin maalaisaateliset taas saivat lisää rohkeutta ja kiihottivat maaseutua taisteluun Parisia vastaan. Juhlallisesti, virkavyöt vyöllään, astuivat pormestarit puhujalavan eteen. Vasemmisto taputti käsiään ja huusi: „Eläköön tasavalta!“

Sovinnonvälittäjät lausuvat vastakohteliaisuuksia, vaan oikeisto ja keskusta huusivat: „Eläköön Ranska! Järjestykseen!“ nyrkit pystyssä uhkasivat vasemmiston edustajia, jotka vastasivat kaikessa yksinkertaisuudessaan: „Te loukkaatte Parisia!“ „Te loukkaatte Ranskaa!“ ja poistuivat salista. Illalla luki edustaja, pormestari Arnaud de d'Arriège, puhujalavalta pormestarien jättämän selityksen. Hän lausui: „Me seisomme kauhean kansalaissodan kynnyksellä. On vaan yksi keino pelastua siitä: määrätköön eduskunta kansalliskaartin ylijohdajan vaalin 28 päiväksi ja kunnallisneuvoston vaalin 3 päiväksi huhtikuuta.“ Nämä ehdotukset lähetettiin takasin valiokuntiin.

Suuttuneina palasivat pormestarit Pariisiin. Edellisenä päivänä saapunut sähkösanoma oli tehnyt kaupungin hyvin levottomaksi. Herra Thiers ilmotti siinä maaseudulle, että hallitus oli vapauttanut bonapartistiset ministerit Rouher'in, Chevreau'n ja Boitelle'en, jotka Boulogne'en asukkaat olivat vanginneet ja että marsalkka Canrobert, yksi Bazaine'en kanssasyllisistä, oli tarjonnut hallitukselle palveluksiaan. Pormestareja kohdanneet loukkaukset suututtivat koko porvariston. Tasavaltalaisissa sanomalehdissä tapahtui äkkinäinen käänne, hyökkäykset Keskustoimikuntaa vastaan lakkasivat. Itse maltillisetkin pelkäsivät nyt kaikkea pahaä Versailles'in taholta.

Keskustoimikunta käytti tämän mielialan muutoksen hyväkseen; se oli juuri saanut tietää, että Lyon'issakin oli julistettu kommuni ja puhui senkin tähden selvempää kieltä. „Muutamat taantumuksellisten johtajain väärin johdetut pataljoonat luulivat velvollisuudekseen estää liikettämme. — Pormestarit ja edustajat, jotka ovat unohtaneet kansan sille antamat tehtävät, ovat tukeneet tätä vastarintaa. — Me luotamme teidän rohkeuteenne, pyrkiessämme saavuttamaan päämääräämme. — Meille sanotaan, että eduskunta olisi meille luvannut johtajan — ja kunnallisvaalit, joiden aika vaan vielä olisi epämääräinen, ja että tästä lähtien vastarintamme olisi turha. Meitä on liian usein petetty, jotta me taas asetuisimme saman vaaran alaisiksi; vasen käsi riistäisi meiltä taas sen, minkä oikea käsi meille tulisi antamaan. Katsokoon vaan mille kannalle hallitus taas asettuu. Se on Jules Favre'en suun kautta antanut eduskunnalle kauhean kehotuksen kansalaissotaan ja Parisin hävitykseen maaseudun kautta, se on levittänyt meistä mitä kamalampia soimauksia.“ Sanottuaan tämän, ryhtyi komitea toimiin ja nimitti kolme kenraalia, Brunel'in, Duval'in ja Euder'in. Lullier, joka oli juomahullu, istui vangittuna, koska hän edellisenä päivänä oli petollisen pääesikunnan kannattamana päästänyt pois kaupungista koko rykmentin Versailles'laisia, jotka olivat Luxembourg'issa olleet leirissä, ja nyt olivat aseineen ja varustuksineen marssineet ulos Parisista. Nyt tiedettiin myös, että Mont Valérien'kin oli hänen takiansa menetetty.

Kenraalit lausuvat peittelemättä: „Nyt ei ole enää aikaa parlamenteerata — pitää toimia — iso kaupunki ei salli rankaisematta häiritä julkista järjestystä.“

Tämä oli suora varotus pörssipuolueelle, joka muuten pienei aivan silminnähävästi. Joka istunto Versailles'issa sai sieltä uusia joukkoja pakenemaan. Vaimot hakivat miehiänsä ja sanoivat: „Älä sekaannu enää siihen!“ Bonapartistiset upseerit, jotka näyttivät liallista intoa, herättivät paheksumista. Pormestarien ohjelma — alistuminen Versailles'in alle, riisti keskiporvaristolta kaiken rohkeuden. Tämän hajoavan armeijan pääesikunta oli turhaan asetettu Grand Hôtel'iin. Siinä istui voitettujen pyhä kolminaisuus — Saisset, Langlois ja Schölcher, jotka äärimäisestä röyhkeydestä olivat vaipuneet äärimmäiseen pelkuruuteen. Typerin näistä kaikista, Saisset, sai päähänpiston julistaa lentolehtien kautta, että eduskunta muka olisi luvannut myöntää täydelliset kunnallisivapaudet, oikeuden valita kaikki kansalliskaartin upseerit siihen laskettuna ylijohtajakin, laatia muutoksia vekselin lankeamislakiin sekä vuokraajille suotuisan lakiehdotuksen vuokramaksusta. Tätä ääretöntä petosta uskottiin ainoastaan Versailles'ssa, mutta ei Parisissa.

Toimikunta, joka yhä tunkeutui etemmäksi, antoi uudelleen 1) Brunel'in tehtäväksi vallottaa 1:n ja 2:n kaupunginosan raatihuoneet. Brunel saapui 600 miehen, kahden tykin sekä kahden Toimikunnan edustajan, Lisbonne'en ja Protot'in saattamina kello 3 Louvre'en raatihuoneelle. Kun porvariskomppaniat osottivat taisteluintoa, asetti Brunel tykit paikoilleen ja pian oli käytävä vapaa. Hän ilmotti pormestariapulaisille, Méline'ille ja Adam'ille, että Toimikunta vaati vaaleja mitä pikemmin. Pelästyneet apulaiset pyytävät toisen kaupunginosan raatihuoneelta lupaa sovinnon hieromiseen. Dubail vastaa, että voidaan luvata vaalit huhtikuun 3:ksi päiväksi. Brunel vaatii maaliskuun 30 päivää määräajaksi. Apulaiset suostuvat. Kansalliskaartilaiset kummastakin leiristä tervehtivät sopimusta innostuksella, rivit hajaantuvat ja kaikki yhdessä marssivat toisen kaupunginosan raatihuoneelle. Niillä kaduilla, joita myöten he kulkevat, tunkeutuvat ihmiset ikkunoihin tervehtimään heitä hyvähuudoilla. Montmartrekadulla aikoivat muutamat pörssikomppaniat sulkea tien. Mutta näille huudetaan: „Rauha on päätetty!“ ja he hajaantuvat paikalla. 2:n kaupunginosan raatihuoneella vastustavat heitä vielä Dubail, Vautrain ja Schölcher, joka on puheenjohtajana pormestarien kokouksessa. Nämä kieltäytyvät allekirjottamasta sopimusta ja vaativat yhä huhtikuun 3:tta päivää vaalipäiväksi. Suuri enemmistö heidän tovereitansa asettaa kumminkin 30 p:n vaali-

1) Tämä käsky oli jo edellisellä päivänä annettu, vaan du Bisson'in kavallus oli estänyt sen täytäntöönpanemisen. Bisson'in oli Lullier antanut nimittää pääesikunnan johtajaksi.

päiväksi ja ilmottaa kansalliskaartin kenraalin vaalin 3:ksi päiväksi huhtikuuta. Loppumaton ilohuuto tervehtii tätä onnellista uutista, kaduilla halataan toisiaan, kansan pataljonat porvarispataljonain tervehtimänä marssivat Vivienne-katua ja bulevardeja pitkin vihreät oksat kädessä ja kulettavat kanuunoitaan, joiden päällä pikkupojat ratsastavat.

Keskustoimikunta ei voinut antautua tämän ilohuumauksen valtaan. Se oli jo kaksi kertaa lykännyt vaalit. Uusi lykkääminen olisi muutamille pormestareille antanut viisi päivää aikaa kiihottaa versaillelaisten hyväksi. Sitä paitsi olivat liittoutuneet pataljoonat, jotka 18 päivään saakka olivat olleet jaloillaan, hyvin väsyneitä. Ranvier ja Arnold tulivat vielä samana iltana raatihuoneelle ja ilmottivat, ettei kaupungintalo luopuisi 26:n päivän määräajasta. Pormestarit ja näiden apulaiset, — joista useat¹⁾, kuten he itse myöhemmin ovat tunnustaneet, tarkoittivat sillä ainoastaan Toimikunnalle viivyttämistä, — syyttivät Toimikuntaa uskottomuudesta. Toimikunnan lähettiläät panivat vastalauseensa syytöstä vastaan, koska Brunel oli valtuutettu ainoastaan vallottamaan raatihuoneita. Useita tunteja koetettiin kaikilla mahdollisilla keinoilla muuttaa lähettiläiden mielipidettä, vaan he pysyivät vakaumuksessaan ja palasivat aamulla kello 2 kotiinsa, muuttamatta Toimikunnan entistä päätöstä vaalien ajasta. Heidän poistumisensa jälkeen keskustelivat kaikkein kiivaimmat vielä jonkinlaisen vastarinnan mahdollisuudesta. Kesyttämätön Dubail kirjotti julistuksen, jossa kansaa kehoitettiin tarttumaan aseisiin, lähetti tämän kirjepainoon ja kulki koko yön uskollisen Hêligon'insa kanssa pataljonapäälliköiden luona ilmoittamassa heille, että heidän tuli varustautua kuularuiskuilla.

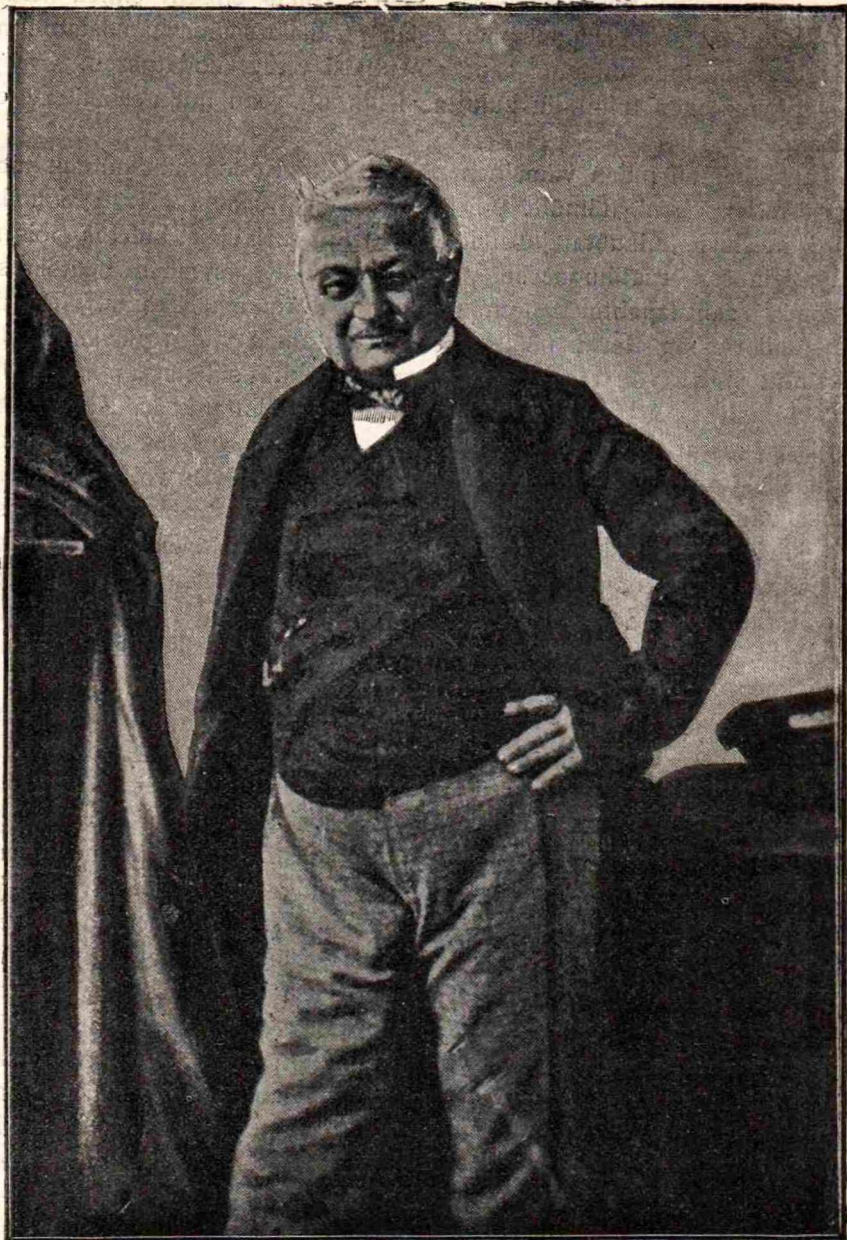
Sillä välin kuin nämä toimivat vastarinnan puolesta, luulivat maalaisaateliset olevansa petettyjä. He hermostuivat päivä päivältä enemmän, koska heiltä puuttui kaikenlaisia mukavuuksia ja koska he olivat pakotetut olemaan leirissä Versailles'in linnan käytävissä, jotka olivat alttiita kaikenlaiselle ilmanalan vaihdoksille ja jopa pakokauhullekin. Pormestarien saapuminen ja poistuminen hermostutti heitä, Saisset'n julistus kauhistutti. He luulivat, että herra Thiers keikailisi kapinallisten kanssa, että „pikkuporvari“, kuten hän valtioviisasti itseänsä kutsui, tahtoi pettää monarkistit ja käyttää niitä jalkalautanaan. He neuvottelivat hänen erottamisestaan ja aikoivat nimittää ylijohantajaksi jonkun

¹⁾ Tirard: „Minä ja minun toverini tahdoimme oikeastaan lykätä vaaleja, pyrkimällä saamaan vaalipäiviksi huhtik. 3 päivän.“ Tutkimuksissaan maaliskuun 18 päivän tapahtumain johdosta II osa, s. 340. — Vautrain: „Me, toverini ja minä, olemme sillä voittaneet taas 8 päivää,“ s. 379. — J. Favre: „Me olemme kahdeksan päivää olleet ainoana katusulkuna kapinallisten ja hallituksen välillä,“ s. 385. — Desmarests: „Minusta oli välttämätöntä joutua itse vaaran alaiseksi, ainoastaan suodakseni Versailles'in hallitukselle aikaa varustuksiin“, s. 412.

Orleans'in, Joinville'en tahi d'Aumale'en. Salaliiton piti vielä iltaistunnossa aloittaa kamppailunsa, s. t. s. samassa istunnossa, jossa pormestarien ehdotuksen täytyi tulla esitetyksi. Herra Thiers ennätti ennen heitä; hän rukoili eduskuntaa panemaan asian pöydälle seuraavaan istuntoon, koska nyt jokainen onneton sana aiheuttaisi veren vuodatuksen. Grevy hajotti kymmenen minuutin kuluttua istunnon, vaan huhu salaliitosta ei rauennut.

Lauvantai oli pulan viimeinen päivä. Joko Keskustoimikunnan tahi pormestarien oli näyttämöltä poistuttava. Vielä saman päivän aamulla levitti Keskustoimikunta julistuksen: „Kuularuiskujen kuletuksen toisen kaupunginosan raatihuoneelle pakottaa meidät pysymään päätöksessämme. Vaalit tapahtuvat sunnuntaina 26 päivänä maaliskuuta.“ Parisi, joka luuli rauhan olevan päätetyn ja oli kerrankin viiden päivän päästä nukkunut yhden yön rauhassa, oli hyvin suuttunut siitä, että pormestarit taas häiritsivät sen rauhaa. Vaalien aate oli vallottanut kaikki kansanterrokset, useat sanomalehdet yhtyivät siihen, jopa sellaisetkin, jotka olivat allekirjottaneet 21 päivän vastalauseen. Ei kukaan voinut käsittää, kuinka voitiin käydä sotaa jostain määräajasta. Vastustamaton veljeysinto kävi kautta koko kaupungin. 200—300 pörssimiehen rivit, jotka vielä olivat pysyneet uskollisina Dubail'ille, hajosivat silmännähtävästi ja jättivät amiraali Saisset'n esittämään sotalaulujaan tyhjässä Grand Hotel'issa. Pormestarilla ei ollut enää sotajoukkoa, kun Ranvier tuli illalla kello 10 kuulemaan heidän viimeistä sanaansa.

He riitelivät kiivaasti, kun Parisin edustajat, jotka palasivat Versailleselta, toivat tiedon, että Aumale'en herttua on nimitetty ylipäälliköksi. Useat pormestarit ja näiden apulaiset ymmärsivät silloin vasta, että taistelu oli käynnissä tasavaltaa vastaan ja käsittäen voimatomuutensa he riisuivat aseensa. Laadittiin julistus, jonka pormestarien, edustajain ja Keskustoimikunnan molempien edustajain Ranvier'in ja Arnold'in piti allekirjottaa. Vaan Toimikunta tahtoi allekirjottaa sen kokonaisuudessaan ja muutti sentakia tekstiä hiukan seuraavaan tapaan: „Keskustoimikunta, johon Parisin pormestarit ja edustajat ovat yhtyneet, kutsuu —.“ Siitä suuttuivat muutamat pormestarit, jotka muutenkin vaan vartosivat jotain tekosyytä riitaantumiseen: „Tämä ei ole sopimusmme mukaista; me sanoimme: edustajat, pormestarit, näiden apulaiset ja Toimikunnan jäsenet“ ja vaikka vaara oli lähellä, että kaikki syttyisi taas ilmieliekkiiin, panivat he kumminkin vastalauseen julistuksen kautta. Kumminkin oli Toimikunnalla oikeus sanoa „johon ovat — yhtyneet“, koska se itse ei ollut missään asiassa peräytynyt. Parisilaisten syleileminen tukehutti kaikki riidan aiheet. Amiraali Saisset antoi niiden neljän miehen lähteä kotiin, jotka hänelle vielä olivat pysyneet uskollisina, Tirard kutsui julistuksensa kautta valitsijoita vaa-



THIERS VUONNA 1868

leihin. Herra Thiers oli samana aamuna käskenyt sanomaan hänelle: „Älkää enää jatkako turhaa vastarintaa; minä aion juuri koota ja järjestää armeijan; kahden tahi kolmen viikon päästä on meillä tarpeeksi joukkoja vapauttaaksemme Pariisi.“

Vielä viisi edustajaa allekirjotti julistuksen: herrat Flaguët, Lockroy, Clémenceau, Tolain, Greppo. Louis Blanc'in puolueen jäännökset eivät montaa päivää enää Parisissa komeilleet. Nämä vanhat akat, jotka koko elämänsä ijan olivat laulaneet kunnialauluja vallankumoukselle, juoksivat nyt, kun se tosiaan elävänä seisoi heidän edessään, peljästyneinä pois, ikäänkuin arabialainen kalastaja hengen ilmestyessä.

Näiden puhujalavan, historian ja sanomalehdistön mandarinien viressä, jotka eivät kyenneet pienempäänkään elämänilmaukseen, jotka eivät osanneet lausua sanaakaan hetken tehtävistä, seisoivat täällä syvien rivien pojat, nimettöminä, vaan voimaa, tahtoa ja kaunopuheliaisuutta täynnä. Heidän hyvästijättöjulistuksensa oli yhtä arvokas kuin heidän valtaistuimelle nousunsa: muistakaa, että ainoastaan ne miehet kykenevät paraiten palvelemaan teitä, jotka ovat teidän joukostanne valittuja, joilla on sama elämäntapa kuin teilläkin ja jotka kärsivät samoja kärsimyksiä. Älkää luottako onnenonkijoihin ja nousukkaihin. — Älkää myöskään luottako suurisanasiin puhujiin. — Välttäkää onnen suosikkeja, sillä harvoin on etuoikeutettu halukas pitämään työläistä veljenään. Suosikaa niitä, jotka eivät pyri tulla valituiksi. Todellinen ansio on vaatimaton, eikä halukkaiden asiana ole ehdottaa itseänsä, työmiesten täytyy ilman heidän muistuttamistansa tuntea miehensä.“

He voivat tosin „pää pystyssä astua alas kaupungintalon portaita“, nämä nimettömät, jotka maaliskuun 18 päivän vallankumouksen olivat johtaneet onnelliseen satamaan. Valittuina ainoastaan järjestämään tasavallan puolustusta ja joutuen yht'äkkiä puhkeavan vallankumouksen etunenään, jolta puuttui johtajia, osasivat he totuttaa kärsimättömiä, järjestää uudelleen julkiset hallintovirat, ruokkia Parisia, tehdä tyhjäksi kaikki salajuonet, käyttää hyväkseen kaikki versaillelaisten ja pormestarien virheet sekä kaikilta tahoilta sissisodan häiritsemänä ja joka silmänräpäyksessä kansalaissodan uhkaamina ryhtyä oikeassa silmänräpäyksessä ja oikeassa paikassa neuvotteluihin tahi toimenpiteisiin. He olivat osanneet toteuttaa päivän aatteet, rajottaa ohjelmansa kunnallisiin vaatimuksiin ja johtaa koko väestön vaaliuurnan ääreen. He olivat ottaneet käytäntöön selvän, voimakkaan ja veljellisen puhetavan, jommoista ei mikään porvarishallitus sitä ennen ollut tuntenut.

Ja kumminkin olivat he nimettömiä, kukaan ei ollut saanut korkeampaa sivistystä, muutamat olivat kiihkoilijoitakin. Mutta kansa ajatteli heidän kanssaan; Pariisi oli liesi, kaupungintalo liekki. Samassa kaupungintalossa, jossa kuuluisat porvarit olivat saaneet aikaan ainoastaan tyh-

myyksiä ja häviöitä, saivat nämä tuntemattomat voiton, senvuoksi että he olivat kuulleet Parisin ääntä.

Hankkikoot heidän suuret ansionsa heille anteeksiannon siitä, että he antoivat armeijan ja virkamiesten lähteä ulos kaupungista ja siitä että versaillelaiset vallottivat uudelleen Mont Valérienin. On väitetty, että heidän olisi joko 19 tahi 20 päivänä pitänyt marssia Versailles'iin. Vaan eduskunta olisi jo ensimmäisen varoituksen saatuaan paennut Fontainebleau'hon, mukanaan hallitus, vasemmisto ja kaikki mitä se tarvitsi hallitukseen ja pettääkseen maaseutua. Versailles'in vallottaminen olisi ainoastaan muuttanut vihollisen aseman. Myös olisi ollut mahdollista pitää sitä kauemmin, koska kansan pataljonat olivat liian huonosti varustetut ja harjotetut, jotta ne olisivat voineet yht'aikaa pitää hallussaan avonaista kaupunkia ja Parisia.

Joka tapauksessa jätti keskustuimikunta seuraajallensa tuhansia keinoja, joilla voi riistää aseet viholliselta.

KAHDEKSAS LUKU.

„Melkonen osa Parisin väestöstä ja kansalliskaartista haluaa maaseudun avustusta järjestyksen palauttamiseksi.“

Herra Thiers'in kiertokirje kuvernööreille
27 päivältä maaliskuuta.

KOMMUNI JULISTETAAN.

Tämä viikko, joka oli alkanut Parisin valtaan nousulla, loppui Parisin voitolla. Jokainen päivä oli edistänyt kommuniaatteen voitollepäisyä. Parisi Kommunina tuli taas pääkaupungiksi ja kansalliseksi johtajaksi. Jo kymmenennen kerran vuodesta 1789 alkaen johtivat työläiset Ranskan oikealle tielle. Preussiläiset pajunetit olivat osottaneet mitä 80 vuotta kestänyt porvarishallitus oli tehnyt Ranskasta: se oli Goliath, joka oli jätetty vartijainsa armoille. Sen tila muistutti niitä tauteja, joiden jäytäessä koko ruumiillinen toiminta on erinomaisessa kunnossa ja ainoastaan aivot mädäntyvät.

Parisi tuli ja katkoi ne tuhannet siteet, jotka kahlehtivat Ranskaa jättäen sen muurahaisten saaliiksi kuten Gulliverin aikoinaan; Parisi uudisti verenkierron Ranskan kuivuneissa jäsenissä ja sanoi: „Jokaisella pienimmälläkin kansamme osalla täytyy olla koko kansan elinvoimaa suonissaan. Yhtenäisyystunteen tulee olla kuten mehiläispesässä, ei kuten kasarmissa. Ranskan tasavallan elimellisenä soluna on vapaa kunta, Kommuni.“

Keisarikunnan ja piiritysajan Latsarus oli taas noussut kuolleista. Heitettyään peitteen päältä ja pudistettuaan pois siteet, yritti se alkaa uutta elämää, elää omin voiminsa, hengittää omilla keuhkoillaan ja vetää perässään kaikki heränneet ranskalaiset kommunit. Kaikki nuoreutui tässä uudessa elämässä. Nekin, jotka vielä kuukausi takaperin olivat epätoivoisia, loistivat nyt innostuksesta. Tervehdittiin toisiaan ja puristeltiin toistensa käsiä, tuntematta toisiaan. Niin, emme olleet vieraita, me olimme saman tahdon, saman uskon, saman rakkauden lapsia.

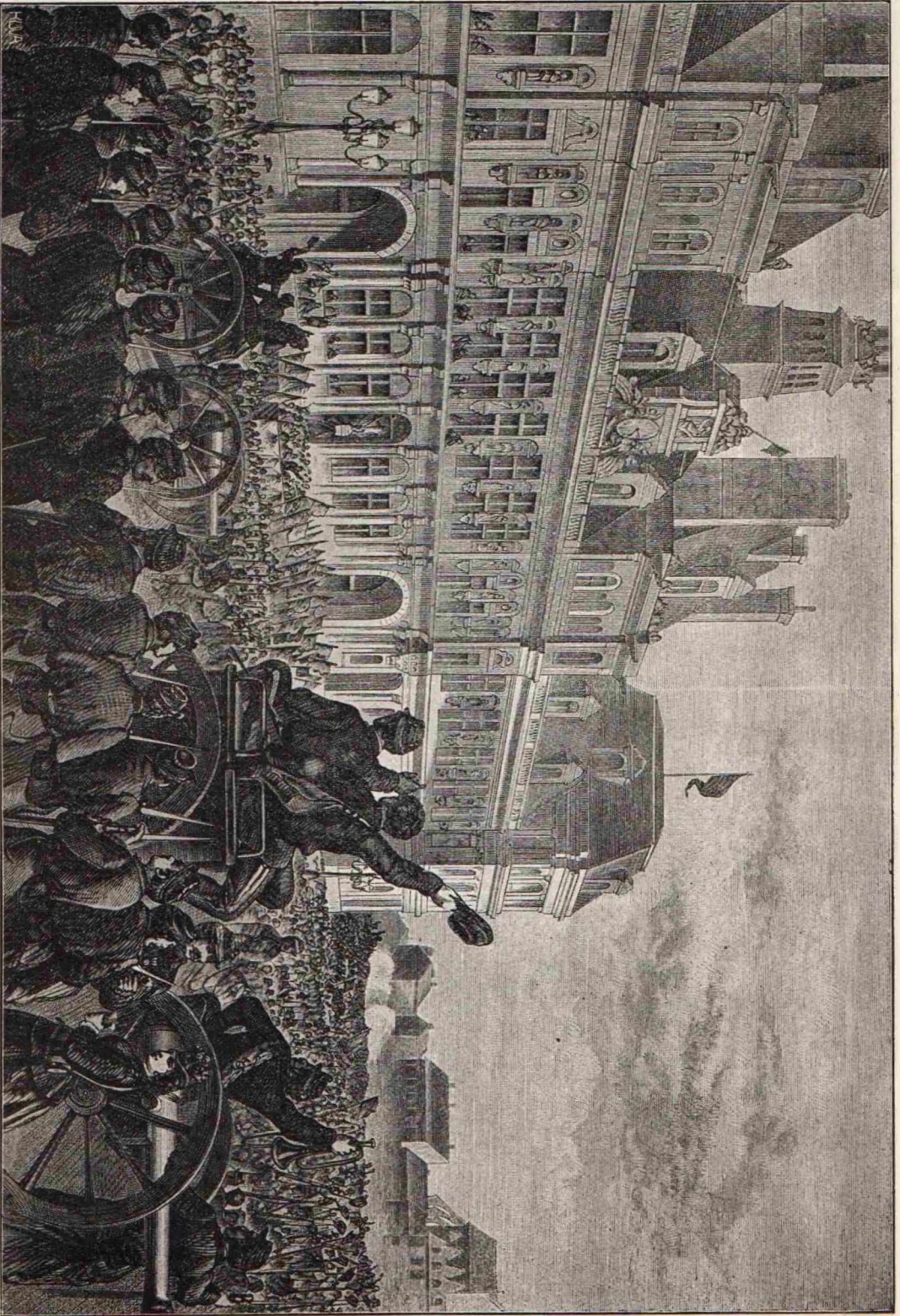
Sunnuntai, maaliskuun 26 päivä oli ilon ja auringon päivä. Parisi hengähti taas helpotettuna ja onnellisena, ikäänkuin joku, joka on päässyt pimeydestä tahi pelastunut suuresta vaarasta. Versailles'issa ovat kadut synkkiä, santarmit ovat miehittäneet aseman, vaativat raa'asti matkustajilta passia, ottavat takavarikkoon kaikki Parisin sanomalehdet ja vangitsevat ihmisiä, niin pian kuin nämä osottavat pienintäkään myötätuntoisuutta pääkaupunkia kohtaan. Pariisiin on sisäänpääsy vapaa. Kaduilla on vilkasta elämää, kahviloissa meluisaa, sanomalehtipoika huutaa samassa hengenedossa „Paris Journal'ia“ ja „Kommunia“, hyökkäyskirjotuksia kaupungintaloa vastaan ja muutamia myrkyllisiä vastalauseita on kiinnitetty muureille keskustoimikunnan julistuksien viereen. Kansa ei tunne enää mitään suuttumusta, koska sen ei enää tarvitse mitään pelätä. Vaalilippu on tunkenut kiväärin pois tieltään.

Picard'in ehdotus myönsi Parisille ainoastaan 60 valtuusmiestä, kolme joka kaupunginosasta, katsomatta siihen, oliko kaupunginosan väkiluku suuri tahi pieni. Niinpä olisi yhdennentoista kaupunginosan 150,000 asukasta kohti tullut yhtä paljon edustajia, kuin kuudennentoista kaupunginosan 45,000 asukasta kohti. Keskustoimikunta oli päättänyt antaa valita yhden valtuusmiehen jokaista 20,000 asukasta kohti ja sellaista puoluetta kohti, jossa oli 10,000 jäsentä, s. t. s. 90 kaikkiaan. Vaalin täytyi tapahtua helmikuun listain ja entisen tavan mukaan, toimikunta oli ainoastaan julkilausunut toivomuksen, että tulevaisuudessa nimen mukaan tapahtuva äänestys tunnustettaisiin ainoaksi kansanvaltaisten periaatteiden mukaiseksi äänestystavaksi. Esikaupungit kuulivat sen ja valitsivat avonaisilla vaalilipuilla. St. Antoin'in kaupunginosan valitsijat marssivat pitkässä jonossa, punainen lippu etunenässä ja vaalilippu hatussa Bastille-torin patsaan ohi vaalipaikkoihinsa.

Pormestarien yhtyminen ja vaalijulistus sai myöskin porvarilliset kaupunginosat ottamaan osaa äänestykseen. Vaalit tulivat siten laillisiksi, koska hallituksen valtuutetut olivat ne vahvistaneet. Vaaleihin otti osaa 287,000 henkeä; suhteellisesti paljon suurempi määrä kuin helmikuun vaaleihin, sillä piirityksen jälkeen olivat kaikki jonkun verran varakkaat ihmiset siirtyneet maaseudulle virkistymään.

Tämä oli vapaan kansan avonainen äänestys. Ei ollut poliiseja salien ovilla, ei minkäänlaisia salajuonia. Ja kumminkin sähkötti herra Thiers maaseudulle: „Vaalit tulevat tänään tapahtumaan ilman äänestysvapautta ja ilman siveellistä edesvastuuntunnetta.“ Vapaus oli päinvastoin niin ehdoton, ettei koko Parisissa kuulunut ainoatakaan vastalauseita.

Itse maltillisetkin lehdet kiittivät sitä kirjoitusta „Officiel'issa“, jossa edustaja Longuet esitti tulevan kunnallisneuvoston tehtäviä: „Ennen kaikkea on sen määriteltävä tehtävänsä ja rajotettava valtuutensa. Sen ensimmäisenä työnä on käsitellä ja laatia kunnallisasetus. Niin pian



KOMMUNI. JUISTETAAN

kuin tämä on valmis, on sen etsittävä keinoja, joilla voitaisiin saada Keskushallitus hyväksymään ja vahvistamaan tämä kunnallista itsehallintoa määrittelevä laki.“ Tämä avomielisyys, viisaus ja maltillisuus, joka oli ominaista kaikille virallisille julistuksille, liikutti lopuksi kovimpiakin sydämiä. Ainoastaan Versailles'issa ei vihanen ulvonta tahtonut lakata. Samana päivänä huusi Thiers puhujalavalta: „Ei, Ranska ei sylissänsä anna niiden kurjien riemuita voitostaan, jotka ovat tahtoneet verellä sen tahria!“

Seuraavana päivänä kokoontui 200,000 „näitä kurjia“ kaupungintalolle, asettaakseen valitut virkoihinsa. Pataljoonat kulkivat rumpuja päristäen, frygialainen myssy lipun nokassa ja punaset vaatekaistaleet kiväärien päissä sekä niiden linja-, tykki- ja merisotilasten vahvistamina, jotka pysyivät uskollisina Parisille. Nämä joukot virtasivat kaikkia katuja pitkin Grève-torille, ikäänkuin jättiläisvirran tuhannet purot. Kaupungintalon edustalle, vastapäätä pääovea, oli sijoitettu iso puhujalava. Tasa-valtaa esittävä naisen rintakuva, joka on koristettu punaisilla nauhoilla ja lipuilla, tarkastaa ja hallitsee kokousta. Talon katolla ja tornissa liehuvat äärettömän isot punaset liput, ikäänkuin tulikielet, jotka ilmoittavat koko Ranskalle hyvää sanomaa. Sata pataljoonaa marssii torille ja asettuu auringossa loistavine pistimineen kaupungintalon edustalle. Toiset, jotka eivät enää pääse lähemmäksi, täyttävät koko alan Sevastopolin bulevardiin saakka ja miehittävät laiturit. Puhujalavan eteen on asetettu lippuja, niiden joukossa on muutamia kolmivärisiä, vaan kaikki punasella reunustettuja, ollen kaikki kansanhallituksen vertauskuvana. Sillä välin kun tori täyttyy viritetään lauluja, soittokunnat esittävät marseljeesia ja „Lähtölaulua“, torvet räikkyvät, vanhan Kommunin kanuunat paukkuvat rannalla.

Yhtäkkiä melu lakkaa ja tulee hiljaista. Keskustoimikunnan jäsenet, punainen vyö vyötäisillä, ilmestyvät puhujalavalle. Ranvier alkaa puhua: „Keskustoimikunta luovuttaa valtansa Kommunin käsiin. Kansalaiset, sydämeni on niin riemua täynnä etten kykene mitään puhetta pitämään. Sallikaa minun vaan kiittää Parisin kansaa esimerkiksi, jonka se on antanut koko mailmalle.“ Eräs toimikunnan jäsen julistaa valittujen nimet. Rummut pärisevät, soittokunnat ja kaksisataatuhatta ihmisääntä virittävät taas marseljeesin, muita puheita ei tahdota kuulla. Tuskin onnistui Ranvier'in eräänä väliaikana huutaa: „Kansan nimessä, Kommuni on julistettu!“

Yksi yhteinen huuto, joka tulee syvältä 200,000 ihmisen sydäimestä vastaa: „Eläköön Kommuni!“ Punamyssyt tanssivat pajunettien nokassa, lippuja liehutetaan. Ikkunoista ja katoilla heiluttavat tuhannet kädet valkoisia liinoja. Nopeasti toinen toistaan seuraavat kanuunanlaukaukset, musiikkiköörit, torvet, rummut, kaikki yhtyvät äärettömäksi koko-

naisuudeksi. Kaikki sydämet iloitsevat, kyyneleitä loistaa silmissä. Suuresta liittoutumisesta saakka ei mikään ollut niin voimakkaasti liikuttanut Parisia.

Brunel johti hyvin taitavasti pataljonia pois, niin että myöskin ulkopuolella seisovat pataljonat saivat marssia torille ja tervehtiä Kommunian. Tasavallan rintakuvan edessä laskettiin liput alas, upseerit tervehtivät miekallaan ja sotilaat tekivät kunniaa kivärillään. Viimeiset rivit hajaantuivat vasta kello 7.

Herra Thiers'in tiedustelijat palasivat peljästyneinä takaisin ja sanoivat hänelle: „Koko Parisi oli siellä.“ Ja Keskustoimikunta voi innostuneena huutaa: „Tänään on Parisi avanut puhtaan sivun historian kirjassa ja on sille kirjottanut mainehikkaan nimensä. Kertokoot herroillensa Versailles'in vakoojat, jotka maleksivat ympärillämme, mitkä tunteet vuotavat koko väestön rinnasta. Kuvatkaa nämä vakoojat heille sen suurenmoisen näytelmän, kuinka kansa vallottaa taas takaisin ylivaltansa.“

Tämä salamanisku olisi saanut itse sokeatkin näkeviksi. 287,000 valitsijaa, 200,000 ihmistä, jotka yht'aikaa yksimielisinä korottavat äänensä — se ei enää ollut mikään salainen toimikunta, mikään kourallinen kiihottajia ja katuryöväriä, kuten jo kymmenen päivää oli väitetty. Siinä ääretön voima palveli määrättyä aatetta: kunnallista riippumattomuutta, Ranskan henkisen elämän perustetta. Se todisti suunnatonta voimaa tänä yleisen heikkouden hetkenä, ja siinä oli keksintö, yhtä arvokas kuin kompassi, joka pelastetaan haaksirikosta ja joka itse puolestaan pelastaa haaksirikkoutuneet.

Tämä oli unohtumaton tunti, historiamme viimeinen auringonsäde! Liitto, joka ennustaa meille aamunkoittoa oli taas solmittu. Sama liekki puhdistaa kaikki sydämet, yhdistää pikkuporvariston köyhälistöön ja liikuttaa keskiporvariston sydämiä. Sellaisina silmänräpäyksinä muuttuu koko kansa perustuksiaan myöten.

Vapaamieliset, jos te tosiaankin sydämestänne olette keisarikunnan aikana vaatineet laajaa itsehallintoa, tasavaltalaiset, jos te käsitätte kesä- ja joulukuun tapahtumia, radikaalit, jos te tosiaankin tahdotte kansan itsehallintoa, niin totelkaa tätä uutta ääntä, kääntäkää purtenne uudistuksien raittiin tuulenpuuskan mukaan!

Preussiläinen ympäröi meidät! — Mitä se tekee? — Eikö aseiden takominen vihollisen silmien edessä todista korkeampaa sielunvoimaa? Kansalaiset, eikö yksi teidän esi-isistänne, Etienne Marcel tahtonut uudistaa Ranskaa vihollisen silmäin edessä? Eikö teidän konventtinne toiminut ukkosilmassa?

Mitä he vastaavat? — Kuolemaa!

Kansalaisriidan punasen tulen loistaessa häviää tekoväri poskilta, putoavat naamarit. Siinä he seisovat rivissä: monarkistit, klerikalit,

vapaamieliset, radikalit, samoin kuin vuosina 1791, 1794, 1848; kaikki ovat he nostaneet kätensä kansaa vastaan, kaikki ovat samaa armeijaa vaikka eri univormuissa. Heidän itsehallintonsa on maalaisaatelisten ja kapitalistien feodalivaltaa, heidän kansanvaltansa on yleisten varojen riistämistä heidän omaksi hyväkseen, ja koko heidän valtiomiestensä politisena viisautena ovat vaan joukkomurhat ja piiritystilat.

Mikä porvaristo koko maailmassa olisi sellaisten häviöitten jälkeen jättänyt hoitamatta ja huolellisesti suojelematta sellaista odottamattomien voimien lähdeä? Vaan näillä, nähdessään Parisin kykenevän synnyttämään kokonaan uuden maailman, huomatessaan että Parisin sydän kokosi itseensä Ranskan hellimmän veren, oli ainoastaan yksi ajatus: saada iskeä Parisin suonta.

YHDEKSÄS LUKU.

„Kaikki Ranskan osat ovat yhtyneinä ja liittoutuneina Kansalliskokouksen ja hallituksen ympärillä.“

Herra Thiers kiertokirjeessään maaseudulle maaliskuun 23 päivän illalla.

KOMMUNI LYON'ISSA, ST. ETIENNE'SSA JA CREUZOT'ISSA.

Mitä teki maaseutu? Se eli useampia päiviä Thiers'in valheellisista sähkösanomista ¹⁾ kun se ei saanut Parisin lehtiä, sitten tarttui se Keskustoimikunnan allekirjotuksiin ja kun se ei nähnyt niiden joukossa vasemmistoa, eikä kansanvallan suurmiehiä edustettuina, sanoi se: „Ketä ovat nämä tuntemattomat?“ Porvaristasavaltalaiset, jotka eivät piirityksestä mitään tietäneet ja jotka aina olivat tuhannen peninkulman päässä työläisistä, ja joita sitäpaitsi vanhoillinen sanomalehdistö hyvin taitavasti veti nenästä, sanoivat, kuten heidän esi-isänsä kerran hokivat: „Pitt ja Coburg“, kun he eivät kyenneet käsittämään jotain kansallisiikettä: „Nämä tuntemattomat voivat olla ainoastaan bonabartisteja.“ Kansalla yksin oli oikea vaisto.

Ensimmäisen vastakaiun löysi Kommuni Lyon'issa. Se oli välttämätön vastavaikutus. Edustajakamarin hallinnon alettua tunsivat työläiset

¹⁾ Me tulemme näkemään sen verrattoman valheitten sotaretken kehityksen, jonka hän alkoi. 19 p:nä hän kirjotti: „Armeija, jossa on 40,000 miestä, on hyvässä järjestyksessä keskittynyt Versailles'iin.“ Todellisuudessa siinä oli 22,000 miestä (tämän luvun hän itse ilmoittaa tutkimuksessa) ja nämäkin olivat aivan hajaannustilassa. 20 päivänä hän kirjotti: „Hallitus ei tahtonut ryhtyä mihinkään veritöihin, niin suuresti kuin sitä siihen hännättiinkin.“ 21 päivänä on armeija jo noussut 45,000:een. „Kapinaa moititaan yleisesti.“ 22 p:nä kirjojetaan: „Kaikilta tahoilta tarjotaan hallitukselle reservipataljoneja, tukeakseen sitä taistelussa anarkiaa vastaan.“ 27 päivänä, sillä välin kun ääniä laskettiin: „Melkonen osa Parisin asukkaista ja kansalliskaartista vaatii maaseudun apua järjestyksen palauttamiseksi.“

Kaikki nämä tiedonannot *„kirjotti maaliskuun 19 päivästä alkaen Parisiu valloituksen saakka joka ilta omakätisesti herra Thiers itse“*, kertoo Jules Simon.

itsensä pettyneiksi. Kaupunginvaltuusmiehet, jotka olivat heikkoja ja pelkurimaisia, jopa osaksi taantumusmielisiä, olivat ottaneet pois punasen lipun sillä tekosyyllä, „että ylpeän lipun, joka merkitsee taistelua vereen saakka, ei pitäisi nähdä Ranskan nöyryytystä.“ Tämä typerä nenästäveto ei kumminkaan saanut kansaa petetyksi, vaan asettui tämä vartioimaan lippujaan Guillotièren esikaupungissa. Uusi kuvernööri Valentin, raaka ja häijy entinen upseeri, joka muistutti Clément Thomas'ta, osotti hyvin selvästi työläisille, minkälaista tasavaltaa heille valmistettiin.

19 päivänä, ensimmäisen tiedon saavuttua tapahtumista, olivat tasavaltalaiset valveilla, eivätkä salanneet myötätuntoisuuttaan Parisia kohtaan. Seuraavana päivänä antaa Valentin ärsyttävän julistuksen, ottaa Parisin sanomalehdet takavarikkoon ja kieltäytyy ilmottamasta sähkösanomien sisältöä.

21 päivänä kiivastuvat useat kaupunginvaltuustossa ja eräs sanoo: „Olkaamme niin rohkeita, että julistamme Lyonin Kommunion!“

22 päivänä päivällisaikaan kokoontui 800 kansalliskaartin edustajaa Pyhän Pietarin palatsiin. Ehdotettiin, että olisi valittava Parisin ja Versailles'in välillä. Eräs kansalainen, joka oli saapunut Parisista, selitti liikkeen luonnetta. Useat tahtoivat, että heti paikalla käytäisiin Parisin puolelle. Kokous laittoi lopuksi lähettiläitä kaupungintalolle vaatimaan kunnallisivapauksien laajentamista. Pormestarin piti tulla kansalliskaartin ylipäälliköksi ja hänen piti saada myöskin kuvernöörin valtuudet.

Kaupunginvaltuustolla oli silloin juuri istunto. Pormestari Hènon, vuoden 1848 miehiä, taisteli kovasti Versailles'in puolesta. Guillotièren pormestari Crestin, tunnettu tasavaltalainen, vaati että vähintään pantaisiin vastalause Versailles'ia vastaan. Muut tahtoivat, että kaupunginvaltuusto laajentaisi valtuuksiaan. Hènon uhkasi jättää erohakemuksensa, jos mentäisiin pitemmälle ja ehdotti että lähdetäisiin joukossa kuvernöörin luo, joka paraikaa kutsui kokoon taantumuksellisia pataljoneja.

Pyhän Pietarin palatsin lähettiläät saapuvat. Hènon ottaa ne tui-masti vastaan. Tulee lähetystöjä toisensa perästä, vaan kaikki saavat kieltävän vastauksen. Sillä välin varustautuvat Brotteaux ja Guillotièren kaupunginosien pataljonat ja kello 8 seuduissa täyttää suuri kansanjoukko Terreaux-torin, huutaen: „Eläköön Kommuni! Alas Versailles!“ Taantumukselliset pataljonat eivät tottele kuvernöörin käskyä, eivätkä kokoontu.

Osa kaupunginvaltuustoa palaa kello 9 istuntoon, sillä välin kuin toinen osa Hènonin johdolla pidättelee lähettiläitä. Pormestarin erään vastauksen jälkeen, joka ei jätä enää mitään toivoa, vallottavat lähettiläät istuntosalin. Kansanjoukko kuulee sen ja hyökkää kaupungintalolle. Lähettiläät istuutuvat valtuuston pöydän ääreen ja nimittävät Crestin'in Lyonin pormestariksi. Hän kieltäytyy ja kun häntä pyydetään selittä-

mään kieltäytymisensä syitä, lausuu hän, että liikkeen johto kuuluu niille, jotka ovat sen alkuun panneet. Pitkän melun jälkeen valitsevat kansalliskaartilaiset kunnallisvaliokunnan, jota johtamaan asetetaan viisi neuvosta: Crestin, Durand, Bouvatier, Perret ja Velay. Lähettiläät kutsuvat Valentinin sisään ja kysyvät pitääkö hän Versailles'in puolta. Hän vastaa, että hänen julistuksensa eivät siinä suhteessa jätä epäilyksen varaa. Hänet vangitaan. Sitte päätetään julistaa Kommuni, hajottaa kaupunginvaltuusto, erottaa kuvernööri sekä asettaa kansalliskaartin kenraaliksi Ricciotti Garibaldi, jota suosittivat hänen nimensä ja ne palvelukset, joita hän oli osottanut Vogesi-armeijalle. Nämä päätökset julistetaan kansalle, joka tervehtii niitä suosionosotuksilla. Punanen lippu ilmestyy taas isolle parvekkeelle.

23 päivänä selittivät edellisenä päivänä valitut neuvokset olevansa vailla valtuuksia ja kapinalliset ovat pakotetut vallan yksin esittäytymään Lyon'ille ja naapurikaupungeille. „Kommuni“, sanoivat he, „täytyy suojella Lyon'in oikeutta, määrätä ja nostaa itse veronsa, hallita itse poliisinsa ja määrätä kansalliskaartinsa suhteen, joka pitää hallussaan kaikki vahvat asemat ja linnotukset.“ Tätä kuivaa ohjelmaa laajennettiin myöhemmin kansalliskaartin toimikuntain ja tasavaltalaisen liiton toimesta. „Kommuni vähentää verot, estää valtionrahojen tuhlauksen, perustaa ne yhteiskunnalliset laitokset, joita työläiset odottavat, helpottaa paljon kurjuutta ja kärsimyksiä, kunnes köyhyyden inhottava yhteiskunnallinen mätäpaise kokonaan häviää.“ Nämä olivat vallan riittämättömiä julistuksia, joissa ei ollut mitään loppulauseetta ja jotka eivät puhuneet mitään tasavallan vaaranalaisesta tilasta ja pappismielisten salaliitosta, mitkä olivat ainoita vipuja, joilla voitiin pikkuporvaristo saada liikkeelle.

Valiokunta oli jo alusta alkaen eristetty. Se oli vallottanut Charpennes'in linnotuksen, koonnut ampumavaroja, sekä asettanut kanuunoita ja kuularuisukuja kaupungintalon ympärille, vaan kansanpataljonat olivat, paria kolmea lukuunottamatta, kaikki vetäytyneet takasin, jättämättä ainoatakaan vartiojoukkoa jälkeensä, ja vastarinta sensijaan järjestäytyi yhä paremmin. Kenraali Crouzat kokosi rautatienasemalle kaikki sotilaat, merisotilaat ja reservijoukot, jotka olivat hajallaan ympäri Lyonia. Hénon nimitti erään kansalliskaartin kenraalin. Järjestyspataljonain upseerit panivat vastalauseen Kommunia vastaan ja asettuivat kaupunginvaltuuston käskettäviksi, joka piti istuntoja pormestarien huoneessa, parin askeleen päässä valiokunnasta.

Ottamatta huomioon, että se edellisenä päivänä oli hajottanut valtuuston, kutsui valiokunta valtuuston pitämään istuntoja tavallisessa istuntosalissaan. Se lähtikin sinne kello neljä, valiokunta jätti sille sijansa, sillä välin kuin kansalliskaartilaiset asettuivat yleisölle varatuille

paikoille. Jos tällä keskiporvaristolla olisi ollut jonkun verran voimaa, jos se vähääkään olisi voinut nähdä edeltäpäin vanhoillisten kiukkaa, niin olisi tasavaltalaisista valtuusmiehistä tullut tämän kansanliikkeen johtajia. Mutta siihen kuului puoleksi juuri sitä kauppiasyliymystä, joka oli tehnyt kaikenlaisia kepposia voidakseen olla uhraamatta kansallista puolustusta varten varoja, ja toinen puoli niistä oli noita ylpeitä radikaleja, jotka kyllä tahtoivat käyttää hyväkseen työmiehiä, vaan eivät aikoneetkaan vapauttaa niitä. Sillä aikaa kun he neuvottelivat pääsemättä mihinkään päätökseen, tuli yleisö kärsimättömäksi ja huusi heille jotain. Tämä muka loukkasi heitä siihen määrään, että he lopettivat karskisti istuntonsa laatiakseen Hënonin kanssa adressin.

Illalla saapui kaksi Parisin Keskustoimikunnan jäsentä Duguesclininkadun klubille. Heidät vietiin kaupungintalolle, jossa he isolta parvekkeelta puhuivat kansalle, joka vastasi huudoilla: „Eläköön Kommuni! Eläköön Paris!“ Myöskin Ricciottin nimeä tervehdittiin suosionosoituksilla.

Tämä oli ainoastaan mielenosotusta. Lähettiläätkin olivat liian tottumattomia, voidakseen elähyttää liikettä ja sitä johtaa. 24 päivänä oli enää ainoastaan muutamia uteliaitten muodostamia ryhmiä Terreaux-torilla. Lyon'in isoimmat sanomalehdet, radikalinen, vapaamielinen ja pappismielinen kieltäytyvät „jyrkästi kaikesta yhteistoiminnasta Parisin, Lyon'in tahi muitten kapinain kanssa.“ Kenraali Crouzat levitti huhuja, että Dijonissa majailevat preussilaiset uhkaisivat muka 24 tunnin kuluessa vallottaa Lyon'in, ellei järjestys tulisi palautetuksi. Valiokunta, joka yhä enemmän ja enemmän veltostui, kääntyi uudelleen valtuuston puoleen, joka istui pörssissä ja ehdotti, että se ottaisi hallituksen käsiinsä. Valtuusto kieltäytyi kaikista neuvotteluista. „Ei“, sanoi pormestari, „me emme koskaan suostu Kommuniin.“ Ja kun Belfortin nostoväen saapumisesta oli ilmoitettu, päätti valtuusto ottaa sen juhllallisesti vastaan. Tämä oli sodanjulistus.

Neuvottelut olivat kestäneet koko iltapäivän ja myöhään iltaan saakka. Kaupungintalo tyhjentyi yhä enemmän, valiokunnan jäsenet hävisivät. Kello neljä aamulla luopuivat viimeiset kaksi jällejäännyttä valtuuksistaan¹⁾, lähettivät pois vartijat, jotka vartioivat kuvernööriä, ja poistuivat kaupungintalolta. Aamulla näki Lyon, että Kommuni oli hävinnyt.

¹⁾ He lausuivat selityksessään: „Ottaen huomioon, ettei Lyon'in väliaikainen Kommuni, jonka kansalliskaarti on asettanut, saa enää tukea kansalliskaartista, julistavat Kommunin jäsenet itsensä vapaiksi velvollisuuksistaan valitsijoitaan kohtaan ja luopuvat kaikesta vallasta, jonka he ovat heiltä vastaanottaneet.“

Samana iltana, jolloin liike sammui Lyon'issa, heräsi se St. Etienne'ssa. Lokakuun 31 päivästä saakka, jolloin Kommuni oli vähällä tulla virallisestikin julistetuksi, olivat sosialistit lakkaamatta vaatineet sitä, huolimatta kunnallisneuvoston vastusteleemisista, jopa uhkauksistakin.

Oli olemassa kaksi tasavaltalaista keskustaa, kansalliskaartin toimikunta ja Tasavaltalainen liitto, johon edistysmieliset tasavaltalaiset kuuluivat. Kunnallisneuvostoon kuului, muutamia poikkeuksia lukuunottamatta, niitä radikaleja, jotka osaavat ainoastaan vastustaa kansaa, jotta taantumus ne sitten voisi helposti musertaa. Toimikunta ja liitto liittoutuivat vaatimaan Kommunia täydellistä uudistusta.

18 päivä maaliskuuta sai työmiehet innostumaan. Radikalinen sanomalehti „Eclairneur“ lausui, vetämättä kumminkaan johtopäätöstä: „Jos eduskunta voittaa, on tasavalta hukassa; jos taas toiselta puolelta Parisin edustajat luopuvat keskustoimikunnasta, niin on heillä syytä siihen.“ Kansa kävi suoraan asiaan. 23 päivänä lähetti „Neitsyen“-klubi edustajansa kaupungintalolle vaatimaan Kommunia. Pormestari lupasi esittää kysymyksen tovereille. Myöskin liitto tuli ja vaati, että se saisi lähettää valtuustoon jonkun määrän edustajia.

Seuraavana eli 24 päivänä tulivat lähettiläät uudelleen. Valtuusto julisti eroavansa ja istuvansa ainoastaan siksi kunnes uudet vaalit tapahtuvat, jotka luvattiin panna lähimmässä tulevaisuudessa toimeen. Tämä oli ainoastaan tekosyy, sillä samana päivänä oli väliaikainen kuvernööri Morellet kehottanut asukkaita olemaan julistamatta Kommunia ja kunnioittamaan eduskunnan auktoriteettia. Kello 7 illalla vaihtoi eräs kansalliskaartin komppania vartiovuoroa huutaen: „Eläköön Kommuni!“ Keskustoimikunta lähetti edustajia liiton luo ja kehotti sitä yhdessä kanssaan hyökkäämään kaupungintalolle. Radikalit kieltäytyivät, he väittivät, että neuvoston lupaus oli riittävä, että Parisin ja Lyon'in liikkeiltä puuttuu selvyyttä, ja että täytyy pitää yllä julkista järjestystä ja rauhaa.

Näiden neuvottelujen kestäessä, kokoontui kansa „Neitsyen“ klubiin, valitti ensimmäisten edustajainsa velttoutta ja päätti valita uudet ja saattaa ne itse perille, jotteivät ne voisi perääntyä. Kello 10 saapui kaksi 400 miehen komppania sen ristikon edustalle, joka ympäröi kaupungintaltoa. Tämä oli sulettu uuden kuvernöörin, herra de l'Espée'n, erään kaivos herran käskystä, joka juuri oli saapunut ja jolla oli vakava aikomus hajottaa kapinoitsijat. Vaan kun kansa pudisteli ristikkoja, täytyi sen lähettiläät, niin vastenmielistä kuin se olikin, päästää edes sisään. Nämä tapasivat pormestarin ja Morellet'in, vaativat Kommunia ja siksi kunnes se on perustettu, erään kansan valitseman toimikunnan asettamista. Pormestari kieltäytyi, vanha kuvernööri innostui todistamaan,

että Kommuni oli muka preussilaistä keksintöä. Kun hän sitten alkoi tulla epätoivoon siitä, ettei hän kykene käännyttämään lähettiläitä, antoi hän tiedon siitä herra de l'Espée'lle — kuvernöörintalo oli kaupungintalon vieressä — ja kummankin onnistui paeta puutarhan kautta ja päästä kenraali Lavoye'n, linnotuksen päällikön luo.

Keskivyöllä kun lähettiläiden ei onnistunut saada mitään aikaan, selittivät he, ettei kukaan saa poistua kaupungintalosta ja lähtivät ristikon luo neuvottelemaan mielenosottajain kanssa. Toiset hakivat aseita, toiset tunkeutuivat porvarien saliin, jossa pitivät istunnon. Yö oli hyvin levoton. Lähettiläät, jotka juuri olivat saaneet tiedon Lyon'in tappiosta, olivat kahden vaiheella. Kansa uhkasi ja vaati, että soitettaisiin kenraalimarssia. Pormestari kieltäytyi. Viimein kello 7, hän keksi tekosyn, hän lupasi nimittäin ehdottaa kansanäänestyksen toimeenpanoa Kommunin asettamisesta. Eräs lähettiläs luki tämän selityksen kansalle, joka silloin poistui kaupungintalolta.

Samassa silmänräpäyksessä sai herra de l'Espée loistavan ajatuksen antaa soittaa kenraalimarssia, jota kansa oli keskiyöstä saakka turhaan vaatinut. Hän kokosi ensi aluksi muutamia järjestyspuolueen kansalliskaartilaisia, palasi sitten tyhjänä olevaan kaupungintaloon ja ilmotti julistuksella voitostaan kaupungille. Kun kunnallisneuvosto hänelle ilmotti aamulla tehdyn sopimuksen, kieltäytyi hän asettamasta määräaikaa vaaleja varten. Sitäpaitsi, lisäsi hän siihen, oli hänelle kenraali luvannut linnotuksesta apua.

Kello 11 on kuvernöörin kenraalimarssi rummuttanut kokoon kaikki kansanpataljonat. Kaupungintalon edustalle muodostuu ryhmiä, jotka huutavat: „Eläköön Kommuni!“ De l'Espée kääkee kutsumaan varusväen, 250 jalkasotilasta ja kaksi eskadronaa husareja, jotka epäröiden lähestyvät. Joukko ympäröi ne, neuvosto panee vastalauseen ja kuvernöörin täytyy lähettää sotilaansa jälleen kotiin. Nyt vastustaa kansanjoukkoa enää ainoastaan kourallinen palosotilaita ja kaupungintalolla on myöskin vielä pari komppaniaa, joista ainoastaan yksi on järjestyksenpitoa varten.

Puolipäivän seudussa tulee eräs lähetystö ja vaatii valtuustoa pitämään lupauksensa. Läsnaolevat valtuuston jäsenet — ainoastaan pieni määrä — suostuvat ottamaan kunnallisvaltuustoon kaksi edustajaa joka komppaniasta, vaan de l'Espée kieltäytyi nimenomaan millään tavalla myöntymästä. Kello 4 saapuu hyvin monilukuinen toimikunnan lähetystö. Kuvernööri puhuu jo kaupungintalon linnottamisesta. Mutta palosotilaat nostavat kiväärin, päästävät sisään ja de l'Espée on pakotettu ottamaan vastaan muutamia lähettiläitä.

Ulkona tunkeilee kansanjoukko levottomana ja suuttuneena turhista neuvotteluista. Puoli 5 tulevat vielä lisäksi asetehtaan työmiehet.

Eräästä talosta ammutaan laukaus, joka tappaa torilla olevan nyörintekijä Lyonnet'in. Satoja laukauksia kuuluu siihen vastaukseksi, rumpuja lyödään, torvet soittavat hyökkäyskäsä, pataljonat tunkeutuvat kaupungintaloon, sillävälän kun tutkitaan taloa, josta epäillään laukauksen tulleen.

Kiväärin laukauksien kuuluessa keskeyttää kuvernööri neuvottelut ja yrittää uudistaa yöllisen pakonsa. Hän eksi käytävissä, joku tunsu hänet, hänet vangittiin ja vietiin yhdessä väliaikasen prokuratorin kanssa isoon saliin ja sieltä ulos parvekkeelle kaikkien nähtäväksi. Kansanjoukko viheltää hänelle siinä luulossa, että hän on käsenyt ampumaan kansaa. Eräs järjestyspuolueen kaartilainen, herra von Ventavon, koettaa päästä pois kaupungintalolta, häntä epäillään Lyonnet'in murhaajaksi, asetetaan paareille, joilla ruumis juuri oli viety sairashuoneeseen ja kannetaan niillä ympäri kansanjoukossa.

Kuvernööri ja prokuratoru jätävät isoon saliin äärettömästi kiihtyneen joukon keskelle. Useat syyttävät de l'Espée'tä siitä, että hän keisarikunnan aikana muka oli käsenyt ampua Aubinin vuorityömiehiä. Hän puolustautuu ja lausui, ettei hän ole johtanut niitä, vaan Archambaultin kaivantoja. Häntä vaaditaan julistamaan Kommuni tahi eroamaan virasta. Hän kieltäytyy kummastakin. Ajan pitkään väsy kansanjoukko ja häviää; kello 8 on ainoastaan noin 40 kaartilaista salissa. Vangitut saavat jotain syötävää. Kun toimikunnan puheenjohtaja — toimikunta järjestäytyi paraikaa sivuhuoneessa — näki kaiken levollisena, poistui hän salista. Mutta kello 9 tuli kansanjoukko takasin; viha syytti uudelleen. Huudettiin: „Kommuni! Kommuni! Allekirjottakaa!“ de l'Espée tarjoutui allekirjottamaan, vaan sillä lisäyksellä, että hänet on pakotettu siihen. Vangit olivat kahden raivokkaan miehen, Victoiren ja Fillonin tarkastuksen alaisina, joista viimeainittu oli entinen karkotusvanki ja peräti typerä; hän kääntyi toisinaan kansanjoukkoa, toisinaan taas vankeja vastaan. Kello 10 seudussa tunkeudutaan äkkiä heidän päälleen. Fillon kääntyy ja aivan hurjistuneena ampuu hän kaksi laukausta, jotka tappavat hänen ystävänsä Victoiren ja haavottavat erään rummuttajan. Silmänräpäyksessä laukeavat muutkin kiväärut ja Fillon ja de l'Espée kaatuvat vierekkäin kuolleina. Prokuratoru, jota Fillonin ruumis suojeli, pääsi elävänä. Seuraavana päivänä hän, kuten Ventavon'kin, päästettiin vapaaksi.

Yön kuluessa kokoontui eräs valiokunta, jossa oli kansalliskaartin upseereja ja „Neitsyen“ klubin tottuneita puhujia. Tämä valtasi rautatieaseman, vallotti sähkölennättimen, ampumavarat ruutikellarista ja kutsui valitsijat kokoon 29 päiväksi. Se lausui: „Kommuni ei merkitse murhapolttoa, ei varkautta eikä ryöstöä, kuten tavallisesti kernaasti selitetään, vaan vapauksien ja riippumattomuuden vallottamista, jotka keisarillinen

NOUVELLE CARTE D'EUROPE DRESSEE POUR 1870



L'ANCIENNE CARTE, pour le plus grand nombre d'habitants de l'EUROPE, est représentée par le PORTUGAL. Le PRUSSIE, qui a le plus grand nombre d'habitants, est représentée par le plus grand homme de l'EUROPE. Le DANEMARK, qui a le plus grand nombre d'habitants, est représenté par un homme de petite taille. Le TURQUIE, qui a le plus grand nombre d'habitants, est représenté par un homme de petite taille. Le RUSSIE, qui a le plus grand nombre d'habitants, est représenté par un homme de petite taille. Le BRITANNIQUE, qui a le plus grand nombre d'habitants, est représenté par un homme de petite taille. Le SUÈDE, qui a le plus grand nombre d'habitants, est représenté par un homme de petite taille. Le NORVEGE, qui a le plus grand nombre d'habitants, est représenté par un homme de petite taille. Le PAYS-BAS, qui a le plus grand nombre d'habitants, est représenté par un homme de petite taille. L'ALLEMAGNE, qui a le plus grand nombre d'habitants, est représenté par un homme de petite taille. L'ITALIE, qui a le plus grand nombre d'habitants, est représenté par un homme de petite taille. L'ESPAGNE, qui a le plus grand nombre d'habitants, est représenté par un homme de petite taille. L'ANGLETERRE, qui a le plus grand nombre d'habitants, est représenté par un homme de petite taille. L'IRLANDE, qui a le plus grand nombre d'habitants, est représenté par un homme de petite taille. L'ECOSSE, qui a le plus grand nombre d'habitants, est représenté par un homme de petite taille. L'ECOSSE, qui a le plus grand nombre d'habitants, est représenté par un homme de petite taille. L'ECOSSE, qui a le plus grand nombre d'habitants, est représenté par un homme de petite taille.

PILAKUVA EUROPAN KARTASTA VUONNA 1870.

ja monarkistinen lainsäädäntö meiltä on riistänyt; se on tasavallan todellinen peruste.“ Siinä koko johdanto. Tässä työläisten mehiläis-pesässä, tuhansien Ricamarien ja Firminyn vuorityömiesten lähettyvillä, ei omistettu sanaakaan yhteiskunnalliselle kysymykselle. Valiokunta ei kyennyt mihinkään muuhun, kuin kenraalimarssin soittamiseen, joka täällä, kuten Lyon'issakin, jäi vaikutusta vaille.

Seuraavana päivänä, sunnuntaina, pysyi kaupunki rauhallisena ja uteliaana. Luettiin Kommunin julistuksia, joita oli lyöty seinille kenraalin ja prokuratorin julistuksen viereen. Viimemainittu puhui todellisena radikalina jostakin bonapartistisesta salaliitosta. Kenraali kehotti kunnallisvaltuustoa peruuttamaan erohakemuksensa. Hän löysi valtuuston jäsenet kasarmista, johon nämä olivat paenneet ja sanoi heille: „Minun sotamieheni eivät tahdo tapella, vaan minulla on tuhat kivääriä, jos tahdotte käyttää niitä niin eteenpäin!“ Valtuusto vastasi, ettei sillä ole sotilaallista tottumusta ja kieltäytyi, samaten kuin Lyon'issakin, lähemmästä lähettiläitä kaupungintalolle, „ottaen huomioon“, sanoi se, „että ainoastaan kunniallisten ihmisten kanssa voidaan neuvotella.“ 27 päivänä erosivat tasavaltalainen liitto ja „Eclairneur“-seura kokonaan toisistaan. Valiokunta pieneni pienenemistään. Illalla vastaanottivat nämä harvat jällellyneet kaksi nuorta miestä, jotka Parisin keskustoimikunnan edustajat olivat lähettäneet Lyon'ista. Nämä kehottivat vastarintaan, vaan kaupungintalo tyhjäntyi tyhjenemistään. 28 päivän aamulla ei siellä ollut kuin 100 miestä jälellä. Kello kuusi saapui kenraali Lavoye vogsilaisten vapaaehtoisten ja muutamien Montbrisonista saapuneitten joukkojen seuraamana. Kansalliskaartilaiden luo lähetettiin sovinnon hieroja, hän kehotti näitä riisumaan aseensa voidakseen välttää verenvuodatusta. Nämä suostuivat jättämään kaupungintalon.

Lukuisia vangitsemisia pantiin toimeen; vanhoilliset pommittivat Kommunია tavallisilla solvauksillaan. He kertoivat, että kuvernöörin murhaajien joukossa oli nähty ihmisyyöjiä¹⁾. „Eclairneur'ia“ ei yhtään hävettänyt todistella, että liike muka oli ollut bonapartistinen. Työmiehet

¹⁾ Täytyy kertoa muutamia pikkuseikkoja kokonaan, jotta lukija saisi jonkunlaisen käsityksen suurporvariston juoppohulluutta muistuttavasta raivosta niin pian kuin puhuttiin Kommunista. Neljä kuukautta niiden tapahtumien jälkeen kertoi kuvernööri Ducres, surkean kuuluisan Marne-siltojen rakennuttaja, maaliskuun 18 päivän tapahtumia tutkivan toimikunnan edessä seuraavaa: „Hänen ruumistaan ei säästetty, hänen päänsä leikattiin erikseen. Yöllä tuli eräs mies, — sitä on kauheata kertoa — joka oli ollut osallisena murhassa ja jota myöskin syytettiin oikeudessa, erääseen kahvilaan, tarjosi läsnäoleville kappaleita herra D el'Espé'en pääkallosta ja puri itse hampaillansa tämän pääkalлон palasia.“ Ja Ducras selitti asiasta vielä tarkemmin: „Tämä ihminen vangittiin, asetettiin oikeuden eteen ja vapautettiin oikeuden päätöksen kautta.“ Tätä kamalaa mielikuvitusta moittivat yksin radikali-poroparvaritkin.

kyllä tunsivat, että he olivat hävinneet ja herra de l'Espée'n juhlallisissa hautajaisissa kuultiin synkeätä nurinaa ja protesteja.

Creuzot'ssa kärsi köyhälistö samanlaisen tappion. Ja kumminkin oli kaupungin hallinto syyskuun 4 päivästä saakka sosialistien hallussa. 25 päivänä, kun saapui tietoja Lyonista, puhuttiin Kommunin julistamisesta. 26 päivänä huusivat kansalliskaartilaiset paraatissa: „Eläköön Kommuni!“ ja kansanjoukko saattoi heidät kaupungintalon torille, jota kyranssieri-översti Gerhardt piti hallussaan. Hän komensi jalkaväkeä ampumaan, vaan nämä kieltäytyivät. Hän käski ratsuväkeä hyökkäämään, silloin kaartilaiset laskivat painettinsa ja vallottivat kaupungintalon. Dumay julisti Versailles'in hallituksen erotetuksi, julisti Kommunin alkaneeksi ja punanen lippu nostettiin raatihuoneelle.

Mutta sielläkin, kuten kaikkialla muualla, oltiin toimettomina. Creuzot'in päällikkö tuli seuraavana päivänä takasin lisäjoukkojen seuraamana, hajotti kansanjoukon, joka uteliaana ja ilman vastarinnan aikomustakaan täytti torin, ja otti kaupungintalon taasen haltuunsa.

Neljän päivän kuluessa kadotti Kommuni kaikki vallankumoukselliset pesänsä idässä, Lyo'in, St. Etienn'en ja Creuzot'in. Seuratkaamme nyt Rhônea pitkin etelään.



KYMMENES LUKU.

KOMMUNI MARSEILLE SSA, TOULOUSE SSA JA NARBONNE SSA.

Helmikuun 8 päivän vaaleista alkaen oli Marseille'ssa alkanut taas kuulua samaa nurinaa kuin sodankin aikana. Taantumuksellisten ylivoimasta, herra Thiers'in nimityksestä, äkkinäisestä häpeällisestä rauhasta, odotettavissa olevasta yksinvallasta, kaikista ärsytyksistä ja tappioista, oli tämä urhoollinen kaupunki kärsinyt yhtä elävästi kuin Parisikin. Tieto maaliskuun 18 päivästä singahti ikäänkuin ruutitynnryiin. Kumminkin odotettiin selityksiä siksi kunnes 22 päivänä saapui surkean kuuluisa Rouher-Canrobertin sähkösanoma.

Paikalla täytyivät klubit, jotka muutenkin näyttelivät tärkeätä osaa Marseille'n kiihkeässä elämässä. Viisaat ja varovaiset radikalit pitivät kansalliskaartin klubia hallussaan, kun sitävastoin kansanmieliset joukot virtasivat Eldoradoon. Siellä juhlittiin Gaston Crémieux'tä, siroa ja naisellisen hienoa puhujaa, jolla, kuten hän Bordeaux'ssa oli osottanut, oli tosiaan onnellisia päähänpistoja. Hänen vaikutuksestaan Gambetta tuli Marseille'ssa valituksi eduskuntaan keisarikunnan aikana. Hän kiihuhti kansalliskaartin klubiin, syytti Versailles'ia ja selitti, ettei tasavaltaa saisi päästää kumoon, vaan oli toimittava. Klubi oli tosin sangen suutunut sähkösanoman johdosta, mutta ei kumminkaan tahtonut hätäillä. Klubin mielestä ei Keskustoimikunnan julistuksissa ilmennyt mitään selvää ja määrättyä politiikkaa. Koska ne olivat tuntemattomien allekirjottamia, voi koko se homma muka olla — bonapartistien peliä.

Tämä jakobinilainen epäily oli vallan naurettavaa Marseille'ssa, missä herra Thiers'in sähkösanoma oli aikaansaanut kiihtymystä. Kuka tuoksui enemmän bonapartistilta: nämä tuntemattomatko, jotka nousivat Versailles'ia vastaan, vaiko herra Thiers, joka suojeli Rouher'ia ja hänen ministerejensä ja joka komeili Canrobertin ehdotuksella?

Bouchet'in, virkaatekevän prokuratorin puheen jälkeen palasi Crémieux ensi yritykseensä ja läksi klubin edustajain seuraamana Eldoradoon. Siellä hän luki ja selosti Parisin „Officiel'ia“, jonka hän oli saanut

kuvernöriltä, ja lopetti seuraavilla sanoilla: „Versailles'in hallitus on nostanut sauvansa sitä vastaan, jota se kutsuu Parisin kapinaksi, vaan sauva on särkynyt sen käsissä ja siitä on syntynyt Kommuni. Vanno-kaamme, että me yksimielisinä tulemme puolustamaan Parisin hallitusta, sitä ainoata, jonka oikeaksi tunnustamme.“

Erottiin valmiina vastarintaan, vaan samalla asioitten kulkua odottaen.

Sillä tavalla hillitsi kiihtynyt väestö itsensä silloinkin, kuin kuvernöri antoi sille korvapuustin mitä tyhimmän ärsytyksen muodossa. Amirali Cosnier — erinomainen merimies, vaan politikassa täydellinen nolla — joka juuri saapuneena oli tässä kaupungissa vallan vieras, tuli taantumuksen välikappaleeksi. Syyskuun 4 päivästä alkaen oli taantumus jo monta kertaa joutunut tappiolle niiden kansalliskaartilaisien kautta, jotka uskollisina kansalaisina olivat lokakuussa julistaneet Kommunin ja karkottaneet jesuitat. Pappi Tissier johti taantumusta sopivan välimatkan päästä. Nämä henkilöt luulivat kaupungin maltillisuutta pelkuruudeksi ja kuvittelivat, samoin kuin herra Thiers 17 päivänä, olevansa tarpeeksi vahvoja uskaltaakseen väkivaltaista kaappausta.

Illalla neuvotteli amirali pormestari Boriesin kanssa, joka eli vanhana jäännöksenä vuodelta 1848, ja oli ottanut osaa kaikkiin kirkollis-vapaa-mielisiin liittoutumisiin; sitä paitsi otti neuvotteluihin osaa prokuratorin, pelkurimainen ja epäilevä Guibert, sekä kenraali Espivent de la Villeboisnet, joka oli yksi niitä verisiä irvikuvia, joita kansalaissodat päivän-tasaajan seuduilla tuovat päivänvaloon. Hän oli tylsä legitimisti ja heikkotahtonen, uskollisuutta näyttelevä kyökkirappukenraali ja entinen sekavaliokuntain jäsen, jonka Ranska sodan aikana oli karkottanut Lille'sta suuttuneena hänen kelvottomuutensa ja menneisyytensä johdosta. Hän välitti neuvotteleville pappien ja taantumuksellisten verenimijän mielipiteitä ja ehdotti, että kutsuttaisiin kansalliskaarti asetettuun mielenosotukseen Versailles'in hyväksi. Hän olisi epäilemättä mennyt vieläkin kauvemmaksi, ellei varusväkeen olisi kuulunut pelkästään Itäisen armeijan jäännöksiä ja muutamia hajaantuneita tykkimiehiä. Cosnier, aivan nenästä vedettynä, hyväksyi mielenosotuksen ja käski pormestarin ja kansalliskaartin överstin varustautumaan. Maaliskuun 23 päivänä, kello 7 aamulla lyödään kenraalimarssia. Kuvernöörin nerokas ajatus lensi kautta kaupungin ja kansanpataljonat kiiruhtivat neuvottelemaan siitä. Kello kymmenestä alkaen kokoontuivat he Cours de Chapitre'lle ja kansalliskaartin tykkiväki asetui Cours Saint-Louis'ille. Puolipäivän aikaan saapui vapaaehtoisia, kansalliskaartilaisia, kaikkien aselajien sotilaita Cours de Belzunce'lle, jossa ne järjestäytyivät ryhmiin. Pian olivat kaikki Belle de Mai ja Endourre kaupunginosien pataljonat täysilukuisia. Järjestyspataljoneja ei näkynyt.

Pelästynyt kaupunginvaltuusto ei hyväksynyt mielenosotusta, vaan

antoi liimauttaa seinille tasavaltalaisia julistuksia. Kansalliskaartin klubi yhtyi valtuustoon ja vaati, paitsi eduskunnan palaamista Pariisiin, vielä kaikkien keisarikunnan aikuisten syyllisten erottamista valtion viroista. Virkaatekevä prokuratorin Bouchet jätti erohakemuksensa.

Sillä välin eivät pataljonat liikkuneet paikaltaankaan vaan huusivat vielä: „Eläköön Pariisi!“ Kansanpuhujia asettui rivien eteen pitäen puheita. Klubi, joka aavisti uhkaavaa purkausta, lähetti Crémieux'in, Bouchet'in ja Frayssinet'in kuvernörin luo pyytämään, että joukot käskettäisiin lähtemään kotiinsa ja että heille annettaisiin tiedoksi Parisista tulevat sähkösanomat. Lähettiläät riitelivät paraikaa Cosnier'in kanssa, kun torilla alkoi tavaton melu. Kuvernöörintalo oli piiritetty.

Kello neljä alkoivat pataljonat, jotka jo kuusi tuntia olivat olleet jalkeilla, liikkua. Rumpujen päristessä marssi kaksi tai kolmetoista tuhatta miestä Cannebière'en ja Fereol'in katua myöten kuvernörin talon edustalle. Klubin lähettiläät koettivat ryhtyä neuvotteluihin kun äkkiä kuului laukaus, joukko hyökkäsi kuvernörin taloon ja vangitsi kuvernörin, hänen molemmat sihteerinsä sekä kenraali Ollivierin. Gaston Crémieux astui parvekkeelle, puhui Parisin oikeuksista ja toivoi että järjestys ylläpidettäisiin. Kansanjoukko paukutti käsiään, vaan tunkeutui kuitenkin yhä etemmäksi, etsien ja huutaen aseita. Crémieux antoi muodostaa kaksi komppaniaa ja lähetti ne Menpentin laivanveistäjämölle ja rautatehtäisiin, jotka luovuttivat kiväärinsä.

Yleisessä melussa onnistui kumminkin muodostaa toimikunta, johon tuli kuusi jäsentä: Crémieux, Job, tavarankantaja Etienne, suutari Maviel, tarkastaja Guillard ja Allerini. Nämä neuvottelivat joukon keskellä. Crémieux ehdotti, että vapautettaisiin äsken vangitut. Joka taholta vastustetaan tätä ehdotusta: „Heidän täytyy jäädä, he ovat meille vakuutena.“ Amiralin viedään erääseen läheisyydessä olevaan huoneeseen tarkastuksen alaisena. Vaaditaan häntä jättämään erohakemuksensa — tämä oli omituinen toivomus kaikissa näissä kansanliikkeissä. Cosnier, joka oli aivan mielensä menettänyt, allekirjotti kaikki, mitä häneltä vaadittiin ¹⁾.

Toimikunta ilmotti julistuksessaan, että se yhdistää kaiken vallan käsiinsä, ja hyvin tuntien, että sen täytyi laajentaa perusteitaan, kehotti se kaupunginvaltuustoa ja kansalliskaartin klubia lähettämään kolme edustajaansa tähän toimikuntaan. Valtuusto lähetti David Bosc'in, Desservy'n ja Sidore'n, klubi Bouchet'in, Cartoux'in ja Fulgères'in. Seuraavana päivänä julkasivat he maltillisen julistuksen: „Marseille tahtoo välttää kansalaissotaa, johon Versailles'in kiertokirjeet sitä ärsyttävät.

¹⁾ Tämän erohakemuksen paljasti erään syytetyn asianajaja oikeudessa; Cosnier, peläten että tämä käsitettäisiin pelkuruuden osotukseksi, ampui itsensä.

Marseille tulee tukemaan säännöllistä hallitusta pääkaupungissa. Läänin-toimikunta, jonka kaikki vallankumoukselliset ryhmät ovat muodostaneet, tulee suojelemaan tasavaltaa kunnes säännöllinen, Parisissa toimiva hallitus astuu sen tilalle.“

Kaupunginvaltuuston ja klubin nimet rauhottivat keskiporvaristoa. Taantumukselliset vetivät taas kyntensä sisään. Sotajoukko oli yöllä siirtynyt pois kaupungista, pelkurimainen Espivent jätti kuvernöriin siihen suohon, mihin oli tämän johtanut, ja piiloutui kuvernöriin talon vallotuksen jälkeen erään kansalliskaartin päällikön, Spir'in rakastajattaren luo; sama Spir sai myöhemmin kunniamerkin tästä jalosta palveluksesta. Keskiyöllä hän pakeni ja saavutti sotajoukot, jotka voitonriemuunsa tuuditetun kansan häiritsemättä saapuivat Aubagne'n kylään, joka on 17 kilometrin päässä Marseille'sta.

Kaupunki jäi sillä tavoin kokonaan kansan käsiin. Tämä täydellinen voitto sekotti kiihkeimpien päät. Tässä aurinkoisessa kaupungissa esiintyi ainoastaan yksi mielipide. Taivaan, maiseman, luonteitten, kaiken väri oli siellä räikeä ja sotainen. 24 päivänä nostivat kansalaiset punasen lipun. Kansan valtuuttamana työskentelevä toimikunta tuntui liian laimealta. Sidore, Desservy, Fulgèras laiminlöivät velvollisuutensa, pysytellen poissa kuvernöriin talosta. Cartoux oli lähtenyt Pariisiin hakemaan aseman selvitystä. Koko rasitus oli Bosc'in ja Bouchet'in hartioilla, jotka Cremieux'in kanssa pyrkivät järjestämään liikettä. He julistivat punasen lipun vaaralliseksi ja panttivankien pidättämisen tarpeettomaksi; sen kautta he herättivät pian epäilyksiä ja heitä alettiin uhata. 24 päivän illalla pyysi Bouchet aivan lomaantuneena eroa. Cremieux valitti siitä kuitenkin kansalliskaartin klubissa ja Bouchet suostui edelleen jäämään paikalleen.

Huhu tästä horjumisesta levisi pian kautta kaupungin. 25 päivänä täytyi toimikunnan julistaa, että mitä herttaisin sopusointu vallitsi sen ja kaupunginvaltuuston välillä, mutta jo samana päivänä julistautui valtuusto ainoaksi olemassa olevaksi mahdiksi ja kehotti kansalliskaartilaisia heräämään toimettomuudestaan. Valtuusto alkoi nyt sen surkultavan horjumisensa taantumuksen ja kansan välillä, joka loppui niin häpeällisesti.

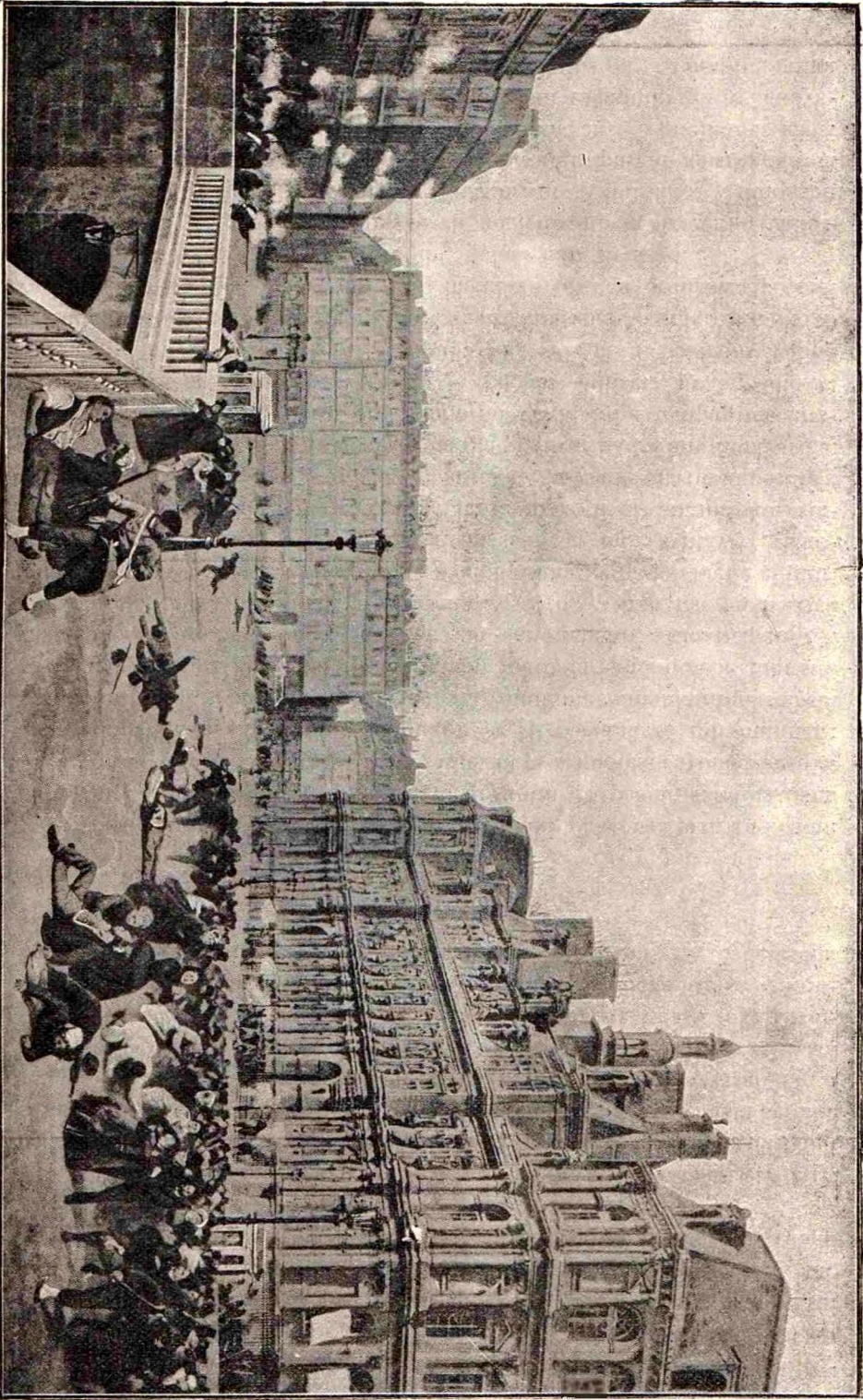
Sillävälän kun vapaamieliset astuivat Tirardin ja äärimäisen vasemmiston edustajain jälkiä, joihin Dufaure sähkösanomassaan viittasi, apinoiden Espivant piirre piirteeltä kenraali Thiersiä. Hän oli riistänyt Marseille'lta koko sen hallintokoneiston. Julkiset rahastot ja virastot olivat siirtyneet Aubagne'en. 1,500 Garibaldin sotilasta Vogesi-armeijasta, jotka odottelivat palautustaan kotimaahan, sotilaat, jotka pyysivät tulla siirretyiksi Afrikaan, olivat kaikki ilman leipää, ilman palkkaa ja olisivat jääneet kadulle, elleivät Bouchet ja Crémieux olisi antaneet

valtuuston nimittää väliaikaista varusmestaria. Toimikunnan huolenpidosta saivat nämä urhoolliset miehet, jotka olivat vuodattaneet vertaan Ranskan puolesta, edes leipää ja kattoa päänsä päälle. Crémieux lausui heille eräässä julistuksessa: „Te tulette aikanaan muistamaan, että me olemme tarjonneet teille veljenkättä.“ Hän oli lempeä intoilija, joka näki vallankumouksessa vaan ihanteita.

26 päivänä osottautui selvästi, että toimikunta oli kokonaan eristetty. Kukaan ei asettanut sitä vastaan, mutta kukaan ei myöskään liittynyt siihen. Melkein kaikki läänin pormestarit kieltäytyivät panemasta seinille sen julistuksia. Arles'issa epäonnistui eräs mielenosotus punasen lipun kunniaksi. Lääninhallituksen huimapäät eivät antaneet mitään selitystä sen lipun merkityksestä, jonka he olivat nostaneet, ja tässä jokapäiväisessä rauhassa riippui lippu uteliaan Marseille'n silmien edessä lääninhallituksen kellotornissa liikkumattomana ja mykkänä — täydellisenä arvotuksena.

Myöskin Lounais-Ranskan pääkaupunki näki liikkeensä pian kuoleman partaalla. Toulouse oli vavahtanut maaliskuun 18 päivän sähköiskusta. St. Cyprien'in esikaupungissa asuu järkevää ja urhoollista työläisväestöä. Se muodosti kansalliskaartin ydinjoukon ja 19 päivänä se tuli huutaen: „Eläköön Parisi!“ vaihtamaan vartiostoa. Muutamat vallankumoukselliset vaativat kuvernööri Duportalia asettumaan joko Parisin puolelle tahi sitä vastaan. Jo kokonaisen kuukauden oli sanomalehti „Emancipation“, jota hän johti, käynyt sotaa junkkareita vastaan, ja hän itse oli eräässä julkisessa kokouksessa esiintynyt tasavaltalaisena. Vaan hänelle ei juuri ollut luonteenomaista ottaa alotetta missään ja hän kieltäytyi rikkomasta välejä Versailles'in kanssa. Häntä pakottivat kumminkin voimakkaasti klubit, jotka samalla pakottivat kansalliskaartin upseereja valallisesti lupaamaan suojella tasavaltaa ja vaativat näiltä ampumavaroja. Herra Thiers, joka huomasi, että Duportal välttämättä tempautuisi mukaan liikkeeseen, nimitti syyskuun 4 päivän entisen polisipäällikön Kératryn kuvernööriksi. Tämä saapui yöllä 21 ja 22 päivän välillä divisionapäällikön Nansouty'n luo; vaan kun hän kuuli, että koko varusväkenään oli ainoastaan 600 hajallaan olevaa sotilasta, ja että koko kansalliskaarti yhtyi Duportaliin, palasi hän Ageniin.

22 päivänä valmisteli kansalliskaarti mielenosotusta arsenalin vallottamiseksi. Duportal ja pormestari kiiruhtivat Kapitolille, Toulousen kaupungintalolle; pormestari ilmoitti, ettei ehdotettu paraati saisi tapahtua ja Duportal taas, että hän jättäisi erohakemuksensa ennenkuin tekisi selvää kannastaan. Kenralit peljästyneinä tästä esikaupungin hyökkäyksestä, pakenivat arsenaliiin. Pormestari ja valtuuston valiokunta, jotka



MELLAKKA TAMMIKUUN 22 PÄIVÄNÄ KAUPUNGIN TALON EDUSTALLA.

huomasivat, etteivät ne enää kauvemmin voisi näytellä puolueetonta osaa, pakenivat samaten, ja sillä tavalla näytti Duportal, joka yksin oli jäänyt lääninhallitukseen, aivan vallankumoukselliselta ja sai kansalliskaartin suosion osakseen. Hän koetti rauhottaa kenraleja, meni arsenaliiin vakuuttaen heille varman päätöksensä olevan ylläpitää järjestystä Versailles'in, sen ainoan hallituksen nimessä, jonka hän tunnustaa lailliseksi, ja hän osasi siihen määrään voittoa kenraalit puolelleen, että he lähettivät kirjallisen pyynnön herra Thiers'ille, jotta tämä jättäisi Duportalin virkaansa. Kératry, joka käytti hyväkseen hänen selityksiään, pyysi häneltä apua aikeessa vallottaa lääninhallituksen. Duportal kutsui hänet neuvotteluun, jossa varusväen ja kansalliskaartin upseerit tulisivat olemaan läsnä; neuvottelu oli määrätty seuraavaksi eli 24:ksi päiväksi. Kératry huomasi loukun ja jäi Ageniin.

Oli kysymys siitä, miten saataisiin kokoon vapaehtosia Parisia vastaan. Neljä varusväen upseeria kuudestakymmenestä tarjoutui Versailles'in palvelukseen. Kansalliskaartin upseerit eivät edes tulleet lääninhallitukseen, sillä he valmistelivat mielenosotusta Kératry'a vastaan. Kello 1 oli 2,000 miestä Kapitoll-torilla; ne lähtivät, lippu etunenässään, lääninhallitukseen. Duportal vastaanotti heidän upseerinsa. Eräs näistä ilmotti, etteivät he koskaan ole ajatelleetkaan tukea eduskuntaa, vaan että he päinvastoin olisivat valmiit marssimaan sitä vastaan, ja että he tulisivat julistamaan Kommunin, ellei herra Thiers tekisi rauhaa Parisin kanssa. Näitä sanoja lausuttaessa kuului salin kaikista nurkista äänekäs huuto: „Eläköön Kommuni! Eläköön Parisi!“ Upseerit hurmaantuivat, määräisivät Kératry'n vangittavaksi, julistivat Kommunin ja kehottivat Duportal'ia heitä johtamaan. Tämä torjui tarjousta, mutta tarjoutui mielellään vapaehtoisesti tukemaan Kommunin johtajia. Upseerit syytivät häntä heikkoudesta ja saivat aikaan, että hän tuli lääninhallituksen torille, missä kansalliskaarti häntä suosionosotuksilla tervehti. Mielenosottajat lähtivät sitten Kapitollille.

Tuskin saavuttuaan isoon saliin. olivat johtajat jo kovasti pulassa. He tarjosivat puheenjohtajan paikkaa ensin pormestarille ja sitten muille valtuuston jäsenille, jotka kuitenkin hävisivät, ja sitten Duportalille, joka vapautti itsensä koko hommasta erään julistuksen kautta. Tämä luettiin isolta parvekkeelta kansalle. „Toulouse'n Kommuni julistaa, että se tahtoo eheätä ja jakamatonta tasavaltaa, se vaatii Parisin edustajia välittämään hallituksen ja pääkaupungin välillä, ja kehottaa herra Thiers'ia hajottamaan eduskunnan.“ Kansanjoukko riemuitsee tästä ruusuvetisestä Kommunista, joka luottaa edustajiin ja herra Thiers'in kukistumiseen enemistön kautta.

Illalla valitsivat kansalliskaartin upseerit erään toimeenpanevan valiokunnan, jossa — kahta tahi kolmea jäsentä lukuunottamatta — oli

pelkkiä suunsoittajia, ja johon liikkeen huomattavimmat johtajat eivät ollenkaan joutuneet. Tämä valiokunta tyytyi julistuksen levittämiseen, laiminlöi kaikkein välttämättömimmät varovaisuustoimenpiteet, jopa asemankin miehittämisen. Siitä huolimatta eivät kenraalit arsenalissa uskaltaneet liikahtaa.

26 päivänä yhtyi heihin valtuuston puheenjohtaja ja prokuratoria ja he sinkoavat arsenalista julistuksen, jossa he kehottavat väestöä kokoontumaan heidän ympärillensä. Kansalliskaarti tahtoi siihen vastata arsenalin valloituksella ja esikaupunki virtasi jo Kapitolitorille. Vaan toimeenpaneva valiokunta piti neuvottelua suotuisampana, ilmotti arsenalille, että se olisi valmis hajaantumaa, jos vaan hallitus nimittäisi jonkun tasavaltalaisen kuvernöriin Kératry'n sijaan; samassa valiokunta luopui kokonaan Duportalista, joka muuten ei ollut mitään tehnyt pysyäkseen paikassaan. Neuvottelut kestivät koko illan. Kansalliskaartilaiset vetäytyivät väsyneinä takasin koteihinsa, johtajiensa pettäminä ja siinä uskossa, että kaikki oli kunnossa. Kératry, jolla oli varmat tiedot tästä heikkoudesta, saapuu seuraavana päivänä kolmen ratsuväikeskadronan saattamana asenalle, lähtee sieltä arsenaliiin, katkasee neuvottelut ja antaa marssikäskyn. Kello yksi marssi Versailles'in armeija, kaksisataa ratsumiestä ja kuusisataa jalkasotilasta, taisteluun. Yksi osasto vallottaa St. Cyprien'in sillan, toinen lähtee kuvernörintalolle, ja kolmas, jossa Nansoyty, Kératry ja valtuustonjäsenet ovat mukana, marssi Kapitolille.

Noin kolmesataa miestä piti täällä pihat, ikkunat ja terrassin hallussa. Versaillesilaiset joukot järjestäytyivät ja asettivat kuusi tykkiä noin 60 metrin päähän rakennuksesta. Kapinoitsijoilla oli siten sekä linjasotilaita että tykkimiehiä kivääriensä suitten edessä. Valtuuston puheenjohtaja ja prokuratoria lähenivät hieroakseen sovintoa; he eivät kuitenkaan saavuttaneet mitään. Kératry koetti puhua kapinoitsijoille, vaan melu tukehutti hänen sanansa. Yksi ainoa laukaus ilmaan olisi pyyhkässyt pois niin hyvin sotamiehet kuin tykkimiehet, joita vastaan muuten kummaltakin sivulta voi hyökätä. Mutta johtajat olivat lähteneet Kapitolista. Jotkut pelkäämättömät miehet olisivat ehkä ryhtyneet taisteluun, vaan tasavaltalainen liitto tuli väliin; kehotti kaartilaisia vetäytymään takasin ja pelasti sillä tavoin Kératry'n. Lääninhallituksen vallottaminen oli yhtä vaaraton. Kératry astui sinne vielä samana iltana. Toimeenpanevan valiokunnan jäsenet julkasivat seuraavana päivänä hyvin mitätöntä julistuksen, jolla he pelastivat itsensä rankaisusta, ja eräs heistä salli vielä Kératry'n nimittää hänet pormestariksi.

Sillä tavalla hylkäsivät Toulousen jalon työläisväestön, joka oli noussut kapinaan huutaen: „Eläköön Parisi!“ samat henkilöt, jotka sen

olivat liikkeelle kiihottaneet. Tämä oli turmiollinen isku Parisille, sillä muuten olisi Toulouse vetänyt mukaansa koko Lounas-Ranskan.

Se ajattelun ja toiminnan mies, jota puuttui kaikissa näissä liikkeissä, löytyi Narbonnen kapinassa. Tämä vanha kaupunki, joka on kiihtymykseltään gallilainen ja kestävyydeltään romanilainen, on kansanvaltauuden todellinen keskipiste Auden departementissa. Missään ei oltu sodan aikana voimakkaammin vastustettu Gambettalaisia heikkouksia kuin siellä. Senvuoksi ei Narbonne'n kansalliskaartilla ollut kiväärejä vielä silloinkaan, kuin Carcassonne'n kaarti jo aikoja sitten oli asestettu. Kun tieto maaliskuun 18 päivästä saapui, ei Narbonne epäillyt silmänräpäystäkään, vaan liittyi paikalla Pariisiin. Kommunin julistajaksi ajateltiin alussa Digeon'ia, erästä keisarikunnan karkottamaa, luotettavaa ja varmaa vakaumuksen miestä. Digeon, ollen yhtä vaatimaton kuin päättäväinen, tarjosi liikkeen johdon karkotustoverilleen Marcou'lle, joka oli Auden kansanvaltaisen liikkeen tunnustettu johtaja, yksi Gambettan kiivaimmista vastustajista sodan aikana. Marcou, viekas asianajaja, pelkäsi tulevansa huonoon valoon ja häntä pelotti lisäksi Digeonin voimakkuus, jonkavuoksi hän lähetti viimemainitun Narbonneen¹⁾. Digeon saapui sinne 23 päivänä ja aikoi aluksi voittaa kaupunginvaltuuston Kommunin puolelle. Vaan kun pormestari Raynal kieltäytyi kutsumasta valtuustoa kokoon, menetti kansa kärsivällisyytensä, hyökkäsi 24 päivän illalla kaupungintaloon, asestautui kivääreillä, jotka valtuusto oli pidättänyt, ja antoi vallan Digeonin ja hänen ystäviensä käsiin. Tämä ilmestyi parvekkeelle, julisti Narbonnen Kommunin, joka yhtyi Pariisiin, ja ryhtyi viipymättä puolustustoimenpiteisiin.

Seuraavana päivänä yritti Raynal koota varusväkeä ja sotaväenosastot ilmestyivät kaupungintalon edustalle. Vaan kansa, ja erittäinkin naiset, jotka osottautuivat parisilaisten sisartensa arvoisiksi, riisuivat aseet sotamiehiltä. Eräs kapteeni ja luutnantti pidätettiin panttivankina, loput varustautuivat Pyhän Bernardin kasarmiin. Kun Raynal ei lakannut yllyttämästä vastarintaan, vangitsi kansa hänet 26 päivänä. Digeon asetti otetut kolme panttivankia erään liittolaisten osaston etuneenään, vallotti lääninhallituksen ja asetti vartijoita asemalle sekä sähkölennätin-

¹⁾ „Kun 18 päivän levottomuudet Parisissa olivat alkaneet, tultiin luokseni kysyen, eikö myöskin Carcassonnessa pitäisi paikalla julistaa Kommunua. Minun tarvitsi vaan sanoa sanani, sillä olin kaupungin pormestari, kuten vieläkin olen. Minun varovaisuustoimenpiteeni saivat aikaan, että voimakkaat epäjärjestykselliset ainekset poistuivat kaupungista ja julistivat Kommunin Narbonnessa.“ Herra Marcoun puhe eduskunnassa vastaukseksi Herra v. Gavardi'lle. Tammikuun 27 päivän istunto v. 1874.

konttorin ympärille. Aseiden hankkimista varten murtautui hän arsenaliin. Vaikkakin upseeri komensi tulta, jättivät sotamiehet kiväärinsä kansan käsiin. Samana päivänä tulivat naapuri-Kommunien lähettiläät ja Digeon teki kaiken voitavansa levittääkseen liikettä.

Hän käsitti paikalla, että maaseudun kapina ei kauan kestäisi, ellei se voimakkaasti pysyisi koossa; hän tahtoi sen takia liittyä Toulousen ja Marseillen kapinallisiin. Béziers, Perpignan ja Cette olivat luvanneet hänelle kannatuksensa. Hän valmistautui juuri lähtemään Béziers'iin, kun kaksi Turkosi-komppaniaa saapui, joita piankin seurasi vielä muita joukkoja Montpellier'istä Toulouse'sta ja Perpignan'ista. Tästä alkaen täytyi Digeonin rajottua ainoastaan puolustukseen. Hän käski laittaa katusulkuja, vahvisti vartiajoukkoja, antoi liittoutuneille määräyksen olla joka silmänräpäys valmiina torjumaan hyökkäystä ja ampumaan ainoastaan upseereja.

Me palaamme myöhemmin tälle näyttämölle, nyt meitä kutsuu Pariisi. Muut maaseutuliikkeet olivat ainoastaan vavahduksia. 28 päivänä, sinä hetkenä, jolloin Pariisi antautui riemuunsa, oli koko muussa Ranskassa enää ainoastaan kaksi Kommunია jäljellä: Marseillen ja Narbonne.



YHDESTOISTA LUKU.

Ainoastaan ne, jotka valehtelevat kansalle
tai tahtovat sitä käyttää hyväkseen, halveksien
sitä, ainoastaan ne rohkenevat väittää, ettei
aina olisi sopivata sanoa ääneen sitä, minkä
pitää totuutena.

Vermorel. 1848 vuoden miehet.

KOMMUNIN NEUVOSTON KOKOONPANO. TÄMÄ HORJUU JO ENSIMÄIS-
SISSÄ ISTUNNOISSAAN. VALITUT PORMESTARIT JA APULAISET KARKAA-
VAT JOUKOTTAIN.

Kaupungintalon torilla kiehui vielä kun Parisin valtuutetut taas ko-
koontuivat ensi kerran 75 vuoden kuluttua.

Vaalissa oli tullut uudelleen valituksi kuusitoista eronneista pormes-
tareista ja apulaisista — erivärisiä vapaamielisiä — ja senlisäksi oli
valittu uusia: muutamia radikaleja ja 72 vallankumouksellista eri puo-
lueista ¹⁾.

Miten olivat nämä viimemainitut tulleet valituiksi? Sitä täytyy tutkia
ja se täytyy sanoa, täytyy kerrankin asettaa elävä totuus turmiollisen
sääliväisyyden sijaan. Kansa tulee ikuisesti kulkemaan samassa ympy-
rässä, jos se ei ole täysin selvillä vallankumouksensa historiasta.

Sitä ei ole koskaan kirjoitettu. Ei kukaan vielä ole yleisestä histo-
riasta kuorinut esiin kansan mieskohtaista asiaan tarttumista, sitä

¹⁾ Ad. Adam, Méline, Rochard, Barré (Louvre) Brélay, Loise au Pinson, Tirard,
Chéron, Ch. Murat, A. Le Roy, Robinet, Desmarets, E. Terry, Nast, Marmottan, de
Bouteiller.

²⁾ Gaupil, E. Lefèvre, A. Ranc, U. Parent.

³⁾ Demay, A. Arnaud, Pindy, Dupont, A. Arnould, Lefrançais, Clémence, E. Gerar-
din, Amouroux, Régère, Jourde, Tridon, Blanchet, Ledroy, Beslay, Variin, Parizel,
Urbain, Brunel, Rauoul, Rigaut, Vaillant, A. Arnould, Alix, Gambon, F. Pyat, H. Fortuné,
Champy, Babick, Rastoul, Mortier, Delescluze, Assy, Protot, Eudes, Avrial, Verdure,
Varlin, Geresme, Theiss, Fruneau, Leo Meillet, Duval, Chardon, Frankel, Billioray,
Martelet, Decamp, V. Clément, J. Vallès, Langevin, Varlin, E. Clément, C. Gérardin,
Chalain, Malon, Blanqui, Theiss, Dereure, J. B. Clément, Ferré, Vermorel, P. Grousset,
Oudet, Puget, J. Miot, Ostyn, Flourens, Bergeret, Ranvier, Flourens, Blanqui.

voimaa, joka vallottaa Bastiljin, saa aikaan vallankumouksen Parisissa, suojelee sen ensimmäisiä askeleita, vuodattaa vertaan Mars-kentällä, vallottaa Tuilerien kuninkaanlinnan, hävittää Girondistit, pyyhkii pois papit ja jumalanpalvelukset, antautuu Robespierre'n ohjattavaksi, nousee uudelleen, hukkuu 20 vuodeksi herätäkseen taas liittoutuneiden kanuunalaugauksiin, painuu taas yöhön, herää vuonna 1830 ja sitten pian muserrettuna täyttää pääoman hallituskauden ensimmäiset vuodet vavahduk-sillansa, kunnes se vuonna 1848 repäsee harson ja neljän kuukauden päästä tarttuu porvaristasavaltaa kurkusta, sitten vielä kerran alaspoljettuna puhkeaa vuonna 1868 nuorentuneena, horjuttaa keisarikuntaa, kukistaa sen, asettautuu vielä kerran vastustamaan vierasta maahan hyökkääjää,



FERRE

joutuu vielä kerran halveksumisen ja solvausten alaiseksi, kunnes se maaliskuun 18 päivänä musertaa sen käden, joka sen tahtoo kuristaa. Kukaan ei ole sanonut kansalle, miten tämä voima, joka alussa on vastustamaton, aina on tullut tuhlatuksi, harhaanjohdetuksi, hävitetyksi, miten se on voinut tulla muualle suunnatuksi, suljetuksi ja kesytetyksi, sanalla sanoen, missä ovat olleet sen virheet ja turmion juuret. Siinä on vaikea ja etenkin kiittämätön tehtävä. Sensijaan on tämä voima synnyttänyt parven kaunopuhujia ja suunsoittajia, jotka liioitelluilla saduilla ja taruilla heittävät sumua silmille. Näistä toiset ovat kansan suosiota tavoittelevia ryömiviä koiria, joiden pääpyrkimyksenä on tulla kuuluisiksi, ja jotka ovat liian turhamielisiä ja mitättömiä voidakseen tulla vaatimattomiksi kansan kasvattajiksi, toiset taas ihmisiä, jotka luottavat

sokeain huimapäiden joukkoon, jonka oli oltava heidän johtonsa alaisena. Näiden mukaan pitäisi Kommunin historian kirjottaa koreissa runoissa, sillä heidän silmissään on totuuden tutkiminen aina rikos ja vallankumouksellisen teon arvostelu aina häväistykseksi.

Olisiko siis edistys mahdollinen ainoastaan pimeydessä? Olisiko tätä kansaa vuosilta 1830, 1848 ja 1871, joka alituisesti uudistaa hyökäyksensä, joka vielä eilen uhmaili kaikkia yhteiskunnan voimia ja kaatui tuhansittain rukoilematta kertaakaan armoa, olisiko sitä pakko pettää, jotta se menisi eteenpäin? Olisiko se kykenemätön kuulemaan totuutta? Pois te kirjalliset narrit, te kompassia vailla olevat vallankumoukselliset, älkää kauemmin sulkeko vallankumouksen tietä! Ei, kansan hermot eivät ole niin heikkoja eikä sen pääkallo niin paksu, kuin te kuvittelette; ei, sitä ei tarvitse käsitellä samettihansikkailla; sen ensimmäinen, sen suurin ystävä Marat on sille puhunut selvemmin kuin kukaan muu. Ei, vallankumous ei ole sokeain työtä. Jos jokin puolue tarvitsee viisautta, selvyyttä, järkeä ja johtoa, niin tarvitsee sitä juuri vallankumouksellinen puolue. Sen suuruus, ja sen elinkyky ei esiinny koskaan selvemmin kuin silloin, kun se rohkeana repii pois laastarin haavoiltaan.

Kommunisti, kuten kaikesta muustakin, täytyy sanoa totuus tahi olla vaiti. Vaikeneminen on mahdoton, sillä Ranska samoinkuin koko maailma on täynnä valheellisia ja epätodenmukaisia juttuja ja tuhannet uhrin kaatuvat parjattuina. Heidän takiansa ja kenties myös jotenkin läheisen tulevaisuuden takia täytyy puhua. Jos kerran Kommuni, tavattomista apulähteistään huolimatta kukistui, niin on nähtävästi tehty virheitä. Myöntäkäämme siis ne; valheelliset kertomukset, jotka taistelunkin aikana ovat anteeksiantamattomia, ovat tappion jälkeen suorastaan naurettavia. Rohkeat miehet osottavat asianharrastustaan vielä sillä, että he myöntävät virheensä ja tahtovat antaa niiden olla opetusena tulevaisuutta varten, toiset eivät taas ansaitse mitään sääliä.

Kun maastakarkotetut viettivät Lontoossa vuoden 1871 maaliskuun 18 päivän muistojuhlaa, sanoivat entiset Kommunin neuvoston jäsenet: „Oppikaamme, kootkaamme tietoja, sillä me hävisimme tietämättömyytemme takia.“ Sellaiset sanat pelottavat porvaristoa, joka nauraa kerskailuille. Se pelkää tarkkanäköisiä mutta ei intoilijoita.

Koristelkoot muut Kommunin historiaa, kuten teaterikulisseja, kunniakoristeilla ja mielikuvitusmaisemilla sillä tekosyyllä, että siten muka juhlivat voitettuja ja valmistavat tulevaisuuden riemujuhlia. Tämä historia ei ole kirjoitettu katupojille eikä pikkusakeille. Tämän kirjottajalla ei ole muuta päämäärää kuin esittää kansalle tämän taistelun todellinen kulku, osottaa sille miten kaukana ranskalainen vallankumouksellinen puolue oli vuonna 1871, selvästi valasta tulevalle polvelle niitä verijalkia, jotka sen edeltäköijä on jälkeensä jättänyt. Minä en siis tule kuva-

maan mitään ihannekommunia, tahi sellaista Kommunua, joksi me sen olisimme toivoneet, vaan Kommunin sellaisena, kun se oli, sellaisena, miksi ihmiset ja olosuhteet sen olivat tehneet. Vielä kamalampaa kuin itse onnettomuus olisi sen syiden kieltäminen tahi peittäminen.

Ensimmäisiä virheitä oli neuvoston jäsenten vaali. Heidän vastuunalaisuutensa on suuri, vaan älkäämme sentään panko koko kuormaa heidän kannettavakseen, myöskin valitsijoilla on osansa.

Keskustoimikunta oli sanonut kansalle sunnuntaista, 19 päivästä saakka: „Valmistautukaa kunnallisvaalien varalta.“ Siten oli kokonainen viikko aikaa laatia vaaliohjelma, asettaa ehdokkaita ja näitä tutkia. Kahdenkymmenen kaupunginosan toimikunta julkasi erään useammassa kohdissa sangen oikean julistuksen, joka olisi kelvannut puitteiksi. Molemmat sisäänsiain hoitajat koettivat „Officiel'issa“ julaistun kirjoituksen kautta vakuuttaa Parisille sen vaalien tärkeyttä. Tosin pormestarien vastarinta ja paikkojen miehittäminen pitivät useita valitsijoita kaukana vaalipiireistään, vaan kumminkin oli vielä tarpeeksi kansalaisia jälellä vaalien valmistamista varten.

Ei vaaliohjelma ole vielä koskaan ollut välttämättömämpi, sillä olihan kysymyksessä antaa Parisille uudet perustuslait, saada koko Ranska ne omaksumaan ja luoda uusi järjestelmä. Ei koskaan ole Parisissa vielä ollut niin suurta valistuneitten ja käytännöllisten miesten tarvetta, jotka olisivat olleet yhtä sopivia neuvotteluihin kuin taisteluun.

Ja kumminkaan ei ole koskaan huonommin valmisteltu sellaista tapahtumaa. Sama Parisi, joka vaaliasioissa aina on ollut pelokkaan varovainen ja joka aina on osannut esittää ja viedä läpi oman tahtonsa edustajain tahtoa vastaan, sama Parisi ei nyt lähemmin esittänyt tahtoaan. Tuskin kaksi tahi kolme kaupunginosaa laati jonkinlaisen ohjelman. Sen sijaan, että olisi äänestetty ohjelmista, äänestettiin nimistä.

Tämä oli jälkikaikua piiritysajoilta. Niille, jotka Corderie'ssa, klubeissa tahi sanomalehdistössä olivat esiintyneet syyskuun 4 päivän miehiä vastaan, osotettiin suosiota ilman että heitä vaadittiin esittämään aatteitaan. Keskustoimikunnan tuntemattomista henkilöistä meni sitä vastoin ainoastaan viisi tahi kuusi vaalissa läpi. Näytti tosin johdonmukaselta lähettää kaupungintaloon juuri niitä miehiä, jotka jo seitsemän kuukautta olivat vaatineet Kommunua, vaan vaiston miehet eivät aina samalla ole toiminnan miehiä. Ja kun kansa jätti määräämättä edustajainsa tehtävät, se samassa ikäänkuin puolusti edustajainsa heikkoutta.

Useat valituista olivat vanhoja vallankumouksellisia. Blanqui, Delescluze, Gambon, Miot, Felix Pyat. Blanqui oli 17 päivänä vangittu maaseudulla, jonne hän oli lähtenyt terveyttään hoitamaan. Ainoa tarmokas mies tässä ryhmässä, Delescluze, jolla oli suora ja horjumaton mieli, jaksoi tuskin pysyä jaloillansa; julmat kärsimykset Vincennesin

vankilassa olivat kokonaan murtaneet hänen heikon terveytensä. Sitte tulivat huomattavimmat miehet keisarikunnan aikaisesta vallankumouspuolueesta, Corderiesta, sanomalehdistöstä ja viimeaikaisten tapahtumain miehet: Ranvier, Flourens, Lefrançais, Tridon, Duval, Vermorel, Brunel, Vallès, Vaillant, Theiss, Varlin j. n. e., yleensä hyvin lahjakkaita henkilöitä, muutamat ahkeria ja oppineita, vaan kaikki liian vähän selvillä olevista oloista; ei kellään heistä ollut maaseudun tuntemusta eikä tietoja vihollistensa mahtavista apulähteistä, ja kaikki olivat tottuneet näkemään Parisissa koko Ranskan. Lopuksi olivat klubit, suunnattomasti kiihtyneinä pormestarien vastarinnasta, vieneet kaupungintaloon kiivaimmat puhujansa, jotka piirityskuumeessa olivat kehittyneet. Nämä olivat ennen kaikkea henkilöitä, jotka seurasivat ensi tunnettaan ilman käytännöllisen elämän ja ihmisten, asiain ja historian tuntemusta. Kovin itserakkaina menestyksestään puhujavalla antautuivat he ensimmäisen taitavan kaunopuhujan johdettaviksi, joka heidän tietämättömyyttään osasi imarrella.

Kommunia on nimitetty työläisluokan hallitukseksi. Tämä on suuri erehdys. Työläisluokka oli osallisena taistelussa ja johdossa, ja yksin sen henki on saanut liikkeen suureksi, mutta hallituksessa sillä oli hyvin pieni osa. Useammat Internationalen jäsenistä, jotka menivät vaaleissa läpi, saivat siitä kiittää henkilökohtaista mainettaan. Maaliskuun 26 päivän vaaleissa oli 70:stä vallankumouksellisesta valitusta ainoastaan 25 työläistä, ja niistä kuului ainoastaan 13 Internationaleen; muut 12 tulivat klubeista. Niiden kuuden joukossa, jotka kaksinkertaisesti olivat valittuja, oli ainoastaan kaksi työläistä, Varlin ja Theiss. Kaksikolmannelta Kommunin neuvostoa oli siten pikkuporvareista kokoonpantu, joilla kyllä oli ollut kehityksen tilaisuutta. Virkamiehiä, lääkäreitä, lakimiehiä, sanomalehtimiehiä oli noin tusina. Ainoastaan muutamilla harvoilla, noin viidellä tahi kuudella, oli joitakin tietoja yhteiskunnallisista kysymyksistä.

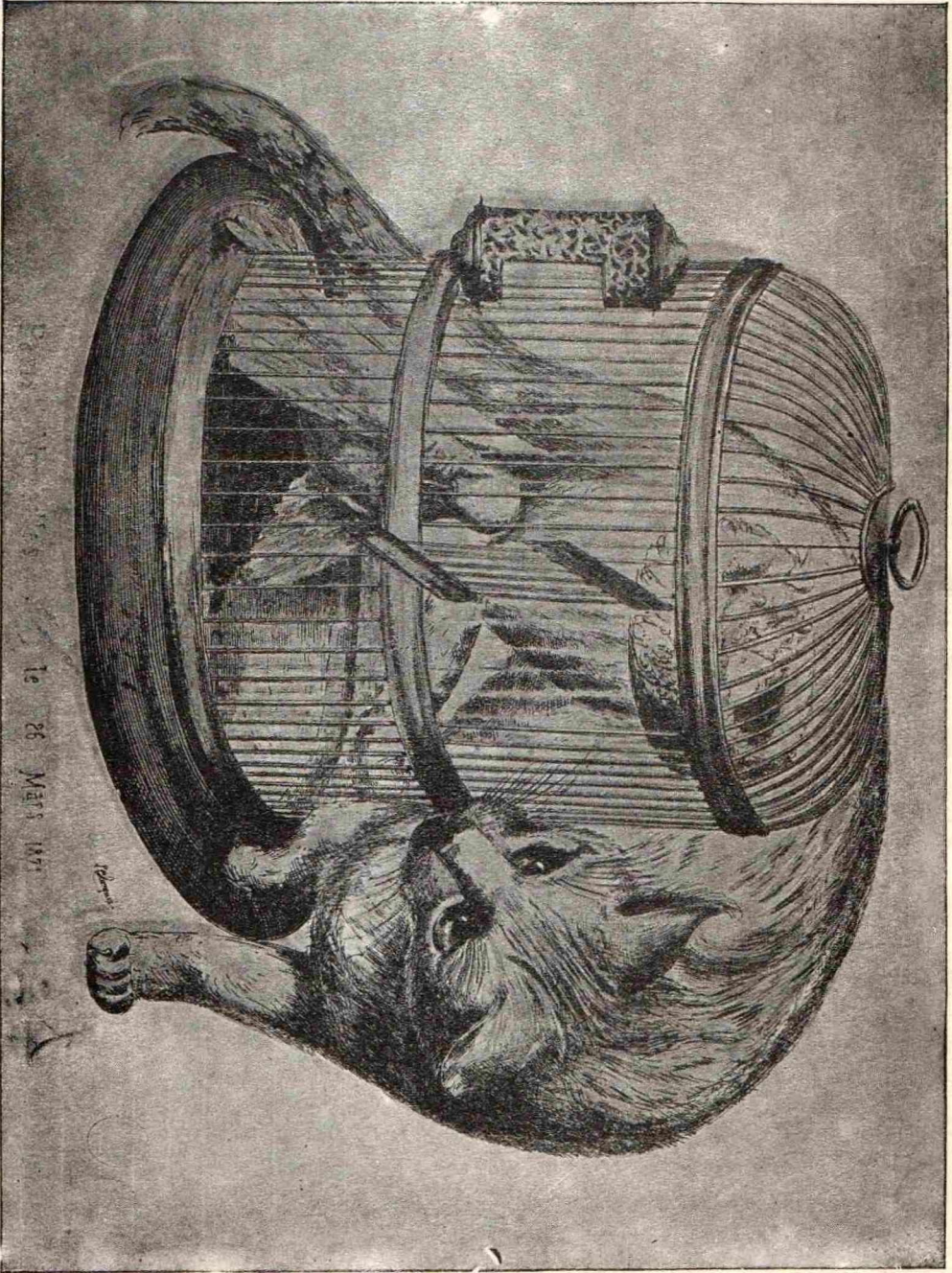
Sillä tavalla oli Kommunin vallankumouksellisilla vaaleilla ainoastaan mielenosotuksellinen leima, kun niissä joutuivat sekasin vanhat ja nuoret jakobinit, sosialistit, auktoritettiuskojat, anarkistit ja romantikot. Siten lähetti vallankumouksellinen puolue vuosisadan suurinta kamppailua käymään ja taistelemaan porvariston yhdistettyjä voimia vastaan kaupungintalolle miehiä, joiden politista kykyä se ei ollut tutkinut ja jotka se jätti ilman johtoa, näiden omien päähänpistojen varaan. Aika olisi ehkä korjannut tämän virheen, vaan aikaa puuttui ja sitä täytyi puuttua, sillä kansalla ei ole koskaan aikaa enemmän kuin jokin määrätty silmänräpäys. Ja voi sitä ellei se silloin ole taisteluvalmis ja kaikilla aseillansa varustettu! Maaliskuun 26 päivän pikapäisyyttä ja huolimattomuutta ei enää voitu korjata.

Istunto avattiin kello kahdeksan samassa kaupunginvaltuuston salissa, jossa kansa oli hävinnyt lokakuun 31 päivänä. Se oli pieni ja sopimaton kokouksien pitoa varten; penkit ja istuimet olivat niin lähellä toisiaan, että keskustelu muuttui mieskohtaiseksi ja järjestyksenpito vaikeaksi. Avauksesta saakka oli jo jonkun verran epäjärjestystä.

Ainoastaan kuusikymmentä valtuuston jäsentä oli paikallaan. Vanhin, Beslay, vallankumousmielinen kapitalisti, joka 1830 vuoden parlamentarismista oli kehittynyt vallankumoukselliseksi ja sitten sosialistiksi, Internationalen jäsen, joka uneksi porvariston ja köyhälistön sovinnosta, asettui puheenjohtajaistuimelle.

Muutamit Keskustoimikunnan jäsenet olivat tulleet saapuville tutustuttamaan valittuja asioihin. Neuvosto lausui ääntenenemmistöllä kiitoksensa keskustoimikunnalle sen toiminnasta Parisin ja tasavallan hyväksi. Alkoi meluava ja sekava keskustelu valtakirjojen tarkastuksesta; huimapäät tekivät ajattelemattomia ehdotuksia, ja vaadittiinpa jo sitäkin, että Kommunion pitäisi julistaa itsensä kaikkivaltiaaksi. Lopuksi saatiin aikaan sen verran järjestystä, että puheenjohtaja voi lukea avauspuheensa. Hän lausui hyvin onnistuneesti nuoresta vallankumouksesta: „Parisin kunnan vapautus merkitsee kaikkien tasavallan kuntien vapautusta. Meidän vastustajamme ovat sanoneet, että me olisimme muka antaneet iskun tasavallalle. — Me olemmekin sille antaneet iskun, kuten paalulle jota nuijitaan syvemmälle maahan. 1793 vuoden tasavalta oli kuin sotamies, jonka täytyi koota kaikki isänmaan voimat, 1871 vuoden tasavalta on työmies, joka ennen kaikkea tarvitsee vapautta voidakseen luoda suurta rauhan aikana. — Kommuni tulee käsittelemään paikallisia asioita, lääninhallintoa, maakuntain asioita, ja hallituksen huoleksi jäävät kansalliset asiat. Pitäkäämme kiinni tästä rajotuksesta ja niin maa kuin hallitus tulee onnellisena ja ylpeänä kannattamaan tätä vallankumousta“. — Ne olivat vanhuksen lapsellisia mielikuvitteluja, jolla kumminkin oli pitkän valtiollisen elämän kokemukset! Tämä muodoltaan niin maltillinen ohjelma oli suurporvariston kuolinkellojen soittoa. Tämä näkyi selvästi jo ensimmäisessä istunnossa.

Melkein kaikki valitut porvarit olivat poissa tästä istunnosta, ainoastaan Tirard oli tullut, sillä hän tunsi vastustajiensa heikot puolet. Hän riemuitsi heidän kokemattomuudestaan ja kun Beslay lopetti puheensa saaden kaikkien suosionosotukset, pyysi hän puheenvuoroa. Hän sanoi, että valitsijat olivat hänelle antaneet ainoastaan puhtaasti kunnallisen tehtävän, vaan tehdyt ehdotukset ja puheenjohtajan puheen johdosta annetut suosionosotukset viittasivat siihen, että Kommuni pyrki politiseen tehtävään, jota hän ei sille voinut tunnustaa, ja sen takia hän sanoi olevansa pakotettu vetäytymään takasin. Hän lopetti puheensa ivallisesti tervehtien neuvostoa:



16 26 MARS 1871
PILAKUVA : PARISI JA VERSAILLES MAALISKUUN 26 P:NA 1871.

„Minä puolestani eroan, toivottaen teille avomielisesti kaikkea hyvää. Onnistukoon teidän tehtävänne j. n. e.“

Tämä hävytön roisto, joka kahdeksan päivää oli kohentanut kansalais-sodan liekkiä ja joka nyt sylkäsi niitä valtuuksia silmille, joita hän julistuksensa kautta oli kerjännyt valitsijoilta, herätti yleistä paheksumista. Muutamat eivät voineet pidättää itseänsä vaan vaativat hänen vangitsemistaan.

Toiset tahtoivat, että häneltä riistettäisiin valtuudet. Hänet jätettiin kuitenkin vapaaksi, koska hän oli lausunut puhujalavalta Versaillesa: „Kun astuu sisään kaupungintaloon, ei voi enää olla varma, että sieltä pääsee ulos.“

Tämä myrskyisä näytelmä aiheutti neuvoston tekemään ensimmäisen ja vaarallisimman virheensä. Vaadittiin salasia istuntoja, ja tämä ehdotus sai heti enemmistön puolelleen. Se oli käsittämätön ajatus, etenkin kun se lähti vallankumouksellisten ja juuri Parisin valittujen taholta. Miten saatettiin edes ajatella piiloutumista Parisin silmien edessä sen jälkeen kun niin äärettömästi oli paheksuttu puolustusaikaisen hallituksen salaperäisyyttä ja sen jälkeen kun oli kansalta saatu 26:n päivän suuri luottamuslause. Jos edustajat milloinkaan ovat olleet Parisin antaman innostuksen tarpeessa, niin ainakin nämä olivat, etenkin kun heidän valtuutensa olivat niin epämääräisiä. Nyt siis unohdettiin, että vanhan Kommunin ainoana ansiona oli juuri se, että se totteli Parisia, että se alituisesti seurasi sen ajatusta, että kaikki aloitteet, kaikki terveelliset päätökset, kaikki mahtavat näkökohdat, koko innostus, kaikki, minkä Kommunille voi laskea kunniaksi, lähti kaupunginosien kokouksista, klubeista ja kansanyhdistyksistä; unohdettiin että kansan piti entistä Kommunian joka hetki työntää eteenpäin, että sen piti kiihottaa parhaimpia miehiään sekä että Kommuni olisi kuollut voimien puutteessa ilman rohkasevia puhujalavoja, ilman sitä lähettiläiden virtaa, joka alituisesti sen luokse valui. Useat neuvoston jäsenet panivat vastalauseensa tätä ovien sulkemista vastaan, joka soti kaikkea järkeä ja paraita perinnäistapoja vastaan sekä eristi kaupungintalon Parisista. Heille vastattiin, että suunsoittajilta pitäisi tukkia suu — ikäänkuin yleisö itse ei olisi kyennyt arvostelemaan; sitten oli muka vielä sali liian pieni — ikäänkuin olisi oltu välttämättömästi sidottuja juuri siihen saliin; sitten vielä pitäisi muka muutamien toimenpiteiden olla salasia — ikäänkuin ei niitä varten olisi voitu asettaa salasia toimikuntia. Todellisena syynä oli se, että entiset salaliittolaiset vielä pitivät kiinni salavehkeilytavoistaan, toiset pelkäsivät arvostelua, ja romantikojen joukko taas suosi kaikkea, mikä vähänkin näytti kohottavan heidän auktoritetiaan.

Tämä toimenpide teki Pariisiin hyvin huonon vaikutuksen. Neuvosto loukkasi sillä Parisia kumminkaan saavuttamatta päämääräänsä, sillä

lörpöttelevät neuvoston jäsenet kertoivat kaikenlaista neuvoston istunnoista, minkä sitten taantumukselliset sanomalehdet saattoivat julkisuuteen. Lopettaakseen väärät tiedonannot päätettiin parin viikon päästä julaista tiedonantoja „Officiel“-lehdessä. Mutta tämä julkisuus oli katkonaista ja riittämätöntä. Yleisön olisi täytynyt saada olla läsnä, kansan olisi täytynyt saada olla lehterillä ja aitauksen takana innostuttamassa edustajiaan, johtamassa heitä, pakottamassa heitä ottamaan selvää asioista ja pidättämässä liottelijoita.

Seuraavana päivänä istunnon alettua ehdotti eräs Blanquin ihailija, että tämä nimitettäisiin kunniapuheenjohtajaksi. Delescluze vastusti tätä ajatusta, joka oli lainattu keisarikunnan aikuisista julkisista kokouksista, ja lausui, että he ovat nyt kaupungintalolla vakavaa työtä tekemässä eikä mielenosotuksia varten. Päätettiin valita joka istuntoa varten puheenjohtaja ja samassa jätettiin menettelytapa vallan määräämättä, mikä seikka sitten aiheutti alituista epäjärjestyä ja erimielisyyttä. Välttämätöntä ja yhtä kansanvaltaista olisi ollut valita puheenjohtaja vähintään kahdeksaksi päiväksi.

Sinä päivänä valittiin puheenjohtajaksi Lefrançais; neuvosto jakaantui valiokuntiin, jotka saivat osakseen erilaisia tehtäviä. Valiokuntia oli: sota-asiain valiokunta, raha-asiain valiokunta ja oikeusvaliokunta, yleinen turvallisuusvaliokunta sekä valiokunta työtä, kauppaa, elintarpeita, ulkoasioita, julkisia virastoja ja sivistystarkoituksia varten. Toimeenpanevaan valiokuntaan kuuluivat Lefrançais, Duval, Felix Pyat, Bergeret, Tridon, Eudes ja Vaillant. Kolme näistä: Duval, Bergeret ja Eudes kuuluivat myös sota-asiain valiokuntaan.

Oli juuri päätetty allekirjottaa kaikki julistukset sanalla „Kommuni“, joka päätös muuten pian unohdettiin, kun Keskustoimikunnan lähetystön ilmoitettiin saapuneen. Saatuaan puolen tuntia odottaa eteisessä, pääsi se loppuksi sisään. „Kansalaiset“, lausui eräs lähetystön jäsenistä, „Keskustoimikunta jättää vallankumouksellisen valtansa teidän käsiinne. Me vetäydymme takasin niiden valtuuksien rajoihin, joita sääntömme meille määräävät.

Tänä hetkenä olisi neuvoston pitänyt vahvistaa asemaansa. Väestön ainoana edustajana, ainoana vastuunalaisuuden kantajana, yhdisti se tänä hetkenä kaiken vallan käsiinsä, eikä sillä ollut oikeutta kärsiä rinnallaan mitään toimikuntaa, joka aina olisi muistanut entistä toimintaansa ja olisi koettanut taas uudelleen siihen ryhtyä. Edellisenä päivänä oli neuvosto kiittänyt toimikuntaa, nyt sen piti muistuttaa sitä sen entisistä julistuksista ja julistaa sen tehtävä nyt päättyneeksi. Sen sijaan, että olisi puhuttu selvää kieltä, viskeli neuvosto syytöksiä.

Eräs sen jäsenistä muistutti toimikuntaa siitä, että se oli luvannut hajota vaalien jälkeen. Jos sillä ei ole tarkotusta päästä valtaan, niin ei

muka voida käsittää, mitä varten sellaista järjestöä ylipäänsä tarvittaisiin. Varlin ja Beslay puolustivat toimikunnan edelleen pysyttämistä, jonka kimppeun Jourde ja Rigault hyökkäsivät. Lähettäjä, jotka kenties olisivat noudattaneet päättävää käskyä, taistelivat nyt näitä heikkoja sanoja vastaan. „Liittolaiset ovat pelastaneet tasavallan“, sanoivat he. „Vaen vielä ei ole kaikkea voitettu. Jos hajotatte tämän toimikunnan, heikonatte omia voimianne. Keskustoimikunta ei vaadi itselleen mitään osaa hallituksessa. Se jää yhdyssiteeksi teidän ja kansalliskaartin, vallankumouksen käden välille. Me muutamme taas siksi, mitä olemme olleet, kansalliskaartin suureksi perheneuvostoksi.“

Tämä kuvaus sai kaikki kiihtymään, keskustelu venyi loppumattomiin ja Keskustoimikunnan lähettäjä lähtivät pois, ilman että oli tultu mihinkään päätökseen.

Nyt nousi Felix Pyat ilman muuta, ikäänkuin vieterin esiin heittäjänä, ja ehdotti että kiellettäisiin asevelvollisuuskutsunnat.

Maaliskuun 3 päivänä hän oli karannut edustajakamarista, samaten kun hän lokakuun 31 päivänä oli juossut pois kaupungintalolta ja pari päivää myöhemmin vankilasta. Maaliskuun 18 päivänä hän ei liikahnutkaan, kun sitä vastoin Delescluze yhtyi kapinaan heti ensi päivästä alkaen. Felix Pyat odotti, kunnes voitto oli varma, ja silloin, päivää ennen vaaleja, hän alkoi ylistysvirren Keskustoimikunnalle, „jonka edessä jokainen muu nimi, jokainen muu henki kalpenee.“ Kun hän kymmennessä vaalipiirissä oli tullut valituksi 12,000 äänellä, kiiruhti hän ylvästellen kaupungintalolle. Se hetki, jota hän parikymmentä vuotta oli odottanut, oli nyt lopultakin lyönyt.

Kun hän luki ehdotuksensa, sai hän romantikojen taholta myrskyisiä suosionosotuksia ja asia päätettiin paikalla. Kumminkaan ei Kommuni aamalla julistuksessaan ollut maininnut asiasta sanaakaan, vaan luvannut: „Tänään tulevat määräykset vuokramaksun suhteen, huomenna päätetään maksumääräajasta, julkisten virkojen yksinkertaistuttamisesta ja kansalliskaartin uudelleenjärjestämisestä, siinä ovat meidän ensimmäiset toimenpiteemme.“ Ja nyt yhtäkkiä hypättiin yleiskansallisiin laitoksiin. Aamalla oltiin kunnallisedustajia, illalla lakialaativa eduskunta.

Jos tämän piti olla vallankumousta, niin olisi pitänyt sanoa se ja avata vallankumouksen lippu kokonaan. Piti laatia lyhyt johdonmukainen ja täydellinen ohjelma; piti lausua julki vallankumouksellinen uskontunnustus ja sanoa koko Ranskalle ja maailmalle: „Tässä vertauskuvamme, tämän vuoksi on Parisi noussut ja tämän vuoksi se on valmis kuolemaan.“ Vaen mitä merkitsi tämä epäjohdonmukainen julistus, ilman selitystä, ilman yhteenkuuluvaisuutta edellisten julistusten kanssa? Kukaan ei huomauttanut siitä mitään. Sillä tekosyyllä, että

koitetaan välttää parlamentarismia, koetettiin kaikista kysymyksistä päästä niin pian kuin suinkin mahdollista.

Sitte julisti neuvosto yleisen vuokramaksujen lakkauttamisen vuoden 1870 lokakuun ja vuoden 1871 heinäkuun väliseltä ajalta. Versailles tarjosi ainoastaan maksun lykkäystä; se oli kohtuutonta. Neuvosto kuittasi koko vuokran ja sanoi vallan oikein, että myöskin omistavien luokkien piti uhrata osansa. Neuvosto ei kuitenkaan tehnyt minkäänlaista poikkeusta yleisestä määräyksestä niiden liikkeenomistajien suhteen, jotka piirityksen aikana olivat saaneet suunnattomia voittoja. Se oli myöskin kohtuutonta.

Lopuksi unohdettiin myöskin kääntyä maaseudun puoleen, jonka muuten jo Keskustoimikunta oli hyljännyt. Oli kyllä annettu erään valiokunnan tehtäväksi valmistaa julistus maaseutua varten, vaan sen työ ei tyydyttänyt ja sitten valittiin toinen samaa asiata varten. Valiokunnasta valiokuntaan lykkääntyi Kommunin ohjelma kaksikymmentäkaksi päivää ja Keskustoimikunta antoi kaikkien maaseutukapinain kuolla, antamatta niille minkäänlaista tukea tahi ohjelmaa.

Nämä liiottelut ja tämä epäjärjestys hermostuttivat Parisia, koska tahtomattakin syntyi ajatus, ettei uudella mahdollilla ollut selviä aatteita eikä käsitystä asemasta. Tätä veruketta käytti vapaamielis-radikallinen ryhmä hyväkseen, vetäytyäkseen takasin. Jos heidän sopimuksensa 25 päivänä olisi ollut vilpiton ja jos pormestarit ja apulaiset tosiaankin olisivat olleet huolissaan Parisin kohtalosta, niin olisivat he nyt rohkeasti ryhtyneet tehtäviinsä. Vaan he lähtivät karkuun vielä häpeällisemmin kuin heidän toverinsa maaseudulla, sillä he olivat ensin ottaneet vastaan ehdokkuutensa. Useat eivät olleet kertaakaan tulleet kaupungintalolle. Toiset taas nostivat kätensä taivasta kohden ja huusivat hätäillen: „Mitä meistä nyt tulee?“ Jopa eräs oli aivan kuolemaisillaan: „Te näette että minä tuskin enää voin hengittää.“ Ne, jotka myöhemmin esiintyivät ilkeästi syytellen, hakivat nyt tyhjiä tekosyitä; kukaan ei rohjennut missään asiassa panna vastalauseita. Heidän eroamisensa ja kaksoisvaalit jättivät 22 paikkaa tyhjäksi, kun neuvosto 30 päivänä tarkasti valtuudet. Uskollisena Ranskan tasavallan parhaimmille muistoille, otti neuvosto jäsenekseen erään unkarilaisen Frankelin, joka oli valittu 13 piiristä ja joka oli yksi Internationalen lahjakkaimpia jäseniä. Kuudella ehdokkaalla ei ollut kahdeksattakaan osaa vuoden 1848 laissa määrätystä äänimäärästä; neuvosto ei kiinnittänyt siihen huomiota; näiden valittujen piirit, ollen taantumuksellisimmissa kaupunginosissa, tyhjäntyivätkin päivä päivältä.

Rikkaat ja järjestyksen miehet, jotka kaksi kertaa, Vendôme-torilla ja 28 päivänä olivat saaneet selkäänsä, karkasivat vielä joukottain Versaillesiin, jonka he täyttivät yhä uusilla vihanpuuskauksilla ja kers-

kauksilla. Kaupunki näytti hyvin sotaiselta; kaikki ennusti pikaista taistelua. Herra Thiers oli jo erottanut Parisin Ranskasta. Maaliskuun 31 päivänä, huhtikuun maksumääräpäivän aattona, petti postitirehtöri Rampont Keskustoimikunnan edustajalle Theissille antamansa lupauksen, saatuaan sitä ennen koko postilaitoksen hajaannustilaan; herra Thiers ei päästänyt postivaunuja Pariisiin ja pidätti kaikki Pariisiin osotetut lähetykset.

Huhtikuun 1 päivänä julisti hän virallisesti sodan. Hän sähkötti kuvernöreille: „Eduskunta istuu Versaillesssa, jossa järjestyy paras armeija, mitä Ranskalla koskaan on ollut. Kunnan kansalaiset voivat siis rauhoittua ja toivoa taistelun päättymistä, joka tulee olemaan tuskallinen vaan lyhyt.“ Tämä oli saman porvariston hävytöntä kerskailua, joka oli kieltäytynyt järjestämästä sotajoukkoja preussiläisiä vastaan. Tämä „paras armeija“ ei ollut tähän saakka ollut mitään muuta kuin maaliskuun 18 päivän jätteitä, joihin oli tullut lisää noin 5 tahi 6 rykmenttiä, yhteensä noin 35,000 miestä sekä 3,000 hevosta ja 5,000 santarmia tai kaupungin polisia, mikä jälkimäinen joukko taas oli ainoa, johon voitiin luottaa.

Parisi ei tahtonut uskoa, että Versaillesssa oli niinkään paljon sotilaita. Kansanmieliset sanomalehdet vaativat hyökkäystä Versailles'iin ja puhuivat siitä ikäänkuin kävelymatkasta. Toisten edellä kulki „Vengeur“-lehti, jossa Felix Pyat vallan hurjana pudisteli narrinkaapuaan. Hän kehotti Kommunia „hyökkäämää Versailles'iin. — Versaillesraukka, se ei muista enää lokakuun 5 ja 6 päivää; Kommunin naiset yksinään voisivat riistää siltä kuninkaan.“ Sunnuntaiaamuna 2 päivänä huhtikuuta ilmotti tämä toimeenpanevan valiokunnan jäsen parisilaisille: „Eilen on Versaillesssa „jaa“ ja „ei“ huudoilla äänestetty, tahtovatko sotamiehet marssia Parisia vastaan. Sotilaat ovat vastanneet: „ei.“

KAHDESTOISTA LUKU.

HUHTIKUUN 3 PÄIVÄN HYÖKKÄYS. PARISILAISET LYÖDÄÄN KAIKKIALLA TAKASIN. FLOURENS JA DUVAL SURMATAAN. VERSAILLELAISET SURMAAVAT VANGIT.

Samana päivänä kello yksi alkoivat versaillelaiset pommittaa Parisia ilman minkäänlaista edeltäpäin tehtyä ilmoitusta.

Jo pari päivää oli heidän ratsuväkensä ammuskellut meidän vartiajoukkojamme Châtillon'in ja Puteaux'in luona. Courbevoie, joka hallitsee Versailles'in porttia, oli meidän hallussamme ja eduskunta oli siitä sangen levoton. Huhtikuun 2 päivänä kello 11 aamulla saapui kolme prikatia Versailles'in parhaimpia joukkoja, noin 10,000 miestä, Bergères'in kukkulalle. Kuusi- tai seitsemänsataa ratsumiestä Gallifet'in rykmentistä tuki tätä liikettä. Meillä oli Courbevoie'ssa ainoastaan kolme kansalliskaartin pataljonaa, yhteensä noin 5—6,000 miestä, joita takaapäin suojelivat vielä keskentekoiset katusulut St. Germain'in kadulla. Ne vartioivat hyvin; niiden etujoukot olivat saman päivän aamuna tappaneet vahingossa Versailles'in armeijan ylilääkärin, jota he epäilivät santarmiöverstiksi.

Päivällisaikaan alkoivat versaillelaiset hyökkäillä, pommitettuaan sitä ennen Courbevoie'n kasarmia ja katusulkuja. Vaan meikäläisten ensimmäisistä laukauksista he pakenivat, jättäen tykkejä ja upseereja kadulle. Vinoy'n itsensä täytyi koota pakenevat. Sillä aikaa kiersi 113:s linjarykmentti Courbevoie'n oikealta puolen ja merisotaväki lähestyi vasemmalta Puteaux'in kautta. Ollen luvultaan liian heikkoja luopuivat meikäläiset Courbevoie'sta, koska he muuten olisivat tulleet erotetuiksi Parisista, ja perääntyivät järjestetyin rivein tykkitulessa Neuilly'n tielle, jättäen kaksitoista kuollutta ja muutamia vankeja jälkeensä. Santarmit ottivat niistä viisi kiinni, niiden joukossa myös erään 15 vuotiaan lapsen, pieksivät heidät puolikuolleiksi ja raajarikoiksi sekä ampuivat heidät sitten Valérien vuoren juurella. Tämän retken jälkeen vetäytyi sotajoukko takasin pääkortteeriinsa.



KOMMUNIN KENRAALEJA JA NEUVOSTON JÄSENIÄ:

- | | | |
|----------------|--------------------|--------------|
| 1. BRUNEL. | 2. DOMBROWSKI. | 3. CLUSERET. |
| 4. WROBLINSKY. | 5. BERGERET. | 6. PINDRE. |
| 7. LULLIER. | 8. LE CECILIA. | 9. ASSY. |
| 10. FRAURENS. | 11. GUILLARD, isä. | 12. ROSSEL. |

Koko Parisi heristi korviaan tykinlaukaukset kuullessaan. Kukaan ei uskonut hyökkäyksen tapahtuvan; semmosessa autuaallisessa luottamuksessa elettiin 28 päivästä saakka. Epäilemättä ne olivat kunnialaukauksia, tahi oli jonkinlainen väärinkäsitys tapahtunut. Kun ruumisvaunut ja lähempiä tietoja saapui, kun huhu levisi, että piiritys jälleen alkaa, niin levisi kauhu kaikissa kaupunginosissa. Pantiin taas katusulkuja kuntoon, soitettiin kenraalimarssia. Kanuunat vietiin Porte Maillot'in ja Ternes'in valleille. Kello 3 oli 80,000 miestä jalkeilla ja huudettiin: „Versailles'iin!“ Naiset kiihottivat pataljoneja ja tahtoivat marssia kaikkien edellä.

Toimeenpaneva valiokunta kokoontui ja julkasi tiedonannon: „Kuningasmieliset salaliittolaiset ovat hyökänneet meidän maltillisuudestamme huolimatta. Meidän velvollisuutemme on puolustaa suurta kaupunkiamme näitä konnamaisia hyökkäyksiä vastaan.“ Valiokunnassa olivat kenraalit Duval, Bergeret ja Eudes hyökkäyksen puolella. „Meidän hyökkäyksemme on vastustamaton, ainoa laatuaan“, sanoivat he. „Mitä voi Versailles 100,000 miestä vastaan? Meidän täytyy marssia sinne!“ Heidän virkatoverinsa vastustivat tätä, erittäinkin Felix Pyat, joka oli sortunut siltä korkealta jalustalta, jolla hän vielä aamulla oli ratsastanut. Hän puolustautui jänismäisyydellensä. „Ei ole tapana hyökätä umpimähkään ilman tykkejä, ilman järjestettyjä joukkoja, ilman johtajia“, sanoi hän; hän vaati saada kuulla taistelusuunnitelmaa. Duval, joka jo 19 päivästä saakka vallan väkivallalla pyrki hyökkäämään Versailles'iin, huusi hänelle kiihtyneenä: „Miksi te sitten jo kolme päivää olette huutaneet: „Versailles'iin!“ Eniten taisteli Lefrancais hyökkäystä vastaan. Lopuksi päättivät kumminkin toimikunnan neljä siviilijäsentä, siis enemmistö, että kenraalien oli ennen kaikkea esitettävä yksityiskohtainen tilinteko heidän tiedossaan olevista voimista, miehistöstä, tykkiväestä ja ampumavaroista. Vielä samana iltana nimitti valiokunta Cluseret'in sota-asiain johtajaksi, yhdessä Eudesin kanssa, jonka ainoastaan toveruudentunne saattoi vastaanottamaan tämän viran.

Valiokunnan enemmistöstä huolimatta lähtivät kenraalit marssimaan. Sitäpaitsi ei heitä oltu aivan nimenomaan kiellettykään. Felix Pyat oli sanonut viimeksi: „Lopuksi, jos te tosiaan luulette olevanne tarpeeksi varustettuja, niin — —“ He näkivät Flourensin aina valmiina taisteluun, muut toverit näyttivät yhtä seikkailuhalusilta ja he lähettivät omassa nimessään upseerille käskyn laittaa joukot taisteluvalmiiksi, varmoina siitä, että kansalliskaarti seuraa saamiensa käskyjä. Oikeanpuolisen rannan pataljonain piti asettua Vendôme- ja Vagram-torille, vasemmanpuolisen rannan joukkojen piti kokoontua Italia-torille ja Mars-kentälle.

Nämä liikkeet, jotka suoritettiin ilman pääesikunnan upseerien johtoa, sujuivat hyvin huonosti. Iso osa miehistöä, jota työnnettiin paikasta

toiseen, väysi. Siitä huolimatta oli keskiyön aikana noin kaksikymmentätuhatta miestä oikealla ja seitsemäntoistatuhatta vasemmalla rannalla.

Kello kahdeksasta keskiyöhön saakka istui neuvosto. Leppymätön Felix Pyat, joka aina oli valmis tekemään ehdotuksiaan, vaati „oman-tunnonvapauden“ nimessä kirkon erottamista valtiosta ja kirkon määrärahan poistamista. Siten suunnitellulla julistuksella ei ollut minkäänlaista vallankumouksellista arvoa. Ennen kaikkea ei Kommuniolla ollut mitään erotettavana valtiosta, koska se taisteli juuri itse valtion museruttamisen puolesta. Ja jos se kerran koski kirkkoon, niin ei sen olisi pitänyt tehdä mitään muuta kuin nostaa sama lippu, jonka 1793 vuoden Kommuni silmänräpäykseksi nosti ja taas yhtä pian jätti¹⁾. Silloin olisi 1871 vuoden Kommuni saanut sijan inhimillisessä aatemaailmassa, olisi jatkanut vallankumousta ja jättänyt jälkeensä tulevaisuuden tunnussanan. Vaan asiasta ei keskusteltu ja tämä 80 vuotta myöhästynyt jakobinilainen tyhjä sana sai osakseen tavattomia suosionotoksia niiltä romantikoilta, jotka vielä kokonaan olivat menneisyydessä kiinni. Niin kului ilta. Hyökkäyksestä ja sotavarustuksista, jotka hermostuttivat Parisia, ei puhuttu neuvostossa sanaakaan. Kukaan ei vastustanut kenraalien hommaa.

Heidän suunnitelmanaan, jonka he ilmottivat Cluseretille, oli toimeenpanna voimakas mielenosotus Rueil'ia vastaan, sillä välin kun kaksi osastoa Meudon'in ja Châtillon'in ylängön kautta marssi Versailles'iin. Bergeret'in piti Flourens'in avustamana toimia oikealla siivellä, Eudes'in ja Duval'in piti johtaa keskustaa ja vasenta siipeä. Tämä oli yksinkertainen ajatus, jonka tottuneet upseerit ja muutamat tulessaolleet hyökkäysjoukot helposti olisivat saattaneet panna toimeen. Vaan pataljonat olivat maaliskuun 18 päivästä saakka suurimmaksi osaksi ilman johtajia, kansalliskaartilaiset ilman varustuksia ja kenraalit, jotka olivat vastuunalasia 40,000 miehen johdosta, eivät koskaan vielä olleet johtaneet pataljonaakaan tuleen. He jättivät yksinkertaisimmatkin toimenpiteet suorittamatta, eivät komentaneet tykkiväkeä eikä ruuti- ja sairasmaunuja mukaan, unohtivat antaa päiväkäskyn ja jättivät miehistönsä ilman ruokavaroja useammaksi tunniksi kylmään ja märkään sumuun. Jokainen kansalliskaartilainen valitsi johtajansa oman mielensä mukaan; useilla ei ollut edes patruunoitakaan, he kun luulivat ainoastaan mielenosotuksen olevan tekeillä. Toimeenpaneva valiokunta oli nimittäin julaissut sähkösanoman: „Linjasotilaat ovat pitäneet kokouksen ja kor-

¹⁾ Senkin teki silloinen Kommuni kansan tahdosta, joka sille tässä, kuten muissakin asioissa, aina osotti tietä. Jopa alku tapahtui maaseudun taholta. Pieni Ris'in kunta, ensimmäinen, joka järjesti itsehallintonsa, poisti myös ennen muita messupuvut, pyhät astiat ja ehtoollisleivät, viinit ja kaiken lisäksi pastorinsakin.

keampia upseereja lukuunottamatta ovat kaikki ilmottaneet, etteivät he tule taistelemaan.“

Kello kolme aamulla saapui Bergeret'in osasto, jossa oli 10,000 miestä ja ainoastaan kuusi tykkiä, Neuilly'n sillalle. Miehistön, joka eilisestä päivästä saakka oli ollut syömättä, täytyi saada aikaa levähtääkseen. Päivän koittaessa lähdettiin Rueil'in tietä myöten. Pataljonat marssivat osastottain yhdessä ryhmässä ilman etujoukkoja ja kapusivat helposti Bergères'in kukkulalle, kunnes eräs kranati putosi riveihin; sitä seurasi pian toinen. Ammunta tuli Valerien'in vuorelta.

Kamalassa pakokauhussa hajoavat pataljonat ja tuhannet äänet huutavat: „kavallusta!“ Koko kansalliskaarti luuli, että Mont-Valerien olisi meidän hallussamme. Useat Kommuniissa ja Keskustoimikunnassa tiesivät tosiasian, vaan salasivat sen siinä typerässä toivossa, ettei linnotus tulisi ampumaan. Sillä oli tosin ainoastaan kaksi tahi kolme huonoa tykkiä, joista yhdellä ainoalla harppauksella olisi voitu selvitä. Vaan kaartilaiset, jotka aavistamattaan tulivat yllätetyiksi, luulivat olevansa kavallettuja ja hajosivat kaikille tahoille. Bergeret teki kaikki voitavansa kootakseen heidät uudelleen. Eräs pommi repii kappaleiksi pääesikunnan päällikön veljen, erään armeija-upseerin, joka oli liittynyt Kommuniin. Suurin osa kansalliskaartilaisia hajosi pelloille ja kiiruhti takasin Pariisiin. Ainoastaan 91:n pataljona ja muutamat hajalleen joutuneet jäännökset, kaikkiaan 1,200 miestä, jäivät Bergeret'in luo ja saavuttivat pienissä ryhmissä Rueil'in. Pian saapui Flourens Asnières'in tietä myöten mukanaan tuskin 1,000 miestä¹⁾. Muut olivat hävinneet jo Parisissa ja tiellä. Flourens marssi kumminkin eteenpäin, saapui Malmaison'iin ja löi Gallifet'in jääkärit pakoon. Parisilaisten etujoukko tunkeutui Bougival'iin saakka.

Versailleset hämmästyneinä hyökkäyksestä, kokoontuivat hyvin myöhään, vasta noin kello 10 aamulla. 10,000 miestä lähetettiin Bougival'iin. Patterit La Jonchère'n kukkuloilla pommittivat Rueil'ia. Kaksi ratsuväki-osastoa oikealla ja Gallifet vasemmalla suojeli kukkulaa. Parisilaisten etujoukko, kourallinen miehiä, teki itsepintaisesti vastarintaa, antaakseen Bergeret'ille aikaa paluuretkeen. Hän alkoikin perääntyä kello 1 aikaan Neuilly'n taholle, jossa hän varusti sillan. Muutamat rohkeimmat, jotka eivät tahtoneet perääntyä Rueil'ista, pääsivät suurella vaivalla Asnières'in sillalle; ratsuväki ajoi heitä takaa ja vangitsi heistä muutamia.

Flourens aiottiin vangita Bueil'issa, santarmit piirittivät talon, jossa hän oli muutamien upseerien kera. Hän tahtoi puolustautua. Osaston upseeri, kapteeni Desmarest iski häntä sapelilla päähän niin raivosasti,

¹⁾ Mac Mahon on Reichshofen'issa ja Sedan'issa koetelluilla sotapäällikön silmillään nähnyt siellä 17,000 miestä, Maaliskuun 18 päivän tutkimukset.

että aivot pursuivat esiin. Ruumis asetettiin kärryille ja vietiin Versailles'iin, jossa hienot naiset kävivät sitä nuuskimassa. Niin lakkasi sykkimästä tämä suuri sydän, joka oli vallankumouksen lemmikki.

Äärimäisellä vasemmalla olivat Duval ja kuusi tahi seitsemäntuhatta miestä viettäneet yön Châtillon'in ylängöllä. Noin kello seitsemän seudussa hän muodosti valitun osaston, tunkeutui Petit-Bicêtre'iin saakka, hajotti kenraali du Barail'in etujoukot ja lähetti erään upseerin tiedustelemista varten Villecoublay'hin, joka hallitsee tietä. Upseeri ilmotti tien olevan vapaan ja kansalliskaartilaiset marssivat rohkeasti eteenpäin, kunnes yhtäkkiä aivan lähellä kuului laukauksia. Duval käskee miehistönsä ampumaan, vaikka ollaankin keskellä maantietä ja ilman minkäänlaista suojaa. Useampia tunteja ammutaan puolelta ja toiselta. Muutamat tykinlaukaukset olisivat riittäneet hajottamaan vihollisen, vaan Duval'illa ei ollut tykkeitä. Jopa ampumavarojakin alkoi puuttua ja hänen täytyi lähettää Châtillon'iin miehiä hakemaan patruunoita.

Suurin osa kansalliskaartia, joka piti linnotusta hallussaan, oli vallan epäjärjestyksessä ja hajoamaisillaan, luullen vihollisen jo kiertäneen sen aseman. Duval'in lähettiläät rukoilivat ja uhkailivat, vaan he eivät saaneet apujoukkoja eivätkä ampumavaroja. Vieläpä eräs upseeri komensi miehiä perääntymään. Onneton Duval, muitten jättämänä, joutui ilta-päivällä Deroja'n prikaatin ja koko Pellé'n divisionan hyökkäyksen alaseksi. Näiden voima oli yhteensä noin 8,000 miestä. Hän perääntyi rohkeine miehistöineen Châtillon'in kukkuloille.

Meidän yrityksemme ei keskustassakaan ollut onnellisempi. 10,000 miestä lähti kello 3 aamulla Mars-kentältä Ranvier'in ja Avrial'in johtamina. Kenraali Eudes ei ollut käskenyt mitään muuta, kuin vaan marssimaan eteenpäin. 61:n rykmentti hyökkäsi kello 6 aikaan Les Moulinaux'iin, jota santarmit puolustivat. Nämä pakotettiin pian perääntymään Meudon'iin, jonka versaillelaiset olivat vahvasti miehittäneet; siellä oli kokonainen prikaati, jolla oli useampia kuularuiskuja käytettävänä. Kansalliskaartilaisilla oli ainoastaan 8 tykkiä mukanaan, vaikka Parisissa niitä oli satoja, ja joka tykkiä kohti oli mukana ainoastaan 8 laukausta. Kello 9 he perääntyivät epätoivoisina Moulinaux'iin, koska heidän heikot laukauksensa eivät kyenneet mitään muureja vastaan. Ranvier kävi pikaisesti noutamassa tykkeitä ja asetti ne Issyn linnotukseen, niin etteivät versaillelaiset puolestaan päässeet hyökkäämään.

Joka taholla oli kansalliskaarti siis lyöty takasin, vaan kumminkin huusivat Kommunin sanomalehdet: „Voitto on meidän!“ Pääesikunnat, jotka eivät tietäneet kenraaliensa nimiäkään, olivat ilmottaneet toimeenpanevalle valiokunnalle, että Flourens ja Duval muka olivat yhdistyneet Courbevoie'ssa. Felix Pyat, jossa taas sotahalu alkoi liikkua, huusi

„Vengeur“-lehdessään kuusi kertaa: „Versailles'iin!“¹⁾ Aamulla palaneista pakolaisista huolimatta ei kansan taisteluhalu vähentynyt. 300 naisen muodostama joukko, punanen lippu etunenässään marssi Elyseen kenttää myöten ja tahtoi hyökätä vihollista vastaan. Iltalehdet ilmottivat Flourens'in saapuneen Versailles'iin.

Kaupungin valleilta huomattiin surullinen totuus. Pitkiä kaartilaisjonoja kulki porteista sisään. Kello 6 oli kourallinen kaartilaisia Châtillon'in kukkuloilla ainoa kaartilaisjoukko ulkopuolella Parisia. Muutamat laukaukset saivat hajaannuksen täydelliseksi. Useat onnettomat uhkailivat Duval'ia, joka teki toivottomia yrityksiä pidättääkseen miehiään. Ainoastaan jokunen oli enää hänen mukanaan, vaan hän oli yhä yhtä päättäväinen. Koko yön hän, joka muuten oli ollut niin vaitelias, toisti lakkaamatta: „en tule perääntymään.“

Seuraavana aamuna miehittivät Deroja'n prikaati ja Pellé'n divisiona Châtillon'in kukkulat ja kaikki naapurikylät. „Antautukaa niin elämäne säästyy“, käski kenraali Pellé sanomaan parisilaisille. He antautuvat. Paikalla ottavat versaillelaiset vangiksi ne sotilaat, jotka taistelivat kansalliskaartin riveissä, ja ampuvat ne. Vangit, jotka asetetaan kahden jääkäririvin väliin, kuletetaan Versailles'iin. Heidän upseerinsa marssivat kulkueen etunenässä paljain päin ja revityin vaattein. Petit Bicêtre'ssa he kohtaavat ylikenraali Vinoy'n. Hän käskee ampumaan upseerit. Vartijapäällikkö muistuttaa kenraali Pellé'n lupauksesta. Silloin kysyy Vinoy: „Kuka on johtajana teidän joukossanne?“ — „Minä“, — vastaa Duval ja astuu nopeasti esiin rivistä. Eräs toinen astuu myöskin esiin. „Minä olen Duval'in pääesikunnan päällikkö.“ Lopuksi asettuu vielä Montrouge'n vapaaehtoisten päällikkö heidän viereensä. „Te olette kauheita roistoja“, lausuu Vinoy ja kääntyy upseeriensa puoleen: „Heidät täytyy ampua!“ Duval ja hänen seuralaisensa eivät vastaa mitään, he astuvat erään haudan ylitse sekä asettuvat erästä muuria vastaan, jossa on kyltti: „Duval, puutarhurimestari.“ He riisuutuvat ja huutavat: „Eläköön Kommuni!“ — ja kuolevat sen puolesta. Eräs ratsumies kiskoi Duval'ilta hänen toisen saappaansa ja kantoi sitä Versailles'ia pitkin voitonmerkinä, ja eräs „Figaro'n“ toimittaja sai Duval'in verisen paidankauluksen haltuunsa²⁾.

¹⁾ „Versailles'iin! jos emme taas tahdo nousta ilmapalloon. Versailles'iin! jos emme taas tahdo turvautua kirjekyyhkysiin. Versailles'iin! jos emme taas tahdo tulla pakotetuksi syömään niinsanottua 'leipää!'“ (Vengeur, 3 p. huhtik.)

²⁾ Näitä yksityiskohtia, joita silloin sanomalehdet kertoivat, ovat Duval'in lukuisat toverit, joilta olemme asiaa kyselleet, vielä täydentäneet. Epätäydellisessä, valheellisessä ja hävyttömässä kirjassaan on Vinoy'lla julkeutta väittääkseen: „Kapinalliset heittivät aseensa pois ja antautuivat, rukoillen armoa; eräs Duval kaatui tässä jupakassa.“

Näin alkoi järjestynyt armeija kansalaissodan murhaamalla vankeja. Sota oli alkanut huhtikuun 2 päivänä. 3 päivänä julisti kenraali Gallifet Chatou'ssa, annettuaan ampua kolme kansalliskaartilaista, jotka hän oli tavannut eräässä ravintolassa syömässä, seuraavan villin sotajulistuksen: „Parisin roistot ovat julistaneet sodan. — He ovat murhanneet sotilaitani. — Minä julistan näille murhaajille säälimättömän sodan. — Minun on täytynyt asettaa varottava esimerkki näiden roistojen nähtäväksi.“

Tämä kenraali, joka nimitti Parisin taistelijoita roistoiksi ja kolmea murhaansa esimerkiksi, oli vaan „korkeampien“ seurapiirien ajokoiria,



ELISÉ RECLUS

jonka näyttelijättäret ensin olivat vieneet vararikkoon ja jota nämä sittemmin työnsivät esiin. Saavutettuaan huonon maineen rosvouksillaan Meksikossa, oli hän muutamassa vuodessa päässyt prikatikenraaliksi vaimonsa kauneuden avulla, joka näytteli suurta osaa keisarihovin irstailuissa, missä naisilla oli rakastajattaria ja miehillä rakastajia. Ei mikään ole niin kuvaavaa tässä kansalaissodassa, kuin näiden kunniallisten ihmisten sodanjohtajat.

Näiden kunniallisten ihmisten joukot kokoontuivat täysilukuisina Versailles'issa Parisi-bulevardille vastaanottamaan Châtillon'in vankeja. Kaikki Parisin pakolaiset, virkamiehet, hienot maailmannaiset ja vielä hienommat ilotytöt tulivat saapuville villinä petoeläiminä, löivät kansalliskaartilaisia nyrkeillään, kepeillään ja sateenvarjoillaan, repivät pois

heidän hattunsa ja viittansa ja huusivat: „Murhaajat mestauslavalle!“ „Murhaajien“ joukossa oli myöskin Elisée Reclus, joka Duval'in kanssa oli tullut vangituksi. Antaakseen katsojille tilaisuutta vihansa tyydyttämiseen, pysäyttivät saattajat kulkueen useampia kertoja, ennenkuin he veivät vankinsa santarmien kasarmiin. Lopuksi heidät heitettiin Satory'n varastohuoneisiin, kunnes heidät eläinvaunuissa kuletettiin Brest'iin.

Picard tahtoi kaikille Ranskan „kunnonmiehille“ jakaa osansa tästä riemusta. Hän sähkötti: „Ei milloinkaan ennen ole alempi roskajoukko esiintynyt rehellisten ihmisten loukattujen silmien edessä epäjalomman näköisinä.“

Jo edellisenä päivänä, Mont-Valérien'in ja Chatou'n murhien jälkeen oli herra Thiers kirjottanut kuvernöreilleen: „Siveellinen vaikutus on erinomainen.“ Tämä oli samaa kuin toistoa inhottavia lauseita: „Järjestys vallitsee Varsovassa“ ja „kivääri on tehnyt ihmeitä.“ Oh, kyllä tiedettiin hyvin, ettei ranskalainen porvaristo, vaan eräs kansan tytär oli lausunut tuon suuren sanan: „En ole koskaan nähnyt ranskalaisen veren vuotavan, ilman että hiukset päässänsä olivat nousseet pystyyn.“

KOLMASTOISTA LUKU.

KOMMUNI MARSEILLESSA JA NARBONNESSA KUKISTETAAN.

Sama aurinko, joka näki Parisin horjuvan, valaisee kansan tappiota Marseillessa.

Selkärangaton valiokunta nukkui levollisesti, kun Espivent 26 päivänä nosti melun, julisti läänissä piiritystilan ja levitti erään julistuksen aivan herra Thiers'in mallin mukaan. Kunnallisneuvosto alkoi taas vavista ja käski edustajansa lääninhallituksesta pois. Crémieux ja Bouchet lähetettiin kaupungintalolle ilmottamaan, että valiokunta oli valmis hajoamaan, jos neuvosto ottaisi sen tehtävät täyttääkseen. Neuvosto vaati miettimisaikaa. Niin kului ilta. Valiokunta aavisti riippuvansa ilmassa. Bouchet ehdotti, että sähkötettäisiin Versailles'iin valiokunnan olevan valmiin luovuttamaan valtansa tasavaltalaisen kuvernörin käsiin. Tämä oli suuren liikkeen raukkamainen loppu. Tunnettiinhan jo kokemuksesta nuo herra Thiers'in tasavaltalaiset kuvernörit. Pelästyneenä ja väsyneenä suostui valiokunta siihen, että Bouchet lähettäisi sähkösanoman, kun yhtäkkiä astuivat sisään Landeck, Amouroux ja May, jotka sanoivat olevansa Parisin lähettiläitä.

He puhuivat suuren kaupungin nimessä. Bouchet tahtoi tarkastaa heidän valtakirjojansa ja kielsi niiden pätevyuden, joka tosiaan oli enemmän kuin epäilystä herättävä, vaan valiokunnan huimapäät suutuivat. Taikasanan: „Parisi on voittanut!“ kuultuaan, heräsi heissä taas ensimmäisten tuntien innostus. Bouchet poistui. Keskiyöllä päätti kunnallisneuvosto pysyä päätöksessään ja ilmotti siitä kansalliskaartin klubille, joka paikalla seurasi esimerkkiä. Kello 1/22 aamulla ilmottivat heidän edustajansa valiokunnalle, että heidän valtuutensa on päättynyt. Vapaamielinen porvaristo karkasi pelkurimaisesti, radikalit hiipivät pois ja kansa jäi yksin taistelukentälle vastustamaan taantumusta.

Nyt alkoi tämän liikkeen toinen jakso. Landeck, kiihkoisin lähettiläistä, sai valiokunnan vaikutuksensa alle. Kylmäveriset tasavaltalaiset, jotka häntä kuuntelivat ja jotka tunsivat hänen entiset suhteensa keisa-

rilliseen poliisiin, epäilivät bonapartistia tässä tietämättömässä kerskailijassa. Todellisuudessa hän oli ainoastaan kulkuripilänäyttelijä, joka lisäksi oli naurettavan turhamielinen ja jota ei juuri mikään pannut miettimään, hänen tietämättömyytensä kun oli liian suuri. Asema tuli tämän teaterinarrin johdolla vallan surulliseksi. Crémieux, joka ei nähnyt muuta pelastuskeinoa, piti yhä vielä kiinni edellisen päivän päätöksestä. 28 päivänä hän kirjotti neuvostolle, että valiokunta oli valmis hajoamaan, jättäen neuvostolle vastuunalaisuuden tapahtumista; samalla hän kehotti tovereitaan vapauttamaan panttivangit. Tällä hän ei kuitenkaan saavuttanut mitään ja päinvastoin ruvettiin hänen maltillisuuttaan yhä enemmän ja enemmän epäilemään. Valvonnan alaisena ja uhattuna kaikilta tahoilta hän lopuksi väsyi tähän riitaan ja lähti vielä samana iltana pois lääninhallituksesta. Hänen poistumisensa jälkeen tuli valiokunta vallan neuvottomaksi. Lopuksi sen onnistui keksiä hänen oleskelupaikkansa ja hänet kutsuttiin takasin, muistuttaen hänen luvanneen jäädä uskolliseksi valiokunnalle. Hän tuli takasin lääninhallitukseen ja näytteli nyt edelleen vangitun ja kumminkin vastuunalaisen johtajan osaa. Neuvosto ei vastannut mitään Crémieux'in kirjeeseen. 29 päivänä uudisti valiokunta ehdotuksensa, vaan neuvosto oli yhä edelleen vaiti. Illalla päätti 400 kansalliskaartin edustajaa, jotka olivat kokoontuneet museoon, yhdistää pataljonat ja he nimittivät valiokunnan, jonka tehtävänä oli välittää kaupungintalon ja lääninhallituksen välillä. Vaan nämä henkilöt edustivat ainoastaan pataljonain vallankumouksellisinta ainesta ja kaupungintalo vaipui yhä syvemmälle pelkuruuteensa.

Nyt alkoi näiden kahden mahdin välillä sota, jota käytiin julistuksien avulla. 30 päivänä vastasi neuvosto museossa tehtyyn päätökseen taantumuksellisten pataljonainjohtajain julistuksella. Valiokunta taas antoi julistuksen, jossa se vaati Kommunin itsehallintoa ja lääninhallitusten poistamista. Paikalla julisti neuvosto kuvernörin ylisihteerin hallituksen lailliseksi edustajaksi ja kehotti häntä palaamaan paikalleen. Sihteeri ei totellut vaan pakeni „Couronne“-laivalla. Useat neuvokset pakenivat myöskin yömyssyineen laivalle. Tämä oli vallan tarpeetonta pelkurimaisuutta, sillä tunnetuimmatkin taantumukselliset kulkivat kaupungissa aivan turvallisesti. Valiokunnan koko toiminta oli ainoastaan komeitten kädenliikkeitten tekemistä. Se vangitsi ainoastaan pari virkamiestä, prokuratorin Guibert'in, hänen viransijaisensa ja ohimennen myöskin tulliviraston tirehtörin ja pormestarin pojan. Kenraali Ollivier vapautettiin sen jälkeen kun saatiin tietää, että hän oli kieltäytynyt osaa ottamasta sekavaliokuntiin. Oltiin tarpeeksi hyväntahtoisia jättämään erään Espivent'in unohtaman vartijaosaston kahden askeleen päähän lääninhallituksesta. Sen kautta näyttää neuvoston pakokauhu vielä nauretta-

vammalta. Kaupunki oli yhä levollinen, iloinen ja valmis leikinlaskuunkin. Kun eräänä päivänä tiedonvälityslaiva „Le Renard“ näytti Cannebière'lle kanuunoitaan, niin vihelsi sille rannalle kokoontunut väkijoukko niin hurjasti, että se häpeissään nosti ankkurinsa ja liittyi uudessa satamassa olevaan fregattiin.

Valiokunta päätteli tästä, ettei mitään hyökkäystä sitä vastaan uskaltaisi tehdä ja sen takia se ei myöskään ryhtynyt mihinkään varovaisuustoimenpiteeseen. Se olisi vallan helposti voinut miehittää Notre Dame de la Garde'en kukkulat, jotka hallitsevat kaupunkia ja olisi voinut pestata ison joukon garibaldilaisia. Muutamat viime sodan upseerit tarjoutuivat järjestämään kaiken. Valiokunta kiitti heitä ja väitti, etteivät sotajoukot ensinkään tulisi ja jos ne tulisivatkin, niin ne muka yhdistyisivät kansaan. Sen mielestä riitti se, että kohotettiin musta lippu, käännyttiin julistuksella sotilaitten puoleen ja koottiin aseita ja tykkejä lääninhallitukseen, ilman sopivia ampumavaroja. Suuri Landeck tahtoi osottaa mahtiaan. Hän julisti Espivent'in erotetuksi ja nimitti tämän tilalle Pélissier'in, erään vanhan ratsuväen aliupseerin. „Virkaanastumiseesi saakka jäävät sotajoukot kenraali Espivent'in käskettäviksi“, sanoi julistus. Tämä ilveily oli päivätty huhtikuun 1 päivänä. Sotaoikeudessa keksi Pélissier sopivan vastauksen. Häneltä kysyttiin: „Minkä armeijain kenraali olette olleet?“ Hän vastasi: „Minä olin aseman kenraali.“ Ja tosiaankin, hänellä ei ole koskaan ollut sotajoukkoja. 24 päivän aamulla ryhtyivät työmiehet taas työhön, sillä kansalliskaarti ei saanut palkkaa, lukuunottamatta niitä, jotka olivat vahdissa lääninhallituksessa. Ainoastaan suurella vaivalla voitiin saada riittävästi miehiä asemien miehittämiseksi. Keskiyönä ei lääninhallituksessa ollut sataakaan puolustajaa.

Vallan helppoa oli nyt panna toimeen kaappaus ja muutamat rikkaat porvarit päättivätkin tehdä sen. Löydettiin siihen sopivat miehet ja asetettiin määräaika, jolloin kaiken piti tapahtua. Keskiyöllä tahdottiin karkottaa valiokunta ja vallottaa lääninhallitus, sillä välin kun Espivent marssi kaupunkiin päin saapuen sinne päivän koittaessa. Eräs upseeri lähetettiin Aubagne'en. Kenraali kieltäytyi mainiten tekosyyksi joitakin varovaisuustoimenpiteitä, vaan hänen ympäristönsä selitti lähettiläille todellisen syyn hänen kieltäytymiseensä. „Me olemme olleet pakotettuja lähtemään Marseillesta lurjusten tavoin, nyt tahdomme palata sinne loistavan taistelun kautta.“

Tämä loistava taistelu näytti hiukan vaikealta, Aubagne'n armeijassa kun ei ollut enemmän kuin 6,000 tahi 7,000 miestä ja nekin ilman minkäänlaista kuria. Ainoastaan 6:lla jääkäriyrykmentillä oli jonkunverran ryhtiä. Vaan Espivent luotti „Couronne“-laivan merisotilaihin, järjestyspuolueen kansalliskaartilaisiin ja ennen kaikkea valiokunnan tunnettuun

huolimattomuuteen. Valiokunta koetti vahvistua, kutsuen jäseniksi kansalliskaartin edustajia. Nämä päättivät erottaa kunnallisneuvoston ja valiokunta määräsi vaalit tapahtumaan huhtikuun 3 päivänä. Jos tämä toimenpide olisi aikaansaatu jo 24 päivänä, olisi se puolestaan aikaansaanut yleisen leppymisen. Vaan 2 päivänä oli jo onnettomuuden aatto.

3 päivänä kun tiedot Versailles'ista saapuivat, lähetti Espivent taantumuksellisille pataljonanjohtajille käskyn olemaan valmiina. Kello 11 ilmottivat garibaldilaiset upseerit lääninhallituksessa, että Aubagne'n sotajoukot olivat lähteneet liikkeelle. Valiokunta lauloi taas vanhaa veisuua: „tulkoot vaan, me olemme valmiita heitä vastaanottamaan.“ Kello 1/2 2 päätettiin hälyyttää väkeä liikkeelle. Kello 4 seudussa kokoontui lääninhallitukseen noin 400 miestä; 100 vapaaehtoista asetui asemalle, johon valiokunta ei ollut osannut asettaa edes patteriakaan.

Kello viisi on Marseille jalkeilla. Muutamat taantumukselliset kompaniat ilmestyvät Justice-torille ja Bonaparte-kadulle, „Couronne'n“ merisotilaat asettuvat pörssin edustalle, asemalle ammutaan ensimmäiset laukaukset.

Espivent ilmestyy kolmella taholla, asemalla, Castellan'en torilla ja Plaine'lla. Vapaaehtoiset piiritettiin pian ja pakotettiin perääntymään, vaikka he puolustautuivatkin erinomaisesti. Versailleslaiset ampuivat asemapäällikön tämän 16 vuotiaan pojan silmien edessä, vaikka poika laskeutui polvilleen upseerin eteen ja tarjosi omaa elämäänsä isänsä elämän lunastukseksi. Toisen päällikön Funel'in onnistui paeta käsi murskana. Plainc'n ja Esplanadin joukot ulottuivat noin 300 metrin päähän lääninhallituksesta.

Valiokunta, yhä vielä uneksien, lähettää lähetystön Espivent'in luo. Crémieux ja Pelissier lähtevät, heitä seuraa suunnaton joukko täysi-ikäisiä ja lapsia huutaen: „Eläköön Parisi!“ Castellane'n torin etuvartijain luona, joitten lähellä oli pääesikunta, vastaanotti heidät Ville-neuve, 6:nen jääkärirykmentin päällikkö. „Mitkä ovat aikomuksenne?“ — kysyi häneltä Crémieux. „Me tulemme palauttamaan järjestyksen.“ — „Mitä, uskallatteko ampua kansaa?“ — huusi Crémieux ja alkoi pitää puhetta, kun versaillelainen uhkasi käskeä jääkäriensä marssimaan. Sitten antoivat lähettiläät viedä itsensä Espivent'in puheille, tämä puhui heille vangitsemisesta ja jätti heille viisi minuuttia aikaa luopuakseen lääninhallituksesta. Palatessaan tapaa Crémieux kansanjoukon kahakoimassa versaillelaisten kanssa, koettaen riistää aseet näiltä. Eräs uusi kansanjoukko, musta lippu etunenässä vyöryy paikalle ja törmää sotilaita vastaan. Eräs saksalainen upseeri, joka on Espivent'in palveluksessa, vangitsee Pélissier'in, vaan versaillelaiset johtajat, jotka huomaavat miehistönsä horjuvan, käskvät sen perääntymään.

Kansanjoukko luuli sotajoukkojen poistuvan ja riemuitsi. Jo oli kaksi jalkaväkiosastoa kieltäytynyt marssimasta. Tori lääninhallituksen edessä täyttyi toivorikkaista ryhmistä. Yhtäkkiä kello 10 seuduissa lähestyvät jääkärit Roman ja Armény-katujen kautta. Kansanjoukko piiritti heidät, ja kiväärit jo nousivat takaisin olkapäille. Eräs upseeri vapautti komppaniansa joukosta ja käski sen hyökkäämään pistimillä; hän kaatui luodin lävistämänä. Hänen miehistönsä alkoi ampuu kansalliskaartilaisia, jotka pakenivat lääninhallitukseen; siellä vangittiin takaa-ajavat jääkärit. Lääninhallituksen ikkunoista alkoi kiväärituli, jääkärit ja järjestyspuolueen kansalliskaartilaiset ampuivat Bonaparten kadulta ja naapuritalojen ikkunoista. Kouluveljien talon ikkunoista kävi lakkaamatta tuli.

Kiväärituli oli kestänyt jo kaksi tuntia, eikä kansalliskaarti vielä saanut apujoukkoja. Vaikka lääninhallitus, vahva nelikulmainen rakennus, olikin sängen turvallinen linnotus, olivat he siitä huolimatta voitettuja, sillä heillä ei ollut minkäänlaisia muona- eikä ampumavaroja. Vihollinen olisi vallan hyvin voinut kivääri jalalla odottaa, kunnes he olisivat käyttäneet ampumavaransa loppuun. Vaan „Pyhän sydämen“ kenraali ei halunnut puolinaista voittoa. Tämä oli hänen ensimmäinen sotarekensä, hän tarvitsi verta ja ennen kaikkea melua. Kello 11:sta alkaen antoi hän ampuu lääninhallitusta Notre Dame de la Garde kukkulalta, noin 500 metrin päästä. Pyhän Nikolain linnotus alkoi myös pommituksen, vaan sen tykit olivat vähemmän tarkkoja ja vahingottivat ylimysten taloja Bonaparten hulevardilla sekä tappoivat erään niistä sankarimaisista järjestyksen valvojista, jotka ammuskelivat sotilaitten selän takana. Kello 3 nousi lääninhallituksen katolle antautumislippu; Espivent käski vaan edelleen ampumaan. Lähetettiin sovinnonhieroja, vaan Espivent vaati antautumaan kokonaan hänen armoilleen. Kello 5 oli jo yli 300 laukausta sattunut taloon ja useita kansalliskaartilaisia oli haavoittunut. Kun puolustajat huomasivat, etteivät he saa avustusta, poistuivat he vähitellen paikalta. Talosta ei enää pitkään aikaan kukaan ampunut — vaan Espivent yhä jatkoi pommitusta. Tämän tompelin pelko oli niin suuri, että hän myöhään iltaan saakka yhä antoi heittää kranateja. Kello puoli kahdeksan hyökkäsivät „COURONNE'n“ ja „MAGNAMIME'n“ matruusit rohkeasti melkein tyhjään taloon.

He löysivät niin hyvin panttivangit kuin aamulla vangitut jääkäritkin vallan terveinä. Kumminkin oli jesuiittain kosto kamala. Järjestyksen miehet vangitsivat ketä vaan saivat käsiinsä ja vetivät uhrinsa aseman lamppujen valoon. Siellä tarkasti heidät eräs upseeri, nyökäytti yhdelle ja toiselle päätään, käskien heidät ulos rivistä ja ampui heille luodin otsaan. Seuraavina päivinä kerrottiin joukkotelotuksista kasarmeissa, linnoituksissa ja vankiloissa. Ei tiedetä varmasti paljonko kansanjoukosta

kaatui, vaan niitä oli kumminkin yli 150 ja useat haavottuneet piiloutuivat; versaillelaisilla oli kolmekymmentä kuollutta ja viisikymmentä haavottunutta. Enemmän kuin 900 ihmistä heitettiin I-linnan ja Pyhän Nikolain linnotuksen kellareihin. Gaston Crémieux vangittiin juutalaisen hautausmaan vartijan luona. Hän ilmottautui vapaaehtoisesti niille, jotka häntä hakivat, koska hän rehellisyydessään tunsu itsensä varmaksi ja luotti tuomareihin. Myöskin kunnan Etienne saatiin kiinni, Landeck oli luonnollisesti tullut näkymättömäksi.

5 päivänä marssi Espivent voitonriemuksena kaupunkiin taantumuksellisten tervehtiessä häntä viltin ja hurmaantunein huudoin. Vaan jo kansanjoukon toisesta rivistä tervehdittiin näitä verikoiria huudoilla ja vihellyksillä. St. Ferréol'in torilla ammuttiin erästä kapteenia ja kansanjoukko särki ikkunat eräästä talosta, josta matruuseja oli tervehditty.

Kaksi päivää taistelun jälkeen sai kunnallisneuvosto, palattuaan „Couronne'elta“, taas äänensä takasin hyökätäkseen voitettujen kimppuun.

Kansalliskaartilta riistettiin aseet, hurja taantumus nosti lippunsa. Jesuitat uiskentelivat taas pinnalla. Espivent teki pyhiinvaellusmatkoja ja häntä tervehdittiin huudoilla: „Eläköön Jesus! Eläköön Pyhä sydän!“ Kansalliskaartin klubi sulettiin, Bouchet vangittiin. Ja loukatut, takaa-ajetut radikalit saivat taas kokea, mitä merkitsee kansasta luopuminen.

Myös Narbonne kukistettiin. Maaliskuun 30 päivänä julkasivat kuvernööri ja prokuratorit tiedonannon, jossa he puhuivat „kourallisesta“ kapinoitsijoita ja julistivat itsensä todelliseksi tasavallaksi; he sähköittivät kaikille tahoille tietoja maaseutuliikkeitten häviöistä. Vaan Digeon lausui julistuksessaan: „Onko tämän takia syytä laskea alas väkivallan edessä punanen lippumme, jossa on marttyyriemme verta. — Eläkööt muut ikuisesti sorron alla!“ Ja hän varustautui taisteluun ja käski katusuluilla sulkemaan ne kadut, jotka vievät kaupungintalolle. Aina etunenässä ollen kiskoivat naiset nytkin katukiviä ylös ja nostivat huonekaluja päällekkäin. Viranomaiset, jotka pelkäsivät vakavaa vastarintaa, lähettivät herra Marcou'n ystävänsä Digeon'in luokse. Tämä Brutus Carcasonne'ista tuli kahden Limoux'in tasavaltalaisen seurassa kaupungintalolle tarjotakseen prokuratorin nimessä täydellistä anteeksiantoa niille, jotka poistuisivat talolta. Digeon'ille luvattiin 24 tuntia aikaa, jotta hän voisi saavuttaa valtakunnan rajan. Digeon kokosi neuvostonsa ja kaikki kieltäytyivät pakenemasta. Marcou kiiruhti ilmottamaan sotilasviranomaisille, että he ovat vapaat toimimaan¹⁾. Kenraali Zentz lähetettiin paikalla Narbonne'en.

¹⁾ „Kun kenraali, joka oli paikkakunnan käskynhaltija, sekä prokuratorit kuuluivat, että minä 30 vuotta olin ollut sen miehen ystävä, joka nyt johti Narbonne'n Kom-

Kello 3 aamulla tutkiskeli eräs joukko katusulkua de Pont-kadulla. Kansalliskaartilaiset kiipesivät katusulun ylitse ystävällisesti puhumaan heidän kanssaan, vaan heidät otettiin vastaan yhteislaukauksella, joka tappoi kaksi miestä ja haavotti kolmea. 31 päivänä kello 7 ilmotti Zentz julistuksessaan pommituksen alkamisesta. Digeon kirjotti hänelle paikalla: „Minulla on oikeus vastata hurjaan uhkaukseen samalla tavalla. Minä ilmoitan teille, että minä käsken ampua ne kolme henkilöä, jotka ovat vallassani, jos te tulette pommittamaan kaupunkia.“ Ainoaksi vastaukseksi antoi Zentz vangita lähettilään ja käski jakamaan paloviinaa turkoseille, sille ainoalle joukolle, joka ei kieltäydy marssimasta. Nämä pedot hyökkäävät Narbonne'en ja ryöstävät lyhyessä ajassa kolme kahvilaa. Tappelun piti juuri alkaa kun prokuratorin lähettää vielä kaksi sovinnonhierojaa. Hän lupaa edelleen samaa armahdusta, jota edellisenä päivänä tarjottiin niille, jotka lähtisivät kaupungintalolta ennen pommitusta, vaan hän uhkaa tappaa kaikki kaupungintalolla olijat, jos panttivangit murhataan. Digeon käskää lähettilään sanella ehdotuksen, kirjottaa sen ja lukee sen sitte kansalliskaartilaisille antaen jokaisen vapaasti valita, joko jäädä tahi poistua. Samassa silmänräpäyksessä ilmestyy prokuratorin sotilaitten kanssa puutarhaparvekkeen edustalle. Digeon kiiruhtaa sinne. Prokuratorin puhuu kansanjoukolle ja kun hän mainitsee anteeksiannosta, myöntää Digeon, että armoa on luvattu. Prokuratorin katkasee sovittelukeskustelun rumpujen pärinällä, toistaa talon etupuolella vielä kehotuksensa ja vaatii panttivankeja, jotka karanneet sotilaat luovuttavatkin hänen käsiinsä.

Kaikki nämä sovittelut olivat heikontaneet puolustusta. Muuten ei kaupungintalo voinut mitään pommitusta vastaan, joka olisi pannut kaupungin alttiiksi ryöstämiselle. Digeon käskää luovuttamaan kaupungintalon ja sulkeutuu yksinään pormestarin huoneeseen, päättäen myydä elämänsä niin kalliista kuin suinkin mahdollista. Vaan kansanjoukko virtaa hänen luoksensa ja tempaa hänet hänen vastustuksestaan huolimatta mukaan. Kaupungintalo oli tyhjä kun sotilaat tunkeutuivat sisään. Nämä ryöstivät sitten mitä vaan voivat ja nähtiinpä yksin upseereillakin varastettua tavaraa.

Nimenomaisista armahduslupauksista huolimatta annettiin lukuisia

munia, pyysivät he minua koettamaan saada häntä antautumaan. Me sovimme, että minä siinä tapauksessa, että epäonnistun, paikalla sähkötän kenraali Robinet'ille, jotta sotilasviranomaiset voisivat toimia. Minä lähetin sähkösanoman keskiyöllä. Jos minä olisin aavistanut, että asiata tänään tullaan epäilemään, niin olisin teille tuonut mukaan varmennetun jäljennöksen. — Minulle ei anneta tunnustusta työstäni; minun henkilökohtaisesta vaikutuksestani pidettiin järjestystä yllä Carcassonnassa." Herra Marcou puheessaan eduskunnassa vastaukseksi kerra V. Gavardie'lle. Tammikuun 27 päivän istunto 1874.

vangitsemiskäskyjä. Digeon kieltäytyi pakenemasta ja kirjotti prokuratorille, että hänet voidaan myös vangita. Sellainen mies olisi pelastanut liikkeen Toulouse'ssa ja olisi nostattanut koko Etelä-Ranskan.

Huhtikuun 4 päivän onnettomuuspäivä toi Limoges'ille toivonsäteen. Keski-Ranskan vallankumouksellinen pääkaupunki ei voinut toimettona katsella Parisin pyrkimyksiä. 23 päivänä päätti „Société populaire“, josta aina kaikki kansanvaltaiset liikkeet lähtivät, lausua kiitoksensa Parisin armeijalle sen käytöksestä maaliskuun 18 päivänä. Kun Versailles vaati vapaaehtoisia, kehotti tämä seura kunnallisneuvostoa suojelemaan kaupunkia tästä kiihotuksesta kansalaissotaan. Paikalla kun Parisissa Kommuni oli julistettu, lähettivät työläisliitot erään lähettilään ottamaan selvää Kommunin periaatteista, tuomaan mukaansa sen ohjelman ja vaatimaan siltä lähettiläitä Limoges'ia varten. Kommunin jäsenet vastasivat, että se sinä silmänräpäyksenä oli mahdotonta, että he koettavat myöhemmin lähettää jonkun jäsenen, vaan sitä ei koskaan tapahtunut. „Société populaire'n“ täytyi toimia vallan omin päin. Se kehotti vallan pakottamalla kunnallisneuvostoa pitämään kansalliskaartin paratia, toivoen, että siitä tulisi jonkinlainen mielenosotus Versailles'ia vastaan. Neuvosto, jossa paria poikkeusta lukuunottamatta oli ainoastaan pelkureita, viivytti asiata, kunnes levisi tieto huhtikuun 3 päivän tapahtumista. Aamulla 4 päivänä, kun luettiin Versailles'in voittosähkösanoma, kokoontuivat työläiset. Erään 500 miehisen sotajoukon piti lähteä Versailles'iin. Kansanjoukko seurasi sen perässä asemalle ja vaati sotilaita yhdistymään kansaan. Sotilaat, ympäröityinä ja liikutettuina, liittyivät kansanjoukkoon sekä luovuttivat aseensa, joista useat piilotettiin silloin „Société populaire'n“ taloon.

Kyrassieri-översti Billet, joka seurueensa kanssa kulki kaupungin läpi, ympäröidään ja pakotetaan huutamaan: „Eläköön tasavalta!“ Kello 5 on koko kansalliskaarti asetettuna kaupungintalon torilla. Upseerit ovat kokoontuneet kaupungintalolle, eräs neuvoston jäsen ehdottaa että julistettaisiin Kommuni. Pormestari vastustaa, kaikilta tahoilta kuuluu huutoja. Kapteeni Coissac saa tehtäväkseen lähteä asemalle pidättämään sotilasjunia. Toiset upseerit kyselevät sotaväki-osastojen mieltä, joilla on ainoastaan yksi vastaus: „Eläköön Parisi! Alas Versailles! Pian lähtivät pataljonat liikkeelle, marssivat kaupungintalon ohi suoraa päätä kenraalin luo pyytämään, että hän vapauttaisi samana päivänä vangitut sotilaat. Pataljonain etunenässä kulki neuvosto, kunnianauhat olkapäillä. Kenraali antoi käskyn vapauttaa sotilaat ja lähetti samalla översti Billet'ille määräyksen varustautua vastustamaan kapinaa. Tourny-torilta lähti kansalliskaarti lääninhallitukseen, miehitti sen huoli-

matta vanhoillisten kaartilaisten vastustuksesta ja alkoi rakentaa katusulkuja. Kun sotilaat marssivat esiin Rue des Prisons'in kautta, rukoilivat muutamat kansalaiset upseereja, etteivät he alottaisi kansalaissotaa. Nämä alkoivat epäillä ja perääntyivät jo kun översti Billet marssi Pyhän Mikaelin kirkon torille 50 kyrassierin saattamana ja käski paljastamaan sapelit. He ampuivat revolvereilla, kaartilaiset vastasivat ja översti haavoittui kuolettavasti. Hänen hevosensa pelästyi ja lähti karkuun sekä laahasi toisten seuraamana ratsastajaansa Pyhän Pietarin torille saakka. Kansalliskaarti jäi aseman herraksi, vaan kun sillä ei ollut minkäänlaista järjestystä hajosi se yöllä ja poistui lääninhallituksesta. Seuraavana päivänä vetäytyi sekin komppania takasin, joka piti asemaa hallussaan, koska sillä yksin ei ollut minkäänlaista merkitystä. Alkoi vangitsemisia, useiden täytyi piiloutua.

Siten sammuiivat isojen kaupunkien kapinat toinen toisensa perästä kuten väsyneen tulivuoren sivukraterit. Maaseudun vallankumoukselliset olivat kaikkialla järjestymättömiä, vallan kykenemättömiä käyttämään saavutettua valtaa. Voittaan kaikkialla ensimmäisellä yrityksellä eivät työläiset kumminkaan osanneet tehdä mitään muuta kuin huutaa: „Eläköön Parisi!“ He osottivat kumminkin, että heissä oli elämää, rohkeutta, ylpeyttä. 80 vuotta porvarisvallan alaisuudessa ei ollut kyennyt muuttamaan heitä kerjäläiskansaksi, sillävälän kun radikalit, jotka joko taistelivat heitä vastaan tahi luopuivat heistä, taas kerran osottivat omaavansa sen keskiporvariston itsekkäisyyden ja rappeutumisen, joka aina on valmis myymään työläiset ylemmille luokille.

NELJÄSTOISTA LUKU.

KOMMUNIN SUURET APULÄHTEET. NEUVOSTON SUURET HEIKKOUDET. CLUSERET'IN NIMITYS. MÄÄRÄYS PANTTIVANKIEN SUHTEEN. KESKUS-TOIMIKUNTA. PANKKI.

60 vuotta kestäneen aselevon jälkeen alkoi Parisi yksin taas taistella Ranskan puolesta. Vaan se ei taistellut enää ainoastaan jonkun maakappaleen säilyttämiseksi, ei, nyt se taisteli itse kansan olemassaolon puolesta. Jos se voittaisi, niin sen voitto ei tulisi olemaan niin hedelmätön kuin tavallinen voitto tappelukentällä, vaan uudet ihmisjoukot muuttaisivat yhteiskunnallisen rakenteen perusteita myöten; jos se häviäisi, niin häviäisi vapauskin, porvaristo varustaisi ruoskansa rautapiikeillä ja kokonainen ihmispolvi vaipuisi hautaan.

Kelpo, veljiään rakastava Parisi ei vavissut tässä ranskalaisten välisessä taistelussa. Aate levittää mahtavat siipensä pataljonain suojaksi; ne marssivat pää pystyssä, loistavin silmin ja ylpein rinnoin. Kun porvari kieltäytyy taistelemasta lausuen: „Minulla on perhe“, niin sanoo työläinen: „Minä taistelen lapsieni hyväksi.“

Kolmannen kerran maaliskuun 18 päivästä lähtien vallitsee yksi ainoa virtaus kaupungissa. Viranomaisten sähkösanomat ja ostetut sanomalehtimiehet, jotka istuivat Versailles'sa kuvasivat Parisia kaikkien Europan heittiöiden noidankattilaksi; he kertoivat varkauksista, joukkovangitsemisista, loppumattomista hurjasteluista, jopa mainitsivat he nimiä ja rahasummiakin. Heidän tiedonantojensa mukaan ei kukaan kunniallinen nainen enää rohjennut astua kadulle; 1¹/₂ miljoonaa ihmistä, joita 20,000 rikoksellista piti vallanalaisuudessaan, kääntyi mitä palavimmilla rukouksilla taivaan puoleen, Versailles'in puolesta. Vaan matkustaja, joka uskalsi lähteä Pariisiin, löysi kadut ja bulevardit rauhallisina ja vallan tavallisessa tilassa. Ryövärit eivät olleet mitään muuta ryöstäneet kuin mestauslavan, joka poltettiin juhlallisesti 11:n kaupunginosan kaupungintalon edessä. Kaikista kaupunginosista kuului sama kirous vankien telotuksen ja versaillelaisten kunnottoman kohtelun johdosta. Neuvoston virheet unohdettiin kokonaan, nähtiin ainoastaan versaille-

laisten julmuudet. Kun joku saapui kaupunkiin kauhistuneena parisi-laisten hommista ja näki siellä sen rauhan ja sen yhteistunteen, joka valtasi kaikki sydämet, sekä innostuneet pataljonat, ja kuullessaan miten haavottuneet huusivat: „Eläköön Kommuni!“ — siellä ulompana sylki Mont Valérien kuolemaa, täällä olivat ihmiset kaikki veljiä — silloin matkustaja tunsu miten silmänsä kostuivat, riemuinen väristys kävi hänen sielunsa läpi ja muutaman tunnin kuluttua hän sairasti samaa tautia kuin parisilaisetkin.

Se tauti oli uskon, sokean antautumisen ja toivon, ennen kaikkea toivon kuumetta, sillä mikä kapina on koskaan ollut niin hyvin varustettu? Tällä kertaa ei ollut kysymyksessä kourallinen epätoivoisia ihmisiä, jotka seisovivat ylösrevittyjen katukivien takana ja latasivat kivääreitä metallikappaleilla ja kivillä. 1871 vuoden Kommuni on ihan toisin varustettu kun 1793 vuoden Kommuni; sillä on 60,000 urhoollista tais-telijaa, 200,000 kivääriä, 1,200 tykkiä, viisi linnotusta, ja vallitus, jota suojelevat koko ympäristöä hallitsevat Montmartre, Belleville ja Pantheon kukkulat; sillä on elintarpeita vuosiksi ja miljardeja rahaa, jos se vaan tahtoo. Mitä siltä sitten puuttuu voiton saavuttamiseksi? — Jonkun verran vallankumouksellista vaistoa. Ja kumminkaan ei kaupungintalolla ole ketään, joka ei kehuisi sitä omistavansa.

3:n päivän istunto, joka pidettiin tappelun kestäessä, oli hyvin myrskyinen. Useat olivat suutuksissaan tuosta äskeisestä mielettömästä hyökkäyksestä. Lefrançais, suuttuneena siitä, että hänet oli petetty, vetäytyi takasin valiokunnasta, joka tilinteossa lykkäsi kaiken synn ken-raalien niskaan. Näitä puolustivat heidän ystävänsä ja vaativat, että odotettaisiin tietoja. Vaan tiedot olivat vaan onnettomampia; voitiinko nyt vielä epäillä? Tämmöisestä vallan anastuksesta oli olemassa ainoas-taan yksi rangaistus. Flourens ja Duval olivat sen vapaaehtoisesti kärsineet, muitten olisi pitänyt saada seurata heidän esimerkkiään. Sen kautta olisi lepytetty kuolleet ja olisi tyhmyydet tiukasti lopetettu; Kom-munin auktoriteti olisi silloin kesyttänyt kaikki vastahakoiset.

Vaan kaupungintalolla ei ollut ainoatakaan taipumatonta. Useat olivat keisarikunnan aikana yhdessä taistelleet ja yhdessä perustelleet salaliittoja, he olivat kärsineet samoissa vankiloissa ja näkivät vallan-kumouksen ainoastaan ystävänsä. Ja toiseksi, olivatko kenraalit sitte ainoat syylliset? Eihän niin monta pataljonaa voinut koko yötä olla liikkeellä, niin ettei neuvosto sitä olisi tiennyt. Vaikkapa se olisi ollut sokea tahi kuuro, oli se kumminkin yhtä paljon vastuunalanen. Oikeuden-mukaisesti sen olisi pitänyt antaa ampua joka kymmenennen miehen keskuudestaan. Tämän syyllisyytensä se epäilemättä tunsu eikä senvuoksi rohjennut rangaista kenraaleja.

Se olisi edes voinut erottaa heidät, vaan se tyytyi siihen, että valio-

kuntiin valittiin toisia henkilöitä ja tämä päätös ilmotettiin heille hyvin varovasti. „Kommuni tahtoo heille jättää täyden vapauden sotilasasioissa, se ei tahtonut loukata heitä, eikä vähentää heidän auktoriteettiaan.“ Ja kumminkin oli heidän huolimattomuutensa ja kyvyttömyytensä aikaansaanut niin murhaavat seuraukset. Ainoastaan heidän tietämättömyytensä pelasti heidät kavalluksen epäilyksistä; tämä tietoennusti hyvää tulevaisuudessa.

Tämä tulevaisuus oli Cluseret'in käsissä. Jo ensimmäisistä päivistä saakka oli tämä kerjännyt kenraalinvirkaa niin Keskustoimikunnalta kuin ministeristöltäkin, tarjoten heille taistelusuunnitelmia pormestareita vastaan. Toimikunta ei tahtonut hänestä mitään tietää; nyt hän taas takertui toimeenpanevaan valiokuntaan, joka hänet huhtikuun 2 päivänä kello 7 illalla nimitti edustajakseen, käskien häntä paikalla ryhtymään virkaansa. Silloin rummutettiin juuri väkeä kokoon kerrottua onnetonta hyökkäystä varten. Cluseret piti varansa eikä ryhtynyt virkaansa, vaan antoi kenraalien tehdä tyhmyyksiä ja tuli sitten 3 päivänä neuvostoon valittamaan heidän „poikamaisen tekonsa“ johdosta. Tämä sotilaslentokirjasten kirjoittaja, jonka urhoollisuudesta ja tiedoista ei ollut mitään muuta todistusta kuin kunniamerkki, jonka hän oli saanut taistelussa 1848 vuoden sosialisteja vastaan, tämä kerskailija, joka jo kolmessa vallankumouksessa ensimmäisenä oli livistänyt tiehensä, sai nyt 1871 vuoden sosialisteilta tehtäväkseen heidän vallankumouksensa puolustamisen.

Eikä ainoastaan tämä vaali ollut epäonnistunut vaan koko edustusajatus oli väärä. Neuvosto oli päättänyt, että tultaisiin ainoastaan puolustautumaan. Ja terve ihmisjärki kykeni paraiten vartioimaan linjoja, järjestämään palvelusta, pitämään huolta pataljonista ja niitä komentamaan. Joku valiokunta, jossa olisi ollut ainoastaan muutamia toimeliaita jäseniä, olisi tarjonnut kaikki nämä takeet.

Jos edes olisi sanottu minkälaista puolustusta oikeastaan tarkotettiin. Linnotusten ja vähäpätösempien asemien puolustus vaati tuhansia ihmisiä, kokeneita upseereita, yhtä paljon lapio- kuin kivääritaistelua. Kansalliskaartilla ei ollut ensinkään sellaisia sotilaita, kun nämä sensijaan vallien takana olisivat olleet voittamattomia. Olisi ainoastaan tarvinnut räjähdyttää ilmaan eteläiset linnotukset, vahvistaa Montmartre, Pantheon, Buttes Chaumont ja vallit, nostaa suojaksi toinen ja kolmas valli, niin Pariisi olisi ollut vallottomaton. Vaan neuvosto ei määrännyt kumpakaan näistä tavoista, vaan antoi edustajainsa ilman suunnitelmaa horjua kummankin välillä ja lopuksi tehdä toisen kautta toisen mahdottomaksi.

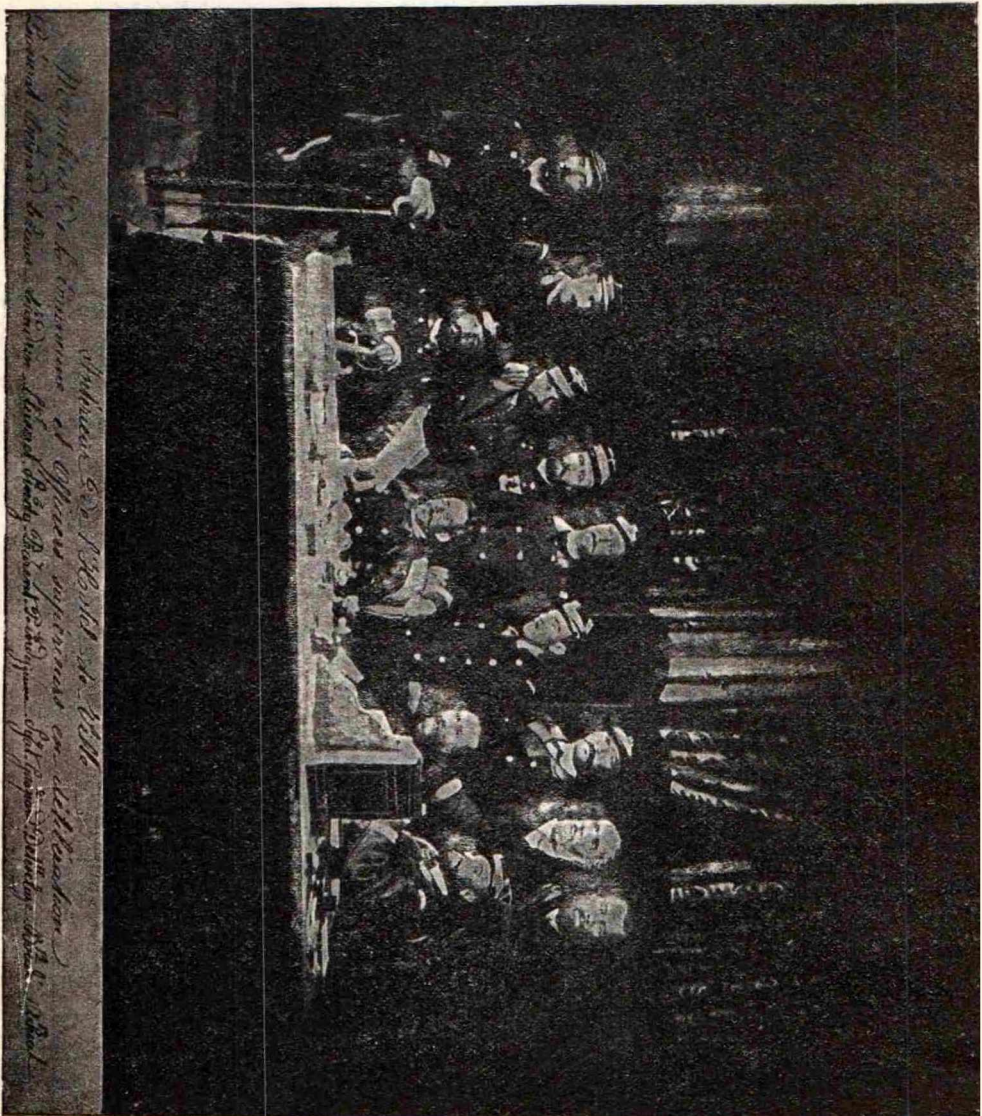
Jos neuvosto olisi tämän edustajiston kautta tahtonut keskittää sotilasvaltaa, niin minkätähden se ei hajottanut Keskustoimikuntaa? Keskustoimikunta toimi ja puhui paljon äänekkäämmin kuin neuvosto, joka sitä ei tahtonut kärsiä kaupungintalolla. Toimikunta oli asettunut

Entrepôt-kadulle, tullitalon taakse lähelle kehtoansa. Sieltä se julkasi 5 päivänä kauniin julistuksen: „Työläiset, älkää epäilkö, suuri taistelu on alkanut. Loisena eläminen ja työ, anastus ja tuotanto taistelevat keskenään. Jos olette väsyneet ryömimään tietämättömyydessä ja hädässä, jos tahdotte että lapsistanne tulisi miehiä, jotka nauttivat työnsä tuloksia, eikä petoja, joita kesytetään tehtaita ja taisteluenttiä varten, jos ette enää kauvemmin tahdo katsella sitä että tyttärenne, joita ette voi kasvattaa ja suojella tahtonne mukaan, tulevat rahaylimystön nautintovälikappaleiksi, jos pyritte oikeuden ja kohtuuden mukaiseen hallitukseen, niin olkaa järkeviä ja nouskaa työläiset!“

Toimikunta selitti kyllä toisessa julistuksessa, ettei se vaadi minkäänlaista valtiollista valtaa itselleen, vaan että valta kuuluu vallankumousaikoina itsestään jo niille, joilla on joku määrätty asema. Kahdeksan päivän kuluessa ei neuvosto vielä ollut kyennyt määrittelemään Kommunin tehtäviä ja sen koko varustautumisena oli kaksi tuuleen heitettyä julistusta. Keskustoimikunta päinvastoin selitti ihan selvästi luonteen tässä taistelussa, joka oli tullut yhteiskunnalliseksi taisteluksi, se osotti tämän kunnallisvapauksien puolesta käydyin taistelun takana suunnattoman hirviön, köyhälistökysymyksen.

Neuvosto olisi hyvinkin voinut käyttää tätä opetusta hyväkseen, olisi tarpeen tullessa voinut vahvistaa puolestaan tätä julistusta ja sitten huolimatta Keskustoimikunnan vastalauseista voinut pakottaa tämän hajoamaan ja jakaa sitten omille jäsenilleen eri virat. Tämä oli sitä helpompaa aikaansaada, kun toimikunta vaaleista saakka oli kovasti heikontunut ja eli vaan neljän tahi viiden jäsenen ja puheliaan puheenjohtajansa Moreau'n varassa. Vaan neuvosto ei tehnyt muuta kuin pani 5 päivän istunnossaan jonkinlaisia vastalauseita tätä menettelyä vastaan; muuten se antoi tapansa mukaan kaiken mennä menojaan.

Se meni yhdestä heikkoudesta toiseen. Ja kumminkin, jos se koskaan on itse luottanut toimintakykyynsä, piti sen nyt luottaa siihen. Versaillelaisten julmuus, Flourens'in, Duval'in ja muiden vangittujen murhaaminen oli saattanut rauhallisimmatkin ilmi tuleen. Vielä kolme päivää sitten olivat he olleet paikoillaan, nämä uljaat toverit, jotka samalla olivat ystäviä ja veljiä. Heidän tyhjä paikkansa näytti huutavan kostoja. No niin, jos versaillelaiset kävisivät sotaa villien tapaan, niin tahdottiin vaatia silmä silmästä, hammas hampaasta. Sitäpaitsi kerrottiin, että jos neuvosto ei tee mitään, niin kansa kenties tulee puolestaan kostamaan vielä kauheammin. Senvuoksi julistettiin, että jok'ainoa, jota syytetään yhteydestä Versailles'in kanssa, tuodaan 48 tunnin kuluessa tuomioistuimen eteen, ja jos tämä tuomitsee asianomaisen syylliseksi, jää tämä panttivangiksi Pariisiin. Niin pian kun Versailles'a telotettiin joku Kommunin puolustaja, tulisi myöskin joku panttivanki



Shikharin 30. 1861. ja 1862.
Helsingin 1. k. kommandon 1. k. upseerit ja aliluottamukset
Kommandin kassa ja kassa-kirjuri. Kassa-kirjuri ja kassa-kirjuri. Kassa-kirjuri ja kassa-kirjuri.

KOMMUNIN JASENIA JA UPSEEREJA NEUVOTTELUSSA KAUPUNGIN TALOLLA.

telotettavaksi. Neuvoston päätös sisälsi, että kutakin parisilaista kohden tulisi 3 vankia telotettavaksi, vaan julistuksessa puhuttiin kahdesta vangista tahi samasta luvusta kutakin parisilaista kohden.

Nämä erilaisuudet jo osottivat, miten kaikki olivat levottomia. Ainoastaan neuvosto luuli saaneensa pelotetuksi Versailles'in. Porvarissanomalehdet päästivät hätähuutoja ja herra Thiers, joka ampui tavallisesti ilman edeltäpäin käyviä julistuksia, sai aiheen maalata Kommunin julmuutta. Itse asiassa versaillelaiset vaan naureskelivat partaansa. Kaikki huomattavimmat taantumukselliset olivat jo aikoja sitten paenneet ja Parisissa oli jäljellä ainoastaan jätteitä ja muutamia harvoja, jotka Versailles hätätilassa oli valmis uhraamaan¹⁾. Neuvoston jäsenet olivat lapsellisessa kiihtymyksessään unohtaneet ne oikeat panttivangit, joita oikeastaan ei olisi pitänyt unohtaa, ne kun olivat siksi silmien edessä, kuten pankki ja verorahasto. Näitten avulla olisi voinut pitää käsissään koko porvariston elinhermoa ja olisi voitu nauraa heidän taituruudelleen ja tykeilleen. Panematta ainoatakaan miestä alttiiksi, olisi Kommuni voinut kädenkäänteellä sanoa Versailles'ille: „Sovi kanssamme tahi kuole!“

Mutta maaliskuun 26 päivänä valitut pelkurit eivät tätä uskaltaneet. Keskustoimikunta oli tehnyt suuren virheen, päästäessään Versailles'in armeijan livistämään tiehensä; neuvosto osasi tehdä vielä 100 kertaa suuremman virheen. Kaikki kapinoitsijat, joilla oli tosi mielessä, ovat aina alottaneet siitä, että he ovat ottaneet käsiinsä vihollisen elinhermon, rahastot; Kommunin neuvosto oli ainoa, joka kieltäytyi sitä tekemästä. Tämä näytelmä olisi kovin naurettava, jos ylipäättään voisi nauraa jollekin huolimattomuudelle, joka on maksanut niin paljon verta. Maaliskuun 19 päivästä saakka olivat Ranskan pankin viranomaiset ikäänkuin kuolemaan tuomittuina, sillä joka aamu odottivat he rahastonsa ryöstöä. Ei ollut ajateltavissakaan, että sitä olisi voitu viedä Versailles'iin; sitä varten olisi tarvittu 60 tahi 80 vaunua ja kokonainen armeija. 23 päivänä oli johtaja Rouland eronnut virastaan ja paennut. Apulaisjohtaja de Plouec astui hänen sijaansa. Jo ensi kerralla, tavattuaan kaupungintalon edustajat, oli hän huomannut heidän pelkuruutensa; hän kieltäytyi senvuoksi alussa, myöntyi sitte näön vuoksi ja antoi rahaa markottain. Hulluinta kaikesta oli, että hän kielsi parisilaisilta heidän omaa rahaansa, erään maksettavaksi langenneen saatavan 9 miljoonaa 400,000 frankia, jotka sitä varten olivat valmiina pankissa. Tätä peliä kesti maaliskuun 28 päivään saakka. Pankissa, jota Versailles'sa luultiin vallan tyhjäksi,

¹⁾ Herra Barthelemy St. Hilaire, herra Thiers'in sihteeri, vastasi Barral de Montaut'ille, joka puhui siitä mahdollisuudesta, että kaikki vangit vankiloissa murhattaisiin: „Panttivangit! Panttivangit! Emmehän me niille mitään voi! Mitä meidän pitäisi tehdä! Sen pahempi heille!“

oli 77 miljoonaa puhtaassa rahassa, 166 miljoonaa pankkiosotuksissa ¹⁾, 899 miljoonaa valtiopapereissa, 120 miljoonaa lainoissa, 11 miljoonaa kultaharkoissa, 7 miljoonaa säilytettävänä olleissa jalokivissä, 900 miljoonaa talletetuissa papereissa, yhteensä 2 miljardia 180 miljoonaa. 800 miljoonaa seteliä odotti sitäpaitsi ainoastaan rahastonhoitajan allekirjotusta, joka oli sängen helppo saada. Siten oli Kommunilla 3 miljardia hallussaan — siitä 1 miljardi helposti käytettävissä — siinä oli riittävästi kaikkien Versailles'in kenraalien, upseerien ja virkamiesten lahjomiseen, ja panttivankeina oli heidän käsissään 90,000 rahantallettajaa ja vielä ne 3 miljardia rahaa liikkeessä, joita vastaava metallivarasto oli Vrillière-kadulla.

29 päivänä ilmestyi isä Beslay tämän pyhyyden eteen. De Plouec oli saanut kaikki 430 virkamiestään jalkeilleen asestaen heidät lataamattomilla kivääreillä. Beslay, joka kuletettiin näiden varustuksien ohi, rukoili hyvin nöyränä johtajaa suostumaan Parisin saatavan maksamiseen. De Plouec vastasi ylpeästi ja puhui vastarinnasta. „Vaan jos Kommuni nimittäisi jonkun johtajan päästäkseen verenvuodatukselta!“ — lausui Beslay. „Johtajanko! Ei koskaan“ — vastasi de Plouec, joka tunsi miehensä, „vaan ehkä jonkun edustajan. ja jos te olisitte tämä edustaja, niin voisimme ehkä sopia“. Tässä hän muuttui juhlalliseksi: „Herra Beslay, auttakaa minua pelastamaan tämän täällä. Tämä on teidänkin maanne, tämä on Ranskan omaisuutta.“

Beslay kiiruhti vallan liikutettuna toimeenpanevaan valiokuntaan ja kertoi kaiken kuulemansa ja näkemänsä oikein innostuneesti, hän kun muutenkin oli omistavinaan oikein erinomaisia tietoja raha-asioissa. „Pankki on maan omaisuutta, ilman sitä ei ole minkäänlaista teollisuutta eikä kauppaa, jos te teette sille väkivaltaa, menettävät kaikki sen paperit arvonsa²⁾. Nämä tyhmyydet kulkivat kautta kaupungintalon. Proudhonin seuraajat neuvostossa unohtivat, että heidän mestarinsa oli aina asettanut pankin hävittämisen vallankumouksellisen ohjelmansa etunenään, ja he puolustivat isä Beslay'ta. Tällä pääoman linnotuksella ei ollut Versailles'sakaan innokkaampia puolustajia kuin kaupungintalolla. Jos edes olisi sanottu: „Miehittäkäämme toki pankki“. Vaan niinkään paljon ei toimeenpaneva valiokunta saanut aikaan. Se nimitti vaan Beslay'n edustajakseen. De Plouec otti tuon kunnan miehen avosylin

¹⁾ Herra Beslay sanoo kirjassaan, jonka otsake on: „Muistojani“: „Rahastossa oli 40 ja lisäksi muutamia miljooneja“. Näitä „muutamia“ oli 203 miljoonaa. Hyvän-tahtoiselle ukolle esitettiin väärä tiliasema, jonka hän ahneesti nieli.

²⁾ Tämä oli ainoa syy, jonka hän milloinkaan voi tuoda esiin, itse kirjassaankin, jonka hän kirjotti Sveitsissä, minne hänet herra de Plouec itse lähetti romahduksen jälkeen. Paitsi henkensä säilymistä, sai herra Beslay hyväkseen vielä määräyksen, ettei häntä aseteta syyteeseen.

vastaan, vei hänet lähimpään huoneeseen, osotti hänelle yösijankin penkillä, piti hänet panttivankina ja hengitti taas vapaammin.

Niin osottautui edustajain kokous kaupungintalolla jo ensimmäisellä viikolla heikoksi hyökkäykseen syyllisiä kohtaan, heikoksi Keskustoimikuntaa ja pankkia kohtaan, kevytmieliseksi määräyksissään ja sota-asiaain edustajan vaalissa; sen lisäksi se oli ilman sotasuunnitelmaa, ilman ohjelmaa, ilman kaukonäköisyyttä ja pui tyhjiä olkia. Ne radikalit, jotka vielä olivat jääneet neuvostoon, huomasivat pian mihin oltiin menossa, ja koska he eivät tahtoneet tulla marttyyreiksi ottivat he eronsa.

Oi vallankumous, sinä et odota sopivaa hetkeä. Sokeana ja uhkaavana lumivyörynä syöksyt sinä yhtäkkiä takaapäin meidän päällemme. Todellinen kansantaistelija ryhtyy taisteluun siinä, mihin hänet sattuma on asettanut. Virheet, heikkoudet ja häpäisevät toverit eivät voi häntä työntää pois. Vaikka tappiokin jo on varma, niin hän kumminkin yhä edelleen taistelee, sillä hänen voittonsa on tulevaisuudessa.

VIIDESTOISTA LUKU.

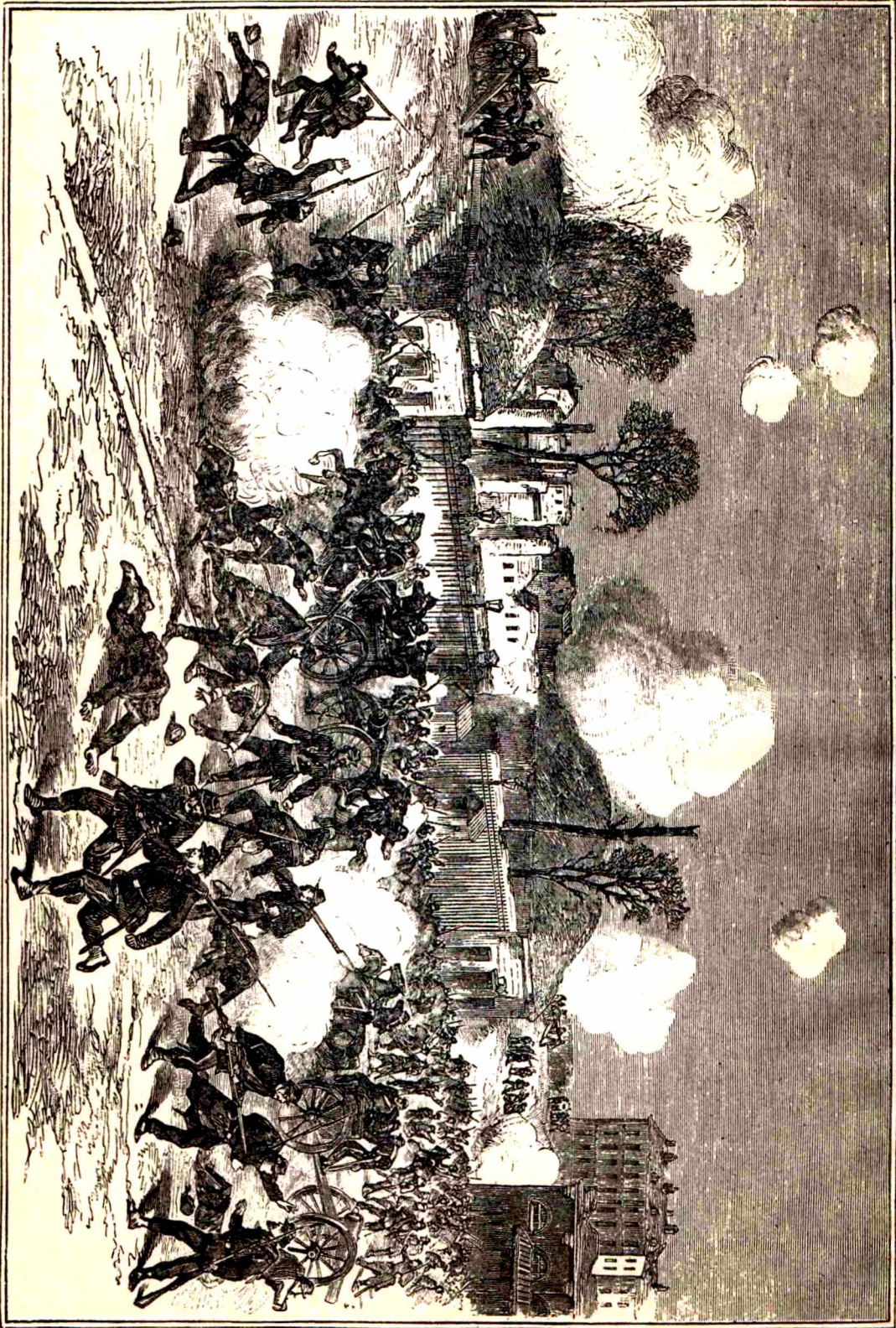
ENSIMÄISET TAISTELUT NEUILLY'N JA ASNIERES'IN LUONA. VÄLITTÄJÄIN JÄRJESTÄYTYMINEN JA TAPPIO.

Perääntyminen 13 päivänä sai pelkurit vallan epätoivon valtaan ja sytytti tuliset luonteet ilmi liekkiin. Pataljonat, jotka siihen saakka olivat olleet vallan toimeettomia, nousivat. Viipymättä ruvettiin varustamaan linnoituksia. Paitsi Issy'ta ja Vanves'ia, olivat muut vielä sangen eheitä. Pian kuuli Parisi miten ne kauniit seitsemännaulan tykit jyrisivät, joita Trochu niin kovasti oli halveksinut¹⁾, ja tämä jyrinä oli niin vaikuttava, että versaillelaisten kello 4:stä saakka täytyi perääntyä Châtillon'in ylängöltä. Juoksuhautoja, jotka suojelivat linnoituksia, syntyi yhä tiheämmin. Les Molineux, Clamart, Le Val Fleury kaikuivat kiväärintulesta. Oikealla puolella me valloimme takasin Courbevoie'n ja Neuilly'n siltä vahvistettiin katusululla.

Tästä lähtien uhkasimme Versailles'ia alituisesti. Vinoy sai käskyn vallottaa Neuilly'n. 6 päivän aamulla alkoi Mont Valèrien, joka sillä välin oli saanut uusia 24-naulasia tykkeitä, pommittaa Courbevoie'ta. Kuusi tuntia kestäneen pommituksen perästä jätti kansalliskaarti tämän ja asettui Neuilly'n sillan ison katusulun taakse. Versailleslaiset pommittivat sitäkin, vaan Porte Maillat suojeli sitä.

Porte Maillat'issa, josta myöhemmin on tehty kokonainen tarina, oli ainoastaan muutamia tykkeitä, jotka ammuskelivat ilman suojaa Mont Valèrien'in ylängöltä päin tulevan lakkaamattoman tulen alla. Kommuni löysi keskuudestaan miehiä, jotka 48 päivää pitivät hallussaan tätä mahdottoman huonosti varustettua paikkaa. Heidän rohkeutensa vaikutti tavattoman innostuttavasti. Kansanjoukko virtasi Are de Triomphe'n luo, katsomaan heitä ja katupojat tuskin maltoivat odottaa edes siksi kun pommit räjähtivät, vaan juoskentelivat pommien perään jo niiden pudottua.

¹⁾ Niistä 400 tykistä, joita Parisi antoi valaa, ei puolustusajan hallitus suvainnut ottaa vastaan muita kuin 40, väittäen että toiset eivät muka kelpaisi. Vinoy, Parisin piiritys s. 287.



LITTOUTUNEET PORTE MAILLOTIN LUONA.

Parisilaisten urhoollisuus näyttäytyi heti ensimmäisissä yhteentörmäyksissä. Itse porvarislehdetkin olivat pakotetut surkuttelemaan, ettei selaista innostunutta joukkoa oltu käytetty preussiläisiä vastaan. Myös 3:n päivän pakokauhussa oli tehty sankaritekoja. Neuvosto sai onnellisen päähänpiston valmistaa Kommunin puolustajille arvokkaat hautajaiset. Se kutsui kansan kokoon. 6:nä päivänä virtasi lukematon kansanjoukko Beaujon'in sairaalan luo, johon kuolleet olivat tuodut. Useilla niistä, jotka oli telotettu taistelun jälkeen, oli vielä nuoranmerkkejä käsivarsissa. Täällä tapahtui sydäntäsärkeviä näytelmiä. Äidit ja vaimot heittäytyivät ruumiitten ylitse, vihan- ja kostonhuutoja kaikui kaikkialla. Kolme suunnatonta ruumisvaunua, joissa jokaisessa oli 35 ruumisarkkua, liikkui mustiin verhottuna ja punaisten lippujen koristamina bulevardia myöten, kahdeksan hevosta joka vaunun edessä; näiden edessä taas kulki soitto-kunta ja „Parisin kostajat.“ Delescluze ja viisi Kommunin jäsentä, pää paljastettuna ja punanen nauha vyöllä, johtivat surusaattoa. Heidän perässään seurasivat näiden uhrien omaiset, tulevien uhrien omaisten tukemina. Tuhansia miehiä, naisia ja lapsia liikkui hiljaa rumpujen hillityn pärinän saattamina. Vähä väliä kuului hiljaista musiikkia, ikäänkuin pidätetyn tuskan purkausta. Isoilla bulevardeilla oli väkeä noin 200,000 henkeä ja sadattuhannet kalpeat kasvot katselivat ikkunoista. Naiset nyyhkyttivät, useat menivät tainnoksiin. Tämä vallankumouksen kärsimyksen tie, niin monien tuskien ja niin monien juhlien paikka, ei ole kenties koskaan ennen nähnyt niin suurta kaikkien sydänten yhteistunnetta. Liikutettuna huusi Delescluze: „Mikä ihmeellinen kansa! Tullaanko vieläkin väittämään, että me olisimme ainoastaan kourallinen kiihottajia?“ Père Lachaise'n hautausmaalla hän astui yhteisen haudan ääreen. Vincennes'in vankilan julmat kärsimykset olivat murtaneet hänen heikon ruumiinsa. Heikkona, eteenpäin kumartuneena, ainoastaan horjumattoman uskollisuutensa tukemana tervehtii tämä kuoleva näitä kuolleita: „Minä en tahdo pitää teille pitkiä puheita — te olette jo muutenkin tulleet meille liian kalliiksi — säästäkäämme sitäpaitsi näiden uhrien omaisia! — Antakaamme rauhan myöskin tälle isolle kaupungille, joka viisi kuukautta kestäneen piirityksen perästä, hallituksensa kavaltamana vielä pitää ihmissyyden tulevaisuutta käsissään! — Me emme tahdo surra urhoollisesti kaatuneitten veljämme kuolemaa, vaan me vannomme, että tulemme jatkamaan heidän työtänsä, että pelastamme vapauden Kommunin, tasavallan!“

Seuraavana aamuna pommittivat versaillelaiset Neuilly'n katusulkua ja tietä. Asukkaitten, joita kohden meneteltiin niin epäinhimillisesti, ettei heille mitään ilmoitettu alkavasta pommituksesta, täytyi paeta kellareihin. Noin kello 1/25 seudussa lakkasi versaillelaisten tuli ja kansalliskaartilaiset asettuivat hiukan lepäämään, vaan yhtäkkiä hyökkäsivät sotilaat

joukolla sillalle. Yllätetyt kansalliskaartilaiset koettivat kyllä pidättää heitä, he ampuivat kaksi kenraalia, joista toinen, Besson, Sedan'iin marsittaessa oli ollut syypää siihen, että Beaumont l'Argonne menetettiin; erästä kolmatta kenraalia haavotettiin. Vaan sotilaitten onnistui kumminkin tunkeutua Neuilly'n vanhaan puistoon saakka — olihan heitä huomattavan paljon enemmän.

Tämän aseman menettäminen oli sitä kipeämpi, kun Bergeret, eräässä „Officiel“-lehdessä julastussa kirjoituksessaan itse oli luvannut vastata Neuilly'sta. Toimeenpaneva valiokunta asetti hänen tilallensa puolalaisen Dombrowsky'n, jonka Garibaldi Vogesisodassa oli kutsunut pääesikuntaansa. Bergeret'in pääesikunta pani vastalauseen tätä vastaan ja sen huuto sai aikaan, että suuttunut neuvosto antoi vangita sen päällikön. Itse kansalliskaartikin epäili jonkunverran uutta tulokasta. Valiokunnan täytyi esittää hänet Parisille, ja koska sillä itselläkin oli sängen vaillinaisia tietoja hänestä täytyi sen luoda hänestä sankaritaru. Dombrowsky ansaitsikin tämän pian.

Samana päivänä näki Neuilly'n kansalliskaarti erään nuoren, pienen miehen, vaatimattomassa sotilaspuvussa, jalkasin tarkastamassa etujoukkoja kiivaassa kivääritulussa. Se oli Dombrowsky. Ranskalaisten innokkaan, loistosan urhoollisuuden sijaan saatiin hänessä ihailta slavilaisen kylmää ja samalla isetiedotonta urhoollisuutta. Muutamissa tunneissa oli hän voittanut miehistönsä luottamuksen. Hän osottautui piankin upseeriksi. 9 päivän yönä hyökkäsi hän Vermorel'in saattamana kahden Montmartre'n pataljonan etunenässä versaillelaisten kimppuun Asnières'sa, karkotti heidät tieltä, vallotti heidän tykkinsä ja pommitti panssarivaunuista rautatieltä käsin Courbevoie'ta ja Neuilly'n siltaa sivulta. Samaan aikaan vallotti hänen veljensä Bécon'in linnan, joka hallitsi tietä Courbevoie'sta Asnières'iin. Kun Vinoy 12 ja 13 päivän välisenä yönä koetti vallottaa takasin tätä asemaa, lyötiin hänen sotilaansa kunnialla takasin, niin että heidän täytyi kaikin voiminsa juosta Courbevoie'en saakka. Parisi ei tietänyt mitään tästä menestyksestä, niin kurja oli järjestys pääesikunnassa. Tämä loistava hyökkäys oli yhden miehen ansiota, kuten myös linnotusten puolustus oli kansalliskaartin puolelta itsenäinen teko. Ei vielä kukaan ollut minkäänlaista ylijöhtoa. Se joka tahtoi tunkeutua etemmäs, tunkeutui, se joka tarvitsi tykkeitä ja apujoukkoja, hankki niitä mistä vaan löysi, joko torilta tai kaupungintalolta, joko keskustoimikunnalta tahi ylikenraali Cluseret'iltä.

Tämä oli jo paikalla ryhtyessään toimeensa ottanut suuren harha-askelen; hän kutsui asevelvollisuuteen ainoastaan naimattomat miehet 17 ja 35 ikävuoden väliltä, ja sillä tavalla hän riisti Kommunita sen parhaat miehet, juuri ne harmaapäät, jotka kaikissa kapinoissa aina ensimmäisinä ja viimeisinä ovat tullessa. Kolmen päivän päästä täytyi

tämä päätös muuttaa. 5 päivänä kertoi tämä erinomainen sotasuunnitelmain laatija neuvostolle, että Versailles'in hyökkäys oli teeskennelty, jotta he voisivat miehittää linnotukset oikealla rannalla, jotka siihen aikaan vielä olivat preussiläisten käsissä. Hän moitti — ihan Trochu'n tapaan — tykeillä ammuttaa, jonka kautta hänen väitteensä mukaan ainoastaan tuhlattiin ampumavaroja. Ja tämä kaikki tapahtui juuri samaan aikaan, jolloin Parisilla oli liikaa ruutia ja kuulia, jolloin sillä oli nuoria joukkoja, joita tykistöpalvelus huvitti ja terästi, jolloin versaillelaiset meidän lakkaamattoman tulemme kiusaamina joka yö olivat pakotetut poistumaan Châtillon'ista, ja jolloin ainoastaan keskeytymätön ammunta voi meille säilyttää Neuilly'n.

Eivätkä neuvostonkaan puolustustoimenpiteet olleet sen parempia, Se päätti, että kaikkien kutsuttujen oli välttämätöntä saapua sotapalvelukseen, ja käski riistämään aseet vastahakosilta, vaan tarkastukset, jotka toimitettiin ilman polisin apua, eivät tuoneet yhtään miestä eikä sataakaan kivääriä lisää. Se määräsi elinkautiset eläkkeet haavotetuille, leskille ja taistelussa kaatuneitten kansalliskaartilaiden vanhemmille; lapsille määrättiin elinkorkoa 18 ikävuoteensa asti ja orvot otettiin Kommunin holhouksen alaksi. Tämä oli erinomainen toimenpide, joka lohdutti taistelijoita, vaan jonka edellytyksenä oli Kommunin voitto. Eikö olisi ollut parempi maksaa paikalla muutamia tuhansia frangeja, kuten tehtiin Duval'in ja Dombrowsky'n leskille. Itse asiassa eivät nämäkään onnettomat apurahojen saajat saaneet Kommunilta enempää kuin 50 frangia.

Nämä epätäydelliset ja sopimattomat toimenpiteet osottivat yleisölle, ettei neuvostolla ollut tarpeeksi tietoja, eikä ajatuskykyä. Se joka kävi kaupungintalolla, näki vielä enemmänkin. Vähän siellä oli miehiä, jotka näyttivät käsittävän heidän hartioillaan lepäävää suunnatonta vastuunalaisuutta. Neuvostossa oli hyvin vähän sitä totisuutta ja työntoa, jota tavallisesti on niillä taistelijoilla, jotka tahtovat joko voittaa tahi kuolla. Paitsi muutamia ahkeria ja innokkaita miehiä, tulivat useat epäsäännöllisesti sinne, ihan kuin johonkin kansankokoukseen, ilman valmistusta ja valmiina hyväksymään mitä päähänpistoja tahansa. Tämä näytti joltain parlamentariselta Corderie-klubilta. Edellisen päivän päätökset unohdettiin, useat kysymykset jätettiin pohtimatta tahi käsiteltiin niitä jonkun verran, vaan ei loppuun saakka. Neuvosto loi sota-oikeudet ja antoi keskustoimikunnan järjestää oikeudenkäynnin ja rangaistukset. Se järjesti osan sairaanhoitoa ja jätti toisen osan Cluseret'in järjestettäväksi. Neuvosto hävitti kenraalin arvonimen, vaan korkeammat komentajat pitivät sen siitä huolimatta, koska sota-asiain edustajat sen heille olivat antaneet. Erään istunnon kuluessa hyppäsi Felix Pyat tuoliltaan ja vaati, että Vendôme-patsas hävitettäisiin, ja se tapahtui juuri silloin, kun Dombrowsky lähetti kaupunkiin avunpyyntöjä toisensa perästä.

Dombrowsky'llä oli tuskin 2,500 miestä ja niillä hänen täytyi pitää Neuilly, Asnières ja koko Gennevilliers'in niemeke hallussaan. Versaillelaiset kokosivat parhaat joukkonsa häntä vastaan. 14 päivästä 17 päivään he pommittivat Bicon'in linnaa ja 17 päivän aamulla he hyökkäsivät kokonaisella prikatilla sitä vastaan. Ne 250 kaartilasta, jotka sitä pitivät hallussaan, pitivät kuusi tuntia puoliaan ja lopuksi perääntyivät eloon jääneet Asnières'iin, jossa samalla alkoi pakokauhu. Dombrowsky, Okolowitz ja muutamat muut jäykät miehet kiiruhtivat sinne palauttamaan järjestystä ja vahvistivat siltaa. Kun Dombrowsky vaati apujoukkoja, lähetti sota-asiaain ministeristö hänelle ainoastaan pari komppaniaa. Seuraavana päivänä hyökkäsivät lukuisat vihollisosastot meidän etujoukkojamme vastaan ja Courbevoie'n tykit hävittivät Asnières'in kokonaan. Vasta itsepäisen taistelun perästä perääntyivät muutamat hyvin heikontuneet pataljonat kylän eteläosasta. Pohjososassa kylää käytiin äärettömän katkeraa ja kiivasta taistelua, Dombrowsky lähetti sanoman toisensa perästä ja sai kumminkin ainoastaan 300 miestä lisää. Kello 5 illalla ryhtyivät versaillelaiset viimeiseen voimanponnistukseen; väsyneet kansalliskaartilaiset, jotka pelkäsivät paluumatkansa tulevan katkastuksi, hyökkäsivät laivoista muodostetulle sillalle, jota myöten he epäjärjestyksessä perääntyivät.

Taantumukselliset sanomalehdet pitivät suurta melua tästä perääntymisestä. Parisi kiihtyi. Tavaton katkeruus taistelussa avasi aikaa myöten myöskin toivorikkaiden silmät. Useat olivat tähän saakka vielä luulleet jonkun kamalan väärinkäsityksen tapahtuneen ja olivat muodostaneet sovitteliaita ryhmiä. Kuinka monet tuhannet käsittivät herra Thiers'in suunnitelman vasta kauheimman tapon päivinä. Huhtikuun 4 päivänä olivat teollisuuden ja kaupan harjottajat perustaneet „Kansallisliiton“ jonka ohjelmalla oli „tasavallan vapauttaminen ja Parisin kunnallisivapauksien tunnustaminen.“ Samana päivänä julkasivat professorit, lääkärit, asianajajat, insinörit ja ylioppilaat latinalaisessa kaupunginosassa manifestin, jossa he vaativat kansanvaltaista ja kirkosta erotettua tasavaltaa, itsenäistä Kommunian ja kommuniin liittoa. Eräs samanlainen ryhmä julkasi kirjeen herra Thiers'ille: „Te luulette olevanne tekemisessä kapinan kanssa, kun te näette varmoja ja vakiintuneita vakaumuksia. Suunnaton enemmistö Parisissa vaatii tasavaltaa, ikäänkuin jotain korkeampaa oikeutta, joka kohooa kaikkien riitakysymyksen yli. Parisi on eduskunnan koko käytöksessä nähnyt etukäteen suunniteltua aikomusta yksinvaltan palauttamiseksi.“ Muutamat vapaamuurarien johtomiehet julkasivat Versailles'ille ja Kommunille saman kehotuksen: „Lakakaa vuodattamasta kallista verta.“

Lopuksi perustivat muutamat niistä pormestareista ja heidän apulaisistaan, jotka vasta viime hetkessä olivat antautuneet, juhlalliselta

kuulostavan „Parisin Oikeuksien tasavaltalaisen Liiton.“ Siihen kuului sellaisia miehiä kuten Floquet, Bonvalet, Corbon j. n. e. He vaativat nyt tasavallan tunnustamista, itsehallintoa Parisille, kaupungin suojelemisen luovuttamista kansalliskaartin haltuun; lyhyesti sanoen, kaikkea sitä, mitä Kommunikin vaati, ja jota vastaan he olivat taistelleet 19 päivästä 25 päivään saakka.

Muodostui vielä useampiakin ryhmiä, jotka kaikki yhtyivät kahdessa kohdassa: tasavallan vahvistamisessa ja Parisin oikeuksien tunnustamisessa. Melkein kaikki Kommunian puoltavat sanomalehdet toistivat tätä ohjelmaa ja tasavaltalaisetkin sen hyväksyivät. Parisin edustajat eduskunnassa puhuivat viimeisinä, ja he ottivat puhevuoron vaan musertaakseen Parisin. Louis Blanc, kaikkien epäsiikioitten kuningas, kirjotti toveriensa nimessä siihen itkunsekaiseen jesuiittanuottiin, jossa hän on vääristellyt historiaa, ja semmosissa paksun-hempeämielisissä lauseissa, joiden alle hän peittää sydämensä kuivuuden ja olemuksensa pikkumaisuuden: „Vielä ei kukaan enemmistön jäsenistä ole asettanut tasavallan periaatteita kyseenalasiaksi. — Mitä tulee kapinan alottajiin, niin heidän pitäisi kauhistua sitä ajatusta, että he vielä raskauttavat ja pidentävät valtakunnan vihollisten tuottamaa kärsimystä, lisäten siihen kansalaissodan onnettomuuden.“

Herra Thiers toisti tämän 8 päivänä sananmukaisesti ensimmäisille sovittajille, jotka tulivat hänen luoksensa, „Kansallisliiton“ edustajille: „Kapinalliset heittäköt aseensa, eduskunta ei voi sitä tehdä. — Parisi tahtoo tasavaltaa. — Tasavalta on olemassa, ja kunniasananani annan, että niin kauvan kuin olen asiain johdossa, tasavalta tulee pysymään. — Parisi tahtoo kunnallisivapauksia. — Eduskunta valmistaa lakia kaikkia kuntia varten, Parisi tulee saamaan saman kuin muutkin.“ · Lähettätiläät lukivat hänelle sovitus ehdotuksen, jossa puhuttiin yleisestä armahduksesta ja aselevosta. Herra Thiers antoi lukea sen, väittelemättä muodollisesti ainoatakaan kohtaa vastaan, ja lähettätiläät palasivat Parisiin, varmasti vakuutettuina, että he olivat keksineet sovinnon perusteen.

Tuskin he olivat poistuneet kun herra Thiers kiiruhti eduskuntaan, joka vastikään oli kaikille kunnille myöntänyt oikeuden itse valita pormestarinsa. Herra Thiers nousi puhujalavalle ja vaati, että tämä oikeus myönnettäisiin ainoastaan niille kaupungeille, joissa on vähemmän kuin 20,000 asukasta. „Se on jo päätetty“, — huudettiin hänelle, vaan hän pysyi vastalauseessaan, lausuen että tasavallassa pitäisi varustaa korkein valta kaikilla mahdollisilla aseilla, koska järjestyksenpito siinä muuten on vaikea; hän uhkasi jättää erohakemuksensa ja pakotti eduskunnan peruuttamaan päätöksensä.

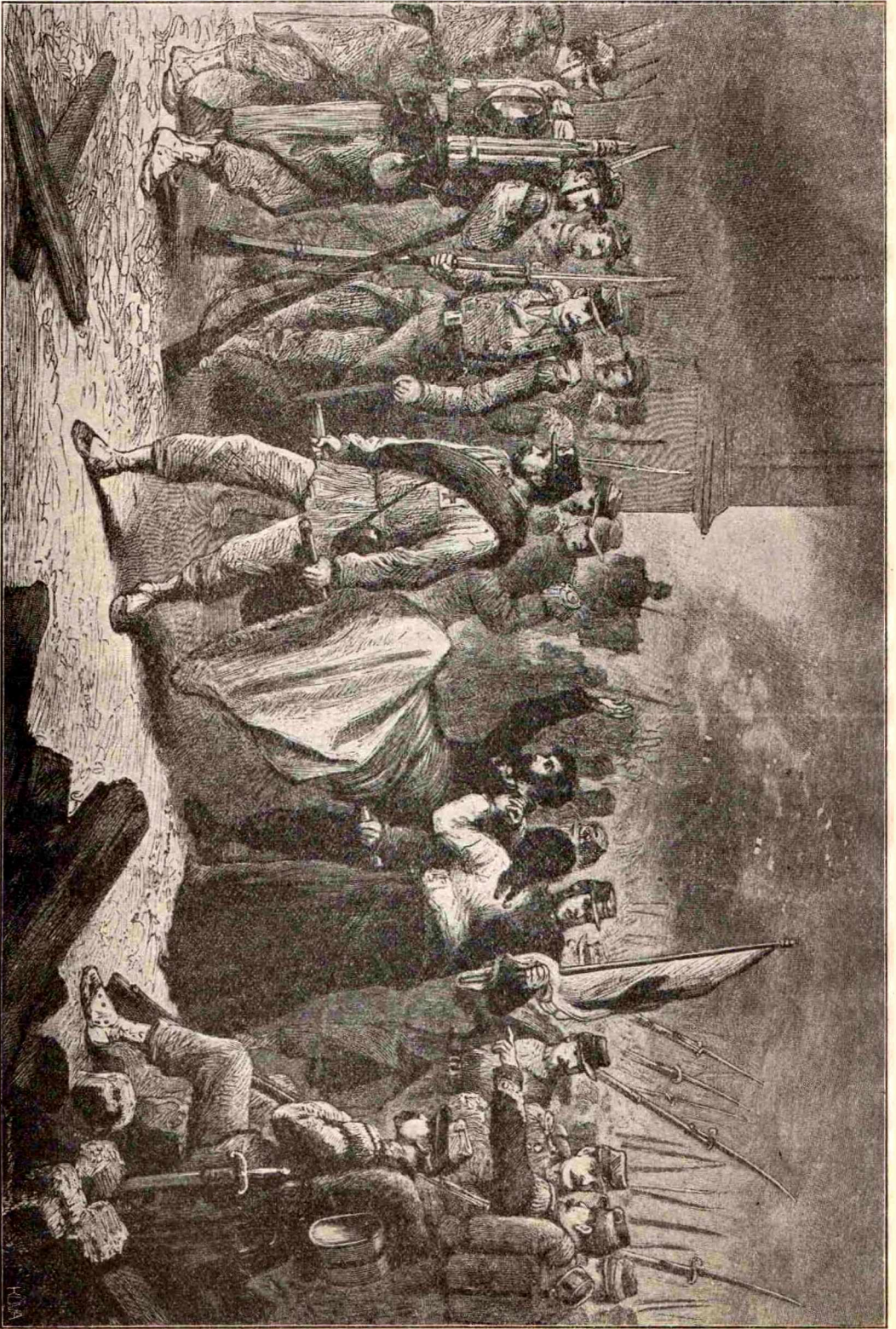
10 päivänä otti „Parisin Oikeuksien Liitto“ pasuunan suulleensa ja antoi juhlallisen julistuksen: „Hallitus lakatkoon taistelemasta maalisi-

kuun 18 päivän tapahtumia vastaan. — Valmistakaa yleisiä uusia Kommunivaaleja. — Jos Versailles'in hallitus jää kuuroksi näitten oikeuttettujen vaatimusten suhteen, niin se tietäköön, että koko Parisi nousee puolustamaan niitä¹⁾. Seuraavana päivänä lähtivät heidän lähettiläänsä Versailles'iin. Herra Thiers alkoi taas vanhan virtensä: „Parisin täytyy riisua aseensa“, eikä tahtonut kuulla mistään aselevosta eikä armahduksesta. „Ne saavat armoa, jotka riisuvat aseensa“, sanoi hän, „paitsi Clément Thomas'in ja Lecomte'n murhaajat.“ Tämä merkitsi sitä, että hän tahtoi jonkun tuhannen „kapinoitsijaa“ pidättää kostonhimonsa uhriksi. Lyhyesti sanoen, hän tahtoi, että palautettaisiin maaliskuun 18 päivän asiain tila ja siihen lisättäisiin vielä voitto. Samana päivänä hän sanoi vapaamuurarien lähettiläille: „Kääntykää Kommunin puoleen. Kapinoitsijain täytyy antautua, eikä laillisen vallan pidä luopua oikeuksistaan.“ Helpottaakseen antautumista vertasi Versailles'in „Journal Officiel“-lehti Parisia Maraton'in kenttään, jonka „ryöväri- ja murhaajajoukko on tehnyt rauhattomaksi.“ Kun 13 päivänä eräs edustaja Brumet kysyi hallitukselta, tahtooko se tehdä rauhan Parisin kanssa, vai eikö, niin eduskunta lykkäsi tämän välikysymyksen kokonaiseksi kuukaudeksi eteenpäin.

14 päivänä tuli Liitto täten koirannuskaa saatuaan kaupungintalolle. Neuvosto, joka ei tietänyt mitään näistä sovitteluista, jätti sille täydellisen vapauden ja kielsi ainoastaan erään kokouksen pörssissä, jonka pitämisestä eräät keinottelijat olivat tehneet ilmoituksen. Neuvosto tyytyi vastaamaan Liitolle sen omilla sanoilla saman kuun 10 päivältä. „Te olette sanoneet, jos Versailles pysyy kuurona, niin nousee koko Parisi. Versailles on pysynyt kuurona, nouskaa! — Ja jotta Parisi voisi itse asettua tuomariksi, julkasi neuvosto tasapuolisesti „Officiel“-lehdessä sovittajain tiedonannon.

¹⁾ Kuten näkyy, oli heidän keskuudessaan riitaisuuksia. Radikaalit Floquet, Corbon j. n. e. eivät hyväksyneet tätä puoleksi kommunimaista kantaa ja kerskailivat sillä myöhemmin tutkintotuomarin edessä. Vaan Kommunin aikana he eivät julkisesti panneet vastalauseita tätä julistusta vastaan.





HAAVOTETTU LIITTOUNUT PUNASEN RISTIN SUOJASSA.

KUUESTOISTA LUKU.

NEUVOSTON JULISTUS. HUHTIKUUN 16 PÄIVÄN TÄYDENNYSVAALIT TUOVAT NEUVOSTOON VÄHEMMISTÖN. ENSIMÄISET RIIDAT. TAPPION ALKU.

Jo toisen kerran tuli asema vallan selväksi. Vaikka Kommunin neuvosto ei osannutkaan selittää Kommunin merkitystä, niin kyllä tappelu, pommitus, versaillelaisten viha ja sovittajain epäonnistuminen avasivat koko Parisin silmät näkemään, että Parisia pidettiin kapinoitsijain leirinä. Huhtikuun lisävaalit, joiden täytyi tapahtua, koska kuoleman, kaksoisvaalien ja erohakemusten takia 31 paikkaa oli tullut tyhjäksi, paljastivat kapinoitsijain aseman. Maaliskuun 26 päivän kuvitellut olivat hävinneet, nyt äänestettiin pommisateessa. Kommunin sanomalehdet ja Kansallis liiton edustajat kyllä kutsuivat valitsijoita vaaliurnien luo, vaan niiden 146,000 valitsijan sijaan, jotka maaliskuun 26 päivänä olivat olleet valitsemassa, tuli ainoastaan 61,000. Eronneiden edustajain vaaliipiireissä annettiin ainoastaan 16,000 ääntä entisten 51,000 sijaan.

Nyt tahi ei enää koskaan oli aika puhua Ranskalle. Toimeenpaneva valiokunta oli 6 päivänä eräällä julistuksella kääntynyt maaseudun puoleen, torjuen Versailles'in parjauksia. Vaan se ei ollut sanonut mitään muuta kuin että Parisi taistelee koko Ranskan puolesta, esittämättä minkäänlaista ohjelmaa. Herra Thiers'in tasavaltalaiset vastalauseet, äärimmäisen vasemmiston vihamielisyys ja neuvoston hajanaiset päätökset johtivat maaseudun vallan harhaan. Se täytyi saada estetyksi niin pian kuin mahdollista. 19 päivänä esitti valiokunta, joka oli saanut tehtäväkseen ohjelman laatimisen, työnsä tahi oikeammin eräiden toisten työn. Se oli surullinen ja kuvaava oire, ettei Kommunin selitystä antanut itse neuvosto, vaikka siinä istui 12 sanomalehtimiestä. Valiokunnan viidestä jäsenestä, jotka olivat saaneet ehdotuksen tehtäväkseen, laati Delescluze ainoastaan muutamia rivejä, teknillinen osa oli erään sanomalehtimiehen, Pierre Denis'in työtä.

Tämä oli „Cri du Peuple“-lehdessä taas kaivanut esiin ja muodostellut sitä päähänpistoa ensimmäisistä kokouksista Vauxhallissa, joissa

tahdottiin Parisista tehdä vapaakaupunki. Tämän lainlaatijan mukaan tulisi Parisista Hansakaupunki, se saisi kaikki vapaudet ja lausuisi ylpeästi Ranskan orjuudessa huokaileville kunnille: „Tehkää samoin kuin minä, jos voitte, minä toimin teidän hyväksenne ainoastaan esimerkin kautta.“ Tämä kaunis ehdotus oli saanut muutamien neuvoston jäsenten päät vallan pyörälle ja oli jättänyt liiaksikin jälkiä julistukseen.

Julistus kuului: „Mitä tahtoo Parisi? Että tasavalta tunnustetaan ja vahvistetaan Kommunien ehdoton itsehallinto kaikilla Ranskan paikkakunnilla. Kommunin tinkimättömänä oikeutena on: Kunnallisen tulo- ja menoarvion määrääminen, verotusoikeus, paikallisten laitosten johto, kunnallishallinnon, polisin ja kouluasiain järjestäminen, kunnallisten tilojen hoito, oikeus valita maistratin jäsenet ja muut kunnalliset viranomaiset ja alituisesti tarkastaa niiden toimintaa, henkilöllisen oman-tunnon- ja työnvapauden ehdoton turvaaminen, kaupungin puolustuksen ja kansalliskaartin järjestäminen, julkisuuden ja kokoontumisoikeuden vapaan harjottamisen yksinomainen valvontaoikeus — enempää ei Parisi tahdo! — ja tätä kaikkea se tahtoo sillä ehdolla, että suuressa keskushallituksessa, liittoutuneiden kuntien edustajakamarissa nämä samat periaatteet otetaan käytäntöön ja toteutetaan.“

Minkälaiset olisivat tämän keskushallituksen oikeudet ja Kommunien keskinäiset velvollisuudet? Tämä julistus ei puhunut niistä mitään. Sen mukaan olisi joka paikkakunnalla oikeus erottautua itsenäiseksi. Mitä voi odottaa esim. Ala-Bretagnen itsenäisiltä kunnilta, tai yhdeksältä kymmenesosalta kaikista Ranskan kunnista — niistä enemmän kuin puolella ei ollut kuuttakaansataa asukasta¹⁾, — kun jo Parisin julistus loukkasi perusoikeuksia, antoi Kommunin tehtäväksi „valvoa“ julkisuuden ja kokoontumisvapauden „oikeata“ käyttöä samalla kun se kokonaan unohti mainitakaan mitään yhdistymisvapaudesta? Liiankin selvästi ovat olot jo osottaneet, ettei valtiollista elämää ole olemassa muualla kuin muutamassa sadassa keskipisteessä, ja siihen on vähemmän syynä kunnallisvapauksien puute kuin ryhmittymisen vaillinaisuus. Voiko minkäänlaista riippumatonta ajatusta lähteä niistä pikkukunnista, joita taantumukselliset suojelevat henkeen ja vereen asti, jottei vaan kansan tahto saisi yhteistä ilmaisumuotoa. Nykyinen maalaiskunta puolustautuu vanhoillisia vastaan ainoastaan keskusvallan kautta, itsenäinen maalaiskunta kuuluisi niille kokonaan ja tulisi jonkinlaisena hirviönä tuhansine imukuppeineen takertumaan kiinni vallankumoukseen.

¹⁾ Ainoastaan 73 kunnalla on enemmän kuin 20,000 asukasta, 108 on 10—20,000 välillä, 309 5—10,000 välillä, 249 4—5,000 välillä, 581 3—4,000 välillä. Siten on ainoastaan 1,320 kunnalla enemmän kun 3,000 asukasta ja korkeintaan on 5—600 semmosia, joissa jonkinlainen valtiollinen elämä voi tulla kysymykseen.

Ei, tuhannet sokeat ja kuurot eivät voi tehdä sopimuksia keskenään. Heikkona, järjestymättömänä, tuhansilla siteillä kytkettyinä voi maalaiskansa ainoastaan kaupunkien johdolla saada jotain aikaan, ja kaupungit taas vaan Parisin johdolla. Sitä todistaa riittävästi kaikkien maaseutukapinain jopa isompien kaupunkienkin kapinain epäonnistuminen. Kun julistus lausui: „Se kokonaisuus, jonka alle keisarikunta, monarkia ja parlamentarismi ovat meitä tähän päivään saakka pakottaneet, on ainoastaan hengetöntä, yksinvaltaista keskitystä“, j. n. e., niin se paljasti juuri sen syövän, joka heikoksi Ranskaa; vaan kun julistus siihen lisäsi: „Se valtiollinen kokonaisuus, jota Parisi tahtoo, merkitsee kaikkien paikallisten aloitteiden vapaaehtoista yhtymistä“, niin osotti se sillä, että ei se tuntenut maaseutua.

Julistus jatkui sitten vallan oikein lausuen: „Parisi toimii ja kärsii koko Ranskan puolesta, jonka henkistä, siveellistä, hallinnollista ja taloudellista uudestaansyntymistä se valmistaa taistelujensa ja uhriensa kautta. — Kunnallinen vallankumous, jonka kansa on alottanut 18 päivänä maaliskuuta, avaa uuden aikakauden“; — siinä ei kumminkaan ollut lausuttuna mitään varmaa. Miksei toistettu maaliskuun 28 päivän määrittelyä: „Kommunille kuulukoon se mikä on kunnallista, kansalle se mikä on kansallista.“ Miksei suunniteltu tulevaa Kommunია, jossa olisi 15—20,000 henkeä, joka olisi samalla sekä kunta että maakunta, joka olisi tarpeeksi suuri voidakseen synnyttää valtiollista elämää ja siksi pieni, että kaikki kansalaiset helposti voisivat täyttää yhteiskunnalliset tehtävänsä; miksei selvästi sanottu mitkä olivat tämän Kommunin ja mitkä Ranskan oikeudet? Ei ollut puhetta edes suurimpienkaan kaupunkien liitosta, jonka avulla olisi voitu helpottaa yleistä vapautumista. Tämä epäselvä, vaillinainen, useissa kohdin vallan mahdoton ohjelma ei kyennyt jalosta sisällyksestään huolimatta selittämään Kommunin tarkotusta sille maaseudulle, jolta se odotti Versailles'in kukistusta.

Muulle maailmalle se ei sanonut mitään. Tämä vallankumous, joka oli alotettu huudolla: „Eläköön yleismaailmallinen tasavalta“, tämä suurin kaikista työn kapinoista pääomaa vastaan, ei näyttänyt tietävänsäkään, että oli olemassa muitakin kansoja sekä että ulkopuolellakin Ranskaa oli työläisiä. Kun kaikkien maiden porvaristo seisoi liittoutuneena sitä vastaan, ei Parisi näyttänyt aavistavankaan, että se taisteli työn puolesta, että 1871 vuoden Kommuni oli 1793 vuoden Kommunin seuraaja, joka puolestaan oli kutsunut taisteluun koko ihmisyyden.

Mutta tähähän oli kai vasta ehdotus, josta neuvosto epäilemättä tulisi vielä keskustelemaan ja jota se voisi muuttaa? Ei, se omaksui päätöksekseen tuon julistusehdotuksen yksinkertaisesti sen vaan läpiluettuaan; asiasta ei ollut minkäänlaista keskustelua, ei tehty ainoatakaan

huomautusta. Sama neuvosto, joka puhui maksujen lankeamispäivistä neljä päivää, ei viitsinyt kuluttaa yhtä istuntoakaan tarkastaakseen tätä julistusta, josta voiton sattuessa olisi tullut sen ohjelma ja tappion kohdatessa sen testamentti. Näkyi vallan selvästi, että neuvoston jäsenten enemmistö ei käsittänyt asemaa eikä koettanut hankkia tietoja siitä.

Jotta onnettomuus tulisi täydelliseksi, puhkesi uusi tauti neuvostossa. Siemenet itivät jo useampia päiviä ja 16 päivän vaaleissa se puhkesi.

Maaliskuun 30 päivänä oli neuvosto hyväksynyt kuuden jäsenensä vaalin suhteellisen enemmistön nojalla. Selostaja ehdotti nyt hyväksyttäväksi ne ainoastaan, joilla 16 päivänä oli ehdoton äänten enemmistö. Saivartelijat kiihtyivät: „Tämä merkitsisi sellaista yleisen äänioikeuden rajoittamista, jota ei vielä mikään hallitus ole tehnyt.“ Joka tapauksessa ei lakkaamatta voitu kutsua kokoon valitsijoitakaan. Kolmesta, kaikkein varmimmasta piiristä ei ollut tullut minkäänlaisia tuloksia, sillä yhdestäkkin niistä, 13:sta, olivat kaikki valitsijat taistelussa. Uusi vaali olisi osottanut Kommunin kannatuksen vielä enemmän vähenevän. Ja saako taistelun hetkenä, jolloin pataljona jo on heikontunut, jolloin se on kadottanut päällikkönsä, puhua siitä, että säännöllisessä järjestyksessä määrättäisiin päälliköt?

Keskustelu oli sängen vilkasta, koska tässä kaupungintalossa, joka oli kaiken lain ulkopuolella, oli kumminkin laillisuusnarreja. Parisin täytyi kuristaa itsensä kuoliaaksi omilla terveellisillä periaatteillaan. Jo toimeenpaneva valiokunta oli pyhän itsehallinnon nimessä, joka kieltää koskemasta naapurin itsehallintoon, kieltäytynyt asemasta niitä Parisin alle kuuluvia kuntia, jotka tahtoivat marssia Versailles'ta vastaan. Herra Thiers ei ensinkään paremmin taistellut Parisia vastaan.

26 ääntä 13 vastaan oli selostuksen johtopäätöksien puolella. Ainoastaan kaksikymmentä vaalia julistettiin päteviksi¹⁾, mikä oli kokonaan epäjohdonmukaista, koska siten muutamat otettiin vastaan 1,100 äänellä, sillävälin kuin toiset, jotka olivat saaneet 2,500 ääntä, jäivät hyväksymättä. Piti hyväksyä kaikki tahi ei ketään. Neljä heistä oli sanomalehtimiehiä ja ainoastaan kuusi työmiehiä. Yksitoista, jotka olivat kansankokouksien asettamia, lisäsi romantikojen lukua. Kaksi kieltäytyi ottamasta vastaan valtuuksia, koska he olivat saaneet vähemmän kuin kahdeksannen osan äänistä. Rogeard, suurenmoisten „Labienuksen puheiden“ tekijä, antoi väärän laillisuususkon johtaa itsensä harhaan. Vaan se oli myöskin ainoa heikkous tässä jalossa sielussa, joka kokonaan omisti Kommunille loistavan ja puhtaan kaunopuheliasuutensa. Hänen

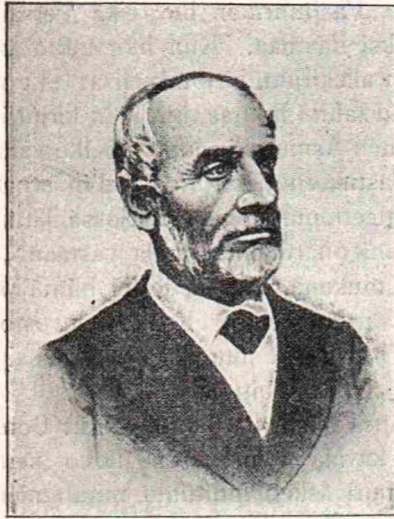
¹⁾ Vesnier, Cluseret. Pilot, Andrieu, Pothier, Serrailier, J. Durand, Johannard, Courbet, Rogeard, Sicard, Briosne, Philippe, Lonclas, Longuet, Dupont, Cluseret, Arnold, Menotti Garibaldi, Viard, Trinquet.

eroamisensa kautta menetti neuvosto järkevän miehen, vaan sen kautta kumminkin taas riisuttiin naamio tuon ilmestyksellisen Felix Pyat'in kasvoilta.

Huhtikuun 1 päivästä saakka tunsii Pyat ukkosen lähestyvän ja koska hän sangen paljon pelkäsi selkäsaunaa, niin yritti hän yhtä mittaa päästä pois Parisista. Hän ilmotti neuvostolle eroavansa toimeenpanevasta valiokunnasta ja sanoi läsnäolonsa Marseille'ssa välttämättömäksi. Vaan kun versaillelaiset husarit tekivät matkan vaaralliseksi, jäi hän kumminkin kaupunkiin, vaan käytti kahta naamaria, toista kaupungintalolla ja toista julkisuudessa. Neuvostossa, sullettujen ovien takana hän kiihotti hullaantuneen kollikatintapaan väkivaltasiin toimenpiteisiin, „Vengeur“-lehdessä hän näytteli ylimmäistä pappia, pudisteli harmaita hiuksiaan ja huusi: „Vaaliuurnain luo, eikä Versailles'iin!“ Ja lehdesäkin hänellä oli kaksi naamaa. Kun hän tahtoi sanomalehtiä kurissa pidettäväksi, niin hän allekirjotti kirjoituksensa: „Le vengeur“ („Kostaja“) nimimerkillä; kun hän tahtoi huutaa, niin hän kirjotti „Felix Pyat.“ Vaan sitte tuli perääntyminen Asnières'in luona, pelko valtasi hänet uudestaan, ja hän haki taas pelastuksen tietä. Rogeard'in eroaminen avasi hänelle sen tien. Tuon moitteettoman nimen varjossa jätti Felix Pyat erohakemuksensa: „Kommuni on rikkonut lakia vastaan“, kirjotti hän, „minä en tahdo siinä olla mukana.“ — Ja jottei häntä pakotettaisi jäämään, veti hän Kommunin arvon peliin. Koska neuvosto jyrkästi pysyi päätöksessään, niin hän oli muka suureksi suruksensa pakotettu jättämään erohakemuksensa jo „ennen voittoa.“

Hän toivoi voivansa pelastua samoin kuin Bordeaux'inkin kokouksesta. Vaan tämä kavala tempu sai koko neuvoston kuohuksiin. „Vengeur“-lehti oli juuri äsken moittinut muutamien taantumuksellisten sanomalehtien lakkauttamista, jota se itse useamman kerran oli vaatinut. Vermorel huomautti tätä kaksimielisyyttä, vaan eräs jäsenistä sanoi siihen: „Täällä on päätetty, että erohakemuksia tullaan pitämään kavaluksina.“ Eräs toinen lausui: „Ei saa jättää paikkaansa, jos se on vaarallinen kunniapaikka.“ Eräs kolmas vaati nimenomaan että Felix Pyat vangittaisiin. „Minä valitan“, lausui eräs toinen, „ettei käsitetä, että ainoastaan niiltä voi pyytää eroansa, jotka meidät tänne ovat valinneet.“ Delescluze: „Ei saa vetäytyä takasin mieskohtaisen vihan tähden, tahi koska ihanne, johon pyritään, on kaukana täällä tehdyistä ehdotuksista. Luuletteko että jokainen meistä hyväksyy sen, mitä täällä tapahtuu? No niin, täällä on jäseniä, jotka ovat jääneet tänne ja tulevat jäämään loppuun saakka huolimatta parjauksista, joita päällemme sataa. Mitä minuun tulee, niin olen minä päättänyt pysyä paikoillani, ja jos emme näe voittoa, niin emme kumminkaan viimeisinä kaadu kaupungin muureilla tahi kaupungintalon portailla.“

Tähän miehekkääseen sanaan vastattiin äärettömillä suosiosotuksilla. Kukaan ei ollut uskollisempi asialle, kuin Delescluze, joka ahkeralla, vakavalla elämäntavallaan enemmän kuin kukaan muu erosi tovereistaan, jotka yleensä olivat kevytmielisiä, epävarmoja luonteita, aina valmiita mieskohtaisiin riitoihin. Hän oli ikänsä ajatellut keskitystä ja Parisin yliherruutta ja sen takia häneen koski kipeästi kun hän kuuli niitä vastaan hyökättävän. Ja kumminkin hän jätti viipymättä eduskunnan ja lähti kaupungintalolle, sillä hän kulki aina oikeata tietä niinpian kuin hän oli vakuutettu, että se todellakin oli oikea. Ei ole mitään liikuttavampaa ja jalompaa kuin nähdä tämä vanhus, joka janosi oikeutta ja kohtuutta, joka vielä elämänsä lopussa tutki yhteiskunnallisia kysymyksiä, joista hän siihen saakka ei ollut ottanut selvää, sillävälin kuin 1848



DELESCLUZE.

vuoden nenäkkäät tyhjöpäät eivät tehneet muuta, kuin vaan kaksinkertaistuttivat tyhjiä lauseparsiaan; Delescluze ei koskaan käyttänyt tyhjiä lauseparsia ja oli kaikesta huolimatta uskollinen kansalle.

Erään kerran, tautinsa murtamana ja väsyneenä istuntojen sekavista riidoista, tahtoi hän erota, vaan niin pian kun hänelle muistutettiin, että hänen eroamisensa olisi suureksi onnettomuudeksi kansan asialle, jäi hän, ei siksi että olisi voittoa odottanut, — se oli hänen mielestään yhtä mahdoton kuin Felix Pyat'inkin mielestä — vaan siksi että hän odotti sitä kuolemaa, josta itää tulevaisuuden siemen.

Niin monien korvapuustien jälkeen kääntyi Felix Pyat Vermorel'ia vastaan, koska hän ei rohjennut hyökätä Delescluze'n kimppuun. Vas-

tauksen sijaan alkoi hän kohdella Vermorel'ia polisiurkkijana, ja koska Vermorel oli yleisen turvallisuuden valiokunnan jäsen, syytti hän tätä „Vengeur“-lehdessä siitä, että Vermorel muka tyhjentää tavallisesti asiakirjasalkkuansa poliisihallituksessa. Tämä jänis kutsui Vermorel'ia urkkijaksi. Sellainen oli hänen väittelytapansa, sillä tässä taitavassa sanomalehtimieheissä piili itse asiassa aina torimatami. Vuonna 1848 nimitti hän Proudhon'ia perustuslakia säätävässä kansalliskokouksessa „siaksi“, vuonna 1871, Kommunin neuvostossa hän kutsui Tridon'ia „sontaläjäksi“. Tässä kokouksessa, johon kuului työläisiä kaikkein raaimmistakin kerroksista, oli hän ainoa jäsen, joka heitteli lokaa väittelyyn.

Vermorel vastasi „Cri du Peuple“-lehdessä, eikä hänen ollut ensinkään vaikeata saada tämä kirkuja vaikenemaan. Hänen valitsijansa lähettivät hänelle kolme kehotusta, että hän joka tapauksessa jäisi paikalleen: „Te olette sotilas, ja teidän täytyy pysyä paikallanne. Meillä yksin on oikeus kutsua teidät takasin.“ Valitsijoittensa pakottamana, neuvoston puolelta vangitsemisella uhattuna, valitsi tämä „kreikkalaisen tulen mies“ pienemmän vaaran ja — palasi hyvin kiukkusena takasin kaupungintalolle.

Versailles iloitsi kun näitä epäkohtia paljastettiin. Nyt vasta sai yleisö luoda ensi silmäyksen neuvoston sisällisiin asioihin, sen pikkumaisiin ryhmittymisiin, joita aivan mieskohtaiset mieltymykset tahi vastenmielisyydet olivat aiheuttaneet. Sitä, joka kuului johonkin määrättyyn ryhmään, kannatettiin joka tapauksessa, virheistään-huolimatta. Ei kukaan päässyt Kommunin palvelukseen, joka ei kuulunut siihen tahi tähän ryhmään. Useat sangen luotettavat miehet, kokeneet kansanvaltalaiset, järkevät virkamiehet, jotka olivat eronneet valtiosta, itse tasavaltalaiset upseeritkin tarjosivat palveluksiaan; vaan muutamat kykenemättömät päät, jotka vasta edellisenä päivänä olivat nousseet, joiden ryhti ei kestänyt toukokuun 20 päivää kauemmas, ja jotka luulivat että „Eläköön Kommuni“ oli sama kuin „Eläköön neuvosto“, nämä kohtelivat näitä yllämainituista tarjokkaita sangen korskeasti. Jopa muutamat Kommunille sangen uskollisetkin miehet tulivat mahdottomiksi. Ja kumminkin huomattiin päivä päivältä yhä selvemmin, etteivät käytettävät voimat ja kyvyt riittäneet. Neuvoston jäsenet itse valittivat, ettei mikään mennyt eteenpäin. Toimeenpaneva valiokunta ei osannut käskeä, sen alaiset henkilöt eivät osanneet totella, neuvosto antoi valtuuksia ja veti ne heti taas takasin, sekaantui joka silmänräpäys pienimpiinkin yksityistehtäviin, johti hallitusta, hallintoa ja puolustusta aivan yhtäläisesti kuin huhtikuun 3 päivän hyökkäystä.

SEITSEMÄSTOISTA LUKU.

„Jos yksinomaan naiset muodostaisivat Ranskan kansan, niin mahtaisi se olla kauhea kansa.“

Daily News, toukokuussa 1871.

MEIDÄN PARISITTAREMME. ASELEPO NEÜILLYSTÄ LUOPUMISTA VARTEN. VERSAILLELAISET JA PARISIN ARMEIJÄ.

Parisin suuri palo peitti vielä nämä heikkoudet. Se, joka ei ole sen alaiseksi joutunut, ei kykene sitä kuvaamaan. Kommunin sanomalehdet ovat romantikastaan huolimatta vielä vallan värittömiä siihen verraten. Tietysti oli siinä näyttämöllepanollakin merkityksensä. Kaduilla, hiljaisilla bulevardeilla joku pataljona, jossa on satakunta miestä ja joka lähtee tuleen tahi palaa sieltä; joku nainen, joka seuraa heitä, joku ohikulkija, joka heille heittää suosiollisen sanan — siinä kaikki. Tämä oli vallankumousnäytelmää, yksinkertaista ja jättiläismäistä, kuten joku Aiskyloksen murhenäytelmistä.

Komentaja tomun peittämänä, merimiespuvussa, olkalaput tulesta mustuneina. Miehistönä on harmaapäitä tahi vaaleatukkasia nuorukaisia, joko vuoden 1848 taisteluvanhuksia tai aatteen herättämiä. Usein marssii poika isänsä vieressä.

Vihdoin nainen, joka heitä saattaa tahi tervehtii, oikea parisitar. Likaset ilotytöt, jotka ovat syntyneet keisarikunnan liejussa, sekä hau-reuskirjailijain Dumas nuoremman ja Feydeau'n madonnat ovat seuranneet liiketuttaviaan Versailles'iin tahi nylkevät nyt Saint Denis'issa preussiläisiä kukkaroita. Se nainen, joka nyt kulkee kaduilla, on voimakas ja antautuva parisitar, joka osaa kuolla ja rakastaa, jalo ja puhdasverinen parisitar, joka suurimpana vallankumoustoiveena vuodesta 1789 saakka on meitä elähyttänyt. Tämä toveritar työssä tahtoi tulla osalliseksi myöskin kuolemasta. Tämä liittolaisuus kauhistuttaa porvaristoa, sillä sen kautta on köyhälistöllä kaksinkertaisesti voimaa — yksi sydän ja neljä kättä. 24 päivänä maaliskuuta lausui eräs kansalliskaartilainen 1 kaupunginosan porvarispataljonielle suuren totuuden, joka

iski aseet heidän käsistään: „Uskokaa pois, te ette voi mitään meitä vastaan; kaikki teidän naisenne ovat kyynelissä, vaan meidän naisemme eivät itke.“

Hän ei estä miestänsä menemästä¹⁾. Päinvastoin, hän suorastaan pakottaa tätä taisteluun, hän vie tälle vaatteita ja lientä, kuten silloin kun mies on työssä. Useat eivät tahdo edes palata takasin, vaan tarttuvat kivääreihin. Châtillon'in kukkulalla olivat he viimeisinä taistelussa. Ruo'anvalmistajattaret kaatuivat tusinottain, ei naamiaispuvuissa, vaan yksinkertaisten työläisnaisten puvuissa. Huhtikuun 3 päivänä jäi 66:nen rykmentin ruo'anvalmistajatar, kansalainen Lachaise koko päiväksi taistelukentälle, hoitaen haavottuneita yksinään, ilman lääkärin apua.

Kun naiset palaavat, tapahtuu se vaan yhä uusien joukkojen aseisiin kutsumista varten. He ovat järjestyneet, heillä on keskustoimikunta, he ripustavat 10:nen kaupunginosan kaupungintalolle innostuttavia julistuksia: „Nyt täytyy voittaa tahi kuolla. Te jotka sanotte: mitä hyötyä minulle on asiamme voitosta, jos minun täytyy kadottaa rakkaani, te tietäkää, että on ainoastaan yksi keino pelastaa rakkaanne, ja se on, että itse heittäydytte taisteluun.“ Heidän toimikuntainsa luku kasvaa, he tarjoutuvat Kommunin palvelukseen, he vaativat aseita, vaativat päästä mukaan taistelukentälle, syyttävät pelkureita. Rouva André Leo selitti kaunopuhelialla kynällänsä Kommunin merkitystä ja kehotti sota-asiaiden edustajia käyttämään hyväkseen sitä „pyhää tulta, joka palaa naisten sydämissä.“ Eräs nuori, korkeasukuinen venäläinen nainen, joka kutsui itseään nimellä Dmitriew, sivistynyt, kaunis ja nuori, oli tämän vallankumouksen innostuttajia. Köyhälistön Kommunilla oli vielä eräs omaperäinenkin nainen, joka teoiltaan ja sydämeltyään kokonaan kuului kansalle, nimittäin Louise Michel, eräs opettajatar 17:sta kaupunginosasta. Vaikka hän oli hyvä ja hellä pieniä lapsia kohtaan, jotka häntä jumaloivat, muuttui tämä äidillinen luonne taistelussa kansan asian puolesta naarasleijonaksi. Hän oli järjestänyt naisista sairaanhoitajajoukon, joka auttoi haavottuneita taistelunkin kestäessä. Tässä suhteessa ei kukaan kyennyt kilpailemaan heidän kanssaan. He kävivät myöskin sairashuoneissa lohduttamassa rakkaita tovereita, jotka olivat epäystävällisten nunnain hoidettavina, ja kuolevan silmä säteili kun lempeä ääni sille puhui tasavallasta ja toiveista.

¹⁾ Ja miten suurenmoinen ja yksinkertainen oli heidän luottamuksensa! Kuulin raitiotievaunussa kahden vaimon puhelevan, jotka olivat käyneet tapaamassa miehiään juoksuhaudoissa. Yksi niistä itki, toinen lohdutti tätä: „Älä antaudu epätoivon valtaan, meidän miehemme tulevat varmasti takasin. Ja onhan Kommuni luvannut pitää huolta meistä ja lapsistamme. Vaa ei! On mahdotonta, että he kaatuisivat, puolustaessaan niin hyvää asiaa. Ja katsohan, kyllä minä mieluummin tahtoisin, että mieheni kuolisi, kuin että hän joutuisi versaillelaisten käsiin.“

Tässä uhrautumisen kilpailussa pyrkivät lapset voittamaan niin miehet kuin naiset. Voittosat versaillelaiset vangitsivat yli 600 lasta ja useita kaatui katutaistelussa. Tuhannet tekivät suuriakin palveluksia piirityksen aikana. He seurasivat pataljonain mukana juoksuhautoihin ja linnotuksiin, sekä pysyivät erittäinkin mielellään tykkien luona. Muutamat Porte Maillot'in puolustajat olivat 12—13 vuotisia lapsia. Avoimella taistelukentällä he tekivät ihmeitä urhoollisuudellaan.

Tämä Parisin innostus levisi vallien toisellekin puolen. Sceaux'in ja St. Denis'in kunnallisneuvostot kokoontuivat panemaan vastalauseita pommitusta vastaan ja vaatimaan kunnallisvapauksia ja tasavallan vahvistamista.



LOUISE MICHEL.

Loimu levisi maaseudullekin, joka melkein jo alkoi pitää Parisia voittamattomana ja nauroi makeasti herra Thiers'in sähkösanomille, jotka ilmottivat 3 päivänä huhtikuuta: „Tämä päivä ratkasee kapinan kohtalon“; ja 4 päivänä: „Kapinoitsijat ovat tänään saaneet ratkasevan iskun“; 7 päivänä: „Tämä päivä on ratkaseva“; 11 päivänä: „Versailles'sa valmistellaan vastustamattomia toimenpiteitä“; 12 päivänä: „Odotetaan ratkasevaa silmänräpäystä“. Ja niin useista ratkaisevista menestyksistä ja vastustamattomista toimenpiteistä huolimatta ei Versailles'in armeija päässyt etuvartiajoukkojamme etemmäs. Ainoat suuret voittonsa saavutti se kamppailussa Parisia ympäröiviä taloja vastaan.

Porte Maillot'in ympäristö, Avenue de la Grande Armée ja Ternes olivat alituisesti ilmi tulesa. Asnières ja Levallois muistuttivat raunioita.

Neuilly'n asukkaat oleskelivat puoleksi näлкиintyneinä kellareissaan. Versailleslaiset heittivät yksin tähän paikkaan 1,500 kranatia päivässä ja herra Thiers uskalsi kumminkin kirjottaa kuvernöreilleen: „Joskin kuulen muutamia kanuunanlaukauksia, niin niitä ei ammu hallitus, vaan kourallinen kapinoitsijoita, jotka koettavat teeskennellä taistelevansa silloin kun he tuskin uskaltavat näyttäytyäkään.“

Kommuni auttoi niitä, jotka Parisissa kärsivät pommituksesta, vaan Neuilly'n asukkaille, jotka olivat kahden tulen välissä, se ei voinut mitään tehdä. Koko sanomalehdistö vaati armoa Neuilly'n asukkaille. Kaikki vaativat aselepoa, jotta asukkaat pääsisivät sieltä pelastumaan. Vapaamuurarit ja „Parisin Oikeuksien Liitto“ sekaantuivat asiaan. Suurella vaivalla, sillä kenraalit eivät tahtoneet aselepoa, saavuttivat heidän lähettiläänsä aselevon kahdeksaksi tunniksi. Neuvoston viisi jäsentä saivat tehtäväkseen ottaa vastaan näitä pommituksen alaisia, ja kunnallisiviranomaiset valmistivat heille suojapaikkoja. Naisten toimikunnat avustivat heitä kaikin tavoin.

25 päivän aamulla kello 9 vaikenivat kanuunat Porte Maillot'ista Asnières'iin asti. Tuhansittain tulivat parisilaiset ulos kaupungista tarkastamaan Avenue'n ja Porte Maillot'in raunioita, joissa oli ainoastaan multaa, kiviä ja pomminsirpaleita. Liikutettuina katselivat he tykkimiehiä, jotka nojautuivat vallan tarun esineiksi tullesiin tykkeihinsä, ja virtasivat sitten Neuilly'yn. Pieni, ennen niin kaunis kaupunki, tarjosi auringonpaisteessa nähtäväksi hävitettyjä talojaan. Määrätyllä rajalla seisoi kahdenkymmenen metrin välimatkalla kaksi riviä sotilaita, Parisin puolella kansalliskaartilaiset, Versailles'in puolella armeijasotilaat. Versailleslaisista oli varmimmat valittu vartioimaan ja heitä komensivat upseerit, joilla oli täydellinen pyövelinnaama jok'ikisellä. Parisilaiset lähestyivät luottavaisina sotilaita ja puhuttelivat heitä. Paikalla kiiruhitivat upseerit paikalle ja alkoivat karjua. Kun eräs sotilas kohteliaasti vastasi kahdelle naiselle, juoksi eräs upseeri hänen luokseen, tempasi pistimen hänen kädestään, käänsi sen parisittareen päin ja huusi: „Näin puhutaan heidän kanssaan.“ Muutamia henkilöitä, jotka kummaltakin puolen astuivat yli rajan, vangittiin. Kumminkin voitiin pidättää verilöylyn puhkeamista kello 5:een saakka. Avenue tyhjentyi. Kotimatalla vei joka parisilainen säkin multaa mukanaan Porte Maillot'in linnotuksien vahvistamista varten, jotka ikäänkuin taikaiskulla yhtäkkiä taas nousivat maasta.

Illalla alkoivat versaillelaiset taas tulen, joka koko ajan oli muuten jatkunut eteläisiä linnotuksia vastaan. Samana päivänä paljasti vihollinen myös sillä taholla patterinsa, joita se jo pari viikkoa oli valmistellut. Tämä oli ensimmäinen osa siitä sotasuunnitelmasta, jonka kenraali Thiers oli laatinut.

Hän oli 6 päivänä asettanut kaikki sotajoukot saman Mac Mahon'in komennon alle, jonka nahka tuskin oli ennättänyt kuivaa Sedanissa saamansa kylvyn jälkeen. Armeijassa oli silloin 46,000 miestä, suurimmaksi osaksi reservimiehistöä, joka oli kykenemätön mihinkään vakavampaan taisteluun. Vahvistaakseen näitä ja saadakseen lisää sotilaita, oli herra Thiers lähettänyt Jules Favre'n Bismarck'in luo vetistelemään ja valittamaan. Preussiläinen vapauttaakin 60,000 vankia ankarampia rauhanehtoja vastaan ja valtuutti virkaveljensä kohottamaan niiden sotilaiden luvun, joita ensimmäisten rauhanehtojen mukaan oli lupa pitää Parisin edustalla, 40,000:sta sataankolmeenkymmeneentuhanteen mieheen. Huhtikuun 25 päivänä oli Versailles'in armeijassa viisi armeijakuntaa, joista kaksi, Douai'n ja Clinchaut'in, oli muodostettu Saksasta palanneista vangeista; sitäpaitsi kuului armeijaan Vinoy'n komentama reservi, kaikkiaan 110,000 miestä. Myöhemmin se vielä suureni, niin että siinä oli 130,000 sotilasta. Herra Thiers osasi taitavasti opettaa tämän joukon taistelemaan Parisia vastaan. Sotilaita ruokittiin ja vaatetettiin hyvin, kuri palautettiin, upseerit, jotka olivat lausuneet paheksumisensa tästä veljessodasta, hävisivät salaperäisellä tavalla. Vaan kumminkaan tämä ei vielä ollut mikään hyökkäysarmeija, sillä miehistö yhä vaan pakeni hyvin järjestetyn vastarinnan kohdattuaan. Virallisista kerskailuista huolimatta eivät kenraalit luottaneet muuhun kuin tykiväkeen, joka heille oli hankkinut menestyksen Courbevoie'ssa ja Asnières'issä. Ainoastaan tulella toivoivat he voittavansa Parisin.

Parisi oli nyt, kuten ensimmäisenkin piirityksen aikana, kokonaan pajonettimetsän ympäröimä, josta toisen puolen muodostivat vieraat, toisen puolen ranskalaiset. Saksalainen armeija muodosti puoliympyrän Marne'sta St. Denis'iin saakka ja piti hallussaan itä- ja pohjoislinnotuksia, versaillelainen armeija sulki ympyrän St. Denis'istä Villeneuve St. Georges'iin saakka, ja sen käsissä oli ainoastaan Mont Valérien'in linnotus. Ranskalaiset voivat siis hyökätä Kömmunia vastaan ainoastaan etelästä ja lännestä. Kansalliskaartin hallussa oli ainoastaan viisi linnotusta, Ivry, Bicêtre, Montrouge, Vanves ja Issy juoksuautoineen ja etuvarustuksineen, jotka niitä yhdistivät, ja lisäksi Neuilly'n, Asnières'in ja St. Quen'in kylät.

Vallien heikoin kohta oli Point du Jour'in ulkoneva osa lounaassa, jota Issy'n linnotus suojeli. Tätä kohtaa turvasi oikealta puolen riittävästi puisto ja Issy'n linna sekä eräs juoksuauto, joka yhdisti sen Seine-virtaan, missä meidän kanuunavenheemme uivat; mutta edestä ja vasemmalta vallitsivat sitä Bellevue'n, Meudon'in ja Châtillon'in kukkulat. Herra Thiers toi näille kukkuloille suuria tykkejä, joita hän tuotti Toulon'ista, Cherbourg'ista, Douai'sta, Lyon'ista ja Besançon'ista — kaikkiaan 293 piiritystykkiä — ja näiden vaikutus oli niin voimakas, että

Issy horjui jo ensimmäisinä päivinä. Kenraali Cissey, joka johti hyökkäystä, yritti ensi töikseen vallottaa juoksuhautoja. Herra Thiers'in suunnitelmana oli saada vaikenemaan Issy'n linnotus sekä Vanves, joka tuki Issy'tä, jonka jälkeen olisi voitu kohdistaa kaikki voimat Point du Jour'ia vastaan, mistä armeija olisi voinut tunkeutua Pariisiin. Niillä hyökkäyksillä, joita tehtiin St. Quen'ista Neuilly'yn saakka, ei ollut muuta tarkotusta kuin suojella Courbevoie'ta meidän hyökkäyksiltämme.

Minkälaisia voimia ja minkälainen suunnitelma oli Kommunilla tätä vastaan asetettavana?

Viralliset tiedonannot puhuivat noin 96,000 sotilaasta ja 4,000 upseerista, jotka kansalliskaarti muka sai ensimmäisestä kutsunnasta, jonka lisäksi toisista piti saataman 100,000 sotilasta ja 3,500 upseeria¹⁾. 36:ssa vapaaehtoisten osastossa oli yhteensä 3,450 miestä. Vaikka kaikki tarpeelliset vähennykset tehdään, jäi kuitenkin vielä 60,000 sotilasta, jos asiaa vaan oikein hoidettiin. Vaan neuvoston heikkous ja valvonnan vaikeus oli synnä siihen, että vähemmän rohkeat ja ne, jotka eivät olleet palkan tarpeessa, jäivät kaiken tarkastuksen ulkopuolelle. Toiset taas osasivat järjestää asiansa siten, että heidän osakseen tuli vartiopalvelus sisällä kaupungissa. Kurin ja järjestyksen puutteessa jäivät taistelevien joukot todellisuudessa siten hyvin vähäiksi. St. Quen'ista Ivry'yn saakka ei koskaan ollut enemmän kuin noin 15—16,000 liittoutunutta taistelurintamassa.

Ratsuväkeä oli olemassa ainoastaan virallisissa tiedonannoissa; itse asiassa ei saatu kokoon enemmän kuin 500 hevosta, jotka tuskin riittivät tykkien ja muonavarojen kuletukseseen ja upseerien sekä lähettäiläitten ratsuhevosiksi. Sotilasinsinörien toiminta oli vallan puutteellista, huolimatta kaikista kauniista päätöksistä. Niistä 1,200 tykistä, joita Parisissa oli, osattiin käyttää ainoastaan 200. Koskaan ei ollut olemassa enemmän kuin 500 tykkimiestä, vaikka tiedonannot puhuivat 2,500:sta.

Dombrowsky piti Asnières'in, Levallois'n ja Neuilly'n sillat hallussaan eikä hänellä kumminkaan ollut enemmän kuin korkeintaan 4—5,000 miestä²⁾. Suojanaan oli hänellä Clichy'ssa ja Asnières'issa 30 tykkiä ja

¹⁾ Nämä ovat hyvin epämääräisiä numeroja. „Officiel“-lehden tiedonanto toukokuun 6 päivästä on epätäydellinen. Yleensä olivat luvut vääriä ja keksittyjä, erittäinkin Meyer'in hallinnon aikana.

²⁾ Nämä yllämainitut numerot ovat tarkoin tutkittuja, alussa silminnäkijäin kautta taistelun aikana ja senjälkeen tiedustelemalla Kommunin kenraaleilta, korkeammilta upseereilta ja sotilasviranomaisilta. Kenraali Appert on esittänyt vallan mielikuvituksen keksimiä numeroita. Hän on suorastaan keksinyt prikateja, hän ilmottaa armeijan miesluvun ikäänkuin kaikki pataljonat olisivat aina olleet täysilukuisina taistelussa ja alituisesti hänen selostuksessaan tapaa kaksinkertasia lukuja. Siten voi tapahtua, että hän sanoo Dombrowsky'lla olleen enemmän kuin 20,000 miestä ja kolmella armeijan

2 panssaroitua vaunua, jotka lakkaamatta huhtikuun 15 päivästä toukokuun 22 päivään saakka, siis itse kaupungin vallottamisenkin perästä kulkivat edestakasin rataa pitkin. Sitä paitsi oli hänellä Levallois'issa 10 tykkiä. Pohjoiset vallit tukivat häntä ja uljas Porte Maillot turvasi hänen asemaansa Neuilly'ssä.

Joen vasemmalla rannalla Issy'sta Ivry'yn saakka oli linnotuksissa, kylissä ja juoksuhaidoissa noin 10—11,000 liittoutunutta. Issy'n linnotuksessa oli keskimäärin laskien noin 600 miestä ja 50 tykkiä, seitsemän ja kaksitoistanaulasia, joista kolmas osa oli toimetonna. 72:n ja 73:s patteri tukivat sitä jonkun verran, samaten myös neljä panssaroitua veturia, jotka olivat Point du Jour'in maantien yli kulkevalla sillalla. Alempana ammuskelivat uudelleen varustetut tykkivenheet Bréteuil'ia, Sèvre'a ja Brimborion'ia; jopa uskalsivat ne tunkeutua Meudon'iin saakka ja pommittivat sitä. Muutama sata tarkka-ampujaa piti Issy'n puiston ja linnan, Les Molineux'in, Le Val'in ja ne juoksuhaudat hallussaan, jotka yhdistivät Issy'n ja Vanves'in linnotuksia. Viimemainittu, joka oli alttiina tulelle samoilta kukkuloilta kuin Issy, teki uljasta vastarintaa, vaikkei sillä ollut enemmän kuin 500 miestä ja 20 tykkiä; vallin patterit turvasivat sitä hyvin vähän.

Montrouge'n linnotuksella ei ollut muuta tehtävää kuin tukea Vanves'in tulta; sillä oli noin 350 miestä ja 10—15 tykkiä; Bicêtre'n linnotus, jossa oli 500 miestä ja 20 tykkiä, ampui vallan umpimähkään. Sitä suojeli kolme hyvin vahvaa patteria: Les Hautes Bruyères, jossa oli 500 miestä ja 20 tykkiä, Le Moulin Saquet, jossa oli 700 miestä ja noin 14 tykkiä sekä Villejuif, minkä varustuksena oli 300 miestä ja muutamia haupitseja. Kauimpana vasemmalla oli Ivry'n linnotuksessa ja sen sivuvarustuksissa 500 miestä ja 40 tykkiä. Niiden välillä olevissa kylissä, Gentilly'ssa, Cachan'issa ja Arcueil'issa oli noin 2,000—2,500 liittoutunutta.

Eteläisten linnotuksien komentajana oli alussa Eudes ja hänen apulaisenaan La Cécilia, eräs entinen insinöriosaston upseri; vaan 20 päivänä tuli komentajaksi eräs elsassilainen Wetzl, Loire-armeijan upseri. Hänen pääkortterinsa oli Issy'ssa ja sieltä hänen oli valvottava Issy'n ja Vanves'in juoksuhautoja ja linnotuksien puolustusta. Todellisuudessa toimivat näitten kohtien päälliköt, jotka usein muuten vaihtuivat, vallan mielivaltaisesti.

Ylijohto Ivry'sta Arcueil'iin saakka annettiin huhtikuun puolivälissä kenraali Wroblewsky'lle, joka oli eräs Puolan kapinan parhaita upseereita.

komentajalla aina 50,000:een mieheen, mitkä luvut ovat vallan naurettavia. Hänen selostuksensa, joka alvan kihisee nimi- ja virkaerehdyksiä ja joka ei edes tunne muutamien komentavien kenraalien nimiä, on historiantutkimukselle vallan arvoton.

Hän oli nuori mies, vaan hänellä oli laajat tiedot sota-asioissa; hän oli rohkea, järkevä, johdonmukanen ja osasi käyttää kaikkea hyväkseen ja oli erinomainen johtaja nuoria joukkoja varten ¹⁾).

Kaikki nämä komentajat saivat alituisesti vaan yhden ainoan määräyksen: „puolustautukaa!“ Yleistä suunnitelmaa ei ylipäättäen ollutkaan olemassa. Ei Cluseret eikä Rossel pitäneet koskaan sotaneuvotteluja. Myöskin miehistö jäi vaille kaikkea huolenpitoa ja tarkastusta. Harvoin tapahtui miehistön vaihdosta; kaikki rasitukset lankesivat samojen henkilöiden kannettavaksi. Muutamien pataljonain täytyi kaksikymmentä tahi kolmekymmentä päivää oleskella juoksuhaudoissa sillävälän kuin toiset koko ajan olivat reservissä. Tällä tavalla tottuivat muutamat siihen määrin tuleen, etteivät enää ollenkaan tahtoneet takasin, kun taas toiset kadottivat kokonaan rohkeutensa, osottivat tomusia pukujaan ja vaativat lepoa. Kenraalit olivat kuitenkin pakotettu pidättämään heitä, koska ei ollut joukkoja, jotka olisivat tulleet niiden sijaan.

Tämä huolimattomuus kuoletti pian kaiken kurin. Rohkeat miehet tahtoivat toimia ainoastaan oman päänsä mukaan ja toiset taas koettivat karata palveluksesta. Upseerit tekivät samoin, jotkut lähtivät paikaltaan naapurin tuleen, toiset taas palasivat takasin kaupunkiin. Sotaoikeus antoi muutamille hyvin ankaran tuomion, vaan neuvosto purki nämä päätökset ja mututti kuolemantuomiot kolmevuotiseksi vankeudeksi. Kun ei tahdottu käyttää ankaruutta eikä oikeata sotakuria, olisi täytynyt muuttaa koko järjestelmä ja menettelytapa. Vaan neuvosto tahtoi sitä nyt vielä vähemmän kuin ensimmäisenä päivänä. Se hoki kyllä alinomaa, ettei mikään edisty, vaan itse se ei kyennyt panemaan asioita käymään. 26 päivänä sota-asiainvaliokunta, huomattessaan, että sen päätökset ja määräykset aina jäivät kuolleeksi kirjaimiksi, antoi kunnallisviranomaisten, keskustoimikunnan ja korkeampien upseerien toimeksi järjestää koko kansalliskaarti uudelleen. Mikään näistä ei toiminut vakavasti. Neuvosto ei ollut edes ajatellut Parisin jakamista eri piireihin, keskustoimikunta vehkeili, upseerit tulivat levottomiksi, muutamat kenraalit ja neuvoston jäsenet uneksivat jo sotilasdiktatuurista. Ja tämän kuolet-tavan sekamelskan aikana keskusteli neuvosto monessa istunnossa siitä, pitäisikö panttilappuja lunastaa 20:een tai 30:een frangiin saakka ja voitaisiinko „Officiel“-lehteä myydä 5 centimistä. Huhtikuun lopusta

¹⁾ Eräs neuvoston jäsen keksi hänet ja esitti hänet sota-asiain edustajille, jolloin hän toi esiin mielipiteensä. „Vaan tähän on sanasta sanaa samaa, mitä Pyat meille alinomaa esittää“, lausuttiin hänelle. — „Minä lähetin muutamia päiviä sitten Pyat'ille erään kirjotuksen“, vastasi tämä. Rossel meni Pyat'in kirjotushuoneeseen ja löysi kirjotuksen sieltä. Siten oli tuo jalo mies jo monta päivää ratsastanut Wroblewsky'n ajatuksilla, lausumatta sanaakaan niiden alkulähteestä, ja valiokunta oli ollut ihan ihmeissään hänen äkkiä ilmestyneen järkevyytensä ja teknillisten tietojensa takia.

saakka oli puolustuksen tuomio jo lausuttu kaikkien niiden mielestä, joilla oli vähänkään tottunut silmä. Kaupungissa väsyivät toimeliaat, uskolliset miehet hermostuttavassa taistelussa kanslioita, toimikuntia, alitoimikuntia sekä kateellisten virastojen monimutkaista koneistoa vastaan ja menettivät usein kokonaisen päivän saadakseen muutaman kanuunan. Ja valleilla harventaa pari tykkimiestä kaiken päivää versaillelaisten rivejä, vaatimatta muuta kuin leipää ja rautaa, ja poistuvat ainoastaan silloin tykkiensä luota kun kranatit heidät kiskovat kappaleiksi. Linnotukset, joissa ampumasuojat ovat romahtaneet sisään ja ampumaukot murskaantuneet, vastaavat nauraen siihen luotisateeseen, mikä niitä vastaan suunnataan kukkuloilta. Uljaat ampujat uskaltavat esiintyä ilman minkäänlaista suojaa ja hyökkäävät sotilaita vastaan näiden omissa juoksuhaudoissa. Kaikki tämä antautuminen ja sankarillisuus hävisi ilmaan. Pariisi oli ikäänkuin höyrykoneen kattila, josta höyry virtaa ulos satojen aukkojen kautta.

KAHDEKSASTOISTA LUKU.

YLEISET ASIAT: RAHA-, SOTA- JA POLISILAITOS. ULKOASIAT, OIKEUS- JA KOULULAITOS. TYÖ JA KAUPPA.

Toimeenpanevan valiokunnan heikkous ja kykenemättömyys tuli jo niin huutavaksi, että neuvosto päätti 20 päivänä asettaa sen sijaan edustajia niistä yhdeksästä valiokunnasta, joiden kesken neuvosto oli tehtävänsä jakanut. Valiokunnat uudistettiin vielä samana päivänä; yleensä ei niistä oltu juuri paljoa huolitettu. Ja miten niiden jäsenet oikeastaan olisivatkaan voineet olla joka päivä läsnä istunnoissa Kaupungintalolla, valiokunnissa ja sitten vielä kukin oman kaupunginosansa kaupungintalolla? Neuvosto oli nimittäin antanut jäsentensä huoleksi vielä niiden omienkin kaupunginosien hallinnon. Koko työtaakka lepäsi valiokuntain edustajain niskoilla. Useat niistä, jotka olivat 20 päivänä tulleet valituiksi, johtivat alusta alkaen vielä samoja valiokuntia. Ne saivat toimia melkein itsenäisesti ja vallan yksin. Tarkastellaanpa kerran heidän työtään, ennenkuin taas laskeudumme taistelun tuli-ahjoon.

Kahden valiokunnan tehtävät eivät vaatineet mitään muuta kuin hyvää tahtoa, niiden nimittäin, joiden tehtävänä oli elintarpeiden huolehtiminen ja julkisten tahi kunnallisten virkain valvonta. Elintarpeet hankittiin puolueettoman rajan yli, jolla herra Thiers, joka kyllä koetti näännyttää Parisia nälkään, ei kumminkaan voinut estää elintarpeiden kuletusta. Koska kaikki kaupungin palvelijat, kadunlakasijat, lyhtyjen sytyttäjät, makkien tyhjentäjät, y. m. olivat jääneet paikoilleen, tulivat kaikki kaupungin työt hyvin suoritetuiksi. Vaan neljä valiokuntaa, raha-asiain, sota-asiain, yleisen turvallisuuden ja ulko-asiain valiokunta, vaativat todellista kykyä; kolmen valiokunnan tehtävänä oli esittää tämän vallankumouksen filosofiaa, nämä olivat: koulu-, oikeus- ja työsekä kauppavaliokunnat. Kaikkien valiokuntain jäsenet, erästä työläistä Frankel'ia lukuunottamatta, olivat pikkuporvaristosta nousseita oppineita. Jourde yksinään muodosti koko raha-asiain valiokunnan. Tämän valiokunnan tehtävänä oli haalia joka aamu kokoon 675,000 frangia palkkioksi palveluksista, ravita 250,000 henkeä ja suorittaa sota-

kustannukset. Paitisi niitä 4,658,000 frangia jotka saatiin valtionrahastosta, oli rahaministeristössä vielä löydetty 214 miljoonaa seteleissä, mutta Jourde joko ei voinut tahi ei halunnut käyttää niitä. Täyttääkseen rahastonsa haali hän kaikki hallintolaitoksien tulot käsiinsä: sähkölennätin- ja postimaksut, välittömät verot, tulli-, halli- ja torimaksut sekä tupakkaveron, sisäänkirjotusmaksut ja leimaveron, kunnallisrahaston ja rautateiden saatavat. Pankki maksoi vähitellen ne 9,400,000 frangia takasin, jotka kuuluivat kaupungille, ja antoi sille vielä omistakin rahoistaan 7,290,000 frangia. Maaliskuun 20 päivästä huhtikuun 20 päivään saatiin sillä tavoin 26,000,000 frangia kokoon, sillä välin kun sotakustannuksiin meni yli 20 miljoonaa. Muonavarojen hankkiminen vei 1,813,000



JOURDE.

frangia, kaikki kunnalliset laitokset 1,446,000, sisä-asiaiden valiokunta 103,000, meri-asiaiden hoito 29,000, oikeuslaitos 5,500, kauppa 50,000, opetus 1,000 (!), ulkosuhteet 112,000, palokunta 100,000, kansalliskirjasto 80,000, katusulkutoimikunta 44,500, kansalliskirjapaino 100,000, räätälien ja suutarien osuuskunta 24,662 frangia. Tämä suhde säilyi toukokuun 1 päivästä Kommunin kukistumiseen saakka. Tämän toisen jakson menot nousivat noin 20 miljoonaan. Kommunin kaikki menot tekevät yhteensä noin 46,300,000 frangia, joista pankki antoi 16,696,000 frangia ja loppuosa saatiin tuloista, joista verot yksinään tuottivat noin 12 miljoonaa.

Suurimman osan kaikista viroista hoitivat joko työläiset tahi virkamiesköyhälistö. Kaikkialla riitti noin neljäsosa siitä virkamiesmäärästä,

mikä ennen oli hoitanut nämä tehtävät. Postitirehtööri Theiss, muuan kaivertaja, tapasi koko postilaitoksen vallan rappeutumistilassa; osastot olivat suljetut, postimerkit piilotetut tahi hävitetyt, tarvekalut, kuten leimat ja vaunut pois kuletetut, rahasto vallan tyhjänä. Saleissa ja pihalla oli kaikkialla kuulutuksia, jossa virkamiehiä erottamisen uhalla kiellettiin lähtemästä Versailles'iin. Theiss ryhtyi asiaan nopeasti ja tarmokkaasti. Kun alimmat virkamiehet saapuivat valmistamaan pois lähtöä, piti hän heille puheen, selitti asian ja käski sulkemaan ovet. Vähitellen suostuivat miehet jäämään, kun muutamat heistä, jotka olivat sosialisteja, tulivat Theiss'in avuksi. Ensimmäiset virkamiehet tulivat töiden johtajiksi ja järjestäjiksi. Haarakonttorit avattiin ja 48 tunnin kuluessa oli Parisin postilaitos taas kunnossa. Taitavat välittäjät toimittivat maaseutukirjeet St. Denis'iin ja muihin postikonttoreihin, jotka olivat noin 10 penikulman päässä Parisista. Parisiin tulevien kirjeitten jakamisessa annettiin mieskohtaiselle taidolle vapaat kädet. Asetettiin korkeampi neuvosto, joka kohotti kirjeenkantajien, konttoripalvelijain ja alempien virkamiesten palkkoja, lyhensi työajan ja määräsi, että työläisten taitavuus oli tulevaisuudessa erityisten kokeitten kautta määrättävä.

Postimerkit valmistettiin rahapajassa pronssityöläisen Camélinat'in ylijohdon alaisena; tämä mies oli Internationalen toimeliaimpia jäseniä. Kuten postissa, niin täälläkin olivat johtaja ja korkeammat virkamiehet ensin koettaneet neuvotella ja sitten paenneet. Camélinat täytti muutamien ystäviensä avulla hyvin hyvästi tehtävänsä, hän antoi jatkaa työtä ja koska jokainoalla heistä oli vahvasti ammattikokemusta, voitiin ryhtyä parantamaankin työkaluja ja ottamaan käytäntöön uusia menettelytapoja. Pankki oli alussa yrittänyt salata harkkojaan, vaan myöhemmin sen kumminkin täytyi antaa metallia 1,100,000 frangin arvosta, mikä määrä piankin muuttui viiden frangin rahoiksi. Laitettiin myöskin uusi rahaleima, jonka juuri silloin piti astua käytäntöön, kun versaillelaiset tunkeutuivat kaupunkiin.

Yleinen terveydenhoito oli myöskin raha-asiain valiokunnan hallussa. Eräs ansiokas mies, nimeltä Treilhard, joka vuonna 1851 oli ollut maastakarkotettujen joukossa, pani tämän raakamaisesti rappiolle päästetyn hallinto-alan taas kuntoon. Lääkärit ja sairaanhoitajattaret olivat jättäneet sairaalat omiin hoteisiinsa. Issy'n Petit-Menages-sairaalan johtaja ja isännöitsijä olivat paenneet, jättäen kaikki hoitolaisensa kadulle kerjäämään. Sairaaloitten viranomaiset antoivat haavottuneiden odottaa oven edessä; lääkärit ja hoitajattaret koettivat saada heitä häpeämään kunniakkaita haavojaan. Treilhard sai järjestyksen palautetuksi. Toisen kerran vuoden 1792 jälkeen tapasivat sairaat hoitajissaan ystäviä ja siunasivat Kommunia, joka heitä kohteli niiden tavoin. Tämä jalo ja lahjakas mies, jonka eräs versaillelainen upseeri toukokuun 24 päivänä

murhasi Pantheon'issa, on jättänyt jälkeensä hyvin seikkaperäisesti laaditun ehdotuksen hyväntekeväisyyskansliain lakkauttamiseksi, jotka sitovat varattomia hallituksen ja papiston vallanalaisuuteen ja joiden sijaan hän aikoi perustaa jokaiseen kaupunginosaan kunnallisen avustustoimiston.

Sähkölennätintä, rekistratorikonttoria ja kruununmaitten hallitusta, joita rehellinen Fontaine taitavasti johti; veronkantovirastoa, jonka Faillet ja Combault taasen panivat kuntoon; kansalliskirjapainoa, jonka Debock huomattavan taidokkaasti palautti entiselleen ja jota hän hallitsi; näitä samoin kuin muitakin raha-asiain valiokunnan hallinnon alaisia virkoja, jotka tavallisesti aina varataan suurporvaristoa varten, hoitivat taitavasti ja säästäväisesti työläiset ja alemmat virkamiehet, niin ettei kaikkein korkeimmaksi määrättyä palkkaa, 6,000 frangia, kertaakaan maksettu. Tämä seikka oli Versailles'in porvariston silmissä yksi Kommunin suurimpia rikoksia.

Raha-asioihin verrattuina olivat sota-asiat ikäänkuin pimeä huone, jossa kaikki törmäsivät vastakkain. Upseereja ja kansalliskaartilaisia vilisi ministeristön kansliassa; he vaativat ampuma- ja muonavaroja ja valittivat, ettei heitä päästetä kotiin lepäämään, eikä lähetetä ketään heidän sijaansa. Heidät lähetettiin takasin sille paikalle, jota epäilyttävä översti Henry Prodhomme piti hallussaan ja puolusti vastoin kaikkea järkeä. Kerrosta alempana kiihottui Cluseret'in tahdosta sinne asettunut keskustoimikunta sekavissa istunnoissaan, se moitti sota-asiain edustajaa, huvitti itseänsä laittelemalla kunniamerkkejä, otti vastaan niitä, jotka olivat tyytymättömiä ministeristöön, vaati pääesikunnalta tiliä asemasta ja tahtoi lausua mielipiteensä kaikista sotasuunnitelmista ja askeleista. Maaliskuun 18 päivänä muodostunut tykkiväkitoimikunta riiteli sotaministeristön kanssa tykeistä. Montmartre'n tykit olivat tämän toimikunnan hallussa ja ministeristöllä oli ainoastaan ne tykit, jotka olivat Mars-kentällä. Kertaakaan ei onnistuttu kokoomaan kaikkia tykkeitä yhteen paikkaan¹⁾ eikä koskaan saatu edes tietää paljonko niitä oli. Kouvaskantavat tykit jäivät viime hetkeen saakka valleille, sillä välin kun linnoituksilla oli ainoastaan kuusi- ja seitsemännaulasia, joilla ne vastasivat laivastolta otettujen jättiläistykkien tuleen. Usein ei edes lähetetty sopivia kuulia. Sotatarpeiden hankintavirasto, jota kakenlaiset seikkailijat ahdistivat, antoi pettää itseään vallan sokeasti. Huhtikuun 9 päivänä päätetty katusulkujen rakentaminen, joista piti tulla toinen ja kolmas vallitus, oli jätetty eräälle haaveilijalle, joka alotti

¹⁾ Tykkeitä oli viidessä paikassa: kaupungintalolla, Tuillerie'ssa, sotakoululla, Vincennes'issa ja Montmartre'ssa. Kaikkiaan oli Kommunilla enemmän kuin 1,100 kanuunaa, haubitsia, mörssäriä ja kuularuiskua — kenttätykit ja linnotusvarustukset siihen laskettuina.

työnsä ilman minkäänlaista järjestelmää ja usein vastoin esimiestensä tahtoa. Samoin oli toistenkin virkojen laita; ei ollut minkäänlaisia määrättyjä periaatteita eikä varmoja rajoja, koko koneisto oli vallan väärin kokoon sovitettu. Tässä konsertissa, jossa ei ollut soitonjohtajaa, soitti joka soittaja mitä vaan päähän pisti, sekoittaen nuottinsa naapurin nuotteihin.

Joku varma ja samassa nopea käsi olisi piankin aikaansaanut sopu-soinnun. Keskustoimikunta kyllä uskalsi luulotella kykenevänsä johtamaan Kommunia, lausuen: „Se on meidän tyttäreemme, meidän täytyy suojella sitä harha-askeleista“, vaan se iski sillä ilmaan, sillä sillä ei ollut mitään vaikutusvaltaa enää. Se oli Kommunin aikana suurimmaksi osaksi uudelleen muodostunut ja sangen epäilyttävien vaalien kautta, — sillä arvonimet kiihottivat useiden turhamaisuutta — ja sillä tavoin tuli sinne enemmistöksi¹⁾ pelkkiä haaveilijoita. Ainoastaan neuvoston kateus teki tämän toimikunnan tärkeäksi. Tykkiväkitoimikunta, jossa oli ainoastaan huutajia, olisi väistynyt pienen tuulahduksenkin vaikutuksesta. Sotatarpeiden hankintavirasto ja muut virat olivat kokonaan riippuvaisia johtajansa Cluseret'in auktoritetista.

Tämä varjokenraali makasi leposohvallaan, hautoi määräyksiä ja kiertokirjeitä, jotka soivat milloin surullisina milloin opettavaisina, eikä hän nostanut sormeaankaan valvoakseen niiden täytöntöönpanoa. Hän uskalsi kertoa jälkeensä englantilaisissa lehdissä, uskomattoman meluavissa kirjoituksissa, että hän, huolenpitonsa kautta huhtikuun 30 päivänä, oli muka järjestänyt hyvinpuetun, asetetun ja marssivalmiin miehistön, jossa oli ollut 41,500 miestä, ja että tämä joukko seuraavien parin viikon kuluessa olisi muka noussut 103,000:een. Kaikki tämä oli muka hävinnyt hänen vangitsemisensä jälkeen, koska kansalliskaartilaiset olivat luottaneet ainoastaan häneen. Tämä hävytön kerskailu kuvaa hyvinkin tätä ihmistä. Totuus on, että hän Meyer'in avustamana marssi kaiken aikaa paikallaan.

Kun neuvoston jäsenet vaativat häntä toimimaan kysyen: „Mitä te teette? Sieltä ja sieltä uhkaa vaara“, niin hän vastasi ylpeästi. „Minun varustukseni ovat kaikki valmiina, antakaa laskuilleni aikaa kypsyä“, ja sitten hän käänsi kysyjille selkänsä. Kerran haukkui hän keskustoimikunnan pataluhaksi, jolloin tämä poistui ministeristöstä ja kiukutteli Entrepô-kadun varrella; sitten kahdeksan päivää myöhemmin juoksi hän toimikunnan jälestä ja sai sen taas takasin sotaministeristöön. Ollen turhamainen hävyttömyyteen²⁾ saakka, näytteli hän väärennettyjä Totle-

1) Toisessa keskustoimikunnassa oli 40 jäsentä, joista ainoastaan 12 oli ollut mukana ensimmäisessä.

2) „Tiedättekö“, sanoi hän Delescluze'lle, „että Versailles on tarjonnut minulle miljoonan?“ „Olkaa vaiti“, vastasi Delescluze ja käänsi hänelle selkänsä.

ben'in kirjeitä, esitti puolustussuunnitelmia ja kulutti aikaansa kerskailemalla ulkomaalaisten lehtien kirjeenvaihtajille. Ylpeydestä ja hienoudesta ei hän pukeutunut kertaakaan univormuun, joka kumminkin silloin oli oikea kansanpuku. Neuvosto tarvitsi melkein kuukauden aikaa huomatakseen, ettei tämä laiska suunsoittaja, huolimatta uudistusteeskentelystään, ollut mitään muuta kuin hyleksitty jäte armeijasta.

Useat katsoivat nyt odotuksella hänen pääesikuntapäällikköönsä Rossel'iin, joka oli 28 vuotias nuori radikali, itseensä sulkeutunut, ja alkoi paraillaan menettää vallankumouksellista särmikkäisyyttään. Hän oli ollut Metz'in armeijassa tykkiväen kapteenina, oli vastustanut Bazaine'a ja pelastunut preussiläisten käsistä. Gambetta oli tehnyt hänestä insinööriöverstin Nevers'in leirissä, missä hän oleskeli maaliskuun 18 päivän koittaessa. Hän antoi häikäistä itsensä, luuli näkevänsä Parisissa Ranskan tulevaisuuden ja samalla omansakin, otti eron ja kiiruhti Pariisiin. Muutamat ystävät toimittivat hänet seitsemänteentoista legioonan, vaan hän oli niin pureva, että tuli pian vihatuksi ja vangittiin huhtikuun 3 päivänä. Kaksi neuvoston jäsentä Malon ja Ch. Gérardin puuhasivat hänet vapaaksi ja esittivät hänet Cluseret'ille, joka teki hänestä pääesikuntansa päällikön. Rossel luuli keskustoimikunnalla olevan suurta merkitystä, lähenteli sitä ja pyysi muodon vuoksi saada kuulla sen mieliteitä asioissa, samassa etsien semmoisten miesten tuttavuutta, joiden hän luuli olevan kansan suosiossa. Hänen kylmäverisyytensä, hänen muodollisesti taitava puhetapansa, hänen sanontansa lyhyys ja terävyys sekä hänen maailman miehen naamansa ihastuttivat virastoja. Mutta kuka häntä tarkasti piti silmällä, ei voinut olla huomaamatta hänen katseensa epävarmuutta, mikä aina on varma merkki sisäisestä rauhattomuudesta. Tämä nuori vallankumouksellinen upseeri tuli pian muotiin ja hänen konsulimainen ryhtiinsä miellytti yleisöä, jota Cluseret'in velttous ilette.

Näillä odotuksilla ei kuitenkaan ollut mitään aihetta. Huhtikuun 5 päivästä saakka oli pääesikunnan johto hänen käsissään, vaan ei missään näkynyt parannuksia. Ainoa edes puoleksikaan järjestetty toiminta, „yleisten tiedonantojen tarkastus“, oli Moeau'n ansiota, joka joka aamu antoi sotaministeristölle ja neuvostolle seikkaperäisiä ja usein hyvin kaunisteltuja tietoja sotaliikkeestä ja Parisin siveellisestä tilasta.

Ja muuta poliisia Kommunilla ei ollut. Yleisen turvallisuuden valio-kunta, jonka olisi pitänyt heittää valoa pienimpäänkin nurkkaan, sai aikaan ainoastaan virvatulia.

Keskustoimikunta oli määrännyt Raoul Rigault'in, erään 24-vuotiaan nuorukaisen, joka oli suuresti ottanut osaa vallankumoukselliseen liikkeeseen, siviilipäälliköksi poliisilaitokseen, kumminkin Duval'in johdon alaisena. Rigault kykeni hyvän johtajan alaisena suorittamaan ansiok-

kaitakin palveluksia, ja niin kauvan kuin Duval eli, oli hän mies paikallaan. Vaan neuvosto teki anteeksiantamattoman virheen asettamalla hänet jälkeensä toisen viraston etunenään, missä pieninkin virhe tuli vaarallisemmaksi kuin virheet ulkona vartiopaikoilla. Hänen ystävänsä, jotka olivat yhtä nuoria ja kevytmielisiä kuin hänkin, toimittivat mitä vaikeampiakin tehtäviä aivan katupoikien tapaan; ainoastaan muutamat harvat heistä, kuten Ferré, Regnard ja kolme tahi neljä muuta olivat tästä poikkeuksena. Yleisen turvallisuuden valiokunta, jonka velvollisuutena oli tarkastaa Rigault'in toimintaa, matki kaikessa häntä. Elettiin vallan toverillisesti, ajattelemattakaan, että heidän tehtävänään oli suojella satoja tuhansia ihmisiä ja vastata heidän hengestään.

Piankin tanssivat hiiret poliisilaitoksen ympärillä. Sanomalehtiä, jotka aamulla kiellettiin, myytiin illalla vallan reippaasti kaduilla, salaliittolaiset vehkeilivät kaikissa laitoksissa, ilman että Rigault tahi hänen apulaisensa mitään huomasivat. He eivät koskaan itse huomanneet mitään, aina piti toisten heitä huomauttaa. Vangitsemisia he toimittivat ihan kuin sotaretkiä, aina päivällä ja suurempi kansalliskaartiosasto mukanaan. Kun oli annettu määräys panttivankien ottamisesta, vangitsivat he ainoastaan neljä tahi viisi tunnettua pappia: gallikaanisen arkkipiispan Darboy'n, joka oli kiihkeimpiä bonapartisteja, hänen viransijaisensa Lagarde'n, Madelaine-kirkon pastorin Deguerry'n, apotti Allard'in, Surat'in piispan ja muutamia viekkaita jesuitoja. Ainoastaan sattuma johdatti heidän käsiinsä kassatsionituomioistuimen puheenjohtajan Bonjean'in¹⁾ ja Mexikon sotaretken surullisen kuuluisan alkuunpanijan Jecker'in²⁾.

Vaan kaikista näistä virheistäkin huolimatta pisti aina vaan esiin ihmisyyden aate, joka todisti tämän kansanliikkeen sisäistä terveyttä. Yleisen turvallisuuden valiokunnan päällikkö kääntyi yleisön puoleen julistuksella sodan uhrien hyväksi, lausuen m. m.: „Kommuni on jakanut leipää yhdeksällekymmenellekahdelle murhaajiemme vaimolle. Kun on leskistä kysymys, ei vihollisuutta ole olemassa. Tasavallalla on leipää kaikkia hätääkärsiviä varten ja suuteluja joka orvolle.“ Tämä oli suurenmoinen julistus, kyllin arvokas Châlier'ille ja Chaumette'lle. Kun polisihallitukseen saapui lukemattomia ilmiantoja, ilmotti se, ettei se tule edes lukemaankaan niitä, joissa ei ole nimeä alla. „Se joka ei uskalla allekirjottaa ilmiantoa“, sanoi „Officiel“-lehti, „toimii ainoastaan henkilökohtaisesta vihasta, eikä yhteisen edun vuoksi“. Panttivangit saivat ruuan, pesun, kirjat ja sanomalehdet ulkoapäin, he voivat ottaa vastaan vieraita ja jopa ulkomaalaisten lehtien kirjeenvaihtajiakin. Vieläpä

¹⁾ Hänet vangittiin maaliskuun 20 päivänä kirjutushuoneessaan oikeuspalatsissa, jossa hän neuvotteli kenraalikuvernöörin kanssa.

²⁾ Joku tunsikin hänet, kun hän vaati passia polisihallituksessa.

tarjouduttiin herra Thiers'ille vaihtamaan tunnetuimmat panttivangeista, kuten arkkikiispa Deguerry'n, Bonjean'in ja Lagarde'in yksinomaan Blanqui'ta vastaan. Tätä sopimusta tekemään lähetettiin Lagarde Versailles'iin, vannottuaan ensin arkkikiispalle ja ministereille tulevansa takasin panttivangiksi, jos tätä ehdotusta ei hyväksyttäisi. Vaan herra Thiers luuli, että Blanqui'sta vasta tulisi oikea johtaja liikkeelle. Ultramontanit, jotka kaikin voimin pyrkivät vallottamaan arkkikiispan istuinta Parisissa, varoivat pelastamasta gallikani Darboy'ta, jonka kuolemasta olisi heille kaksinkertainen etu: ensiksikin saisivat he häneltä rikkaan perinnön ja toiseksi tulisi hänestä hyvin helpolla kelpo marttyyri. Herra Thiers kieltäytyi vaihtokaupasta ja oli niin viisas, että hän esitti kysymyksen viidentoista miehen valiokunnalle, joka myöskin yksimielisesti antoi kieltävän vastauksen. Tekosyyksi he mainitsivat sen, että kapina voisi saada johtajan Blanqui'sta, vaan heidän todellisena tarkoituksenaan oli saada Kommuni murhaamaan panttivankeja, herättääkseen siten kauhua Ranskassa. Kun Lagarde kuuli tämän kieltävän vastauksen, ei häntä juuri huvittanut viedä sitä Pariisiin; hän söi sanansa ja jäi Versailles'iin¹⁾. Neuvosto ei rangaissut arkkikiispaa tuon miehen uskonto-

¹⁾ Tästä neuvottelusta on jo osaksi kerrottu Kommunin „Officiel“-lehdessä. Me lisäämme siihen vielä muutamia yksityiskohtia. Heti vangitsemisensa jälkeen kirjotti arkkikiispa Thiers'ille rukoillen häntä lakkauttamaan vankien telottamisen, koska siitä riippui panttivankienkin elämä. Herra Thiers ei vastannut siihen mitään. Eräs vanha Blanqui'n ystävä, Flotte, esitti Thiers'ille vaihtoa, huomauttaen että arkkikiispa on vaarassa. Herra Thiers teki hyvin päättäväisen liikkeen: „Mitä se minuun kuuluu?“ Flotte alkoi sitte taas välitystoimensa itse Darboy'n kautta, joka tahtoi lähettää Deguerry'n Versailles'iin neuvottelemaan. Vaan polisihallitus ei suostunut päästämään niin tärkeätä panttivankia ja Lagarde astui sitte hänen sijaansa. Arkkikiispa opetti hänelle sanottavan ja Flotte vei hänet huhtikuun 12 päivänä asemalle, jossa Lagarde vannoi, että hän palaa, jos hänen välityksensä ei onnistu. Lagarde vannoi: „Ja vaikka minut ammuttaisiin, tulen minä takasin. — Luuletteko että minulle hetkeksikään joutuisi mieleen ajatus jättää Hänen Ylhäisyyttään yksin tänne?“ Kun juna jo oli kulussa, pyysi Flotte vielä kerran: „Älkää matkustako, jos ei teillä ole aikomusta palata.“ Pappi vannoi vielä kerran. Hän matkusti ja vei mukanaan kirjeen, jossa arkkikiispa rukoili, että hänet lunastettaisiin. Herra Thiers tekeytyi tietämättömäksi tästä kirjeestä ja vastasi ainoastaan siihen ensimmäiseen, jonka eräs Kommunin sanomalehti oli julkaissut. Tämä vastaus on yksi hänen valheellisuuksensa ja teeskentelykykynsä mestarituotteita. *„Ne tiedot, joihin te viittaatte, ovat kokonaan vääriä, ja minä kummas-telen, että niin korkeastioppinut pappismies kuin Teidän Ylhäisyytenne . . . meidän sotilaamme eivät ole milloinkaan ampuneet vankeja, eivätkä ole koettaneet murhata haavottuneita. On mahdollista, että he taistelun kuumuudessa ovat käyttäneet aseitaan niitä miehiä vastaan, jotka murhaavat heidän kenraalinsa, vaan kun taistelu on loppunut, niin astuu taas kansallisuutteen jalous oikeuksiinsa. Minä torjun siis, Teidän Ylhäisyytenne, ne parjaukset, joita Teidän korviinne lienee tullut? Minä todistan täten, etteivät sotilaat koskaan ole ampuneet vankeja.“* 17 päivänä sai Flotte kirjeen, jossa Lagarde ilmotti hänelle, että hänen läsnäolonsa

muuden takia, vaan vapautti lisäksi parin päivän päästä hänen sisarensa. Koskaan ei loukattu naisten etuoikeuksia; toivottomuudenkin päivinä niitä pidettiin kunniaissa.

Polisihallitus ja oikeusvaliokunta osottivat ihmisyytään parantamalla vankilaoloja¹⁾. Neuvosto, joka myöskin puolestansa pyrki takaamaan henkilökohtaista vapautta, antoi julistuksen, jonka mukaan jokainoa vangitseminen oli paikalla ilmoitettava oikeusvaliokunnan edustajalle, ja ainoatakaan kotitarkastusta ei saanut tapahtua ilman muodollista käskyä. Kun muutamat kaartilaiset tietämättömyydessään olivat vanginneet epäilyttäviä henkilöitä, selitti neuvosto „Officiel“-lehdessä, että kaikki, jotka tekevät itsensä syyppääksi johonkin mielivaltaisuuteen, menettävät paikkansa ja saavat tuomioistuimien edessä vastata rikoksestaan. Eräs pataljona, joka haki aseita kaasuyhtiön talosta, luuli voitavansa ottaa mukaan myöskin yhtiön rahaston; neuvosto käski paikalla viemään rahat takasin. Polisikomisarius, joka oli vanginnut Gustav Chaudey'n, jota syytettiin siitä että hän tammikuun 22 päivänä oli komentanut ampumaan kansaa, oli ottanut itselleen vangin rahat; neuvosto erotti hänet paikalla. Välttääkseen kaikkea vallan väärinkäytöstä, järjesti neuvosto tutkijakunnan, jonka piti tutkia vankien tilaa ja heidän vangitsemisensa syytä; kaikilla neuvoston jäsenillä oli oikeus käydä katsomassa vankeja. Tämän takia jätti Rigault erohakemuksensa, joka myöskin hyväksyttiin, koska hän jo alkoi tulla kiusalliseksi. Hänen kevytmielisyytensä huvitti Versailles'in sanomalehtiä, jotka alituisesti hakivat näitä kevytmielisisysskandaaleja. Sanomalehdet syyttivät tätä lapsellista polisipäällikköä siitä, että hän hallitsi Parisia, ja kuvasivat niitä neuvoston jäseniä ryöväreiksi ja murhaajiksi, jotka kieltäytyivät allekirjottamasta sota-oikeuden päätöksiä.

Versailles'sa vielä oli välttämätön. „Se on mahdotonta, että Lagarde jäisi Versailles'iin, hän tulee takasin, hän on sen minulle itse vannonut“, sanoi arkkipiispa Flotte'lle, joka valitti Lagarde'n uskottomuutta. Ja piispa antoi Flotte'lle kirjeen Lagarde'lle vietäväksi. Lagarde vastasi, ettei Thiers päästä häntä. 23 päivänä kirjotti hänelle Darboy: „Tämän kirjeen saatuaan palatkoon herra Lagarde paikalla Pariisiin. Tämä viipyminen häpäsee meitä äärettömästi ja siitä voi olla vielä mitä arveluttavimpia seurauksia.“ Lagarde ei vastannut siihen ollenkaan.

Blanqui'ta, joka oli viety Taureau'n linnaan, pidettiin ankarassa ja salasessa vankeudessa. Hänen ystävänsä koettivat vapauttaa häntä ja saivat 50,000 frangia kootuksi hänen pakoansa varten. Vaan siihen olisi tarvittu paljon enemmän rahaa ja ennen kaikkea taitavia apulaisia, sillä pieninkin varomattomuus olisi voinut maksaa vangin hengen. Asia viivästyi; osa niistä rahoista oli vielä yleisen turvallisuuden valiokunnan rahastossa, kun Kommuni kukistui.

1) Tässä täytyy sanoa — koska kerran taistelun aikana ei voi vaikenemalla ja halveksimalla jättää ainoatakaan parhausta vastaamatta — ettei Kommuni koskaan ole vapauttanut siviilirikoksellisia. Vieläpä teljettiin lukkojen taakse bonapartistilainen värentäjä Taillefer, joka syyskuun 4 päivänä oli päästetty vapaaksi.

Historiallinen skandalikronika „Figaro“-lehden tapaan jatkoi tätä satua. Tämä halpamielinen porvaristo, joka oli hyväksyvästi nyökäyttänyt päättään 30,000 joulukuun vangitsemisen ja keisarikunnan salaisten vangitsemiskäskeyjen aikana, joka oli taputtanut käsiään, kun toukokuussa vangittiin 50,000 henkeä, tämä porvaristo ulvoo vielä nytkin niiden 8—900 vangitsemisen vuoksi, joita tapahtui Kommunin aikana. Tämä oli korkein määrä, mihin vangitsemiset kohosivat kahden taistelukuukauden aikana, ja kaksi kolmatta osaa vangituista pidettiin vankeudessa korkeintaan pari päivää ja muutamia ainoastaan pari tuntia. Vaan maaseutu, joka eli ainoastaan Versailles'in sanomalehdistön tiedoista, uskoi niiden keksintöjä, joita vielä vahvistivat herra Thiers'in kuvernöö-rille sähköttämät kiertokirjeet, kuten esim.: „Kapinalliset tyhjentävät rik-kaimpia taloja voidakseen myydä niiden irtaimiston.“

Ulkoasiain valiokunnan, joka epäonnistuneen sanantotavan mukaan oli sotaministeristön alainen, tehtävänä oli selostaa maaseudulle liikettä ja kehottaa sitä yhtymään Pariisiin. Huhtikuun 4 päivästä saakka — myöhemmin kerrotaan siitä enemmän — oli maaseutu kuohuksissa. Paitsi Marseille'a, jossa kansalliskaartilta oli riisuttu aseet, oli sillä vielä kaik-kiällä muualla kiväärinsä tallella. Keski-Ranskassa, idässä, lännessä ja etelässä voitiin suorittaa tärkeitä liikkeitä, voitiin vallottaa asemat ja sen kautta pidättää apujoukot ja kanuunat, joita kuletettiin Versailles'iin.

Valiokunta tyytyi lähettämään maaseudulle muutamia lähettäviä, joilla ei ollut paikkakunnallista tuntemusta, menettelytaitoa eikä aukto-ritetia. Olivatpa muutamat niistä kavaltajiakin, jotka pistivät matka-rahat taskuunsa ja veivät ohjeensa ja kirjeensä Versailles'iin. Tunnetut tasavaltalaiset, jotka tunsivat maaseututapoja, tarjosivat turhaan palve-luksiaan. Tässä, kuten muuallakin, piti osata miellyttää johtajia. Lopuksi määrättiin ainoastaan 100,000 frangia koko Ranskan herättämistä varten.

Valiokunta levitti hyvin vähän julistuksia, yhden kaunopuheisen ja totuudenmukaisen kuvauksen Parisin vallankumouksesta, ja kaksi julis-tusta talonpojille, joista toinen oli rouva André Léo'n kirjoittama, yksin-kertainen, sydämellinen sekä sopiva maalaiskansalle. Se terotti: „Veli, sinua petetään. Meidän etumme ovat samanlaisia. Sitä mitä minä vaadin, vaadit sinäkin, vapautus, jota minä vaadin, on sinunkin vapau-tuksesi. — Parisi ei tahdo muuta kuin maata talonpojille ja työkaluja työläisille.“ Näitä hyviä siemeniä levittivät vapaat ilmapallot, jotka hyvin kekseliään koneiston kautta aina määrätyn välimatkan päässä pudottivat julistuksia. Paljon niitä tietenkin hukkui sillä tavalla, joutumatta ollen-kaan ihmisten käsiin.

Tämä valiokunta, jolla ei ollut mitään muuta tehtävää kuin pitää huolta ulko-asioista, unohti kokonaan ulkomaat. Koko Euroopassa imivät työläiset innokkaana tietoja Parisista, taistelivat sydämessään suuren

kaupungin puolesta, joka oli tullut heidänkin pääkaupungikseen. Kaikkiällä pidettiin kokouksia, mielenosotuksia ja levitettiin julistuksia. Heidän sanomalehtensä, joista suurin osa oli köyhiä, taistelivat uljaasti porvarisanomalehdistön parjauksia vastaan. Valiokunnan velvollisuus olisi ollut ojentaa kätensä näille arvokkaille apujoukoille, vaan mitään sellaista ei tapahtunut. Muutamat niistä velkaantuivat konkurssiin saakka, tukiesaan tätä Kommunია, joka antoi puolustajiensa nääntyä nälkään.

Tämä valiokunta, jolla ei ollut minkäänlaista kokemusta eikä minkäänlaisia apulähteitä, ei merkinnyt mitään herra Thiers'in viekkaan taituruuden rinnalla. Se kyllä osotti suurta intoa suojelemalla ulkomalaisia ja lähetti täydellä oikeudella ministeristön komeat hopeatavarat rahapajaan, vaan muuten ei sen työstä ollut minkäänlaista hyötyä.

Siinä elinvoimaiset valiokunnat. Koska Kommunin neuvosto tapahtumain kulun kautta on tullut vallankumouksen esitaistelijaksi, koska se kerran ryhtyy yleiskansallisiin asioihin, niin julistakoon se vuosisadan oikeudet ja jättäköön, jos se kuolee, edes tämän muiston haudalleen. Se jo riittäisi, jos se selvästi ja kokonaisuena panisi käytäntöön ne uudistukset, joita vallankumouksellinen puolue jo 40 vuoden ajan oli vaatinut.

Oikeusvaliokunnan edustajan — erään asianajajan — olisi vaan tarvinnut koota kaikki ne uudistukset, joita sosialistit jo kauvan olivat vaatineet. Köyhälistövallankumouksen tehtävänä olisi ollut osottaa oikeusjärjestelmän yläluokkalaisluonne, itsevaltaiset, taantumukselliset opit Napoleonin lakikirjassa, miten kansa, joka ei juuri milloinkaan saa tuomita itse itseään, on erään ammattilaisjoukon tuomittavana, joka ei ole kansasta lähtenyt. Olisi pitänyt osottaa, miten järjetön on se järjestelmä, missä tuomaria ja tuomioistuimia on toinen toisessaan kiinni, missä kirjurilaitos, 40,000 notaria, asianajajat ja virkakirjurit, joka vuosi nelivät miljooneja valtio-omaisuudesta. Ennen kaikkea oli juuri kunnan nimessä tehdyn vallankumouksen asiana hankkia kunnalle tuomioistuin, jossa jälleen oikeuksiinsa päässyt kansa ratkaisisi vala-oikeuden tuomion kautta niin hyvin kaikki kauppa-, kuin siviliriitakysymykset ja rikosasiat. Olisi ollut saatava yksi ainoa tuomioistuin, josta voitaisiin valittaa ainoastaan käsittelemisessä tapahtuneiden muotovirheiden takia. Tämän vallankumouksen miesten asiana oli osottaa, miten asianajajat, oikeuden palvelijat ja kirjurit voitiin tehdä tarpeettomiksi, miten yksinkertaiset rekistratorivirkamiehet voisivat korvata notarit. Tämä edustaja rajottui vaatimatomasti nimittämään notareja ja kirjureita virkoihin kiinteällä palkalla, mikä oikeastaan oli aivan tarpeetonta tämän taistelun aikana ja ainoastaan vahvasti näiden virkojen säilyttämisen periaatetta. Tuskin tulivat muutamat hyvät aikeet käytäntöön. Määrättiin, että vangitsemispöytäkirjoissa pitää olla mainittuna vangitsemisen syy ja kuulusteltavat todistajat, sekä että vangitun paperit, arvoesineet ja tavarat olivat säilytettävät

talletuskassoissa. Eräs päätös käski houreinhuoneiden johtajia aina neljän päivän kuluttua tekemään tiliä sairaiden luvusta ja tilasta. Jos neuvosto olisi hiukankin tutkinut näitä taloja, jotka peittivät niin useita rikoksia, niin olisi ihmiskunta ollut sille kiitollisuuden velassa, vaan näitä hyviä päätöksiä ei noudatettu.

Joskin valiokunnalta puuttui tietoja, olisi sen kumminkin täytynyt osottaa jonkun verran vaistoa. Sitäkään se ei osottanut. Jopa valiokunta jätti tilaisuuden käyttämättä, jonka kautta se olisi edes yhdeksi päiväksi voinut koota koko Ranskan huomion Kommuniin. Oli saatu Jecker kiinni. Ollen rikas, rohkea ja yritteliäs, oli hän luottanut rankaisemattomuuteensa, sillä porvarillinen lainsäädäntö ei rankase sellasia rikoksentekejiä. Ainoastaan vallankumous olisi voinut häntä rangaista. Ei mikään olisi ollut yksinkertaisempaa kuin nostaa oikeudenkäynti häntä vastaan. Jecker väitti, että keisarikunta oli häntä pettänyt, ja tarjoutui tekemään paljastuksia. Oli voitu vaikka umpimähkään valita 12 valamiestä, jotka hänen kauttaan olisivat saaneet esittää koko maailmalle Mexiko'n retken salaisuudet, paljastaa papiston valheet, tyhjentää varkaiden taskut, osottaa miten keisarinna, Miramon ja Morny olivat keksineet koko sotaretken, muista syistä ja kenen hyväksi Ranska oli uhrannut verivirtoja ja satoja miljooneja. Ja koko juttu olisi voitu sovittaa päivällä Konkordiatorilla, kanssasyllisen Tuillerie-palatsin silmien edessä. Runoilijat, joita muuten harvoin ammutaan, olisivat kenties vetistelleet, vaan kansa, tuo ikuinen uhri, olisi taputtanut käsiään ja sanonut: „Ainoastaan vallankumous harjottaa oikeutta.“ — Mutta Jecker'ia ei edes kuulusteltu.

Opetusvaliokunnan tehtävänä olisi ollut täyttää yksi kauniimmista lehdistä Kommunin historiassa, sillä riittävän useiden kokeiden jälkeen, joita kaikissa maissa oli suoritettu, olisi tämä kysymys voinut lähteä vallan valmiina joistakin tosivallankumouksellisista aivoista. Tämä valiokunta ei ole jättänyt jälkeensä ainoatakaan muistomerkkiä, ei ainoatakaan työtä tahi julistusta, ei edes kirjaintakaan, joka olisi tulevaisuudelle ollut todistuksena sen olemassaolosta. Ja kumminkin oli ministerinä, valiokunnan johtajana eräs tohtori, joka oli saanut sivistyksensä saksalaisissa yliopistoissa. Hän ei tehnyt muuta kuin kielsi ristiinnaulitun kuvat kouluhuoneista ja kehotti kaikkia saapumaan luokseen, jotka olivat tutkineet koulukysymystä. Eräs toimikunta sai tehtäväkseen järjestää alkeis- ja ammattiopetuksen, vaan sen koko toiminta rajottui siihen, että se 6 päivänä ilmotti yhden koulun avaamisesta. Toisen, naisten opetuksesta huolehtivan koulun avaamisesta ilmoitettiin Kommunin kukistamisen päivänä.

Valiokunnan hallinnollinen toiminta rajottui muutamiin nimityksiin ja täyttämättömiin päätöksiin. Kaksi luotettavaa miestä, Elisée Reclus

ja B. Gastineau saivat tehtäväkseen järjestää uudelleen koko kansalliskirjaston. He kielsivät kirjojen uloslainauksen ja hävittivät sillä neuvoin sen huonon tavan, että muutamat etuoikeutetut saivat julkisista kokoelmista kerätä itselleen omia kirjastoja. Taiteilijaliitto, jota johti 16 päivän vaaleissa valittu Courbet, avasi uudelleen museot ja valvoi niiden järjestystä. Jos muutamia kaupunginosien valtuustojen kiertokirjeitä ei olisi olemassa, ei tiedettäisi mitään tämän vallankumouksen ajatuksista opetustoimen suhteen. Monet kaupunginosat olivat uudelleen avanneet jesuiittain ja kaupungin opettajain jättämät koulut tai karkottaneet paikalleen jääneet luostariveljet. 20:n kaupunginosan koulu ruokki ja vaatetti lapset. 4:n kaupunginosan toimikunta lausui: „Niinä siveys-



COURBET.

periaatteina, joille kasvatus tästä lähin perustuu, tulee olemaan rakkauden ja kunnioituksen istuttaminen lapsiin vertaisiaan kohtaan, kasvattaa sen oikeuskäsitteitä ja opettaa sille, että sen yleisen edun vuoksi täytyy oppia.“ — 17:n kaupunginosan kunnallisneuvosto lausui: „koulujen opettajat tulevat käyttämään ainoastaan kokemukseen perustuvaa tieteellistä menetelmää, joka perustuu fyysisten, siveellisten ja järkipäisten tosiasian kuvaukseen.“ Vaan nämä epämääräiset lausunnot eivät tietysti riittäneet kokonaiseksi ohjelmaksi.

Vaan kuka sitte tulisi puhumaan kansan puolesta? — Työ- ja kauppavaliokunta. Sen jäsenenä oli pelkkiä sosialidemokrateja, jotka olivat ottaneet tehtäväkseen „tutkia minkälaisia uudistuksia Kommunin pitäisi panna toimeen niin hyvin julkisissa viroissa, kuin työläisten ja

työnantajan keskinäisissä suhteissa; kauppalain ja tullimaksujen uudistuksen, kaikkien välillisten ja välittömän veroin muuttamisen sekä työtilaston järjestämisen! — Se tulee kansalaisilta pyytämään perusajatukset kaikkiin niihin, joita se tulee esittämään Kommunille.“

Valiokunnan edustaja, ministeri Frankel, otti tuekseen työläisistä muodostetun alotevaliokunnan. Kaikkiin kaupunginosiin perustettiin paikanvälitystoimistoja. Useitten leipurityöntekijäin vaatimuksesta kielsi valiokunta leipurien yötyön. Tämä oli yhtä terveydellinen kuin siveellinenkin toimenpide. Valiokunta valmisti vielä lakiehdotuksen panttilaitosten hävittämiseksi ja palkanpidätyksien estämiseksi, samalla kun se kannatti määräystä niiden työpajojen avaamiseen nähden, joita omistajat olivat sulkeneet.

Eräässä valiokunnan ehdotuksessa luvattiin sodan uhreille ja köyhille apurahaa. Se, joka häpesi tunnustaa itsensä köyhäksi, voi saada apurahoja lupaamalla maksaa ne takasin viiden vuoden kuluessa. Tässä ehdotuksessa sanottiin lopuksi: „Luonnollista on, että panttilaitoksien sijaan täytyy tulla sellainen yhteiskunnallinen järjestely, joka takaa työläisille todellisen avun työttömyyden aikana. Kommuni vaati uusia parannettuja toimenpiteitä, jotka suojelevat työläistä pääoman harjottamalta anastukselta.“

Julistus, jolla estettiin palkkojen pidätykset, hävitti yhden kapitalistivallan huutavimman vääryyden, sillä työnantaja määrää usein näitä rahsakkoja kaikkein mitättömimmistä syistä ja on itse samalla kertaa sekä tuomarina että asianosaisena.

Määräys suljettujen työpajojen avaamisesta palautti takasin työnsä omistusoikeuden kaupungin joukoille, jotka jo vuosisatoja olivat olleet sitä vailla. • Ammattikamarien valitseman tutkimusvaliokunnan tuli kerätä tilastoa ja laatia omaisuusluetteloja suljetuista tehtaista, joiden piti tulla takasin työläisten käsiin. Sillä tavoin „riistettiin omaisuus riistäjiltä“. 19 vuosisata ei kulu loppuun alkamatta tätä vallankumousta. Jokainoa edistysaskel kone-teollisuuden alalla edistää sitä. Mitä enemmän työn anastus keskittyy muutamien harvojen käsiin, sitä enemmän kasvaa ja järjestyy työläisjoukko. Piankin on itsetietoisien ja yhdistyneen tuottajaluokan vastassa ainoastaan kourallinen etuoikeutettuja, kuten nuoren Ranskan vastassa vuonna 1789.

Tietysti oli tälläkin määräyksellä heikot puolensa ja se vaati harkintaa erittäinkin niiden tuotanto-osuuskuntain suhteen, joiden käsiin tehtaiden piti joutua. Tämä määräys oli sinä silmänräpäyksenä yhtä mahdoton käytännössä kuin useat muutkin ja vaati useampia lisämääräyksiä. Vaan se antoi kumminkin käsityksen työläisten vaatimuksista ja vaikka ei maaliskuun 18 päivän vallankumous olisikaan tehnyt mitään muuta kuin järjestänyt valiokunnan kauppaa ja työtä varten, olisi se kumminkin

tehnyt enemmän työläisiä varten kuin kaikki porvarisvallankumoukset vuoden 1789 toukokuun 5 päivän jälkeen.

Työvaliokunta tahtoi saada selvää myöskin sotatarpeiden hankintalaitoksen korteista. Se osotti, että hintain tinkiminen vähentää työpalkkaa eikä yrittäjain voittoa, sillä nämä voivat hintaan katsomatta aina suostua mihinkä tarjoukseen tahansa, koska he aina ovat vakuutettuja siitä, että he työläisten kautta saavat kaikki takasin. „Ja Kommuni on tarpeeksi sokea suostuakseen sellaiseen menettelyyn“, lausui mietintö. „Ja tällä hetkellä marssii työmies kuoleman suuhun vapautuakseen anastuksesta.“ Ministeri, valiokunnan edustaja, vaati että kauppaehdoissa olisi mainittava työpalkan suuruus ja että kaupat tehtäisiin pääasiallisesti työläisten osuuskuntien kanssa sekä että hinnat määrättäisiin yhteisesti sotatarpeiden hankintaviraston, työläisliittojen ammattijärjestöjen ja ministerin kautta.

Kaikkien valiokuntain raha-asioiden hoitoa valvomaan asetti neuvosto toukokuussa lasku-valiokunnan, jonka tehtävänä oli tarkastaa valiokuntain laskut. Tämä valiokunta antoi määräyksen, jonka mukaan kuolemanrangaistus odotti jokaista virkamiestä tahi kauppiasta, joka oli ollut syypää varkauteen, kiristykseen tahi johonkin muuhun petokseen.

Sanalla sanoen: tutkittakoon miltä puolen tahansa, niin olivat kaikki valiokunnat vallan heikkoja, työvaliokuntaa lukuunottamatta. Kaikki tekivät saman virheen. Heidän käsissään oli kahden kuukauden ajan kaikki porvariston arkistot vuodesta 1789 alkaen. Tililaitoksessa olivat kaikki virallisten petosten salaisuudet, valtakunnanneuvostossa itsevaltiuden salaiset neuvottelut, poliisihallituksessa kaikkien yhteiskunnallisten mahtihenkilöiden inhottavimmat salaisuudet, oikeuslaitoksessa eniten sortavan ammattikunnan matelevaisuutta ja rikoksia todistavia oikeuspäätöksiä, kaupungintalolla tärkeitä asiapapereita vuosien 1815, 1830, 1848 vallankumouksien ajoilta ja vielä vallan tutkimattomia asiakirjoja 1851 vuoden vallankumouksesta. Kaikki diplomatit pelkäsivät, että ulkoasioita koskevat asiakirjat pääsisivät julkisuuteen. Olisi voitu esittää kansan nähtäväksi koko suuren vallankumouksen, direktoriumin, ensimmäisen keisarikunnan, heinäkuun keisarikunnan, 1848 vuoden ja Napoleon III:n aikainen historia. Olisi ainoastaan tarvinnut heittää tuuleen nämä asiakirjat ja jättää valikoiminen tulevaisuuden tehtäväksi. Vaan ainoastaan pari tahi kolme kourallista julaiistiin.¹⁾ Edustajat nukkuivat näiden aarteiden vieressä aavistamattakaan niiden olemassaoloa.

¹⁾ Georges Duchene alkoi tutkia „kansallisen puolustuksen“ asioita, vaan hänkään ei julassut mitään.

YHDEKSÄSTOISTA LUKU.

VAPAAMUURARIT LIITTYVÄT KOMMUNIIN. ISSY'N LINNOTUKSESTA LUOVUTAAN ENSIMÄISEN KERRAN. ASETETAAN YLEISEN TURVALLISUUDEN VALIOKUNTA.

Herra Thiers tunsi kyllä perinpohjin Kommunin kyvyttömyyden, vaan hän tunsi myöskin omien joukkojensa heikkouden ja ison kaupungin valtavat apulähteet. Sitäpaitsi hän oli tarpeeksi turhamainen yrittääkseen näytellä sotilasta preussiläisten silmissä. Saadakseen kiihottuneet virkatoverinsa vaikenemaan, jotka kehottivat häntä hyökkäämään, otti hän hyvin ylpeästi vastaan sovinnonhierojat, jotka yhä lisäsivät ponnistuksiaan ja ontuvia suunnitelmiaan.

Kaikki sekaantuivat välityshommiin, hyväntahtosesta, haaveilevasta Considerant'ista kyynilliseen Girardin'iin, jopa Schölcher'iin saakka, joka oli Saisset'in entinen apulainen ja joka maaliskuun 12 päivän taistelusuunnitelman sijaan asetti sovittelusuunnitelman. Paljon tehtiin pilaa tästä sekavasta seurasta. Siitä saakka kun Parisin Oikeuksien Liitto oli huutanut: „Koko Parisi tulee nousemaan“, oli sen merkitys ollut nollan alapuolella. Näkyi selvästi, että nämä radikalit hakivat ainoastaan sopivaa tietä pelastuakseen koko melusta. Huhtikuun lopussa saattoi vapaamuurarien rohkea käytös nämä valtiolliset puoskarit kokonaan alttiiksi halveksumiselle.

Huhtikuun 21 päivänä, kun vapaamuurarit olivat koettaneet saada aikaan aselepoa, olivat he samalla tehneet valituksen eduskunnan hiljattain päättämän kunnallislain johdosta. „Kuinka?“ — vastasi heille herra Thiers — „tämä lakihan on vapaamielisin, mitä Ranskalla on ollut 80 vuoteen.“ „Anteeksi, entä meidän kunnalliset laitoksemme vuodelta 1791?“ — „Vai niin, te tahdotte uudistaa isiemme tyhmyydet?“ „Sanalla sanoen, te olette siis päättänyt uhrata Parisin?“ — „Pariin taloon tulee aukkoja, pari ihmistä tapetaan, vaan laki jää voimaansa.“ Vapaamuurarit naulattivat tämän kauhean vastauksen Parisin muureille.

26 päivänä he kokoontuivat Châtelet'iin ja useat heistä ehdottivat, että heidän lippunsa vietäisiin vailleille. Tuhansien suosionosotus seurasi

tätä ehdotusta. Herra Floquet, joka samassa kun herrat Lockroy ja Clémenceau oli eronnut edustajatoimesta huolissaan tulevaisuudestaan, pani vastalauseen sitä vastaan, että pikkuporvaristo yhtyi kansaan. Vaan hänen käheä äänensä hukkui vallan huomaamattomiin siinä innostusmyrskyssä, joka nyt pääsi vallalle salissa.¹⁾ Ranvier'in ehdotuksesta lähtivät vapaamuurarit lippuineen kaupungintalon luo. Neuvosto otti heidät vastaan kunniapihassa. Vapaamuurarien puhuja Thirifocq lausui: „Kun vapaamuurarit eivät tahtoneet toimia heti alussa, niin riippui se siitä, että he halusivat saada varmuutta siitä eikö Versailles tosiaan tahdo kuulla mistään sovinnosta. Tänäpä he ovat valmiit nostamaan lippunsa välleille. Jos yksikään luoti sattuu niihin, niin tulevat he marssimaan yhtä hurjina kuin muutkin yhteistä vihollista vastaan.“ Myrskyillä suosionosotuksilla vastaa kansa tähän selitykseen, kaikki syleilevät toisiaan; Jules Vallés tarjoo heille Kommunin nimessä punasen vyönauhansa, joka sidotaan lipun ympärille; neuvoston lähetystö seuraa veljiä vapaamuurarien temppeleihin Cadet-kadulle.

Kolmen päivän päästä tulivat he täyttämään lupauksensa. Tieto heidän liittymisestään taistelijoihin oli herättänyt ilosia toiveita koko Pariisissa. Varhaisesta aamusta alkaen täytti suunnaton kansanjoukko kaikki kadut Karoussel-torille, joka oli määrätty kokoontumispaikaksi kaikkia vapaamuurariosastoja varten. Vaikkakin muutamat taantumukselliset vapaamuurarit olivat panneet julistusten kautta vastalauseensa yllämainittua päätöstä vastaan, oli kumminkin kello 10 kokoontunut Karoussel-torille noin 10,000 veljeä 25 osastosta. Kuusi neuvoston jäsentä johti heidät kansanjoukon ja riveihin asetettujen pataljonain läpi kaupunginta'olle. Vakava, juhlallinen soitto alkoi kulkueen, sitä seurasivat korkeimmat upseerit, suurmestari, neuvoston jäsenet ja sitten veljet arvoasteensa mukaan kantaen joko sinistä, viheriäistä, valkosta, punasta tahi mustaa leveätä nauhaa; heillä oli noin 65 lippua, jotka eivät vielä kertaakaan olleet nähneet päivänvaloa. Vincennes'in valkosessa lipussa, joka kulki kaikkien edellä, oli punasilla kirjaimilla veljellinen ja vallankumouksellinen tunnussana: „Rakastakaa toisianne!“ Eräs naisten osasto otettiin vastaan erityisillä suosionosotuksilla.

Liput ja monilukuinen lähetystö johdettiin kaupungintaloon, jossa neuvoston jäsenet odottivat heitä pääovella. Liput asetettiin portaille. Näiden rauhanlippujen näkeminen, jotka nyt tervehtivät punasta lippua, tämä pikkuporvaristo, joka tasavallan ylpeän kuvan edessä ojensi kättä köyhälistölle, tämä veljellinen tervehdys innostutti ja elähytti kaikkein

¹⁾ Tutkintovaliokunnassa ja eduskunnassa hän sanoi olleensa ikäänkuin Daniel leijonain luolassa. Kokouksessa oli hänelle kuitenkin ainoastaan vihelletty, sillä Parisi salli sellaisten kykenemättömien kärpästen aina surista rankasematta.

heikompiakin. Felix Pyat piti hyvin komean ja kaikenlaisilla vastakohdilla koristetun puheen. Isä Beslay vaikutti vielä paljon enemmän harvoilla, todellisten kyynelten keskeyttämällä sanoillaan. Eräs veljistä pyysi lupaa saada ensimmäisenä asettaa valleille „Persévérance“ — osaston lipun, joka osasto oli perustettu jo vuonna 1790, suurten liittoutumisten aikakautena. Eräs neuvoston jäsen ojensi hänelle punasen lipun: „Tämä seuratkoon teidän lippuanne. Mikään käsi älköön johtako meitä toisiamme vastaan muussa aikomuksessa kuin että syleilisimme toisiamme.“ Lähetyksen puhuja Thirifocq osotti Vincennes'in lippua sanoen: „Tämän tahdomme ensinnä asettaa vihollisten rivien eteen. Me tahdomme sanoa heille: Isänmaan sotilaat, tulkaa veljiksemme, tulkaa, syleilkää meitä — ja jos he eivät tule, niin me liitymme taisteluosastoihin.“

Kun lähettiläät poistuivat kaupungintalolta, päätettiin ilmaan ilma-aija, jossa oli kolme vertauskuvallista merkkiä ja joka levitti ilmasta käsin vapaamuurarien julistusta. Näytettyään Bastille'lle ja bulevardeille salaperäiset, myrskyisellä suosiolla tervehdityt lippunsa, saapui tämä suunnaton kulkue kello 2 aikaan Elysée-kenttään aukeamalle. Mont Valerien'in heittämät kranatit pakottivat sitä sivuteitä marssimaan Riemuportille. Tässä asetti lähetyksen, jossa olivat kunnian-arvoisimmat jäsenet, liput vaarallisimmalle paikalle Porte Maillot'in ja Porte Bineau'n välillä. Kun valkoinen lippu nousi Porte Maillot'issa, lakkauttivat versaillelaiset tulensa.

Vapaamuurarien lähettiläät ja muutamat neuvoston jäsenet, jotka arvan kautta olivat määrätyt saattamaan heitä, marssivat Neuilly'n tietä myöten lippu edessään. Courbevoie'n sillalla, versaillelaisten katusulun edessä, tapasivat he erään upseerin, joka johti heidät kenraali Montaudon'in luo, joka itse myös oli vapaamuurari. Parisilaiset esittivät asiansa ja vaativat aselepoa. Kenraali ehdotti heille, että he laittaisivat lähetyksen Versailles'iin. He valitsivat keskuudestaan kolme vapaamuuraria; muut palasivat takasin kaupunkiin. Sinä iltana vallitsi syvä hiljaisuus St. Quen'sta Neuilly'yn saakka. Dombrovsky otti edesvastuulleen aselevon pidentämisen. Ensi kerran 25 päivän kuluttua nukkui Pariisi kuulematta kanuunain jyskettä.

Seuraavana päivänä palasivat lähettiläät. Herra Thiers oli heidät tuskin ottanut vastaan, oli kaikin tavoin osottanut kärsimättömyyttään ja vihaansa, ja oli ilmottanut heille päätöksensä, ettei hän enää tule suostumaan mihinkään sovitteluehdotuksiin, eikä enää tule ottamaan vastaan lähetyksiä. Vapaamuurarit päättivät nyt lähteä taisteluun lippuineen.

Iltapäivällä tapahtui Tasavaltalaisen Liiton juhlallinen liittyminen Kommuniin. Milliére, joka kokonaan oli liittynyt liikkeeseen, kumminkaan voittamatta kaupungintalon luottamusta, koetti järjestää maaseudun asuk-

kaita. Kaikki kai tietävät miten paljon verta ja voimaa maaseutu hankki pääkaupunkia varten? 35,000 ranskalaisesta vangista, jotka versaillelaiset saivat käsiinsä, oli ainoastaan 9,000 syntyperäistä parisilaista. Jokaisen maaseuturyhmän velvollisuus oli selittää kotiseudulleen Kommunin merkitystä, lähettää sinne kiertokirjeitä, julistuksia ja lähettiläitä. 30 päivänä kokoontuivat kaikki ryhmät Louvre'n pihalle päättämään julistuksesta maaseutua varten ja kaikki yhdessä, noin 15,000 miestä, tulivat Millièren johtamina kaupungintalolle uudistamaan yhteenliittymistään Parisin Kommunin isänmaalliseen tehtävään.

Vielä katsottiin tätä mielenosotuskulkuetta, kun yhtäkkiä levisi torilla onnettomuussanoma: Issy'n linna on antautunut!



MILLIÈRE.

Patteriensa suojassa olivat versaillelaiset, jotka yhä vaan johtivat etemmäs juoksuhautojaan, hyökänneet yöllä 26 ja 27 päivän välillä les Moulineaux'iin, josta helposti voi päästä Issy'n puistoon. Seuraavina päivinä yhdisti 60 isoa tykkiä tulensa linnotusta vastaan, sillä välin kuin toiset taas ammuskelivat Vanves'ia, Montrouge'a, tykkivenheitä ja valjeja. Issy vastasi uljaasti, vaan juoksuhautojen puolustus Wetzel'in johdolla oli hyvin huono. 29 päivänä lisääntyi ammunta moninkertaseksi ja pommit hävittivät puiston. Kello 11 illalla lakkauttivat versaillelaiset tulensa, hyökkäsivät juoksuhautoihin ja vallottivat ne kaikessa hiljaisuudessa. 30 päivänä kello 5 aamulla huomattiin linnotuksessa, että sitä piiritti versaillelaisten puoliympyrä. Linnotuksen päällikkö Megy säikähti; hän vaati apujoukkoja, vaan niitä ei tullut. Koko varusväki

säikähti, ja samat kansalliskaartilaiset, jotka iloisina olivat pysyneet kranatisateessa, peljästyivät nyt muutamia laukauksia. Megy kutsui kokoon sotaneuvoston; päätettiin poistua linnotuksesta. Kaikessa kii-reessä naulattiin kanuunat kiinni, vieläpä niin huonosti, että ne samana päivänä taas saatiin kuntoon. Varusväen pääosa poistui. Ainoastaan muutamit miehet käsittivät, että heidän velvollisuutensa oli jäädä sinne ja pelastaa kunniansa. Päivän kuluessa kehotti eräs versaillelainen upseeri heitä tunnin päästä antautumaan, kuolemanrangaistuksen uhalla. He eivät vastanneet hänelle mitään.

Kello kolme saapuivat Cluseret ja La Cécilia Issy'yn muutamia kii-reesti koottuja komppanioita mukanaan. Nämä hajaantuivat ampuen, karkottivat versaillelaiset puistosta ja kello 6 vallottivat kansalliskaartilaiset linnotuksen takasin. Pääportin edessä tapasivat he pienen Du-four nimisen pojan, joka seisoi kanuunan ja kiväärin kuulilla täytettyjen karrujen vieressä; hän oli aikonut räjäyttää itsensä ilmaan, luullen linnotuksenkin siitä häviävän. Illalla toivat Vermorel ja Trinquet lisää apujoukkoja ja kaikki asemamme valloitettiin takasin.

Niin pian kuin ensimmäinen huhu linnotuksen antautumisesta levisi, olivat kansalliskaartilaiset kiiruhtaneet kaupungintalolle kysymään toimeenpanevalta valiokunnalta asian oikeata laitaa. Tämä puolustautui sillä, ettei se ollut antanut linnotuksen luovuttamiskäskyä ja lupasi rangaista kavaltajia, jos niitä olisi olemassa. Illalla se vangitsi Cluseret'in, hänen palattuaan Issy'n linnotuksesta, sillä hänestä kulki kaikenlaisia epäilyttäviä huhuja. Hän erotettiin ministeristöstä, eikä hän koko aikana ollut saanut pienintäkään aikaa. Koko hänen sisäinen puolustuksensa oli rajottunut ainoastaan siihen että Trocadero torille kaivettiin kanuunoita, jotka hänen sanojensa mukaan ampuivat aukkoja Mont Valerien'iin. Myöhemmin syytti hän toverejaan kyvyttömyydestä, kohteli heitä heikkopäinä ja kerskailijoina, syytti Delescluze'a petoksesta, väitti, että hän, Cluseret, yksin muka oli pidittänyt Versailles'ia, sekä että hänen vangitsemisensä saattoi kaiken häviölle.

Tämän Issy'n pakokauhun seurauksena oli yleisen turvallisuuden valiokunta. Jo huhtikuun 28 päivän istunnon lopussa oli noussut Miot, jolla oli kaunein parta vuoden 1848 vallankumouksen ajoilta, ja oli vaatinut „ilman kaikkia fraaseja“, että asetettaisiin yleisen turvallisuuden valiokunta, joka tulisi valvomaan kaikkia toisia valiokuntia. Kun häntä kehoitettiin perustelemaan vaatimustaan, vastasi hän mahtipontisesti: „hänen mielestään sellainen valiokunta oli tarpeen“. Kaikki olivat siitä yhtä mieltä, että valvontaa valiokuntain suhteen ja niiden toimintaa oli lisättävä, koska toinenkin toimeenpaneva valiokunta oli osottautunut yhtä kykenemättömäksi kuin ensimmäinen, koska jokaisen valiokunnan edustaja noudatti ainoastaan omaa mieltään ja antoi mää-

räyksiään vallan itsevaltiaasti. Vaan mitä varten kaivaa esiin tuota nimeä „yleisen turvallisuuden valiokunta“, tätä menneisyyden irvikuvaa, joka sitte maalattaisiin kaikille seinille? Tässä köyhälistöseurassa, täällä kaupungintalolla, jossa yleisen turvallisuuden valiokunta kerran oli ajanut pois Jacques Roux'in, Chaumette'n ja parhaat kansan ystävät, täällä oli tällä nimellä huono maine. Vaan neuvoston romantikot olivat hyvin huonosti lukeneet vallankumouksen historiaa. Sointuisa nimi veti heidät paikalla mukaansa. He olisivat paikalla jo tuossa istunnossa päättäneet asian, jos muutamat toverit eivät olisi nimenomaan vaatineet keskustelua asiasta. Nämä lausuivat: „kyllä, me tahdomme voimakkaan valiokunnan, vaan emme mitään vallankumouksellista lörpöttelyä. On jo aika, että Kommuni uudistaa itsensä, että se lakkaa olemasta pieni lörpöttelykamari, joka mielivaltaisesti, tuulensa mukaan purkaa huomenna sen, minkä se tänään on päättänyt! Ja he ehdottivat uutta toimeenpanevaa toimikuntaa. Äänet jakaantuivat tasan.

Tapahtuma lssy'ssa muutti voimasuhteet neuvostossa. Toukokuun 1 päivänä hyväksyi 34 ääntä 28 vastaan nimen. Ehdotuksen puolesta kokonaisuudessaan annettiin 45 jaa-ääntä ja sitä vastaan 23 ei-ääntä. Useat olivat nimestä huolimatta äänestäneet, siinä tarkoituksessa, että saataisiin vahva keskusjohto. Useat perustelivat äänestystään. Muutamat esittivät, että he täyttävät valitsijainsa tahdon, jotka toivovat, että: „pelkurit ja kavaltajat vapisisivat“. Toiset selittivät yksinkertaisesti, kuten Miot, että „se on välttämätön toimenpide“. Felix Pyat, joka oli kiihottanut Miot'a ja oli innokkaasti kannattanut ehdotusta, koetti voittaa takasin huimapäiden suosion ja perusteli senvuoksi mielipiteensä seuraavalla tärkeällä syyllä: „Jaa, sillä sana „yleinen turvallisuus“ polveutuu epäilemättä samalta aikakaudelta, kuin sanat „ranskalainen tasavalta“ ja „Parisin Kommuni“. — Tridon lausui: „Ei, sillä minä en pidä tarpeettomista ja naurettavista perinnöistä“. Vermorel: „Ei, sillä se on ainoastaan sana ja kansaa on tarpeeksi kauvan syötetty pelkillä sanoilla“. — Longuet: „Koska minä yhtä vähän luotan ihmeitätekeviin sanoihin, kuin taikamerkkeihin ja taikakaluihin, niin äänestän „nimitystä vastaan“. Seitsemäntoista ilmotti yhteisesti, että he äänestävät sellaisen valiokunnan asettamista vastaan, koska se saisi aikaan diktaturin, ja useat muut viittasivat samaan suuntaan. Tämä oli kuitenkin lapsellista; Kommuni jäi niin itsevaltiaaksi, että se viikon päästä kukisti tuon valiokunnan.

Pantuaan vastalauseen päätöstä vastaan olisi vastustajien kumminkin täytynyt koettaa korjata asiantilaa mahdollisuuden mukaan. Tridon oli lausunut vallan oikein: „Minä en näe miehiä tätä valiokuntaa varten!“ — Siinä yksi syy lisäksi olla antamatta romantikoille vapaita käsiä. Sen sijaan, että olisivat sopineet niiden toverien kanssa, jotka pääasiallisesti tahtoivat keskittää valtaa, eikä ainoastaan kaivaa esiin

vanhaa romua, katselivat he kaikkea tätä kädet ristissä ja sanoivat: „Me emme voi ketään valita sellaiseen laitokseen, joka mielestämme on tarpeeton ja vahingollinen. — Meidän mielestämme on vaaleista pidättäytyminen tässä tapauksessa ainoa arvokas johdonmukainen ja valtioviisas kanta.“

Vaalien tuloksena, jota sillä neuvoin jo ennen oli haukuttu, oli mahti, joka ei nauttinut minkäänlaista auktoriteta. Vaaleissa annettiin yhteensä ainoastaan 37 ääntä. Valituiksi tulivat Ranvier, Ant. Arnaud, Léo Meillet, Ch. Gerardin, F. Pyat. Huutajat voivat siis rauhottua. Ainoa mies, jolla oli todellista tarmoa, Ranvier, suora ja vilpitön luonne, jätettiin sokean hyväntahtoisuutensa uhriksi.

„Officiel“-lehdessä julastiin verrattain täydellinen selostus tästä istunnosta. Uljaat puolustajat juoksuhaudoissa ja linnoituksissa saivat tietää, että samalla hetkellä jolloin Versailles avasi kaikki eteläpatterinsa, tapahtui hajaannus kaupungintalolla. Silloin kun kaikki porvarilliset ja monarkistipuolueet liittoutuivat keskenäisestä vihastaan huolimatta Parisia vastaan, silloin löytyi Parisin neuvostossa miehiä, jotka muodostivat vähemmistön. Ja siihen vähemmistöön kuului noin kymmentä poikkeusta lukuunottamatta sivistyneimmät ja lahjakkaimmat.¹⁾

Miten on tämä kummallinen tosiasia selitettävissä? Mistä se johtui, ettei näillä ollut vaikutusvaltaa tovereihinsa? Heiltä puuttui enemmän kuin kaikki, heiltä puuttui valtiollinen silmä.

Neuvosto ylläpiti yleistä luuloa, että Parisi kykenisi kestävään, määräämällä seitsemän kuukautta ajaksi, jonka kuluessa tavarat oli lunastettava panttilaitoksista, ja lykkäsi velkakirjojen maksamisen kolmeksi vuodeksi eteenpäin. Useat vähemmistössä menivät vielä kauemmaksi tässä erehdyksessään; he eivät ollenkaan tahtoneet myöntää että tämä Kommuni tavallaan oli pelkkä sotaleiri, he tahtoivat menetellä ikäänkuin elettäisiin säännöllisissä oloissa. Muutamat vastustivat auktoritetiperiaattia itsemurhaan saakka; he eivät olisi voitonkaan hinnalla taipuneet taistelun välttämättömyyksiin, vaan sanoivat: „Me taistelimme keisarikunnan aikana vapauden puolesta, ja nyt, kun me itse olemme hallituksessa, emme voi toimia vastoin periaatteitamme“. Jopa he maanpaossakin ovat väittäneet, että Kommuni kukistui auktoritetipyrkimyksiensä takia. Näiden rinnalla oli toisia järkevempiä päitä, jotka vastustivat ainoastaan järjestelmän, varmuuden ja vakavuuden puutetta enemmistössä. Vaan he eivät tehneet mitään voittaakseen tovereitaan, vaan odottivat nähtävästi että koko maailma tulisi heidän luokseen, kuten Tridon oli tehnyt.

¹⁾ Vähemmistön ydinjoukkona oli 22 jäsentä: Andrieu, Arnold, A. Arnould, Avrial, Beslay, Clémence, V. Clément, Courbet, Frankel, E. Gerardin, Jourde, Lefrançais, Longuet, Malon, Ostyn, Pindy, Serrailier, Theiss, Tridon, Vallès, Varlin, Vermorel.

Hän oli yksi niistä nuorista miehistä, jotka keisarikunnan aikana olivat saaneet hereille koko ylioppilaskorttelin. Luttich'in kokous, purkaus ulkopuolella heräävää Ranskaa, tuo tapahtuma, jonka kautta huomattiin, että vallankumoukselliset kokoontuivat, mutta erittäinkin Tridon'in lentokirjanen „Hébertistit“, lämmin kirjoitus, joka vivahti hiukan Diderot'in kirjoituksiin ja oli kirjoitettu paradokseissa, vaan juuri sen kautta osotti, että vallankumouksen historian täytyi saada toinen peruste; kaikki nämä tapahtumat olivat pienemmässä piirissä saattaneet etualalle tämän burgundilaisen, kevytmielisen, vaan voimakkaan ja terveen luonteen. Suuri yleisö tunsu Tridon'in vasta piirityksestä alkaen. Hänen kirjoituksensa „Patrie en danger“-lehdessä, jotka selvyuden ja voiman puolesta olivat Blanqui'n kirjoitusten kaltaisia, hänen lyhyt ja terävä puhetapansa yleisissä kokouksissa olivat koonneet hänelle Parisin helmikuun vaaleissa 65,000 ääntä. Hän tuli valituksi maakunnastaan Kultaraunikolla, jossa hän omisti suuria maatiloja, vaan hän erosi eduskunnasta, kun tämä päätti luopua Elsass-Lothring'ista. Neuvostossa hän puhui harvoin ja lyhyesti, vaan yhtä järkevänä kuin vallankumouksellisenakin, halveksi hän kerskailijoita ja tahtoi todellisia toimenpiteitä. Kuu hän huomasi romantikojen ja entisten ystäviensä kevytmielisyyden ja tuhmuden luopui hän äkkiä heistä, vaan ei temmannut ketään mukaansa. Hänen intohimonen, aina epäilevä luonteensa, joka vielä oli katkeroittunut vaikean taudin kautta, jonka murtamana hän kuoli pian Kommunin jälkeen, teki hänet vallan sopimattomaksi, kun oli kysymyksessä toisten varottaminen sekaannuksista.

Vermorel yritti sitä. Hänkin kuului siihen nuorisoon, joka kapinoi keisarikuntaa vastaan; hän oli alussa levittänyt niitä pieniä ylioppilaskaupunginosan sanomalehtiä, jotka kiihottivat koulunuorisoa. Muuttamat innokkaat, jopa intohimotet lukuvuodet tekivät hänestä tieteellisen sosialistin ja vuonna 1867 perusti hän „Courrier francais“-lehden, ensimmäisen sosialidemokratisen sanomalehden, joka ilmestyi keisarikunnan aikana. Mennen aina asian ytimeen, taisteli hän yhtäaika keisarikuntaa ja vapaamielisiä, hovia ja äärimmäistä vasemmistoa, tyhmiä vanhoillisia ja porvaristasavaltalaisia vastaan. Hän sai sen kautta puolelleen työläisten suosion ja rakkauden, vaan hänen osakseen tuli myöskin leppymätön viha vapaamielisten ja romantillisten puupäitten taholta, jotka syyttivät häntä siitä, että hän muka tahtoi saada työläiset keisarikunnan puolelle. Eräs hänen onneton¹⁾, myrkyllisesti vääristely askeleensa antoi hänen vihollisilleen tilaisuuden väittää, että

¹⁾ Hän oli niin varomaton, että kerran, kun „Courrier francais“-lehti oli kutsuttu poliisituomarin eteen, vaati herra Rouher'ilta, että hänen lehteään vastaan „käytettäisiin hallinnollista rangaistusta oikeudenkäynnin sijaan“. Tutkimus syyskuun 4 päivän johdosta. Herra Rouher'in lausunto.

hän muka oli tullut hallitusmieliseksi. Turhaan kukistui hänen sanomalehtensä näiden hyökkäyksien kautta, turhaan hävitti hän koko omaisuutensa maksamalla „Courrier francais“-lehden velkoja, parjaus kulki etemmäs ja useat järkevätkin tasavaltalaiset uskoivat sitä. Vermorel vastasi siihen puhtaalla, kokonaan työlle omistetulla elämällään, hän kehotti vihollisiaan esiintuomaan edes yhdenkin todistuskappaleen — tämän kehotuksen hän uudisti, kun syyskuun 4 päivä toi päivänvaloon keisarikunnan aikuiset paperit — ja samalla hän yhä edelleenkin valisti kansanvaltasia aineksia teeskentelevien edustajainsa suhteen, julkasemalla teoksen „1848 vuoden miehet“. Lokakuun 31 päivänä, kun



VERMOREL.

romanttiset johtajat salaa hiipivät pois, koetti hän jollakin tavalla käyttää hyväkseen tätä sekamelskaa, vaan hänet vangittiin. Piirityksen jälkeen vetäytyi hän, kuten monet muutkin, surullisena takasin maaseudulle äitinsä luo, vaan valitsijansa Montmartre'ssa kutsuivat hänet takasin ja hän tuli kaupungintalolle antautuen innolla velvollisuuttaan täyttämään. Tässä hän oli, kuten aina, toimelias, ahkera, antautuvainen, kaikkien lapsellisuuksien, turhien lausuntojen ja päätöksien vihollinen, ja hän jätti neuvoston ainoastaan lähteäkseen tuleen. Useampia kertoja levisi huhu hänen kuolemastansa. Ja kumminkin, vaikka hän olikin yhtä järkävä, kuin uljas, ei hänellä ollut vaikutusvaltaa toisiin. Hänen ulkonäkönsä hävitti hänen mahdollisen vaikutuksensa. Hän oli arka, ujo, näytti seminaristilta, oli aina vaipuneena ajatuksiinsa ja siten vailla kaikkea mieskohtaista vetoa.

Ja tämä vähemmistö, jossa oli teoretikoita ja muita vaikutusvaltaa vailla olevia henkilöitä, joka ei osannut ottaa huomioon oloja eikä enemmistön heikkouksia, joka sulkeutui itsehallinnolliseen periaateratsastukseen, tämä ei osannut tehdä muuta kuin panna voimakkaita vastalauseita ja siten vielä enemmän suututtaa toisia.

Paitsi entisiä salaliittolaisia ja romantikoja oli enemmistössäkin muutamia järkeviä miehiä, jotka ohjelma ja vakava ryhti olisi temmannut mukaansa. Vaan melkein aina riidanhaluinen vähemmistö työnsi nämä pois luotaan ja Pyat'in äärimäinen taituruus voitti loput. Koska hän varmasti tiesi, ettei hän siinä kadottaisi hiuskarvaakaan, koetti hän ennen kaikkea saada itselleen ensimmäisen sijan näytelmässä. Delescluze'n sairaus, joka piti hänet melkein aina vuoteen omana, ja hänen luonteensa suuruus ja jalous, joka sai hänet vihaamaan kaikkia salajuonia, teki mahdolliseksi Pyat'ille toimia vapaasti. Hän ei yrittänyt-kään johtaa romantikoja takasin todellisuuteen; hän lisäsi vaan hullutuksiensa kautta heidän kurjuuttaan ja oli valmis kääntämään kaikki ylösalasin, jos hän vaan sai maailman puhumaan itsestään. Delescluze puhui aina vaan rauhasta ja sovinnosta. Pyat olisi mieluummin nähnyt Kommunin kukistuvan, kuin sen pelastuvan semmosen henkilön kautta, jota hän vihasi. Ja hän vihasi jokaista, joka hymyili hänen hullutuksilleen. Hänestä oli aivan samantekevää, saattoiko hän neuvoston huonoon huutoon ja tahriko hän kaikkein uskollisimpia, kunhan hän vaan voi kostaa turhamaisuuttaan ärsyttävät loukkaukset. Hän voi valehdella vallan hävyttömästi, hän voi keksiä parjauksia toisen toisensa perästä, hän voi olla ilkeä jollekin toverilleen ja sitte yhtäkkiä avata sylinsä vallan liikutettuna; „tule, syleilkäämme!“ Nyt syytti hän Vermorel'ia siitä, että tämä olisi myynyt sanomalehtensä keisarikunnalle, tarjottuaan sitä ensin orleanisteille. Häntä ei nähty koskaan eturivien tulessa, mutta sensijaan kulki hän aina käytävillä ja valiokunnissa, joko hellänä tai leikillisenä, todellisena kulissijuonittelijana, joko vihaa hehkuvana, tahi isällisenä. „Kommuni! Sehän on lapseni! Minä olen kaksikymmentä vuotta siitä huolehtinut, olen sitä ravinnut ja kehossa viihdytellyt.“ Kun kuunteli häntä, niin voi saada sen käsityksen, että hän yksinään oli aikaansaanut maaliskuun 18 päivän. Hän lausui jossain: „Minulla ei ole Marat'in tarmoa, vaan minä olen yhtä valpas kuin hänkin, minä olen kansan ystävä.“ Hän ei tiennyt, — sillä hänen sivistymättömyytensä oli suuri — että Marat'in pääominaisuudet olivat järki, tieto, vallankumouksellinen syvyys¹⁾ ja yksinkertaisuus, että Marat

¹⁾Olisi hyödyllistä jos A. Bougeart'in kaunis tutkimus Marat'ista lyhennettäisiin ja julaitaisiin kansantajuudessa muodossa, sillä se osoittaa, miten oikein tämä mies aina toimi kaikissa aikansa äkkinäisissä tapahtumissa ja onnettomuuksissa, hän, joka lausui tuon vallankumouksessa ainoan laatuaan olevan sanan: „Minä olen Ranskan kansan takia tehnyt itseni kirouksen esineeksi.“

oli aina varma kansan johtaja ja ettei hän koskaan väistänyt kuolemaa. Entiset salaliittolaiset, jotka neuvostossa muodostivat eri ryhmän, tekivät salassa pilaa Pyat'ista, vaan he käyttivät häntä pidättääkseen romanti-koja, ja hänen surkeasta kykenemättömyydestään huolimatta, jota hän oli osottanut jo ensimmäisessä toimeenpaneavassa valiokunnassa, huoli-matta erohakemuksien paljoudesta, sai hän kumminkin yleisen turvalli-suudenvaliokunnan vaaleissa 80 ääntä.

Tästä lähtien muuttui mielipiteiden eroavaisuus vihollisuudeksi. Istun-tosali oli pieni, ilmanvaihto huono, ilma lämpeni pian ja aikaansai kuumeentapasen kiihtymyksen. Keskustelu tuli katkeraksi. Riita, häviön äiti, kasvoi kasvamistaan. Mutta tietäköön kansa heidän virheittensä ohella myöskin sen, että riita kyllä lakkasi, niin pian kun he ajattelivat kansaa, kun heidän sielunsa nousivat mitättömien henkilökohtaisten riitaisuuksien yläpuolelle. He olivat mukana Pierre Leroux'in hautaus-kulkueessa, saattoivat hautaan tuon miehen, joka kerran oli puolustanut kesäkuun kapinoitsijoita, he käskivät hävittämään Bréa'n kirkon, joka oli pystytetty laillisesti rangaistun kavaltajan muistoksi, revittivät sovitus-muistopatsaan, joka häpäsi vallankumousta, he muistivat Bagno'ssa olevia valtiollisia vankeja ja aateloivat Italian torin Duval'in nimellä. Kaikki yhteiskunnalliset määräykset menivät yksimielisesti läpi, sillä vaikka-kin he hakivat eroavaisuuksia, olivat he lopuksi kumminkin kaikki sosialis-teja. Neuvosto oli vallan yksimielinen, erottaessaan keskuudestaan pari jäsentä näiden entisten rikosten takia¹⁾). Ja suurimmankaan vaaran hetkenä ei kukaan heistä uskaltanut puhua antautumisesta.

¹⁾Blanchet, eräs entinen munkki ja konkurssintekijä, ja E. Clément, joka keisari-kunnan aikana oli tarjoutunut poliisin palvelukseen.



NEUVOSTON JASENIA:

1. DELESCLUZE. 2. GROUSSET. 3. FELIX PYAT. 4. COURNET. 5. PROTOT. 6. RIGAULT.
7. GAMBON. 8. MOT. 9. FERRE. 10. LE FRANCOIS. 11. VERMOREL.
12. A. ARMAND. 13. JULES VALLES. 14. COURRET. 15. JOURDE. 16. POTTER. 17. VAILLANT.

KAHDESKYMMENES LUKU.

ROSSEL TULEE CLUSERET'IN TILALLE. KILPAILU JA KATEUS ALKAA.
ISSY'N LINNOTUKSEN PUOLUSTUS.

Toisen toimeenpanevan valiokunnan viimeisenä toimena oli Rossel'in nimittäminen sota-asiain edustajaksi. 30 päivän illalla lähetettiin häntä hakemaan. Hän kiiruhti paikalle, kertoi kuuluisain piirityksien historioita ja lupasi tehdä Parisin vallottamattomaksi. Kukaan ei vaatinut häneltä kirjutettua suunnitelmaa ja vielä samassa istunnossa, ikäänkuin teaterissa, allekirjotettiin hänen nimityksensä. Hän kirjotti paikalla neuvostolle: „Minä otan vastaan tämän vaikean tehtävän, mutta minä tarvitsen koko teidän apunne, kestääkseni olojen painoa.“

Nämä olot tunsivat Rossel vallan perusteellisesti. Jo kaksikymmentäviisi päivää oli hänen käsissään koko pääesikunnan ylijohdo, paremmin kuin kenenkään muun Parisissa piti hänen tuntee kaupungin apulähteet. Hän tunsivat hyvin niin neuvoston kuin keskustuomikunnan jäsenet, upseerit, niiden joukkojen todellisen luvun ja luonteen, joita hänen piti ruveta johtamaan.

Hän alkoi paikalla virheellä, vastaten versaillelaiselle upseerille, joka häntä kehotti luovuttamaan Issy'n linnotuksen, seuraavasti: „Rakas toveri, jos vielä kerran uskallatte lähettää meille niin hävyttömän kehoituksen, annan ampua teidän lähettiläenne. Teidän uskollinen toverinne.“ Tämä vallattomuus haisi raa'alta sotilalta. Eikä hänellä tosiaankaan ollut pienintäkään käsitystä Parisin suuresta sydäimestä eikä tästä kansalaissodasta, kun hän uhkasi ampua viattoman henkilön ja puhutteli sanalla „rakas“ ja „uskollinen toveri“ — Gallifet'in kätyreitä.

Kukaan ei käsittänyt Parisia ja kansalliskaartia vähemmän kuin hän. Hän kuvitteli itselleen, että „Père Duchêne“ muka olisi työläisten todellinen äänenkannattaja. Tuskin hän oli tullut ministeristöön, niin hän alkoi puhua siitä, että kansalliskaarti pitäisi panna asumaan kasarmeihin ja että karkurit pitäisi tykeillä ampua. Hän tahtoi repiä legionat kappaleiksi ja tehdä niistä rykmenttejä, joiden överstit hän saisi nimittää. Keskustuomikunta, jossa istuivat kaikki legionain johtajat, pani vasta-

lauseensa ja pataljonat valittivat asiasta neuvostolle, joka kutsui Rossel'in puolustautumaan. Tämä esitti suunnitelmansa asiantuntijana hyvin selvillä ja valituilla sanoilla ja nämä erosivat niin suuresti Pyat'in tavalisesta kaunopuheliaisuudesta, että neuvosto oli vallan haltioissaan ja luuli nyt löytäneensä oikean miehen. Ja kumminkaan ei Rossel'in ehdotus sisältänyt muuta kuin kansalliskaartin uudestaanjärjestysuunnitelman, ja yleisestä puolustusuunnitelmasta lausui hän tässä yhtä vähän kuin toimeenpanevassa valiokunnassa. Hän vaati kyllä, että kunnallisviranomaisten tehtäväksi annettaisiin hakea aseita ja hevosia ja kurittaa vastahakoisia, vaan hän ei esittänyt minkäänlaisia ehdottomia määräyksiä.

Hän ei lähettänyt minkäänlaisia tiedonantoja joukkojen yleisestä asemasta. Hän käski rakentaa vielä toisen katusulkuvyön ja kolme linnotusta Montmartre'en, Trocadero'on ja Pantheon'iin, vaan itse hän ei käynyt kertaakaan niitä tarkastamassa. Hän jätti kaikki joukot ja linnotukset vasemmalla rannalla Wroblewsky'n käskyn alaksi, mutta kolmen päivän päästä hän otti tältä osan pois ja antoi sen La Cécilia'n komennettavaksi, joka ei ollenkaan kyennyt ylipäälliköksi. Hän ei antanut koskaan kenraaleille hyökkäys- tai puolustuskäskyjä. Kaikista hänen hetkellisistä tarmonpuuskauksistaan huolimatta oli hänellä kumminkin niin vähän tarmoa, että hän nimitti Eudes'in toisen aktiivisen varajoukon komentajaksi, samalla hetkellä jolloin Eudes, hänen käskyistään huolimatta luopui Issy'n linnotuksesta.

Versaillelaiset olivat kiukkusesti taasen alkaneet tullen. Kranatit ja pommit hävittivät ampumasuojia, kuulat täyttivät juoksuhaudat. Yöllä 1 ja 2 päivän välillä hyökkäsivät versaillelaiset, jotka muuten aina toimittivat hyökkäyksensä öisin, Clamart'in asemaa vastaan, joka vallotettiin melkein ilman taistelua, ja sitten Issy'n linnaa vastaan, missä joka jalanleveys oli taistelulla vallotettava. 2 päivän aamulla oli linna taas samassa asemassa, kuin kahta päivää aikasemmin. Jopa osa Issy'n kylästäkin oli sotilaiden käsissä. Päivän kuluessa karkottivat he pistimillään Parisin vapaaehtoiset sieltä. Eudes, joka turhaan vaati apujoukkoja, ilmotti sotaministeristölle, ettei hän jää paikoilleen, ellei Wetzeliin sijaan tule joku muu. Wetzeliin sijaan lähetettiin La Cécilia, vaan Eudes ei kumminkaan lähtenyt takasin linnotukseen, vaan jätti ylijohdon pääesikuntansa päälliköille.

3 päivästä saakka näkyi vallan selvästi, että kaikki tulisi jäämään samalle kannalle kuin Cluseret'in aikana. Keskustoimikunta tuli rohkeammaksi. Sillä ei ollut minkäänlaisia tehtäviä, sillä sota-asiainvalidiokunta ei päästänyt sitä lähellekään. Sen istunnot tulivat yhä sekavamiksi ja tyhjemmiksi, niissä oli yhä vähemmän jäseniä läsnä; joskus joku tusina, vaan usein vähemmänkin. Rossel'in yritys legionia vastaan lisäsi taas sen vaikutusvaltaa ja rohkeutta. 3 päivänä se päätti yksi-

mielisesti legioijohdajain kanssa vaatia Kommunita sotahallinnon ylijohtoa. Rossel sai jotain vihiä tästä yrityksestä ja käski vangita yhden toimikunnan jäsenistä. Toiset lähtivät monilukuisina kaupungintalolle, legioijohdajilla miekka vyöllä. Felix Pyat otti heidät vastaan ja pelästyi kovasti, luullen hetkisen että häntä tultaisiin kohtelemaan kuten loka-kuussa. He lausuvat: „Sotaministeristössä ei edisty mikään. Kaikki hommat ovat epäjärjestyksessä. Keskustoimikunta tarjoutuu selvittämään niitä. Sota-asiain edustaja johtakoon sotatoimia, toimikunta hallitkoon.“ Felix Pyat hyväksyi ajatuksen ja esitti sen neuvostolle. Vähemmistö oli suutuksissaan toimikunnan vaatimuksesta, jopa puhui, että se piti vangitakin. Enemmistö jätti koko kysymyksen yleisen turvallisuuden valiokunnan päätettäväksi, ja tämä antoi määräyksen, jonka mukaan keskustoimikunta sai avustaa sota-asiain hallintoa. Rossel mukautui asemaan ja ilmotti asian sotapäälliköille. Mutta sota-asiain valiokunta jatkoi kaikesta huolimatta riitaa toimikuntaa vastaan.

Meikäläiset saivat hyvin kalliisti maksaa nämä ministeristövallankumoukset. He olivat rasittuneet, komento oli huono, vartiopalvelus oli huonosti järjestetty ja aina joutuivat he äkkinäisten yöllisten hyökkäysten alasiksi. Kauhein hyökkäys tapahtui yöllä 3 ja 4 päivän välillä Moulin Saquet'in linnotuksessa, jossa silloin oli 500 miestä. Nämä nukkuivat teltassa, kun versaillelaiset, tapettuaan etuvartijat, tunkeutuivat linnotukseen ja tappoivat 50 kansalliskaartilaisista. Sotilaat lävistivät teltat pistimillään, iskivät vielä kuolleitten ruumiitakin ja poistuivat sitte otettuaan mukaansa 5 kanuunaa ja 200 vankia. 55:n rykmentin päällikköä syytettiin siitä, että hän oli kavaltanut tunnussanan. Asian todellista laitaa ei tiedetä, sillä neuvosto ei hankkinut valoa asiaan, niin uskomattomalta kuin se kuuluukin.

Herra Thiers ilmotti tästä „hienosta kaappauksesta“ hyvin ilosella sähkösanomalla, jossa hän sanoi, että kaksisataa miestä oli tullut tapetuksi, „tämä muka oli se voitto, josta Kommuni ilmoittaa julistuksissaan.“ Vangit vietiin Versailles'iin; siellä ne otti vastaan se hieno roskejoukko, joka kulutti aikaansa St. Germain'in kapakoissa, hienojen katutyttöjen pääkortteerissa, tahi joka katseli kukkuloilta, miten kanuunalaukaukset lävistivät parisilaisten muurit ja sydämet. Vaan sellaiset ikävät huvit eivät olleet mitään vankien kuletukseen verraten; vankejahan voitiin lyödä, haukkua ja sylkeä; mitä olivat muut huvit siihen huviin verraten, että saatiin nähdä satojen uhrien kärsivän.

Sotilaiden ihan eläimellinen raakuus ei ollut läheskään niin kamala. Nämä onnettomat uskoivat vallan varmasti, että kansalliskaartilaiset ovat joko rosvoja tai preussiläisiä, ja kiusasivat sen takia vankejaan. Heidän joukossaan oli ihmisiä, jotka Parisiin vietyinä, pitkän aikaa kiellettyivät syömästä, koska he pelkäsivät, että heidät myrkytetään. Upseerit

levittivät kamalia huhuja ja muutamat uskoivat itsekin niitä¹⁾. Useimmat heistä tulivat juuri Saksasta takasin, äärimmilleen kiihtyneinä Parisia vastaan ja ilmottivat julkisesti: „Me emme anna anteeksi niille rosvoille.“ Ja muille esimerkiksi panivat he toimeen joukkomurhia. Huhtikuun 25 päivänä hyökkäsivät ratsumiehet Belle-Epine'ssa, Ville Juif'in luona neljän kansalliskaartilaisen kimppuun ja kehottivat heitä antautumaan. He riisuvat aseensa ja sotilaat kulettivat heitä pois, kun yht'äkkiä ilmestyy heidän luokseen eräs upseeri ja ampuu heihin revolverillaan. Kaksi heistä kuoli paikalla, molemmat toiset tekeytyivät kuolleiksi, vaan ryömivät myöhemmin lähellä olevaan juoksuhautaan, jossa toinen heistä kuoli. Neljäs vietiin sotilassairaalaan²⁾. Parisi, joka vielä hiljattain oli preussiläisten piirittämänä, oli nyt tiikerien ympäröimä.

Nämät onnettomat esimerkit siitä kohtalosta, joka odotti voitettuja, kauhistuttivat neuvostoa, vaan eivät kumminkaan saattaneet sitä järkiinsä. Epäjärjestys kasvoi samassa määrässä kuin vaarakin. Rossel ei saanut mitään aikaan. Pyat, jolle hän usein oli parilla sanalla antanut nenälle, vihasi ja halveksi häntä, eikä lakannut heikontamasta hänen asemaansa verrattomalla jesuittamaisuudellaan. „Te näette tuon miehen!“ — sanoi hän romantikoille. „No niin, hän on kavaltaja, pieni Cesar. Trochu'n suunnitelman perästä tulee Rossel'in suunnitelma!“ 3 päivänä antoi hän sotatoimien ylijohdon Dombrowsky'n käsiin, joka oli hyvin toimelias ja samassa väkivaltan; Rossel'in huoleksi jäivät ainoastaan sivutehtävät. Vaan Rossel'ia oli varotettu, hän kiiruhti vielä samana iltana yleisen turvallisuuden valiokuntaan ja pakotti Pyat'in lausumaan julki tuon määräyksen³⁾. 4 päivänä lähetti Felix Pyat kenraali Wroblewsky'lle käskyjä, mainitsematta niistä mitään Rossel'ille. Seuraavana päivänä tuli Rossel neuvostoon ja valitti yleisen turvallisuuden valiokunnan menettelyn ja taitamattomien määräyksien johdosta, jotka sotkevat kaiken.

1) Toukokuun 12 päivänä vangittiin Petit-Vanvesin katusululla kapteeni Rozhem, eräs insinööriupseeri Lacretelle'n divisionan 2:sta osastosta. Kun hänet vietiin juoksuhaudan komentajan luo, sanoi hän: „Minä tiedän, mikä minua odottaa, ampukaa minut!“ Komentaja kohotti olkapäitään ja vei vangin Delescluzen luo. „Kapteeni“, sanoi tämä, „luvatkaa, ettette tule taistelemaan Kommunian vastaan ja te olette vapaa.“ Upseeri lupasi ja pyysi syvästi liikuttettuna Delescluzelta lupaa tarjota tälle kättänsä. Tämä on yksi sadoista tosiasioista. Tarvitseeko minun vielä lisätä, että huhtikuun 3 päivästä toukokuun 23 päivään eivät kansalliskaartilaiset ole ampuneet *ainoatakaan vankia*, ei upseeria eikä sotilasta?

2) Neuvosto käski kolmen jäsenistään huolellisesti tutkia tätä asiaa. Kaksi heistä, Gambon ja Langevin, ovat jo luonteensa vuoksi kaiken epäilyksen yläpuolella. He kuulustelivat haavotettua ja tarkastivat yhden ruumiista, sillä molempia toisia ei löydetty.

3) Sitä ei julkastu „Officiel“-lehdessä, mutta kyllä sensijaan „Vengeur'issa“, sillä Pyat käytti väärin virka-asemaansa antaen omalle lehdelleen virkauutiset ensi kädessä. Tällä kertaa oli hän kiirehtinyt liiaksi.

„Sellaisten olosuhteiden vallitessa minä en voi olla vastuunalainen“, sanoi hän, ja vaati julkisia istuntoja, sillä siihen saakka oli häntä aina kuulusteltu salaisessa toimikunnassa. Sen sijaan että häntä olisi kuulusteltu ja että häntä olisi pakotettu esittämään suunnitelmansa, huviteltiin sillä, että vaadittiin häneltä jonkinlainen vapaamuuraritentti. Vedenpaisumuksen aikainen Miot kysyi minkälainen kansanvaltainen menneisyys hänellä on. Rossel vetäytyi hyvin taitavasti pois ansasta. „Minä en tahdo väittää, että minä olisin hyvin perusteellisesti tutkinut yhteiskunnallisia kysymyksiä, vaan minä inhoan tätä yhteiskuntaa, joka niin pelkurimaisesti on kavaltanut Ranskan. Minä en tiedä, minkälainen tulee olemaan uusi sosialistinen järjestelmä, vaan minä luotan siihen, ja joka tapauksessa sillä tulee olemaan enemmän arvoa kuin vanhalla.“ Jokainen kohdisti hänelle suoraan erilaisia kysymyksiä, ilman minkäänlaista puheenjohtajan välitystä. Hän vastasi kaikille kylmäverisesti ja täsmällisesti, riisui aseet kaikilta ja vei mukaansa suosionosotuksia, mutta ei myöskään mitään sen enempää.

Jos hän olisi ollut niin suuri nero, jona häntä pidettiin, niin olisi hän jo aikoja sitten voinut hallita asemaa; hän olisi käsittänyt, että tämä taistelu, joka oli laatuaan uusi maailmassa, myös tarvitsi uuden menettelytavan; hän olisi löytänyt sopivan taistelulentän näitä tilapäisiä sotilaita varten; hän olisi järjestänyt sisäisen puolustuksen; olisi odottanut Versailles'ia Montmartre'lla, Trocadero'lla ja Mont Valerien'illa. Vaan hän uneksi tappeluista eikä ollut pohjaltaan kumminkaan mitään muuta kuin tavallinen ammattisotilas, ainoastaan kirjoitus- ja puhetavaltaan hän oli omaperäinen. Lakkaamatta valitti hän miehistön ja kurin puutetta ja antoi kumminkin Parisin parhaan veren vuotaa hedelmättömissä taisteluissa ulkopuolella kaupunkia ja sankarimaisissa uloshyökkäyksissä kuten Neuilly'n, Vanves'in ja Issy'n luona.

Erittäinkin Issy'n luona. Tämä ei ollut enää mikään linnotus, tuskinpa vankka asemakaan: ainoastaan pommitettu multa- ja kivikasa. Kaatuneitten ampumasuojien lävitse näkyi kenttä, ruutumakasiinit olivat ilman minkäänlaista suojaa. 3 patteria oli puoleksi kaivannoissa, aukkojen kautta voi ajaa vaikka vaunuilla. Korkeintaan kymmenen tykkiä vastasi Versailles'in kuudenkymmenen tuliluikun rakeisiin. Kiväärituli juoksuhaudoista, joka suuntausi meidän ampumapaikkojamme vastaan, tappoi melkein kaikki tykkimiehet. 3 päivänä uudistivat versaillelaiset antautumiskehotuksensa. Heille vastattiin Cambronne'n sanoilla. Eudes'in jättämä pääesikunnan päällikkö oli myöskin livistänyt tiehensä. Onneksi jäi linnotus kahden rohkean miehen uljaisiin käsiin; nämä olivat insinööri Rist ja Julien, 141:n pataljonan komentaja 11 kaupunginosasta. — Heille ja niille kansalliskaartilaisille, joita he osasivat pitää

koossa, kuuluu tämän ihmeellisen puolustuksen kunnia. Tässä muutamia muistiinpanoja heidän päiväkirjastaan linnotuksessa.

„4:nä päivänä. Me saamme nyt selkäämme räjähdyskuulia, jotka räjähtävät ikäänkuin nallihatut. Muonavaunuja ei tule, elintarpeet vähenvät, seitsemännaulaisten, meidän parhaiden tykkiemme kuulat ovat lopussa. Apujoukot, joita meille joka päivä luvataan, eivät tule. — Kaksi pataljonapäällikköä on käynyt Rossel'in luona; hän on ottanut heidät hyvin huonosti vastaan ja on sanonut, että hänellä muka on oikeus ampua heidät, koska he ovat poistuneet paikoiltaan. He ovat kuvanneet meidän aseamaamme, Rossel on vastannut, että linnotus puolustautuu vaikka pistimillä ja on heille esittänyt Carnot'in lauseita. Kumminkin on hän luvannut apujoukkoja. -- Vapaamuurarit ovat istuttaneet lipun vallemme, mutta versaillelaiset ampuivat sen paikalla kumoon. — Meidän kenttäsaaralamme ovat täpösen täynnä, vankila ja käytävä, joka sinne johtaa, on täynnä kuolleita. — Illalla tuli eräs sairasvaunu meille. Me ladoimme siihen niin paljon haavoittuneita, kuin suinkin mahdollista. Tiellä linnotuksesta Issy'yn lävistivät versaillelaiset sen kuulilla.“

„5:nä päivänä. Vihollisen tuli ei lakkaa silmänräpäyksikään. Meidän ampumasuojiamme ei ole enää olemassakaan, siitä huolimatta vastaavat etumaiset tykit vieläkin. — Kello 2 saamme kymmenen tavara-vaunullista seitsemännaulaisia kuulia. — Rossel on tullut. Hän tarkasti kauvan versaillelaista työtä. — „Surman lapset“, jotka ampuvat 5:n naulan tykeillä, menettävät paljon miehiä, mutta pysyvät paikoillaan. — Vankiloissa on nyt ruumiita 2 metrin korkeudelta. — Olemme luopuneet kaikista juoksuhaudoistamme, jotka tykit ovat hävittäneet. Versaillelaisten juoksuhaudat ovat vielä 60 metrin päässä vallista. He edistyvät yhä. Kaikkiin varovaisuustoimenpiteisiin on ryhdytty sen varalta, että tänä yönä mahdollisesti tapahtuisi hyökkäys. Kaikki sivutykit ovat ladatut kartesseilla. Meillä on kaksi kuularuiskua vallikäytävien ulkopuolella, joilla yhtäkaa voimme ampua niin kaivantoja kuin kukkuloita.“

„6:na päivänä. Fleury'n patteri lähettää meille viiden minuutin kuluessa säännöllisesti kuusi laukausta. — Äsken vietiin eräs keittäjätär sairaalaan; hän sai kuulaa vasempaan kylkeensä. Jo neljä päivää on täällä ollut kolme naista, jotka kulkevat kamalimmassakin kuulasateessa ja kantavat pois haavoittuneita. Tämä kuolee luultavasti, hän on pyytänyt meitä pitämään huolta hänen kahdesta pienestä lapsestaan. — Meillä ei ole enää ruokavaroja. Me syömme ainoastaan hevosen lihaa. — Illalla: vallia on mahdotonta pitää.“

„7:nä päivänä. Me saamme 10 kranatia minuutissa. Vallit ovat vallan

suojattomina. Kaikki tykit, paitsi kaksi tahi kolme, ovat rikki. — Versailleslaisten juoksuhaudat ovat jo ihan lähellä. — Meillä on taas kolmekymmentä kuollutta lisää. — Nyt odotamme joka hetki, että meidät kokonaan saarretaan.“

KAHDESKYMMENESENSIMÄINEN LUKU.

„Suurin halpamaisuus, minkä nykyajan historia tuntee, tapahtuu tällä hetkellä. Parisia pommitetaan.“

Trochu, Jules Favre, E. Picard, Jules Simon, I. Ferry, E. Arago, Garnier-Pagès, Pelletan.

„On hallituksen solvaamista väittää, että se jonakin päivänä voisi koettaa säilyä pommittamalla pääkaupunkia.“

Thiers. Ehdotus laiksi Parisin linnottamisesta, joulukuulla 1840.

„Me olemme pommittaneet hajalle kokonaisen korttelin Parisista.“

Thiers Kansalliskokouksessa, istunto 5 päivänä lokakuuta 1871.

PARISIA POMMITETAAN. ISSY'N LINNOTUS ANTAUTUU. NEUVOSTO UUSII YLEISEN TURVALLISUUDEN VALIOKUNTANSA. ROSSEL PAKENEET.

Tästä sankarillisesta ilmapiiristä täytyy meidän palata neuvoston ja keskusvaliokunnan eripuraisuuksiin. Miksi eivät he pidä istuntojaan La Muettessä tahi yleisön nähtävissä? ¹⁾ Laukaukset Montretout'ista, joka oli paljastanut pelottavan patterinsa, sekä kansan jyrkkä käytös olisivat epäilemättä johtaneet heidät yhteistä vihollista vastaan. Hyökkäys syntynyttä aukkoa vastaan oli alotettu.

Toukokuun 8 päivän aamulla alkoi 66 meritykkiä repiä ympärystymuuria vallituksesta n:o 60 aina Point du Jour'iin saakka. Jo ulottuivat Clamart'in kranatit aina Javelle'n rantalaiturille saakka ja Breteul'in patteri kylvi koko Grenelle'n korttelin täyteen kuulia. Muutamissa tunneissa oli puolet Passy'sta tullut mahdottomaksi asua.

¹⁾ Toukokuun 3 päivänä oli tosin hyväksytty yleisön läsnäolo ja jopa annettu kahden jäsenen tehtäväksi etsiä sopiva huoneusto, mutta tätä päätöstä ei milloinkaan pantu toimeen, vaikkakin Pyhän Johanneksen sali kaupungintalossa olisi voitu parissa tunnissa panna kuntoon.

Herra Thiers antoi näitä kranatia seurata seuraavan julistuksen:

„Parisilaiset, hallitus ei tule pommittamaan Parisia, kuten Kommunin miehet varmasti tulevat väittämään. Se tulee ampumaan kanuunilla. — Se tietää, ja olisi myöskin käsittänyt, ilman että siitä sille joka taholta olisi ilmoitettu, että te tulette liittymään kansallisen lipun ympärille niin pian kuin sotilaat ovat nousseet muurien ylitse.“ Ja hän kehotti parisilaisia avaamaan hänelle portit. Mitä tulee neuvosto tekemään tämän petturuuskehotuksen varalta?

8 päivänä keskustele se loppumattomiin istuntojen julkisuudesta, jonka eräs enemmistön jäsen tahtoo kokonaan lopettaa. Vähemmistö tekee valituksia keskuskomiteasta¹⁾). Tämä on sota-asiain valiokunnasta huolimatta vallannut kaikki virat ja syrjäyttänyt Varlin'in sotatarpeiden hankintavirastosta, jonka hän on kokonaan uudestaan järjestänyt. Kysytään, onko keskustoimikunta tai neuvosto hallituksena. Felix Pyat puhdistaa itseään ja syyttää Rossel'ia. „Ei ole yleisen turvallisuuden valiokunnan syy“, sanoi hän, „ettei Rossel'illa ole ollut voimia eikä järkeä pidättää keskustoimikuntaa rajoissa.“ Rossel'in ystävät vastaavat ja syyttävät Pyat'ia siitä, että hän sekaantuu kaikkiin asioihin, yksinpä sotilaallisiinkin. Sanottiin, ettei Moulin-Saquet'in yllätystä olisi tapahtunut, ellei Wroblewski, joka siellä komensi, olisi saanut Pyat'ilta erityistä käskyä lähteä Issy'yn. „Se on väärin“, sanoi Pyat, „en ole milloinkaan antanut semmosta käskyä.“ Annetaan hänen perinpohjin sekaantua puheissaan ja näytetään hänelle sitte käsky, joka on kokonaan hänen käsialallaan kirjoitettu. Hän ottaa sen, kääntää sitä, tekeytyy ihmetteleväksi ja tunnustaa lopuksi²⁾). Keskustelu kääntyy taas keskus-

1) Pöytäkirjat, uskottuina „Officiel“-lehden kokemattomien toimittajien huoleksi, jotka niitä mielivaltaisesti lyhensivät tai täydensivät, kirjapainossa uudelleen muokattuina ja sitäpaitsi alituisesti katkenneina sen kautta, että neuvosto turvautui salasiin istuntoihin, antavat istunnoista ainoastaan sangen epämääräisen kuvan.

2) „Yleisen turvallisuuden valiokunnan määräys n:o 98. — Parisi toukokuun 3 päivänä 1871. Kenraali Wroblewsky. Pyydän teitä heti lähtemään Issy'n linnotukseen. Teidän on välttämättä otettava komentoonne insinööri- ja tykkiväki. — Yleisen turvallisuuden valiokunnan jäsenet: Felix Pyat, Ant. Arnaudt. — Mukana seuraa linnotuksen komentajan sähkösanoma.“

Yleisön edessä, joka ei tuntenut tätä sähkösanomaa, jatkoi Pyat valheitaan. Hän sanoi „Vengeur“-lehdessään: „Ainoa määräys, jonka yleisen turvallisuuden valiokunta antoi suorastaan kenraaleille Issy'n linnotuksen puolustamista varten, jota Rossel ei puolustanut, oli osotettuna kenraali Wroblewskylle, jonka huostassa eteläiset linnotukset olivat. Yleisen turvallisuuden valiokunta ei siis pannut pois viralta tätä kenraalia kun se käski hänen valvoa Issy'n puolustusta.“ Issyn linnotus ei ollut ensinkään Wroblewskyn huostaan uskottu, vaan La Cécilialle, joka sen uudelleen tultua valloitetuksi kokonaan johti siellä puolustusta ja komensi Wetzeliä, jonka oli puolustettava linnotuksen ulkovarustuksia.

toimikuntaan. Onko se lakkautettava, vangittava tai onko sen huoleksi annettava sotalaitoksen hallinto? Neuvosto ei nyt, enemmän kuin enenkään uskalla tehdä mitään ratkasua, vaan jää sekavan keskustelun jälkeen 3 päivänä tekemänsä ratkasun kannalle. Keskuskomitean on oltava sota-asiain valiokunnan käskettävänä.

Samaan aikaan sattui ihmeellisiä kohtauksia sotaministeriössä. Legionain johtajat, jotka yhä enemmän vastustivat Rosselia, olivat samana päivänä päättäneet astua hänen eteensä ja vaatia häneltä selostusta kaikista määräyksistä, joita hän oli antanut kansalliskaartin suhteen. Rossel tunsu heidän suunnitelmansa. Kun he illalla saapuivat ministeristöön, oli asetettu vartijasto pihalla ja Rossel tarkasteli heitä ikkunastaan. „Te olette rohkeita“, sanoi hän, „tiedättekö että tämä vartijasto on siellä teidän telottamistanne varten?“ — „Ei tässä tarvita mitään rohkeutta“, vastasivat he suurestikaan hämmästyttä, „me tulemme yksinkertaisesti puhumaan teidän kanssanne kansalliskaartin järjestämisestä.“ Rossel myöntyi ja antoi ikkunastaan käskyn: „Vartijaston on jälleen poistuttava!“ Tämä hullunkurinen mielenosotus teki vaikutuksensa. Legionain johtajat taistelivat askel askeleelta hänen suunnitelmaansa vastaan, joka koski rykmenttejä, ja osottivat sen mahdottomuuden. Väsyneenä taisteluun sanoi Rossel vihdoin: „Tiedän hyvin, ettei minulla ole valtaa, mutta teillä on sitä yhtä vähän. — On kyllä, sanotte te? — No hyvä, todistakaa se minulle. Tuokaa minulle huomenaamulla kello 11 kaksitoistatuhatta miestä Concordia-torille, niin koetan tehdä jotakin“. Hän tahtoi tehdä hyökkäyksen Clamart'in rautatieasemaa vastaan. Legionain johtajat lupasivat ja juoksivat koko yön pitkin kaukipunkia joukkoja keräten.

Tämän riidan kestäessä luovuttiin Issy'n linnotuksesta. Jo aamulla oli se lopullaan. Joka vaan näyttäytyi tykkien luona oli auttamattomasti kuoleman oma. Illalla kokoontuivat upseerit ja tunnustivat, että ei voitu kauemmin kestää. Siitä lähtien tunkeutuivat sotamiehet, joita ahdistettiin kaikilta tahoilta tulevilla laukauksilla, porttiholvien alle. Muuan kranati Moulin de Pierre'stä putosi heidän keskelleen ja tappoi kuusitoista miestä. Rist, Julien sekä muutamat muut, jotka vielä tahtoivat kestää näissä raunioissa, olivat pian pakotettuja antamaan perään. Kello seitsemän aikaan alkoi luovuttaminen. Komentaja Lisbonne, ensimmäisen keskustoimikunnan jäsen ja tavattoman urhoollinen mies, suojeli perääntymistä, joka tapahtui keskellä luotisadetta.

Muutamia tunteja myöhemmin tulivat versaillelaiset Seinejoen yli, asettuivat kiinteään asemaan Boulogne'n edustalle vastapäätä Point du Jour'ia ja avasivat kolmensadan metrin päässä ympärystymuurista juokshaudan. Koko tänä yönä ja 9:n päivän aamuna eivät sotaministe-

riön ja yleisen turvallisuuden valiokunnan jäsenet saaneet mitään tietoja linnotuksen luovuttamisesta.

Päivällisen aikaan 9 päivänä asettuivat Rossel'in vaatimat pataljonat Concordia-torille. Rossel tuli hevosen selässä, ratsasti joukkojen rintaman editse, huusi legionain johtajille: „Lukumäärä ei ole täysi“, käänsi hevosensa takasin ja palasi sotaministeriöön, jossa juuri oli saatu tietää Issy'n luovuttamisesta. Rossel tarttui kynäänsä ja kirjotti: „Kolmivärinen lippu liehuu Issy'n linnotuksella, jonka joukot ovat eilen illalla hylänneet“ — ja ilmottamatta neuvostolle, yleisen turvallisuuden valiokunnalle tahi edes keskustoimikunnalle, antoi hän käskyn levittää näitä



FLORENS.

paria riviä kymmentuhannen kappaleen painoksena, vaikka tavallisesti ei painettu kuuttatuhatta enempää.

Senjälkeen kirjotti hän eronpyyntönsä: „Kansalaiset, Kommunin jäsenet. Tunnen olevani kykenemätön kauempaa kantamaan vastuunalaisuutta komentamisesta, jossa jokainen neuvoo eikä kukaan tottele. Tykistökeskustoimikunta on neuvotellut eikä mitään päättänyt. — Neuvosto on neuvotellut eikä mitään päättänyt. — Keskustoimikunta neuvottelee eikä tiedä miten toimia. — Tämän ajanhukan aikana on vihollinen ympäröinyt Issy'n linnotuksen varomattomilla hyökkäyksillä, joista olisin sitä rangassut, jos minulla olisi ollut vähäisimmässäkään määrässä käyttökelpoisia sotavoimia“. Hän kertoi omalla tavallaan ja sangen epätarkasti linnotuksen luovuttamisesta ja tarkastuksesta Concordiatorilla; hän sanoi että luvattujen 12,000 sijasta oli vaan 7,000 ollut saapuvilla,

ja päätti: „Siten on tykistökeskustoimikunnan kelvottomuus estänyt tykistön järjestämistä, keskustoimikunnan päättämättömyys pidättää hallintoa, legionain johtajien kurja itsetyytyväisyys lamauttaa joukkojen sotakannalle asettamista. — Minun edeltäjäni on tehnyt sen virheen, että koetti puolustautua tässä typerässä asemassa. Minä vetäydyn takasin ja minulla on kunnia pyytää teiltä koppia Masas-vankilassa.“

Hän luuli siten pelastavansa sotilaallisen maineensa, mutta häntä vastaan voitiin hyökätä kaikilta tahoilta. — „Miksi olette sitte ottaneet vastaan tämän typerän aseman, jonka kuitenkin perin pohjin tunsitte? Miksette ole 30 päivänä huhtikuuta, astuessanne ministeristöön, asettaneet mitään ehtoja, miksette asettaneet mitään ehtoja toukokuun 2 ja 5 päivänä neuvostossa? Miksi olette tänä aamuna lähettäneet kotiin vähintään 7,000 miestä, jos kerran valitatte, ettei teillä ollut vähintäkään käyttökelpoista sotavoimaa? Miksi oli erään linnotuksen luovuttaminen teille 15 tuntia tuntematon, vaikka teidän oli sen ahdinkotilaa seurattava tunti tunnilta? Miten on teidän toisen vallituksenne laita? Miksi ette ole alkaneet minkäänlaisia töitä Montmartre'lla ja Pantheon'illa?“

Tarkkaan otettuna oli Rossel'illa tosin oikeus antaa moitteita neuvostolle, mutta hän teki anteeksiantamattoman virheen lähettäessään tämän kirjeensä sanomalehdille. Siten työnsi hän vähemmässä kuin kahdessa tunnissa 8,000 taistelijaa pois, levitti hämmennystä, halveksi Issy'n urhoollisia taistelijoita, kavalsi viholliselle puolustuksen heikkouden, ja kaiken tämän teki hän samalla hetkellä kuin Versailles taputti käsiään Issy'n vallottamisen johdosta.

Siellä oltiin juhlatunnelmassa. Herra Thiers ja Mac Mahon puhutelivat sotilaita, jotka laulujen raikuessa toivat mukanaan muutamia linnotuksessa vangittuja sotilaita. Eduskunta lakkautti istuntonsa ja tuli marmoripihalle osottaakseen suosiotaan näille kansan lapsille, jotka pitivät itseään voittajina. Herra Thiers sanoi kuukautta myöhemmin puhujalavalla: „Kun näen näiden maamme poikien, joilta usein puuttuu henkeä kohottava sivistys, kaatuvan meidän puolestamme, tunnen olevani syvästi liikutettu.“ Metsästäjän liikutusta uhrinsa suhteen! Maamme lapset, ajatelkaa tätä tunnustusta ja kenen puolesta te kuolette!

Mutta kaupungintalolla riideltiin. Rigault esiintyi syyttäen. Neuvoston enemmistö oli nimittänyt hänet Kommunin prokuratoriksi, huolimatta hänen konnamaisuudestaan polisilaitoksessa. Keskustelu tuli katkeraksi kun Delescluze astui kiivaasti sisään ja huusi: „Te riitelette sillä aikaa kun julistus ilmottaa, että kolmivärinen lippu liehuu Issy'n linnotuksella! — Minä vetoan teihin kaikkiin. Toivoin, että Parisi oli pelastava Ranskan ja Ranskan pelastettava koko Europa. — Kommunista lähtee vallankumouksellisen innostuksen voima, joka pystyy vapauttamaan isänmaan. — Lopettakaa tänään kaikki viha. Meidän täytyy

pelastaa maa. — Yleisen turvallisuuden valiokunta ei ole vastannut niitä toiveita, joita siihen asetettiin. Se on ollut estäjänä, sensijaan että sen tuli olla kannustajana. Mitä se toimittaa? Yksityisiä nimityksiä, sensijaan että se käsittelisi yleisiä asioita. Eräs Meillet'in allekirjottama käsky nimittää erään kansalaisen Bicêtre'n linnotuksen päälliköksi. Siellä oli mies, sotilas¹⁾, jonka huomattiin olevan liian ankaran. Olisi toivottava, että kaikki olisivat niin ankaria kuin hän. Teidän yleisen turvallisuuden valiokuntanne on nolattu, se on hautautunut niiden muistojen painon alle, joita sen päälle kasataan. Sanon että sen on hävittävä.“

Kokous, joka siten johdettiin takasin velvollisuuksiaan muistelemaan, kokoontui salaiseen istuntoon ja keskusteli perusteellisesti yleisen turvallisuuden valiokunnasta. Mitä se on tehnyt viimeisten kahdeksan päivän kuluessa? Se on nostattanut keskustoimikunnan sotaministeriötä vastaan, lisännyt epäjärjestyä ja kärsinyt kaksi tappiota. Sen jäsenet menevät pikkumaisuuksiin tai suorittavat vasta-alkajan palveluksia. Eräs heistä jättää kaupungin sulkeutuakseen erääseen linnotukseen. Niin, jospa se olisi edes ollut Issy tai Vanves. Felix Pyat kuluttaa suurimman osan aikaansa „Vengeur“-lehdessä, johon hän kirjoittelee pitkiä artikkeleita. Eräs yleisen turvallisuuden valiokunnan jäsen tahtoo puolustautua ja viittaa sen valtuutusten epäselvyyteen. Hänelle osotetaan valtaanasettamisasiakirjan 3 artiklaa, joka antoi valiokunnalle valtuuden kaikkien valiokuntien suhteen. Useampien tuntien keskustelun jälkeen päätettiin vihdoin viipymättä uudistaa valiokunta, nimittää sotilasasioita varten siviliedustaja, kyhätä julistus, olla kokoontumatta useammin kuin kolmasti viikossa, paitsi kiireellisissä tapauksissa, asettaa uusi kaupungintalolla oleva valiokunta vakinaiseksi, samalla kuin neuvoston jäsenten kunkin kaupunginosassaan tulisi olla vakinaisia. Delescluze valittiin sota-asiain edustajaksi.

Kello 10 illalla kokoonnuttiin vielä kerran valitsemaan valiokuntaa. Enemmistö kohotti presidentin istuimelle Felix Pyat'in, joka vielä kuohui aamupäivän hyökkäysten johdosta. Hän avasi istunnon vaatimalla Rossel'in vangitsemista. Osaamalla taitavasti esittää näennäisiä syitä, jotka kiihottuneista näyttivät todistuksilta, teki hän Rossel'ista valiokunnan virheiden syntipukin ja sai neuvoston suuttumuksen lankeamaan hänen päälleen. Puolen tunnin ajan soimasi hän poissaolevaa, jota hän ei olisi uskaltanut vasten kasvoja syyttää. „Sanoinhan teille jo heti, kansalaiset, että hän on petturi, mutta te ette tahtoneet uskoa minua. Te olette nuoria, te ette ole oppineet epäilemään sotilasvaltaa, niinkuin meidän mestarimme konventissa.“ Tämä vetoaminen sai mukaansa romantikot. Eiväthän he uneksineet mistään muusta kuin olla konventin

1) P. Vichard, garibaldilaisen kenraali Vossak'in entinen pääesikunnan päällikkö.

jäsenien verosia. Niin vaikeata oli tämän köyhälistövallankumouksen vapautua porvarillisista koristuksista.

Ei ensinkään tarvittu Pyat'in raivoa kokouksen vakuuttamiseksi. Rossel'in toimintatapa oli hiljaisintenkkin mielestä tuomittavaa. Hänen vangitsemisensa päätettiin miltei yksimielisesti, ainoastaan kahden äänen vastustaessa, ja sota-asiain valiokunta sai käskyn panna se täytäntöön, mutta tuli sen siinä olla huomaavainen.

Senjälkeen käytiin valitsemaan valiokuntaa. Vähemmistö, joka oli hiukan rauhottunut Delescluze'n ja Jourde'n vaalin kautta, jotka näyttivät tunnustavan neuvostolle oikeuden määrätä edustajat, päätti ottaa osaa äänestykseen ja vaati sijoja enemmistön listoilla. Erinomainen tilaisuus sovittaa kaikki riitaisuudet ja koota kaikki voimat versaillelaisia vastaan. Mutta Felix Pyat'in solvaukset olivat saattaneet romantikot niin pitkälle, että he pitivät vähemmistöläistovereitaan todellisina taantumuksellisia. Hänen puheensa jälkeen oli istunto keskeytetty. Vähitellen näkivät vähemmistön jäsenet olevansa aivan yksinään salissa. He etsivät tovereitaan ja löysivät heidät eräässä läheisessä huoneessa, jossa he keskenään neuvottelivat. Kiivaiden keskinäisten hyökkäysten jälkeen palasivat he kaikki takasin neuvostoon.

Eräs vähemmistön jäsenistä vaati, että näistä halpamaisista riitaisuuksista oli tehtävä loppu. Eräs romantiko vaati sensijaan kapinallisen vähemmistön vangitsemista ja presidentti Pyat aikoi juuri tyhjentää sappeaan kun Malon huusi hänelle: „Suu kiinni! Te olette tämän vallankumouksen paha henki. Lakatkaa lopultakin vuodattamasta myrkyllistä vihaanne, nostattamasta eripuraisuutta. Teidän vaikutuksenne saattaa Kommunin perikatoon!“ Ja Arnaud, eräs keskustoimikunnan perustajista, sanoi: „Nämä 1848:n vuoden miehet tulevat johtamaan tämänkin vallankumouksen perikatoon.“

Mutta oli liian myöhäistä alkaa taistelua uudestaan ja vähemmistö sai kärsiä kaavamaisuudestaan ja taitamattomuudestaan. Enemmistön lista meni kokonaan läpi: Ranvier, Arnaud, Gambon, Delescluze, Eudes. Delescluze'n nimittäminen sota-asioita varten jätti yhden sijan vapaaksi ja senvuoksi tapahtui parin päivän päästä toinen vaali, jossa vähemmistö ehdotti Varlin'ia. Enemmistö käytti väärin voittoa ja teki sen taitamattomuuden, että pani tämän edelle Billiray'n, erään aivan arvottoman jäsenen.

Kello yksi aamulla hajaantui neuvosto. „Nyt olemme heidät perinpohjin nolanneet ja mitä sanotte siitä tavasta, jolla minä olen asiaa hoitanut?“ — sanoi Felix Pyat ystävilleen, kun hän jätti puheenjohtajan paikan. Tämä jalo edustaja oli niin toimessa toveriensa nolaamiseksi, että hän unohti kokonaan virallisesti vahvistaa Issy'n linnotuksen luovuttamisen. Ja vielä samana iltana, kaksikymmentäkuusi tuntia antau-

tumisen jälkeen, antoi kaupungintalo naulata pormestarien talojen seinille julistuksen: „Ei ole totta, että kolmivärinen lippu liehuu Issy'n linnoituksessa. Versaillalaiset eivät ole sitä miehittäneet eivätkä tule sitä miehittämään.“ Tämä peruutus oli yhtä oivallinen kuin Trochu'n peruutus aikoinaan Bazaine'n suhteen.

Tämän myrskyn kestäessä kaupungintalolla antoi keskustoimikunta Rossel'in saapua ja moitti tätä iltapäivän julistuksesta ja sen tavattoman suuresta painoksesta. Hän puolustautui terävästi: „Se oli minun velvollisuuteni. Mitä suurempi vaara on, sitä tarkemmin on kansan siitä saatava tietoa.“ Hän ei kuitenkaan ollut tehnyt mitään sentapaista Moulin-Saquet'in hyökkäyksen aikana. Hänen mentyään pois neuvotteli toimikunta kauan. Eräs sanoi: „Me olemme hukassa elleme luo diktaturia.“ Tämä ajatus oli jo monta päivää työskennellyt useiden toimikunnan jäsenten aivoissa. Päätettiin nauramatta, että diktatori oli asetettava ja että Rossel oli oleva diktatorina. Eräs viisihenkinen lähetystö meni kaikella vakavuudella häntä etsimään. Hän tuli toimikuntaan, teeskenteli harkitsevansa ja sanoi viimein: „Se on liian myöhäistä. En ole enää edustaja. Olen jättänyt eronhakuni.“ Kun muutamat vastustivat häntä, oikasi hän heitä terävästi ja meni. Asunnossaan tapasi hän sota-asiain valiokunnan: Delescluze'n, Tridon'in, Avrial'in, Varlin'in ja Arnold'in, jotka juuri olivat tulleet.

Delescluze selitti heidän asiansa. Rossel kuunteli rauhallisesti ja sanoi sitten, että päätös oli väärä, mutta että hän alistuu siihen. Hän kuvasi sotilaallista asemaa, kaikellaisia kateellisuuksia, jotka alati olivat estäneet häntä, ja neuvoston heikkoutta: „Se ei ole“, sanoi hän, „ymmärtänyt käyttää hyväkseen keskustoimikuntaa eikä musertaa sitä sopivaan aikaan. Meidän apuneuvomme ovat aivan riittävät ja minä olen, mikäli minuun tulee, valmis ottamaan päälleni kaiken vastuunalaisuuden mutta sillä ehdolla, että minua tukee voimakas, riittävä mahti. En voisi ottaa vastuuta historian edessä muutamista välttämättömistä toimenpiteistä ilman Kommunin suostumusta ja kannatusta.“ Hän puhui kauan sillä selvällä ytimekkäällä puhetavallaan, joka jo kaksi kertaa oli neuvostossa voittanut hänen puolelleen hänen päättäväisimmät vastustajansa. Lähetystö, johon hänen perustelunsa sängen suuresti vaikuttivat, vetäytyi erääseen läheiseen huoneeseen. Delescluze selitti, ettei hän voi tehdä päätöstä Rossel'in vangitsemisesta, ennenkuin neuvosto oli kuullut tätä. Hänen toverinsa olivat samaa mieltä ja jättivät tämän entisen edustajan Avrial'in ja Johannard'in valvonnan alle, jotka veivät hänet seuraavana aamuna kaupungintalolle. Avrial jäi Rosselin kanssa etuhuoneeseen, sillä välin kun Johannard ilmotti heidän tulostaan neuvostolle.

Muutamat tahtoivat, että Rossel'ia oli kuultava. Useimmat kuitenkin, epäillen itseään ja peljäten, että hänen äänensä saisi neuvoston horju-

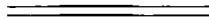
vaksi, väittivät tämän kuulustelun sotivan tasa-arvosuutta vastaan, ja vetosivat Cluseret'in esimerkkiin, joka oli vangittu häntä kuulematta — ikäänkuin yksi vääryys olisi toiselle puolustukseksi. Kieltäydyttiin päästämästä Rossel'ia sisään.

Neuvoston jäsen Ch. Gérardin lähti etuhuoneeseen. „Mitä on neuvosto päättänyt?“ — kysyi Avrial. — „Ei vielä mitään“ — vastasi Gérardin, joka kuitenkin tuli istunnosta. Ja kun hän huomasi eräällä pöydällä Avrial'in revolverin, sanoi hän Rossel'ille: „Teidän vartijananne täyttää velvollisuutensa omantunnontarkasti.“ — „Toivon, ettei tämä varokeino koske minua“ — vastasi Rossel vilkkaasti. „Muuten, kansalainen Avrial, annan teille kunniasananani sotilaana, etten tule karkaamaan.“

Avrial, joka oli perinpohjin väsynyt vartijatoimeensa, oli antanut pyytää neuvostolta, että hänet siitä vapautettaisiin. Kun hän ei saanut mitään vastausta, luuli hän voivansa jättää vankinsa erään yleisen turvallisuuden valiokunnan jäsenen huostaan — sillä Ch. Gérardin ei ollut vielä päässyt vapaaksi velvollisuuksistaan — ja lähti neuvostoon. Kun hän tuli takasin olivat Rossel ja Ch. Gérardin kadonneet. Tuo nuori mies oli karpän tavoin kadonnut tästä kansalaissodasta, johon hän har-kitsemattomasti oli sekaantunut.

Voi kuvitella mielessään miten Pyat sätti pakenijaa haukkumasanoilla. Uusi toimikunta, jolle juuri oli ilmotettu kahdesta salaliitosta, julkasi epätoivoisen julistuksen: „Petos on tunkeutunut meidän riveihimme. Iissy'n linnotuksen luovuttaminen, sen henkilön, joka sen luovutti, hävyttöniässä julistuksessa tiedoksiantama, oli ainoastaan ensi näytös draamassa. Sisäinen monarkistinen kapina yhteydessä erään meidän porttiemme antautumisen kanssa, oli seuraava. Kaikki tämän hämärän liiton langat ovat tällä hetkellä meidän käsissämme. Suurin osa syllisistä on vangittu. — Olkoot kaikki silmät avoinna, kaikki käsivarret varustettuina petturien musertamiseksi.“

Tämä oli tunteellinen purkaus, kun sensijaan olisi tarvittu kylmä-verisyyttä ja päättäväisyyttä. Oli myöskin omituista komeilemista, että komitea väitti „vanginneensa suurimman osan syllisistä“ sekä pitävänsä käsissään „kaikkia tämän hämärän liiton lankoja“.



KAHDESKYMMENESTOINEN LUKU.

SALALIITOT KOMMUNIA VASTAAN.

Kommuni oli nähnyt syntyvän kokonaisen joukon ammattimaisia salaliittoihin kiihottajia, porttien luovuttajia ja salaliittoneuvottelijoita. Ne olivat halpamaisia pelaajia, jotka jo polisin varjokin olisi ajanut pakosalle ja joiden koko voima oli polisilaitoksen heikkoudessa ja valio-kuntien huolimattomuudessa. Niitä koskevat asiakirjat eivät ole vielä kokonaan tuleet päivän valoon Versailles'in virastoista, mutta ne ovat itse paljon julkasseet, paljon puhuneet toisiaan vastaan ja monen yksityis-tiedonannon nojalla sekä myöskin maanpaon kautta, joka niin paljon hämärää selvittää, voimme heittää silmäyksen heidän siistiin ammattiinsa.

Maaliskuun lopusta alkaen nytkivät he kaikkia Versailles'in ministerejä tarjoutumalla muutamasta pennistä luovuttamaan portit tai ottamaan neuvoston jäsenet vangiksi. Heidät otettiin vähitellen palvelukseen. Pääesikunnan översti Corbin'ille annettiin tehtäväksi järjestää kaikki Pariisiin jääneet uskolliset kansalliskaartilaiset. Erään taantumuksellisen pataljonan komentaja, Charpentier, entinen aliupseeri St. Cyr'istä, tarjosi hänelle palvelustaan, otettiin vastaan ja esitti apulaisiksi muutamia tovereitaan, kuten Durouchoux'in, Demay'n ja Gallimard'in. He saivat käskyn hankkia miehiä salaisiin pataljoniin, jotka sinä päivänä, jolloin yleinen hyökkäys tulisi vetämään kaikki liittoutuneet valleille, tulisivat miehittämään kaikki strategiset kohdat kaupungin sisässä. Eräs meriupseeri, nimeltä Domalain, tarjoutui samalla hetkellä miehittämään Montmartre'n kaupungintalon, Vendôme-torin ja sotatarpeiden hankintaviraston muutamilla tuhansilla vapaaehtoisilla, jotka hän ilmotti olevan saatavissa. Hänet saatettiin yhteyteen Charpentier'in kanssa.

He liikkuivat kovasti, keräsivät hämmästyttävän paljon ihmisiä julki-siin olutkapakoihin ja ilmottivat pian komentavansa 6,000 miestä ja 150 työvälineillä varustettua tykkimiestä kanuunain naulaamista varten. Kaikki nämä urhoolliset odottivat vaan merkkiä, ja kun tarvittiin rahaa heidän intonsa lieventämiseksi, saivat Charpentier-Domalain Durouchoux'in välityksellä useampia satojatuhansia frangeja valtion kassasta.

Huhtikuun lopulla saivat he Mère de Beaufond'issa, entisessä meri-upseerissa ja Cayenne'n väliaikaisessa kuvernörissä vaarallisen kilpailijan. Porvarien värväämisen sijaan, jonka ajatuksen hän selitti naurettavaksi, ehdotti Beaufond heikonnettavaksi vastustusta taitavien kätyrien kautta, joiden tuli kehottaa luopumiseen ja saattaa hommat pois ladultaan. Hänen suunnitelmansa, joka oli kokonaan herra Thiers'in mielen mukainen, sai Versaillesssa osakseen kannatusta, ja hän sai valtakirjan. Hän etsi avukseen vielä kaksi päättäväistä miestä, Laroque'n, erään pankkivirkamiehen ja Lasnier'in, entisen upseerin Schölcher'in legioonasta.

Ministeristöllä oli vielä muita vainukoiria: elsassilainen Aronshonn, sodan aikana erään vapaajoukon översti, jonka kuitenkin hänen toverinsa, jotka olivat saaneet hänet kiinni varkaudesta Tours'issa, olivat työntäneet syrjään; Franzini, jonka Englanti myöhemmin luovutti ja joka tuomittiin kavaltajana; Barral de Montaud, joka esiintyi hävyttömästi sotaministeriössä ja pääsi hävyttömyydellään niin pitkälle, että hänet nimitettiin 7:n legionan päälliköksi; apotti Cellini, jota herra Jules Simon suojeli. Jällellä ovat vielä ne, jotka olivat salaliittolaisia jalomieli-syydestä, suuret miehet, Kommunin hylkimät kenraalit Lullier, du Bisson, Ganier d'Abin. Nämä kunnan tasavaltalaiset eivät voineet sietää sitä, että Kommuni hävitti tasavallan. Kun he ottivat vastaan rahaa Versaillessta, tapahtui se yksinomaan Parisin ja tasavaltalaisen puolueen pelastamiseksi kaupungintalon miesten vaikutukselta. He tahtoivat tosin syöstä Kommunin perikatoon, mutta ei mitenkään kavaltaa!

Eräs Brière de St. Lagier laati yhteiskertomuksia kaikista näistä kunnan miehistä ja herra Thiers'in sihteeri, Troncin-Dumersan, joka kolme vuotta myöhemmin tuomittiin kavaltajana, oli välittäjänä Parisin ja Versailles'in välillä, toi maksut, valvoi miehiään ja piti käsissään kaikkien näiden salaliittojen nyörejä, jotka useinkaan eivät tienneet mitään toisistaan.

Siitä johtuivat alituiset yhteentörmäykset. Nämä kulkurit ilmiantoivat toisiaan. Brière de St. Lagier kirjotti: „Pyydän sisäasiain ministeriä antamaan valvoa herra Mère de Beaufondia. Epäilen kovasti hänen olevan bonapartisti. Saamansa rahat on hän käyttänyt suurimmaksi osaksi velkainsa maksamiseen.“ Sensijaan sanoo eräs toinen raportti: „Herrat Domalain, Charpentier ja Brière ovat minusta epäilyttäviä. He ovat usein Peters'in luona, ja sensijaan että he työskentelisivät suuren vapautusasian hyväksi, matkivat he Pantagrueliä. Heitä pidetään orleanisteina.“¹⁾

¹⁾ Kaikki ne kertomukset, jotka esitän tai joihin nojaan, ovat jäljennetyt painamatomista alkuperäisistä kirjeistä.

Toimeliain näistä yrittelijöistä, Beaufond, solmi lopulta suhteita översti Henry Prodhomme'n pääesikunnan, Vinot'in komentaman sotakoulun sekä sotaministeriön kanssa, missä viimeainutussa tykistön päällikkö Guyet saattoi varastot epäjärjestykseen. Hänen kätyrinsä Lasnier ja Laroques johtivat erästä Muley'tä, joka, senjälkeen kun hän petoksen kautta oli saavuttanut keskustoimikunnan kannatuksen, valittiin päälliköksi 17:een legionaan, jonka hän osaksi sai lamaannustilaan. Eräs tykistöupseeri, kapteeni Piguier, jonka ministeristö oli asettanut heidän käytettäväkseen, kavalsi katusulkujen suunnitelman, ja eräs heistä voi kirjottaa 8 päivänä toukokuuta: „Ei ole varattu ensinkään tykkeitä; armeija voi astua sisään torvien soidessa. Kauhea sekasorto vallitsee eri hallinnonhaaroissa.“ Usein he ilmottivat olevansa ystäviä ja hankkivat siten taitavasti tietoja. Virkailijain varomattomuus helpotti heidän toimintaansa aika tavalla. Pääesikunnan upseerit, virkojen ylihoitajat, jotka tahtoivat näyttää tärkeitä, käsittelivät mitä arveluttavimpia asioita bulevardikahviloissa, jotka olivat täynnään urkkijoita. Cournet, joka oli Rigault'in jälkeläinen polisiprefekturissa, oli tosin tiukempi, mutta ei kuitenkaan huolehtinut paremmin yleisestä turvallisuudesta. Lullier, joka oli kaksi kertaa vangittu, ja yhä uudestaan pääsi pakenemaan, puhui julkisesti kahviloissa, että hän tulisi lakasemaan Kommunion pois maan päältä. Troncin-Dumersan, joka jo kaksikymmentä vuotta oli tunnettu sisäasiain ministeriön polisikätyrinä, kuljeskeli julkisesti bulevardeilla ja piti tarkastusta väkensä suhteen. Urakoitsijat, joille Montmartre'n linnottaminen oli annettu tehtäväksi, keksivät joka päivä uusia verukkeita, joilla viivyttivät töiden alkamista. Bréa'n kirkko pysyi koskemattomana. Se urakoitsija, joka oli ottanut hajottaakseen sovitusmuistopatsaan, osasi venyttää asiaa joukkojen sisäänmarssimiseen saakka. Ainoastaan sattuma sai päivän valoon käsivarsiside-salaliiton, ja Dombrowski'n uskollisuutta sai kiittää Baysset'in salaliiton ilmitulemisesta.

Tämä liikemies oli saapunut Versailles'iin ehdottaakseen ministerille erästä muonitus-afääriä. Kun hänet syrjäytettiin, veti hän toisen asian taskustaan, tarjoutuen lahjomaan Dombrowski'n. Amiraali Saisset'in kehottamana, joka yhä pysyi yhtä hulluna, pani hän yrityksensä alulle, keräsi itselleen tovereita, 20,000 frangia pikkukustannuksia varten ja lupasi Hutzinger'in, erään Dombrowski'n adjutanttin kanssa vakoilla salaliittolaisia Lontoossa. Baysset sanoi tälle, että Versailles tulisi antamaan Dombrowski'lle yhden miljonan, jos kenraali tahtois luopua porteista, joita hän vartioi. Dombrowski ilmotti heti asian yleisen turvallisuuden valiokunnalle ja ehdotti sille, että yksi tahi kaksi versaillelaista armeijaosastoa laskettaisiin sisään ja sitte varalle asetetuilla pataljonilla tuho-taisiin. Valiokunta ei tahtonut antautua vaaran alaiseksi, mutta käski Dombrowski'ä jatkamaan kaupanhierontaa. Hutzinger seurasi Baysset'ia

Versailles'iin, etsi käsiinsä Saisset'in, joka tarjosi itsensä vakuudeksi Dömbrowski'lle annettujen lupausten täyttämistä. Jopa amiraalin piti eräänä sovittuna iltana mennä salaa Vendôme-torille, ja yleisen turvallisuuden valiokunta, joka tästä tiesi, oli jo valmistautunut vangitsemaan hänet, kun Barthélemy St. Hilaire sai hänet tästä uudesta typeryydestä luopumaan.

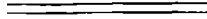
Herra Thiers luopui nyt vähitellen toivomasta yllätyksen menestymistä. Tämä toivo oli toukokuun ensimmäisistä päivistä alkaen ollut hänen keppihevossensa. Erään oikeudenpalvelijan uskollisuuteen, joka lupasi ystävänsä Laporten, 16 legionan päällikön kautta luovuttaa Dauphine'n portin, oli herra Thiers, Mac Mahonin ja armeijan vastustelemisistä huolimatta rakentanut kokonaisen suunnitelman. Yöllä toukokuun 3 päivää vastaan komennettiin koko aseissa oleva armeija sekä joukko reserviä jalkeille. Kenraali Thiers pystytti Sèvres'issä yöleirinsä. Keskiyöllä olivat joukot sijoitettuina Boulognen metsän sisäisen järven edustalle, ja sulettuja portteja tarkasteltiin jännityksellä. Erään taantumuksellisen komppanian, joka Passy'ssä oli muodostunut Wéry'n, erään 38:n pataljonan upseerin käskynalaisena, oli määrä ne avata. Mutta nämä nerokkaat salaliittolaiset olivat laiminlyöneet ilmottaa Lavigne'lle asiasta. Kun ei se komppania, jonka oli määrä astua vartioimaan toisen tilalle, saanut mitään käskyä ylemmältä päälliköltään, pelkäsi se ansaa ja kieltäytyi palveluksesta. Uskollista vartijastoa ei siten päästetty vapaaksi. Päivän koittaessa palasivat sotajoukot takasin leiriinsä menetettyään useampia tunteja. Kaksi päivää senjälkeen vangittiin Laporte, mutta hänet päästettiin liian pian vapaaksi.

Beaufond teki saman ehdotuksen kuin oikeudenpalvelija ja takasi Auteuil ja Dauphine-porttien luovuttamisen 12 ja 13 päivän välisenä yönä. Herra Thiers meni vielä kerran ansaan ja lähetti kokonaisen varaston muurinsärkijöitä. Useampia osastoja lähetettiin Point du Jour'iin ja armeija oli valmis niitä seuraamaan. Mutta viime hetkellä menivät salaliittolaisten syvät laskelmat karille ja samoin kuin 3 päivänä täytyi armeijan palata ilman laakeria takasin. Tämä yritys oli tullut yleisen turvallisuuden valiokunnan tietoon, jolle ensimmäinen yritys oli jäänyt salaiseksi.

Lasnier vangittiin toisena päivänä. Valiokunta oli ottanut takavarikkoon ne kolmiväriset käsivarsisiteet, joita kansalliskaartilaisien oli kannettava sotaväen sisäänmarssiessa. Rouva Legros, joka niitä valmisti, ei maksanut työntekijätärilleen palkkaa. Eräs heistä tuli kaupungintalolle siinä uskossa, että hän teki työtä Kommunin hyväksi ja vaati palkkaansa. Legros'in luona toimitetut tutkimukset johtivat Beaufond'in ja hänen kanssasyylisensä jäljille. Beaufond'in ja Laroque'n onnistui piilottaautua, Troncin-Dumersan pääsi Versailles'iin, Charpentier pysyi

aseman herrana. Corbin vaati häntä järjestämään joukkonsa tusinottain ja sadottain, ja ehdotteli hänelle kokonaista suunnitelmaa kaupungintalon valloitusta varten joukkojen marssiessa sisään. Charpentier ei antanut häiritä itseään, hän puhui päivittäin uusista valloituksista, puhui 20,000 rekrytistä, vaati dynamiittia talojen ilmaan räjähdyttämiseksi ja kulutti Pantagruel'in tapaan ne tuntuvat summat, joita Durouchoux hänelle antoi.

Lyhyesti sanoen, ei kaikille salaliittolaisille onnistunut luovuttaa ainoatakaan porttia, mutta he vaikuttivat suuresti siihen, että kaikki joutui pysähdyksiin. Kuitenkin täytyy heidän raporttejaan lukea epäillen, sillä he kertoilivat usein keksityistä menestyksistä, tehdäkseen oikeuteiksi niiden useampien satojen tuhansien käyttämisen, jotka he olivat taskuihinsa ammentaneet.



KAHDESKYMMENESKOLMAS LUKU.

Kanuunoilla ja politikalla olemme me vallottaneet Parisin.

Herra Thiers, tutkimus maaliskuun
18 päivän johdosta.

HERRA THIERS'IN POLITIKA MAASEUTUUN NÄHDEN. ÄÄRIMÄINEN VASEMMISTO LUOVUTTAA PARISIN.

Kuka on suurin salaliittolainen Parisia vastaan! Äärimäinen vasemmisto.

Mitä oli herra Thiers'illä maaliskuun 19 päivänä jälellä Ranskan hallitsemiseksi? Hänellä ei ollut sotajoukkoa, ei tykkejä, eikä suuria kaupunkeja. Nämä taasen omistivat aseita, niiden työväestö oli kuohumistilassa. Jos pikkuporvaristo, joka kulettaa maaseudulle pääkaupungin vallankumouksen, liittyy mukaan liikkeeseen ja seuraa sisartaan Parisia, ei herra Thiers voi sitä vastaan asettaa mitään todellista hallitusta. Mitä keinoja käyttää porvariston johtaja pysyäkseen edelleen pystyssä, pidättääkseen maaseutua ja saadakseen sen antamaan sotilaita ja tykkejä Parisin kukistamiseksi? Yhtä sanaa ja kourallista miehiä. Tämän sanan nimi on „tasavalta“ ja miehet ovat tasavaltalaisen puolueen tunnustettuja johtajia.

Avatkoot vaan kovapäiset suurtilalliset suunsa kuullessaan pelkän sanan „tasavalta“ ja kieltäytykööt ottamasta sitä julistuksiinsa. Herra Thiers on liian hiottu pää: hän ottaa suunsa täyteen ja äänestyksiä eduskunnassa väännellen¹⁾ antaa hän sen tunnussanaksi²⁾. Ensimmäisistä mellakoista alkaen toistavat kaikki hänen palvelijansa maaseudulla lak-

1) 23 päivänä sähkötti Pieard Aix'in yliprokuratorille: „Tasavalta on eilen uudelleen vahvistettu eduskunnan julistuksen kautta.“ Se oli sama julistus, jota eduskunta ei suostunut lopettamaan sanoilla „Eläköön tasavalta!“

2) Samana päivänä — se oli Marseille'n kapinan päivä — sähkötti Dufaure samalle yliprokuratorille: „Lukekaa nimitys „Ranskan tasavalta“ joka sähkösanoman alussa, minkä minä teille lähetän.“

kaamatta säettä: „Me puolustamme tasavaltaa kapinallisia vastaan.“¹⁾

Tämä jo oli jotakin. Mutta suurtilallisten äänestykset ja herra Thiers'in entisyys sotivat vastoin tällaisia vakuutuksia. Entiset sankarit Parisin puolustuksen ajoilta eivät enää tarjonneet maaseutulaisillekaan mitään riittävää vakuutta. Tämän tunki herra Thiers ja hän valikoi puhtaimmat puhtaista, vanhat asian puolesta taistelijat, jotka olivat jälleen palanneet maanpaosta. Heidän maineensa oli maaseudun demokratien mielissä vielä vähentymätön. Herra Thiers toi heidät luokseen etuhuoneeseen, sanoi heille, että heillä oli isänmaan kohtalo käsissään, imarteli heidän ukkomaista itserakkauttaan ja sai heidät niin mainiosti mukaansa, että hän voi käyttää heitä kilpenään aina 23 päivästä alkaen. Kun maaseudun pikkuporvariston tasavaltalaiset näkivät syvämielteen ajattelijan Louis Blanc'in, nerokkaan Schölcherin ja mainioimpain harmaapartaisten radikalien rientävän Versailles'iin ja haukkuvan keskus-toimikuntaa, sillä välin kun he itse eivät saaneet ohjelmaa eivätkä puhujia, jotka olisivat pystyneet todistelemaan, kääntyivät he pois liikkeestä ja antoivat työläisten sytyttämän soihdun sammua.

Huhtikuun 3 päivän tykit saivat heidät vähän hereille. 5 päivänä puhui Lille'n kunnallisneuvosto, johon kuului tasavaltalaisia kuuluisuuksia, sovinnosta, ja kehotti herra Thiers'iä vahvistamaan tasavaltaa. Lyon'in neuvosto laati samantapaisen adressin, St. Omer lähetti lähettiläitä Versailles'iin, Troyes selitti liittyvänsä mielessään ja sydämessään niihin sankarillisiin kansalaisiin, jotka taistelivat tasavaltalaisen vakauksen puolesta. Mâcon vaati hallitusta ja eduskuntaa tekemään taistelusta lopun tunnustamalla tasavaltalaiset laitokset. Drôme, Var, Vaucluse, Ardèche, Loire, Savoyen, Hérault, Gers, itäiset Pyreneat, yhteensä kaksikymmentä departementtia, lähettivät samanlaisia adressia. Rouenin työläiset selittivät liittyvänsä Kommuniin, Havren työläiset, porvaristavasavaltalaisten hylkääminä, perustivat riippumattoman ryhmän. 16 päivänä kulki Grenoble'ssa kuusisataa miestä, vaimoa ja lasta asemalle estämään joukkojen ja muonavaunujen lähtöä Versailles'iin. 18 päivänä pantiin Nimes'issä toimeen mielenosotus, kulettiin punanen lippu etunenässä kaupungin läpi ja huudettiin: „Eläköön Kommuni! Eläköön Parisi! Alas Versailles! 16, 17 ja 18 päivänä syntyi levottomuuksia Bordeaux'issa. Polisikäytyrejä pantiin kiinni, upseereja annettiin selkään, jalkaväenkasarmia pommitettiin kivillä ja kansa huusi: „Eläköön Parisi! Kuolema pettureille!“ Liike veti mukanaan myöskin maataviljelevät luokat. Saincoin'issa, Cher'issä, Cherité-sur-Loire'ssa, Pouilly'ssä, Nièvressä kanneskelivat

¹⁾ Minulla on parikymmentä kuvernörien tai maistratien julistuksia hallussani. Ne ovat siinä suhteessa samanlaisia.

aseistetut kansalliskaartilaiset punasta lippua. Cosne seurasi 18 päivänä, Fleury-sur-Loire 19:nä. Punanen lippu liehui pysyväisesti Ariégessä, Foix'issa pidätettiin kanuunat, Varilhes'issa yritettiin saattaa muonavaunut pois raiteilta, Perigueuxi'ssa valtasivat ratatyömiehet kuularuiskut.

15 päivänä tuli viisi edustajaa Lyon'in kunnallisneuvostosta herra Thiers'in luo. Hän vakuutti alttiuttaan tasavaltaa kohtaan ja vannoi, ettei eduskunnasta tulisi mikään perustuslakia säätävä. Kun hän valitsi virkamiehensä ulkopuolelta tasavaltalaisten rivejä, niin tapahtui se itse tasavallan etua silmällä pitäen, kaikkien puolueiden säästämiseksi. Hän puolusti heitä kaupungintalonmiehiä, heidän pahimpia vihollisiaan vastaan, sanoi hän. Edustajat voisivat itse tulla siitä vakuutetuiksi Pariisissa, hän oli täysin valmis antamaan heille passeja. Jos muuten Lyon suvaitsi liikkua, niin oli hänellä täällä 30,000 miestä varalta sen kivistämiseksi¹⁾. Tämä oli hänen tavallinen puheensa. Kaikille edustajille antoi hän tämän vastauksen avomielisellä naamalla ja teeskentelemällä luottavaisuutta, joka kokonaan sai valtaansa maaseudun ihmiset.

Presidentin luota menivät he äärimäisen vasemmiston valojen, Louis Blanc'in, Schölcher'in, Adam'in ja toisten kuuluisain demokratien luo, jotka vahvistivat herra Thiers'in vastauksen. Nämä herrat tahtoivat kernaasti myöntää, että Parisin ajama asia oli oikea, mutta he selittivät sen olevan huonosti johdetun, väärinkäsitetyn ja roistomaiseen taisteluun sotketun. Jos Parisista oli tehtävä ruumis, niin tahtoivat he katsoa mitä voivat tehdä. Tilapääpolitiikka ei ole eilispäivän lapsi. Se tuli maailmaan maaliskuun 19 päivänä 1871, sillä oli kummina Louis Blanc & Kump. ja se kastettiin kolmenkymmentuhannen parisiilaisen verellä.

„Kenen kanssa olisi sitte Pariisissa neuvoteltava?“ — kysyi Louis Blanc. „Ne miehet jotka siellä riitelevät herruudesta, ovat intoilijoita, tyhmyreitä tai lurjuksia, puhumattakaan bonapartisteista tai preussiläisistä juonittelijoista.“ Kaikki nämä radikalit löivät rintoihinsa. „Emmekö me sitte olisi Pariisissa, jos Parisi olisi oikeassa. Lähettiläiden enemmistö — asianajajia, tohtoria, liikemiehiä, jotka olivat kasvaneet kuuluisain nimien kunnioittamisessa ja nyt lisäksi kuulivat nuorienkin puhuvan apostolien tavalla — palasi takasin maaseudulle ja saarnasi siellä mitä vasemmisto oli heille saarnannut: Kommunista oli luovuttava tasavallan pelastamiseksi. Pieni joukko tunkeutui aina Pariisiin saakka. Mutta kun he näkivät riittäisyydet kaupungintalolla, kun heidät ottivat usein

¹⁾ Hän tunnusti tämän viekkautensa eräässä puheessaan Bordeaux'issa vuonna 1875: „Olisin yhdessä armeijan päämiesten kanssa voinut saada kokoon 150,000 miestä, mutta vaikka tämä joukko olisikin riittänyt Parisin riistämiseksi Kommunilta, ei se ollut kuitenkaan tarpeeksi suuri Ranskan suurten kaupunkien kurissa pitämiseksi, jotka olivat suuresti huolissaan tasavallan säilyttämisestä ja tiedustelivat minulta epäluuloisina ja kiihottuneina taistelimme kohtaan yksinvaltiuden puolesta.

vastaan ihmiset, jotka eivät kyenneet pukemaan ajatuksiaan sanoiksi, kun heitä Felix Pyat uhkasi „Vengeur“-lehdessä, palasivat he takasin varmasti vakuutettuina, ettei tästä epäjärjestyksestä mitään syntyisi. Kun he jälleen palasivat Versailles'in kautta riemuitsivat vasemmiston edustajat: „No mitä me teille sanoimme?“ Martin Bernard'ia myöten ei ollut ainoatakaan, joka ei olisi johtanut valitsijoitaan harhaan.

Parisissa eivät monet voineet uskoa vasemmiston heitä niin täydellisesti pettävän ja vannottivat heitä vielä. „Mitä teette te Versailles'sa, jos Versailles antaa pommittaa Parisin?“ kysyi eräs adressi huhtikuun lopulla. „Mitä osaa voitte te näytellä semmosten toverien joukossa, jotka murhaavat valitsijoitanne? Jos te välttämättä tahdotte elää Parisin vihollisten keskuudessa, niin alkää edes vaikenemiseen kautta tehkö itseänne kanssasyllisiksi. — Kuinka? Te annatte herra Thiers'in kirjottaa departementteihin: „Kapinalliset tyhjentävät huomattavimpia taloja Parisissa myydäkseen irtaimiston“, ettekä te nouse puhujalavalle panaksenne vastalauseita? — Kuinka? Koko bonapartisti- ja suurtillissanomalehdistö saattaa työntää departementit täyteen mitä turmiollisimpia kirjoituksia, joissa väitetään että Parisissa ovat murha, väkivalta ja varkaus päiväjärjestyksessä, ja te vaan vaikenette? — Kuinka? Herra Thiers väittää, etteivät hänen santarminsa murhaa vankeja. Teille eivät nämä pöyristyttävät telotukset saata olla tuntemattomia ja te vaikenette! Nouskaa lavalle, julistakaa departementeille totuus, jonka Kommunin viholliset niin huolellisesti salaavat. — Mutta ovatko meidän vihollisemme todella teidänkin vihollisianne?“

Hyödytön kehotus, jonka vasemmiston pelkuruus ymmärsi kiertää. Louis Blanc puhui Tartuffe'n tavoin: „Voi sinuas kansalaissota! Kammottava taistelu! Tykit jyskyvät! Tapetaan, kuollaan ja ne eduskunnan jäsenet, jotka kernaasti antaisivat elämänsä nähdäkseen tämän verisen kysymyksen rauhallisella tavalla ratkastuksi, ovat tuomitut siihen rangastukseen, etteivät voi tehdä ainoatakaan liikettä, ei päästää huutoa, ei sanoa sana!“ Ranskalaisen eduskunnan synnystä saakka ei oltu nähty hävettävämpää vasemmistoa. Lyönnit, solvaukset ja vangittujen syljeskeleminen eivät voineet näiltä kurjilta parisilaisilta edustajilta saada osakseen mitään vastalauseita. Eräs ainoa, Tolain, vaati selitystä Belle-Epine'n murhan johdosta. Louis Blanc, Schölcher, Adam, Greppo, Langlois, Brisson, Gérontes ja Scavins katselivat tekopyhinä, miten heidän valitsijoitaan murhattiin ja uneksivat samalla tulevasta uudestaanvalitsemisestaan, sillä he tiesivät miten helposti Parisi unohtaa.

Heidän solvauksensa voivat kyllä tukahuttaa liikkeen, mutta ei maa-seudun sielunhätää. Sydämessään, koko tahdollaan olivat Ranskan työläiset Parisin puolella. Rautatiepalvelijat puhuttelivat sotilaita näiden läpimatkustaessa ja vannottivat heitä olemaan aseisiin tarttumatta; viral-

liset julistukset revittiin pois yöaikaan. Suurimmat seudut lähettivät adressejaan sadottain. Kaikki tasavaltalaiset sanomalehdet vaativat rauhaa, etsivät keinoja sovinnon aikaansaamiseksi Parisin ja Versailles'in välillä. Kiihottuminen tuli pysyväksi. Herra Thiers lähetti liikkeelle Dufauren, tämän nykyaikaisen porvariston pyövelinrengin, erään sen halpamaisinten tekojen vihatuimmista toimeenpanijoista. Hän terotti prokuratoriensa mieliin, että näiden oli vainottava kaikkia kirjailijoita, jotka puolustivat Kommunia, „tätä ulkomaalaisten ja irtipäästettyjen kuritushuonealaisten itselleen anastamaa diktatoria, jonka herruuden tunnusmerkkinä ovat yölliset asetetut sisäänmurtautumiset yksityisiin taloihin“, ja tyynnyttävä välittäjiä, „jotka kehottavat eduskuntaa ojentamaan jalon kätensä vihollisensa verellä tahrattua kättä vastaanottamaan.“ Versailles toivoi kunnallisvaalien aikana, jotka tapahtuivat huhtikuun 30 päivänä, voivansa levittää kauhua.

Näissä vaaleissa voittivat tasavaltalaiset kaikkialla. Maaseutu, joka vuonna 1848 ja vuoden 1849 vaaleissa oli noussut Parisia vastaan, ei vuonna 1871 lähettänyt sataakaan vapaaehtosta ja tahtoi taistella ainoastaan eduskuntaa vastaan. Thiers'issä (Puy de Dome'ssa) valtasi kansa kaupungintalon, istutti punasen lipun sen harjalle ja vallotti sähkösanomatöimiston. Souppes'issa, Nemours'issa, Château-Landon'issa ja Fontainebleau'n arrondissementissa puhkesi levottomuuksia. Dordives'issa (Loiret) istuttivat kommunardit poppelipuun pormestarin viraston edustalle ja panivat siihen punasen lipun liehumaan. Montargis'issa pystyttivät he punasen lipun, naulasivat Kommunin kehotuksen kyliin ja pakottivat erään asianajajan, joka aikoi repäistä julistuksen pois, polvillaan pyytämään armoa. Coulommiers'issa (Seine et Marne) pidettiin mielenosotuksia huutojen „Eläköön tasavalta! Eläköön Kommuni!“ kaikuessa.

Lyon nousi kapinaan. Kolmivärinen lippu vallitsi siellä maaliskuun 24 päivästä alkaen, lukuunottamatta Guillotiërea, missä kansa piti pystyssä oman lippunsa. Neuvosto oli kaupungintaloon palattuaan vaatinut Parisin oikeuksien tunnustamista, perustuslakia säättävän kokouksen valitsemista ja nimittänyt Bourras'in, erään entisen upseerin, kansalliskaartin päälliköksi. Sillä välin kun tämä lisäsi Thiers'ille lähettämänsä adressien luvun kaksinkertaseksi, alkoi kansalliskaarti uudelleen liikkua. Se esitti kunnallisvaltuustolle ohjelman, jota tämä kuitenkin kieltäytyi julkisesti tunnustamasta. Versailles'iin lähetettyjen edustajain epäonnistuminen lisäsi katkeruutta. Kun kunnalliset vaalit kuulutettiin 30 päiväksi, väitti vallankumouksellinen aines, että eduskunnan hyväksymä laki oli pätemätön, koska eduskunnalla ei ollut lakiasäättävän kokouksen oikeuksia. Kaksi Parisista tullutta lähettiä vaati pormestari Hénon'ia lykkäämään vaalit, ja eräs syyskuun 28 päivän kahakan osanottajista, Gaspard Blanc

ilmestyi taas näyttämölle. Radikalit, jotka kaikkialla vainuavat bona-partismia, ovat tästä henkilöstä pitäneet kovaa ääntä, mutta hän oli siihen aikaan vaan löylynlyömä, ja otti keisarillisen livrean vasta maanpaossa päälleen. 27 päivänä päätettiin suuressa yleisessä kokouksessa Brotteaux'issa olla ottamatta osaa vaaleihin. Kaikki Guillotière'n komiteat seurasivat esimerkkiä ja 29 päivänä päätettiin julkisessa istunnossa vastustaa vaalia.

30 päivänä, vaalipäivänä, rummutetaan Guillotière'ssä kello kuudesta saakka aamulla kenraalimarssia. Asetetut kansalaiset ottavat uurnan pois ja asettavat vahdit salin ovelle. Seinälle ripustetaan julistus: „Lyon'in kaupunki ei voi enää antaa kuristaa sisartaan, urhoollista Parisia. — Lyonin vallankumoukselliset ovat yksimielisesti asettaneet väliaikaisen toimikunnan. Sen jäsenet ovat vakavasti päättäneet, että ennenkun luopuvat voitosta, muuttavat he soraläjäksi kaupungin, joka on niin pelkuri, että se antaa murhata Parisin ja tasavallan.“ Pormestarin tori täytyy kiihottuneesta väkijoukosta. Pormestari Crestin ja hänen apulaisensa, jotka tahtovat käydä välittämään, eivät saa ääntään kuuluviin, vallankumouksellinen komitea asettuu pormestarin virastoon.

Bourras lähettää Guillotière'n komentajalle käskyn koota pataljonansa. Ne asettuvat kello kahden aikaan Cours de Brosses'ille. Suuri joukko kaartilaisia paheksuu liikettä, mutta kukaan ei halua taistella Versailles'in puolesta. Joukko ympäröi heidät ja he hajottivat lopulta rivinsä. Sata miestä kapteeninsa komentamana asettaa pormestarin viraston harjalle punasen lipun. Etsitään pormestari käsiin ja komitea kehottaa häntä liittymään liikkeeseen. Hän kieltäytyy samoin kuin hän oli kieltäytynyt maaliskuun 22 päivänä. Äkkiä kuullaan tykkien jyskettä.

Hénon ja kunnallisvaltuusto olisivat, samoin kuin edellisessä kuussa, olleet odottavan menettelytavan kannalla. Valentin ja Crouzat uneksivat Espivent'istä. Kello 5 aikaan kulkee 38:s linjarykmentti Guillotière'n sillan ylitse. Joukko tunkeutuu sotilasrivien väliin ja vannottaa niitä olemaan ampumatta. Upseerit näkevät olevansa pakotettuja viemään joukkonsa takasin kasarmiin. Sillävälän varustautuu Guillotière. Suuri katusulku, joka ulottuu Nouveau Monde'n myymälöistä aina pormestarin talon nurkkaukseen, sulkee Grand Rue-kadun, toinen kohooa Trois-Rois-kadulle mentäessä ja kolmas Chabrol-kadulla.

Kello puoli seitsemän lähtee 38:s rykmentti kasarmistaan, tällä kertaa jääkäripataljonan ympäröimänä. Valentin, Crouzat ja Andrieux, tasavallan prokuratorit marssivat edellä. Pormestarin viraston edustalla luetaan kehotukset. Laukaukset vastaavat, prefekti haavottuu. Ratsuväki puhdistaa Cours de Brosses'in ja Pormestari-torin, kaksi tykkiä avaa tulen rakennusta vastaan. Ovet hajoovat pian raunioiksi, varusväki vetäytyy takasin. Joukot tunkeutuvat sisään lyötyään maahan etuvartijan, joka

viimeiseen saakka oli tahtonut säilyttää paikkansa. Kerrotaan, että eräs versaillelainen upseeri olisi tappanut viisi kapinallista, jotka sisällä tavattiin.

Taistelu jatkui vielä osan yötäkin lähikaduilla. Sotilaat tappoivat pimeään eksyttämänä sadottain omaakin väkeään. Kommunardien menetys oli vähäempi. Kello 3 aamulla oli kaikki lopussa.

Croix-Rousse'ssa olivat muutamat kansalaiset hyökänneet pormestarin virastoon ja hävittäneet uurnat. Guillotièrè'n tappio teki pian heidän vastarinnastaan lopun.

Versaillelaiset käyttivät voittoa riistääkseen aseet Guillotièrè'n pataljonilta, mutta väestö ei tahtonut liittyä voittajiin. Muutamia monarkisteja oli valittu edellisenä päivänä. Heidät pakotettiin alistumaan toisen äänestyksen alaksi, koska jokainen piti 30 päivän vaaleja pätemättöminä. Ei ketään niistä valittu uudestaan. Kiihottaminen Parisin hyväksi jatkui edelleen.

Nämä uudelleen valitut tasavaltalaiset neuvoston jäsenet voivat säätää lakia versailleilaisille. Edistysmielinen sanomalehdistö rohkasi heitä. Bordeaux'issa ilmestyvälle „Tribune“-lehdelle kuuluu kunnia siitä, että se ensinnä ehdotti kaikkien Ranskan kaupunkien yhteistä kongressia kansalaissodan lopettamiseksi ja tasavallan vahvistamiseksi. Lyon'in kunnanvaltuusto julkasi samanlaisen ohjelman, jossa se kehotti kaikkia kuntia lähettämään edustajia Lyon'iin. Toukokuun 4 päivänä kokoon tuivat huomattavimpien kaupunkien edustajat Montpellier'iin. Sanomalehti „Liberté des Hérault“ kutsui eräässä lämpimässä kehotuksessa, jonka kaikkiaan viisikymmentä sanomalehteä lainasi, departementin sanomalehdet kongressiin. Yhteisen toiminnan oli siis määrä astua viimeisten viikkojen hajanaisen toiminnan sijaan. Jos maaseutu ymmärsi voimansa, tarpeensa ja hetken tärkeyden, jos siellä oli joukko aseman käsittäviä miehiä, täytyi Versailles'in, puristettuna Parisin ja maaseudun väliin, antautua tasavaltalaisen Ranskan edessä. Herra Thiers tunsin tosin vaaran; hän pääsi pulasta rohkeudellaan ja kielsi kongressit. „Hallitus pettäisi eduskunnan, Ranskan ja sivistyksen“, sanottiin „Officiel“-lehdessä toukokuun 8 päivänä, „jos se antaisi laillisen, yleisen äänioikeuden mukaan muodostuneen vallan rinnalle muodostua kommunistisia ja vallankumouksellisia kerroksia.“ Picard sanoi puhujalavalla kongressin alkuunpanijoille: „Ei milloinkaan ole mikään yritys ollut rikoksellisempi kuin teidän. Eduskunnan ulkopuolella ei ole mitään oikeutta.“ Kenraali-prokuratorit ja prefektit saivat käskyn estää kaikki kokoukset. „Parisin oikeuksien liigan“ jäsenet, jotka lähtivät Bordeaux'iin, vangittiin.

Tässä oli kylliksi saattamaan radikalit pelästymään. Bordeaux'in kongressin puuhaajat pysyivät hiljaa. Lyon'issa olevat kirjottivat Versailles'iin, että heillä oli vaan aikomus kutsua kokoon ylimystön kokous. Herra Thiers, joka oli saavuttanut päämääränsä, ei viitsinyt ruveta heitä

vainoomaan; hän salli senkin, että kuudentoista departementin edustajat kirjottivat valituksensa ja juhlallisesti vakuuttivat, että „heidän täytyi saattaa vastuunalaiseksi sen molemmista taistelevista puolista, joka tulisi hylkäämään heidän ehtonsa.“ He voivat tekeytyä tärkeiksi, olihan heidän johtajansa tehnyt vielä vähemmän. Gambetta oli vetäytynyt St. Sebastian'iin Espanjassa ja odotti siellä mykkänä, uhraamatta sanaakaan niille urhoollisille, jotka uhrautuivat tasavallan puolesta, välinpitämättömyydessä toimettomuudessa, kunnes tapahtumat olisivat puhuneet.

Siten antoi maaseudun pikkuporvaristo harvinaisen tilaisuuden vapautensa vallottamiseksi ja 1792 vuoden suuren tehtävänsä uudistamiseksi mennä ohitse. Voi nähdä miten pitkälinen valtiollinen orjuus, kaiken valtiollisen elämän täydellinen puute oli heikentänyt sen verta ja henkevyttä. Maaliskuun 19 päivästä huhtikuun 5 päivään saakka oli se jättänyt työläiset pulaan, sensijaan että olisi tullut heille avuksi, tukenut heidän ponnistuksiaan, pelastanut heidän kanssaan vallankumouksen ja jatkanut sitä. Kun se tahtoi puhua, seisoi se yksinään vihollistensa pilkan alaisena. Se on sen historia Robespierre'stä alkaen.

Thiers hallitsi täydellisesti asemaa toukokuun 10 päivänä. Kun hän käytti kaikkia keinoja, lahjomisesta isänmaallisuuteen saakka, kun ei hän sähkösanomissaan säikkynyt mitään valetta ja saneli sanomalehdille valetta, esiintymällä aina asianhaarain mukaan lähetystöjen edessä, milloin avomielisenä, milloin ylpeänä, lähettämällä milloin santarmeja, milloin vasemmiston edustajia liikkeelle, oli hänen onnistunut pitää kaikki välittämisyritykset etäällä. Hän oli juuri allekirjottanut Frankfurтин rauhan, ja kun hän oli tältä puolen vapaa, kun hän oli vapautunut maaseudusta oli hän mies miestä vastaan Parisia vastassa.

Olikin jo aika. Viisiviikkoinen piiritys oli lopettanut suurtilallisten kärsivällisyyden. Alkujaan esiintynyt suuttumus heräsi uudestaan. He luulivat „pikkuporvarin“ viivyttävän, säästääkseen Parisia. „Union des Syndikats“-lehti oli juuri julkassut selostuksen haastattelusta, jossa se oli saanut sen käsityksen, että Thiers antaisi perään. Eräs oikeiston edustajista syöksyi lavalle ja syytti Thiers'ia siitä, että hän viivytteli hyökkäystä. Hän vastasi suuttuneena: „Jos meidän joukkomme avaat juoksuhaudan 600 metrin päässä kaupungista, niin ei tämä merkitse sitä, että me emme tahdo hyökätä kaupunkiin.“ Seuraavana päivänä — se oli 11:s — uudisti oikeisto hyökkäyksensä. Tiedusteltiin, oliko totta, että Thiers oli sanonut Bordeaux'in pormestarille, että jos kapinalliset lopettavat vihollisuudet, annetaan porttien olla viikon päivät avoinna kaikille muille paitsi kenraalien murhaajille? Ajatteliko hallitus erottaa jonkun parisilaisen eduskunnan määräämisvallanalaisuudesta? Thiers haukkuu ja ottaa itkusuisen naaman päälleen: „Te valitsette päivän, jolloin minut on julistettu kirouksen alaiseksi, jolloin minun

taloni hajotetaan . . . Se on arvotonta . . . Minut pakotetaan komentamaan kauhistuttaviin tekoihin, minä annan niihin käskyn . . . Minä tarvitsen luottamuslausetta . . .“ Äärimmilleen kiihotettuna kiristää hän oikeiston nurkuessa hampaitaan: „Teidän joukossanne on tyhmiä päitä, jotka tahtovat liiotella kaikkea. Joukot tarvitsevat vielä kahdeksan päivää. Näiden kahdeksan päivän kuluttua tulee vaara olemaan ohitse ja tehtävä tulee vastaamaan teidän rohkeuttanne ja kykyänne.“

Kahdeksan päivää. Kuuletteko sen Kommunin jäsenet?



KAHDESKYMMENESNELJÄS LUKU.

TOISEN YLEISEN TURVALLISUUDEN VALIOKUNNAN VOIMATTOMUUS. VANVESS'IN LINNAN JA ISSY'N KYLÄN ASUKKAAT KARKOTETAAN. VÄHEMISTÖN JULISTUS. RÄJÄHDYS AVENUE RAPP'ILLA. VENDOME-PATSAAN KAAATAMINEN.

Kymmenentenä päivänä toukokuuta, uuden valiokunnan alkaessa toimintansa, oli taisteluasemamme muuttumaton St. Quen'ista Neuilly'yn asti, missä alituisesti ammuttiin, La Muette'sta saakka oli se vakava. Montretout'in ja Meudon'in patterit peittivät Passy'n kranateilla ja vahingottivat pahasti vallia. Versaillelaisten juoksuhaudat ulottuivat Boulogne'sta Seine-jokeen. Heidän ampujansa saarsivat Issy'n kylän sekä miehittivät linnan ja Vanves'in linnan väliset juoksuhaudat; heidän aikomuksensa oli katkasta Vanves'in ja Montrouge'n välinen tie. Puolustusta hoidettiin nyt, niinkuin ennenkin, huonosti. Vallit La Muette'stä Vanves'in portille olivat tuskin asetetut, meidän kanuunavenheemme pitivät melkein yksin Meudon'in, Clamart'in ja Val Fleury'n tulta yllä.

Uuden valiokunnan ensimmäisenä työnä oli käskyn antaminen Thiers'in talon hajottamisesta. Tämä mieletön teko tuotti presidentti Bomballe palatsin, jonka hänelle eduskunta seuraavana päivänä myönsi. Sitte valiokunta antoi julistuksensa: „Petos oli hiipinyt joukkoon j. n. e.“

Delescluze antoi oman julistuksensa. Hän jaksoi vaivoin laahautua eteenpäin, hengitti raskaasti ja oli varmasti oikeassa sanoessaan: „Jos kysyisin ainoastaan voimiani, niin olisin tämän viran jättänyt. Asema on vakava, mutta kun pidän silmällä ihanaa tulevaisuutta, joka on lapsillemme avautuva, vaikkakaan ei meidän olisi suotu niittää, mitä olemme kylväneet, niin tervehdin vieläkin riemulla maaliskuun 18:n päivän vallankumousta.“

Astuessaan ministeristöön tapasi hän keskustuimikunnan, joka myös laati julistusta: „Keskustuimikunta selittää, että sen velvollisuutena on estää maaliskuun 18:n päivän vallankumousta, jonka se niin erinomaisella tavalla on pannut toimeen, mitättömiin menemästä. — Se tulee armotta murtamaan kaiken vastarinnan. Se aikoo tehdä lopun epä-

varmuuksista, pakottaa vastahakoset, poistaa kateuden tietämättömyden ja voimattomuuden.“ Toimikunta puhui äänekkäämmin kuin neuvosto ja kehui ennen muita itseään omituisella tavalla.

Jo ensimmäisestä yöstä alkaen oli yritettävä onnettomuutta korjata. Vanves'in linnotus, jota nyt ahdistettiin kaikella sillä tulella, millä Issy'tä oli aikasemmin pommitettu, oli tullut melkein kestävämmäksi, ja päällikkö oli sen jättänyt. Tästä annettiin tieto Wroblewski'lle. Hän otti päällikkyyden La Cécilia'n jälkeen, joka oli sairastunut, ja yöllä 11 päivää vastaan riensi hän paikalle kuuluisan 11:n legionan 187:n ja 105:n pataljonan etunenässä, saman legionan, joka viime hetkeen saakka kaikin voimin auttoi puolustusta. Kello neljä aamulla ilmestyi Wroblewski kenttävälin eteen, missä versaillelaiset olivat, kävi pajoneteilla heidän kimppuunsa, ajoi heidät pakoon, otti osan heistä vangiksi ja saattoi linnotuksen jälleen haltuumme. Uudelleen osottivat uljaat liittoutuneet, mihin kykenivät, kun heitä oikein johdettiin.

Päivällä ryhtyivät versaillelaiset uudestaan pommittamaan. He peitiväät des Oiseaux'in luostarin ja Issy'n kylän, jonka valtakatu oli pelkinä raunioina, pommeilla ja kranateilla, jotka olivat täytetyt pikriinihapposella suolalla. Yöllä 12:n ja 13:n päivän välillä valtasivat he Vanves'in lyseon ja hyökkäsivät 13:nä päivänä Issy'n seminaria vastaan. Viisi päivää oli Brunel voimainsa mukaan koettanut aikaansaada järjestystä tämän kylän puolustukseen. Rossel oli antanut kutsua luokseen tämän sankarin, joka oli neuvoston jäseniä, vaikka häntä ryhmäkuntien kateuden tähden pidettiin etäällä, ja sanonut hänelle: „Issy'n asema on melkein kadotettu; tahdotteko pelastaa sen?“ Brunel uhrautui, rakensi katusulkuja, vaati tykkiväkeä (hänellä oli ainoastaan neljä kanuunaa) ja uusia pataljonia päästääkseen ne kaksituhatta miestä lepoon, jotka siinä jo neljänkymmenenpäivän ajan olivat puoliaan pitäneet¹⁾. Hänelle lähetettiin vaan 200—300 miestä. Hän koetti niillä tulla toimeen ja linnotti seminaarin. Ollen melkein peittyneenä kranateihin eivät liittoutuneet voineet puolustautua. Brunel muodosti toisen puolustuslinjan kylän viimeisiin taloihin ja meni illalla sotaministeristöön, jonne Delescluze oli hänet kutsunut olemaan neuvostossa läsnä.

Tämä oli ensimmäinen ja ainoa Kommunin aikana pidetty sotaneuvottelu. Dombrowski, Wroblewski ja La Cécilia olivat läsnä. Dombrowski puhui innostuksessaan 100,000 miehen hankkimisesta. Wroblewski, joka oli käytännöllisempi, ehdotti että kaikki Neuilly'ssä turhaan käytetyt voimat suunnattaisiin eteläisiä juoksuhautoja vastaan. Puhuttiin paljon ilman tuloksia. Brunel'in saapuessa oli kokous jo päättynyt. Hänen täytyi käydä kaupungintalolla Delescluze'ä tapaamassa ja sen

1) Tätä kutsuu kenraali Appert Brunel'in 7,882 miehiseksi prikatiksi.



PRISE DU PONT DE NEULLY

NEULLY'N SILLAN VALLOTUS.

Le pont de Neully, le 24 septembre 1870. Les troupes allemandes ont été vaincues par les troupes françaises. Les soldats allemands sont capturés et les canons sont pris.

jälkeen meni hän takaisin Issy'yn. Versailles'in portilla näki hän vallien ulkopuolella pataljonansa, jotka, tottelematta johtajiaan, olivat jättäneet kylän ja vaativat kotiinpäästöä. Brunel, joka ei tahtonut sallia heidän tuloaan kaupunkiin, koetti tunkeutua ulos Vanves'in portin kautta, jossa häneltä kuitenkin päästy kiellettiin. Hän palasi sotaministeristöön takasin, kuvaili asemaa, vaati miehistöä, harhaili koko yön ulkona kootakseen miehiä ja lähti aamulla kello neljä 150 liittoutuneen kanssa. Mutta kylä oli jo kokonaan versaillelaisten miehittämä. Issy'n upseerit tuotiin sota-oikeuden eteen. Brunel valitti lausunnossaan kelvotonta huolimattomuutta, joka oli lamauttanut puolustusta. Ainoa vastaus oli hänen vangitsemisensä.

Hän oli puhunut liiankin totta. Sotaministeristön epäjärjestys teki kaiken vastarinnan mahdottomaksi. Eikä Delescluze'kaan auttanut muulla kuin alttiudellaan. Heikkona luonteeltaan, huolimatta jäykästä ulkomuodostaan, oli hän kokonaan rykmenttipäällystön vallassa, jossa viekas Proudhomme oli ottanut johdon käsiinsä. Keskustoimikunta, rohkastuneena neuvoston eripuraisuuksista, tahtoi sekaantua kaikkeen, ilmiantoipäätökset ja määräsi menoja alistumatta sota-asiainvaliokunnan valvontaan. Valiokunnan vähemmistö, jossa oli useita nerokkaita jäseniä, valitti yleisen turvallisuuden valiokunnalle, joka heidän sijaansa asetti romantillisia haaveilijoita. Mutta riita jatkui siitä huolimatta ja muuttui niin ankaraksi, että huhu levisi legionain keskuudessa neuvoston ja keskustoimikunnan välien rikkoutumisesta.

Mutta versaillelaiset sensijaan tunkeutuivat yhä edemmäksi. Yöllä 13:n ja 14:n päivän välillä saatiin Vanves'in linnotus, joka enään heikosti jaksoi tuleen vastata, vaikenemaan, eikä voinut enää senjälkeen puolustautua. Kaikilta puolin eristettynä vetäytyi miehistö Montrouge'n kivilouhimojen kautta takaisin. Jällellä olevan osan linnotuksesta miehittivät versaillelaiset. Versailles'sa pidettiin uusi voittojuhla.

16 päivänä ei meillä vasemmalla rannalla Petit Vanves'iin asti, jossa La Cécilian ja Lisbonne'n johdolla 2,000 miestä oli leiriytyneenä, ollut yhtään miestä jällellä. Me koetimme ottaa uudestaan haltuumme Issy'n kylän, mutta tulimme takasin ajetuiksi. Vihollinen voi tästä lähtien jatkaa lähentymistöitään ja varusti Issy'n linnotuksen molemmat sivuvarustukset aseilla, jotka pitivät kaupunkia kurissa. Sen tuli, jota vallit vähän aikaa estivät, tuli melkosen voitokkaaksi, ja yhdistyi pattereihin, jotka hävittivät 16:n kaupunginosan. Tätä onnetonta kaupunginosaa ahdistettiin edestä, sivulta ja pitkin pituuttaan noin sadalla tykillä. Nyt ajateltiin kuitenkin hiukan sisäistäkin puolustusta. Delescluze ulotti kolmen kenraalinsa vallan niihin kaupunginosaan asti, joiden läheisyydessä he komensivat. Hän erotti katusulkumiesten pataljonan, josta ei ollut mitään hyötyä, siirsi työt insinöriosastolle ja kutsui vallityömiehet

paikoilleen. Mutta kaikki käskyt kaikuivat turhaan tai olivat ristiriitaisia. Kun Delescluze lupasi vallityömiehille 3. 50 frangia, tarjosi yleisen turvallisuuden valiokunta „Officiel“-lehden samalla sivulla 3. 75 frangia.

Yleisen turvallisuuden valiokunta otti osaa puolustukseen antamalla määräyksen, jossa se käski koko Parisin varustautumaan passilla, jonka näyttämistä jokainen kansalliskaartilainen oli oikeutettu vaatimaan, määräys, joka oli mahdoton toteuttaa ja jota toteutettiin yhtä vähän kuin samallaista määräystä niskottelevien suhteen. Kaupungintalo ei kenessäkään herättänyt pelkoa; sen huudoista kaikui sen voimattomuus. Kun pataljonat 12 päivänä piirittivät pankin, pannakse toimeen tarkastuksen, heittäytyi isä Beslay nopeasti väliin, ja valiokunnan pelottavat diktatorit eivät tunnustaneet asiamiehiään. Yleisö nauroi, mikä aina on pelottavaa. Vielä viimeinen isku, ja Kommunin luotto oli mennyt; tämä isku tuli vähemmistön puolelta.

Tämä oli hyvin suutuksissaan kykenevimpien virkamiesten karkottamisesta — Vermorel oli erotettu turvallisuusvaliokunnasta, Longuet „Officiel“-lehdessä, Varlin sotatarpeiden hankintavirastosta — sekä tyytymätön sotalaitoksessa vallitsevan epäjärjestyksen tähden. Vähemmistö teki onnettoman päätöksen sanoutua vapaaksi edesvastuusta, laati julistuksen ja esitti sen 15 päivän istunnossa. Tiedon saanut enemmistö ei tullut saapuville, lukuunottamatta neljää tai viittä jäsentä. Vähemmistö merkitsi sen poissaolon ja lähetti, sen sijaan että olisi odottanut seuraavaa istuntoa, selityksensä sanomalehtiin. „Neuvosto“, sanoi se, „on antanut kaiken valtansa diktatorin käsiin, jota se kutsuu yleisen turvallisuudenvaliokunnaksi. Enemmistö on äänestyksensä kautta julistanut itsensä edesvastuusta vapaaksi. Vähemmistö väittää päinvastoin, että neuvoston velvollisuus vallankumouksellista liikettä kohtaan on ottaa kaikki edesvastuu omille hartioilleen. — Mitä meihin tulee, vaadimme oikeutta yksin vastata teoistamme turvautumatta korkeimman diktaturin suojaan. — Me vetäydymme takasin kaupunginosiimme. Vakuutettuina siitä, että sotakysymys on muita tärkeämpi, tulemme viettämään sen ajan, mikä kunnallisilta toimiltamme liikenee, veljiemme kansalliskaartilaiden parissa.“

Tämä oli suuri ja anteeksiantamaton virhe. Vähemmistöllä ei ollut oikeutta moittia diktaturia sen jälkeen kuin se, ilman nimenomaista pidättäytymistä, oli äänestänyt toisen valiokunnan hyväksi. Sillä ei ollut oikeutta sanoa, että kansan valitsevat edustajat olivat itselleen ottaneet tämän itsemääräämävallan, sillä tämä vallan keskitys, joka oli puhtaasti tilapäinen ja taistelun kautta syntynyt, jätti kansan itsemääräämisoikeuden periaatteen tavallisena aikana loukkaamattomaksi. Olisi ollut arvokkaampaa julkisesti moittia valiokunnan toimia ja senjälkeen itse ehdottaa parannuksia. Koska sotakysymys oli muita tärkeämpi, olisi ollut johdon-

mukaista olla vahingottomatta puolustusta kaupungintalon jättämisellä. Kaupunginosat eivät olleet lähettäneet edustajia neuvostoon sitä varten, että nämä jäisivät kaupunginsiinsa.

Useat vähemmistön jäsenet ottivat kysymyksen esille julkisissa istunnoissa, joissa heitä vaadittiin uudestaan ryhtymään toimiinsa. Neljännen kaupunginosan edustajat antoivat Théâtre Lyrique'ssa selityksensä, jossa he sanoivat noudattamansa periaatteen olevan sen, että neuvoston tulee olla yleisen tahdon ainoana toteuttajana, jota varten sen on jokapäiväisillä tiedonannoilla määrättävä, mitä vallankumouksen voitoksi on tehtävä. Tämä on epäilemättä oikea periaate, sillä ainoastaan kansan suoranainen osanotto lainsäädäntöön voi turvata vallankumouksen. Mutta oliko silloin kysymys lainlaadinnasta, kun tykit hallitsivat kaikkea? Ja tuleeko „toimeenpanevan vallan“ tykkien paukuksessa odottaa alotteita sotilaalta, joka sen puolesta taistelee?

Versaillelaiset sanomalehdet riemuitsivat tämän julistuksen johdosta. Monet allekirjottaneet huomasivat erehdyksensä ja viisitoista heistä saapui 17 päivän istuntoon. Neuvosto ei ollut koskaan niin lukuisana koolla. Nimienhuuto osotti kuusikymmentäkuusi jäsentä. Ensiksi tehtiin neuvostolle ehdotus, jonka eräs kavaltaja oli saanut herätetyksi. Barral de Montaut, 7:n legionan pääesikunnan päällikkö, oli juuri ilmottanut, että versaillelaiset olivat ampuneet erään Kommunin sairaanhoitajattaren. Montaut'in vaikutuksesta vaati Urbain, jonka ystävyys Montaut oli onnistunut voittaa, että kostoksi ammuttaisiin viisi panttivankia Parisissa ja viisi eturintamassa. Neuvosto siirtyi päiväjärjestykseen. Se oli paraiksi voittanut tämän häiriön kun eräs enemmistön jäsen esitti välikysymyksen vähemmistölle. Kysymyksen tekijä osotti helposti julistuksen perusteiden mitättömyyden, mutta hän tulistui ja kutsui vastustajiaan girondisteiksi. „Girondisteja!“ vastasi Frankel, „voi helposti huomata, että te nousette ylös ja menette levolle 1793 vuoden „Moniteur“-lehden kanssa, muuten tietäisitte mikä ero on girondistien ja meidän vallankumouksellisten sosialistien välillä.“ Keskustelu kävi tuliseksi. Vallès, joka oli allekirjottanut julistuksen, sanoo: „Minä olen selittänyt, että täytyy sopia enemmistön kanssa, mutta vähemmistöä on myöskin kunniotettava, sillä sekin on mahti“, ja hän vaatii että kaikki voimat ovat vihollista vastaan suunnattavat. Kansalainen Miot vastaa ankarasti sakean partansa takaa. Eräs enemmistön jäsen puhuu sovittelusta; heti vaatii Felix Pyat, pitääkseen yllä vihaa, julistuksen julkilukemista. Turhaan sanoo Vaillant järkevästi ja oikeudenmukaisesti: „Kun virkaveljemme palaavat luoksemme ja peruuttavat ohjelmansa, ei sitä pidä uudestaan asettaa heidän silmiensä eteen ja siten pakottaa heitä pysymään erehdyksessään“; sovittava ehdotus päiväjärjestykseen siirtymiseksi hyljä-

tään Miot'in laatiman päiväjärjestykseen siirtymismuodon hyväksi, jonka sanamuoto on vähemmistöä loukkaava.

Äkkiä keskeyttää riidan kauhea räjähdys. Billioray hyökkää saliin ja ilmottaa, että Avenue Rapp'illa sijaitseva patruunatehdas on lentänyt ilmaan.

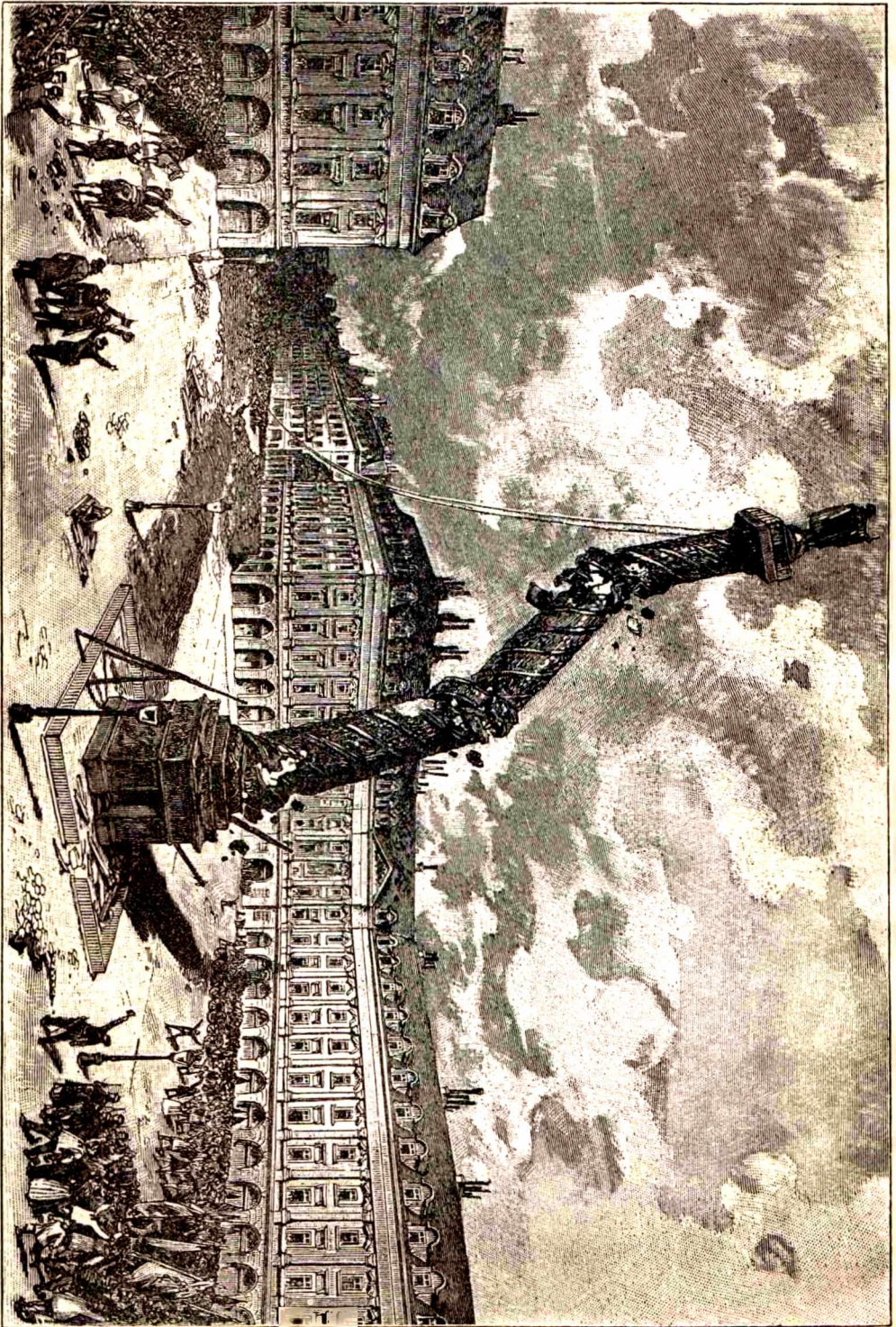
Koko itäinen Parisi on kuohuksissa. Suunnaton pilvi liekkiä, sulanutta lyijyä, ihmisjäännöksiä ja palavia hirsiä nousee Mars-kentältä hirvittävään korkeuteen ja kylvää ympäristöön kuulia. Neljä taloa romahtaa maahan, yli neljäkymmentä ihmistä on silpoutunut. Onnettomuus olisi muuttunut vielä kauheammaksi, jollei Kommunin palokunta olisi rientänyt paikalle ja liekkien kidasta pelastanut patruunavaunuja ja ruutiastioita. Pelästynyt joukko virtaa sinne ja luulee rikoksen tapahtuneen, muutamia henkilöitä vangitaan, eräs tykkiväkeen kuuluva mies viedään sotakoululle.

Missä on syyllinen? Kukaan ei ole sitä koskaan ilmisaanut. Ei neuvosto eikä Kommunin prokuratorikaan ole luoneet valoa tähän asiaan. Ja kuitenkin ilmotti yleisen turvallisuuden valiokunta julistuksessaan, että neljä syyllistä oli sen käsissä ja Delescluze teki tietäväksi, että asia oli sota-oikeudessa vireillä. Asiasta ei sen enempää kuulunut, vaikka tapahtuman selväksi saattaminen oli neuvoston sekä velvollisuus että sen etujen vaatima. Vakava tutkimus olisi ehkä paljastanut rikoksen. Työläisnaiset tehtaassa, jotka tavallisesti vasta kello seitsemältä pääsivät työstään, saivat sinä päivänä lähteä kotiinsa jo kello kuusi. Oli nähty, että Charpentier oli pyytännyt dynamiittia Barbin'ilta. Salaliittolaisilla voi olla suurta hyötyä kauhun levittämisestä yhdellä iskulla sotaministeristöön, kasarmiin, sotakouluun, tykistöpuistoon ja Mars-kentän sairaaloihin, joissa aina oli joitakuuta liittoutuneita. Parisi uskoi vahvasti, että salaliitto oli olemassa. Vallankumoukselliset sanoivat: „tämä on kostoksi Vendôme-patsaasta.“

Tämä oli edellisenä päivänä suurilla juhlallisuuksilla kaadettu. Ajatus sen kaatamisesta, joka ensimmäisen piirityksen aikana oli ollut yleinen ¹⁾, oli 12 päivänä huhtikuuta saanut määräyksen muodon ²⁾. Tämä kansan innostus oli inhimillinen ja syvä, se todisti, että luokkataistelu nyt tulisi syrjäyttämään kansainvälisen sodan, ja juuri sen kautta tuomitsi se preussiläisten ohimenevän voiton. Sangen kalliit valmistukset (noin 15,000 frangia) pitkittyivät insinörin velttouden ja yhä jatkuvien pon-

1) Piirityksen kestäessä saattoi sanomalehti „Officiel“ Parisin pormestarinviraston tietoen kirjeen Courbet'ilta, jossa vaadittiin patsaan kaatamista.

2) Silloin ei Courbet vielä ollut neuvoston jäsen. Siitä huolimatta piti oikeus Versailles'issa häntä patsaan kaatamisen pää-aiheuttajana ja tuomitsi hänet kustantamaan sen uudestaanrakentamisen.



VENDÔME-PATSAAN KAATAMINEN.

nistusten kautta työväen lahjomiseksi. 16 päivänä kello kaksi aaltoili lukematon kansanjoukko kaikilla lähikaduilla levottomasti odottaen, miten yritys onnistuisi. Vastustajat ennustelivat jos jonkinlaisia onnettomuuksia; insinööri vakuutti päinvastoin, ettei mitään voimakasta romahdusta tapahtuisi, patsas kun tulisi jo ilmassa särkymään. Hän oli sitä hiukan sahattanut sokkelin yläpuolelta. Patsaaseen tehdyn vinon syvennyksen kautta tahdottiin heikentää tärähdystä sen kaatuessa leveälle risu-, santa- ja tunkiovuoteelle, joka oli koottu kadun keskelle.

Patsaan huippuun sidottu nuora kulkee vintturin kautta, joka on kiinnitetty kadun päähän. Paikka on täynnä kansalliskaartilaisia, ikkunoissa ja katoilla on uteliaita. Jules Simon'in ja Ferry'n poissaollessa, jotka vielä äskettäin olivat lämpimästi kannattaneet patsaan kaatamista, onnittelee Glais-Bizoin uutta polisipäällikköä, Ferrè'tä, joka oli astunut Cournet'in sijalle, ja tunnustaa hänelle, että hän jo neljänkymmenen vuoden ajan on palavasti toivonut sovintopatsaan hävittämistä. Soittokunnat soittavat *marseljesia*, vintturi kiertyy, mutta särkyä ja yksi henkilö haavottuu. Puhutaan jo petoksesta, mutta pian on toinen vintturi hankittu. Kello 5 ¹/₄ ilmestyy upseeri lavalle, heiluttaa kauan kolmiväristä lippua ja kiinnittää sen aitaukseen. Kello 5 ¹/₂ kiertyy vintturi uudestaan. Muutamia minuutteja myöhemmin liikkuu patsaan huippu hitaasti. Varsi taipuu vähitellen, katkeaa äkkiä ilmassa salamantapassessa sekamelskassa ja kaatuu kumealla pauhinalla. Bonaparte'n pää kierii maassa, hänen murhaajakätensä makaa ruumiista erotettuna vieressä. Suunnaton riemuhuuto raikuu tuhansista kurkuista, ikäänkuin vapautetun kansan suusta. Kiivetään raunioille, ja innostuneitten hyväksymishuutojen kaikuessa liehuu punanen lippu puhdistetulla sokkelilla, josta sinä päivänä tuli ihmiskunnan alttari.

Kansa tahtoi keskenään jakaa rauniot; läsnä olleet neuvoston jäsenet olivat niin typeriä, että sitä vastustivat. Voitolle päässeen porvariston ensimmäisiä töitä oli uudestaan rakentaa tämä suunnaton pylväs, heidän ylivalentansa esikuva. Valtijaan nostamista varten alustalle tarvittiin telineinä 30,000 ruumista. Samoin kuin ensimmäisen keisarivallan äidit, eivät meidänkään päiviemme lesket voi tätä suunnatonta kuparihirviötä itkemättä katsoa.

KAHDESKYMMENESVIIDES LUKU.

PARISI PÄIVÄÄ ENNEN KUOLEMAA.

Kommunin Parisilla on enää kolme päivää elon aikaa; painakaamme sen loistava kuva ikuiseen muistiimme.

Ken sinun hengityksestäsi, joka kuumeentapaisesti vaikuttaa outoon, hengähdyksenkin tuntee; ken sydän sykkien on bulevardeillesi ja kyynel-silmin etukaupungeissasi kulkenut; ken on laululla tervehtinyt vallan-kumouksiesi aamuruskoa ja muutamia viikkoja sen jälkeen katusulkujen takana pessyt ruudinmustaamia käsiään; ken voi jokaisen katukivesi alta kuulla aatteenmartyrin äänen ja jokaista katua tervehtiä jollakin ihmiskunnan päivämäärällä; kenelle jokainen kujasi on kuin hermon säije, ei vielääkään sinua oikein käsitä, sinä suuri Parisi, jollei hän ole nähnyt, miten maailma ulkopuolellasi sinua tuomitsee. Halveksivasti, nenäänsä nyripistäen huutavat vieraat poroporvarit: „Katsokaa tuota hulluutta!“ Mutta he pitävät tarkasti silmällä köyhälistöläistään, joka on vasaransa syrjään pannut ja katselee. He vapisevat pelosta, että kapinasi hänelle opettaisi, miten heidän herruutensa on saranoilta nostettava. Kapinallisen Parisin vetovoima oli niin suuri, että Amerikasta asti riensi ihmisiä nähdäkseen historiassa ennen kuulumatonta näytelmää: Europan mannermaan isointa kaupunkia köyhälistön vallassa. Eivät heikkouskoisimmatkaan voineet viekotusta vastustaa.

Eräänä päivänä toukokuun alussa tuli eräs ystävä luoksemme, muuan aran maaseudun arkoja; hänen omaisensa olivat häntä matkalleen saattaneet ikäänkuin hän olisi astunut tuonen tuville. Hän kysyi meiltä: Mikä tapahtumasta on totta? No niin, kolutkaamme luolan kaikki sopet.

Lähdemme Bastiljista. Sanomalehtien myyjät huutavat korviasärkevällä äänellä: „Mot d'Ordre“, Rochefort'in lehti, „Père Duchêne“, „Cri du Peuple“, Jules Valles'in lehti, „Vengeur“, Felix Pyat'in lehti, „Kom-muni“, „Affranchi“, „Pilor des Mouchards“. „Officiel'ia“ kysytään vähän, sillä neuvoston sanomalehtimiehet tappavat sen kilpailullaan. „Cri du Peuple'ä“ painetaan sataantuhanteen kappaleeseen. Se on kukon ensi

kertaa kiekuessa jalkeillaan. Kun löydämme jotain Vallès'in kirjottamaa, olemme ilosia; mutta hän antaa usein puheenvuoron sanansa Pierre Denis'ille, joka meitä kauheasti alkaa ikävystyttää. Älkää ostako „Père Duchêne'a“ useammin kuin kerran, vaikka se ilmestyykin 60,000 kappaleen painoksena. Pitäkää Felix Pyat'in artikkeleja „Vengeur“-lehdessä kauniina näytteenä kirjallisesta humalasta. Nämä itserakkaat, tietämättömät riitapukarit ovat porvariston parhaita apulaisia. Kas tuossa kaavaopillinen sanomalehti „La Commune“, johon Milliére usein kirjottaa ja jossa Georges Duchêne läksyttää kaupungintalon vanhoja ja nuoria ankaruudella, jonka luulisi vaativan toisenlaista luonnetta. Älkää unhottako „Mot d'Ordre'a“, vaikka tuulenpieksijät sanoisivat mitä tahansa. Se oli ensimmäisiä, jotka kannattivat maaliskuun 18 päivän vallankumousta ja se on versaillelaisia ampunut kauheilla nuolilla.

Sanomalehtimyymöissä näkee pilakuvia: Thiers, Picard, Jules Favre kolmen sulottaren muodossa vyöttämässä ihramahojaan. Tuo kaunis kala sinisenvihreine suomuksineen, joka reunustaa keisarillista vuodetta, on markiisi de Gallifet. Sanomalehdet „l'Avenir“ ja „Siècle“, joka Chaudey'n vangitsemisesta asti on ollut vihamielinen, sekä Yankee Portalis'en „la Verité“ ovat surumielisinä ja koskemattomina yhteen läjään sullottuina. Useita taantumuksellisia sanomalehtiä on kaupunginpäällikkö kieltänyt, mutta ne eivät silti ole kuolleet, sillä kaikkea muuta kuin salainen myyjä tarjoo niitä meille.

Lue, etsi ja hae, löydätkö kehotusta ryöstöön ja murhaan, edes yhtä ainoata julmaa riviä kaikista näistä taistelun kiihottamista sanomalehdistä, ja vertaile näitä versaillelaisiin sanomalehtiin, jotka vaativat joukkomurhia niin pian kuin sotajoukot olivat Parisin kukistanee.

Seuratkaamme ruumissaattoja, jotka kulkevat Roquette-katua alas. Käykäämme niiden kera Père Lachaise'ssa. Kaikki, joka kuolevat Parisin puolesta, haudataan juhlallisesti suureen perhehautaan. Kommuni on vaatinut itselleen kunnian kustantaa niiden hautajaiset. Sen punanen lippu liehuu ruumisvaunujen kussakin nurkassa; vaunuja seuraavat vainajan toverit pataljonasta ja saattueeseen liittyy silloin tällöin ohikulkevia. Vaimo saattaa miehensä ruumista. Aina seuraa saattuetta joku neuvoston jäsenistä haudalla puhuakseen, ei tuskasta, vaan toivosta ja kostosta. Leski painaa lapsensa povelleen ja sanoo heille: „Muis-takaa ja huutakaa minun kanssani: eläköön tasavalta! Eläköön Kom-muni!“

Paluumatkalla kuljemme 11 kaupunginosan pormestarinviraston ohi, joka on kauttaaltaan mustiin verhottuna. Tämä suru koskee viimeistä keisarivallan aikuista yleistä kansanäänestystä, johon Parisin kansa on viaton, ja jonka uhriksi se joutuu. Kuljemme Bastilji-torin kautta, jossa on vilkkaat piparikakkumarkkinat. Parisi ei tahdo alistua kanunain

valtaan, onpa se pidentänyt markkinaansakin viikoksi. Keinut keinuvat, onnenpyörät narisevat, kaupustelijat tarjoilevat leikkikaluja 13 soun hinnasta, nuorallatanssijat pitävät puheitaan ja lupaavat puolet tuloistaan haavotetuille. Kansalliskaartilainen, joka palaa juoksuhaudoista, katselee kivääriinsä nojaten näytäntöä piirityksestä tai Garibaldin tulosta Dijon'iin.

Kuljemme alaspäin pitkin isoa bulevardia. Sirkus Napoleon on täynnä ihmisiä. Viisituhatta ihmistä täyttää kaikki paikat arenalta parville saakka. Pienet liput kutsuvat maaseutulaisia ryhmittymään maakuntiansa mukaan. Kokouksen ovat kutsuneet koolle muutamat liikemiehet, jotka ehdottavat maaseudun asukkaille, että he lähettäisivät lähetejä kotiseutunsa valtiopäivämiesten luo. He luulivat, että nämä sillä tavalla saataisiin toisiin ajatuksiin ja rauha selityksillä palautetuksi. Isorakenteinen laiha mies pyytää puheenvuoroa ja nousee lavalle. Se on Milliére; kansanjoukko tervehtii häntä suosionosotuksilla. „Rauhaa!“ sanoo hän, „sitä me kaikki etsimme. Mutta kuka on sodan alkanut? Kuka on Parisia maaliskuun 18 päivänä ahdistanut? — Thiers. — Kuka huhtikuun 2 päivänä sitä vastaan hyökkäsi? — Thiers. — Kuka on puhunut sovinnosta? Monta kertaa ehdottanut rauhankeskusteluja? — Parisi. — Kuka ne aina on hyljännyt? — Thiers. — Mitä sovittamiseen tulee, sanoi Dufaure, niin on kapinakin vähemmän rikoksellista kuin se. — Ja mitä eivät vapaamuurarit, liigat, adressit ja kaupunkien valtuustot ole voineet aikaansaada, sen luulette parisilaisen lähetystön voivan tehdä! Katsokaa, tietämättänne heikonnatte puolustusta. Ei mitään lähetystöä enää! Voimakkaassa yhteistoiminnassa maaseudun kanssa on pelastuksemme!“

„Tuo on siis se mieletön, jolla meitä maaseudulla pelotetaan?“, huudahti ystäväni. — „Niin, ja nämä tuhansiin nousevat, kaikkia yhteiskuntaluokkia edustavat kansanjoukot, jotka yksimielisesti etsivät rauhaa, jotka kohteliaasti kuuntelevat toistensa puheita ja niihin vastaavat, ne ovat se hurjistunut kansa, kourallinen rosvoja, joilla on pääkaupunki, Parisi, vallassaan.“ Prinssi Eugen'in kasarmin edustalla näemme ne 1,500 miestä, jotka 18 päivänä maaliskuuta olivat jääneet Parisiin ja jotka Kommuni oli majottanut, vaatimatta ainoatakaan palvelusta heiltä. Ylempänä, Magentan bulevardilla huomaamme St. Laurent'in kirkon lukuisat luurangot samassa järjestyksessä, missä olivat kun ne löydettiin, ilman arkkuja ja kääreliinoja. Eikö ole nimenomaan kielletty kirkkoihin hautaamasta? Ja kuitenkin ovat muutamat niistä, erittäinkin Notre Dame des Viktoires, täynnä luurankoja. Eikö Kommuni ole velvollinen saattamaan päivänvaloon näitä laittomuuksia, jotka ehkä päälle päätteeksi ovat rikoksia?

Bulevardeilla Bonne Nouvelle'stä oopperarakennukseen saakka näimme Parisin väestön kuljeskelevan myymälöiden ohi tai istuskelevan kahviloiden edustoilla. Ajurit ovat harvinaisia, sillä toinen piiritys on mel-

koisesti vaikeuttanut hevosten pitoa. Syyskuun 4 päivän kadun kautta saavumme pörssiin, jonka katolla punanen lippu liehuu, ja kansalliskirjastolle, jonka pitkät pöydät ovat täynnä lukijoita. Palais Royal'in ja sen ikuisesti meluisten kallerien kautta tulemme Louvre'n museolle. Tauluilla koristetut salit ovat yleisön käytettävissä. Ja versaillelaiset sanomalehdet vakuuttavat, että Kommuni oli myynyt kansalliset kokoelmat ulkomaille.

Astumme Rivoli-katua alas. Castiglione-kadulla sulkee katusulku pääsyn Vendôme-torille. Konkordia-torille johtava katu on St. Florentin'in linnotuksen sulkema, jonka oikea sivusta on sotaministeristöön päin ja vasen sivusta nojaa Tuillerien puistoon. Se on kahdeksan metrin paksuinen multavalli kolmine huonosti sijoitettuine ampumaportteineen. Suunnaton vallihauta, joka paljastaa kaikki maanalaisen elämän salaisuudet, erottaa torin linnotuksesta. Työmiehet lopettavat juuri sen rakentamista ja peittävät sen rintasuojusta turpeilla. Monet uteliaat katsovat tätä ja useamman kuin yhden kasvot synkistyvät. Taitavasti tehty kapea polku johtaa Konkordia-torille. Strassburgin patsas kohottaa ylpeätä päätään punasten lippujen yläpuolella. Nämä Kommunin miehet, joita on syytetty välinpitämättömyydestä Ranskan suhteen, ovat korvanneet ensimmäisen piirityksen kuolinseppeleet nuorilla keväänkukkasilla.

Astumme nyt taistelujen osaan: L'Avenue des Champs-Élysées aukeaa silmiemme eteen pitkänä, autiona linjana, jota siellä täällä katkasevat Mont-Valérien'in ja Courbevoie'n kranatien kauheat räjähdykset. Kranatit lentelevät teollisuuspalatsiin saakka, jonka rikkauksia Kommunin virkamiehet rohkeasti puolustavat. Etäältä kohoaa riemuportti mahtavana. Ensi päivien huvikatsojat ovat kadonneet, sillä olo La Place de l'Etoile'lla on ollut yhtä surmaava kuin valleilla. Kranatit murtavat reunat niistä korkokuvista, joita Jules Simon antoi suojata valepiteellä. Pääkaari on umpeen muurattu pidättäkseen kuulia, jotka sen läpi lensivät. Tämän katusulun takana sijotetaan tykkejä korokkeelle, joka on melkein yhtä korkealla kuin Mont-Valérien.

St. Honoré'n esikaupungin kautta kuljemme pitkin Elyséen kenttiä. Siinä nelikulmiossa, jonka muodostavat Avenue de la Grande Armée, Avenue des Ternes, vallit ja Avenue Wagram, ei ole yksikään talo jäänyt vahingottomatta. Tästä näkee, „ettei Thiers pommita Parisia, kuten Kommunin jäsenet varmaan tulevat väittämään.“ Erään ilmoituksen repale riippuu puoleksi luhistuneessa muurissa. Se on Thiers'in kuningas Bombaa vastaan pitämä puhe, jonka eräs ryhmä rauhanvälittäjiä antoi uudelleen painattaa. „Te tiedätte, hyvät herrat“, sanoi hän porvaristolle v. 1848, „mitä Palermossa tapahtuu. Te olette kaikki kauhusta vavisseet saatuanne tietää, että suurta kaupunkia on neljäkymmentäkahdeksan tuntia pommitettu. Kuka on pommittanut? Vieras

vihollinenko, joka käyttää hyväkseen sodan oikeuksia? Ei, hyvät herrat, sen oma hallitus. Ja minkätähden? Siitä syystä, että tämä onneton kaupunki vaati oikeuksia. Ja kas, näiden oikeuksien vaatimukseen vastattiin neljäkymmenen kahdeksan tunnin pommituksella!" — Onnellinen Palermo! Parisia on jo neljäkymmentä päivää pommitettu.

Meillä on mahdollisuuksia päästä Boulevard Pereire'lle, jos pysytellemme Avenue des Ternes'in vasemmalla puolella. Siitä Maillot'in portille saakka on jokainen kuoleman vaarassa. Käytämme hyväksemme hetken aselepoa ja saavumme portille, tai paremmin sanoen soraläjälle, joka osottaa Maillot'in portin paikkaa. Rautatie-asemaa ei enää ole, tunneli on soran täyttämä, vallit suistuvat hautoihin. Ihmiset, nopeina kuin salamanderit, uskaltavat liikkua näiden raunioiden keskellä. Portin edessä on kolme kapteeni La Marseillaisen komentamaa tykkiä, oikealla puolella kapteeni Rochat, jolla on viisi kanuunaa, vasemmalla kapteeni Martin, hänellä neljä kanuunaa. Monteret, joka viisi viikkoa on ollut aseman komentajana, elää heidän kanssaan tässä kranati-ilmastossa. Mont Valerien, Courbevoie ja Bécon ovat ampuneet enemmän kuin kahdeksantuhatta laukausta. Kymmenen miestä hoitaa näitä kahtatoista kanuunaa; siinä he seisovat vyötäisiin saakka paljaina, yläruumis ja käsivarret ruudin mustamina, hiestä märkinä, usein sytytin kummassakin kädessä. Ensimmäisestä miehistöstä ainoa eloon jäänyt, matruusi Bonaventure, on nähnyt toveriensä silpoutuneen. Ja kumminkin pidetään puoliaan. Ja näitä alinomaan rikkiammuttuja kanuunoita korjataan yhtä usein. Tykkiväki valittaa ampumavarojen puutetta, sillä rattaat eivät enää uskalla tulla tänne. Versaillelaiset ovat jo moneen kertaan koettaneet tehdä hyökkäyksiä, ja voivat millä hetkellä tahansa tehdä uuden yrityksen. Yöt ja päivät valvoo Monteret, ja hän voi, itseään kehumatta, kirjottaa yleisen turvallisuudenvaliokunnalle, että niin kauan kun hän on paikalla, eivät versaillelaiset tule pääsemään Maillot'in portista.

Jokainen askel La Muette'ä kohti on hengenvaarallinen. Mutta ystäväni on nähtävä Parisin koko suuruus. Vallilla Muette'n portin luona heiluttaa upseeri lakkiaan Boulogne'n metsään päin; kuulat vinkuvat hänen ympärillään. Dombrowski siinä huvittelee itseään pilkkamalla juoksuhaudoissa olevia versaillelaisia. Eräs neuvoston jäsenistä seisoo hänen vieressään ja onnistuu suurella vaivalla lopettamaan tämän uhkarohkeuden. Kenraali vie meidät linnaan, johon hän on sijoittanut yhden päämajoistaan. Kaikki huoneet ovat kuulien lävistämät. Hän asuu kuitenkin siinä ja antaa miestensä tulla luokseen. On laskettu, ettei kukaan hänen ajutanteistaan ole kauvemmin kuin 8 päivää säästynyt kuulilta. Tällä hetkellä syöksyy Belvedere'n vahti huoneeseen ja ilmottaa, että kranati on sattunut sotalippuun. „Jääkää paikoillemme“, sanoo Dombrowski, „jollei teidän ole sallittu siellä kaatua, ei teillä

ole mitään pelättävänä.“ Näistä sanoista puhuu hänen rohkeutensa, joka kokonaan perustuu sallimuksen uskomiseen. Huolimatta kirjeistään sotaministeristölle ei hän saa lisäväkeä. Hän pitää asian menetettyinä ja sanoo sen liiankin usein.

Tämä on ainoa moite, jonka hänestä voin tehdä. Lukija ei tulene vaatimaan että puolustaisin Kommunia siitä että se on sallinut vieraitten kaatua puolestaan. Eikö tämä ole kaikkien köyhälistöläisten vallankumous? Eikö niinkään ole kansan velvollisuus vihdoinkin antaa hyvitystä puolalaisille, joita Ranskan kaikki hallitukset ovat pettäneet. Dombrowski saattaa meidät Passy'n kautta Seine-joelle saakka ja näyttää meille melkein hyljätyt vallit. Kranatit hävittävät kaikki rautatielle johtavat tiet. Suuri ylikäytävä on sadoista kohdista revennyt. Panssaroidut junat ovat rikkiammutut ja kiskoilta kaadetut. Billancourt-saaren versaillelainen patteri ampuu meidän tykkiveneitämme vesirajaan, ja saattaa yhden niistä, „Estoc'in“ uppoamaan silmäimme edessä. Pelastusvene saapuu oikeaan aikaan paikalle, pelastaa miehistön ja kulkee Seinevirtaa ylöspäin tykkitulen sitä Jenan siltaan saakka ahdistassa.

Viileä tuuli, lämmin aurinko, rauhaisa hiljaisuus muodostavat puitteet tälle joelle, tälle haaksirikolle, näille laukauksille, jotka hiljaisuutta häiritsevät. Kuolema näyttää tavallista kauheammalta, kun se singotaan tähän heräävään luontoon. Käykäämme nyt katsomaan haavotettujamme Passy'ssa. Neuvoston jäsen Lefrançais tarkastaa tohtori Demarquay'n kenttäsairaalaa, ja kyselee haavotettujen tilaa. „En hyväksy aatettanne“, vastasi lääkäri, „enkä voi toivoa asiallenne voittoa, mutta en koskaan ole nähnyt haavotettujen kestävämmiin ja kylmäverisemmin sietävän leikkauksia. Minä näen syyn tähän rohkeuteen vakaumuksenne lujuuksessa.“ Me tarkastamme vuoteita. Useimmat potilaat kysyvät tuskallisesti, milloin jälleen voivat kyetä palvelukseen astumaan. Nuori 18-vuotias mies, jolta oikea käsi on leikattu, näyttää toista kättään ja huudahtaa: „Tämä on minulla vielä jäljellä Kommunia varten.“ Kuolettavasti haavotetulle upseerille ilmoitettiin, että Kommuni oli antanut maksaa hänen palkkansa vaimolle ja lapsille. „Ei ollut minulla oikeutta sitä vaatia“, oli hänen vastauksensa. — „Nämä, ystäväni, ovat niitä paloviinan juovuttamia petoja, jotka, niinkuin Versailles väittää, muodostavat Kommunin sotajoukon.“ Me palaamme Mars-kentän kautta. Sen laajat suojat ovat jokseenkin huonosti miehityt. Parempaa kuria tarvittaisiin pataljonia siellä pysyttämään. Sotakoulun edustalla seisoo sata tuliluikkua toimettomina, tahrattuina, 1,500 metrin päässä valleista, pari askelta sotaministeristöstä. Jättäkäämme tämä eripuraisuuden pesä ja astukaamme lakiasäättävän eduskunnan työpajoiksi muutettuun taloon. Tuhatviisisataa naista neuloo turvesäkkejä vallissa olevien aukkojen tukkimiseksi. Kaunis, suuri, nuori tyttö, Martha nimeltään, puettuna vyö-

täisiltä riippuvaan hopeakoristeiseen silkkinauhaan, jonka työtoverit ovat hänelle lahjottaneet, jakelee työtä. Ilonen laulu lyhentää tointa. Joka iltä maksetaan palkka, ja työläisnaiset saavat työnsä täyden arvon, kahdeksan centimeä säkiltä; entiseltä työnantajalta saivat he tuskin kahta.

Astukaamme pitkin häiritsemättömässä rauhassa lepäävää rantakatua. Tiedeakatemia pitää, kuten ainakin, maanantai-istuntoaan. Työmiehet eivät ole lausuneet sanoja: „Tasavalta ei tarvitse oppineita.“ Delaunay istuu presidentinistuimella. Elie de Beaumont läpikäy kirjevaihdon ja lukee julki muistiinpanot virkaveljeltään J. Bertrand'ilta, joka on paennut St. Germain'een. Kertomuksen siitä löydämme Kommunin „Officiel“-lehdessä.

Älkäämme jättäkö vasenta rantaa käymättä sotavankilassa. Kysytäköön vangituilta versaillelaisilta, onko heitä Parisissa uhattu tai kertaakaan solvastu, eikö heitä pidetä tovereina, yleisten sääntöjen alasina ja päästetä vapaiksi, jos tahtovat parisilaisia veljiään auttaa.

Katsokaamme nyt suurta kaupunkia iltavalastuksessa. Teaterit avataan. Lyrillinen teateri antaa musikinäytännön haavotettujen hyväksi ja komillinen opera harjottelee toista samallaista. Iso opera valmistaa meille ensi maanantaiksi harvinaisen juhlallisuuden, jolloin saamme kuulla Gosse'n hymnin. Gaité-teaterin taiteilijat johtavat itse näyttäntöjä, johtaja kun on paennut. Châtelet-kymnaasi, Théâtre-Français, Ambigu-Comique ja Délassements ovat joka iltä täynnä väkeä. Katselkaamme vakavampaa näytelmää, jota Pariisi ei ole vuodesta 1793 lähtien nähnyt.

Kymmenen kirkkoa avautuu ja vallankumous astuu saarnastuoliinkin. Gravilliers'in vanhassa kaupunginosassa kaikuu St. Nicolas des Champs-kirkko suuren kansanjoukon äänistä. Muutamat kaasuliekit valasevat heikosti kansanpaljoutta ja alhaalla katoaa kansalliseen viittaun verhottu Kristuksenkuva kaarien varjoon. Ainoa valosa paikka on punasiin peitettyä saarnastuolia vastapäätä oleva kirjojuspöytä. Urut ja kansa kajahtavat marseljesia. Puhujan salaperästä ympäristöstä saama ajatus kohooa huudahduksiksi, joita kaiku uhkauksen tavoin toistaa. Keskustellaan päivän tapahtumista ja puolustustoimenpiteistä. Neuvoston jäseniä pidellään pahoin; tehdään voimakkaita päätöksiä, jotka huomenna viedään kaupungintalolle. Naisetkin pyytävät toisinaan puheenvuoroa; heillä on erityinen klupi Batignolles'issa. Luonnollisesti lähtee tästä kuumeisesti hermostuneesta kokouksesta vähän varmoja aatteita, mutta kuinka moni saakaan täältä tulta ja rohkeutta!

Kello on vasta yhdeksän ja me voimme vielä ehtiä Tuillerie'n soitto-iltamaan. Sisäänkäytävällä kokoavat naiset varoja Kommunin leskille ja orvoille. Pitkät salit ovat täynnä iloista, siistiä yleisöä. Ensi kerran istuu kunniallisesti puettuja naisia hovin penkeillä. Kolme orkesteria



ERAAT TANSSAISET TULLERIESSA (KUNINKAALISESSA PALATSISSA) KOMMUNIN AIK. N.A.

soittaa parvilla. Juhlan keskipiste on marsalkkain salissa. Neiti Agar lausuu „Rangaistus“-runon samalta paikalta, jossa kymmenen kuukautta aikasemmin Bonaparte ja hänen joukkonsa ylpeillen istuivat. Mozart'in, Meyerbeer'in, Rossini'n suuret mestariteokset ovat syrjäyttäneet keisarivallan aikusen katumusikin. Suuresta keskiakkunasta virtaavat soinnukkaat sävelet puutarhaan. Illoset valonsäteet valasevat nurmikkoja, värilevät puissa ja heijastuvat suihkukaivoihin. Pensastoissa leikkii kansa. Ylhäisen näköiset Elysean-kentät lepäävät mustina ja autioina ikäänkuin tahtoisivat panna vastalauseensa näitä kansasta lähteneitä käskijöitä vastaan, joita ne eivät koskaan ole tunnustaneet. Myös Versailles panee vastalauseensa tulipalolla, joka kalpealla valolla valasee riemuporttia sen kaariutuessa synkkänä kansalaissodan yläpuolella.

Kello 11, joukon vetäytyessä pois, kuulemme melua kappelista. Schölcher on juuri vangittu. Hänet viedään polisihallitukseen, josta prokurator Rigault hänet muutamia tunteja myöhemmin taas päästää vapauteen.

Bulevardeilla tunkeilee kansaa, joka virtailee teattereista. Peters'in kahvilan edustalla kokoontuu hävytön joukkue upseereja ja naisia. Äkkiä saapuu joukko kansalliskaartilaisia ja hajottaa sen, me seuraamme heitä kaupungintalolle, jossa Ranvier, joka aina on saapuvilla, heidät vastaanottaa. Tutkinto ei kestä kauan: tytöt joutuvat St. Lazare'en, upseerit kuokka ja lapiot kädessä juoksuhautoihin.

Kello on 1 aamulla. Pariisi nukkuu säännöllistä unta. Tässä, rakas ystäväni, näet rosvojen Parisin. Olet nähnyt sen ajattelevan, itkevän, taistelevan, tekevän työtä, innostuneena, ylpeänä, veljellisenä, ankarana paheita vastaan. Ovatko sen kadut, jotka ovat vapaina pitkän päivän, vähemmän turvallisia yön hiljaisuudessa? Siitä saakka kun Pariisi itse valvoo järjestystä ovat rikokset kadonneet.¹⁾ Jokainen on jätetty taipumuksiensa varaan. Missä näet irstauden riemuitsevan? Nämä liittoutuneet, jotka voisivat uida miljardeissa, elävät palkalla, joka heidän tavallisiin tuloihinsa verraten on naurettavan pieni. Opitko vihdoinkin tuntemaan tämän Parisin, joka vuodesta 1789 on seitsemän kertaa surmattu ja aina on valmis nousemaan Ranskan pelastukseksi? Missä on sen ohjelma, kysynet? Hyvä, etsi sitä edestäsi, äläkä sekavasta kaupungintalosta. Savuavat vallit, sankariteot, kaikkien ammattien naiset ja miehet, jotka tässä seisovat käsi kädessä, koko maailman työmiehet, jotka tervehtivät taisteluamme riemuhuudoilla, kaikki yksinvallat, kaikki porvaristot, jotka ovat liittoutuneet meitä vastaan, eivätkö ne tarpeeksi äänekäästi ilmase yhteisiä ajatuksiamme, eivätkö ne julista, että me taiste-

¹⁾ Katso turvallisuuspoliisi Claude'n lausuntoja. Tutkimus maaliskuun 18 päivän johdosta, 2 osa sivu 106.

lemme yhdenvertaisuuden, työn vapauttamisen ja luokkia vailla olevan yhteiskunnan hyväksi? Voi Ranskaa, jos se pysyy kuurona? Lähde nopeasti matkalle ja kerro Parisista. Jos se kuolee, mikä elämä teitä silloin odottaa? Kuka Parisia lukuunottamatta vuodattaa vertansa vallankumouksen hyväksi? Kuka voi ilman Parisia surmata pappisvaltaisen hirviön? Mene, sano tasavaltalaiselle maakunnalle: „Nämä köyhälistölläiset taistelevat teidänkin puolestanne, joita ehkä jo huomenna vainotaan.“ Ja sille luokalle, joka antoi meille keisarivallat ja joka luulee siten hallittavan, että kansaa joka kahdeskymmenes vuosi kaadetaan kuin kortta, huuda sille, huuda kyllin äänekkäästi, jotta kaikuisi yli sen raivoröhhinän: „Kansan verellä kostutettuna on vallankumouksen kylvö upeampana vihannoiva. Parisin aate on nouseva sen savuavista raunioista ja surmattujen poikien kantamana sammumattomasti syttyvä.“

KAHDESKYMMENESKUODES LUKU.

„St. Cloud'in portti on kaatunut. Kenraali
Douay on hyökännyt sisään.“

Thiers kuvernöreille 21 päivänä
toukokuuta 1871.

VERSAILLELAISET TUNKEUTUVAT SUNNUNTAINA 21 PÄIVÄNÄ TOUKO-
KUUTA KELLO 3 ILTAPÄIVÄLLÄ KAUPUNKIIN. KOMMUNIN NEUVOSTO
HAJAANTUU.

Suuri hyökkäys lähestyi. Versaillelainen eduskunta muuttuu uhkaavaksi. 16 päivänä hylkää se ehdotuksen Ranskan tasavallaksi muuttamisesta, ja säätää 417 äänellä 420:sta julkisia rukouksia pidettäväksi. 17 päivänä toukokuuta suuntaa armeija pattereitaan La Muette'n, Auteuil'in, St. Cloud'in, Point du Jour'in ja Issy'n portteja vastaan. Takimmaiset patterit muuttavat soraläjäksi Point de Jour'in ja hävittävät Passy'n. Becon-linnan tykit raatelevat Montmartre-hautausmaata ja kantavat St. Pierre-torille saakka. Nyt ammutaan yhtä aikaa viittä kaupunginosaa.

Toukokuun 18 päivänä versaillelaiset yllättävät liittoutuneet Cahan'issa hyökkäämällä heidän kimppuunsa huutaen: Eläköön Kommuni! Kuitenkin onnistuu meidän tehdä tyhjäksi heidän hyökkäyksensä Les Hautes Bruyères'ia vastaan. Dominikanimunkit, jotka luostaristaan käsin antavat tietoja vihollisille, vangitaan ja viedään Bicêtre'n linnotukseen.

19 päivänä. — Huolimatta versaillelaisten lähestymisestä ei meidän puolustuksemme käy vilkkaammaksi. Varustukset 72—73 lähettävät vaan silloin tällöin muutamia kranateja Issy'n kylään ja linnotukseen. Point du Jour-sillan ja Maillot'in portin välillä on meillä ainoastaan Porte Dauphine'n tykit vastaamassa versaillelaisten sataan tykkiin ja estämässä heidän töitään Boulogne'n metsässä. Muutamia katusulkuja Portes Bineau d'Asnières'in luona ja Boulevard d'Italie'lla, kaksi patteria Concordia-torilla ja Castiglione-kadulla, yksi vallihauta Royale-kadulla, toinen samanlainen Trocadero'lla, siinä kaikki, minkä neuvosto seitsemän viikon kuluessa on saanut aikaan sisäisen puolustuksen hyväksi. Ei mitään työtä tehdä Montparnasse'n rautatieasemalla, Pantheon'illa Buttes Mont-

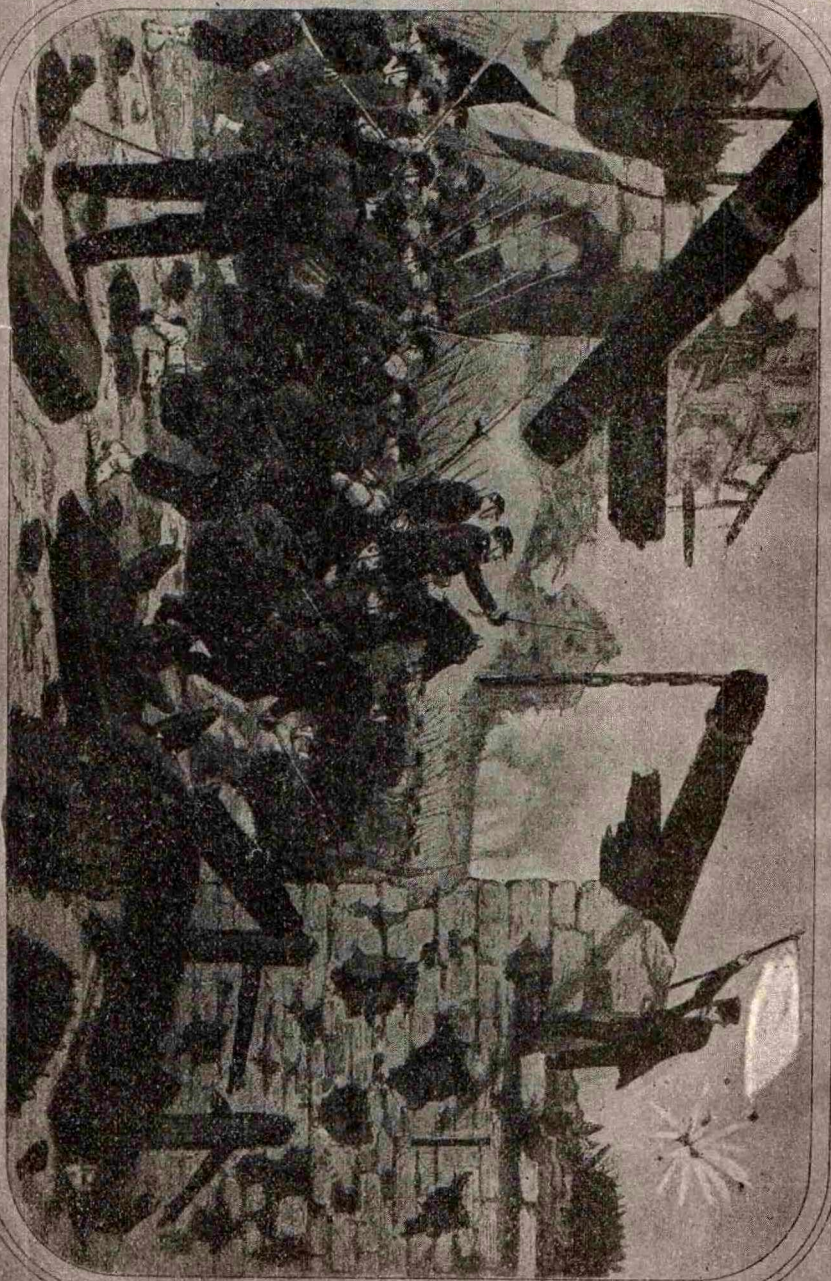
martre'lla, jossa 14 päivänä toukokuuta kolme tykkiä kaatoi Levallois'iin sijotettua omaa miehistöämme. Tuilleries'in korokkeella valmistaa 12 miestä alakulosina hyödytöntä vallihautaa. Yleisen turvallisuuden valiokunta sanoo, ettei miehiä ole saatavissa, vaikka sillä on 1,500 tyhjännöimittajaa prinssi Eugen'in kasarmissa, 100,000 paikoillaan olijaa ja varoja useita miljoonia käytettävänä.

Luja tahto ja rautanen johto voisi vielä kaikki pelastaa, mutta me elämme uneliaisuuden ja suuren velttouden ajassa. Kateus, riitasuudet ja juonittelut ovat hävittäneet kaiken tarmon. Neuvosto työskentelee vaan pikkuaasioissa. Yleisen turvallisuuden valiokunta antaa monilukuisia romantisia julistuksiaan, joihin eivät lapsetkaan enää luota. Keskustoimikunta työskentelee ainoastaan saadakseen itselleen valtaa, jota se ei kykene käyttämään, ja julistaa itsensä 19 päivänä toukokuuta sotaministeristön hoitajaksi. Sen jäsenet ovat siihen määrin vallastaan vakuutettuja, että eräs heistä „Officiel“-lehteen painetussa käskykirjeessä vaatii kaikkia Parisin asukkaita „48 tunnin kuluessa saapumaan toimikunnan eteen“, uhalla, „että heidän korkolippunsa ja talletustodistuksensa muuten poltetaan.“

Parhaat pataljonamme, heikontuneina, jätettyinä omaan varaansa, ovat enään vain pelkkiä jätteitä. Huhtikuun alusta olemme menettäneet 7,500 miestä, joista 4,000 on kaatunut ja 3,500 vangittu. Meillä on Asnières'in ja Neuilly'n välillä ainoastaan 2,000 miestä ja La Muette'stä Petit Vanves'iin ehkä korkeintaan 4,000. Passy'n vahtipaikalle määrättyjä pataljonia ei ole enää olemassa tai pysyttelevät ne taloissa, kaukana valleista. Monet niiden upseereista ovat kadonneet. Varustuksissa 36—70 ei ole kahtakymmentäkään tykkimiestä; etuvartijat ovat poissa.

Onko tässä petos tapahtunut. Salaliittolaiset ovat jo pari päivää kehuneet hävittäneensä vallit, mutta kauhea pommitus riittää selittämään tämän hävityksen. Ja kuitenkin vallitsee rikollinen huolimattomuus. Dombrowski on väsynyt sotaministeristön toimetttömyyden vastustamiseen ja käy usein asunnossaan Vendôme-torin luona. Yleisen turvallisuuden valiokunta, saatuaan tiedon vallien hävityksestä, katsoo tehneensä tarpeeksi ilmottaessaan tapahtumasta sotaministeristölle, sen sijaan, että olisi itse tullut paikalle ja ottanut selvää asiantilasta. Lauantaina toukokuun 20 päivänä paljastettiin patterit, joiden tuli ampua aukkō muuriin. Kolmesataa laiva- ja piiritystykkiä paukkui ja ilmotti lopun alkua.

Samana päivänä lähetti de Beaufond, jota ei Lasnier'in vangitseminen ollut lannistanut, tavallisen lähettiläänsä ilmottamaan Versailles'in pääesikunnan päällikölle, että Montrouge'n, Vanves'in, Vaugirard'in, Point de Jour'in ja Dauphine'n portit olivat hyljättyt. Heti annettiin käsky joukkojen keräämiseen. Toukokuun 21 päivänä ryhtyivät versaillelaiset toimenpiteisiin, samoin kuin toukokuun 3 ja 12 päivänä. Mutta tällä



ENTREE DE L'ARMEE DANS PARIS.

Le 28 mai 1871, à l'issue de la bataille de St-Denis, les troupes de l'Armée de la Défense, sous le commandement du général Lecomte, sont entrées dans Paris. Elles ont été accueillies par les habitants de la capitale, qui leur ont fait fête. Cette illustration représente l'entrée de l'Armée de la Défense dans Paris, le 28 mai 1871.

ARMEIA ASTUJU PARISIIN.

kertaa näytti onnistuminen varmalta. St. Cloud'in portti oli muuttunut tuhkaläjäksi.

Jo useampia päiviä olivat neuvoston jäsenet näyttäneet pääesikunnan päällikölle Henri Proudhomme'lle tätä rikkeimää. Hän vastasi Cluseret'in tavoin, että toimenpiteisiin oli ryhdytty, että tälle portille tulisi suunnaton salattu katusulku tehtäväksi — mutta hän ei liikahantukaan. Sunnuntai-päivän aamulla marssi Lefrançais vallihaudan yli nostosillan raunioiden kautta ja tapasi versaillelaisten juoksuhautoja viidentoista metrin päässä. Pelästyneenä vaaran läheisyydestä lähetti hän Delescluze'lle parisen riviä, jotka kuitenkin hävisivät.

Kello 1/23 oli Tuillerie'n puistossa jättiläiskonsertti Kommunin leskien ja orpojen hyväksi. Tuhansia kuulijoita oli saapunut; kevätpukuihin puettuja naisia käveli puistokäytävillä. Hengitettiin puiden voimakasta elontuoksua. Kahdensadan metrin päässä täältä, Konkordia-torilla sinkoilivat versaillelaiset pommit, keskeyttäen torvien iloista kaiuntaa paukinallaan, kevään virkistävän tuulenhenkäyksen samalla vienosti puhaltaessa.

Konsertin loputtua nousi eräs pääesikunnan upseereista orkesterijohtajan lavalle: „Kansalaiset“, sanoi hän, „Thiers on luvannut eilen astua joukkoineen Pariisiin. Hän ei ole sitä tehnyt, eikä tule sitä tekemäänkään. Kutsun teidät ensi sunnuntaiamuna toiseen konserttiimme leskien ja orpojen hyväksi.“ Samaan aikaan, samalla hetkellä marssi versaillelaisten etujoukko, tuskin kahden pyssynkantaman päässä, Pariisiin.

Odotettu merkki oli vihdoinkin näkynyt St. Cloud'in portilla, mutta se ei ollut patenteerattujen salaliittolaisten antama. Eräs huvikseen vakoileva, nimeltä Ducatel, joka ei kuulunut salaliittolaisiin, kulki läheiset korttelit ristin rastin ja näki kaiken olevan tyhjänä, portit ja vallit hyljättyinä. Hän kiipesi varustukselle 64, heilutti valkosta liinaa ja huusi juoksuhautoissa oleville sotilaille: „Tulkaa sisään, ei täällä ole ketään!“ Eräs meriupseeri ilmestyi, teki kysymyksiä Ducatel'ille, nousi nostosillan jäännöksiä yli ja näki, että varustukset ja naapuritalot olivat kokonaan hyljättyt. Upseeri palasi heti juoksuhautaan ja sähköitti asiasta lähimmille kenraaleille. Patterit lopettivat ampumisensa. Läheisten juoksuhautojen sotilaat tunkeutuivat pienissä osastoissa vallituksen sisäpuolelle. Thiers, Mac Mahon ja amirali Pothuan, jotka tällä hetkellä olivat Mont Valerien'issa, sähköittivät Versailles'iin saadakseen kaikki osastot liikkeelle.

Dombrowski, joka ei moneen tuntiin ollut ollut päämajassaan La Muette'ssä, saapui sinne kello 4. Eräs päälliköistä riensi hänen luokseen ja ilmotti versaillelaisten sisäänmarssin. Dombrowski antoi upseerin puhua loppuun, kääntyi sitten erään seuralaisensa puoleen ja sanoi tavallisella tyyneydellään, jota hän arveluttavissa tapauksissa vielä liioteli: „Antakaa tuoda meriväenministeristön luota patteri seitsemän

naulan tykkejä, antakaa tieto niille ja niille pataljonille, tulen itse komentamaan.“ Hän lähetti kirjeen yleisen turvallisuuden valiokunnalle ja sotaministeristölle ja komensi vapaaehtosten pataljonan Auteuil'in porttia miehittämään.

Kello 5 antavat lakittomat ja aseettomat kansalliskaartilaiset hälytysmerkin Passy'n kaduilla. Upseerit paljastavat miekkansa ja koettavat heitä pidätellä. Liittoutuneet rientävät asunnoistaan, toiset lataavat kiväärejään, toiset väittävät hälytyksen olleen väärän. Vapaaehtoisten komentaja kokoo ja vie mukanaan miehiä, niin paljon kun hän suinkin voi saada kokoon.

Nämä vapaaehtoset olivat tullessa karaistua joukkoa. Rautatien varrella huomaavat he punahousujen tulevan ja tervehtivät niitä kuulasateella. Eräs versaillelainen ratsastava upseeri, joka koettaa saada miehiään seuraamaan itseään, ryntää eteenpäin paljastetuin miekoin ja kaatuu meidän kuulimme lävistämänä. Hänen sotamiehensä perääntyvät. Liittoutuneet asettuvat tien yli menevälle sillalle ja Boulevard Murat'in päähän. Samalla suljetaan rantakatu Jena-sillan kohdalta.

Dombrowski'n kirje on saapunut yleisen turvallisuuden valiokunnalle. Billioray, joka, huolimatta siitä että valiokunnan tuli keskeyttää toimia, oli ainoa läsnäoleva jäsen, lähtee heti neuvostoon. Kokous tuomitsi juuri Cluseret'ia ja Vermorel'illa oli puheenvuoro. Entinen valtuutettu istui tuolilla kuunnellen puhujaa sillä ylpeällä välinpitämättömyydellä, jota yksinkertaset pitivät neron merkinä. Billioray astuu aivan kalpeana sisään ja istuu hetkeksi. Kun Vermorel jatkaa, huutaa Billioray hänelle: „Lopettakaa, lopettakaa! Minulla on kokoukselle tehtävänä hyvin tärkeä ilmotus, jota varten vaadin salasta istuntoa.“

Vermorel luovuttaa hänelle puheenvuoron, ja Billioray lukee seisten kirjelmän, joka heikosti vapisee hänen kädessään: „Dombrowski sotaministeristölle ja yleisen turvallisuuden valiokunnalle. Versaillelaiset ovat tunkeutuneet St. Cloud'in portin kautta kaupunkiin. Ryhdyn toimiin tunkeakseni heidät takasin. Jos voitte lähettää minulle apujoukkoja, vastaan kaikesta.¹⁾

Ensin tuskallinen vaitiolo, sitte tehdään kysymyksiä: „Pataljonat ovat lähteneet“, vastaa Billioray, „yleisen turvallisuuden valiokunta valvoo.“

¹⁾ Alkuperänen kirje on hävinnyt, mutta me olemme onnistuneet säilyttämään sen sisällön Dombrowski'n veljen ja useampien neuvoston kysymyksessä olevassa istunnossa läsnäolevien jäsenten todistuksen mukaan.

Keskustelu alkaa uudelleen, mutta lyhennetään luonnollisesti. Neuvosto julistaa Cluseret'in vapaaksi. Miot'in naurettava kuulustelu kului tyhjiä puheissa ja ainoa syytöstä ansaitseva seikka, Cluseret'in toimettomuus ollessaan valtuutettuna, jätettiin huomioonottamatta. Ryhmitään. Kirjeitten johdosta jutellaan. Dombrowski'n luottamus, Billioray'n varmuus tyydyttävät haaveilijoita. Luotetaan kenraaliin, vallien kestävyteen, asian kuolemattomuuteen. Mitään varmaa ei saada aikaan; onhan yleisen turvallisuuden valiokunta vastuunalainen. Jokainen menköön tiedustelemaan ja tarpeen vaatiessa kaupunginosaansa.

Kaikki päätetään juttelemalla. Ei tehdä mitään ehdotuksia, eikä keskustelua synny. Kello lyö kahdeksan, puheenjohtaja julistaa istunnon päättyneeksi. Tämä on neuvoston viimeinen istunto! Eikä kukaan vaadi istuntojen jatkamista. Ei kukaan vaadi virkaveljiään odottamaan selityksiä tai yleisen turvallisuuden valiokunnan saapuville kutsumista. Ei ole ketään, joka tällä ratkasevalla epävarmuuden hetkellä, jolloin ehkä tulee välttämättömäksi nopeimmiten tehdä puolustus suunnitelma tai tärkeä päätös onnettomuuden varalta, selittäisi, että Parisin vartijain paikka on kaupungin keskustassa kaupungintalolla, eikä kaupunginosissa.

Sotaministeristössä ollaan yhtä murtuneina; onneton tieto oli tullut sinne kello viiden aikaan.

Näin poistui 1871 vuoden Kommunin neuvosto historiasta ja kaupungintalolta suurimman vaaran hetkellä, versaillelaisten marssiessa Pariisiin. Keskustoimikunta oli lähtenyt Delescluze'n luo, joka näytti hyvin tyyneltä ja sanoi, että katutaistelu tulisi olemaan Kommunille suotuista, mikä olikin monen mielipide. Kun Point de Jour'in osaston komentaja saapui ilmottaen, ettei mitään ollut tapahtunut, otti valtuutettu nämä vakuutukset vastaan niitä sen enempää punnitsematta. Pääesikunnan päällikkö ei katsonut edes tarpeelliseksi itse lähteä tutkimusmatkalle ja antoi kello kahdeksan aikaan julkipanna seuraavan uskomattoman ilmoituksen: „Vartija Riemuportin luona väittää vääräksi ilmoituksen versaillelaisten tunkeutumisesta kaupunkiin; ainakaan ei hän mitään sellaista ole huomannut. Komentaja Renaud lähtee juuri huoneestani ja vakuuttaa, että koko asia johtuu vaan pelosta ja ettei Auteuil'in porttia ole räjäytetty ilmaan; jos muutamia versaillelaisia olikin näyttäytynyt, oli ne takasin ajettu. Olen antanut tuoda yksitoista pataljonaa apujoukkoja yhtä monen pääesikunnan upseerin kautta, jotka eivät saa jättää pataljonia ennenkuin ne on viety sille vahtiasemalle, joka niiden itsekunkin tulee miehittää.“

Samaan aikaan sähkötti Thiers kuvernöreilleen: „St. Cloud'in portti on meidän pommituksestamme kaatunut. Kenraali Douay on hyökännyt sisään.“ Kaksinkertanen vale! St. Cloud'in portti oli ollut kolme päivää selkosen selällään versaillelaisten uskaltamatta astua sisään. Kenraali

Douay oli joukkoineen mies mieheltä petoksen avulla hiipinyt kaupunkiin.

Yöllä näkyy ministeristö hiukan heräävän. Upseerit tulevat saapuville ja pyytävät määräyksiä. Pääesikunta kieltää hälytyskelloa soittamasta tai lyömästä kenraalimarssia sillä tekosyillä, että kansaa ei saa tehdä levottomaksi. Neuvoston muutamat jäsenet, kumartuneina Parisin kartan yli, tutkivat vihdoin niitä paikkoja, jotka he kuusi viikkoa olivat jättäneet huomioonottamatta. Suunnitelma olisi heti keksittävä ja varmoja määräyksiä annettava. Mutta valtuutettu sulkeutui huoneeseensa julistusta suunnittelemaan.

Muutamien ihmisten valmistellessa suurta puolustusta keskellä herkäuskoista Parisia, ilman miehistöä ja määräyksiä, jatkavat versaillelaiset sisäänkulkuaan vallien aukoista. Laine laineelta paisuu tämä virta lähestyvän yön verhossa. Yhä enemmän heitä kokoontuu kiertoradan ja linnotusten välille. Kello kahdeksan ovat he tarpeeksi lukuisia jakautukseen kahteen osastoon, joista toinen, kääntyen vasemmalle, miehittää varustukset 66 ja 67, toisen kulkiessa oikealle Versailles-katua kohti. Edellinen asettuu Passy'n keskiosaan, miehittää St. Péline'n turvakodin, kirkon ja Auteuil'in torin. Jälkimäinen nousee, purettuaan satamassa Guillon-kadulle rakennetun puolivalmiin katusulun, kello yhden aikaan aamulla Raynouard-kadun kautta Trocadero'lle, joka tällä puolen on linnottoman ja ilman puolustusta. Hetkessä on se miehitetty.

Yleisen turvallisuuden valiokunnan jäsenet ovat vihdoin kokoontuneet kaupungintalolle. Ainoastaan Billioray on kadonnut — ainiaaksi. Ei tunneta joukkojen lukua eikä asemaa, mutta tiedetään, että Passy'n pimeydessä liikkuu lukusia joukkoja. La Murette'en lähetetyt pääesikunnan upseerit tuovat rauhottavia tietoja. Kello 11 uskaltautuu neuvoston jäsen Assy Beethoven-kadulle, jonka valot ovat sammutetut. Äkkiä pysähtyy hänen hevosesensa. Se on astunut verilätäkköön. Pitkin muureja näyttää kansalliskaartilaisia nukkuvan. Yhtäkkiä hyökkää sotamiehiä esiin; ne ovat versaillelaisia, jotka ovat maanneet väijyksissä. Nukkujat ovat liittoutuneiden ruumiita.

Versaillelaiset surmaavat Parisissa, eikä Parisi tiedä siitä mitään. Yö on sininen, tähtikirkas, täynnä kevään tuoksua. Teatterit ovat täpösen täynnä. Bulevardeilla on iloa ja elämää; säteilevät kahvilat tuskin suovat tilaa kaikille vieraille. Ympäristössä ovat tykit vaienneet; vallitsee kolmeen viikkoon tuntematon hiljaisuus. Jos „kaunein armeija, mikä Ranskalla konsanaan on ollut“, kulkisi satamain ja bulevardien kautta, jotka ovat aivan ilman katusulkuja, voisi se ilman ainoatakaan laukausta yhdellä kädenotteella kuristaa Parisin Kommunin.

Vapaaehtoset pitävät puoliyöhön saakka rautatielinjalla puoliaan. Sitten vetäytyvät he uupuneina, kun eivät ole apua saaneet, takasin La

Muette'en. Kenraali Clinchant ajaa heitä takaa, miehittää Auteuil'in portin, kulkee Passy'n portin kautta ja marssii Dombrowski'n päämajan kimppuun. Viisikymmentä vapaaehtosta potkii vielä jonkin aikaa linnassa tutkainta vastaan. Kello $\frac{1}{2}$ 2, kun heidät idästä on piiritetty ja he ovat tulemaisillaan suljetuiksi Trocadero'n puolelta, vetäytyvät he Elysean kentille.

Vasemmalla rannalla oli kenraali Cissey koko illan pitänyt joukkojaan kahdensadan metrin päässä vallituksesta. Puoliyön aikaan kulkevat hänen jääkärinsä vallihautojen yli, kiipeevät valleille kuulematta ainoatakaan „kuka siellä“-huutoa, ja avaavat Sèvres'in ja Versailles'in portit.

Kello kolme aamulla tulvaavat versaillelaiset Pariisiin viiden ammot-tavan aukon kautta: Passy'n, Auteuil'in, St. Cloud'in, Sèvres'in ja Versailles'in porteista. Enin osa 15 kaupunginosaa on miehitetty. La Muette on vallotettu. Kokonaan vallotettu on Passy ja Trocadero'n kukkula, vallotettu on Beethoven-kadun ruutitehdas, niin myös 16 kaupunginosan alla kulkevat suunnattomat katakombit, jotka ovat täpösen täynnä ampumavaroja: 3,000 tonnia ruutia, miljoonia patruuneja ja tuhansia kranateja. Kello 5 putoaa ensimmäinen versaillelainen kranati kunnialegionan rakennukselle. Pariisi nukkuu kuten joulukuun 2 päivän aamulla.

KAHDESKYMMENESSEITSEMÄS LUKU.

Kenraalit, jotka ovat johtaneet Parisin vallo-
lotusta, ovat suuria sotapäälliköitä.

Thiers puheessaan kansalliskokoukselle
toukokuun 22 päivänä 1871.

MAANANTAINA TOUKOKUUN 22 PÄIVÄNÄ. VERSAILLELAISET VALLOT-
TAVAT ITÄISET KAUPUNGINOSAT. PARISI NOUSEE VASTARINTAAN.

Kello kahden aikaan tulee Dombrowski kaupungintalolle, kalpeana, uupuneena, rinta kivensirpaleen haavottamana. Hän kertoo yleisen turvallisuuden valiokunnalle versaillelaisten tulosta, kauheasta epäjärjestyksestä Passy'ssa, turhista ponnistuksistaan koota miehistöä. Kun kaikki ihmettelevät tätä äkkinäistä tunkeutumista kaupunkiin — niin huonosti tunsivat valiokunta taisteluaseman — huudahtaa Dombrowski, joka oli käsittänyt väärin: „Mitä! Yleisen turvallisuuden valiokunta pitää minua kavaltajana! Henkeni kuuluu Kommunille!“ Hänen liikkeensä ja äänensä ilmasevat katkeraa epätoivoa.

Päivä on noussut lämpimänä ja säteilevänä kuten edellinenkin. Kenraalimarssi ja hälytyskello ovat koonneet 3—4,000 miestä, jotka kiirehtivät Tuilleries'iin, kaupungintalolle ja sotaministeristöön. Toiset, satoihin nousevat, jättävät sensijaan tänä hetkenä paikkansa, lähtevät Passy'sta ja luovuttavat 15 kaupunginosan. Liittoutuneet Petit Vanves'issa ovat kieltäytyneet puolustautumasta ja ovat palanneet kello viisi Pariisiin nähtyään versaillelaiset Trocadero'lla. Vasemmalla rannalla, St. Clotilde'n puistossa, koettavat muutamat upseerit heitä pidättää. Kaartilaiset työntävät heidät takasin. „Nyt katusuluille!“ sanoivat he, „jokainen pysyköön kaupunginosassaan.“ Kunnialegionan palatsin luona tunkeutuvat he väkisin läpi. Delescluze'n julistus on heidät näin hajotanut.

Tämä onneton, kaikille muureille naulattu julistus alkaa seuraavilla sanoilla: „Loppukoon militarismi! Pois olkalaput ja kultasaumaset rykmentin päällystöt! Tilaa kansalle, paljain käsivarsin taisteleville!

Vallankumoussodan hetki on lyönyt. — Kansa ei ymmärrä oppineita sotatemppuja. Mutta ase kädessä ja katukivitys jalkainsa alla ei se pelkää monarkisen koulun sotapäälliköitä.“

Kun itse sotaministeri näin pilkkaa kaikkea kuria ja järjestystä, kuka sitte enää tahtois totella? Kun hän hylkää kaiken järjestelmällisyyden, kuka enää tahtois tehdä suunnitelmia! Seuraus on, että sadottain ihmisiä kieltäytyy lähtemästä katujensa kivitykseltä, antaa läheisen kaupunginosan avutta taistella kuoleman kanssa ja odottaa liikkumattomana kunnes armeija heidät saartaa.

Kello 5 alkaa virallinen peräytyminen. Pääesikunnan päällikkö Henry Proudhomme antaa pikasesti tyhjentää sotaministeristön viemättä mukanaan tahi hävittämättä asiakirjoja. Ne joutuivat seuraavana päivänä versaillelaisten käsiin ja hankkivat sota oikeuksille tuhansittain uhreja.

Menessään ministeristöstä kohtaa Delescluze Brunel'in. Päästettynä vapaaksi edellisenä päivänä on Brunel heti koonnut legioonansa ja tarjoaa palvelustaan, sillä hän kuuluu niihin ihmisiin, joiden uskollisuus on niin laaja, ettei suurinkaan vääryys sitä järkähytä. Delescluze antaa hänelle käskyn puolustaa Konkordia-toria. Brunel lähtee sinne, asettaa Tuilleries'in ja joenrannan korokkeelle 150 ampujaa, kolme neljän naulan, yhden kahdentoista naulan ja kaksi seitsemän naulan tykkiä. St. Florentin'in varustus saa yhden kuularuiskun ja yhden neljännaulan tykin, Royale-kadun varustus, Konkordia-torin vieressä, kaksi kahdentoista naulan tykkiä.

Ennen kuin Brunel saapui koettivat muutamat 8 legionan miehet Beauvau-torilla pidättää Passy'n ja Autcuil'in pakolaisia. Kun nämä ponnistukset osottautuvat turhiksi ryhtyivät he varustamaan kaupunginosaa puolustuskuntoon. Katusulkuja rakennettiin Faubourg St. Honoré-kadulle Englannin lähetystön viereen ja Suresne- sekä la Ville l'Évêque-kaduille. St. Augustin-torille Abatucci-kadun kulmaan, Hausmann-bulevardin ja Malesherbes-bulevardin suihin kohotettiin niinikään katusulkuja, kun versaillelaiset samalla näyttäytyivät.

Yön ensimmäisinä tunteina olivat nämä alkanee marssinsa. Kello puoli kuusi marssivat Douay, Clinchant ja Ladmirault pitkin valleja Avenue de la Grande-Armée'lle. Maillot'in portin tykkiväki pyörsi ympäri ja näki takanaan versaillelaiset, jotka olivat jo melkein kymmenen tuntia olleet läheisyydessä. Vahdit eivät olleet heitä huomanneet. Monteret antaa väkensä peräytyä Ternes'in kautta, syyttää yksin yhden Maillot'in portin tykeistä, ampuu viimeisen laukauksensa vihollisiin ja onnistuu vetäytymään Batignolles'iin.

Douay'n osasto marssii riemuportin edessä olevalle katusululle ja miehittää sen ilman taistelua. Liittoutuneet ehtivät töin tuskin viedä pois tykit, joiden avulla riemuporttia oli suojeltava. Sotamiehet kulkevat

rantalaituria pitkin ylöspäin ja uskalsivat luottamuksella edetä hiljaselle Koncordia-torille saakka. Yht'äkkiä ammutaan Tuilleries'ien korokkeelta. Näin läheltä ahdistettuina jättävät versaillelaiset monta kaatunutta jälkeensä ja pakenevat teollisuuspalatsille asti. Vasemmalla miehittävät sotamiehet hyljätyt Elysean kentät ja marssivat Morny- ja Abatucci-katujen kautta St. Augustin-torille. Tämän tuskin alulle pannut katusulut eivät kestä hyökkäystä, ja kello puoli kahdeksan aikaan asettuvat versaillelaiset Pepinière'n kasarmiin. Liittoutuneet muodostavat sen taakse toisen taistelurintaman ja sulkevat Malesherbes-bulevardin Boissy d'Anglas-kadulle saakka.

Douay'n vasemmalla puolella jatkavat Clinchant ja Ladmirault etenemistään valleja myöten. Bineau-, Courcelles-, Asnières- ja Clichy-porttien tärkeät, linnotuksia vastaan käännetty tykit tulevat tarpeettomiksi ja les Ternes miehitetään ilman miekan iskua. Samaan aikaan marssii yksi Clinchant'in osastoista pitkin ulkomuureja. Palveluksessa olevat liittoutuneet Neuilly'ssä, Levallois-Perret'issä ja St. Quen'issa joutuvat takaapäin tulevan tulen alasiksi. Tämä on heille ensimmäinen ilmotus versaillelaisten tulosta kaupunkiin. Monta liittoutunutta otetaan vangiksi. Toisten onnistuu tunkeutua Bineau-, Asnières- ja Clichy-porttien kautta kaupunkiin levittäen 17 kaupunginosassa kauhua ja huhuja petoksesta.

Koko yön on Batignolles'issa lyöty kenraalimarssia ja hälytetty siten liikkeelle lapset ja joutilaat. Yksi linnotuspataljonista hyökkää Clinchant'in tark'ampujien kimppuun ja alkaa ampua Monceau-puiston ja Wagram-torin edustalla, kun kansalliskaartilaiset punasten housujen erehdyttäminä avaavat sitä vastaan murhaavan tulen. Se vetäytyy takasin ja jättää puiston paljaaksi. Versaillelaiset miehittävät sen ja marssivat Batignolles'ia vastaan. Siellä estävät heitä katusulut, joita on joka paikassa: vasemmalla Clichy-torilta Lévis-kadulle saakka ja keskuk- sessa Lebouteux-, La Condamine- ja Des Dames-kaduilla. Oikealla puolella miehitetään la Fourche, asema, joka on yhtä tärkeä kuin Clichy-tori. Pian on Batignolles tärkeänä ulkovarustuksena Montmartre'a varten.

Tärkein linnotuksemme Montmartre on vaiti. Seitsemäntoista tuntia katsoo se vaieten versaillelaisten joukkojen marssia kaupunkiin.¹⁾ Aamulla kohtasivat toisensa Douay'n ja Ladmirault'in osastot tykistöineen ja ampumavararattaineen Trocadero-torille ja joutuivat epäjärjestykseen.²⁾

¹⁾ „Tarvitsimme seitsemäntoista tuntia ennenkuin 130,000 miestämmä ja lukuisa tykistömmä oli ennättänyt marssia kaupunkiin.“ Tiers, tutkimus maaliskuun 18 päivän johdosta.

²⁾ „Tästä odottamattomasta yhteentörmäyksestä syntyi sekaannus, jota kesti kunnes joukot olivat marssineet kaupunkiin ja josta olisi voinut olla mitä turmiollisimpia seurauksia. Jos kapinalliset olisivat silloin Montmartre'ltä avanneet tulen Trocadero'a

Muutama laukaus olisi muuttanut tämän epäjärjestyksen paoksi, ja pieninkin hämmennys versaillelaisten joukoissa olisi Parisille ollut toinen 18 päivä maaliskuuta. Mutta Montmartre'n tykit yhä vaikenivat.

Se oli suunnatonta huolimattomuutta, jonka nojalla yksinään voi tuomita neuvoston, sotaministeristön ja Montmartre'n edustajat. Kahdeksankymmentä viisi tykkiä ja kaksikymmentä kuularuiskua makaa tahrattuina sekasin. Ei kukaan ole näinä kahdeksana viikkona ajatellut niiden puhdistamista. Seitsemännaulan tykkeitä on yllin kyllin, mutta kuulia puuttuu. Galette-myllyssä on kolme kahdenkymmenenneljännaulan, laveteilla varustettua tykkiä; siellä ei ole suojuksia eikä multavalleja. Vielä kello 8 aamulla vaikenevat tykit. Ensi laukauksen takasinisku hautasi lavetit maahan ja tarvittiin paljo aikaa niiden esillekaivamiseen. Eipä edes näillä kolmella tykillä ole tarpeeksi ampumavaroja. Varustuksia ja maavalleja ei ylimalkaan ollut missään. Tuskin on ulompien bulevardien suille alettu rakentaa katusulkuja. Kello yhdeksän huomaa La Cécilia, joka on lähetetty Montmartre'en, puolustuksen olevan tämmösessä häpeällisessä tilassa. Hän lähettää heti kaupungintalolle kirjeen, jossa hän vaatii neuvoston jäseniä saapumaan paikalle taikka ainakin lähettämään apujoukkoja ja lisää ampumavaroja.

Samoin on laita vasemmalla rannalla, sotakoulun luona. Vastapäätä tykistöpuistoa marssivat versaillelaiset kello yhdestä saakka Trocadero'a kohti yhdenkään laukauksen heitä estämättä.

Päivän koittaessa lähestyy Langourian'in prikati Mars-kentän varustuksia. Liittoutuneet puolustautuvat täällä useampia tunteja, ennenkuin Trocadero'n tykkituli, joka aikaansaa tulipalon, pakottaa heidät peräytymään. He vetäytyvät sotakoululle, torjuen vielä pitkän aikaa sotajoukon hyökkäystä ja valmistuen siten aikaa 7 kaupunginosalle nousta puolustukseen. Satamalaituri Kunnialejonan talon luona, Lille- ja Université-kadut sekä St. Germain-bulevardi varustetaan katusuluilla Solferinokadulle saakka. Bac-katua alas kulkee, Durouchoux'in ja Voignault'in johtamina, puoli tusinaa käsisidemiehiä; neuvoston jäsen; Siccard ja joukko liittoutuneita pysäyttävät heidät pikku St. Thomas'in edustalla. Kuula kaataa Durouchoux'in, hänen seuralaisensa kantavat hänet pois ja käyttävät tilaisuutta hyväkseen kadotakseen. Beaunes-, Verneuil- ja Saints-Pères-kadut pannaan puolustuskuntoon ja katusulku kohoaa Sèvres-kadun varrella sijaitsevan Abbaye-au-Bois'in viereen.

Oikealla kädellä kulkevat Cisseyn sotilaat esteettä pitkin Vaugirard-katua Avenue des Maine'en saakka ja toinen osasto marssii rautatietä

kohti, olisivat heidän laukauksensa voineet tuottaa meille suurta vauriota. Mutta Montmartre'n tykit vaikenivat edelleen. Vasta vähä jälkeen kello yhdeksän alkoivat ne tulen, mutta silloin oli pääsy vapaa." Vinoy, Kommuni. S. 130.

pitkin saapuen kello puoli seitsemän Montparnasse'n asemalle. Tämä pääpuolustusasema ei ole kunnossa. Noin kaksikymmentä miestä puolustaa sitä, mutta kun luodit pian loppuvat, täytyy heidän vetäytyä Rennes-kadulle, jonne he, joukkojen tulen ahdistuessa, rakentavat katusulun Vieux-Colombier-kadulle saakka. Cisey vallottaa Vanves'in portin ja miehittää koko rautatielinjan.

Parisi ponnahtaa pystyyn tykkien paukkinasta ja näkee Delescluze'n julistuksen. Heti suletaan myymälät. Bulevardit lepäävät autioina, vanha kapinoitsija Parisi valmistautuu taisteluun. Pikaviestit kiittävät pitkin katukäytäviä. Pataljonien hajotettuja osastoja saapuu kaupungintalolle, johon keskustoimikunta, tykkiväentoimikunta ja upseereja kaikista palveluslajeista on kokoontunut.

Kello yhdeksän kokoontuu kaksikymmentä neuvoston jäsentä. Ihme ja kumma. Saapunut on myöskin Felix Pyat, joka aamulehdessään on huudahtanut: „aseisiin!“ Hän näyttää taas patriarkalista naamaa. „Niin, ystäväni, viimeinen hetkemme on tullut. Itseni tähden en huolehdi. Hapseni ovat harmaat, elämäntieni on päättynyt. Voinko toivoa kunniakkaampaa kuolemaa kuin katusulun eteen kaatumista! Mutta kun näen ympärilläni niin monta vaaleata päätä, niin vavistuksella ajattelen vallankumouksen tulevaisuutta!“ — Hän vaatii pöytäkirjan laatimista kaikista läsnäolevista, jotta tarkoin saataisiin nähdä, ketkä velvollisuutensa täyttävät. Hän allekirjottaa sen kyynelsilmin, ja otettuaan jäähyväiset virkaveljiltään, rientää tuo vanha ilveilijä pois, piiloutuakseen johonkin loveen, voittaen tällä pelkurimaisuudellaan kaikki entiset kurjat tekonsa.

Se oli hedelmätön kokous, jossa ainoastaan kerrottiin uutisia. Ei kukaan ajattele järjestelmän tai vauhdin antamista puolustukselle. Liitoutuneet jätetään oman kekseliäisyytensä varaan; he saavat itse pitää huolta itsestään. Koko kuluneena yönä ei Dombrowski eikä sotaministeristö, ei edes kaupungintalokaan ole ajatelleet ulkopataljonia. Jokainen pataljona voi enää vaan luottaa omaan alotteeseensa, itse hankkimiinsa apulähteisiin ja johtajiensa nerokkaisuuteen.

Johdon sijaan ilmestyy julistuksia. Päivällä julistetaan:

„Nouskoot kunnan kansalaiset! Katusululle! Vihollinen on muureillamme. — Pois epäily! Eteenpäin eestä Kommunin ja vapauden! Aseisiin!“

Tuntia myöhemmin:

Parisin kansalle.

„Kansa, joka on valtaistuimelta syössyt kuninkaita, hävittänyt Bastiljin, 1789 ja 1793 vuosien kansa, vallankumouksen kansa ei voi yhdessä päivässä menettää maaliskuun 18 päivän vapauttaan. — — — Aseisiin vaan, aseisiin!“

„Parisi varustautukoon katusuluilla ja viskatkoon näiden väliaikaisten vallien takaa vihollisilleen vielä kerran sotahuutonsa, ylpeän taisteluvaatimuksensa, joka samalla on voittohuuto; sillä Parisi katusulkuineen on voittamaton.“

Suuria sanoja, pelkkiä sanoja!

Keskipäivällä. — Kenraali Cissey on piirittänyt sotakoulun ja siten yllättänyt sen viimeiset puolustajat. Sotamiehet miehittävät Invalides-esplanadia ja kulkevat Grenelle-Saint-Germain-kadulle, kun upseerikoulu räjähtää ilmaan ja saa heidät pakenemaan. Kaksi meidän tykeistämme ammuskelee Université-katua. Neljä tykkivenettä Royal-sillan alla suuntaa tulensa Trocadero'a vastaan. Keskuksessa, 8 kaupunginosassa ampuvat versaillelaiset toria. Batignolles'issa eivät he etene, mutta laukauksensa puhdistavat Lévis-kadun. Cardinet-kadulla menetämme paljo miehiä; siellä lapsetkin taistelevat vimmatusti.

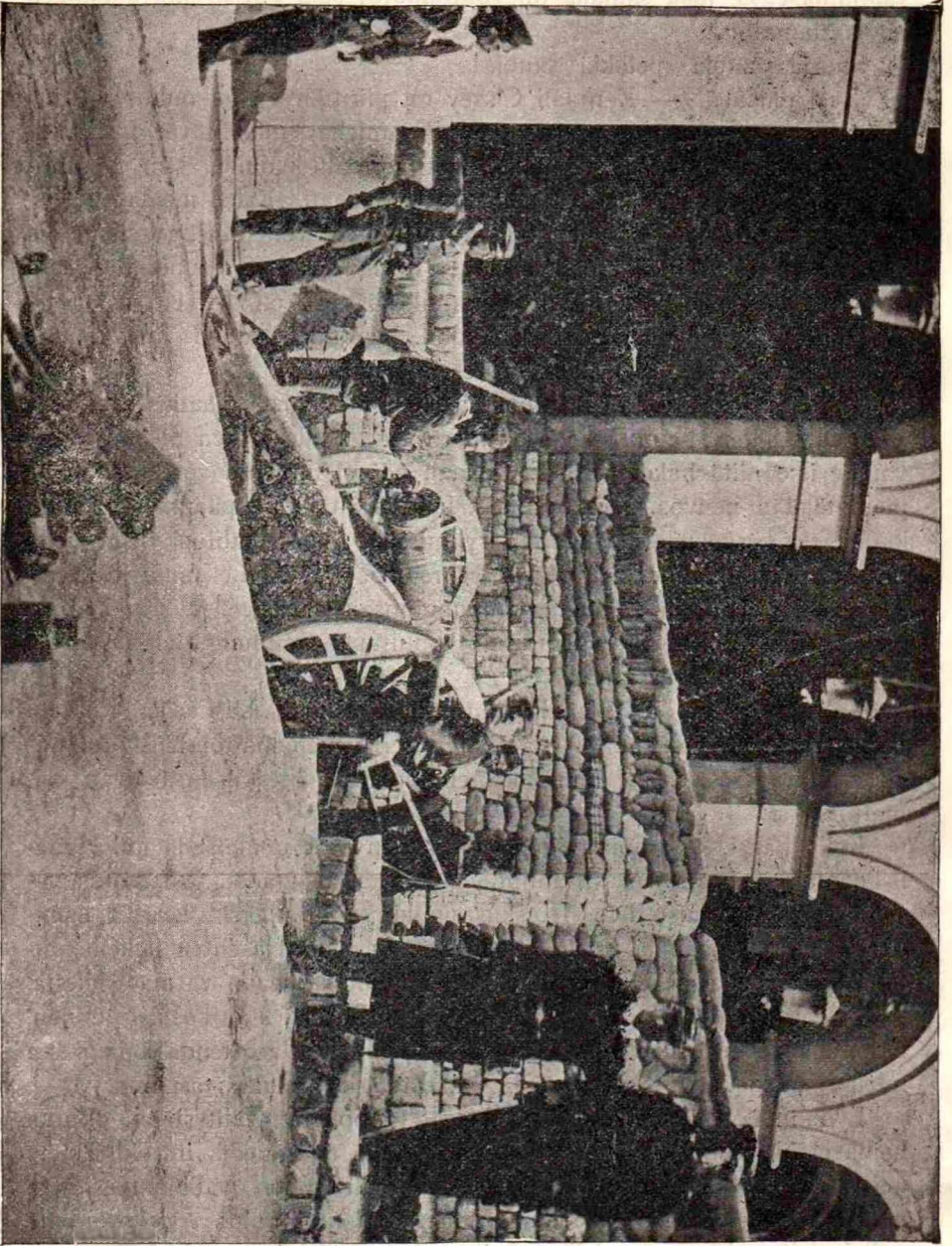
Malon ja Jaclard, jotka johtavat tätä puolustusta, vaativat aamusta saakka turhaan apujoukkoja Montmartre'en. Kello yhden aikaan lähtevät he itse niitä hakemaan. Ei kukaan pääesikunnassa voi antaa heille pienintäkään neuvoa. Liittoutuneet kuljeksivat ilman päämäärää pitkin katuja tai keskustelevat pienissä ryhmissä. Malon tahtoo viedä heitä mukanaan, mutta he kieltäytyvät seuraamasta, sillä he sanovat tahtovansa säästää itseään oman kaupunginosansa tarpeeksi. Kukkuloilla olevat tykit vaikenevat, sillä kuulia puuttuu. Kaupungintalolta ei ole lähetetty muuta kuin sanoja.

Kaksi kenraalia on kuitenkin ylänneellä, Cluseret ja La Cécilia. Entinen ministeri kävelee alakulosesti ja unitautisen kykenemättömänä. La Cécilia, jota tässä osassa kaupunkia ei tunneta, näkee itsensä aivan voimattomaksi.

Kello kaksi. — Kaupungintalo on jälleen samannäkösenä kuin maaliskuussa. Oikealle on asetunut yleisen turvallisuuden valiokunta, vasemmalle sotaministeristö. Keskustoimikunta on kaksin kerroin enentänyt määräyksiään ja moittii ankarasti neuvoston jäsenten kykenemättömyyttä, vaikka se ei itsekään kykene muodostamaan varmaa aatetta. Tykkiväentoimikunta, jota nyt ahdistetaan enemmän kuin koskaan ennen, hämmentyy, eikä tiedä mitä tehdä tykeillään, ei voi tehdä kenenkään mieliksi ja kieltää usein viemästä tykkeitä tärkeimpiinkin aseisiin.

Lyon'in kongressin edustajat tulevat tarjoomaan välitystään. Mutta heillä ei ole minkäänlaista valtakirjaa eivätkä edes tiedä, tuleeko Thiers heitä vastaanottamaan. Yleisen turvallisuuden valiokunta ottaa heidät hyvin kylmästi vastaan. Monet kaupungintalossa uskovat sitä paitsi vielä voittoon ja vieläpä iloitsevat versaillelaisten tulosta kaupunkiin. Parisi näyttää nimittäin nousevan vastarintaan.

Katusulkuja kasvaa nopeasti maasta. Rivoli-kadun sulku, jonka tulee



RIVOLI-KADUN KATUSULKU.

suojella kaupungintaltoa, kohooa St. Jacques-puiston suussa St. Denis-kadun kulmassa. Viisikymmentä käsityöläistä rakentaa ja muurailee, poikien vetäessä multaa rattailla. Tämä useampia metrejä syvä ja kuusi metriä korkea laitos hautoineen, kanuunaporttineen ja ulkotelineineen, yhtä luja kuin St. Florentin'in linnotus, jonka rakentamiseen oli tarvittu viikkoja, valmistui muutamissa tunneissa — todistus siitä mitä oikeaan aikaan käytetyillä ponnistuksilla olisi voitu tehdä Parisin puolustukseksi. Yhdeksännessä kaupunginosassa Auber-, Chaussée d'Antin- ja Chateaudun-kadulla aletaan repiä Montmartre'n esikaupungista Notre Dame de Lorette'stä, la Trinité'stä ja Martyrs-kadulta tulevien poikkikatujen katu-kiviyksiä. Katusulkuja rakennetaan isoille valtakaduille, kappelin eteen, Chaumont'in kukkuloille, Belleville'en, Menilmontant'iin, Roquette-kadulle, Bastiljin edustalle, Voltaire- ja Richard-Lenoir-bulevardeille, Château-d'Eau-torille ja isoille bulevardeille, etenkin Saint-Denis-portista länteen; vasemmalla rannalla Saint-Michel-bulevardille pitkin pituuttaan, Pantheonin edustalle, Saint-Jacques-kadulle, Gobelins'ien suojaksi ja 13 kaupunginosan tärkeimmille ajoteille. Suuri osa näitä puolustuslaitoksia jäi keskeneräseksi.

Parisin noustessa viimeiseen taisteluunsa on Versailles ilon huumessa. Eduskunta on aikasin koolla. Thiers ei tahtonut kenellekään ministereistään suoda kunniaa ensimmäisenä ilmottaa, että Parisi on henkitoreissaan. Hänen ilmestymistään puhujalavalle tervehditään rajuilla suosionosotuksilla. „Oikeuden, järjestyksen, ihmisyyden ja sivistyksen asia on päässyt voitolle!“ vikisi tuo pieni mies. „Kenraalit, jotka ovat johtaneet Parisin valloitusta, ovat suuria sotapäälliköitä. — Hyvyys on oleva täydellinen. Se tulee annettavaksi lain nimessä, lain kautta ja lakia käyttäen.“ Kamari, joka ymmärtää tämän luvan verilöylyyn, nousee, ja oikeisto, vasemmisto, keskusta, kirkollismieliset, tasavaltalaiset ja monarkistit vakuuttavat yksimielisesti, että „versaillelainen armeija ja toimeenpanevan vallan päällikkö ovat isänmaalleen tehneet suuren palveluksen.“¹⁾

Istunto on päättynyt. Edustajat rientävät Diogenes Laterne'lle, Chatillon'iin, Mont-Valerien'ille, kaikille kukkuloille, joilta vaaratta voi ikäänkuin suurelta katsomolta seurata Parisin teurastusta. Joukko tyhjäntoimittajia seuraa heitä ja tällä versaillelaisella tiellä esittävät edusmiehet, ilotytöt, hienon maailman naiset, sanomalehtimiehet, virkamiehet, kaikki saman raivon valtaamina ja usein samoihin ajoneuvoihin sullottuina, preussiläisille ja Ranskalle kansanpuistosta kotiin palaavaa pikku-porvaristoa muistuttavan näytelmän.

¹⁾ Ei ainoakaan edustaja lausunut silloin tai myöhemmin vastalausestaan eikä yksikään ainoa äärimmäisestä oikeistosta tai äärimmäisestä vasemmistosta selittänyt olleensa äänestämättä. He ovat siis kaikin vastuunalaisia tästä luottamuslauseesta.

Aamulla oli Thiers sähköttänyt Jules Favrelle: „Minä palaan Parisista, jossa olen nähnyt kauheita näytelmiä. Tulkaa, ystäväni, jakamaan hyvitystämme.“ Hän oli ehkä nähnyt muutamia pikasia tuomion täytäntöönpanoja, sellaisia, joita kansa kutsuu vangittujen verilöylyiksi. Ne alkoivat sinä päivänä, ja luultavasti Babylonin kasarmi aloitti verisen viikon. Kuusitoista liittoutunutta, jotka vangittiin Bac-kadulla, ammuttiin kasarmin pihalla.

Kello kahdeksasta saakka pysyi armeija paikoillaan, paitsi 8 kaupunginosassa, jossa Englannin lähetystön luona oleva katusulku piiritetään puistoista käsin. St. Germain'in esikaupunkiin sijoitetut taistelurintamamme tekevät itsepintasta vastarintaa Seine-virrasta aina Montparnas'in rautatieasemalle saakka, jota meidän tykkimme pommittavat.

Yöksi taukoaa kiväärituli; tykeillä ampuminen jatkuu yhä. Kirkas puna nousee Rivoli-kadulta: raha-asiainministeristö palaa. Se on koko päivän saanut vastaanottaa osan versaillelaisia kranateja, jotka olivat aiotut Tuilleries'in koroketta vahingottamaan, ja sen ullakoilla säilytetyt asiakirjat ovat syttyneet palamaan. Kommunin palokuntalaiset sammuttivat ensi kerralla palon, joka esti St. Florentin-linnotuksen puolustusta, mutta se syttyi uudestaan sammuttamattomaan tuleen.

Nyt alkavat nuo kauhun yöt, jolloin taistelijat saavat etsiä tietään tykkien jyskiessä ja palavien talojen loisteessa. Vallankumouksen Parisi on vihdoinkin varustuksiinsa puettuna. Sen pataljonat kulkevat kaupungintalolle soittokunta ja punaliput etunenässä. Heikkoina lukumäärältään, ehkä parisataa miestä pataljonaa kohti, marssivat liittoutuneet syvän hiljaisuuden vallitessa. Heidän joukossaan nähdään nyt kivääri olalla miehiä, jotka ovat yhteiskunnallisen vallankumouksen ystäviä, mutta joita kateudesta tähän saakka on loitolla pidetty. Mutta tällä hetkellä ei olekaan kysymys tyhjästä moitteista ja syytöksistä. Saavatko sotilaat johtajansa kykenemättömyyden vuoksi jättää lippunsa? Vuoden 1871 Parisi asettaa Versaillesta vastaan koko yhteiskunnallisen vallankumouksen ja maansa uudet kohtalot. Täytyy olla joko sen puolella tai sitä vastaan; ainoastaan pelkurit pysyttelevät syrjässä. Kaikki todelliset vallankumoukselliset astuvat esiin; semmosetkin, jotka eivät suinkaan taistelun lopullisesta tuloksesta mitään väärää kuvitteluja hautoneet, tahtoivat kuolemanhalveksumisellaan palvella kuolematonta asiaansa.

Kello kymmenen. — Me saavumme kaupungintalolle. Joukko liittoutuneita on paraikaa suuresti kiihottuneena tuonut Dombrowski'n paikalle. Kenraali, joka aamusta lähtien oli ilman komennuskuntaa, oli upseereineen lähtenyt St. Quen'in etuvartijapaikoille. Kun hän luuli osansa loppuun näytellyksi, aikoi hän yöllä hevosen selässä tunkeutua preussiläisten rivien läpi ja koittaa päästä rajan taa. Muuan komentaja, joka myöhemmin ammuttiin kavaltajana, oli nostattanut

väkensä kapinaan kenraalia vastaan, väittäen tämän olevan kavaltajan. Vietynä yleisen turvallisuuden valiokunnan kuulusteltavaksi, huudahtaa Dombrowski sangen liikuttettuna: „Sanotaan minun olevan kavaltajan.“ Valiokunnan jäsenet ottavat hänet hyvin ystävällisesti vastaan eikä tapahtumasta ole mitään sen enempiä seurauksia.

Joka taholta tulee viestintuojia sotaministeristöön. Suuri joukko kaartilaisia ja upseereja pitää huolta käskyjen ja viestien lähetelemisestä tässä tulevien ja menevien ihmisten aikaansaamassa hälinässä. Sisäpihat ovat täynnä kARRIA ja vaunuja, hevoset ovat täysissä valjaissa. Ampumatarvevaunuja menee tai tulee. Ei missään näy merkkiäkään lamaanuksesta tai levottomuudesta, kaikkialla vallitsee melkein iloinen toimeliaisuus.

Vallotettuja kaupunginosia lukuunottamatta on kaduilla ja bulevardeilla säädetty valaistuksensa. Montmartre'n esikaupunkiin mentäessä lakkaa valaistus yhtäkkiä; koko tämä kaupunginosa on kuin suunnaton musta kuilu. Tätä synkkyyttä rajottavat liittoutuneet etuvartijat, jotka aika ajoin huutavat huutonsa: „kaikki järjestyksessä!“ Toisella puolen vallitsee uhkaava hiljaisuus. Varjot, jotka yössä vaeltavat, näyttävät jättiläismäisiltä. On ikäänkuin vaeltaisi epämiellyttävässä unessa. Rohkeimmatkin tuntevat väristystä.

Oli ollut meluisampia, kirkkaiden salamain valasemia, suuremmissa öitä, kun tulipalot ja tykeillä pommittaminen verhosivat koko Parisin vaippaansa, mutta ei mikään niistä tunkenut niin pelottavan värisyttävästi sydämeen. Tämä oli voimien keräämisen ja aineellisen valvonnan yö. Etsitään toisiaan pimeydessä, puhutaan hiljaksen, ammennetaan luottamusta ja tuetaan toisiaan. Kadun kulmissa neuvotellaan puolustusasemien tutkimista varten. Ja sitte työhön! Käsiksi kuokkaan ja katukiviytykseen! On nostettava maasta valleja kranatien putoomissijaksi. Taloista heitellään patjoja taistelijain peittämistä ja suojaamista varten; tästä alkaen ei enää tulla makaamaan. Kivet, vihan yhteenliimaamina, tulevat liittymään toisiinsa, samoin kuin sotilaat toisiinsa taistelukentällä. Vihollinen on hyökännyt kimppuumme antamatta meille tilaisuutta puolustautumiseen; huomenna sille valmistetaan Saragossan ja Moskovan tappioiden tapainen löyly.

Jokaista ohikulkevaa kehotellaan. „Eteenpäin kansalainen, käykää toimeen tasavallan hyväksi!“ Bastilji-torilla ja sisäbulevardeilla vilisee ahkeroita työmiehiä.

Lapset käsittelevät lapiota ja kuokkaa, jotka ovat yhtä suuria kuin he itsekin. Naiset kehoittelevat ja vannottavat miehiä. Nuorten tyttöjen hennot kädet kohottavat raskasta kuokkaa, joka kumealla iskulla putoo maahan ja loihii esiin kipinöitä. Tarvitaan kokonainen tunti ennenkuin oikein todenteolla päästään maahan käsiksi. — Saman tekevää! Otetaan

yö avuksi. Tüstai-iltana työskenteli useita naisia Hallen korttelista St. Jacques-torin ja Sebastopol-bulevardin risteyksessä täyttäen pajukoria mullalla¹⁾.

Katusulut eivät enää ole, samoin kuin ennen, parin asuinrakennuskerroksen korkuisia varustuksia. Lukuunottamatta muutamia St. Honoré- ja Rivoli-kaduilla olevia, on toukokuun katusulku rakennettu muutamista katukivistä ja on tuskin miehen korkunen. Sen takana on toisinaan tykki tai kuularuisku. Keskellä kohoaa, parin katukiven väliin pistettynä, punanen lippu, koston merkki. Näiden vaivaisten valliensa takana pidättävät liittoutuneet parinkymmenen miehen vahvaisina kokonaisia rykmenttejä.

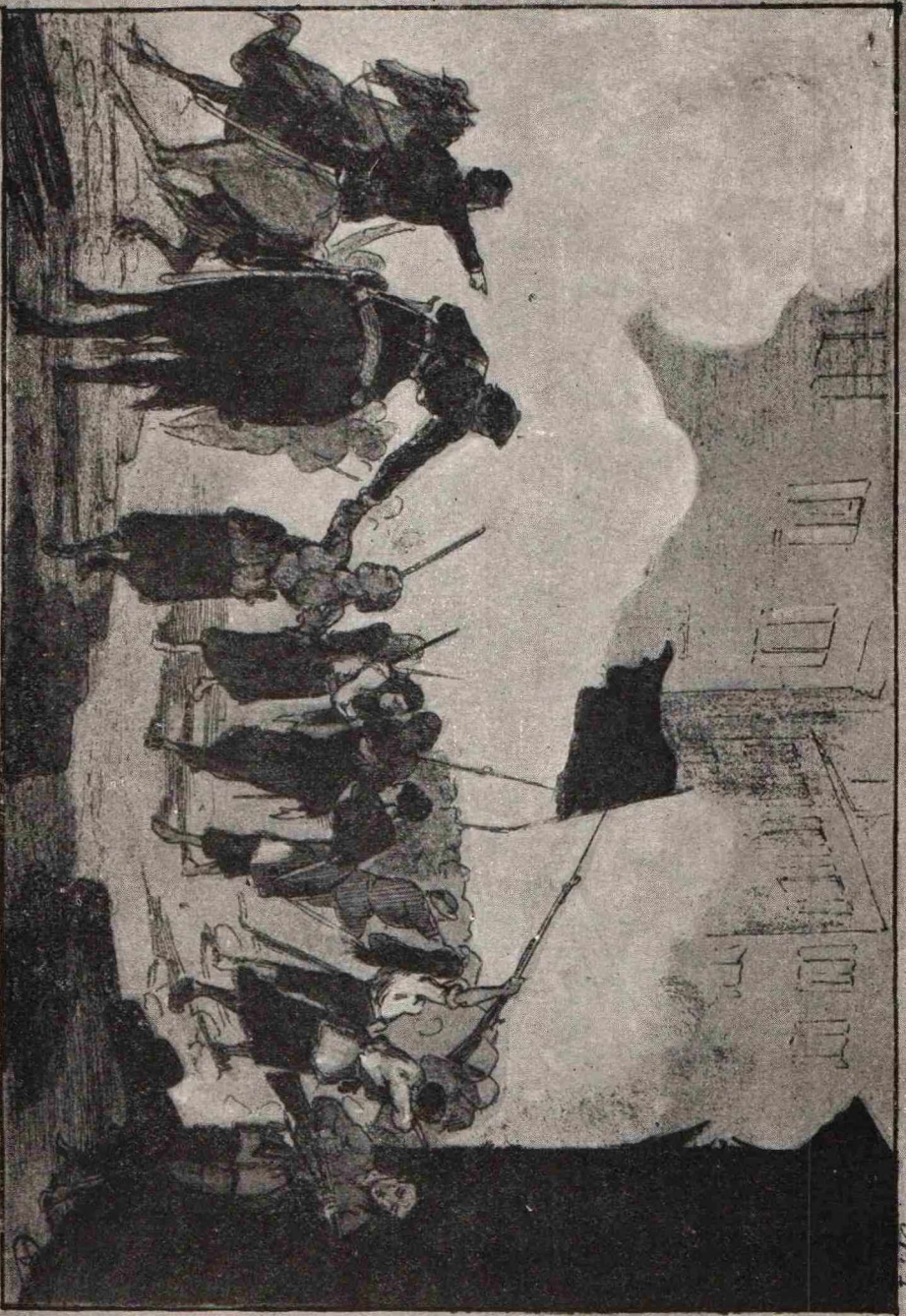
Jos vähäisimmälläkään valvonnalla ja johdonmukaisuudella olisi näitä voimaponnistuksia johdettu, jos Montmartre'n ja Pantheon'in tykit olisivat alkaneet ristitulen, olisivat versaillelaisten armeijat pian Parisista hävinneet. Mutta liittoutuneet, ollen ilman johtoa ja ilman tietoja sotasasioista, eivät nähneet omaa kortteliaan, tuskin omaa katuaan kauemaksi. Siten sattui, että parinsadan sotapuolustustaidon mukaan sijotettujen katusulkujen sijaan, joita kahdeksantuhatta miestä olisi voinut puolustaa, rakennettiin niitä sadottain, voimatta niitä riittävästi miehittää. Vallitsi nimittäin yleinen harhaluulo, että hyökkäys tulisi tapahtumaan edestäpäin, kun sensijaan versaillelaiset mieslukunsa avulla kaikkialla tekivät sivuliikkeitä.

Illalla ulottuu versaillelaisten rintama Batignolles'in rautatieasemalta läntisen radan äärimmäiseen päähän saakka vasemmalla rannalla, St. Lazare'n ja Pepiniér'en aseman, englantilaisen lähetystön, teollisuuspalatsin, eduskuntatalon, Bourgogne-kadun, Invalides-bulevardin ja Montparnasse'n rautatieaseman kautta.

Hyökkääjää vastassa on pelkkiä valmistumattomia katusulkuja. Sen tarvitsee vaan väkivallalla murtautua sängen heikon puolustusrintaman lävitse, voidakseen hyökätä keskikaupungille, joka on kokonaan avuton. Mutta nämä 130,000 miestä eivät sitä uskalla tehdä; sotilaat ja päälliköt pelkäsivät Parisia. He luulivat, että kadut heidän allaan aukeaisivat ja talot heidän päälleen kaatuisivat; tätä todistavat ne tarut viemäriojissa olevista torpedoista ja miinoista, joita perästäpäin keksittiin, jollakin puolustaakseen armeijan päättäväisyyden puutetta. Maanantai-iltana,

¹⁾ „Blanche-torilla“. kirjotti Maroteau seuraavana päivänä „Salut-Public“-lehdessä, „on katusulku, jonka on kokonaan rakentanut eräs sadankahdenkymmenenviiden naisen suuruinen pataljona, joka sitä samalla puolustaa. Kun minä saavuin paikalle, astui muuan hämärä varjo eräästä porttikäytävästä näkyviin. Se oli nuori tyttö, päässään frygialainen myssy, kivääri kädessä ja patruunatasku sivullaan: „Seis kansalainen, tästä ei saa kulkea!“ Minä jäin hämmästyneenä seisomaan, näytän passini ja tämä naiskansalainen sallii minun astua katusulun juurelle saakka.“

LA PRISE DE PARIS.
(MAY 1871.)



Dessiné par Courty, gravé par M. de la Roche, chez Goussier, 64.

La barricade de la place Blanche défendue par des Femmes.

NAISTEN PUOLUSTAMA KATUSULIKU BLANCHE-TORILLA.

jolloin heillä jo oli käsissään useampia kaupunginosia, vapisivat he vielä jonkin kauhean hyökkäyksen pelosta. He tarvitsivat yön koko rauhaa tointuakseen valloituksestaan ja nähdäkseen, että puolustustoimikunnat, ylvästelyistään huolimatta, eivät olleet osanneet mitään edeltäpäin aavistaa eikä myöskään mitään edeltäpäin valmistaa.

KAHDESKYMMENESKAHDEKSAS LUKU.

TIISTAINA TOUKOKUUN 23 PÄIVÄNÄ. MONTMARTRE VALLOTETAAN. JOUKKOTELOTUKSET. ME MENETÄMME ALUEEN TOISENSA JÄLKEEN. PARISI LIEKKIEN VALLASSA. KAUPUNGINTALON VIIMEINEN YÖ.

Katusulkujen puolustajat nukkuvat kaduilla. Vihollisten etuvartijat valvovat. Tiedusteluretkellä olevat versaillelaiset saavat käsiinsä erään etuvartijan. Tämä huutaa kaikin voiminsa: „Eläköön Kommuni!“ ja varotetut toverinsa voivat ryhtyä tarpeellisiin varokeinoihin. Hänet ammutaan paikalla. Tällä tavalla kaatuivat d'Assas ja Barra.

Kello kahdelta tuo La Cécilia neuvoston jäsenten Lefrançais'in, Vermorel'in, Johannard'in ja sanomalehtimiesten Alphons Humbert'in sekä Maroteau'n seuraamina sadan miehen suuruisen apujoukon Batignolles'iin. Kun Malon moitti, että hän oli koko päiväksi jättänyt korttelin ilman apua, vastasi kenraali: „Minua ei totella.“

Kello on kolme. Katusuluille! Kommuni ei ole vielä kuollut. Aamu-ilma virkistää väsähtäneitä kasvoja ja elähyttää toivoa. Vihollisen tykin-ammunta tervehtii pitkin koko linjaa päivänkoittoa. Kommunin tykistö vastaa voimiensa mukaan Montparnassesta Buttes Montmartre'en saakka, joka viimeksimainittu näyttää jonkun verran virkistyneen.

Ladmirault, joka päivää aikasemmin oli pysynyt melkein liikkumattomana, lähettää joukkojaan linnotusrintamaa pitkin ahdistuen kaikkia portteja Neuilly'stä St. Quen'iin saakka. Hänen oikealla puolellaan ahdistaa Clinchant samanlaisella liikkeellä kaikkia Batignolles'in katusulkuja ja Cardinet-katu vallotetaan ensinnä, senjälkeen Noblet-, Truffaut- ja la Condamine-kadut sekä Clichy'n viertotie. Äkkiä avautuu St. Quen'in portti ja oksentaa versaillelaisia. Se on Montaudon'in osasto, joka eilisestä alkaen on toiminut portin ulkopuolella. Preussiläiset ovat luovuttaneet puolueettoman alueen. Bismarck'in suostumuksella saartavat Clinchant ja Ladmirault kukkuloita molemmilta puolin.

Ollen vähällä joutua saarretuksi 17 kaupunginosan kaupungintalolla, järjestää Malon paluun Montmartre'en. Sinne määrätään myös eräs 25 naisen muodostama osasto, joka naiskansalaisten Dimitriew'in ja Louise

Michel'in johtamana on tarjoutunut taistelemaan. Clinchant jatkaa marssiaan ja tapaa katusulun Clichy'n torilla. Vallottaakseen tämän huonosti varustetun kiviläjän, jonka takana tuskin viisikymmentä miestä voi taistella, tarvitaan St. Petersburg-kadun versaillelaisten yhdistyneet voimat ja heikäläiset tarkk'ampujat Chaptal-koululta. Kun liittoutuneilla ei enää ole kuulia, lataavat he kivillä ja savella; kun heiltä on ruuti loppunut, vetäytyvät he takasin Carrières-kadulle. Ladmirault, joka oli St. Quen'in tien herrana, kiertää liittoutuneitten katusulun Montmartre'n hautausmaan kautta. Versaillelaiset ampuvat noin kaksikymmentä kaartilasta, jotka haluavat antautua.

Taampana taistelee Epinette'n kortteli vielä jonkun aikaa; vähitellen sammuu kaikki vastarinta ja kello yhdeksän aikaan kuuluu Batignolles armeijalle.

Kaupungintalo ei tiedä vielä mitään armeijan joukkojen menestyksistä kun Vermorel kiirehtii sinne hakeakseen ampumavaroja Montmartre'a varten. Kun hän paraillaan vaunuineen pyrkii takasin, kohtaa hän Ferré'n, ja hymyilevällä tavallaan, joka oli hänelle niin ominainen, sanoi hän: „No Ferré, vähemmistön jäsenet tappelevat.“ — „Enemmistönkin jäsenet tulevat täyttämään velvollisuutensa“, vastaa Ferré. Jaloa kilpailua näiden molempien kansalle alttiiden miesten kesken, joita molempia odotti jalo kuolema!

Vermorel ei voi kulettaa ampumatarvevaunuaan Montmartre'en saakka. Versaillelaiset tavoittelevat jo kukkulaa. Pitäessään hallussaan Batignolles'ia tarvitsee heidän vaan ojentaa kätensä ottaakseen Montmartre'nkin haltuunsa. Kukkulat näyttävät kuolleilta. Sokea pakokauhu on yön aikana tehnyt tehtävänsä. Pataljonat ovat toinen toisensa jälkeen huvonneet ja hävinneet. Henkilöt, joita muutamia tunteja myöhemmin nähtiin armeijan riveissä, kehottelivat luopioiksi, levittelivät vääriä tietoja ja pidättelivät joka hetki sekä siviili- että sotilashenkilöitä sillä verukkeella, että nämä muka olivat petteureita. Ainoastaan sata miestä puolustaa joen pohjoispuolta. Muutamia katusulkuja on yön aikana sangen veltoasti alettu panna kuntoon; naiset yksinään osottivat intoa.

Cluseret on tapansa mukaan mennyt näkymättömäksi. Huolimatta sähkösanomistaan ja kaupungintalon lupauksista ei La Cécilia ole saanut apujoukkoja eikä ampumavaroja. Kun ei hän kello 8 aikaan enää kuule kukkulalta tykkien jyskettä, kiirehtii hän sinne. Tykkimiehet ovat poissa. Batignolles'in pakolaiset, jotka saapuvat kello 10 aikaan, levittävät vaan pakokauhua. Versaillelaiset voivat tulla, ei ole edes kahtasataa taistelijaa heitä vastaanottamassa; siitä huolimatta uskaltaa Mac Mahon tehdä hyökkäyksen ainoastaan paraiden joukkojensa etunenässä, siksi pelottava on Montmartre'n asema ja maine. Kaksi täydellistä armeijaosastoa ahdistaa sitä Lepic-, Mercadet- ja Clignancourt-katujen kautta. Aika

ajottain laukastaan kiväärejä muutamista taloista, heti pysähtyvät osastot ja alkavat säännöllisen piirityksen. Nämä kaksikymmentätuhatta miestä, jotka piirittävät Montmartre'a ja joita tukee valleille asetettu tykistö, tarvitsevat kolme tuntia kiivetäkseen näille asemille, joita muutamat pyssymiehet ilman minkäänlaista järjestelmää puolustavat.

Kello 11 on hautausmaa vallotettu. Vähän senjälkeen saapuvat joukot Château-Rouge'en. Ympäristössä kuuluu jonkun verran pientä kivääritulen rätinää. -- Pian ovat ne muutamat yksipäiset, jotka vielä taistelivat, surmatut, tai vetäytyvät he eristäytymisen lamauttamina takasin. Versaillelaiset kiipeevät kukkulalle kaikilta tahoilta ja asettuvat päivällisen aikaan lujaan asemaan La Galette'n myllyn luona, laskeutuvat St. Pierre'n torin kautta pormestarin viraston luo ja vallottavat vähintäkään vastarintaa kohtaamatta koko 18 kaupunginosan. Siten luovuttiin ilman taistelua, ilman ryntäystä, jopa ilman epätoivoista vastarintaa tästä vallottamattomasta linnoituksesta, josta käsin muutama sata päättävää miestä olisi voinut pidättää koko versaillelaisten armeijan ja pakottaa eduskunnan sovitteluihin. Tuskin päästyään kunnolla Montmartre'en tahtoo pääesikunta kostaa Lecomte'n ja Thomas'in kuoleman. Neljäkymmentäkaksi miestä, kolme naista ja neljä lasta viedään Rosiers-kadun numero 6:n edustalle, missä heitä pakotetaan paljastetuin päin polvistumaan muurin edessä, samassa paikassa, missä kenraalit maaliskuun 18 päivänä telotettiin. Senjälkeen heidät surmataan. Muuan nainen, joka pitää lastaan käsivarsillaan, kieltäytyy polvistumasta ja huutaa seuralaisilleen: „Näyttäkää näille kurjille, että voitte kuolla pää pystyssä!“

Seuraavina päivinä jatketaan teurastusta. Jokainen vangittujen joukkio asetettiin ensin joksikin aikaa kuulien lävistämän muurin edustalle. Sitte heidät ammuttiin sen kukkulan rinteellä, joka vallitsee tietä St. Denis'iin.

Batignolles ja Montmartre saavat nähdä ensimmäiset joukkoteurastukset. Jokainen, jolla on univormu tai sotilaskengät, ammutaan „oikeuden käskystä“ ilman selityksiä, ilman kuulustelua. Siten murhaavat versaillelaiset aamusta varhain Batignolles'in torilla, kaupungintalon torilla ja Clichy'n portin luona. Monceau'n puisto on heidän suurin teurastuspaikkansa 17 kaupunginosassa. Montmartre'ssa ovat kukkulat sekä Elysée, missä jokainen porras on täynnä ruumiita, sekä ulommat bulevardit teurastuksien keskipisteitä.

Parin askeleen päässä Montmartre'ltä ei tiedetä vielä mitään koko onnettomuudesta. Blanche'n torilla puolustautuu naisten katusulku useampia tunteja Clinchantin sotilaita vastaan. Tämän jälkeen naiset vetäytyvät Pigale'n katusululle, joka vallotetaan kello kahden aikaan. Heidän johtajansa kuletetaan erään versaillelaisen upseerin luo. „Kuka sinä olet?“ — kysyy upseeri. „Muurari Léveque, keskustoimikunnan

jäsen.“ Versaillelainen laukasee revolverinsa vasten hänen kasvojaan, sotilaat tappavat hänet sitte täydellisesti.

Seine'n toisella rannalla on vastarintamme onnellisempi. Versaillelaiset voivat aamusta lähtien miehittää Babylon'in ja L'Abbaye au Bois'in kasarmit, mutta Varlin pidättää heitä äkkiä Croix Rousse'n nurkassa. Tämä nurkka tulee pysymään kuuluisana Parisin puolustuksessa. Kaikki kadut, jotka tänne johtavat, ovat lujasti suluilla varustettuja, eikä tätä aseellista paikkaa luovuteta ennenkuin tulipalo ja kranatit ovat siitä tehneet läjän sirpaleita. Joen rannalla yliopisto-, St. Dominique- ja Grenelle-kaduilla puolustautuvat 67:s, 135:s, 138:s ja 147:s pataljona „kadotettujen lasten“ ja tarkk'ampujain tukemina mitä itsepintaisimmin Rennes-kadulla ja sikäläisillä bulevardeilla väsähtävät versaillelaiset. Vavin-kadulla, missä Lisbonne johtaa vastustusta, koskettavat ponnistelut ihmeiden rajaa. Kaksi päivää pidättää tämä etuvarustus Luxembourg'in vallottamista.

Äärimmäisellä vasemmalla siivellämme olemme vähemmän varmoja. Versaillelaiset ovat aikasin kiertäneet Montparnasse'n hautausmaan, jota me puolustimme kourallisella väkeä. Richefeu'n ravintolan luona antavat liittoutuneet vihollisen lähestyä ja paljastavat silmäkantaman matkalla kuularuiskut. Turhaa ponnistelua! Versaillelaiset ovat tarpeeksi lukuisia voidakseen kaikilta tahoilta piirittää hautausmaan harvat puolustajat ja pian he sen miehittävät. Täältä saapuvat he, marssien 14 kaupungin-osan valjeja pitkin, St. Pierre'n torille. Avenue d'Italie'n ja Chätillon'in viertotien linnotukset, jotka jo kauan aikaa ovat varustettuja, mutta ainoastaan valjeja vastaan, vallotetaan takaapäin, Maine'n viertotien taholta. Koko Quatre-Chemins'in puolustus keskittyy kirkon ympärille. Kellotapulista käsin avustaa tusina Montrouge'n liittoutuneita sitä katusulkuu, joka sulkee Maine'n viertotien kahdelta kolmannelta osaltaan. Kolmekymmentä miestä pitää sitä hallussaan useampia tunteja. Vihdoin loppuvat heiltä patruunat ja kolmivärinen lippu nousee kaupungintalolla samalla hetkellä kun se liehuu Montmartre'n kukkuloilla. Tästä hetkestä lähtien on tie auki aina Enfer'in torille saakka. Versaillelaiset saapuvat sinne kestettyään Observatorion tulen, jossa muutamat liittoutuneet pitivät puoliaan.

Näiden vallotettujen puolustuslinjojen takana kohooa Wroblewski'n ponnistusten kautta toisia varustuksia. Kun tämä päivää aikasemmin sai käskyn luopua linnotuksesta, vastasi hän: „Onko se petosta tai väärinkäsitystä? En koskaan tule niistä luopumaan.“ Montmartre'n vallotuksen jälkeen tuli tämä kenraali Delescluze'n luo ja koetti taivuttaa tätä siirtämään taistelun vasemmalle rannalle. Seine-joki, linnotukset, Pantheon ja La Bièvre muodostivat hänen käsityksensä mukaan vahvan puolustuslinjan, jonka takana peräytymisen varalta oli laajoja kenttiä.

Tämä käsitys olisi ollut oikea säännöllisiin joukkoihin nähden, mutta kapinan keskipistettä ei voi mielensä mukaan siirtää, ja liittoutuneet alkoivat yhä enemmän siirtyä omia kaupunginosiaan puolustamaan.

Wroblewski palasi pääkortteeriinsa takasin, kutsui linnotusten komentajat luokseen, antoi kaikki määräykset puolustusta varten ja palasi takasin ottaakseen vastaan ylipäällikkyyden vasemmalla rannalla, jonka hän aikasempien määräysten kautta oli saanut. Kun hän lähetti käskyjä Pantheon'iin, vastattiin hänelle, että Lisbonne komensi siellä. Antamatta minkään lannistaa itseään, pani Wroblewski puolustuskuntoon sen piirin, joka hänelle jäi. Hän asetti Buttes aux Cailles'iin, tärkeimpään paikkaan Pantheon'in ja linnotusten välillä, patterin, jossa oli 8 tykkiä, ja lisäksi kaksi patteria, joissa kunimassakin oli 4 tykkiä. Hän varusti Italie-, Hôpital- ja Gare-bulevardit. Hänen pääkortteerinsa asettuu Gobelins'in kaupungintalolle, hänen vara-asemansa Italian ja Jeanne'n torille sekä Bercy'yn.

Parisin toisessa päässä valmistelevat 19 ja 20 kaupunginosa puolustusta. Kunnon Passedouet on astunut Bisson'in tilalle, joka vielä uskalsi esiintyä La Villette'n legionan käskijänä.

Kohotetaan katusulkuja suurelle Chapelle-kadulle Strassburg'in radan takana, Aubervilliers-kadulle, Flandre-kadulle sekä kanavan luo sillä tavalla, että niistä muodostuu viisi puolustuslinjaa, jotka ovat suojattuja sivulta päin boulevardien ja linnotusten kautta. Sijotellaan tykkejä Riquet-kadulle ja kaasutehtaan luo. Vallitykkeitä laahataan käsin Buttes-Chaumont'iin, toisia Puebla-kadulle. Eräs 6-tykkinen patteri sijotetaan Père Lachaise'en ja se täyttää Parisin jyskeellään.

Parisi on autio ja mykkä. Samoin kuin edellisenä päivänä pysyvät myymälät nytkin suljettuina. Auringon valasemat kadut näyttävät hyljätyiltä ja uhkaavilta. Ainoastaan pikaviestit, jotka täyttä laukkaa ohitse ratsastavat, tykit, joita laahataan katuja pitkin, katkasevat yksinäisyyden. Hiljaisuuden keskeltä kuuluu huuto: „Myymälät auki! Pois verhot akkunoista!“ Suljettuihin akkunoihin vedetään edelläkäyneen tutkinnon jälkeen merkki. Kaksi sanomalehteä, „Tribun du Peuple“ ja „Salut-Public“ on ilmestynyt huolimatta kaikista versaillelaisten kranateista, joita putoilee kirjapainoon Abukir-kadun varrella.

Kaupungintalolla tekevät muutamat miehet kaiken mahdollisen huolehtiakseen yksityisseikoista. Eräs julistus valtuuttaa katusulkujen päälliköt tilaamaan tarpeelliset työvälineet ja elintarpeet. Eräs toinen tuomitsee kaikki talot, joista liittoutuneita ammutaan, poltettavaksi. Yleisen turvallisuuden valiokunta antaa iltapäivällä lyödä seinille julistusta sotilaille:

„Parisin kansa ei voi uskoa, että te käännätte aseenne sitä vastaan. Kun sen rinta koskettaa teidän rintanne, tulette te luopumaan teosta, joka itse asiassa olisi veljesmurha.“

„Te olette köyhälistöläisiä, kuten mekin. — Minkä te teitte maaliskuun 18 päivänä, sen tulette uudelleen tekemään. — Tulkaa meidän luoksemme veljet, tulkaa meidän luoksemme, meidän käsivartemme ovat avoinna teitä vastaanottamaan.“

Keskustoimikunta nauilailee samanaikaisesti samantapaista julistusta. Lapsellisia, mutta jalosydämissä kuvitteluja! Koko Parisin kansa ajatteli asiasta samalla tavalla kuin sen valtuuttamatkin henkilöt. Huolimatta eduskunnan raivosta, haavottuneiden ampumisesta ja vangittujen rääkkäämisestä, jota kaikkea he olivat nähneet jo 6 viikon ajan, eivät työläiset tahtoneet uskoa, että kansan lapset voisivat silpoa sen kaupungin sisälmyksiä, joka taisteli heidän puolestaan. Kello 3 tulevat Bonvalet ja muutamat muut „Parisin Oikeuksien Liiton“ jäsenet kaupungintalolle, jossa heidät vastaanottaa yleisen turvallisuuden valiokunta. He valittelevat taistelua, tekevät ehdotuksen välittelystä, kuten he jo kerran aikasemmin piirityksen aikana niin suurella menestyksellä olivat tehneet ja tarjoutuvat valittamaan hätäänsä Thiers'ille. Muuten asettuvat he kaupungintalon käytettäväksi. „Hyvä, ottakaa siis kivääri ja menkää katusuluille!“ Tämän suoran kehotuksen saatuaan vetäytyy Liitto takasin ja menee keskustoimikunnan luo, joka on kyllin lapsellinen sitä kuulakseen.

Kuka sitte ryhtyisi neuvotteluihin keskellä avointa taistelua! Versaillelaiset täydentävät voittoaan Montmartre'lla ja tunkeutuvat tällä hetkellä Ornano-bulevardia ja Pohjoista asemaa vastaan. Kello kahden aikaan luovutaan katusuluista Clignancourt'in puistokadun varrella. Myrrhakadulla kaatuu Dombrowski Vermorel'in vieressä kuolettavasti haavoitettuna.

Aamulla oli Delescluze sanonut hänelle, että hänen pitäisi tehdä paraansa Montmartre'n suhteen. Ilman toivoa, ilman miehistöä ja epäilytnä versaillelaisten kaupunkiin tunkeutumisen jälkeen, ei Dombrowski'lle jäänyt muuta jällelle kuin kuolema. Kaksi tuntia myöhemmin veti hän viimeisen henkäyksen Lariboisière'n sairaalassa. Hänen ruumiinsa kuletettiin kaupungintalolle; matkalla sinne tekivät katusulkutaistelijat kunniata aseineen. Tämä kunniakas kuolema oli lopettanut vihamielisyyden.

Clinchant, joka nyt on vapaa oikealla sivustalla, tekee hyökkäyksen 9 kaupunginosaan. Muuan osasto tulee Fontaine-, St. George- ja St. Lorette-katuja myöten, mutta on pakotettu pysähtymään kulmauksessa. Toinen osasto ammuskelee Rollin-opistoa, ennenkuin se tunkeutuu Trudaine-kadulle, jossa sitä pidätellään iltaan saakka.

Enemmän keskustassa, Haussman-bulevardin luona, ahdistelee Douay ankarasti „Printemps'in“ suurmyymälän luona olevaa katusulkua. Hän hajottaa kanuunanlaukauksella liittoutuneet, jotka pitivät Kolminaisuuden

kirkkoa miehitettynä. Viisi kirkon esikartanoon asetettua tykkiä ammuskelee senjälkeen katusulku numero 46, joka sulkee Antin-bulevardin suun. Muuan osasto tunkeutuu Châteaudun- ja Lafayette-kaduille. Montmartre'n esikaupungin katuristeyksessä pidättelee sitä muuan tuskin metrin korkuinen, 25 miehen puolustama katusulku myöhään yöhön saakka.

Douay'n oikea siipi on yhä edelleen voimaton Royale-katua vastaan. Jo kaksi päivää taistelee Brunel siellä tavalla, johon voi verrata ainoastaan taistelua Buttes aux Cailles'issa, Bastilji-torilla ja Château d'Eau'ssa. Hänen parasta katusulkuun, joka leikkaa kadun vinoon, hallitsevat naapuritalot, josta käsin versaillelaiset harventelevat liittoutuneita. Brunel, hyvin tuntien hänelle uskotun aseman tärkeyden, antaa käskyn polttaa nämä murhaavat talot. Muuan liittoutunut, joka tottelee käskyä, saa luodin silmäänsä ja kuolee Brunel'in vieressä sanoen: „Maksan teidän käskynne elämälläni, eläköön Kommuni!“ Kaikki talot, alkaen numerosta 13 aina Faubourg St. Honoré-katuun saakka palavat ilmitulessa. Kauhistuneet versaillelaiset pakenevat, useat menevät liittoutuneitten puolelle. Muuan heistä kantaa Parisin univormua ja hänestä tulee Brunel'in apulantti.

Oikealla tukee Brunel'in ponnistuksia Malesherbes-bulevardi, vasemmalla penger, jota Bergeret eilisestä alkaen pitää hallussaan. Malesherbes-bulevardi, joka on kokonaan kranatien penkoma, muistuttaa suunnattomien aurojen kyntämää peltoa. Kaksikymmentäneljä tykkiä Orsay'n rantalaiturilla, Passy'ssä, Mars-kentällä ja Barrière de l'Etoillella ampuu ristiin Tuillerien pengertä ja St. Florentin'in katusulku. Tusinan verta liittoutuneitten tykkeitä pitää puoliaan tässä rankkasateessa. Konkordiatori, jota tämä ristituli kohtaa, on täynnä patsaiden ja suihkukaivojen pirstaleita. Lille'n muistopatsas on puoliksi poiskiskottu ja Strassburg'in muistopatsas on kartessien särkemä.

Vasemmalla rannalla tunkeutuvat versaillelaiset talo talolta eteenpäin. Korttelin asukkaat tulevat heidän avukseen ja ammuskelevat suljettujen akkunaisa takaa liittoutuneita. Nämä, kiukustuneina tämmöisestä petollisuudesta, hyökkäävät taloihin ja sytyttävät ne tuleen. Versaillelaisten kranatit olivat ensin saaneet tulen alkuun ja pian oli korttelin jäännöskin tuleessa. Sotaväki voittaa yhä edelleen alaa, miehittää sotaministeriön, sähkölennätinlaitoksen johtokunnan rakennuksen ja saapuu Belle Chasse'n kasarmin ja Yliopisto-kadun luo. Rantalaiturien ja Bac-kadun katusulut sortuvat kranatitulen vaikutuksesta. Sillä liittoutuneiden pataljonalla, joka on asettunut kunnialejonan talolle, on jällellä ainoastaan rantalaituri peräytymistä varten. Kello 5 aikaan luopuvat he tästä epäsiististä talosta sytyttyään sen tuleen.

Kello 6 aikaan menetämme me Antin-puistokadun katusulun. Vihol-

linen lähestyy sivukatuja ja miehittää täydelleen suojattoman operatalon. Katoilta käsin ovat merisotilaat ammuskelleet katusulkuja. Sensijaan että olisivat menetelleet samalla tavalla ovat liittoutuneet, samoin kuin kaikkialla muuallakin, itsepintaisesti varustautuneet katukiviyksen taakse.

Kello kahdeksan sortuu Capucines-kadun katusulku bulevardin päässä nelinaulasten tykkien tulen vaikutuksesta, joita on sijoitettu Caumartin-kadulle. Versaillelaiset lähestyvät Vendôme-toria.

Joka taholla on armeija edistynyt huomattavasti. Versaillelaisten hyökkäyslinja, joka alkaen Pohjoissemalta, kulkee Rochechouart-, Cadet- ja Drouot-katuja pitkin, missä viimeksimainitulla kaupungintalo vallotetaan, pitkin Italian bulevardia, tunkeutuu eteenpäin Vendôme-torilla ja Konkordia-torilla, liikkuu pitkin Bac-katua, Abbage au Bois'ia ja Enfer'in bulevardia, saapuakseen varustukselle numero 81. Konkordia-tori ja Royale-katu, sivuilta ahdistettuina, ovat pitkänä niemekkeenä tämän hyökyaallon sisällä. Admirault on vastapäätä Villette'ä, hänen oikealla puolellaan pitää Clinchant hallussaan 9 kaupunginosaa. Douay näyttäytyy Vendôme-torilla. Vinoy avustaa Cissey'tä, joka puuhaa vasemmalla joen rannalla. Liittoutuneilla on tällä hetkellä enää tuskin puoltakaan Parisia hallussaan.

Kaikki muu on teurastusalueita. Katujen toisessa päässä tapellaan vielä kun jo toista päätä ryöstetään. Voi sitä, jolla on univormu tai jokin ase, voi sitä joka näyttää levottomalta; voi sitä, jonka antaa ilmi joku valtiollinen tai mieskohtainen vihollinen. Hänet laahataan pois. Joka osastolla on oma pyövelinsä. Mutta työn jouduttamiseksi on vielä apulaispyöveleitä. Uhri viedään niiden eteen ja ammutaan. Sotilasten sokea raivo, jota „järjestyksen miehet“ kiihottavat, palvelee jälkimäisten kosta ja kuittaa heidän velkansa. Teurastusta seuraa rosvoaminen. Semmosten kauppiaiden myymälät, jotka ovat palvelleet Kommunia tai joita kilpailijansa semmosesta ilmiantavat, ovat rosvoamiselle alttiiksi jätettyinä. Sotilaat särkevät huonekalut ja laahaavat arvokkaimmat esineet mukanaan. Jalokiviä, viiniä, likööriä, liinavaatteita ja hajuvesiä häviää heidän selkälaukkuihinsa.

Kun Thiers sai tietää tapahtumain kulusta Montmartre'ssa, luuli hän taistelun olevan lopussa ja sähkötti siitä kuvernööreille. Jo kuusi viikkoa oli hän alituisesti vakuuttanut, että niin pian kuin vallien yli olisi nousu, tulisivat liittoutuneet pakenemaan. Mutta Parisi, aivan vastoin Sedan'in ja Metz'in miesten sekä kansallisen puolustuksen miesten esimerkkiä, puolustautui katu kadulta, talo talolta ja antoi kernaammin polttaa itsensä kuin antautui.

Yön aikana loimusi taivas kirkkaana. Tuilleria, kunnialeigionan rakennus, valtioneuvoston talo ja tilityslaitos palavat. Hirveä paukkina ja räiskinä kuuluu kuningasten palatsista, jonka muurit sortuvat ja jonka

laajat kupolit putoilevat. Liekit leiskuvat nuolen tapasesti milloin hitaasti, milloin nopeasti sadoista ikkunoista. Seine-joen punertavat laineet kuvas-tavat rakennuksia ja tekevät palon kaksinkertaseksi. Itätuulen ajamina kääntyvät yltvät liekit Versaille'sta kohti ja lausuvat voittajalle, ettei hän tule enää löytämään asuinsijaansa, sekä etteivät yksinvaltiaan vanhat rakennukset voi enää antaa suojaa millekään yksinvaltiaalle. Bac-, Lille- ja Croix-Rouge-kadut syöksevät liekkipylyväitä ilmaan. Royale-kadusta St. Sulpice-katuun saakka on kaikki tulimuurin näköstä, jota ainoastaan Seine-virta keskeyttää. Savupyörteet käärivät vaippaansa koko läntisen Parisin ja liekkipatsaat, jotka kohoovat näistä lieskan pesistä, heittävät kipinäsatteen naapurikortteleihinkin.

Kello on yksitoista. Lähtekäämme kaupungintalolle. Kauaksi siro-tellut etuvartijat suojelevat jokaisesta yllätyksestä. Hetkittäin näkyy joku kaasuliekki pimeydestä. Useammalla katusululla palaa soihtuja ja jopa leirivalkeitakin. Jacques-tori katusulut, vastapäätä Sebastopol-bulevardia, ovat rakennettuja suurista puista, joiden oksat humisevat, kuiskivat ja liikkuvat pelottavassa pimeydessä.

Kunnantalon etusivu punottaa kaukaisten liekkien kajastusta. Kuva-patsaat, loisteen valasemina, näyttävät liikkuvan komeroissaan. Sisä-pihoilla liikuskelee levoton kansanjoukko. Tykistövaunuja, kärkejä ja omnibusseja, täynnä ampumatavaroita, vyöryy kovalla tärinällä kumeasti kaikuvien holvien kautta. Elämä ja kuolema, korina ja nauru kaikuvat vastakkain portaissa ja joka kerroksessa, missä häikäsevä kaasuvälo loistaa. Kansalliskaartilaiset, viittoihinsa kääriytyeinä, täyttävät käytä-vät. Haavottuneet ähkyvät punottavilla patjoillaan; kantopaarit, joita on asetettu pitkin muureja, tihkuvat verta. Kannetaan erästä päällikköä, jolla ei enää ole inhimillisiä kasvoja. Luoti on lävistänyt hänen poskensa, reväissyt huulet mukanaan ja kiskonut hampaatkin mennessään. Kyke-nemättä ääntäkään päästämään, heiluttaa tämä sankari punasta lippua, kehottaakseen levänneitä täyttämään hänen sijansa taistelussa.

Valentine Haussmann'in kuuluisassa huoneessa tervehdimme me Dombrowski'n ruumista, joka lepää sinisellä atlasvuoteella. Yksi ainoa kynttilä heittää kalpeata valoaan tämän sankarillisen sotilaan kasvoille. Lumivalkeat kasvot ja niiden kauniisti muovailtu nenä sekä hieno suu vaikuttavat rauhallisesti, ja pieni vaalea parta on terävänä. Kaksi aju-tanttia istuu pimeässä nurkassa ja vahtii vaijeten. Muuan kolmas pii-rustaa nopeasti kenraalinsa viimeiset piirteet.

Kaksinkertasilla marmorirappusilla virtaa väkeä edestakasin; vartijat voivat tuskin pitää edustajain huonetta vapaina. Delescluze, mykkänä ja kalpeana kuin aave, allekirjottaa määräyksiä. Viimeisten päivien kii-hottuminen on imenyt loputkin hänen elinvoimastaan. Hänen äänensä on enää vaan korinaa, ainoastaan silmä ja sydän elää tässä taistelijassa.

Kaksi tai kolme upseeria, jotka ovat säilyttäneet kylmäverisyytensä, laatii määräyksiä, leimaa ja lähettelee viestejä. Useampia upseereja ja kaartilaisia on pöydän ympärillä. Ei mitään puheita pidetä, ainoastaan jotkut puhuvat ryhmittäin. Vaikkakin toivo väistyä, ei päättäväisyys silti ole vähennyt.

Ketä ovat nämä upseerit, jotka ovat riisuneet univormunsa, nämä neuvoston jäsenet, nämä virkamiehet, jotka ovat leikanneet partansa? Mitä tekevät he täällä urhoollisten joukossa? Ranvier tapaa semmosessa valepuvussa pari työtoveriaan, jotka piirityksen aikana olivat olleet suu leveimmillään; hän puhuttelee heitä ja uhkaa ampua heidät, elleivät he heti palaa takasin kaupunginosaansa.

Suuri esimerkki ei jäisi ilman vaikutusta. Hetki hetkeltä vähenee kuri. Tällä hetkellä julkasee keskustuomikunta, joka neuvoston vetäytyttyä pois, luulee olevansa täysillä valtuuksilla varustettu, julistuksen, jossa se asettelee seuraavia rauhanehtoja: — Eduskunnan ja Kommunin hajottaminen. Armeijan on lähdettävä Parisista. Hallitus on väliaikaisesti jätettävä suurten kaupunkien edustajille, jotka valitsevat perustuslakia säättävän eduskunnan; molemminpuolinen armahdus. — Tämä oli voittajan ultimatum. Tämä sairaaloisten aivojen tuote naulattiin useassa paikassa muureille ja aikaansai uutta epäjärjestystä puolustukseen.

Aika ajottain kuuluu kovaa huutoa torilta päin. Muuan vakooja ammutaan Avenue Victorian katusulun luona. Muutamat ovat siksi häikäilemättömiä, että tunkeutuvat sisimpiin neuvoston istuntoihin saakka. Tänä iltana oli Bergeret kaupungintalolla saanut suullisen valtuutuksen syyttää Tuillerian linna palamaan, kun samalla muuan henkilö tulee saapuville ikäänkuin hänen lähettämänään ja vaatii kirjallista käskyä. Hän puhui vielä kun Bergeret tuli takasin. — „Kuka teidät on lähettänyt?“ — kysyi Bergeret tältä ihmiseltä. — „Bergeret.“ — „Missä te olette hänet nähneet?“ — „Aivan vieressä, vasta äsken.“

Tänä iltana lähti Raoul Rigault omalla valtuutuksellaan ja kysymättä kenenkään toverinsa mieltä, Pélagie'n vankilaan ja ilmotti Chaudey'lle, että tämän täytyi kuolla. Chaudey vastusti, sanoi olevansa tasavalta-lainen ja vannoi, ettei hän ollut tammikuun 22 päivänä antanut käskyä ampumiseen. Ja kuitenkin oli hän silloin ainoa viranomainen kaupungintalolla. Hänen vastustelemisensä kilpistyivät Rigault'in päättäväisyyttä vastaan. Vietynä ulos ammuttiin Chaudey yhdessä kolmen santarmin kanssa, jotka oli otettu kiinni maaliskuun 18 päivänä. Ensimmäisen piirityksen aikana oli hän sanonut Kommunin miehille: „Vahvemmat telottavat heikompiä.“ Hän kuoli ehkä tämän sanansa mukaisesti.

KAHDESKYMMENESYHDEKSÄS LUKU.

„Meidän urhoolliset sotilaamme käyttäytyvät tavalla, joka pakottaa ulkomaat heitä mitä suurimmassa määrässä kunnioittamaan ja ihailemaan.“

Thiers puheessaan eduskunnassa 24 päivänä
toukokuuta 1871.

KESKIVIIKKONA TOUKOKUUN 24 PÄIVÄNÄ. NEUVOSTON JÄSENET LUOPUVAT KAUPUNGINTALOSTA. PANTHEON VALLOTETAAN. VERSAILLELAISET AMPUVAT LIITTOUTUNEITA SADOTTAIN. LIITTOUTUNEET AMPUVAT KUUSI PANTTIVANKIA. YÖ TYKKIEN JYSKEESSÄ.

Katusulkujen puolustajat, joilta avustus ja ruokavarat jo loppuvat, pitivät vielä puoliaan, vaikka ovat jätettyinä kokonaan korttelien apuneuvojen varaan. Monet ovat niin näännöksissä, että heidän täytyy lähteä hakemaan ruokaa. Heidän toverinsa, jotka eivät näe heidän palaavan, joutuvat epätoivoon, ja katusulkujen päälliköillä on täysi työ heitä pidätellessä.

Kello yhdeksän aikaan saa Brunel käskyn luopua Royale-kadusta. Hän lähtee Tuillerie'hin sanoakseen Bergeret'ille, että hän voi vielä pitää puoliaan. Puoliyön aikaan lähettää hänelle yleisen turvallisuuden valio-kunta vieläkin muodollisen käskyn vetäytyä taaksepäin ja keskittää voimiaan. Kun hän on pakotettu luopumaan paikasta, jota hän kaksi päivää urhoollisesti on puolustanut, kulettaa tämä kunnan komentaja ensinnä pois haavottuneensa, sitte tykkinsä St. Florentin-katua myöten. Liittoutuneet seuraavat jälessä, mutta Castiglone-kadun kukkulalla hyökätään heidän kimppuunsa kiväärinlaukauksin.

Hyökkääjät ovat versaillelaisia. Pitäen hallussaan Paix-katua ja Capucines-katua ovat he miehittäneet kokonaan hyljätyn Vendôme-torin ja kiertäneet Castiglone-kadun katusulun Rhin-hotellin kautta. Brunel'in liittoutuneet luopuvat Rivoli-kadusta, särkevät puiston aidan, vetäytyvät rantalaituria pitkin ja saavuttavat kaupungintalon. Vihollinen ei uskaltanut heitä seurata ja miehitti vaan päivänkoittoon saakka meriministeristön, joka jo kauan aikaa oli ollut hyljättyä.

Ammunta lakkasi siitä lähtien aamunkoittoon saakka. Kaupungintalo on menettänyt vilkkaan toimeliaisuutensa. Liittoutuneet makaavat torilla; huoneissa antavat he komiteain jäsenille ja upsereille hetken lepoa. Kello kolme tulee muuan pääesikunnan upseri Notre Dame'n luota, jota osasto liittoutuneita puolustaa. Hän ilmottaa yleisen turvallisuuden valiokunnalle, että Hôtel-Dieu'ssä on kahdeksansataa sairasta, jotka saattavat tulla kärsimään taistelun läheisyydestä. Valiokunta käskee tyhjentämään kirkon pelastaakseen onnettomat.

Auringonvalossa kalpenee tulipalon punanen loimu vähitellen. Päivä pysyy loistavana, mutta ilman toivon sädettäkään Kommunille. Parisilla ei ole enää mitään oikeata sivustaa, sen keskusta on hajallaan, kaikki puolustus on mahdotonta. Sen vastarinnan jatkaminen voi olla enää ainoastaan todistus sen uskollisuudesta.

Jo varhain aamulla liikkuvat versaillelaiset kaikin paikoin. He edistyvät Louvre'a, kuninkaallista palatsia, pankkia, diskonttokonttoria, Mont-holon-toria, Ornano-bulevardia ja pohjosta rataa kohti. Kello neljästä lähtien ammuskelevat he kuninkaallista palatsia, jonka ympäristöllä kehittyy itsepäisiä taisteluja. Kello seitsemän ovat he jo pankin ja pörssin luona. Sieltä marssivat he sitä esiin pistävää kulmausta kohti, jonka St. Eustache'n kirkko muodostaa, ja siellä on vastarinta epätoivoista. Useat lapset taistelevat miesten kanssa. Kun kaikki liittoutuneet olivat piiritettyjä ja paikalla teurastettuja, osotettiin näille lapsille niin suuri kunnia, ettei heitäkään säästetty.

Vasemmalla rannalla nousevat joukot vaivaloisesti rantalaitureille ja kuudenteen kaupunginosaan, joka on Seine-virran varrella. Keskellä oli Croix-Rouge'n katusulusta yön aikana luovuttu samoin kuin Rennes-kadun sulusta, jota kolmekymmentä miestä kolme päivää oli puolustanut. Versaillelaiset voivat nyt heittäytyä Assas- ja Notre Dame des Champs-kaduille. Äärimmäisellä vasemmalla siivellä voittavat he Val de Grace'n ja alkavat hyökätä Pantheon'ia kohti.

Kello kahdeksan päättää neuvoston viisitoista jäsentä, jotka ovat kokoontuneina kaupungintalolle, luopua siitä; ainoastaan kaksi vastustaa. Kolmas kaupunginosa, jota ahtaat, hyvillä katusuluilla varustetut kadut leikkaavat, suojelee varmasti kaupungintalon sivustaa, ja huoleti se voi uhmailla jokaista edestäpäin tulevaa hyökkäystä. Tämösissä olosuhteissa merkitsee takasin vetäytyminen pakenemista ja sen vähäisen maineen riistämistä Kommunilta, joka sillä vielä on. Mutta yhtä vähän kuin edellisenäkin päivänä pystytään nytkään ajattelemaan kahta tervettä ajatusta. Pelätään kaikkea, senvuoksi ettei mitään katsota oikealla tavalla. Kuninkaallisen palatsin päällikkö on jo saanut käskyn luopua tästä rakennuksesta ja syyttää se tuleen. Hän vastustelee ja selittää vielä voitavansa pitää puoliaan, mutta käsky uudistettiin. Niin suuri oli hämminki

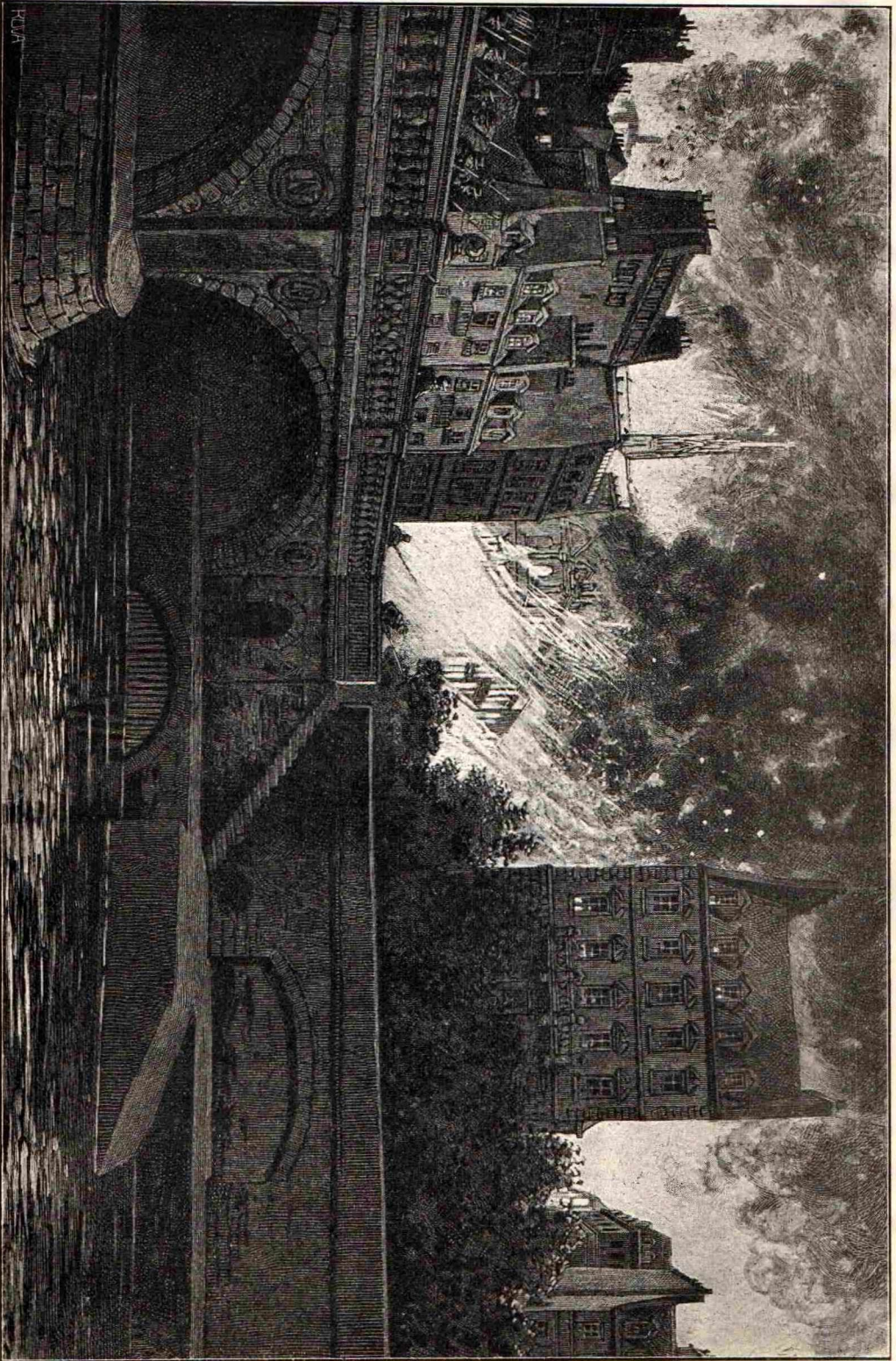
että muuan jäsen ehdotti vetäytydyttäväksi Belleville'en. Yhtä hyvällä syyllä olisi voinut samalla luopua Château d'Eau'sta ja Bastilji-torista. Kuten tavallista, kuluu aika lörpötellessä. Kaupungintalon komentaja kävelee kärsimättömänä edestakasin.

Yhtäkkiä leiskahtavat liekit kellotapulista. Tuntia myöhemmin on kaupungintalo enää pelkkä hehkuva läjä. Tämä vanha rakennus, oltuaan todistajana monissa petoksissa, joiden takia kansa usein oli sinne lopulta asettanut mahdin petosta tyhjäksi tekemään, sortui ja kaatui nyt yhdessä todellisen herransa kanssa. Sortuvien päätyjen, putoavien holvien ja muurien aikaansaamaan räiskeeseen, tähän kuumaan paukkinaan ja räitinään yhtyi tykkien kuiva ääni St. Jacques'in katusululta, joka pyyhkieli Rivoli-katua. Sotaministeriö samoin kuin kaikki muutkin virastot lähtivät 11:n kaupunginosan kaupungintalolle. Delescluze vastusti kaupungintalon hylkäämistä ja ennusti, että tämä peräytyminen tulisi lamaannuttamaan useita taistelevista.

Seuraavana päivänä poistuttiin kansallisesta kirjapainosta, missä „Journal Officiel“-lehti ilmestyi viimeisen kerran toukokuun 24 päivänä. „Virallisen“ lehden tapaan, joka seuraa tapojaan, on se yhden päivän jälessä. Siinä on toispäiväsiä julistuksia ja muutamia taistelutietoja, jotka eivät ulotu tiistai-aamua pitemmälle.

Tämä pako kaupungintalolta hajottaa puolustuksen kahtia ja lisää yhdistymisvaikeutta. Ne pääesikunnan upserit, jotka eivät ole paenneet, pääsevät vaivoin uuteen pääkortteriin. Heitä pidätetään joka katusulun luona ja pakotetaan kanneskelemaan katukiviä. Kun he näyttävät saamansa viestit ja mainitsevat asiansa kiireelliseksi, sanotaan: „Tänään eivät olkalaput enää mitään merkitse.“ Kiukku, jota upseerit jo kauan ovat aiheuttaneet, puhkee tänä aamuna esiin.

Sedan-kadulla, lähellä Voltaire-toria, tuntevat 166:n pataljonan kansalliskaartilaiset erään nuoren pääesikunnan upserin, kreivi von Beaufort'in, joka oli jotakuta päivää aikasemmin mainittua pataljonaa sotaministeriössä uhkaillut. Vangittuna senvuoksi, että oli aikonut mennä saamaansa käskyä pitemmälle, tuli Beaufort silloin kiihottuneena sanoneeksi, että hän tulee puhdistamaan pataljonan. Sattumalta oli tämä pataljona edellisenä päivänä Madelaine'n luona menettänyt 60 miestä ja miehistö luuli nyt tämän olleen Beaufort'in kosta. Hänet vangitaan ja asetetaan sota-oikeuden eteen, joka kokoontuu eräässä myymälässä Voltaire-bulevardin varrella. Beaufort näyttää Neuilly'n ja Issyn luona saamiaan kunniamerkkejä ja semmosia todisteita, että syytteen annetaan raueta. Siitä huolimatta päättävät tuomarit, että hänen on tavallisena kaartilaisena palveltava pataljonassa. Muutamat sota-oikeuden jäsenistä korottavat kuitenkin hänen arvoaan ja nimittävät hänet kapteeniksi. Voitonriemusena astuu hän ulos. Joukko, joka ei tiedä mitään hänen seli-



HUA

PALAVA PARISI.

tyksistään, nurisee nähdessään hänet vapaana. Muuan kaartilainen heittäytyy hänen päälleen. Beaufort tekee sen tuhuuden, että vetää esiin revolverinsa. Silmänräpäyksessä on hänet otettu kiinni ja paiskattu takasin myymälään. Pääesikunnan päällikkö ei uskalla tulla upseerinsa avuksi. Delescluze rientää saapuville, vaatii lykkäystä ja lupaa, että Beaufort tulee tuomituksi. Joukko ei tahdo kuullakaan semmosesta. Täytyy myöntyä hirveän kahakan välttämiseksi. Beaufort viedään vapaalle paikalle kaupungintalon taakse ja ammutaan.

Parin askeleen päässä tästä häpeätyöstä näemme mitä jaloimpia mielenilmauksia. Père Lachaise'ssa osotetaan Dombrowski'lle viimeistä kunniaa. Hänet oli kuletettu sinne yön kuluessa. Saattueen kulkiessa Bastilji-torin yli sattui liikuttava tapaus. Liittoutuneet, jotka täällä puolustivat katusulkua, pysäyttivät surusaattueen ja laskivat ruumiin heinäkuun muistopatsaan juurelle. Soihduilla varustetut miehet muodostivat liekkikappelin ruumiin ympärille ja kaikki liittoutuneet painoivat vuoronsa jälkeen suutelon kenraalin otsalle. Tämän juhlamenon aikana löivät rumpalit juhlararssia. Punaseen lippuun kääritty ruumis annetaan nyt ruumisarkun omaksi. Vermorel, kenraalin veli, hänen upserinsa ja noin parisataa kaartilaista seisoo ympärillä paljastetuin päin. „Tässä hän makaa“, lausui Vermorel, „jota syytettiin petoksesta. Hän on ensimmäisten joukossa uhrannut elämänsä Kommunion puolesta. Entä me, mitä teemme me, sensijaan, että seuraisimme hänen esimerkkiään?“ Hän jatkaa ja leimaa häpeälliseksi raukkamaisuuden ja sokean pelon. Hänen muuten kankea puheensa virtaa intohimon tulistuttamana, kuten vastasulatettu metalli. „Vannokaamme jättävämmä tämän kaupungin ainoastaan kuollaksemme!“

Tämä oli hänen viimeinen sanansa. Hän pitikin sen. Parin askeleen päässä olevat tykit voittivat säännöllisten väliaikain päästä hänen äänensä. Ainoastaan harvat näiden miesten joukossa pysyivät kuivin silmin.

Onnellinen se kelle semmonen haudaus osaksi tulee! Onnellinen ken taistelussa haudataan tykkiensä tervehtimänä ja ystäviensä itkemänä.

Samaan aikaan ammuttiin se versaillelainen kätyri, joka oli kehuskellut lahjoneensa Dombrowski'n. Päivällisen aikaan olivat versaillelaiset, jotka kiivaasti suuntasivat hyökkäyksensä vasenta rantaa kohti, vallottaneet kuvaamataiteiden opiston, institutin ja rahapajan, jonka johtaja Camélinat luopui siitä vasta viime hetkellä. Ollen vaarassa joutua saarroksiin Notre-Dame'n saarella, antoi Ferré käskyn luopua polisilaitoksesta ja hävittää sen. Ne 450 vankia, jotka vähäisempien rikkomusten takia oli pidätetty, asetettiin toistaseksi vapaalle jalalle. Ainoastaan yksi vangeista, Vaysset pidätettiin. Hänet ammuttiin uuden sillan luona Henrik IV:n muistopatsaan vieressä. Kuolema silmiensä edessä kuuluu

hän lausuneen seuraavat ihmeelliset sanat: „Te saatte tehdä tiliä kuolemastani kreivi Fabrice'lle.“¹⁾

Versaillelaiset jättävät polisilaitoksen syrjään ja kääntyvät Tarannekadulle ja muille lähellä oleville kaduille. Heitä pidätellään pari tuntia Abbaye-torilla olevan katusulun luona, jonka kiertämisen korttelin asukkaat lopulta neuvovat versaillelaisille. Kahdeksantoista liittoutunutta ammutaan. Oikealla siitä tunkeutuvat joukot St. Sulpice-torille, jossa ne miehittävät 6:n kaupunginosan kaupungintalon. Täältä tunkeutuvat he toiselta puolen St. Sulpice-kadulle, toiselta puolen Vaugirard-kadun kautta Luxembourg-puistoon. Kaksipäiväisen taistelun jälkeen vetäytyvät Vavin-kadun urhoolliset liittoutuneet takasin ja räjäyttävät paluuretkellä Luxembourg-puiston ruutimyllyn ilmaan. Räjähdyksessä keskeyttää hetkiseksi taistelun. Palatsia ei puolusteta. Muutamat sotilaat kulkevat puiston läpi, särkevät ristikkoaidan Soufflot-kadun puolella, kulkevat bulevardin poikki ja yllättävät täällä olevan ensimmäisen katusulun.

Pantheon'in edustalla on kolme katusulkua. Ensimmäinen niistä on Soufflot-kadulla; se on juuri valloitettu. Toinen on keskiosassa katua, kolmas kulkee 5:n kaupunginosan kaupungintalolta Oikeus-kadulle saakka. Varlin ja Lisbonne, tuskin päästyään Croix-Rouge'sta, odottavat uudelleen vihollista. Valitettavasti eivät liittoutuneet halua totella mitään johtajia, vaan pysyttelevät puolustusasemassa, sensijaan että ahdistelisivat sitä kourallista sotilaita, joka on uskaltanut Soufflot-kadulle saakka. Siten voittaa vihollinen aikaa hankkiakseen apujoukkoja.

Suurin osa versaillelaisia saapuu St. Michel'iin Racine- ja Ecole de Médecine-katuja myöten, jota viimeksimainittua naiset puolustavat. St. Michel-sillan miehistö lakkauttaa ampumavarain puutteessa tulensa. Tästä lähtien voivat sotilaat joukoissa kulkea bulevardien yli ja tunkeutua Maubert-torille saakka. Samaa aikaan ovat he oikealla tunkeutuneet Mouffetard-katua ylös. Kello neljän aikaan on St. Geneviève'n melkein kokonaan hyljätty vuori kaikilla tahoillaan miehitetty. Sen harvat puolustajat hajaantuvat. Siten menetettiin Pantheon melkein taistelutta, samoin kuin aikasemmin Montmartre. Samoin kuin Montmartre'lla, a'koivat täälläkin telotukset heti. Neljäkymmentä vangiksi otettua ammuttiin toinen toisensa jälkeen St. Jacques-kadulla erään upseerin silmälläpidon alasina.

Rigault surmattiin näillä seuduilla. Sotilaat näkivät erään liittoutuneen upseerin kolkuttavan erälle ovelle Gay-Lussac-kadun varrella ja ampuivat häntä, kuitenkin osumatta. Ovi aukenee ja Rigault astuu sisään. Sotilaat hyökkäävät paikalle, tunkeutuvat taloon, ottavat huostaansa talonomistajan, joka kuitenkin osottamallaan todistuksilla pelastuu

¹⁾ Saksalaisten joukkojen päällikkö.

Kello kaksi olivat neuvoston ja keskustoimikunnan jäsenet, korkeamat upseerit ja virastojen päälliköt kokoontuneina kirjastohuoneessa. Delescluze puhui ensiksi ja syvä hiljaisuus seurasi heti, sillä pieninkin kuiskaus olisi tukahuttanut hänen kuolevan äänensä. Hän sanoi, ettei kaikki ollut vielä menetetty ja että täytyi tehdä voimakas yritys sekä kestää viimeiseen hengenvetoon asti. Suosionosotukset keskeyttivät hänet. Hän kehotti jokaista lausumaan mielipiteensä. „Ehdotan“, sanoi hän, „että neuvoston jäsenet punanauhaansa vyötettyinä pitävät Voltairebulevardilla kaikkien niiden joukkojen tarkastuksen, jotka voidaan saada kokoon. Ohjaamme sieltä taas kulkumme joukkojen etunenässä uudelleen vallotettavia paikkoja kohti.“

Tämä ajatus näytti suurelta ja vei kokouksen mukanaan. Siitä istunnosta lähtien, jolloin hän oli selittänyt, että muutamat kansan edustajat tietävät kuolla paikallaan, ei Delescluze ollut järkyttänyt mieltä niin syvästi kuin nyt. Kaukainen kivääritulituli, Père Lachaise'n tykit sekä kaupungintaloa ympäröivien pataljonain aiheuttama sekava melu keskeytti ja voitti usein hänen puheensa. Kuvitelkaa mielessänne tätä ukkoa seisovana kokouksen edessä ympärillään pakoa ja tappiota, mutta silti loistavin silmin, oikea käsi koholla uhmaten epätoivoa; kuvitelkaa mielessänne näitä aseissa olevia miehiä, vielä hikeä valuvina taistelusta, miten he pidättävät hengitystään kuullakseen hänen ääntään, joka tuntuu tulevan haudasta: tämän päivän tuhatkertasessa murhenäytelmässä ei ole mieltäjärryttävämpää näkyä.

Tehdään mitä tarmokkaimpia ehdotuksia. Pöydällä on suuri laatikko täynnä dynamiittia. Varomattoman liikkeen kautta voi koko rakennus lentää ilmaan. Puhutaan siltojen särkemisestä ja lokaviemärien miinotamisesta. Mitä auttavat nämä kaikuvat sanat? Meiltä puuttuu aivan toisenlaisia tarpeita. Missä on insinörijoukon johtaja, joka voi — kuten hän sanoi — kädenkäänteessä avata kuiluja? Hävinnyt. Myöskin pääesikunnan päällikkö on poissa. Beaufort'in telotuksen jälkeen ei maa-perä hänestä enää näyttänyt sopivalta hänen anturoitaan varten.

Neuvottelua jatketaan ja tullaan vielä kauan jatkamaan. Keskustoimikunta päättää selittää, että se alistuu yleisen turvallisuuden valiokunnan alaseksi. Näyttää vihdoinkin päätetyltä, että 11:n legionan päällikkö saa kerätä ympärilleen kaikki liittoutuneet, jotka ovat paenneet 11:een kaupunginosaan. Ehkä hänen onnistuu muodostaa ne osastot, joista Delescluze oli puhunut.

Sota-asiain valiokunnan edustaja käy tarkastamassa puolustuslaitoksia. Bastilji-torilla ryhdytään suuriin valmistuksiin. St. Antoine-kadulla täydennetään erästä torin suulla olevaa, kolmella tykillä varustettua katusulkua. Muuan toinen katusulku etukaupungin suulla suojelee Charenton- ja Roquette-katuja. Täällä, samaten kun muuallakin lyödään

laimiin sivujen suojeleminen. Patruunia ja kuulia kasataan pitkin talojen vieriä; ne ovat siinä kaikkien luotien saavutettavissa. Kiireessä suljetaan väylät 11:een kaupunginosaan. Voltaire- ja Lenoir-bulevardin risteyksessä kohoaa tynnyreistä, katukivistä ja suurista paperipaaluista katusulku. Tämänkin edestäpäin voittamattoman varustuksen tulevat viholliset vielä kiertämään. Etempänä, Voltaire-bulevardin suulla, Château d'Eau-torilla, kohoaa katukivistä kaksi metriä korkea muuri. Tämän heikon vallin takana pidättävät liittoutuneet, ainoastaan kahden tykin tukemana, 24 tuntia kaikkia versaillelaisten osastoja, jotka tulevat Château d'Eau-torilta käsin. Oikealla käsin on Oberkampf-, Angoulême-, Faubourg du Temple-, Fontaine au Roi- ja Amandiers-katujen alaosa jo puolustusasemassa. Kauempana ylhäällä 10:ssä kaupunginosassa tapaamme Brunel'in, joka vasta aamulla on tullut tänne Royale-kadulta ja jo taas, samoin kuin Varlin ja Lisbonne, etsii uusia vaaroja. Suuri katusulku sulkee Magenta- ja Strassburg-bulevardien risteuksen. Château d'Eau-katu on suluilla varustettu. Puolustusvarustukset St. Denis'in ja St. Martin'in porttien luona, joiden kuntoonpanemisessa on työskennelty yötä päivää, täytyvät taistelijoilla.

Kello yhden aikaan on versaillelaisille onnistunut vallottaa Pohjonen asema kiertämällä Stephenson- ja Dunkerque-katujen katusulut; mutta Strassburgin rautatie ja toinen puolustuslinja la Villette'stä lukien, pitää hyvin puoliaan, ja sitäpaitsi häiritsee tykistömmä versaillelaisia suuresti. Chaumont'in kukkuloilla on Ranvier, joka johtaa näiden korttelien puolustusta, asettanut kolme kaksitoistanaulaista ja kaksi seitsemännaulaista tykkiä Sybille'n kirkon luo, samoin kuin kaksi seitsemännaulaista tykkiä alemmalle kukkulalle. Viisi tykkiä lakasee Puebla-katua, Carrières d'Amérique'n korkeimmalla kohdalla on kaksi kolmen tykin patteria. Père Lachaise'n tykit ampuvat lakkaamatta vallotettuja kaupunginosia ja niitä tukevat tässä varustukselle numero 24 asetetut järeät tykit.

Yhdeksäs kaupunginosa kaikuu kiväärinlaukauksista. Me menetämme paljo alaa Poissonière'n esikaupungissa. Huolimatta yleisten myymäläin luona saavuttamastaan menestyksestä eivät versaillelaiset voi vallottaa kolmatta kaupunginosaa, sillä Sebastopol-bulevardi suojelee sitä leveällä käsivarrellaan ja prinssi Eugen'in kasarmista käsin vallitsemme me Turbigo-katua. 2 kaupunginosa, kahdeksi kolmasosaksi vallotettuna, puolustautuu vielä Seine-virran rantamilla uudesta sillasta lähtien. Viktoriakadun ja Gèvres'in rantalaiturin katusulut pitävät puoliaan yöhön saakka. Meidän tykkivenheistämme on luovuttu ja vihollinen ottaa ne huostaansa ja asestaa ne uudelleen.

Ainoastaan Buttes aux Cailles'issa on meidän puolustuksemme menestyksellistä. Täällä muuttui puolustus Wroblewski'n alotteesta hyökkäykseksi. Versaillelaiset ovat yön kuluessa nuuskineet tietoonsa meidän

varustustemme voiman ja aamun hämärtäessä alkavat he hyökkäyksen. Liittoutuneet eivät heitä rupea odottelemaan, vaan rientävät heitä vastaan. Neljä kertaa lyödään versaillelaiset takasin, neljä kertaa hyökkäävät he uudelleen, neljä kertaa väistyvät he. Rohkeutensa menettäneet sotilaat eivät enää tottele useerejaan.

La Villette ja Buttes aux Cailles, molemmat äärimmäiset kohdat, eivät siis väisty, mutta mitä aukkoja onkaan pitkin koko linjaa! Parisistaan, semmosena kuin se vielä sunnuntaina oli heidän käsissään, pitävät liittoutuneet hallussaan enää ainoastaan 11, 12, 19 ja 20 kaupunginosaa ja osittain 3, 5 ja 13 kaupunginosaa.

Tänä päivänä sai teurastus sen hirvittävän luonteen, joka muutamissa tunteissa voitti Perttulin yön kaikki kauhut. Tähän saakka oli surmattu ainoastaan liittoutuneita tai ilmiantajain osottamia henkilöitä. Nyt ei enää säästetä ystäviä eikä puolueettomia! Kenet versaillelainen vaan näkee, sen täytyy kuolla. Kun hän pitää etsintää jossakin talossa, surmaa hän kaikki. „Nämä eivät ole enää sotilaita, jotka täyttävät velvollisuutensa“, sanoi vanhoillinen lehti „France“. Ja todella ne olivat veren- ja ryöstöhimoisia hyenoja. Joissakin osissa kaupunkia riittää kellon omistaminen tullakseen ammutuksi. Ruumiita tutkitaan tarkoin. Vieraiden lehtien kirjeenvaihtajat kutsuivat näitä ruumisrosvouksia viimeiseksi kotitarkastukseksi. Ja samana päivänä sanoo Thiers häpeemättömällä tavallaan eduskunnassa: „Meidän urhoolliset sotilaamme käyttäytyvät tavalla, joka pakottaa ulkomaat heitä mitä suurimmassa määrässä kunnioittamaan ja ihaillemaan.“ Nyt keksitään satu petrolinheittäjistä, joka satu, pelon synnyttämänä ja sanomalehdistön levittämänä, maksoi useille sadoille onnettomille naisille elämän. Käy nimittäin huhu, että raivot naiset heittävät palavaa petroolia kellareihin. Jokainen huonosti puettu nainen, jokainen, joka kantaa maitoastiaa, ruukkua tai tyhjää pulloa, selitetään petrolinheittäjäksi. Heidät laahataan riekaleiksi raadeltuna lähimmän seinän viereen, jossa heidät surmataan revolverinlaukauksilla. Järjettömintä tässä sadussa on että näiden oletettujen petrolinheittäjien piti muka asua armeijan valtaamissa kaupunginosissa.

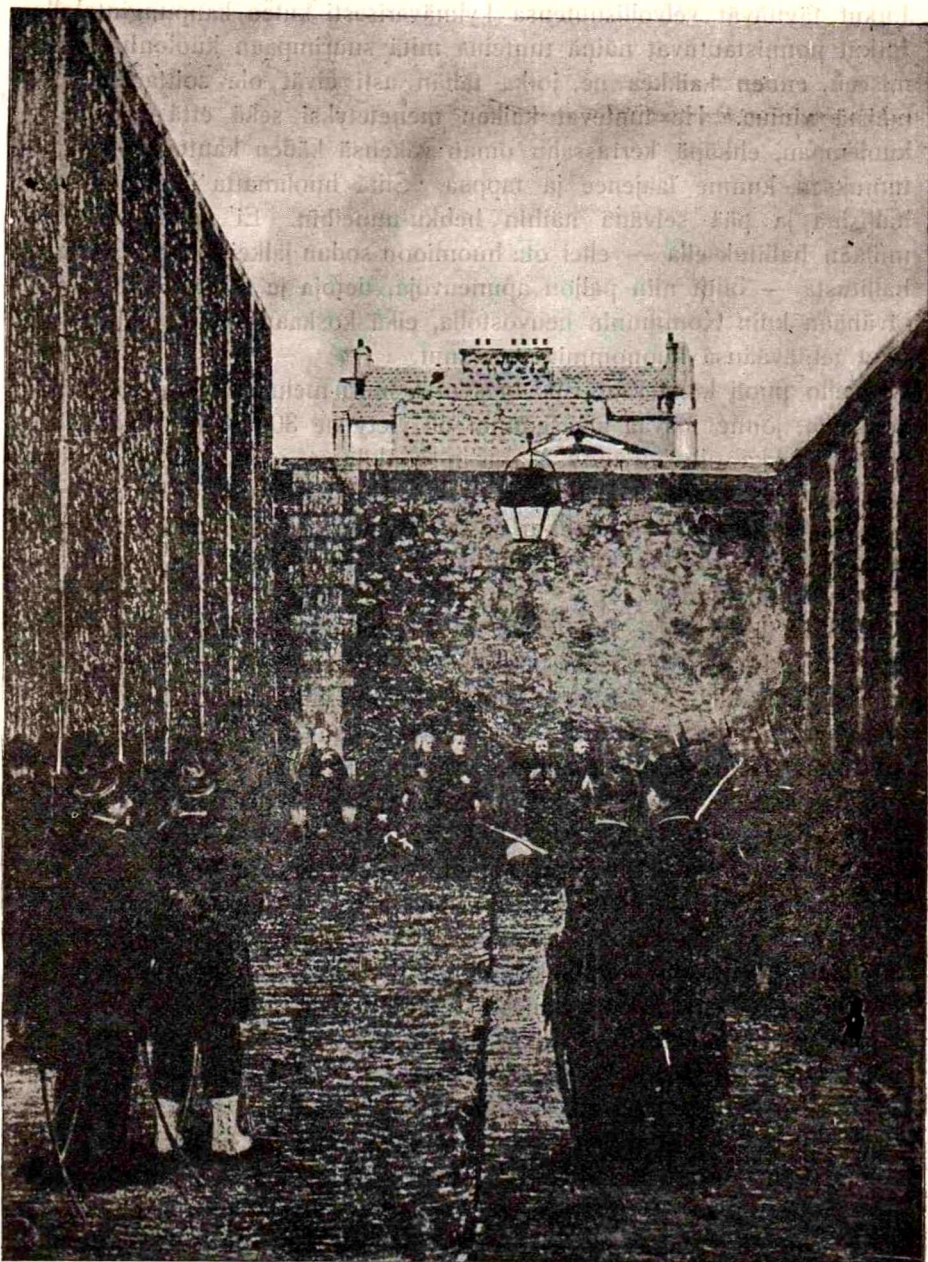
Vallotetuista kortteleista paenneet henkilöt toivat tiedon näistä teurastuksista 11:n kaupunginosan kaupungintalolle. Täällä vallitsi sama sekamelska kuin ennen kaupungintalolla; se oli täällä vaan ahdistettu ahtaampaan tilaan ja oli senvuoksi uhkaavampi. Pihat ovat täynnä tavara-vaunuja, patruunia ja ruutia. Pääportaiden joka portaalla istuu naisia neuloen säkkiä katusulkuja varten. Vihkimäsaleissa, jonne Ferré on sijoittanut yleisen varmuustoimikunnan, antaa tämä edustaja parin sihteerin avustamana käskyjään, tutkii passeja, kuulustelee ihmisiä, joita hänen luokseen tuodaan ja johtaa toimenpiteitä kohteliaalla, hiljasella ja miellyttävällä äänellään ja mitä suurimmalla mielenrauhalla.

Etempänä, niissä huoneissa, jotka ovat sotaministeristön huostassa, vastaanottavat ja lähettävät upseerit ja virastojen johtajat viestejä. Jotkut täyttävät velvollisuutensa kylmäverisesti kuten kaupungintalolla. Jotkut ponnistautuvat näinä tunteina mitä suurimpaan kuolonhalveksu-miseen, ennen kaikkea ne, jotka tähän asti eivät ole soittaneet ensi-mäistä viulua. He tuntevat kaiken menetetyksi sekä että he tulevat kuolemaan, ehkäpä kerrassaan oman väkensä käden kautta, sillä suut-tumuksen kuume laajenee ja tappaa. Siitä huolimatta jäävät he rau-hallisina ja pää selvänä näihin hehku-uuneihin. Ei milloinkaan ole millään hallituksella — ellei ota huomioon sodan jälkeisen puolustuksen hallitusta — ollut niin paljon apuneuvoja, tietoja ja sankaruutta käytet-tävänä kuin Kommunion neuvostolla, eikä koskaan mikään hallitus ole ollut tehtävänsä huonommin varttunut.

Kello puoli kahdeksan aikaan syntyi suuri melu Roquette'n vankilan edustalla, jonne päivää aikasemmin oli viety ne 300 panttivankia, joita siihen saakka oli säilytetty Mazas'in vankilassa. Keskellä erästä kansalliskaartilaiden joukkoa, joka teloituksista oli äärimmilleen kiukustunut, seisoi eräs varmuustoimikunnan jäsen lausuen: „Koska meikäläisiä telotetaan“, täytyy ampua kuusi panttivankia. Kutka tahtovat muodostaa telotuskomppanian?“

„Minä, minä!“ — huudettiin usealta taholta. Muuan astuu esiin sanoen: „Minä koston isäni puolesta.“ — Muuan toinen: „Minä koston veljeni puolesta.“ — „Minä“, huutaa eräs kansalliskaartilainen, „ne ovat ampuneet minun vaimoni.“ Jokainen asettaa kosto-oikeutensa ensi-mäiseksi. Kolmekymmentä miestä valitaan ja astuu vankilaan. Toimi-kunnan jäsen läpikäy vangittujen luettelon ja merkitsee arkkipiispa Dar-boy'n, presidentti Bonjean'in, Jecker'in sekä jesuitat Allard, Clerc ja Ducoudrey. Jecker vaihdetaan lopulta pappi Deguerry'yn.

Näiden annetaan astua kiertoportaita alas. Darboy änkyttää: „Minä en ole mikään Kommunion vihollinen, olen tehnyt minkä voimani ovat sallineet. Olen kaksi kertaa kirjottanut Versailles'iin.“ Hän tyyntyi hiu-kan, kun kuolema näytti hänestä mahdottomalta välttää. Bonjean ei voinut pysyä jaloillaan. „Kuka meidät tuomitsee?“ — kysyi hän. — „Kansan oikeudentunto“. „Se ei ole oikea“ — vastaa presidentti. Muuan papeista heittäytyy erään asehuoneen nurkkaan ja paljastaa rintansa. Heitä kuletetaan eteenpäin kunnes eräällä nurkalla kohtaavat telotus-komppanian. Muutamat henkilöt puhuttelevat heitä, toimikunnan jäsen vaatii hiljasuutta. Panttivangit asettuvat muuria vastaan ja telotuskomp-panian upseeri sanoo: „Meitä teidän ei sovi syyttää kuolemastanne, vaan versaillelaisia, jotka ampuvat meikäläisiä vankejaan.“ Hän antaa merkin ja kiväärit laukastaan. Vangit kaatuvat taaksepäin rivissä ja yhtä etäällä toisistaan. Darboy yksin jää pystyyn, pää haavottuneena



VANKIEN TELOTTAMINEN GRANDE ROQUETTE'N VANKILASSA.

ja käsi koholla. Toinen yhteislaukaus kaataa hänet toisten vie-reen.¹⁾

Vallankumouksen sokea oikeudentunto rankasee ensimmäistä parasta vastaantulijaa tämän luokan tekemistä rikoksista.

Kello kahdeksan ahdistavat versaillelaiset Porte St. Martin'in katusulkua. Heidän kranatinsa ovat jo aikoja sitte sytyttäneet teaterin tuleen ja liittoutuneitten täytyy hehkuvan kuumuuden vuoksi vetäytyä takasin.

Tänä yönä asettuvat versaillelaiset leirille Strassburg'in rautatien, St. Denis-kadun ja kaupungintalon edustalle, joista viimeksimainitun kello yhdeksän aikaan miehittävät Vinoy'n joukot. Lisäksi heitä leiriytyy polyteknillisen opiston, Madelonnette'n ja Montsouris'in puiston edustalle. Ne muodostivat jonkinlaisen viuhkan, jonka kiinteä osa oli Pont-au-Change'ssa. Sen oikea reuna oli 8:ssa kaupunginosassa; Faubourg Martin- ja Flandre-kadut ovat vasempana reunana ja linnotukset muodostavat ulomman kaariviivan. Viuhka sulkeutuu Belleville'ssa, missä sen keskusta on.

Tulipalo raivoaa edelleen Parisissa. Porte St. Martin, Pyhän Eustache'n kirkko, Royale- ja Rivoli-katu, Tuilleries, kuninkaallinen palatsi, kaupungintalo, lyrillinen teateri, virran vasen ranta kunnialegionan rakennuksesta oikeuspalatsiin saakka sekä poliisilaitos kuvastavat punasenoistavina yön synkässä pimeydessä. Aina tulipalon oikun mukaan leiskahtaa pilviin liekkikuvioita, milloin kaarien, kupolien tai haaveellisten rakennusten muotosina. Suunnattoman suuret valkosen sienien muotoiset kipinästateet todistavat kauheiden räjähdysten voimaa. — Hetkitäin leimahtaa tähtiä taivaanrannalla heti taas sammuakseen. Niitä aikaansaavat Père Lachaise'n, Buttes Chaumont'in ja Bicêtre'n linnotusten tykit, jotka ammuskelevat vallotettuja kaupunginosia. Versaillelaiset patterit vastaavat Pantheon'ilta, Trocadero'olta ja Montmartre'ltä. Milloin seuraavat laukaukset toisiaan säännöllisten väliaikain perästä, milloin vyöryy keskeytymätön jyrinä pitkin koko linjaa. Ammutaan sokeassa raivossa arvion kaupassa. Kärsimättömät kranatit räjähtävät jo puolimatassa. Liekkien ja savun nostama pyörre näyttää vetävän koko kaupungin mukanaan.

Mikä rohkeus asuukaan tässä kourallisessa ihmisiä, joka ilman johtajaa, ilman toivoa, ilman pakopaikkaa puolustaa viimeistä katukiveään ikäänkuin olisi voitto saavutettavissa! Teeskentelevä taantumus laskee tulipalon rikokseksi liittoutuneille, ikäänkuin ei tuli olisi aivan luonnollinen ase taistelussa, ikäänkuin eivät versaillelaiset kranatit olisi sy-

¹⁾ Kello puoli yhdeksän antoi toimikunnan jäsen Genton 11:n kaupunginosan kaupungintalolla tämän selostuksen, jonka me muiden mukana kuulumme ja olemme tässä sananmukaisesti toistaneet.

tyttäneet yhtä paljon taloja kuin liittoutuneetkin, ja ikäänkuin ei eräiden kunnioitettavien henkilöiden keinottelu ja rikoksellisuus olisi avustanut hävitystä. Ja sama porvari, joka puhui siitä, että kaikki olisi poltettava preussiläisten tieltä¹⁾, kutsuu rikolliseksi kansaa, joka haluaa kernaammin tulla haudatuksi raunioihinsa, kuin jättää vakaumuksensa, omaisuutensa ja perheensä itsevaltioiden liiton käsiin, jonka ijestä on tuhat kertaa vaikeampi puistaa päältään kuin vieraan sortajan ijestä.

Kello yksitoista astuu kaksi upseeria Delescluze'n huoneeseen ja ilmottaa hänelle panttivankien telotuksesta. Lopettamatta kirjottamistaan kuunteli hän kertomusta, joka esitettiin epävarmalla äänellä, ja kysyi vaan: „Miten he kuolivat?“ Upseerien poistuttua kääntyi Delescluze ystävän puoleen, joka hänen kanssaan työskenteli, ja sanoi, painaen pään käsiinsä: „Voi mimmonen sota, mimmonen sota!“ Mutta hän tuntee vallankumouksen liian hyvin antautuakseen turhiin mietteisiin, ja halliten ajatuksiaan huutaa hän: „Me ymmärrämme kuolla!“

Kaiken yötä seuraavat viestit keskeytymättä — kaikki vaativat tykkejä ja väkeä uhaten muuten luopua siitä tai siitä asemasta.

Mutta mistä ottaa tykkejä? Ja ihmisetkin tulevat jo harvinaisiksi kuin kulta.

¹⁾ „Kaikki poltettakoon! Olen kuullut nämä sanat viisaimpien ja kunnioitettavimpien miesten suusta.“ Jules Favre, tutkimus maaliskuun 18 päivän johdosta. — „Kernaammin Moskova kuin Sedan“, kirjotti ensimmäisen piirityksen aikana Jules Simon, eräs näistä viisaimmista ja kunnioitetuimmista miehistä.

KOLMASKYMMENES LUKU.

TORSTAINA 25 PÄIVÄNÄ TOUKOKUUTA. KOKO VASEN RANGA JOUTUU SOTAJOUKKOJEN KÄSIIN. DELESCLUZE KUOLEE. KÄSISIDEMIEHET¹⁾ JOHTAVAT TEURASTUSTA. NEUVOSTON JÄSENET LUOVUTTAVAT 9:N KAUPUNGINOSAN KAUPUNGINTALON.

Muutamit tuhannet miehet — liittoutuneita oli nyt enää yksi kahta-toista vastaan — eivät voi epämääräistä aikaa pitää hallussaan useampien kilometrien pituista taistelulinjaa. Yön yllättäessä useat liittoutuneet lähtevät katusuluilta etsiäkseen lepoa. Versaillelaiset, jotka ovat väijyksissä, valtaavat heidän puolustusasemansa ja auringon ensimmäiset säteet valasevat kolmeväristä lippua siellä missä vielä edellisenä iltana punalippu liehui.

Hämärissä luovutaan suurimmasta osasta 10:ttä kaupunginosaa, jonka tykit viedään Château d'Eau'hin. Brunel ja Kommunin urhoolliset kasvatit pysyttelevät vielä Magnan-kadulla ja Jemappes-rantalaiturilla sillä aikaa kun joukot pitävät Magenta-bulevardin päätä miehitettynä.

Vasemmalla rannalla rakentavat versaillelaiset pattereita Enfer-torille, Luxembourg'iin ja 81:lle varustukselle. Viisikymmentä kanuunaa ja pikatykkiä on asetettu Buttes aux Cailles'iin. Kun Cisseey epäilee vallata ne rynnäköllä, aikoo hän murskata ne tykistöllään. Wroblewski ei hankään puolestaan jää toimeettomaksi. Paitsi 175:ttä ja 176:tta pataljonaa oli hänellä riveissään kuuluisa 101:nen, joka Kommunin joukoille merkitsi samaa kuin 32 prikati italialaiselle sotajoukolle. Huhtikuun kolmannenkymmenennen päivän jälkeen 101:nen pataljona ei enää laskeutunut vuoteelle. Yötä päivää kuljeskelee se ampumavalmiina kivääreineen juoksuhaudoissa, kylissä ja lakeuksilla. Versaillelaiset pakenevat kymmenen kertaa Asnière'sta ja Neuilly'sta sen tieltä. Se on ottanut niiltä kolme kanuunaa, jotka seuraavat sitä uskollisten koirain tavoin kaikkialle. Sen miehet ovat kaikki 13:n kaupunginosan ja Mouffetard-korttelin lapsia, kuriin tottumattomia ja mahdottomia siihen totuttaakaan, villiä, karkeita,

¹⁾ Salaliittolaiset, joilla oli keskinäisenä tunnusmerkkinä käsivarside.

risasine vaatteineen ja lippuineen; ne eivät tottele mitään muuta komentoa kuin eteenpäinkäskyä, levossa kapinoivat ne ja tulesta tuskin päästyään täytyy ne taas siihen johtaa. Serizier komentaa taikka oikeammin seuraa heitä, sillä ainoastaan heidän taisteluintonsa komentaa näitä hillittömiä. Sillääikaa kun he eturintamasta käsin rohkenevat tehdä hyökkäyksiä, surmaavat etuvartijoita ja pitävät sotilaita hälyytettyinä, turvaa Wroblewski, jonka oikea siipi Pantheon'in valtaamisen jälkeen on paljastettu, yhteytensä Seine-virran kanssa katusululla Austerlitz'in sillan luona ja varustaa Jeanne d'Arc-torin tykeillä, lyödäkseen ne joukot, jotka rohkenisivat astua maallenusupaikalle.

Tänä päivänä oli Thiers röyhkeydessään sähköttänyt maaseudulle, että Mac Mahon oli viimeisen kerran kehottanut liittoutuneita antautumaan. Tämä oli halpamainen vale useiden muiden lisäksi. Samoin kuin Cavaignac vuonna 1848, tahtoi hänkin päinvastoin pidentää taistelua. Hän tiesi, että hänen kranatinsa sytyttivät Parisin palamaan, että vangittujen ja haavottuneiden teurastaminen välttämättä toisi mukanaan panttivankien telottamisen. Mutta mitä välitti hän muutamien pappien ja santarmien kohtalosta? Mitä se liikuttaisi porvaristoa, jos se tulisi riemuitsemaan raunioilla, kunhan se vaan voi kirjottaa samalle rauniolle: „Sosialismi on tapettu ja pitkäksi aikaa.“

Senjälkeen kun kaupungintalo ja Pantheon olivat joutuneet sotajoukkojen haltuun, keskittivät nämä voimiaan Château d'Eau'hon, Bastiljitorille ja Buttes aux Cailles'iin. Kello neljä marssii Clinchant uudelleen Château d'Eau'ta kohti. Eräs osasto, joka lähtee liikkeelle Paratiisikadulle, kulkee Château d'Eau- ja Bondy-katuja pitkin; eräs toinen lähestyy katusulkuja Magenta- ja Strassboug-bulevardeilla, sillävälillä kun kolmas työntää kärkeään Jeuneurs-kadulta päin bulevardien ja Turbigokadun väliin. Douay'n joukko tukee oikealta puolen liikettä ja yrittää tunkeutua 3:een kaupunginosaan, Charlot- ja Saintonge-katujen kautta. Vinoy etenee Bastiljia kohti niiden pienten katujen kautta, jotka päättyvät St. Antoine-katuun, sekä oikean ja vasemman rannan rantalaiturien kautta. Vaarimattomalla sotataidollaan tyytyy Cisseey ampumaan Buttes aux Cailles'ia, jonka edustalta hänen joukkonsa kauan olivat perääntyneet.

Linnotuksissa tapahtuu kiusallisia kohtauksia. Wroblewski, jonka vasenta siipeä ne suojaavat, luotti sen neuvoston jäsenen tarmoon, joka oli lähetetty niitä säilyttämään. Edellisenä iltana oli Montrouge'n komentaja jättänyt tämän linnotuksen ja vetäytynyt puolustusjoukkoineen takasin Bicêtre'en. Mutta eipä Bicêtre'nkään linnotus tullut paljoa kauemmin kestäväseen. Pataljonat selittivät tahtovansa takasin kaupunkiin puolustamaan omia kaupunginosiaan. Lähetti ei voinut, uhkauksistaan huolimatta pidättää niitä, ja puolustusjoukko palasi takasin

Parisiin naulattuaan kiinni kanunansa. Versaillelaiset miehittivät molemmat hyljätyt linnotukset ja asettivat niihin heti pattereita Issy'n ja Buttes aux Cailles'in linnotuksia vastaan.

Yleinen rynnäkö kukkulaa vastaan alkaa vasta päivällisen aikaan. Versaillelaiset marssivat pitkin linnotuksen valleja aina Avenue d'Italie'herr ja Choisy-katuun saakka; heidän päämääränään on Italie-tori, jota he ahdistavat myös Gobelins'ien taholta. Avenue d'Italie'ta ja Choisy'a puolustavat mahtavat katusulut, joita ei voi rynnäköllä vallottaa, mutta katusulkuja St. Marcel-bulevardilla, jota yhdeltä puolen suojaa Gobelins'ien palo, voidaan kiertää niiden lukuisain puutarhain kautta, jotka palottelevat tämän korttelin. Tämä onnistuu versaillelaisille. He valloittavat ensiksi Cordillières St. Marcel-kadun, missä kaksikymmentä liittoutunutta, jotka kieltäytyvät antautumasta, teurastetaan. Senjälkeen kääntyvät he puutarhoihin. Kolmen tunnin kuluessa peittää keskeytymätön, ankara kiväärituli kukkulan. Sen varustukset versaillelaisten kanunat, jotka ovat Wroblewski'n tykkejä kymmenen kertaa lukuisamat, ampuvat hajalle. Ivry'n puolustusjoukko saapui kello yhden ajoissa. Lähtiessään linnotuksesta oli se sytyttänyt miinan, millä lennätti kaksi varustusta ilmaan. Versaillelaista ratsuväkeä tunkeutui hyljättyyn linnotukseen. Ei siis tapahtunut mitään taistelua niinkuin herra Thiers tahtoi uskotella eräässä tiedonannoistaan, joissa hän yleensä osasi taitavasti sekottaa valetta ja totta keskenään.

Oikealla rannalla saapuvat versaillelaiset kello 10 aikaan St. Denis'in etukaupungin katusululle St. Lazaire'n vankilan luona, kiertävät sen ja ampuvat seitsemäntoista liittoutunutta. Kun heitä useampaan kertaan vaadittiin antautumaan, vastasivat liittoutuneet: „Eläköön Kommuni!“ Heidät asetettiin vankilan seinää vastaan, missä he samaa huutoa toistaen kaatuivat. Eräs heistä puristi vielä kaatuessaan punasta lippua rintaansa vastaan. Tämmöistä intoa nähdessään tunsivat versaillelainen upseeri kuitenkin jonkun verran häpeää. Hän kääntyy katselijoiden puoleen, joita oli juossut paikalle naapuritaloista, ja sanoi useampaan kertaan itseään puolustaakseen: „He ovat niin tahtoneet. Mikseivät he antautuneet!“ Ikäänkuin ei kaikkia liittoutuneita olisi armotta teurastettu!

Vankilasta käsin miehittävät versaillelaiset St. Laurent'in katusulun Sebastopol-bulevardin risteyksessä, varustavat pattereita Château d'Eau'ta vastaan ja kääntyvät Recollets-kadun kautta Valmy'n rantakadulle. Oikealla hidastuttaa heidän etenemistään St. Martin-bulevardilla Lancy-katu, jota kohti he työntäytyvät Théâtre de l'Ambigu Comique'sta käsin. 3:ssa kaupunginosassa pidätetään heitä Meslay-, Nazareth-, Vert-Bois-, Charlot- ja Saint Rouge-kaduilla. Toinen kaupunginosa, joka jo oli piiritetty kaikilta puolin, puolustaa vielä Montorgueil-katuaan. Lähem-

pänä Seine-jokea onnistuu Vinoy'lle sukeltaa Grenier d'Abondance'en syrjäkatuja myöten. Ajaakseen hänet ulos, syyttävät liittoutuneet tuleen tämän rakennuksen, joka asemansa kautta hallitsee Bastilji-toria.

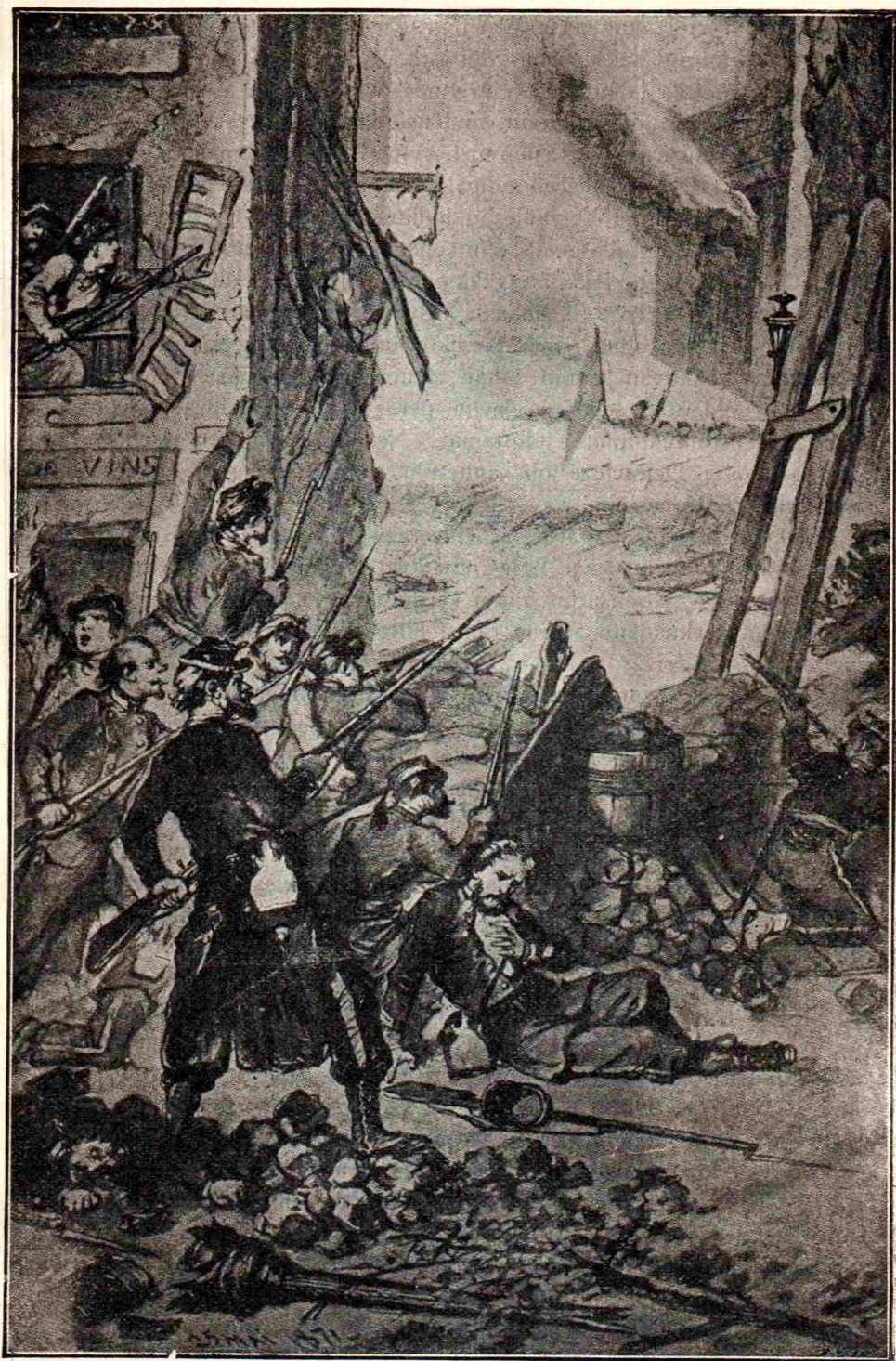
Kello on kolme. — Versaillelaiset vallottavat yhä enemmän 13:ta kaupunginosaa. Heidän laukauksensa osuvat Avenue d'Italie'n vankilaan. Liittoutuneet luopuvat tästä ja päästävät ulos vangit, näiden joukossa Arcueil'in dominikanimunkit, jotka Bicêtre'n puolustusväki oli tuonut tänne. Näiden kaksinverroin vihattujen miesten näkeminen saattaa taistelevat raivoihinsa. Käskemättä laukasevat he ja tusina näitä inkvisitsionin apostoleja kaatuu samassa hetkessä kun he pakenevat katua myöten. Kaikki muut vangit armahdetaan.

Wroblewski oli jo aamulla saanut käskyn vetäytyä takasin 11:een kaupunginosaan. Siitä huolimatta hän päätti pysyä ja oli siirtänyt puolustuskeskuksensa jonkun verran taaksepäin, Jeanne d'Arc-torille. Mutta versaillelaiset, joiden vallassa on Avenue des Gobelins, saavat Avenue d'Italie'lla ja Choisy'llä olevat joukkonsa yhtymään 13:n kaupunginosan kaupungintalolla. Eräs heidän osastoistaan marssii pitkin linnotusvalleja eteenpäin ja kääntyy Orleans-radan pengermää vastaan; jo sukeltavat punahousut näkyviin S:t Marcel-boulevardilla. Wroblewski'n, joka on joutumaisillaan joka puolelta saarretuksi, täytyy vihdoin suostua perääntymään, kun alapäällikötkin jo olivat saaneet käskyn perääntyä. Austerlitz'in sillalta ylläpidetyn tulen suojaamana kulkee tämä Buttes aux Cailles'in taitava puolustaja kanuunoinen ja noin 1,000 miehen kera hyvässä järjestyksessä Seine-virran ylitse. Muutamat liittoutuneet, jotka yksipäisesti jäivät 13:een kaupunginosaan, joutuvat saarroksiin ja vangiksi.

Versaillelaiset eivät uskalla häiritä Wroblewski'n perääntymistä, vaikka heillä on hallussaan osa S:t Marcel-boulevardia ja Orleans'in radan asema ja vaikka heidän kanuunavenheensä kulkevat Seine-virtaa ylöspäin. Senjälkeen kun näitä viimeksimainittuja on joka hetki pidätetty S:t Martin-kanavan suulla, poistavat ne esteen täydellä höyryllä ja tukevat illalla hyökkäystä 11:ttä kaupunginosaa vastaan.

Koko vasen ranta on vihollisen käsissä. Bastilji- ja Chateau d'Eau-torit muodostuvat taistelun keskipisteiksi.

Voltaire-bulevardille saapuvat nyt kaikki sankarilliset miehet, jotka vielä ovat elossa ja joiden läsnäolo omissa kortteleissa ei ole välttämätön. Toimeliaimpia on Vermorel, joka koko taistelun aikana osottaa samalla kertaa innokasta ja kylmäveristä rohkeutta. Hevosien selässä, punanen kaistale vyöllä käy hän katusuluilla, rohkasee taistelevia, tuo ja vie avustusta. Puolelta päivin pidetään kaupungintalolla uusi istunto. Kaksikymmentäkaksi neuvoston jäsentä oli saapuvilla, kymmenen puolesti kaupunginosaansa, muut olivat hävinneet.



ERÄÄN KATUSULUN PUOLUSTUS.

Arnold kertoi, että herra Washburne'n, Yhdysvaltain lähettilään sihteeri, oli tarjonnut saksalaisten välitystä. Kommunin, sanoi hän, tarvitsisi vaan lähettää lähettiläitä Vincennes'iin sopimaan aselevon ehtoista. Sihteeri, joka tuotiin istuntoon, uudistaa tämän selityksen. Neuvottelu alkoi. Delescluze osotti vastenmielisyyttä. Mikä syy pakotti ulkomaita välittämään. Pysäyttääkseen tulipalon ja suojellakseen panttejaan, vastattiin hänelle. Mutta Versailles'in hallitushan oli niiden panttina ja sen voitto ei tällä hetkellä enää ollut epäilyksen alainen. Toiset väittivät täydellä todella, että Parisin jäykkä puolustautuminen oli saanut preussiläiset ihmettelemään. Ei kukaan kysynyt, eikö tämän järjettömän ehdotuksen takana ollut paula ja eikö luuloteltu sihteeri ollut vakooja. Tartuttiin hukkuvan tavoin tähän viimeiseen pelastuksen mahdollisuuteen. Arnold itse selitti aselevon perusteita, jotka olivat samanlaisia kuin keskustoimikunnan ehdottamat. Neljälle kokouksen jäsenelle, joiden joukossa Delescluze oli, annettiin toimeksi seurata amerikalaista sihteeriä Vincennes'iin.

Kolmen aikaan saapuvat he Vincennes'in portille. Polisikomisarius kieltää heiltä ulospääsyn. He näyttävät punanauhansa ja neuvoston jäsenkorttinsa. Komisarius vaatii varmuustoimikunnan passia.

Tämän keskustelun aikana riensi liittoutuncita paikalle. „Mihin menette?“ — kysyivät he. — „Vincennesiin.“ — „Miksi?“ — „Eräässä tehtävässä.“ — Syntyi kiusallinen riita. Liittoutuneet luulivat neuvoston jäsenten aikovan paeta taistelusta. Asia olisi vielä saanut huonon käänteen, ellei eräs olisi tuntenut Delescluze'a. Tämä nimi pelasti toiset; mutta polisikomisarius pysyi edelleen passin vaatimuksessaan.

Muuan lähetystön jäsenistä riensi 11:n kaupunginosan poliisivirastoon semmosta hakemaan. Itse Ferré'nkin käskystä huolimatta kieltäytyivät kaartilaiset laskemasta alas nostosiltaa. Delescluze puhutteli heitä ja sanoi yhteisen hyvän olevan kyseessä. Eivät pyynnöt eivätkä uhkaukset voineet saada näitä ajatuksista, että luopuminen oli kysymyksessä. Delescluze tuli takasin ankarasti vavisten. Häntä oli hetken epäilty raukkamaisuudesta; se oli vanhalle miehelle kuolinisku.

Kaupungintalon edustalla kansanjoukko vaati kotkan kuvilla peitettyjä lippuja, joita sanottiin juuri vallatun versaillelaisilta. Bastiljista tuotiin haavotettuja. Rouva Dimitriew, joka oli itse haavotettu, tuki S:t Antoine'n esikaupungin katusululla haavottunutta Frankel'ia. Wroblewski tuli Buttes aux Cailles'ista. Delescluze antoi hänelle ylipäällikkyyden. „Onko teillä muutamia tuhansia päättäväisiä miehiä“, kysyi Wroblewski. „Korkeintaan muutamia satoja“, vastasi edustaja. Wroblewski ei voinut vastaanottaa vastuuta ylipäällikkyydestä näin epäsuotuisissa olosuhteissa; hän jatkoi taistelua sotilaana. Hän oli ainoa Kommunin kenraaleista, joka on osottanut sotapäällikön ominaisuuksia. Hän vaati aina, että

hänelle lähetettäisiin ne pataljoonat, joita ei kukaan muu halunnut, ja hän ymmärsi myös niitä käyttäen.

Hyökkäys läheni yhä enemmän Chateau d' Eau'ta. Tätä toria, joka keisarikunnan aikana oli määrätty pysähdyttämään esikaupunkeja ja johon kahdeksan leveätä katua säteenmuotoisesti päättyy, ei ollut milloinkaan todella varustettu. Versaillelaiset, joiden hallussa on Folies Dramatiques ja Chateau d'Eau-katu, ahdistavat sitä kiertämällä prinssi Eugen'en kasarmit. Talo talolta riistävät he Magnan-kadun „Kommunin kasvateilta.“ Brunel, joka oli neljä päivää vastustanut vihollista, kaatuu pääkallo murskattuna. „Kommunin kasvatit“ kantavat hänet paareilla Chateau d'Eau-torin poikki, missä luodit vinkuivat.

Magnan-kadulta käsin saapuvat versaillelaiset nopeasti kasarmiin. Liittoutuneiden, ollen lukumäärältään liian heikkoja voidakseen pitää hallussaan tätä suurta rakennusta, täytyy siitä luopua.

Tästä asemasta luopuminen saattaa Turbigokadun alttiiksi. Versaillelaiset voivat tästälähin levittäytyä koko 3:n kaupunginosan ylemmän osaan ja piirittää taide- ja ammattikonservatorion. Melkosen pitkän taistelun jälkeen luopuvat liittoutuneet konservatorion katusuluista, jättäen jälkeensä ladatun pikatykin. Eräs nainenkin jää sen taakse. Samassa hetkessä kun sotilaat tulevat ampumamatkalle, laukasee hän pikatykin heitä kohti.

Voltaire- ja Théâtre Dejazet-bulevardien katusulut saavat tästälähin ottaa vastaan koko tulen prinssi Eugène'n kasarmista, Magenta- ja St. Martin-bulevardeilta, Temple- sekä Turbigokaduilta. Heikkojen suojuksiensa takana odottavat liittoutuneet urhoollisina tätä vyöryä. Miten monia kutsutaankaan sankareiksi, vaikka eivät ole milloinkaan osottaneet sadannetta osaakaan siitä yksinkertasesesta rohkeudesta, joka ilman mitään teaterivaikutelman tavottelua, ilman merkintää historiassa näinä päivinä puhkesi esiin tuhansin paikoin Parisissa. Chateau d'Eau-kadulla taistelee nuori yhdeksäntoista vuotias tyttö, viehättävänä, rusottavana; tämä mustahapsinen olento, puettuna merisotilaaksi, taistelee koko päivän mitä yksipäisimmin. Muuan luutnantti kaatuu sulun edessä. Muuan 15-vuotias poika, Dauteuille, laskeutuu kadulle ja nostaa kuulasateessa kuolleen luutnantin takin ja tuo sen pois toveriensa suosiota huutaessa.

Näissä katutaisteluissa samoin kuin kenttätaisteluissa näyttävät lapset olevan yhtä suuria kuin miehet. Faubourg du Temple'n katusululla on muuan lapsi urhoollisimpana puolustajana. Kun katusulku on valloitettu, ammutaan kaikki sen puolustajat. Tulee pojan vuoro. Hän pyytää kolmen minuutin lykkäystä, sanoo äitinsä asuvan vastapäätä ja tahtovansa viedä tälle hopeakellonsa, „jotta ei tämä menettäisi kaikkea.“ Upseeri, tahtomattaan liikutettuna, antaa hänen mennä, ollen varmasti vakuutettu, ettei häntä enää näe. Kolmen minuutin kuluttua rientää

poika paikalle ja huutaen: „Tässä olen“, juoksee jalkakäytävälle ja nojaa kevyesti muuria vastaan toveriensa ruumiiden vieressä. Oi Parisi, sinä olet kuolematon, niin kauan kuin sinulle syntyy tuommosia poikia!

Chateau d'Eau-torin hävittää luotisade. Muurit sortuvat kranatien ja pommien vaikutuksesta. Suunnattomia lohkkareita putoaa alas, suihkulähteen leijonat ovat läpiammuttuja tai alas viskattuja, allas on murskattu. Kahdestakymmenestä talosta leiskuvat liekit. Puissa ei ole enää lehtiä ja niiden katkeilleet oksat riippuvat irtireväistyjen jäsenten tavalla, joita vielä lihan hiven pitää kiinni. Myllerretyt puutarhat työntävät ilmaan kokonaisia pölypilviä. Jokaisella katukivelläkin lepää kuoleman näkymätön käsi.

Kellon ollessa neljännessä vailla seitsemän näimme me 11:n kaupunginosan kaupungintalon luona Delescluze'n, Jourde'n ja noin satakunnan liittoutuneita, jotka marssivat Château d'Eau'ta kohden. Delescluze'lla oli yllään tavallinen pukunsa, musta hattunsa, mustat housut ja musta päällystakki, sekä punanen vyönsä, jota hän tapasi kantaa lanteillaan. Hän oli aseetonna ja nojasi keppiinsä. Kun pelkäsimme pakokauhua Chateau d'Eau'ssa, seurasimme heitä. Muutamat meistä pysähtyivät S:t Ambroise'n kirkon luona varustautuakseen aseilla. Silloin tapasimme erään liikemiehen Elsass'ista, joka katkeruudesta niitä kohtaan, jotka olivat luovuttaneet hänen kotimaansa, oli jo neljä päivää taistellut katusuluilla ja oli lopuksi vaikeasti haavottunut; näimme lisäksi Lisbonne'n, joka liian uhmaillen oli leikkinyt kuoleman kanssa ja oli lopuksi kaatunut, samoin kuin Brunel Château d'Eau'n luona. Hänet kannettiin pois ilman että hän osotti elonmerkkiä. Vermorel kaatui vuorostaan vaikeasti haavottuneena; Theiss ja Jaclard nostivat hänet ylös ja kantoivat pois paareilla. Delescluze tarttui haavottuneen käteen ja lausui muutamia lohdutuksen sanoja. Viisikymmentä metriä katusulusta hajaantuivat ne harvat kaartilaiset, jotka olivat häntä seuranneet, sillä luodit sulkivat käytävän bulevardille.

Aurinko laskeutui torin takana. Delescluze, katsomatta taakseen seurasiko kukaan häntä, astui tasasesti eteenpäin. Hän oli ainoa elävä olento Voltaire-bulevardilla. Kun hän oli saapunut katusululle, kääntyi hän vasemmalle ja nousi katukiville. Viimeisen kerran näimme nämä vakavat, valkean parran ympäröimät kasvot, jotka olivat kääntyneinä kohti kuolemaa. Yht'äkkiä Delescluze hävisi. Hän oli kaatunut ikään kuin salaman kohtaamana Chateau d'Eau-torilla.

Jotkut tahtoivat nostaa hänet ylös. Kolme neljä heistä kaatui. Voitiin enää ajatella ainoastaan katusulkua ja koota sen harvat puolustajat. Johannard, neuvoston jäsen, kohotti ilmaan kiväärinsä seisten keskellä bulevardia ja itkien kiukusta huusi viivyttelville: „Ei, te ette ole arvokkaita puolustamaan Kommunia!“ Yö laskeusi. Me palasimme raadel-

luin sydämin ja olimme pakotetut jättämään ystävämme ruumiin alttiiksi vihollisen häväisylle, joka ei tuntenut mitään kunnioitusta kuolemaakaan kohtaan.

Hän ei ollut ilmottanut aikeestaan kellekään, ei edes lähimmilleen. Vaieten, ainoastaan ankara omatuntonsa uskottunaan, astui Delescluze katusululle, samoin kuin vanhat montagnardit mestauslavalle. Hänen elämänsä pitkä päivätyö oli tyhjentänyt hänen voimansa. Hänellä oli enää jälellä yksi ainoa hengenveto ja hän hengitti sen. Versaillelaiset ovat vieneet syrjään hänen ruumiinsa, mutta hänen muistonsa tulee olemaan haudattuna kansan sydämiin niinkauan kuin Ranska tulee olemaan vallankumousten kotimaana. Hän eli vaan oikeudenmukaisuutta varten. Se oli hänen kykynsä, hänen omatuntonsa hänen elämänsä pohjantähtenä. Hän kutsui sitä, hän tunnusti sitä kolmekymmentä vuotta maanpaossa, vankiloissa ja kaikkien niiden solvausten alasena, joita hän sai kestää, ja halveksien kaikkia niitä vainoomisia, jotka riuduttivat hänen ruumiinsa. Sosialistina kuoli hän sosialistien kera heitä puolustaessaan. Hänen palkkanaan oli, että hän, kun hänen hetkensä löi, sai kuolla vapain käsin kirikkaassa auringonpaisteessa, tarvitsematta tulla solvatuksi pyövelin näkemisen kautta.

Verrattakoon Kommunin sotaministerin käytöstä siihen raukkamaisuuteen, jota bonapartistien ministerit ja kenraalit olivat osottaneet luovuttaessaan miekkansa pelastaakseen henkensä.

Versaillelaiset yrittävät kaiken iltaa Voltaire-bulevardin suulla, jota molempien nurkkatalojen palo suojelee. Bastilji-torilta käsin eivät he pääse pitemmäksi kuin Royal-torille, mutta he ryntäävät 12 kaupunginosaan. Rantalaiturin muurien suojaamana ovat he tunkeutuneet päivällä Austerlitz'in sillan alle; illalla saapuvat ne kanuunaveneittensä ja patteriensa suojaamina Jardin des Plantes'iin Mazas'in kohdalla.

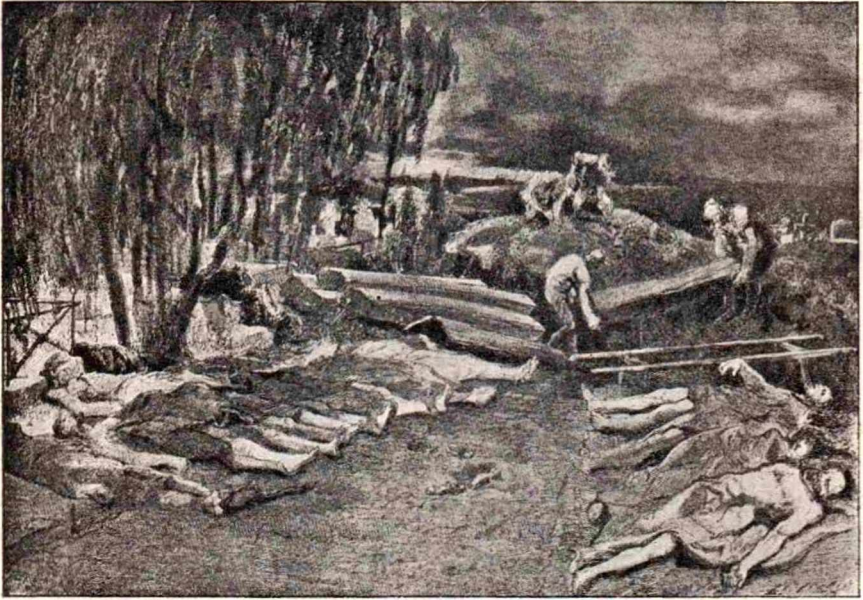
Meidän oikea siipemme oli kestänyt paremmin. Versaillelaiset eivät päässeet itäisen rautatielinjan yli. He ahdistavat etäältä d'Aubervilliers-katua, jota Rotunde'sta tuleva tuli tukee. Buttes Chaumont'ista ampuu Ranvier voimakkaasti Montmartre'a, kun yleisen turvallisuuden valio-kunnan viesti ilmottaa hänelle, että punalippu liehuu Galette'n myllyllä. Ranvier ei voi uskoa tätä ja kieltäytyy lopettamasta tultaan.

Illalla muodostavat versaillelaiset liittoutuneiden edessä katkeamattoman linjan, joka, lähtien itäisestä rautatiestä, ulottuu Château d'Eau'n ja Bastiljin ohitse ja päättyy Lyon'in rataan. Nyt on Kommunilla täydellisesti hallussaan enää kaksi kaupunginosaa, 19:s ja 20:s, sekä noin puolet 11:stä ja 12:sta kaupunginosista.

Versaillelaisten käsissä oleva Pariisi ei ollut enää sivistyneen kaupungin näköinen. Pelko, viha ja villi eläimellinen typeruus tukahuttavat kaikki inhimilliset tunteet. „Vallitsee täydellinen hävitystauti“, sanoi

„Siècle“ 26 päivän aamulla. „Ei tehdä enää eroa viattoman ja syyllisen välillä. Epäluulo on kaikkien silmissä. Kansalaisten elämä ei paina hituista enempää. Huudahduksen, sanan vuoksi joutuvat ihmiset vangituiksi ja ammutuksi.“ Kellarien luukut muurataan kiinni sotajoukon käskystä, joka tahtoo hankkia uskottavuutta sadulleen petrolinheittäjistä. Järjestyspuolueen kansalliskaartilaiset ryömivät esiin piilopaikoistaan, komeillen käsivarsisiteineen, asettuvat upseerien käskettäviksi, etsivät tyystin talot ja vaativat itselleen kunniaa saada johtaa teloituksia.

10:ssä kaupunginosassa johtaa entinen pormestari Dubail, 109:n pataljonan päällikön kannattamana, sotilaita pyydystämään hänen pii-



YÖ MONTMARTRE'LLA
toukokuun 25 päivänä 1871.

rensä asukkaita. Käsisiemiesten avulla kasvaa vangittujen tulva siinä määrin, että on keskitettävä teurastusta, jotta se ennätettäisiin suorittaa. He työntävät uhrejaan pormestarien taloihin, kasarmeihin, julkisiin rakennuksiin, missä pikaoikeudet istuvat, ja täällä niitä ammutaan laumotain. Missä eivät kiväärit riitä, siellä niittää pikatykki. Kaikki eivät heti kuole ja yöllä kuuluu verisestä ruumisläjystä epätoivoista kuolonkorinaa.

Yön varjot tuovat taas näkyviimme tulipalot. Missä auringon valossa näkyi vaan tummia pilviä, näkyvät taas palavat liekit. Grenier d'Abondance valasee Seine-virtaa kauas ulkopuolelle linnotuksia. Bastiljin

pylväs, täynnä reikiä laukauksista, jotka ovat sytyttäneet sen seppeleet ja liput, leiskuu kuin jättiläissoihtu; Voltaire-bulevardi syttyy Château d'Eau'sta käsin.

Delescluze'n kuolema oli tapahtunut niin yksinkertaisesti ja nopeasti, että sitä epäiltiin yksin 11:n kaupunginosan kaupungintalolla, minne Vermorel oli viety. Muutamat tämän tovereista ympäröivät hänet. Ferré syleili häntä ja Vermorel sanoi hänelle: „Näette, että vähemmistö ymmärtää antaa tappaa itsensä vallankumouksen puolesta.“ Puoliyön tienoissa päättivät muutamat neuvoston jäsenet luopua tästäkin kaupungintalosta. Aina vaan paettiin lyijyä! — Onko Bastilji valloitettu! Eikö Voltaire-bulevardi vielä pidä puoliaan? Yleisen turvallisuuden valiokunnan koko sotataidon, sen koko taistelusuunnitelman muodosti perääntyminen. Kun kello 2 aikaan yöllä etsitään jotakin neuvoston jäsentä puolustamaan Château d'Eau'n katusulkuun, löydetään vaan Gambon, joka oli nukahtanut erääseen nurkkaan. Eräs upseeri herättää hänet ja pyytelee anteeksi. Arvokas tasavaltalainen vastaa: „Yhtä hyvin minä kuin joku muukin; minä olen tehnyt välini selväksi elämän kanssa“, ja hän lähtee. Mutta kuulat hivelevät jo Voltaire-bulevardia aina St. Ambroise'n kirkkoon saakka. Katusulku oli hylätty.

KOLMASKYMMENESIMÄINEN LUKU.

„Rikokselliset, jotka puolustivat Bastiljia, ovat vanginneet komendantti Ségoyer'in ja kunnioittamatta sotalakeja ampuivat hänet heti.“
Thiers kuvernööreille 27 päivänä toukokuuta.

VASTUSTUS KESKITTYY BELLEVILLE'EN. PERJANTAINA AMMUTAAN 48 PANTTIVANKIA HAXO-KADULLA. LAUVANTAINA TOUKOKUUN 27 PÄIVÄNÄ VALLATAAN KOKO 20:s KAUPUNGINOSA. PÈRE-LACHAISE'N VALTAAMINEN. SUNNUNTAINA TOUKOKUUN 28 PÄIVÄNÄ PÄÄTTYY TAISTELU KELLO 11 AAMUPÄIVÄLLÄ. MAANANTAINA TOUKOKUUN 29 PÄIVÄNÄ ANTAUTUU VINCENNES'IN LINNOTUS.

Sotilaat jatkavat yöllisiä hyökkäyksiään ja miehittävät kaikessa salaisuudessa d'Aubervilliers-kadun ja de la Chapelle-bulevardin hyljätyn katusulut. Bastilji-torilla miehittävät he St. Antoine-kadun katusulun Castex-kadun kulmassa, Lyon'in rautatieaseman sekä Mazas-vankilan; 3:ssa kaupunginosassa Temple-torin hyljätyn puolustuslaitteet. He levittäytyvät Voltaire-bulevardin ensimmäisiin taloihin saakka ja asettuvat kiinteään asemaan Réunion-suurmyymälöihin.

Yön hämärissä hyökkäsivät meidän etuvartijamme Bastilji-torilla erään versaillelaisen upseerin päälle ja ampuivat hänet „kunnioittamatta sotalakeja“, kuten Thiers seuraavana päivänä sanoi. Ikäänkuin Thiers neljään päivään, antaessaan armotta ampua tuhansia vankeja: ukkoja, naisia ja lapsia, olisi seurannut muuta kuin kannibalien lakia.

Päivän valjetessa alkoi hyökkäys uudelleen. La Villette'ssa kiertävät versaillelaiset d'Aubervilliers-kadun kautta hyljätyn kaasutehtaan, jonka he miehittävät; keskustassa saapuvat he sirkus Napoleon'in luo. Oikealla sivustalla, 12:ssa kaupunginosassa valtaavat he ilman miekaniskua ne varustukset, jotka ovat lähinnä jokea. Eräs osasto marssii Vincennes'in-radan pengertä pitkin ja valtaa rautatie-aseman; muuan toinen Mazas-bulevardin sekä Avenue Lacuée'n ja tunkeutuu aina St. Antoine'n etukaupunkiin. Siten ahdistetaan Bastilji-toria oikealta sivus-

talta samalla kuin joukot Royal-torilta käsin Beaumarchais-bulevardin kautta sitä ahdistavat.

Aurinko on pilvessä. Viisipäiväinen tykeistä ampuminen on tuonut mukanaan sateen, joka tavallisesti seuraa suuria taisteluita. Kiväärin-tuli on kadottanut räikeän äänensä ja muuttunut kumeaksi myllertämi-seksi. Väsyneinä ja luihin saakka kastuneina voivat ihmiset tuskin huo-mata paikkaa, mistä hyökkäys lähtee. Orleans'in rautatieasemalle pysty-tetyn patterin laukaukset murskaavat St. Antoine'n esikaupungin alkupuolta. Kello 7 aamulla ilmoitetaan sotilaiden ryntäävän esikaupun-gin kukkulaa vastaan. Sinne riennetään tykkien kera; ellei se pidä puoliaan, on Bastilji-tori piiritetty.

Se pitää hyvin puoliaan. D'Aligre-katu ja Avenue Lacuée kilpailevat alttiudessa. Taloihin sulkeutuneina antavat liittoutuneet tappaa itsensä, mutta he eivät horju eivätkä väisty. Ja heidän uhraavaisuutensa avulla voi Bastilji-tori puolustaa katusulkujensa jäännöksiä ja raunioitu-neita talojaan vielä kuuden tunnin ajan. Tässä vallankumouksen pai-kassa on joka kivellä historiansa. Muurissa on vielä karteessin luoti, joka vuonna 1789 ammuttiin linnotuksesta. Samaa muuriin nojaten puolustivat kesäkuun taistelijain pojat samaa katukiviytystä kuin isänsä-kin. Täällä ovat vuoden 1848 vanhoilliset elämöineet, mutta mitä ovat heidän julmuutensa verrattuna vuoden 1871 julmuuksiin! Beaumarchais-bulevardin ja Richard Lenoire-bulevardin kulmatalo, La Roquette-kadun vasen nurkka ja Charenton-kadun kulmaus sortuvat meidän silmiemme edessä maahan teaterikoristeiden tavalla. Tässä pirstaleiden muodosta-massa läjässä, näiden palavien hirsien alla laukasevat ihmiset vielä tyk-kejään ja nostavat kaksikymmentä kertaa pystyyn punalipun, minkä versaillelaiset kaksikymmentä kertaa ampuvat alas. Kykenemättömänä taistelemaan kokonaista sotajoukkoa vastaan, haluaa tämä vanha mai-nehikas tori ainakin kunnialla kaatua.

Miten monta on puolustajia päivällisen aikaan? — Sata, sillä illalla makaa sata ruumista pääsululla. Crotatier-kadulla ovat he jo kuolleet. D'Aligre-kadulla ovat he kuolleet, kaatuneet taistelussa tai taistelun jäl-keen. Ja miten he kuolevat! Crotatier-kadulla joutuu saarroksiin eräs armeijan tykkimies, joka oli yhtynyt kansaan. „Sinut telotetaan!“ huutavat sotamiehet hänelle. „Ihminen kuolee vaan kerran“ — vastaa hän hartioitaan nostellen. Toisaalla puolustautuu muuan ukko. Kehi-tetyllä julmuudella tahtoo upseeri telottaa hänet rikkaläjällä. „Olen ta-pellut urhoollisesti“, lausuu ukko, „minulla on oikeus kuolla muualla kuin liassa.“

Kaikkiällä kuollaan muuten sankarillisesti. Samana päivänä vangit-taan Milliére joen vasemmalla rannalla ja viedään Cisseyn pääesikun-nan eteen. Tämä keisarikunnan aikuinen kenraali, joka oli mitä likai-

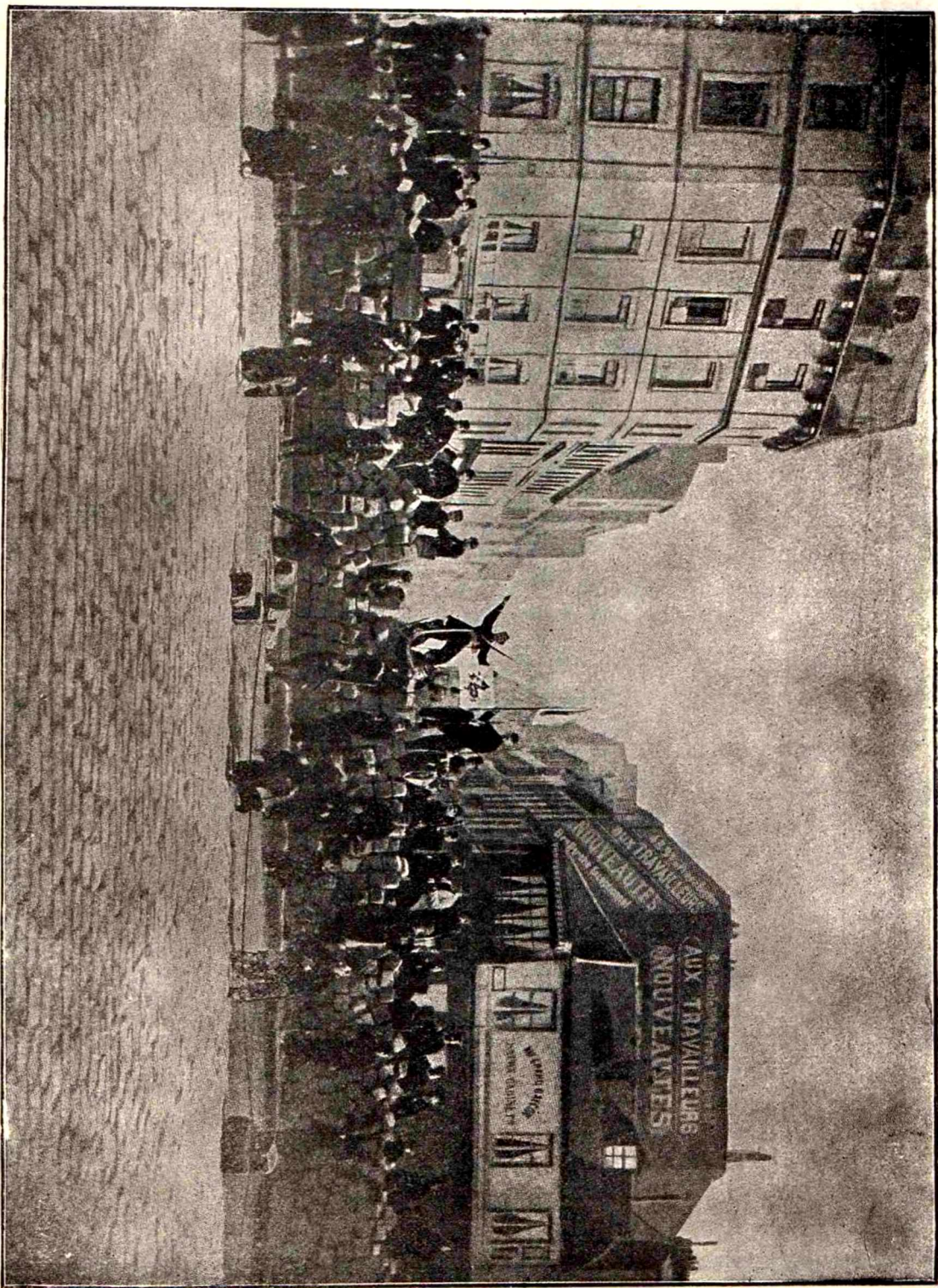
sinten irstailujen tahraama ja joka päätti ministeriuransa petoksella ¹⁾, oli tehnyt pääkortterinsa, Luxembourg'in, yhdeksi vasemman rannan teurastuspenkeistä. Millièrè oli Kommunin aikana näytellyt vaan välittäjän osaa; hänen väittelynsä sanomalehdissä oli tieteellistä laatua ja oli puolueiden yläpuolella. Mutta upseerien viha kaikkea sosialistista vastaan, Jules Favre'n viha teki hänestäkin uhrin. Hänen murhaajansa, pääesikunnan kapteeni Garcin, on avoimin otsin kertonut rikoksensa. Hänelle täytyy antaa puheenvuoro historian edessä.

„Millièrè tuotiin luoksemme. Me istuimme paraillaan kenraalin kanssa aamiaisella Tournon-ravintolassa Luxembourg'in vieressä. Kuu-
limme suurta melua ja astuimme ulos. Minulle sanottiin: „Se on Millièrè.“ Pidin siitä huolta, ettei joukko itse hankkinut itselleen oikeutta. Hän ei astunut sisälle Luxembourg'iin, hänet vangittiin portilla. Minä käännyin häneen ja kysyin: „Te olette siis todella Millièrè?“ — „Olen, mutta teille ei liene tuntematonta, että minä olen kansanedustaja.“ — „Saattaa niin olla, mutta minä luulen, että te olette menettäneet kansanedustajaominaisuutenne. Muuten on meidän joukossamme muuan kansanedustaja, herra de Quinsonnaz, joka kai tuntee teidät.“

„Senjälkeen ilmotin Millièrè'lle kenraalin käskyn olevan, että hänet on ammuttava. Hän kysyi: „Miksi?“ — Vastasin hänelle: „Tunnen teidät vaan nimeltä, mutta olen lukenut teidän kirjoituksianne, jotka ovat meitä suuttaneet?“ (luultavasti kirjoituksen Jules Favre'sta). „Te olette kyykäärme, joka on rikki poljettava. Te halveksitte yhteiskuntaa.“ Millièrè keskeytti ja sanoi merkitsevällä ilmeellä: „Niin, minä vihaan sitä, tätä yhteiskuntaa.“ — „No niin, yhteiskunta tulee repäsemään teidät rinnoiltaan, te tulette telotettavaksi.“ — „Se on summittaista oikeutta, raakalaisuutta, julmuutta!“ — „Entä kaikki teidän harjottamanne pahuudet, ettekö niitä laske miksikään? Joka tapauksessa, niin pian kun olette sanoneet, että te olette Millièrè, ei tarvita enempää.“

„Kenraali oli käskenyt ampumaan hänet Pantheon'in luona ja polvillaan, pyytääkseen yhteiskunnalta anteeksi sille aiheuttamaansa pahaa. Hän vastusti tulla ammutuksi polvillaan. „Niin kuuluu käsky, teidät ammutaan polvillanne, eikä mitenkään muuten.“ Hän näytteli hiukan kometiaa, repäsi vaatteensa ja osotti telotuskomennuskunnalle rintaansa. Sanoin hänelle: „Te toimeenpanette kohtauksen, te tahdotte että tul-taisiin kertomaan, miten te olette kuolleet. Kuolkaa levollisena; se on parempi.“ — „Minulla on oikeus omaksi edukseni ja asiani eduksi

¹⁾ Oltuaan sotaministeri vuodesta 1871 alkaen syöstiin hän vuonna 1876 Mac Mahon'in epätoivoisista ponnistuksista huolimatta sotaministeristöstä, osaksi hänen menoarviossaan löydettyjen väärennyksien takia, osaksi senvuoksi, että hän oli rakastajattarelleen, erälle saksalaiselle naikkoselle, antanut Parisin uusien linnotusten suunnitelman, joka sitte vaelsi Berliiniin.



KATUSULKU MËNILMONTANTIN TIËLLÄ.

menetellä niinkuin tahdon.“ — „Hyvä, polvistukaa!“ — Siihen sanoi hän minulle: „En tule polvistumaan, ellette kahdella miehellä heitätä minua nurin. Heitätin hänet polvilleen ja sitte käytiin telotukseen. Hän huusi: „Eläköön ihmisyy!“ Hän tahtoi sanoa jotakin muutakin kun hän vaipui kuolleena maahan.“

Muuan sotilashenkilö nousi portaille, astui ruumiin päälle ja laukasi pistolinsa hänen vasempaan ohimoonsa. Millièren pää retkahtaa taapäin ja „taaksepäin vääntyneenä, raadeltuna ja ruudin mustaamana näyttää hän tarkastelevan rakennuksen edustaa.“

„Eläköön ihmisyy!“ Näihin sanoihin sisältyy kaksinkertanen päämäärä: „Toivon yhtä paljon vapautta toisille kansoille kuin Ranskalle“, sanoi muuan liittoutunut eräälle vanhoilliselle. Vuonna 1871 samoin kuin 1793 taisteli Parisi kaikkien sorrettujen puolesta.

Bastilji-tori luopuu taistelusta kello kahden aikoihin. La Villette puolustautuu edelleen. Aamulla on Flandre-bulevardin ja kadun kulmassa olevan katusulun komentaja luopunut siitä. Liittoutuneet keskittyvät taaksepäin kanavalinjalla ja tukkivat sululla Crimée-kadun. Rotunde'a, jonka on määrä kestää pääisku, vahvistetaan Loire'n rantalaiturille rakennetulla sululla. 269:s pataljona, joka jo kaksi päivää taistelee vihollista vastaan, alkaa näiden uusien asemain takana uudelleen taistelun. Kun tämä puolustuslinja etenee kovin kauaksi La Villette'stä, noutivat Ranvier ja Passedouet vahvistusta 20:sta kaupunginosasta, mihin kaikkien pataljoonain jäännökset pakenivat.

Ne kokoontuvat pormestarin talon edustalla, missä asunto-osoituksia ja elintarvelippuja jaetaan. Kirkon luona kokoontuvat muonavaunut ja hevoset meluten. Päämaja ja eri virastot ovat Haxo-kadulla, Cité Vincennes'sä, sarjassa rakennuksia, jotka ovat puutarhain toisistaan erottamia.

Lukuisat katusulut Ménilmontant'in mutkikkailla kaduilla ovat kaikki suunnattuina bulevardia kohti. Se puolustusasemaansa nähden tärkeä alue, joka tällä paikalla vallitsee Père Lachaise'a ja Buttes-Chaumont'ia sekä ulommaisista bulevardeja, ei ole edes vartioitu.

Ylhäältä valleilta nähdään preussiläiset aseissa. Erään äskettäin Versailles'in ja Sachsin prinssin välillä tehdyn sopimuksen mukaan piiritti saksalainen sotajoukko maanantaista alkaen Parisia pohjosessa ja idässä. Se oli katkassut pohjoisradan, miehittänyt kanavan St. Denis'istä lähtien, asettanut etuvartijoita St. Denis'istä Charenton'iin saakka sekä rakentanut asestettuja katusulkuja kaikille valtaväylille. Torstaina marssi kello 5:stä alkaen 5,000 bayerilaista Fontenay'sta, Nogent'ista ja Charenton'ista alaspäin ja muodosti läpituokemattoman ketjun Marne'sta Montreuil'iin saakka. Illalla varusti eräs toinen 5,000 miehen osasto Vincennes'in kahdellakymmenelläneljällä tykillä. Kello 9 valtasi se linnotuksen ja

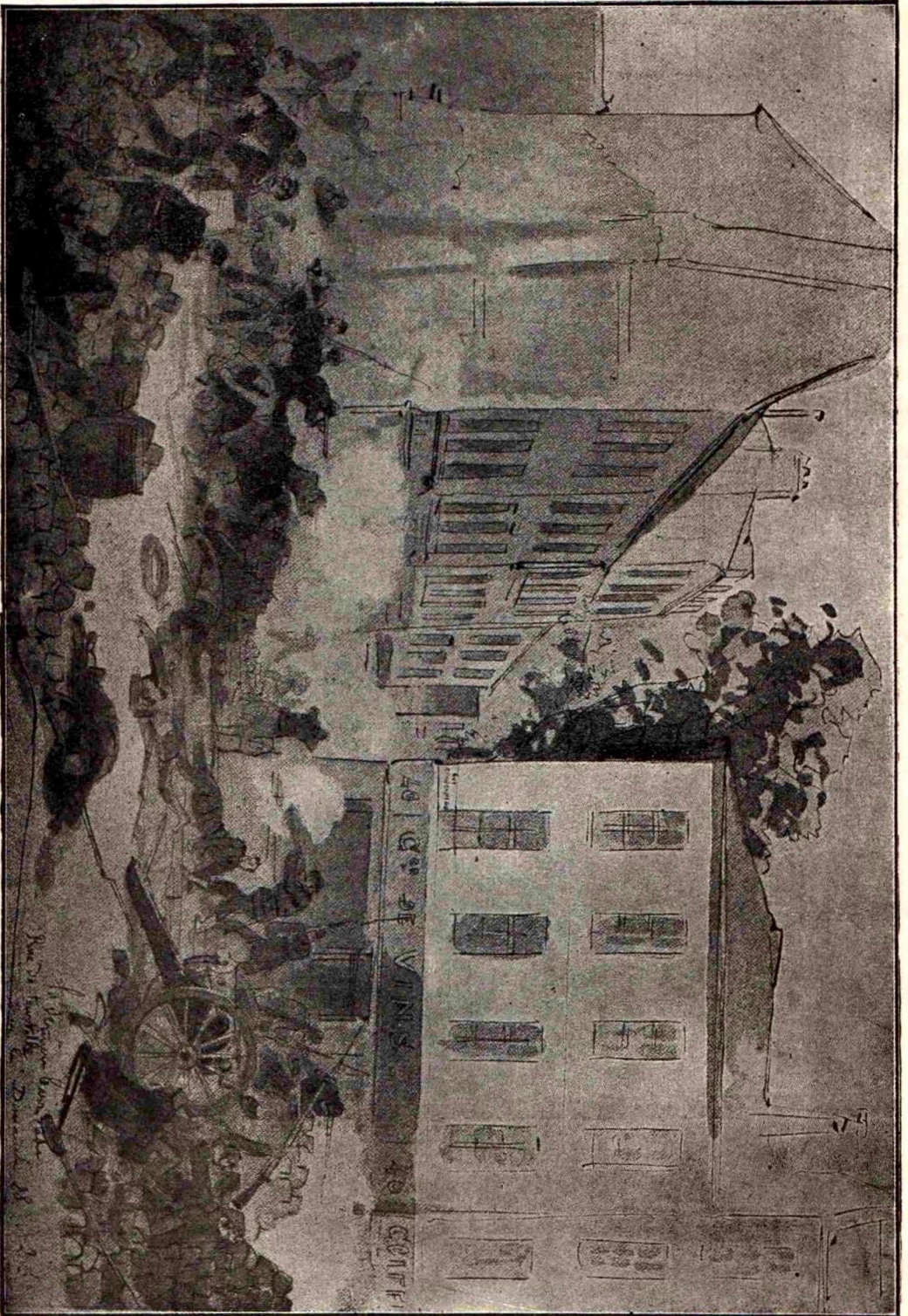
riisui aseet liittolaisilta, jotka tahtoivat palata takasin Pariisiin. Se teki vielä enemmän ja saattoi riistan ansaan versaillelaisia varten. Jo piirityksen aikana olivat preussiläiset antaneet epäsuoraa apua Versailles'in armeijalle. Heidän avoin keskinäinen ymmärtämisensä ranskalaisten vanhoillisten kanssa esiintyi selvästi näinä kahdeksana toukokuun päivänä. Kaikista Thiers'in rikoksista tulee varmaan pahimpien joukossa olemaan se, että hän on vetänyt Ranskan voittajat meidän kansalaisriitaamme ja kerjännyt niiden apua Parisin musertamiseksi.

Päivällisen aikaan puhkeaa tulipalo La Villette'n laivatokkain läntisessä osassa, suunnattomassa petroleumin ja muiden syttyvien aineiden varastossa, jonka molemmilta puolin ammutut kranatit olivat sytyttäneet. Tämä tulipalo pakottaa meidät luopumaan Flandre- ja Riquet-katujen katusuluista. Versaillelaiset yrittivät tulla laivoilla kanavan yli, mutta heitä estävät siitä Crimée- ja Rotunde-katujen katusulut.

Vinoy jatkaa marssiaan 12:een kaupunginosaan, jätettyään Bastiljitorille useampia tuhansia miehiä toimeenpanemaan kotietsintöjä ja teloituksia. Neuilly-kadun katusulku St. Antoine esikaupungissa pitää useampia tunteja puoliaan sotilaita vastaan, jotka pommittavat sitä Mazas-bulevardilta käsin. Samanaikuisesti marssivat versaillelaiset Mazas-bulevardia ja Picpus-katua pitkin kohti Kruunaus-toria, jota he samoin koittavat kiertää vallien kautta. Tykistö valmistaa kaikkia heidän liikkeitään ja suojelee heitä. Tavallisesti lataavat he tykkinsä niiden teiden kulmassa, jotka he tahtovat vallata, ajavat ne esiin, laukasevat ja tuovat takasin suojapaikkaan. Liittoutuneet voisivat päästä tähän näkymättömään viholliseen käsiksi ainoastaan kukkuloilta. Kommunin tykistöä ei ole kuitenkaan mahdollista sinne keskittää. Jokainen katusulku tahtoo pitää tykkinsä, huolimatta tarkastella mihin laukaukset osuvat.

Ei ole enää jälkeäkään jälellä minkäänlaisesta auktoritetista. Päämajassa Haxo-kadulla tunkeilevat upseerit ilman järjestystä toistensa tiellä, vihollisten etenemisestä saadaan tietää vaan saapuvien pataljonain rummunlyöjään kautta. Hämminki on niin suuri, että tähän paikkaan, joka oli petteureille kuolinvaarallinen, ilmestyy kenraalin univormussa La Villette'stä karkotettu Du Bisson. Ne harvat neuvoston jäsenet, joita tapaa 20:ssä kaupunginosassa, harhailevat ilman suunnitelmaa sinne tänne ja ovat kokonaan huomion ulkopuolella. Siitä huolimatta eivät he ole lakanneet neuvottelemasta. Perjantaina on heitä tusinan verran koolla Haxo-kadun varrella kun keskustoimikunta kokoontuu ja vaatii diktaturia. Se annetaan sille muutamista vastalauseista huolimatta. Yleisen turvallisuuden valiokunnasta ei ole enää puhuttakaan.

Ainoa tämän jäsenistä, joka nautti luottamusta, oli Ranvier, joka taistelussa osotti erinomasta tarmoa. Hän oli näinä päivinä sieluna La Villette'ssa ja Belleville'ssä, hän kiihotti miehistöä, hän huolehti kai-



VIIMEINEN KATUSULKU TOURTILLE-KADULLA.
Valloitettu toukokuun 28 päivänä kello 2 päivällä.

kesta. 26 päivänä antoi hän julistuksen: „Kansalaiset 20:ssä kaupunginosassa, jos me joudumme tappiolle, niin tiedätte mikä kohtalo meitä odottaa. — Aseisiin! Olkaa varuillanne etenkin yöllä. — Kehotan teitä tarkkaan seuraamaan käskyjä, auttakaa 19:tä kaupunginosaa, auttakaa sitä torjumaan vihollinen takasin. Siitä riippuu teidän oma turvallisuutenne. Älkää odottako kunnes Belleville'ä itseään ahdistetaan. — Eteenpäin siis! Eläköön tasavalta!“

Mutta miten moni lukee ja ymmärtää. Montmartre'n kranatit, jotka murskaavat Belleville'n ja Ménilmontant'in, huudot, haavottuneiden näkeminen, jotka laahautuvat talosta taloon etsien apua, kaikki nämä lähestyvän lopun liiankin selvät merkit jouduttavat tappion tavallisia ilmiöitä. Katseet tulevat synkiksi ja äreiksi. Jokaista ilman univormua olevaa henkilöä uhkaa vaara tulla ammutuksi, ellei hän voi suositella itseään jonkin tunnetun nimen kautta. Parisin kaikista osista saapuvat tiedot lisäävät pelkoa ja epätoivoa. Tiedetään, etteivät sotilaat anna armoa, että he tappavat haavottuneet, jopa lääkärinkin; että jokainen henkilö, joka vangitaan kansalliskaartin puvussa, joka käy sotilaskengissä tai jonka puku osottaa jälkiä äskettäin irtireväistyistä olkalapuista, ammutaan kadulla tai talonsa pihalla; että taistelevia, jotka antautuvat, saatuaan lupauksen, että heidän annetaan elää, kidutetaan; että tuhansia miehiä, naisia, lapsia ja ukkoja viedään avopäin Versailles'iin ja usein tapetaan tiellä; että jonkun taistelevan sukulaisena oleminen tai hänelle suojan antaminen riittää hankkimaan saman kohtalon kuin tälle itselle; kerrotaan luuloteltujen petrolinheittäjänaisten lukuisista telottamisista.

Kello kuuden aikaan kulkee 48 santarmia, pappia ja siviilihenkilöä erään osaston ympäröiminä Haxo-katua ylöspäin. Luullaan aluksi niiden olevan juuri vangittuja ja ne marssivat hiljaisuudessa ohitse. Silloin leviää huhu, että ne ovat panttivankeja La Roquette'sta, joita viedään kuolemaan. Joukko taajenee, seuraa heitä ja huutelee heille, kuitenkin heihin koskematta. Kello puoli seitsemän tulee joukko Cité Vincennes'iin. Portit suljetaan. Joukko hajaantuu lähiseuduille.

Saattojoukko tunkee panttivangit meluten jonkinlaista kaivantoa kohti, joka on erään muurin juurella. Kiväärit ojennetaan. Eräs neuvoston jäsen sanoo: „Mitä te täällä teette? Täällä on ruutimyly, te lennätätte meidät kaikki ilmaan!“ Hän toivoi siten viivyttävänsä telotusta. Toiset kulkivat hämmentyneinä joukosta joukkoon ja koettivat sovitella ja hilitä kiukkua. Heidät työnnetään takasin, heitä uhataan ja heidän kansansuosionsa tuskin riittää pelastamaan heitä kuolemasta.

Kiväärit laukastaan joka taholta, panttivangit kaatuvat toinen toisensa jälkeen. Muuan heistä huutaa: Eläköön keisari! Hänet ammutaan muiden mukana. Ulkopuolella taputetaan käsiä suosionmerkiksi. Ja kuitenkin kulkee jo kaksi päivää vangittuja sotilaita Belleville'ssä,

herättämättä nurinaa. Mutta nämä santarmit, nämä poliisit, nämä papit, jotka kahdenkymmenen vuoden kuluessa ovat polkeneet Párisia jaloillaan, edustavat keisariutta, porvaristoa, kuristajia vihatussa ruumiissaan.

Samana aamuna oli ammuttu Jecker, Morny'n kanssarikollinen. Neuvosto ei ollut tiennyt häntä tuomita: nyt kohtasi häntä kansantuomio. Neljän sotilaan muodostama vartijasto nouti hänet La Roquette'sta. Hän näytti sangen pian malttavan mielensä ja juttelikin matkalla. „Te erehdytte“, sanoi hän, „jos te luulette minun tehneen hyvän kaupan. Nuo ihmiset ovat minulta varastaneet.“ Kun tultiin muurin luo, joka ympäröi Charonnes'in, kysyttiin häneltä: „Sopiiko täällä?“ — „Jos tahdotte“, vastasi hän. Hän kuoli levollisesti. Hänen päälleen asetettiin hänen hattunsa ja paperilappu, jossa oli hänen nimensä.

Tänä päivänä ei ollut tapahtunut suuria joukkojen siirtoja. Douay'n ja Clinchant'in joukot miehittivät Richard Lenoir-bulevardin. Bataclan'in takana oleva kaksinkertanen katusulku pidättää Voltaire-bulevardin miehistöä. Muuan versaillelainen kenraali kaatuu St. Sebastian-kadulla. Kruunaus-toria puolustaa vielä Philippe-Auguste'n katu-sulku. Rotundi ja La Villette'n suihkukaivo kestävät vielä. Auringonlaskun aikaan syttyy se osa laivatokista tuleen, mikä on lähinnä pormestarin rakennusta.

Illalla ahdistaa sotaväki vastustuksen linnotuksen ja sen väärän linjan väliin, joka johtaa La Villette'n teurastushuoneista St. Martin-kanavan, Richard Lenoir-bulevardin ja Faubourg St. Antoine-kadun kautta Vincennes'in portille. Molemmilla sivustoilla ovat Ladmirault ja Vinoy, keskustassa Douay ja Clinchant.

Perjantain vastanen yö saattaa Ménilmontant'in ja Belleville'n, jotka ovat kranatien hävittämiä, synkän ja kummallisen näköiseksi. Joka kadunkulmassa vaativat etuvartijat tunnussanaa (Bouchotte-Belleville) ja usein ei sekään riitä. Täytyy ilmoittaa olevansa asioilla ja jokainen katusulun päällikkö katsoo olevansa oikeutettu kieltämään läpikulun. Yhä vielä tulee pataljoonain jäännöksiä meluten ja sulkevat kaikki talot. Useimmat, jotka eivät enää saa yösiijaa, lepäävät ulkona laukauksien rätistessä, joita he aina tervehtivät huudoilla: „Eläköön Kommuni!“

Belleville'n suurella kadulla kantavat kansalliskaartilaiset parreja ristiinasetetuilla kivääreillään. Muutamat astuvat soihtuineen edellä ja rummut päryyttävät. Nämä taistelijat, jotka vaijeten kuulasateessa haataavat tovereitaan, osottavat liikuttavaa sielun suuruutta, sillä he ovat itsekin kuoleman kynnyksellä. Yön aikana hylätään Allemagne-kadun katusulku. Korkeintaan tuhat miestä on kaksi päivää puolustautunut Ladmirault'in kahtakymmentäviittätuhatta sotilasta vastaan. Melkein kaikki nämä urhot olivat vanhuksia tai lapsia.

Lauantai-aamun kostea rusko paljasti onnettomuutta tietävän kuvan. Sumu on kylmän märkää, takeltavaa; maa läpeensä pehmeää. Valkosia

savupyörteitä tunkee vaivaloisesti sateessa ylös; ne syntyvät kivääritulesta. Liittoutuneet vapisevat kylmästä sotilasvaiipoissaan. Aamuhämärissä miehittävät joukot Montreuil'in ja Bagnolet'in porttien asemansa vuoksi tärkeät katusulut sekä vetäytyvät vastarintaa kohtaamatta Charonnes'ia kohti. Kello seitsemän aikaan asettuvat he kiinteästi Kruunaus-torille, jonka puolustuslaitokset on hyljätty. Voltaire-bulevardin suulle asettavat versaillelaiset kuusi tykkiä patteriksi 11:n kaupunginosaan kaupungintaloa vastaan. Kun he nyt ovat varmat menestyksestään, aikovat upseerit riemuita loisteliaasti. Sillä katusululla, jota he koko toukokuun 27:n päivän ammuskelevat, on vaan kaksi tykkiä, jotka ainoastaan harvoin vastaavat. Useampi kuin yksi luoti eksyy Voltaire'n muistopatsaaseen, jonka ivallinen hymy näyttää muistuttavan lastensalpia siitä kauniista sekamelskasta, jota hän heille oli ennustanut.

La Villette'en tunkeutuvat sotilaat joka taholta, ne marssivat pitkin varustuksia ja ahdistavat Puebla- ja Crimée-katuja. Niiden vasen sivusta, joka vielä on 10:ssä kaupunginosassa, koittaa vallottaa kaikki kadut, jotka johtavat La Villette-bulevardille. Heidän Flandre-kadulla olevat patterinsa yhdistävät tulensa Montmartre'sta suunnattuun tuleen ja riippottavat Buttes Chaumont'iin kranateja.

Puebla-kadun katusulku sortuu kello 10. Muuan matruusi, joka yksinään on jäänyt jälelle, odottaa versaillelaisia katukivien takana, laukasee revolverinsa heitä kohti ja syöksyy sitte kirves kädessään heidän riveihinsä. Vihollinen levittäytyy kaikille lähikaduille aina Ménadierkadulle saakka, jota meidän liittoutuneemme lujasti puolustavat. Juhlatorilla pyyhkii kaksi meidän tykkiämme Crimée-katua ja suojelee meidän oikeata sivustaamme.

Kello 11 tapaa toisensa yhdeksän tai kymmenen neuvoston jäsentä Haxo-kadun varrella. Eräs heistä, Jules Allix, jonka toverinsa mieli-puolisuuden takia olivat olleet pakotettuja panemaan kiinni, tulee sinne kasvot loistavina. Kaikki on oivallisesti hänen mielestään, keskikaupungin korttelit ovat väestä paljaana, on vaan joukolla lähdeittävä pois. Toiset luulevat saavansa telotuksen loppumaan, jos he antautuisivat preussiläisille, jotka taas vuorostaan luovuttaisivat heidät versaillelaisille. Pari jäsentä selittää tämän toivon olevan hassutusta ja sitäpaitsi eivät liittoutuneet tulisi laskemaan ketään ulos, mutta heitä ei kuunnella. Juhlallinen kirjotus sepitetään, kun samalla Ranvier, joka kiersi kaikki nurkat kerätäkseen mies mieheltä väkeä Buttes Chaumont'in puolustamiseen, astuu keskelle neuvottelua ja huudahtaa läsnäoleville: „No mutta tapelkaa toki sensijaan että neuvottelette.“ Senjälkeen hajaantuivat he. Tämä oli näiden ikuisten neuvottelijain viimeinen koossaolo.

Tällä hetkellä miehittivät versaillelaiset 16:n varustuksen. Puolen päivän aikaan leviää huhu, että joukot marssivat esiin Parisin katujen.

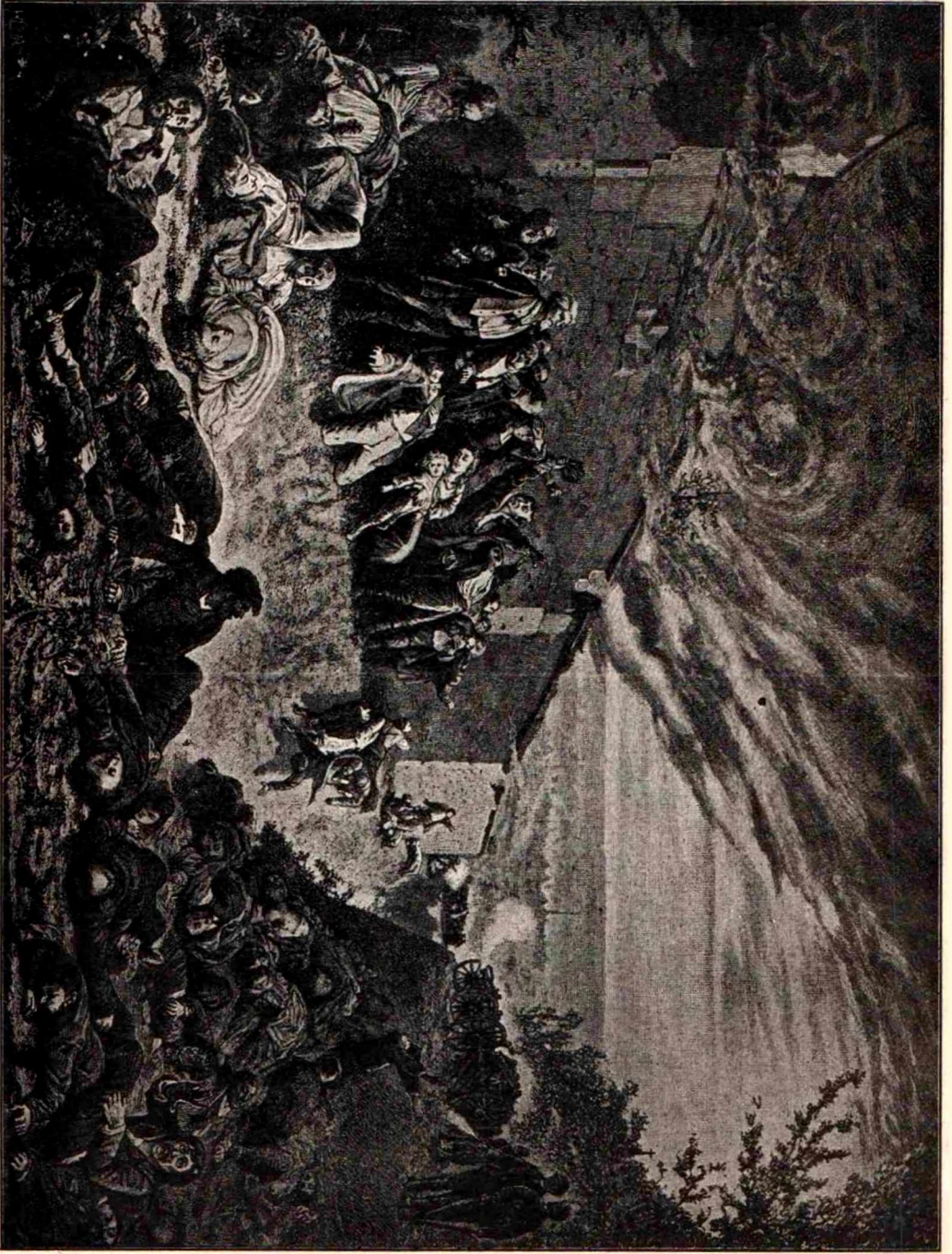
ja vallien kautta. Joukko miehiä ja naisia, joita kranatit olivat ajaneet ulos kodeistaan, piirittävät Romainville'n portin ja vaativat kovaäänisesti huutaen, että heidät on laskettava ulos lakeudelle. Kello 1 lasketaan nostosilta ja sisään päästetään vapaamuurarit, jotka ovat käyneet saksalaisten viranomaisten luona kuulustelemassa, antaisivatko nämä pakolaisten vapaasti kulkea ulos. Joukko syöksyy ulos ja hajaantuu Les Lilas-kylän ensi taloihin. Naiset ja lapset tahtovat vielä pitemmälle ja ulkopuolelle katusulun, joka on pystytetty keskelle tietä. Romainville'n santarmipäälikkö syöksyy heitä kohti ja huutaa preussiläisille: „No mutta ampukaa toki, ampukaa noita roistoja!“ Muuan preussiläinen sotilas ampuu ja haavottaa muuatta naista.

Sillävälän oli nostosilta taas vedetty ylös. Kello neljän aikaan rohkeni översti Parent, joka ratsasti hevosen selässä rumpali edellään, omassa nimessään vaatia vapaata ulospääsyä. Turhaa nöyryytystä! Upseeri vastasi, ettei hänelle ole annettu mitään käskyjä ja lupasi vaan ilmottaa asiasta St. Denis'iin.

Samana päivänä läksi neuvoston jäsen Arnold, yhä edelleen uskoen amerikalaiseen välitykseen, saksalaisten etuvartijain luo, viedäkseen kirjeen Washburne'lle. Hänet kuletettiin upseerin luota toisen luo, otettiin työkeästi vastaan ja lähetettiin takasin luvaten antaa hänen kirjeensä lähettiläälle.

Kello 2 aikaan tuli useampia pataljoonia Lilas-kadun ja varustusten luona olevan vapaan tilan kautta Crimée-kadulle, ensin lakastuaan puhtaaksi tämän tärkeän väylän. Bellevue-kadulla ne pysäytetään. Markkinatorilta yhdistää kolme tykkiä tulensa Juhla-torin tykkituleen suojellakseen Buttes Chaumont'ia. Ainoastaan viisi tykkimiestä hoiti näitä tykkejä kaiken päivää paljain käsin, ilman todistajia, tarvitsematta minkään päällikön käskyjä. Kello 4 vaikenivat kukkulain tykit, sillä ampumavarat ovat loppuneet. Niiden tykkimiehet liittyvät Ménadier-, Fessart- ja Annelets-kaduilla oleviin tykistöjoukkoihin. Kello viisi kulettaa Ferré prinssi Eugene'n kasarmin sotilaat Haxo-kadun läpi. Nämä olivat keskiviikosta alkaen olleet Petite Roquette'n vankilassa, josta oli luovuttu, samoin kuin Grand Roquette'sta. Kansa katselee niiden ohikulkua uhkailematta, sillä kansa ei tunne vihaa sotilaita kohtaan, jotka nekin ovat kansasta. Ne pannaan säilyyn Belleville'n kirkkoon. Niiden saapuminen aikaansaa turmiollista hämminkiä. Niiden ohikulkua riennetään katsomaan ja senkautta paljastuu Juhlatori. Versaillelaiset hyökkäävät, miehittävät sen ja kukkulain viimeiset puolustajat palaavat Faubourg du Temple'en ja Paris-kadulle.

Sillä aikaa kun rintama perääntyy, ahdistetaan meitä takaapäin. Kello neljän jälkeen iltapäivällä piirittävät versaillelaiset Père Lachaise'n. Siinä on ainoastaan kaksisataa liittoutunutta, päättäväistä väkeä, mutta



VERSAILLELAISTEN KOSTO. JOUKKOTELOTUS PÈRE LACHAISE'N HAUTAUSMAAN MUURIN LUONA.

ilman kuria ja varovaisuutta; upseerit eivät olleet saaneet heitä edes tekemään ampuma-aukkoja muuriin. Viisituhatta versaillelaista ahdistaa linnotusta yhtäaikaan kaikilta tahoilta, sillävälin kuin varustuksen tykistö repielee sen sisäpuolta. Kommunin tykeillä ei iltapäivällä ole enää juuri nimeksikään ampumavaroja. Kello 6 ammuskelevat versaillelaiset, jotka lukumäärästään huolimatta eivät rohjenneet nousta muureille, hautausmaan suurta porttia. Se antaa nopeasti perään, vaikka sitä katusulku lujasti tukeekin. Nyt alkaa vimmittu taistelu. Hautojen takana piilotellen puolustavat liittoutuneet askel askeleelta suojapaikkaansa. Taistellaan hirvittävästi mies miestä vastaan. Hautaholveissa taistellaan paljain aseain. Ystävä ja vihollinen vierii kuolevana samoihin hautoihin. Aikasin yllättävä pimeys ei lopeta vimmittua taistelua.

Lauantai-illalla on liittoutuneilla käsissään ainoastaan pari pientä palasta 11:sta ja 20:sta kaupunginosasta. Versaillelaiset leiriytyvät Juhlatorilla, Fessart-kadulla ja Paradier-kadulla aina Rebeval-katua myöten, missä heidät on pysäytetty, samoin kuin boulevardilla. Se neliö, jota rajottavat Faubourg du Temple-, Folie Mericourt- ja Roquette-kadut sekä äärimmäiset boulevardit, on vielä osaksi liittoutuneiden käsissä. Douay ja Clinchant pysyttelevät Richard Lenoir-bulevardilla, kunnes Vinoy ja Ladmirault ovat vallanneet kukkulat ja luodeillaan tunkevat liittoutuneet pois.

Mikä yö näiden viimeisten tuntien harvoille taistelijoille! Sataa virtoinaan. La Villette'n palo karkottaa pimeyden häikäisevällä kirkkaudellaan. Yhä edelleen hävittävät kranatit Belleville'ä, jopa ne lentävät Bagnolet'iin saakka ja haavottavat preussiläisiä sotilaita.

Haavottuneita tulee joukottain 20:n kaupunginosan kaupungintalolle. Ei ole lääkäreitä eikä lääkkeitä, ei patjoja eikä peitteitä valmiina niiden vastaanottoa varten, ja onnettomat voivattelevat avuttomina. Vakoojia, jotka on vangittu kansalliskaartilaisen pukuun puettuina, ammutaan pihassa seisaaltaan. „Vengeurs de Flourens“ (Flourens'in kostajat) saapuvat, etunenässänsä kapteeninsa, suuri komea mies, joka horjuu hevonsensa selässä. Sotakaupustelijanainen, puhuen sekasin, liina verisen otsansa ympärillä, vannottaa ja huutaa haavotetun naarassuden tavoin väkeään. Vihasta vapisevien sormien käsitellessä laukeevat kiväärin itsestään. Muonavaunujen ryske, uhkaukset, valitushuudot, kiväärin-tuli ja kuulien vinkuna sekaantuvat aisteja huumaavaksi meluksi. Ja kuka ei näinä kauhunhetkinä olisi tuntenut järkeänsä järkytetyksi? Joka minuutti tuo jonkun uuden onnettomuuden. Muuan kaartilainen rientää paikalle: „Pradier'in katusulku on hylätty.“ Toinen: „Rebeval-kadulla puuttuu miehiä.“ Kolmas: „Près-kadulla paetaan.“ Ja kaikkia näitä kuolinkelloja kuulemassa ovat vaan muutamat neuvoston jäsenet, niiden joukossa Trinquet, Ferré, Varlin ja Ranvier. Ja epätoivosina voimatto-

muudessaan, näiden kahdeksan onnettoman ja toivottoman päivän murtamina, antautuvat vahvimmatkin tuskailemaan.

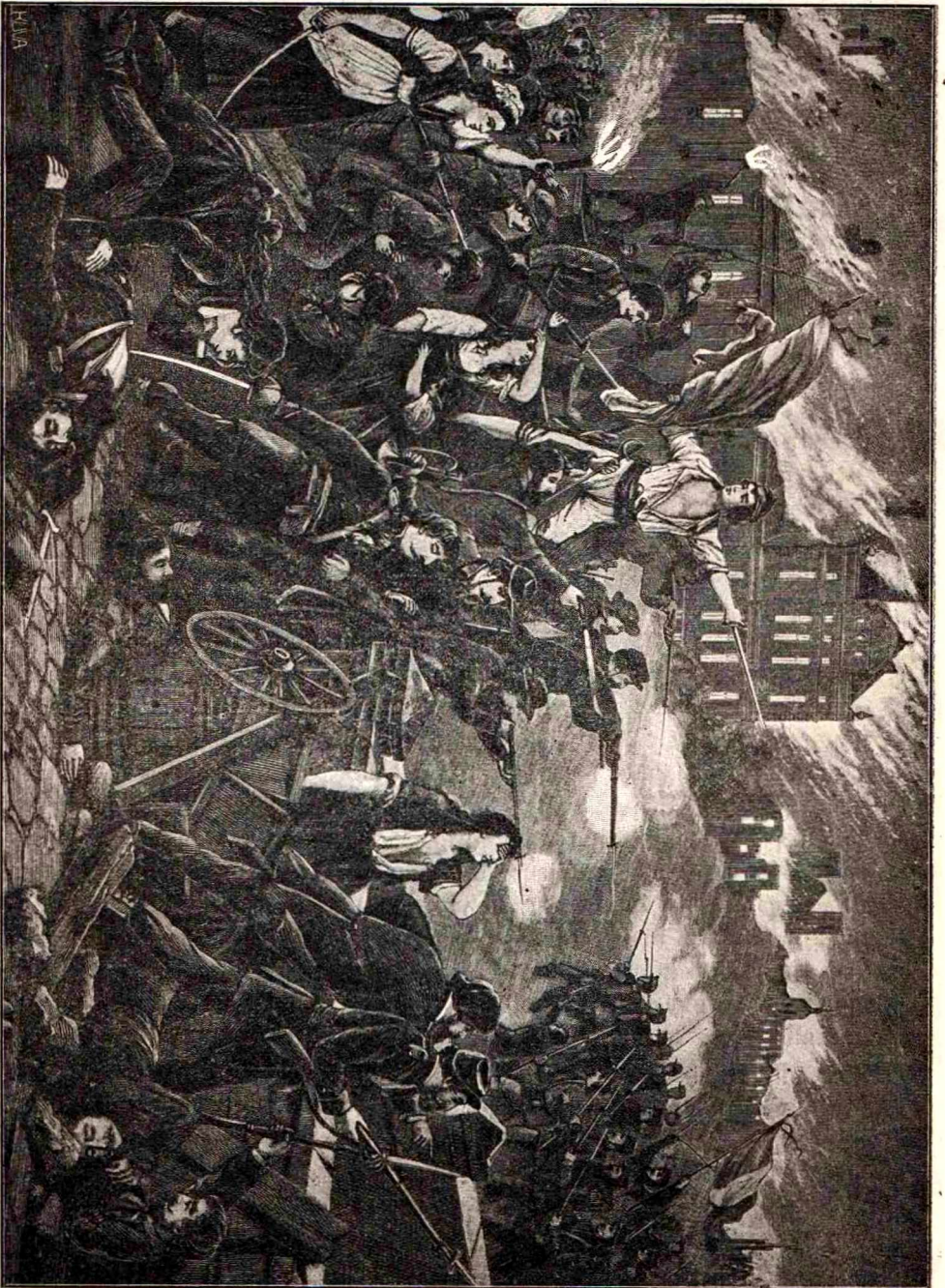
Kello neljästä alkaen lähettävät Vinoy ja Ladmiraal joukkojaan pitkin valleja puolustamatta jätetylle tärkeälle liikeväylälle ja yhdistyvät nopeasti Romainville'n portin luona. Viiden aikoina miehittävät joukot Rebevalkadun katusulun La Villette'n bulevardin luona, ja Vincent-kadun sekä Renard-solan kautta ahdistavat he Paris-kadun viimeisiä katusulkuja takaapäin. 20:n kaupunginosan kaupungintalo miehitetään vasta kello kahdeksan. Paris-kadun katusulku puolustaa yhä 191:n pataljonan päällikkö ja viisi kuusi kaartilasta, jotka pitivät puoliaan kunnes ampumarat loppuivat.

Muuan osasto, joka lähti liikkeelle Philippe-Auguste-bulevardilta, tunkeutuu kello 9 aikoihin La Roquette'n vankilaan ja päästää vapautteen sielläolevat kaksisataa panttivankia. Pitäen hallussaan jo eilisestä alkaen Père Lachaise'a olisivat versaillelaiset viimeistään kello 9 edellisen päivän illalla voineet miehittää jo paljon aikasemmin hyljätyn vankilan. Tämä viivyttely voi johtua ainoastaan heidän välittämättömyydestään panttivankien elämää kohtaan. Neljä näistä, niiden joukossa Surat piispa, jotka olivat paenneet lauantai-illalla, olivat joutuneet jälleen kiinni lähellä olevalla katusululla ja tulleet ammutuiksi Petite Roquette'n edustalla.

Kello 9 aikaan oli vastarinta rajotettu siihen vähäiseen neliöön, jonka Faubourg du Temple-, des Trois-Bornes-, des Trois-Couronnes-kadut ja Belleville-bulevardi muodostavat. Kaksi tai kolme katua 20:ssä kaupunginosassa puolustautui vielä, niiden joukossa Ramponneau-katu. Pieni 50-miehinen joukkio, Varlin, Ferré ja Gambon johtajinaan, punavyö uumenillaan ja kivääri olallaan kulkee Champs-katua alas ja tunkeutuu 20:sta kaupunginosasta bulevardille. Eräs jättimäinen garibaldilainen kantaa heidän edellään mahdottoman suurta punalippua. He tunkeutuvat 11:een kaupunginosaan. Varlin ja hänen toverinsa kiirehtivät puolustamaan Faubourg du Temple-kadun ja Fontaine au Roi-kadun katusulkuja. Sen kimppuun on mahdoton päästä etupuolelta; versaillelaisille, joiden hallussa on St. Louis'in sairaala, onnistuu kiertää se St. Maur- ja Bichat-katujen kautta.

Kello 10 ei liittoutuneilla ole juuri nimeksikään tykkeitä ja he ovat kahdelta kolmasosaltaan sotaväen saartamina. He eivät siitä huolimatta lannistu. Fauborg du Temple-, Oberkampf-, St. Maur- ja Permantierkaduilla tahdotaan edelleen taistella. Niillä on katusulkuja, joita ei voi kiertää ja taloja, joista ei ole uloskäytävää. Versaillelaisten tykistö ampuu niitä kunnes liittoutuneet ovat käyttäneet kaikki ampumavaransa. Kun viimeinen patruuna on ammuttu, syöksyvät he kuulasateessa paju-netteja vastaan, joiden piirittämiä he ovat.

Vähitellen vaikenee kiväärituli. Syntyy pitkiä väliaikoja. Kello 10



KOMMUNIN VIIMEISET HETKET.

aikaan ammutaan viimeinen tykinlaukaus Paris-kadulta, jonka versaillelaiset ovat vallottaneet. Tämä kaksinkertaisesti ladattu tykki päästää jymähyttävällä räiskeellä ilmoille Parisin Kommunin viimeisen huokauksen.

Näiden toukokuun päivien viimeinen katusulku on Ramponneaukadulla, jota yksi ainoa liittoutunut puolustaa neljännestunnin ajan. Kolme kertaa ampuu hän tangon poikki versaillelaisten lipusta, joka on istutettu Paris-kadun katusululle. Sankaruutensa palkkioksi onnistuu tälle Kommunin viimeiselle sotilaalle päästä pakoon. Kello 11 oli kaikki lopussa. Koncordia-tori oli kestänyt kaksi päivää; Buttes aux Chaumont samoin kaksi; La Villette kolme; Voltaire-bulevardi kolme ja puoli. Niistä 79 neuvoston jäsenestä, jotka 21 päivänä olivat toimesta, oli yksi, Delescluze, kaatunut katusululla, kaksi, Jacques Durau ja Raoul Rigault oli ammuttu. Kaksi oli vaikeasti haavottunut, nimittäin Brunel ja Vermorel, joista jälkimäinen pari päivää myöhemmin kuoli versaillelaisten vankina¹⁾, ja kolme kevyesti haavottunut, Oudet, Protot ja Frankel. Versaillelaiset olivat menettäneet sangen vähän. Meillä oli 3,000 kaatunutta ja haavottunutta. Vuonna 1848 olivat sotajoukon tappiot ja kapinallisten vastarinta olleet paljo vakavampia. Mutta silloisia kesäkuun kapinallisia vastassa oli ainoastaan 30,000 miestä. Toukokuun kapinalliset saivat taistella 130,000 miestä vastaan. Kesäkuun taistelu kesti vaan kolme päivää, liittoutuneiden kahdeksan viikkoa. Kesäkuun taistelun edellisenä päivänä oli vallankumouksellisten joukko täysilukunen, toukokuun 20 päivänä oli se jo vähentynyt kymmenenteen osaansa. Urhoollisimmat taistelijat olivat kaatuneet etuvarustuksilla. Mitä olisivatkaan ne 15,000 miestä, jotka hyödyttömästi uhrattiin vallien edustalla, merkinneet Parisissa! Mitä olisivat Neuilly'n, Asnières'in, Issy'n, Vanves'in ja Cachan'in sankarit saaneet aikaan Pantheon'illa ja Montmartre'illa!

Vincennes'in linnotuksen miehittäminen tapahtui maanantaina 29 päivänä. Tämä linnotus, joka rauhansopimuksen ehtojen mukaisesti oli riisuttu aseista, ei ollut ensinkään voinut ottaa osaa taisteluun. Sen miehistöinä oli 350 miestä ja 24 upseeria, joita komensi legionan johtaja Faltot, Puolan ja Garibaldi'n sotien veterani ja toimeliaimpia henkilöitä maaliskuun 18 päivänä. Hänelle tarjottiin varmaa turvapaikkaa, mutta hän vastasi kunnian estävän häntä hylkäämästä aseveikkojaan.

Lauantaina tuli muuan versaillelaisten pääesikunnan upseereista keskustelemaan hänen kanssaan antautumisesta. Faltot vaati avonaisia passeja, ei itselleen, vaan muutamille vierasta kansallisuutta oleville

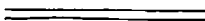
¹⁾ Versaillelaisten solvaus ei jättänyt hänen kuolemaansa rauhaan, vaan kertoi että hän olisi tunnustanut syntinsä erälle jesuitalle ja „sisartensa ja santarmin edessä paheksunut kirjoituksiaan.“

upseereilleen. Versaillelaisten kieltäytyessä teki Faltot sen virheen, että esitti saman vaatimuksen saksalaisille. Mutta Mac Mahon oli piirityksen varalta pyytänyt Sachsin prinssin avustusta, ja saksalainen valvoi nyt Sedan'issa voittamaansa etua. Näiden keskustelujen aikana oli kenraali Vinoy solminut suhteita itse linnotuksen sisällä, missä muutamat lahjotut henkilöt tarjoutuivat saattamaan yksipäiset liittoutuneet piirittäjien käsiin. Liittoutuneiden joukossa oli Merlet, kaartinkenraali insinööriväessä ja tykistössä, entinen aliupseeri, kykenevä, tarmokas mies, joka oli päättänyt ennemmin räjäyttää linnotuksen ilmaan kuin antautua. Ruutimyllyssä oli 10,000 kiloa ruutia ja 400,000 patruunaa.

Sunnuntai-aamuna kello 8 kuului Merlet'in huoneesta laukaus. Kiihdyttiin sinne; hän makasi lattialla pää revolverinkuulan lävistämänä. Epäjärjestys huoneessa todisti taistelun tapahtuneen. Muuan kapteeni, ajutanttijuri 99:ssä pataljonassa, jonka versaillelaiset myöhemmin päästivät vapaaksi, tunnusti hävittäneensä sen sähköpatterin, jonka avulla Merlet aikoi räjäyttää linnotuksen ilmaan.

Maanantaina puolenpäivän aikaan uudisti versaillelainen översti antautumiskehotuksensa. Jo 24 tuntia oli taistelu Parisissa ollut lakanut. Upseerit neuvottelivat ja päätettiin avata portit. Kello 3 astuivat versaillelaiset sisään. Miehistö oli laskenut aseensa ja asettunut pihalle. Yhdeksän upseeria sulettiin erityisesti talteen.

Yöllä asetettiin nämä yhdeksän upseeria telotuskomennuskunnan eteen juoksuhaudoissa, sata metriä siitä paikasta missä Enghien'in herttua aikanaan kaatui. Muuan heistä, översti Delorme, kääntyi komentavan versaillelaisen puoleen sanoen: „Tunnustelkaa valtimoani; katso-kaahan, pelkäänkö minä!“



KOLMASKYMMENESTOINEN LUKU.

„Me olemme rehellistä väkeä: oikeudenmukaisuutta tullaan harjottamaan tavallisten lakien mukaan. Tulemme turvautumaan ainoastaan lakiin.“

Thiers Kansalliskokouksessa 22 päivänä
toukokuuta 1871.

„Voin vakuuttaa, että telotusten luku on ollut sangen pieni?“

Mac Mahon.

VERSAILLELAISTEN JULMUUDET. TEURASTUSPENKIT. SOTAOIKEUDET.
VARLIN'IN KUOLEMA. KUOPPAAMINEN.

Järjestys vallitsee Parisissa. Kaikkialla raunioita, kuolleita ja kiväärien synkkää rätinää. Upseerit leventelevät kaduilla ja kalistelivat uhkaavasti sapeleitaan. Aliupseerit matkivat heidän pöyhkeää käytöstään. Sotilaat leiriytyivät kaikilla pääkaduilla, toiset, väsymyksen ja teurastuksen tylsistämänä, nukkuivat jalkakäytävillä, toiset keittivät soppaansa ruumiiden ääressä, laulellen kotiseutunsa lauluja.

Kolmivärilippuja riippui kotietsintäin torjumiseksi kaikista ikkunoista. Pyssyjä, patruunataskuja, univormuja makasi kasoissa väkirikkaiden korttelien kaduilla. Ovien edessä istui naisia nojaten päätään käsiinsä, tylsästi eteensä tuijottaen, odottaen palaavaksi poikaa tai puolisoa, joka ei tulisi palaamaan.

Rikkaiden kortteleissa raikui riemu. Versailles'iin paenneet olivat jälleen ottaneet valtaansa bulevardit. Torstaista lähtien juoksi tämä hanskiksiin puettu ja silkkiin verhottu roskejoukko vangittujen jälestä, tervehti riemuiten santarmeja, jotka kulettivat joukkoja ¹⁾ ja riemuitsi

¹⁾ „Millä puhtaalla ilolla lepäsi katse niiden urhoollisten santarmien kasvoilla, jotka reippain askelin astuivat tuon inhottavan joukon sivulla, muodostaen sille ankarat ja sotaisat puitteet“.

Francisque Sarcey.

Italie-bulevardilla suutelivat naiset niiden ratsumiesten saappaita, jotka saattoivat kulkuetta.

nähdessään veriset huonekaluvaunut. Poroporvarit kilpailivat sotilaiden kanssa kerskumisessa. Ihmiset, jotka eivät milloinkaan olleet päässeet Montmartre-katua etemmäksi, puhuivat Château d'Eau'n vallottamisesta tai kehuivat ampuneensa tusinan vankeja. Hienot naiset huvittelivat tarkastelemalla ruumiita ja kohottivat päivänvarjoillaan sankarillisten kaatuneiden viimeistä verhoa, siitä nauttiakseen. „Parisin asukkaat“, sanoi Mac Mahon 28 päivänä puolipäivän aikaan, „Parisi on vapautettu. Tänään on taistelu lopussa, järjestys, työ ja varmuus tulevat palaamaan.“

Vapautettu Parisi jaettiin neljään kenraalien Vinoy'n, Ladmirault'in, Cisseyn ja Douay'n komennon alaiseen piiriin ja asetettiin uudelleen sotatilaan, jonka Kommuni oli lakkauttanut. Parisissa oli nyt vaan yksi hallitus, sotajoukko, joka Parisia raateli. Ohikulkijoita pakotettiin poistamaan katusulkuja, ja jokainen kärsimättömyyden ilmaus aiheutti vangitsemisen, jokainen kirous kuoleman. Ilmotustauluilla julistettiin, että jokainen ase-omistaja silmänräpäyksessä vedetään sota-oikeuteen ja että jokainen talo, josta ammuttaisiin, asetettaisiin summittaisen puhdistuksen alaseksi. Kaikki julkiset huoneustot sulettiin kello 11 illalla. Tästä hetkestä alkaen voivat ainoastaan univormuun puetut upseerit vapaasti kulkea; ratsupatrullit kiertelivät kaduilla. Oli vaikea tulla kaupunkiin sisälle, mahdotonta päästä siitä ulos. Kun eivät torimyyjät päässeet ulos eikä sisään, olivat elintarpeet miltei loppuneet.

Päätyneen taistelun jälkeen muuttui sotajoukko suunnattomaksi telotusjoukkioksi. Sunnuntaina vietiin yli 5,000 vangittua, jotka oli pyydystetty Père-Lachaise'n ympärystöllä, La Roquette'n vankilaan.

Muuan pataljoonan päällikkö seisoi sisäänkäytävällä ja tarkasteli vangittuja, tekemättä kenellekään mitään kysymyksiä. Hän sanoi vaan „oikealle“ tai „vasemmalle“. Vasemmalle viedyt ammuttiin heti. Heidän taskunsa tyhjennettiin, heidät asetettiin muuria vastaan ja ammuttiin. Vastapäätä muuria piti pari kolme pappia ristiinnaulitun kuvaa nenänsä alla mutisten rukouksia kuolevien puolesta.

Sunnuntaista maanantaihin murhattiin yksin Roquette'ssa tällä tavalla yli 1,900 henkeä. Veri juoksi virtoina vankilan viemäreissä; samaa sokeanraivokasta teurastusta suoritettiin Mazas'issa, Sota-opistossa ja Monceau'n puistossa.

Nämä olivat teurastuksia ilman tutkintoa. Vielä kauheampia olivat mahdollisesti lailliset telotukset, sota-oikeudet, joita Parisi oli täynnään maanantaista lähtien. Niitä ei asetettu sattumalta ja kuten luultiin, taistelun vimmassa. Kolmannessa sota-oikeudessa tuli puheeksi, että näiden tuomioistuinten lukumäärä, istuinpaikka ja niiden toiminta-alue oli määrätty Versailles'sa jo ennen joukkojen Pariisiin marssia.

Muuan kuuluisimmista oli Chatelet-teatteri, missä översti Vabre oli. Ne tuhannet vangitut, jotka sinne vietiin, olivat ensin tungetut näyttä-

mölle ja saliin, jossa heitä aitiioihin sijotetut sotilaat kivääreillään tarkkailivat. Täältä tungettiin heitä vähitellen niinkuin lampaita teurastuspenkkiin, käytävästä käytävään, lämpiötä kohden, missä erään suuren pöydän ääressä sapeli koipien välissä ja sikari suussa istuskeli muutamia armeijan ja luotettavan kansalliskaartin upseeria. Kuulustelu kesti neljännesminuutin. „Oletteko kantaneet aseita?“ „Oletteko olleet Kommuinin palveluksessa? Näyttäkää kätenne!“ — Jos vangitun päättäväinen ryhti ilmaisi taistelijaa, elleivät hänen kasvonsa miellyttäneet, selitettiin hänet tuomitukseksi, kysymättä hänen nimeään tai ammattiaan tai pane-matta merkkiäkään mihinkään rekisteriin. „Entä te“, jatkui kuulustelu sitte edelleen, ja niin yhä edespäin aina jonon loppuun, naisia, ukkoja ja lapsia erottamatta. Jos joku vangittu jonkun oikun takia armahdettiin, merkittiin hänet „tavalliseksi“ ja hän säästettiin Versailles'ta varten.

Reippaasti luovutettiin tuomitut telottajille, jotka veivät ne puutarhaan tai lähipihaan. Chatelet'ista esimerkiksi vietiin heidät Lobau'n kasarmiin. Senjälkeen kun ovet oli suljettu, laukasivat santarmit täällä kiväärinsä, edes ryhmittämättä uhreja telotuskomppanian eteen. Muutamat, joihin oli sattunut huonosti, pakenivat pitkin muuria. Santarmit lähtivät ajamaan takaa ampuen heitä kuten riistaa, kunnes kaikki olivat kuolleet. Keskustoimikunnan jäsen Moreau kuoli eräässä näistä joukkoteurastuksista. Torstai iltana vangittiin hänet Rivoli-kadulla, vietiin Chatelet'iin ja ammuttiin seuraavana päivänä. Luxembourg'in sota-oikeudessa tuomitut vietiin puistoon ja ammuttiin penkereellä. Siellä oli niin paljon uhreja, että väsyneiden sotilaiden täytyi nojata kiväärejään tuomittuihin. Penkereen muurilla uiskenteli aivoja. Murhaajat kahlasivat verilätäköissä.

Siten jatkui järjestelmällistä ja sääntöjenmukaista telotusta Dupleix'in kasarmilla, Bonaparten lyseolla, Pohjoisella ja itäisellä rautatieasemalla, Plantes-puistossa, useissa kaupungintaloissa ja kasarmeissa, jotka kaikki kilpailivat muiden teurastimoiden kanssa. Suuret ristikko-oviset huonekaluvaunut noutivat ruumiita ja tyhjensivät sisältönsä lähimmälle torille tai muulle avoimelle paikalle.

Uhrit kuolivat yksinkertaisesti, ylvästelemättä. Useat panivat käsivartensa ristiin kiväärien edessä ja käskivät laukasemaan. Naiset ja lapset seurasivat puolisojaan ja isiään, huutaen sotilaille: „Ampukaa meidätkin!“ Ja heidät todella ammuttiinkin. Nähtiin naisten, jotka siihen saakka olivat pysyneet kaukana taistelusta, teurastusten vaikutuksesta äärimmilleen kiihottuneina syöksyvän kadulle, iskevän upseereja korville ja senjälkeen asettuvan muuria vastaan siinä kuolemaa odottaen.

Vuonna 1848 oli Cavaignac luvannut armoa ja kuitenkin teurastanut. Thiers oli vannonut lakien kautta ja antoi kuitenkin sotajoukolle avoimet valtuudet. Saksasta palanneet upseerit voivat mielinmäärin jäähdyttää raivoaan Parisia kohtaan, joka heille oli tehnyt sen loukkauksen, ettei

ollut antautunut; bonapartistit voivat päästää tasavaltalaisia kohtaan valloilleen kaiken vanhan vihansa keisarikunnan ajoilta, ja keltanokat, jotka tuskin oli päästetty ulos St. Cyr'in sotaopistosta, voivat kokeilla hävyttömyydellään „poroporvareja“ vastaan. Muuan kenraali, (luultavasti Cissey) antoi käskyn ampua Cernuschi'n, jonka rikoksena oli se, että hän oli tarjonnut 100,000 frangia tukeakseen taistelua vuoden 1870 kansanäänestystä vastaan¹⁾. Jokainen vähänkään tunnettu henkilö voi olla varma kuolemastaan. Tohtori Tony Moilin, joka ei ollut ollut mukana Kommunin puuhissa, mutta joka keisarikunnan aikana oli sekaantunut muutamiin valtiollisiin oikeudenkäynteihin, tuomittiin muutamissa minuuteissa kuolemaan, „ei senvuoksi“, kuten hänen tuomarinsa suvaitsivat sanoa, „että hän olisi tehnyt itseänsä sypääksi kuolemaa ansaitsevaan tekoon, vaan senvuoksi, että hän oli sosialistisen puolueen johtomies, muuan niitä miehiä, joista varovaisen hallituksen täytyy vapautua niin pian kuin siihen on olemassa laillinen tilaisuus.“ Radikaalit, joiden viha Kommunია vastaan oli parhaiten tullut todistetuksi, eivät voineet jalallaan astua Pariisiin, peläten muuten samoin tulevansa telotetuksi.

Kun sotajoukolla ei ollut poliisia eikä varmoja ohjeita, surmasi se sokeasti. Kuka tahansa ohikulkija, joka kutsui jotakin toista vallankumouksellisen nimellä, sai palkintoa himoitsevat sotilaat tämän heti murhaamaan. Grenelle'ssa ampuivat he väärän Billioray'n, tämän epätoivoisista vastaväitteistä huolimatta. Vendôme-torilla ampuivat he väärän Brunel'in rouva Fould'in huoneissa. „Gaulois“-lehti julkasi erään sotilaskirurgin kertomuksen, joka tunsı Vallès'in ja oli ollut läsnä tämän telotuksessa. Silminnäkijät väittivät olleensa näkemässä Lefrançais'in telotusta torstaina Banque-kadulla. Oikea Billioray tuomittiin kuitenkin vasta elokuulla ja Vallès, Brunel sekä Lefrançais pelastuivat ulkomaille. Siten ammuttiin usein ihmisiä, jotka suuremmassa tai vähemmässä määrässä muistuttivat Kommunin jäseniä tai virkailijoita ja tavallisesti ammuttiin useampia yhden sijasta.

Varlin ei valitettavasti päässyt pakenemaan. Sunnuntaina toukokuun 28 päivänä tunsı hänet eräs pappi Lafayette-kadulla ja käski erään upseerin hänet vangitsemaan. Luutnantti Sicre otatti kiinni Varlin'in, antoi sitoa hänen kätensä selän taakse ja vei hänet itse paikalle tulvanneen joukon lävitse sen kukkulan huipulle, missä kenraali Laveaucoupet oli. Montmartre'n jyrkkiä katuja myöten kuletettiin Varlin'ia melkoinen aika, kädet sidottuna selän taakse, samalla kun häntä rääkättiin ja solvattiin. Hänen nuori päänsä ajattelijan otsineen, joka oli ollut täyn-

¹⁾ Tämä toukok. 8 päivänä vuonna 1870 toimeenpantu kansanäänestys koski valtiomuodon muuttamista vapaamielisemmäksi.

nänsä pelkkiä veljellisiä ajatuksia, oli, sapelien raatelema kun se oli, kokonaan verisen lihamöhkäleen näkönen. Silmä riippui ulkona kuopastaan. Kun hän tuli pääesikunnan luo Rosiers-kadulle, ei hän voinut käydä; häntä täytyi kantaa. Hänet laskettiin alas ammuttavaksi. Nuo kurjat hirviöt räökkäsivät vielä hänen ruumistaankin kiväärinperän iskuilla.

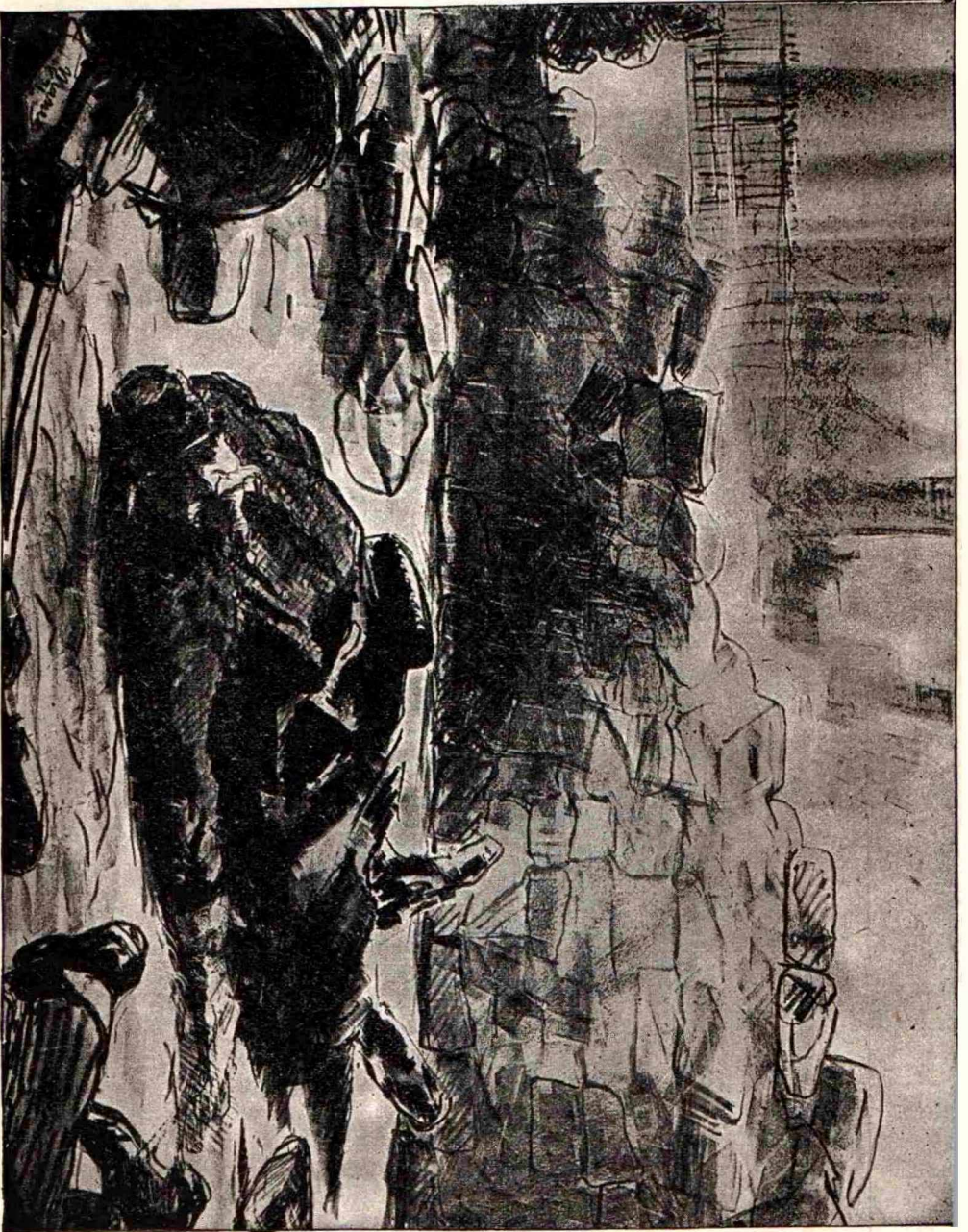
„Marttyrien vuorella“ ei ole kunniakkaampaa muistoa. Säilyköön hänenkin muistonsa työväenluokan suuressa sydämessä. Varlin'in koko elämä oli loistava esimerkki: tahdonvoimansa avulla oli hän itsensä sivistänyt. Ne niukat iltahetket, jotka työpaja hänelle vapaiksi jätti, käytti hän opintoihin. Hän ei opiskellut, voidakseen monen muun tavalla tunkeutua porvaristoon, vaan opettaakseen ja vapauttaakseen kansaa. Hän oli työväenyhdistysten sieluna keisarikunnan lopulla. Ollen väsymätön, vaatimaton, sekä puhuen vähän ja ainoastaan sopivissa tilaisuuksissa, mutta silloin myöskin selvittäen muutamalla sanalla sekavan neuvottelun, oli hän säilyttänyt vallankumouksellisen mielen, joka niin usein veltostuu sivistyneillä työläisillä.

Ollen ensimmäisten joukossa maaliskuun 18 päivänä ja kaiken aikaa työssä koko Kommunin ajan, kesti hän myös viimeiseen saakka katusuluilla. Tämä vainaja kuului kokonaan työläisiin. Varlin'ille ja Delescluze'lle olisi tämä historia omistettu, jos nimilehdellä olisi tilaa muulle kuin suurelle Parisille.

Versaillelaiset sanomalehtimiehet ruuskivat hänen ruumistaan ja väittivät häneltä löytyneen sadottain tuhannen frangin seteleitä¹⁾. Palaten Parisin sotajoukon jälissä, seurasivat ne sitä shakalien tavoin ja tonkivat röhkien ruumiiden joukossa. Varsinkin olivat keskiluokan sanomalehtimiehet täynnä verenjanoa. Maaliskuun 21 päivän kokoomus oli jälleen saatu aikaan. Kaikki yhtyivät kostoulvontaan voitettuja työläisiä vastaan. Sensijaan että he olisivat panneet rajan teurastukselle, kiihottivat he siihen; he julkasivat niiden nimiä ja piilopaikkoja, jotka oli surmattava, ja olivat väsymättömiä keksinnöissään, pitääkseen yllä porvariston raiivosaa pelkoa. Jokaisen teloituksen jälkeen huusivat he uusia.

Teen otteita lehdistä summakaupalla ja voisin jatkaa sivumääriä: „Täytyy metsästää liittoutuneita.“ („Bien public.“) — „Ei ainoatakaan niistä rikoksellisista, joiden käsissä Parisi on ollut kahden kuukauden ajan, ole pidettävä valtiollisena rikoksellisena; niitä tullaan kohtelemaan rosvoina, joita ne todellisuudessa ovatkin, inhottavimpina hirviöinä, mitä ihmiskunnan historiassa milloinkaan on tavattu. Useat lehdet puhuvat

¹⁾ Luutnantti Sicre lausuu kertomuksessaan: „Häneltä löydettyjen esineiden joukossa oli hänen nimellään varustettu lompakko, kukkaro, jossa oli 284 frangia 15 centimia, kynäveitsi, hopeinen kello ja nimikortti, jossa oli nimi Tridon.“



KANSALAISSODAN TUHOJA.

siitä, että heidän hävittämänsä mestauslava olisi uudelleen pystytettävä, jotta ei heille suotaisi kunniaa tulla ammutuksi.“ („Moniteur Universel.“) „Eteenpäin, rehelliset ihmiset, auttakaa osaltanne tämän kansanvaltasen ja kansainvälisen saastan hävittämisessä.“ („Figaro.“) „Nämä miehet, jotka ainoastaan murhaamisen ja varastamisen halusta ovat murhanneet, ovat joutuneet vangiksi, ja nyt olisi muka puhuttava armosta? Nuo inhottavat naiset, jotka ovat raadelleet kuolevien upseerien rintoja puukonpistoksilla, ovat vankina ja nyt pitäisi puhua armosta? („Patrie.“)¹⁾

Pyövelien rohkasemiseksi, jos se olisi tarpeen, heitti sanomalehdistö heille seppeleitä. „Miten ihailtavasti meidän upseerimme ja sotilaamme käyttäytyvät“, sanoo „Figaro.“ „Ainoastaan ranskalaiselle sotilaille on suotu uudelleen nousta niin nopeasti ja niin täydellisesti.“ — „*Mikä kunnia!*“ huudahti „Journal des Debats.“ „*Meidän armeijamme on kostanut onnettomuutensa arvaamattoman voiton kautta.*“

Sillä tavalla hankki sotajoukko Parisissa korvausta entisille tappioilleen, Parisi oli vihollinen yhtä hyvin kuin Preussi, ja sitä oli sääliittävä sitä vähemmin, kun sotajoukon täytyi uudelleen vallottaa takasin maineensa. Aseman yhtäläisyyden täydentämiseksi pidettiin voiton jälkeen juhlakulkue. Romalaiset eivät milloinkaan pitäneet semmosta kansalais sodan jälkeen. Thiers ei hävennyt antaa vieraiden silmien edessä ja Parisin raunioiden vielä suitsuessa joukkojensa marssia suureen sotilasparatiin. Kuka senkin jälkeen voi moittia liittoutuneita siitä, että olivat asettuneet vastarintaan Versailles'ın sotajoukkoa vastaan, samoin kuin olisivat asettuneet preussiläisiä vastaan?

Ja milloin olisivat vieraat voineet osottaa moista raivoa?

Itse kuolema näytti heitä vielä kiihottavan. Sunnuntaina 28 päivänä toukokuuta ammuttiin noin 50 vankia 11 kaupunginosan kaupungintalolla. Ei arvottoman uteliaisuuden ajamina, vaan katkerassa toivossa saada tietää totuus, menimme me, sillä uhalla, että meidät tultaisiin tuntemaan, niiden ruumisten luo, jotka makasivat jalkakäytävillä. Tuossa makasi nainen hameet ylös nosteltuina. Tämän raadellusta ruumiista riippuivat suolet ulkona. Muuan merisotilas huvitteli itseään sillä, että penkoi niitä ulos pajunettinsa käreällä. Kahden askeleen päässä olevat upseerit eivät häntä siitä estäneet. Hävästäkseen ruumiita olivat voitajat kiinnittäneet niiden rintaan kirjoituksia, kuten „murhaaja“, „varas“, „juoppo“ ja toisille oli pistetty pullonkauloja suuhun.

¹⁾ Muutamat ulkomaalaiset sanomalehdet ulvoivat samaan nuottiin. Englantilainen Naval and Military Gazette toukokuun 27 päivänä lausui: „Me olemme täydellisesti sitä mieltä, että köysi on aivan liian lievä kuolema näille rostoille, ja jos lääketiede voi saada jotakin hyötyä näiden rosvojen elävänä palottelemisesta, emme näe mitään estettä tähän.“

Miten on tämä raakalaisuus puolustettavissa? Virallinen kertomus puhuu vaan sangen harvoista versaillelaisista kuolleista. 877 koko toiminta-ajalla huhtikuun 3 päivästä toukokuun 28 päivään¹⁾). Versaille-raivoa ei siis voinut puolustaa kostotoimenpiteenä. Kun kourallinen epätoivoon joutuneita, kostaakseen tuhansien veljiensä puolesta, ampuu kuusikymmentäkolme noin kolmestasadasta katkerimmasta vihollisestaan, jotka olivat heidän vallassaan, niin peittää teeskentelevä taantumus kasvonsa ja lausuu vastalauseitaan oikeudenmukaisuuden nimessä. Mitä tulee tämä oikeudenmukaisuus sanomaan, kun tullaan alottamaan oikeudenkäynti niitä vastaan, jotka järjestelmällisesti, välittämättä taistelun kulusta, ja ennenkaikkea, vielä taistelun lakattuakin antavat ampua 20,000 henkeä, joista kolmeneljäsosaa ei edes ottanut osaa taisteluun? Sotilaat osottivat siellä täällä vielä jälkiä ihmistunteesta; nähtiin joidenkuiden pää painuksissa palaavan telotuksista, mutta upseerit eivät hetkeksikään heittäneet raakuuttaan. Vielä sunnuntain jälkekin murhasivat he vangittuja ja huusivat telotuksissa „bravo!“-huutojaan. Uhrien rohkeutta kutsuivat he hävyttömyydeksi²⁾). He saavat vastata näistä häpeätöistä Parisin, Ranskan ja tulevien sukupolvien edessä.

Vihdoin puristi verilöylyn löyhkä raivokkaimpienkin kurkkuja. Rutto, ei sääli, vaikutti, Muriadeja ruttokärpäsiä lenteli mätänevistä ruumiista. Kadut olivat täynnä kuolleita lintuja. „Avenir liberal“-lehti oli, ylistäessä Mac Mahon'in julistuksia, käyttänyt hänestä Fléchine'n sanoja: „Hän lymyää, mutta hänen maineensa häntä julistaa.“ Tosiaankin. Vuoden 1871 Turenne'n mainetta julisti itse Seine-virta³⁾). Muutamilla kaduilla sulkivat ruumiit ajotien ja tuijottivat ohikulkeviin avonaisilla silmillään. St. Antoine'n etukaupungissa oli kokonaisia kerroksia päällekkäin ladottuna ja niistä puolet aivan valkeina klorista. Polyteknillisen opiston luona peittivät ruumiit kolmen metrin korkuudelta sadan metrin pituisen alueen. Passy'ssa, joka ei kuulunut telotusten suuriin keskuk-

¹⁾ 63 upseeria kuollut ja 430 haavottunut, 794 sotilasta kuollut ja 6,024 haavottunut, yhteensä 877 kuollutta ja 6,754 haavottunutta. — Marsalkka Mac Mahon'in kertomus.

²⁾ Kreivi Mun, tutkimus maaliskuun 18 päivän johdosta: „Kun heitä telotettiin, kuolivat he kaikki vissillä hävyttömyydellä, jonka ei voi katsoa johtuneen mistään sivilisesta tunteesta, vaan päätöksestä kernaammin poistua elämästä kuin kuluttaa sitä työssä.“ — Sensijaan on Mac Mahon lausunut sivulla 28: „He näyttivät luulevan taistelevansa pyhän asian puolesta ja Parisin riippumattomuuden puolesta. Mitä tulee heldän tarkotuksiinsa, niin saattaa joku heistä olla toiminut hyvässä uskossa.“ — Kumpi on hälveksittävämpi, sekö, joka luulee surmaavansa röyhkeilijän, vai sekö, joka tietää marttyrin surmaavansa?

³⁾ „Seine-virrassa huomattiin verijuova, joka seurasi veden juoksua ja tuli näkyviin toisen siltakaaren alla Tuillerien kohdalla. Tämä juova ei missään katkenut.“ „Liberté“-lehti toukok. 31 päivänä 1871.

siin, oli 1,100 kuollutta Trocadero'n luona. Ohuella maakerroksella peitetytkin irvistelivät kuolinnaamarillaan.

„Kukapa ei muistaisi“, sanoi „Tems“-lehti, „vaikka olisikin vaan muutaman minuutin sitä katsellut, La Tour St. Jacquesin toria, ei, vaan teurastuspenkkiä. Tästä kosteasta, vastikään kaivetusta maaperästä pilkisti siellä täällä päitä, käsivarsia, jalkoja ja käsiä; maanpinnan tasalla havaitsi kasvot ruumiista, jotka olivat puettuja kansalliskaartilaisen pukuun. Se oli inhottavaa. Ilettävä haju lemahti tästä puistosta, muutamain paikoin muuttui se hetkellisesti löyhkäksi.“ Kun sade ja kuumuus olivat jouduttaneet mätänemistä, tunkivat turvonnet ruumiit jälleen maan pinnalle. Mac Mahon'in mainetta julistettiin liiaksikin. Sanomalehdet pelästyivät. „Näiden kurjain“, sanoi muuan niistä, „jotka elossa ollessaan saattoivat meille niin paljon vahinkoa, ei pidä saaman tehdä samalla tavalla vielä kuolemansakin jälkeen.“ Nekin, jotka olivat kiihottaneet verilöylyyn, sanoivat jo: „riittää“.

„Emme tahdo enää surmata“, sanoi „Paris Journal“ 2 päivänä kesäkuuta, „emme edes murhaajia emmekä murhapolttajia. Emme tahdo enää surmata. Emme vaadi heidän armahtamistaan, vaan lykähystä.“ „Riittää teloituksia, riittää verta, riittää uhreja“, sanoi „National“-lehti 1 päivänä kesäkuuta. Ja saman päivän „Opinion nationale“ kirjotti: „Vaaditaan syytettyjen *vakavaa tutkimista. Haluttaisiin nähdä vaan todellisten syyllisten kuolevan.*“

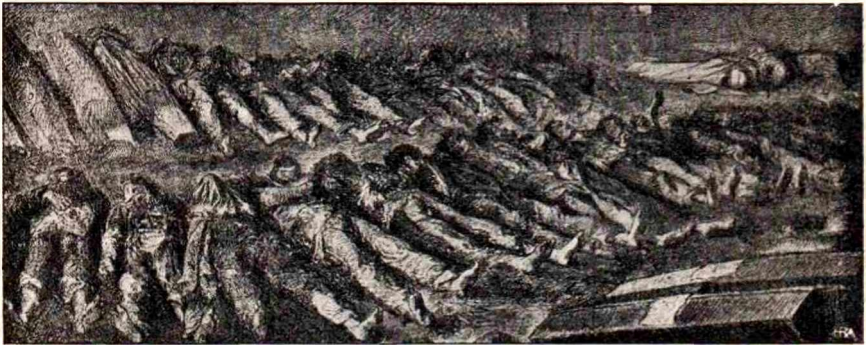
Telotukset tulivat hitaammiksi, raatojen poistaminen alkoi. Kaiken näköiset vaunut ja omnibussit noutivat kuolleita ja kulkivat Parisin läpi. Lontoon ja Marseille'n suurten ruttojen jälkeen ei oltu nähty moista ihmislihan kuletusta.

Näiden kaivamisten kautta kävi selville, että suuri joukko ihmisiä oli elävänä kuopattu. Heihin ei ollut sattunut kuolettavasti ja toisten kanssa yhteiseen hautaan heitettynä olivat he pureskelleet maata ja kasvonsa osottivat kauhistavan kuolinkamppailun väännteitä. Muutamat ruumiit ongittiin ylös palasina. Ne täytyi heittää suljettuihin vaunuihin niin pian kuin mahdollista ja mitä nopeimmin kulettaa hautausmaalle, missä suunnattomat kalkkikuopat nielasivat tämän mädän.

Parisin hautausmaat ottivat vastaan niin paljon kuin voivat. Uhrin, tiheästi ladottuina toinen toistensa viereen ja ilman muita käärinliinoja kuin vaatteensa, täyttivät suunnattomia hautoja Père Lachaise'ssa, Montmartre'ssa ja Montparnasse'ssa, missä kansa rakkaasti heitä muistellen tulee joka vuosi heitä katsomaan. Toiset, vieläkin surkuteltavammat kuin nämä, vietiin ulos kaupungista. Chavonne'ssa, Bagnolet'issa, Bicêtre'ssa y. m. käytettiin tähän tarkotukseen ensimmäisessä piirityksessä kaivettuja juoksuhautoja. „Täällä ei tarvitse pelätä ruumisten levittävän löyhkää“, sanoi „Liberté“-lehti, „saastainen veri tulee hedelmöittävästi

lannottamaan pellon sarkoja. Kaatunut sota-asiain edustaja voi täällä keskiyön hetkellä pitää uskollistensa katsastelua ja tunnussanansa tulee olemaan: „tulta ja murhaa“. — Vaimot koettivat, kumartuneina näiden onnettomien hautojen ylitse, erottaa jäännöksiä. Poliisi vaani, josko ne tuskassaan sattuisivat paljastamaan itsensä, voidakseen vangita „näitä kapinallisia naikkosia“.

Semmosen ruumisjoukon hautaaminen nousi pian yli kaikkien voimain, ja niitä alettiin senvuoksi polttaa linnotusten valliholveissa. Ilmavedon puutteessa suoritettiin polttaminen kuitenkin epätäydellisesti ja liha keitettiin siten puuroksi. Buttes Chaumont'issa valettiin kerroksittain maakaavien ruumisten suuret läjät petrolilla ja poltettiin paljaan taivaan alla.



RUUMIITA.

Joukkoteurastuksia kesti kesäkuun ensi päiviin saakka ja summittaisia teloituksia saman kuin puoliväliin. Vielä pitkän aikaa tapahtui salaperäisiä murhenäytelmiä Boulogne'n metsässä. Veriviikon uhrien tarkkaa lukumäärää ei tulla milloinkaan tietämään. Sota-oikeuden päällikkö tunnusti tapahtuneen 17,000 telotusta. Parisin kunnan valtuusto maksoi hautauskustannukset 17,000 ruumiin puolesta, mutta suuri joukko tapettiin Parisin ulkopuolella. Ei ole ensinkään liiottelua, jos mainitsee 20,000 vähimmäksi määräksi. Monella taistelutantereella on ollut enemmän kuolleita, mutta ne ovat ainakin kaatuneet taistelun tuoksinassa. Meidän vuosisatamme ei ole milloinkaan nähnyt näin suuremmoista teurastusta taistelun jälkeen eikä meidän kansalaisotiemme historia voi osottaa mitään samanlaista. Perttulun yö vuonna 1552, kesäkuu vuonna 1848 ja joulukuun 2 päivä vuonna 1851 muodostavat korkeintaan alkusoiton vuoden 1871 toukokuun teurastuksille. Itse Roman ja nykyajan suuret pyövelit kalpenevat Magenta'n herttuan rinnalla, ainoastaan asialaisten voittajain katakombit ja Dahomey'n juhlat voivat antaa käsityksen tästä suuresta köyhälistöläisteurastuksesta.

Tämä oli kukistamista „lakien kautta ja lakien avulla.“ Ja näiden bulgarialaisia julmuuksia satakertasesti suurempien julmuuksien kestäessä kohotti porvaristo verisen, puristetun nyrkkinsä taivasta kohti ja kiihotti koko maailman tätä kansaa vastaan, joka kaksikuukautisen hallituksensa jälkeen ja senjälkeen kun tuhansia sen omista oli teurastettu, oli vuo-dattanut kuudenkymmenenkolmen vankinsa veren.

Kaikki yhteiskunnan mahdit tukahuttivat suosionulvonnallaan uhrien kuolinkorinan. Papit juhlivat voittoa juhlallisessa jumalanpalveluksessa, jossa koko „seurakunta“ oli läsnä. „Jeesuksen valtakunnan“ piti alkaa.



KOLMASKYMMENESKOLMAS LUKU.

„Oikeudenmukaisuuden, järjestyksen, ihmissyyden ja sivistyksen asia on voittanut.“

Thiers kansalliskokouksessa 22 päivänä
toukokuuta 1871.

VANKIKULKUEET. KASVITARHA. SATORY. VANGITSEMISET. ILMIANTAJAT. ÄÄRIMMÄINEN VASEMMISTO KIROO VOITETTUA. MIELENOSOTUKSET ULKOMAILLA.

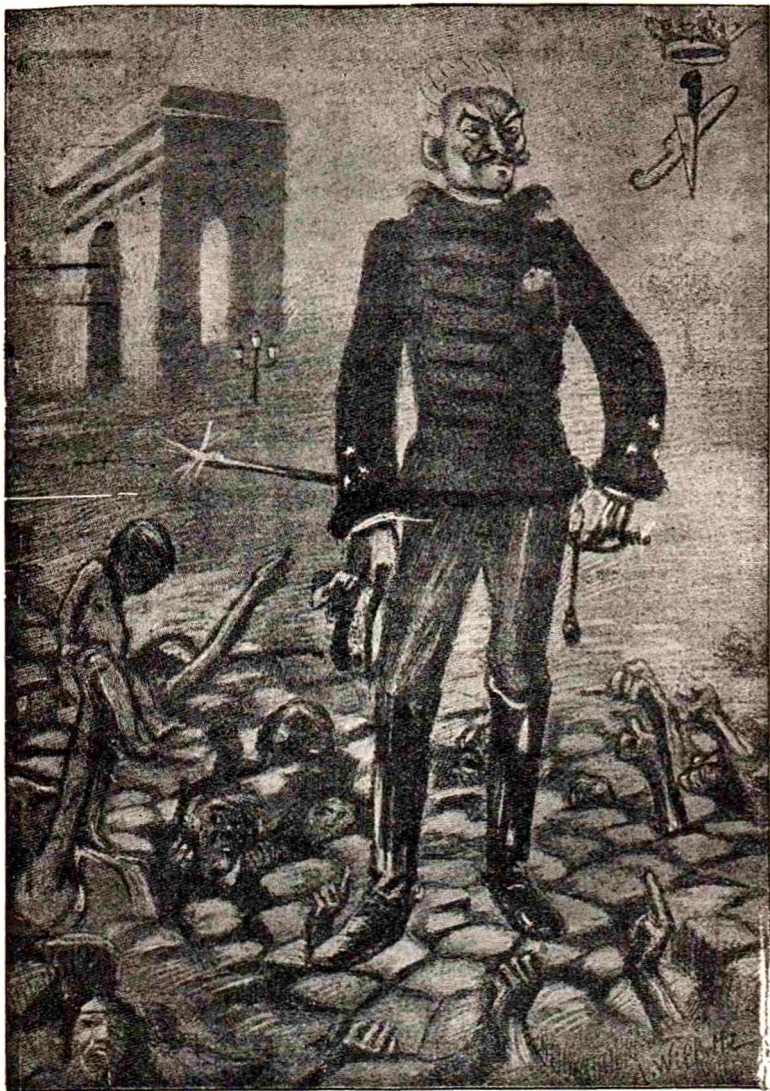
Onnellisia silttekin kaatuneet, sillä heidän ei tarvinnut kavuta vangittujen Golgatavuorta.

Siitä, että teloituksia tapahtui joukottain, voi vetää johtopäätöksiä vangitsemisiin nähden. Pantiin toimeen raivokkaita metsästysretkiä. Pyydystettiin miehiä, naisia, lapsia, parisilaisia, maaseutulaisia, ulkomalaisia ja puolueettomia; se oli täydellinen eri sukupuolten, kaiken ikäisten, eri puolueiden ja luokkien jäsenten sekasotku. Vangittiin summa-kaupalla jonkun talon kaikki vuokraajat tai kaikki asukkaat joltakin kadulta. Epäluulo, sana tai epäilyttävä käyttäytyminen riitti antamaan sotilaille aihetta vangitsemiseen. Sillä tavalla keräsivät nämä 21—30 päivinä toukokuuta neljäkymmentätuhatta henkeä.

Nämä vangitut asetettiin pitkiin riveihin, milloin vapaasti, milloin samaten kuin kesäkuussa 1848, köysillä niin yhteenkytkettyinä, että ne muodostivat pelkän suuren möhkäleen. Jos joku kieltäytyi astumasta, pisteltiin häntä pajuneteilla, ja kun hän asettui vastarintaan, ammuttiin hänet aivan paikalla, toisinaan myöskin hevosenhantään sidottuna. Rikkaiden korttelien kirkkojen edustalla pakotettiin vangittuja paljastetuin päin polvistumaan lakeija-, keikari- ja ilotyttöjoukon edessä, jotka yhdestä suusta huusivat: „Kuolemaan! Kuolemaan! Älkää viekö niitä pitemmälle! Ampukaa ne paikalla!“ Elyseen kentillä tahtoivat nämä raakalaiset tunkeutua rivien lävitse ja maistaa verta.

Nämä vankikulkueet johdettiin Versailles'iin. Gallifet odotti niitä La Muette'ssa. Kaupungissa johti hän kulkueita ja pysähtyi ylimystön klupien ikkunain edustalla, vastaanottaakseen eläköönhuutoja ja suosion-

osotuksia. Parisin portilla keräsi hän „kymmenyksensä.“ Hän kulki rivien editse ja sanoi nälkäsellä sudennaamallaan yhdelle ja toiselle: „Te näytätte järkevältä; astukaahan ulos rivistä.“ — „Teillä on kello“.



GALLIFET.

sanoi hän toiselle, „te lienette olleet Kommunin virkailijoita“, ja asetti tämänkin sivulle.

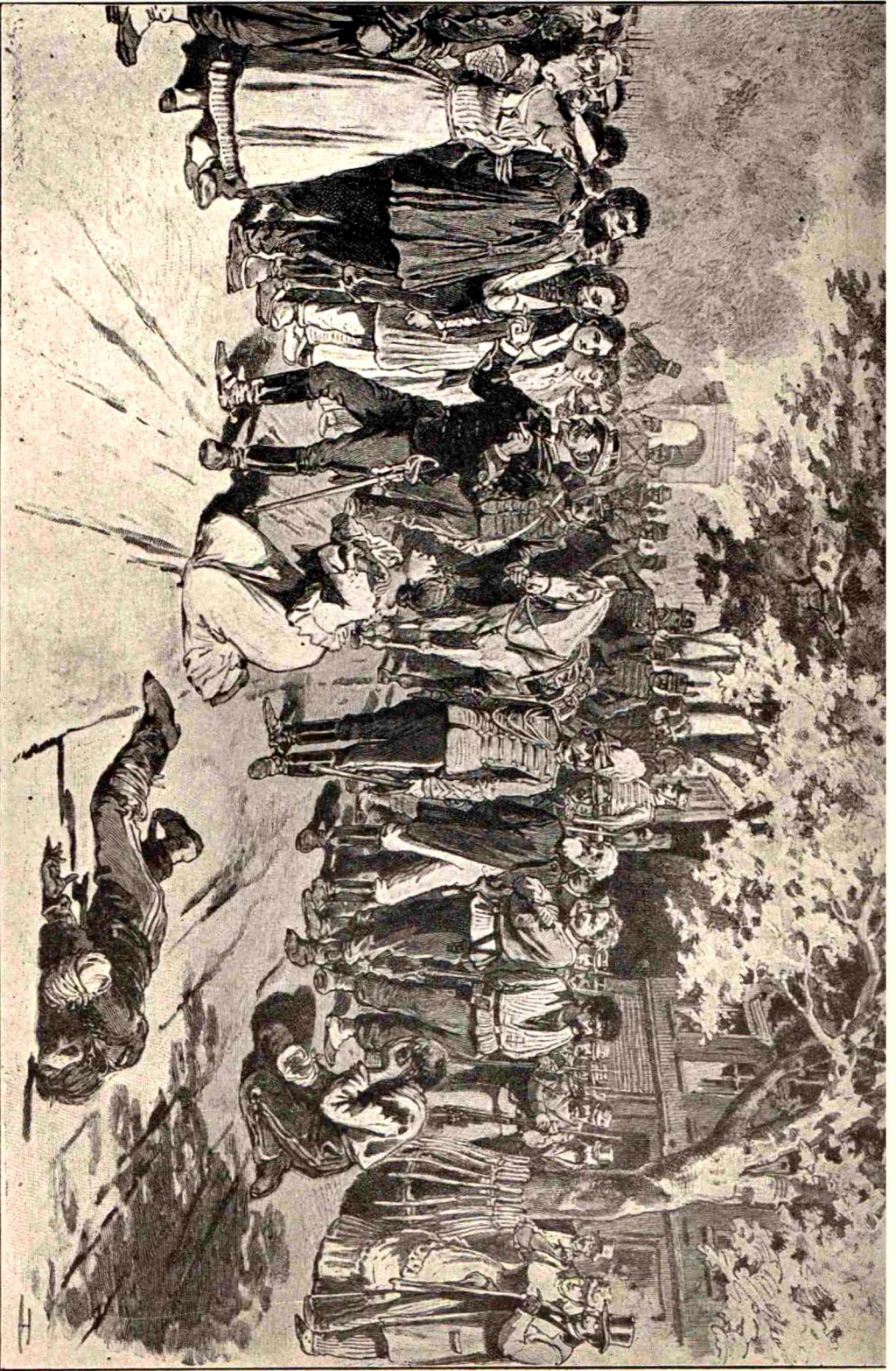
Kun hänellä oli riittävä lukumäärä koolla, antoi hän ampua kaikki heti senjälkeen. „Daily News“-lehden kirjeenvaihtaja, joka oli sekaan-

tunut erään vankeja pyydystävän joukkueen kynsiin ja jonka täytyi, miten lujasti häntä vapaaksi vaadittiinkin, seurata joukkoa aina La Muette'en saakka, kertoo erään näiden murhatöiden kulusta:

„Avenue Uhrich'illa pysähtyi joukko ja vangit asetettiin maantiellä neljään tai viiteen riviin. Kenraali, markisi von Gallifet, joka pääesikuntineen oli ratsastanut meidän edellämme, astui alas ratsultaan ja alkoi tarkastuksensa aivan lähellä, minun vasemmalla puolellani. — Hän astui harvaan, tarkasti rivejä ikäänkuin joukkojen katselmuksessa, kosketti jotakin vankia olalle tai antoi hänelle käskyn astua taammaksi. Tämä näin valittu henkilö vietiin usein ilman muuta kuulustelua keskelle katua, mihin pian muodostui toinen joukkio. — Nämä ymmärsivät hyvin, että heidän viimeinen hetkensä oli lyönyt, ja oli senvuoksi hirveän mieltäkiinnittävää tarkastella heidän käyttäytymistään. Muuan, vertatikhuvassa paidassa, istahti keskelle katua ja ulvoi tuskasta. — Toiset itkivät itsekseen. Kaksi sotilasta, epäiltyjä karkulaisia, vannottivat toisia vankeja sanomaan, olivatko heitä milloinkaan riveissään nähneet. Useat hymyilivät uhmaillen. — Mikä hirvittävä näky, nähdä ihmisen siten raastavan kanssaihmissiään ja niitä telottavan ilman mitään oikeudenkäyntimuotoja! — Pari askelta minusta osotti muuan ratsastava upseeri markisi Gallifet'ille erästä miestä ja naista, joiden muka piti olla Jumala ties mihin rikokseen syyppäät. Nainen syöksyi rivistä, heittäytyi polvilleen ja rukoili armoa kädet ojennettuina, samalla kun hän mitä liikuttavimmalla tavalla vakuutti viattomuuttaan. Kenraali tarkasti häntä hetkisen ja sanoi sitte mitä täydellisimmällä osanoton puutteella: „Rouvaseni, minä olen käynyt kaikissa Parisin teattereissa, ei maksa vaivaa näytellä minulle.“ Minä seurasin kenraalia, yhä vankina, kahden ratsastavan poliisin seuraamana, ja koetin itsekseni päästä selville, mikä häntä johti valinnassaan. Minä huomasin, ettei ollut hyvä olla huomattavasti suurempi, likasempi, puhtaampi, vanhempi tai rumempi kuin naapurit. Muuan henkilö sai etupäässä kiittää lyttyynlyötyä nenäänsä siitä että hänet vapautettiin tämän maailman vaivoista. — Senjälkeen kun kenraali tällä tavalla oli valinnut sata vangittua, muodostettiin telotusosasto ja vankijoukkue läksi taas marssimaan. Muutamia minuuttia myöhemmin kuulimme yhteislaukauksia takanamme, ja ne kestivät neljäntunnin ajan. Se oli näiden onnettomien summittaista telotusta¹⁾.

Sunnuntaina toukokuun 28 päivänä sanoi Gallifet: „Kaikki valkohapsiset astukoot rivistä.“ Satayksitoista vangittua astui esiin. „Te“, jatkoi Gallifet, „olette eläneet vuoden 1848 kesäkuun, te olette vielä suuremmassa määrässä syyllisiä kuin toiset.“ Ja hän antoi syöstä heidän ruumiinsa vallihautoihin.

¹⁾ Daily News, 8 päivänä kesäkuuta 1817.



GALLIFET VALITSEE UHRINSA LIITTOUTUNEIDEN JOUKOSTA.

Senjälkeen kun tämä „puhdistus“ oli suoritettu, astuivat jonot Versailles'in kaduille, puristettuna kahden ratsumiesrivin väliin. Olisi voinut luulla, että oli kysymyksessä kaupungin vallottaminen villien laumojen kautta. Katupoikia, harmaapartoja, sotilaita viitta nurin päin päällään, hienosti puettuja miehiä, kaikki luokat, hienoimmat sekä alimmat, olivat *samaan* joukkoon sullottuina. Useampia naisia oli joukossa; jotkut olivat käsirauchoissa. Tämä piti sylissään imevää lastaan, joka pelästyneenä puristautui äitinsä kaulaan, tuo kulki käsi murskattuna tai esiliina verisenä. Eräs puristautui nääntymäisillään voimakkaamman naapurinsa käsivarteen, toinen uhmaili kuvapatsaan tapaisessa asennossa tuskaa ja solvauksia. Aina oli kysymyksessä kansannainen, joka, kannettuaan leipää juoksuhautoihin ja lohdutettuaan kuolevia, oli epätoivoisena, „peläten antavansa onnettomalle elämän“, syöksynyt vapauttavaa kuolemaa hakemaan.

Heidän käytöksensä, joka pakotti muukalaiset ¹⁾ heitä ihailemaan, sai versaillelaiset raivoihinsa. „Kun näkee kapinallisten naisten jonojen kulkevan“, sanoi „Figaro“-lehti, „tuntee väkisinkin sääliä. Voi kuitenkin rauhottua tietäessään, että kaikki pääkaupungin naiselat, joita kansalliskaartilaiset suojelivat, ovat tulleet avatuiksi, sekä että useimmat näistä naisista olivat olleet näiden laitosten asukkaita.“

Huohottaen, loan tahraamina, väsymyksen, nälän ja janon tylsyttäminä, auringon polttamina laahasivat nämä jonot tuntikausia eteenpäin maantien polttavassa pölyssä, ratsastavien jääkärien huudoilla ja töytäyksillä eteenpäin ajamina. Preussiläinen ei ollut kohdellut näitä sotilaita niin julmasti kulettaessaan niitä, niiden itsensä vankina ollessa, muutamia viikkoja aikasemmin Sedan'ista ja Metz'istä. Ne vangit, jotka kaatuivat väsymyksestä, osaksi ammuttiin, osaksi tyydyttiin siihen, että ne heitettiin jälessä seuraaville rattaille.

Versailles'iin saavuttaessa odotti heitä kansanjoukko, ranskalaisen seurapiirin „kerma.“ Siinä oli kansanedustajia, virkamiehiä, hengellisiä, upseeria ja sekä suuren että puolimaailman naisia. Huhtikuun 4 päivän ja aikasempia kuljetusjoukkoja kohdanneet raivopuuskat olivat mitättömiä nykyisiin verrattuina. Avenue de Paris ja Avenue St. Claud olivat täynnä näitä raakalaisia, jotka vastaanottivat joukkoja kiljumalla ja löymällä, heittelivät niitä loalla ja rikkeimillä pulloilla. „Nähdään“, sanoi „Siècle“-lehti toukokuun 30 päivänä, „naisten, ei julkisten naisten, vaan

¹⁾ Daily News'in kirjeenvaihtaja kertoo: „Näin kansalliskaartilaiseksi puetun nuoren tytön käyvän kohotetuin päin erään vangittujen joukon keskessä, joka oli luonut silmänsä alas. Tämä solakka nainen, pitkine vaaleine hiuksineen, jotka aaltoilivat hänen hartioillaan, uhmaili katseellaan koko maailmaa. Joukko solvasi häntä, mutta hän ei rävähyttänyt silmääkään, vaan saattoi uljuudellaan miehetkin häpeään. Mikä pelottava kansa olisikaan Ranskan kansa, jos siihen kuuluisi pelkkiä naisia.“

seurapiirien „daamien“ solvaavan vangittuja näiden ohitse marssiessa ja jopa lyövän niitä päivävarjoillaan. Voi sitä, joka ei solvannut voitettuja, joka hairautui tekemään sääliä osottavan liikkeen; hänet vangittiin heti ja työnnettiin ilman muuta vankijonoon. Siinä esiintyi pöyristyttävä taka-askel ihmisluonteessa, sitä inhottavampi, kun se oli ristiriidassa puvun runsauden kanssa. Preussiläisiä upseeria tuli St. Denis'istä vielä kerran nähdäkseen tätä hallitsevaa luokkaa, joka heillä oli ollut vastassaan.

Ensimmäiset joukkueet kuletettiin näytelmän tarjoamista varten Versailles'in katuja pitkin. Toiset saivat seistä tuntikausia polttavalla aseptorilla, pari askelta suurista puista, joiden varjo heiltä kiellettiin. Vangit jaettiin senjälkeen neljään „varastoon“: „Suurten tallien“ kellareihin, linnan kasvitarhaan, Satory'n tokkiin ja St. Cyr'in koulun ratsuradoille. Kosteisiin, inhottaviin kellareihin, joihin ilmaa ja valoa tunkeutui ainoastaan muutamista reijistä, työnnettiin miehiä ja naisia, joista osa tuskin oli kymmenvuotiaita, ja ne saivat ensi päivinä vaivoin olkia alleen. Ja kun ne niitä saivat, olivat ne pian muuttuneet lannaksi. Ei lainkaan vettä pesua varten, ei mitään mahdollisuutta muuttaa ryysyjään. Sukulaiset, jotka toivat puhtaita alusvaatteita, ajettiin mitä raaimmalla tavalla pois. Kaksi kertaa päivässä tuotiin heille kaukalossa keltasta sekotusta: se oli koiranruokaa. Santarmit myivät tupakkaa suunnattomasta hinnasta ja ottivat sen sitte takavarikkoon, myydäkseen sen uudelleen. Ei ollut mitään lääkärejä. Syöpä tarttui haavottuneisiin, silmätaudit alkoivat raivota. Houraileminen tuli jatkuvaksi. Yöllä kuultiin kuumesairaiden ja mielipuolten huutoja. Vieressä seisoivat santarmit välinpitämättöminä ja kivääri ladattuna.

Näissä pimennoissa oli muuan vieläkin synkempi läpi, leijonaluola, ilmaton, aivan pimeä kuoppa, haudan esikammio, pengermän suurten, loistavain portaiden alla. Sinne kuletettiin ne, jotka oli merkitty vaarallisiksi tai jotka olivat olleet vartijalle vastenmielisiä. Ulostullessaan horjuivat he huumautuneina, valon häikäseminä ja kaatuivat tainnoksiin. Onnellinen silloin se, jonka puolison silmä kohtasi. Kasvitarhan ulkoristikon luona tunkeilivat vangittujen vaimot ja koettivat tässä, ainoastaan epäselvästi näkyvässä vangittujen joukossa erottaa tuttujaan. He raastoivat hiuksiaan ja rukoilivat santarmeja, jotka heitä työnsivät takasin, löivät ja huutelivat heille solvaussanoja. Helveti auringonvalossa oli Satory'n tasangolla oleva tokka, suuri, muurien ympäröimä, tasasivunen neliö. Maaperä siellä on niin liejuinen, että heikoinkin sade sen pehmentää. Ensimmäiset tulokkaat sijoitettiin rakennuksiin, joihin mahtui arviolta 1,300 henkeä. Toiset jäivät ulkopuolelle paljain päin, sillä päähine oli heiltä riistetty Parisissa tai Versaillesssa. Vahtipalvelusta suorittivat santarmit, koska ne olivat varmempia, s. o. paatuneempia kuin sotilaat.

Perjantai-illalla puhkesi useampia tunteja kestävä ukkosilma leirin kohdalla. Vangit olivat pakotettuja ammutuksi tulemisen uhalla, makamaan koko yön liassa. Noin parikymmentä kuoli kuumeeseen.

Satory'n leiri muuttui pian Versailles'in hyvän seurapiirin huvittelukentäksi. Kapteeni Aubry kuletteli naisia, edustajia ja kirjailijoita, näytteli heille vankejaan, miten ne ryömivät liassa, nakertelivat korppuja, joivat pytyistä, joita santarmit häikäilemättä saastuttivat. Muutamat, jotka olivat menettäneet järkensä, juoksivat päänsä muureihin. Toiset ulvoivat ja repivät partaansa ja tukkaansa. Pahalta haiseva löyhkä nousi tästä lian ja kauhun elävästä läjästä.

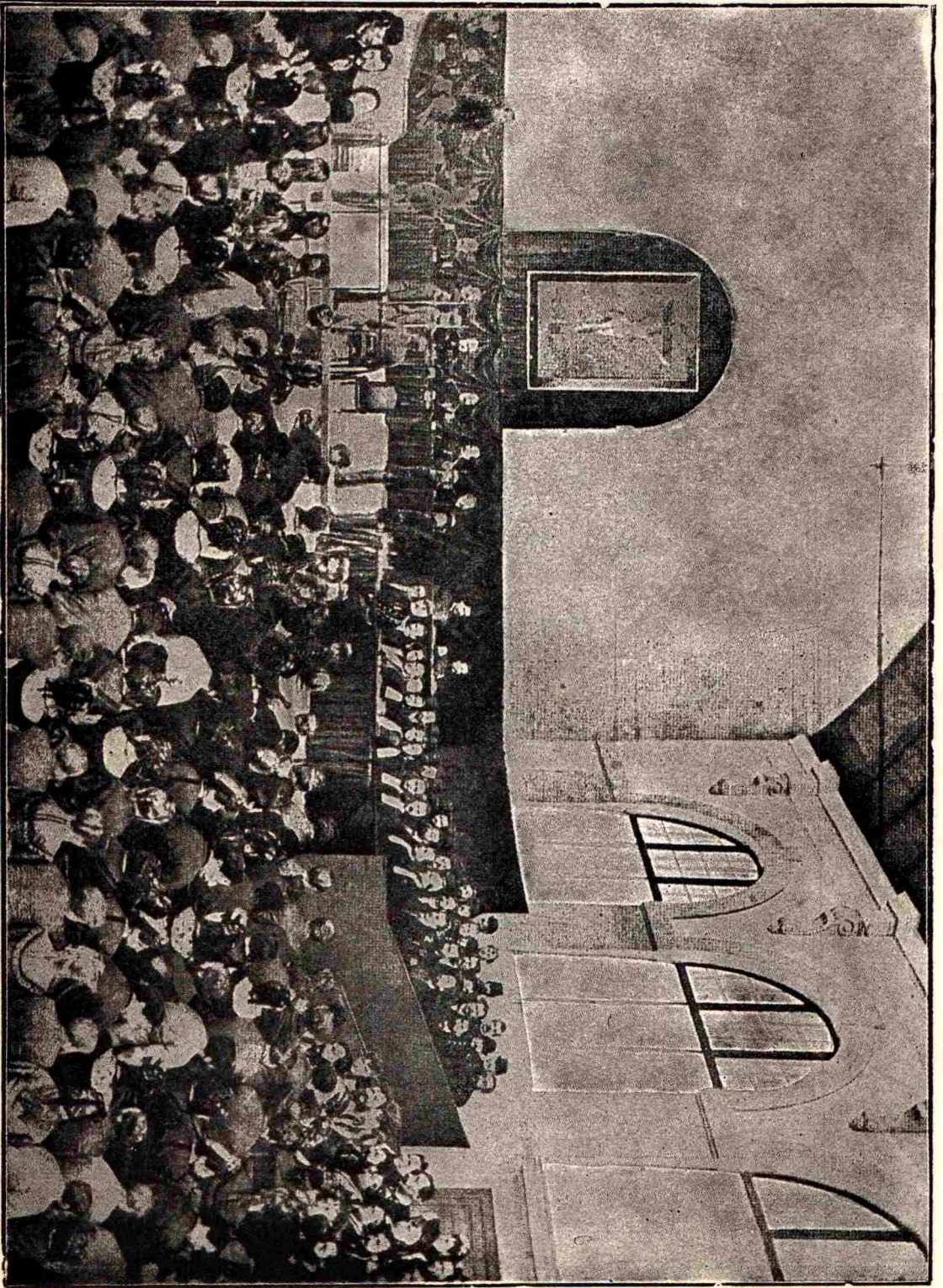
„Siellä niitä on tuhansittain“, sanoi „Independance francaise“-lehti, „lian ja syöpäläisten vaivaamina ja saastuttavat koko tienoon kilometrien piirissä. Tykit ovat suunnattuna näitä onnettomia vastaan, jotka ovat petoeläinten tavoin aitaukseen suljettuja. Parisin asukkaat pelkäävät Parisissa kaatuneiden kapinallisten hautaamisesta nousevan ruton; ne joita parisilainen „Officiel“-lehti kutsui maalaisaateliseksi, pelkäävät vielä enemmän ruttoa, joka tulee nousemaan Satory'n leirissä olevien elävien kapinallisten läheisyydestä.“

Semmosia ovat Versailles'in siivot asukkaat, jotka ovat auttaneet voitolle „oikeudenmukaisuuden, järjestyksen, ihmisyyden ja sivistyksen.“ Miten hyväntahtoisia ja inhimillisiä olivatkaan parisilaiset „ryövärit“ verrattuina näihin *kunnon ihmisiin!* Kuka on kiduttanut ainoatakaan vankia Parisissa Kommunin hallituksen aikana? Onko silloin ainoakaan nainen väkivaltaisesti kuollut tai tullut rääkätyksi? Mikä Parisin vankilain pimeä sopukka on salannut ainoatakaan niistä tuhansista kidutuksista, joita Versailles'sa tapahtui selvällä päivällä?

Toukokuun 24 päivästä kesäkuun ensi päiviin saakka virtasi lakkaamatta uusia joukkoja näihin luoliin. Joukkovangitsemisia jatkui yötä päivää. Kaupungin poliisit seurasivat sotilaita, särkivät kotietsinnän varjon alla huonekaluja ja anastivat arvoesineitä. Useampia upseereja tuomittiin takavarikkoon otettujen esineiden anastamisesta. Vangittiin ei ainoastaan viimeiseen kapinaan sekaantuneita henkilöitä ja semmosia, jotka olivat tulleet ilmiannetuksi joko naapuriensa tai kaupungintalolla ja sotaministeriössä tavattujen asiakirjojen kautta, vaan mielivaltaisesti jokainen, jolla tiedettiin olevan tasavaltalaisia mielipiteitä. Samaten vangittiin Kommunin tavaranhankkijat, jopa soittajat, jotka eivät milloinkaan olleet tulleet vallien ulkopuolelle. Sairaanhoidtajia kohtasi sama kohtalo. Ja kuitenkin oli piirityksen aikana muuan Kommunin edustaja, ioka tarkasti sanomalehdistön lähettämiä sairasvaunuja, sanonut niiden henkilökunnalle: „Minulle ei suinkaan ole tuntematonta, että enemmistö teistä on versaillelaisen hallituksen ystäviä, mutta minä toivon teidän elävän ja tulevan huomaamaan erhetyksenne. En kysy, ovatko sairaita



NAISTEN VANKILA.



OIKEUDEN ISTUNTO.

suojaavat kääreet kuningasmielisiä vai tasavaltalaisia. Näen teidän kellovöllisesti täyttävän tehtävänne ja kiitän teitä siitä. Tulen siitä antamaan kertomuksen neuvostolle.“

Muutamat onnettomat olivat paenneet katakombeihin; heitä ajettiin takaa soihutujen avulla. Polisiapulaiset koirien seuraamina ampuivat jokaista epäluulonalaista varjoa. Parisin lähellä olevissa metsissä pantiin toimeen ajojahtia. Poliisi miehitti kaikki rautatienasemat ja kaikki kulkuväylät, jotka veivät pois Ranskasta. Passit täytyi uudistaa ja näyttää Versailles'sa. Laivanvarustajia vartioitiin. Toukokuun 26 päivänä oli Jules Favre juhlallisesti vaatinut ulkovaltoja luovuttamaan pakolaisia, sillä syyllä, ettei katutaistelu ole mikään valtiollinen rikos.

Pakolaisten luovuttaminen kukosti Parisissa. Pelko sulki kaikki ovet. Vainotuilla ei ollut mitään suojapaikkaa, vähän ystäviä, eikä ainoatakaan toveria; ainoastaan säälimätön poistyohtäminen tai ilmiannot heitä kohatasivat. Lääkärit uudistivät vuoden 1834 sikamaisuuksia, luovuttaen viranomaisille haavotettuja¹⁾. Kaikki raukkamaiset vaistot nousivat pinnalle ja Parisi paljasti halpamaisuuden lokakaivoja, joita ei edes keisarikunnan aikana oltu aavistettu. Nämä kelpo ihmiset esiintyivät pöyhkeilevinä esplanatisankareina, vangituttivat kilpailijansa ja velkojansa „kommunardeina“, ja muodostivat „puhdistuskomiteoja“ kaupunginosiinsa. Kommuni oli torjunut ilmiantajajat, polisilaitos otti ne avoimin sylin vastaan. Ilmiannot nousivat niin satumaisen korkealle kuin 399,823:een, ja niistä oli korkeintaan kahdeskymmenns osa allekirjotettuja.

Sangen suurin syy lankesi tästä sanomalehdistön osalle. Useampiin viikkoihin ei se lakannut ylläpitämästä porvariston raivoa ja kauhua. Thiers oli, noudattaen erästä vuoden 1848 typeryyttä, puhunut „sotilaiden myrkyttämiseen aijotuista myrkyllisistä nesteistä“. Kaikki entisen ajan keksinnöt verestettiin uudelleen, sovitettiin hetken tarpeisiin ja suurennettiin hirvittävästi. Miinahuoneustoja katujen alla, varalla pidettyine sytytinlankoineen, kahdeksantuhatta riveissä ollutta petrolinheittäjänaista, taloja, jotka leimalla oli merkitty tulipaloo varten, petrolimunia, pumpuja, myrkykuuilla, käristettyjä santarmeja, hirtettyjä matruseja, raiskatuja naisia, julkisten naisten tilaamisia, loppumattomia varkauksia: kaikkea tätä kerrottiin olleen — ja porvaristo uskoi kaiken. Muutamat sanomalehdet ottivat erikoisalakseen väärennetyt murhapolttokäskyt, väärennetyt

¹⁾ Beaujon'in sairaalassa oli muuan haavotettu liittoutunut, jonka kaikki potilaat ja hoitajat tahtoivat pelastaa. Yksi ainoa henkilö vastusti tätä, nimittäin tohtori Delbeau, sairaalan ylläääkäri ja lääketieteellisen tiedekunnan professori. Hän antoi noutaa sotilaita läheiselältä vartiopaikalta ottamaan huostaansa tämän onnettoman. Ylioppilaiden kunniaksi olkoon sanottu, että he joitakuuta kuukausia myöhemmin pakottivat tämän professorin lopettamaan luentonsa.

kirjeet, joiden alkuperäisiä kappaleita ei milloinkaan voitu saada, mutta jotka täysinä todistuskappaleina kelpasivat sota-oikeuksille ja kunniallisille historiankirjottajille. Kun sanomalehdistö luuli porvariston raivon vähenvän, kohenteli se taas sitä, jatkamalla ilkeyttään vielä pitemmälle.

„Parisi“, sanoi „Bien public“-lehti, „ei toivo, kuten tiedämme, mitään muuta kuin saada uudelleen nukahtaa uneen. Jos me sitä ikävystytämme, tulemme sen uudelleen herättämäänkin.“ Kesäkuun 8 päivänä teki „Figaro“-lehti vielä suunnitelmia uusien teurastusten toimeenpanemiseksi ¹⁾. Jos joku vallankumouksellinen kirjailija keräisi yhteen nidokseen otteita sanomalehdistöstä touko- ja kesäkuun ajalta, parlamentin toimeenpanemista tutkimuksista ja porvarillisten Kommunia koskevasta historiankirjotuksesta — siinä puuro, yhtä hirvittävä kuin jossakin noidankattilassa — niin olisi hän tehnyt enemmän kansan valistamiseksi ja sen tulevan oikeudenkäytön kohottamiseksi, kuin kaikki yllyttäjät monasti kuultuine laverruksineen.

Ranskalaisen nimen kunniaksi on kuitenkin mainittava, että tässä raukkamaisuuden rutossa esiintyi kuitenkin myös joitakin miehuuden, jopa sankariuden piirteitä. Haavottuneen Vermorel'in otti huostaansa erään portinvartijan vaimo, jonka onnistui uskotella ihmisille tätä jonkun aikaa pojakseen. Erään versaillelaisen sotilaan äiti antoi turvapaikan useammalle Kommunin neuvoston jäsenelle. Tuntemattomat pelastivat useita kapinallisia. Ja kuitenkin uhkasi niitä, jotka antoivat turvapaikan voitetuille, ensi hetkinä pään menetys, myöhemmin maastakarkotus. Naiset osottivat tässäkin hyväsydämyyttään.

Vangitsemisten luku nousi kesä- ja heinäkuussa keskimäärin sataan päivässä. Belleville'ssä, Menilmontant'issa ja 13 kaupunginosassa jäi muutamien katujen varsille jäljelle ainoastaan vanhoja naisia. Versaillelaiset ovat valheellisissa kertomuksissaan myöntäneet ottaneensa 38,568 vankia, joista 1,058 naista ja 651 lasta, viimeainituista 13-vuotisia 47, 12-vuotisia 21, 10-vuotiaita 4 ja 7-vuotisia 1; ikäänkuin he jollakin keinoin olisivat laskeneet ne joukot, joita he sokeasti olivat yhteen paiskanneet. Vangittujen henkilöiden lukumäärä nousi todenmukaisesti viiteenkymmenentuhanteen.

¹⁾ Parisin täydellistä puhdistusta on vaadittava. — Rangaistuksen on oltava rikoksen vertaisen. — Tämän päämäärän saavutamme seuraavilla keinoilla: neuvoston jäsenet, kapinan johtajat, komiteain, sota-oikeuksien ja vallankumouksellisten oikeuksien jäsenet, vieraat kenraalit ja upseerit, karkurit, Montmartre'n, La Roquette'n ja Mazas'in murhaajat, petrolinheittäjänaiset ja vapautetut rangaistusvangit täytyy ampua. — Sota-oikeutta on kaikessa ankaruudessaan käytettävä niitä sanomalehtimiehiä kohtaan, jotka ovat tylsämielisille kiihkoilijoille painaneet tulisoihdun ja kiväärin käteen. — Osa näistä toimenpiteistä on jo pantu täytäntöön. Sotilaamme ovat tehneet Parisin tuomioistuinten työn yksinkertasemmaksi telottamalla itse paikalla heti kapinan jälkeen, „mutta ei voi kuitenkaan salata itseltään, että useat syylliset ovat vältäneet rangaistuksen.“ „Figaro“.

Lukemattomia erehdyksiä sattui. Naisia siitä „hienosta maailmasta“, joka nuuski liittoutuneiden ruumiita, sotkeutui ajolahdin jalkoihin ja laahattiin Satory'yn, missä ne, vaatteet riekaleissa ja syöpäläisten vaivamina sangen sattuvasti muistuttivat heikäläisten sanomalehtien keksimiä petrolinheittäjiä.

Tuhansien ihmisten täytyi piileksiä, tuhannet pakenivat ulkomaille. Kokonaisenetyksestä saattaa antaa jonkinlaisen käsityksen se seikka, että heinäkuun täydennysvaaliin otti osaa 100,000 valitsijaa vähemmän kuin helmikuussa.¹⁾ Parisilainen taideteollisuus hävitettiin sen kautta. Suurin osa niistä työläisistä, jotka tälle teollisuudelle olivat antaneet sen taiteellisen leiman, kaatui, vangittiin tai siirtyi joukottain maasta. Lokakuussa pani kunnallisneuvosto eräässä virallisessa kertomuksessaan merkille, että muutamien teollisuudenhaarain oli työvoimien puutteessa kieltäydyttävä vastaanottamasta tilauksia.

Tutkimuksien raakuus ja vangitsemisten lukuisuus yhdessä tappion tuoman epätoivon kanssa aikaansai uupumukseen saakka suoneniskuja kestäneessä kaupungissa vielä muutamia viimeisiä nytkäyksiä. Belleville'ssä, Montmartre'ssa ja 13 kaupunginosassa ammuttiin laukauksia taloista. Helder-kahvilassa, Rennes-kadulla, Paix-kadulla ja Madelaine-torilla kaatui sotilaita ja upseeria näkymättömien käsien kautta; Pepinière'n kasarmin luona ammuttiin erästä kenraalia. Versaillelaiset sanomalehdet ihmettelivät lapsellisella häpeemättömyydellään, ettei kansan raivo vielä ollut tyyntynyt, eivätkä ymmärtäneet „mitä syitä yleensä vielä saattaisi olla olemassa vihaan sotilaita vastaan, jotka kuitenkin olivat mitä vaarattomimman näkösiä?“ („La Cloche“-lehti.)

Vasemmisto seurasi päämäärään saakka sitä ohjelmaa, jonka se oli itselleen asettanut maaliskuun 19 päivänä. Senjälkeen kun se oli johtanut maaseudun toisaanne ja äänestänyt kiitoslausetta armeijalle, yhtyi se maalaisaateliston kanssa tuomitsemaankin. Louis Blanc, joka vuonna 1877 julkisesti puolusti punasta lippua, lähetti erään kirjoituksen „Figaro“-lehdelle solvatakseen voitettuja, kumartaakseen näiden tuomareja ja selittääkseen „yleisen suuttumuksen lailliseksi“²⁾. Sama vasemmisto, joka viisi vuotta myöhemmin intoili armahduksen puolesta, ei tahtonut

¹⁾ „Journal des Debats“-lehden arvion mukaan menetti vallankumouksellinen puolue kaatuneita ja haavotettuja yhteensä satatuhatta henkeä.

²⁾ „Figaro“-lehdessä kesäkuun 8 päivänä, eli samassa numerossa, jossa suunnitelma teurastusten jatkamiseksi oli luettavana, oli seuraava pätkä:

„Me olemme vastaanottaneet herra Louis Blanc'ilta seuraavan kirjeen:

Herra Philipp Gille!

Hyvä herra.

Luen eräässä teidän allekirjoittamassanne artikkelissa, että kunnollisella tasavaltalaisella puolueella on oikeus odottaa minulta vastalauseita niiden raakuuksien johdosta,

kuulla kahdenkymmentuhannen telotetun kuolinröhinää, ja pysyi kuurona kasvihuoneesta, pari askelta parlamentista, kuuluvalla ulvonnalla. Kesäkuussa 1848 kohtasi Lamennais'in synkkä kirous teurastajia ja Pierre Leroux puolusti kapinallisia. Sensijaan nämä positivistiset apostolit, talonpoikaiseduskunnan suuret filosofit yhtyivät talonpoikien kanssa liittoutuneita vastaan. Mitä Gambetta'an tulee, kiiruhti hän ihastuneena siitä, että valtio oli saanut vallankumoukselliset pudistetuksi niskoiltaan, St. Sébastian'ista, ja sanoi suuressa puheessaan Bordeaux'issa: Hallitus, joka on jaksanut kukistaa Parisin, on senkautta todistanut laillisuutensa.

Ainoastaan maaseudulla oli enää rohkeita miehiä. „Droits de l'Homme“-lehti Montpellier'issä, „Emanzipation“-lehti Toulouse'ssa, „National“-lehti Loiret'issa ja useimmat muut päättäväiset sanomalehdet kertoilivat voittajain murhatekoja. Useimpia näistä sanomalehdistä vainottiin tai tukahutettiin. Muutamia kansanliikkeitä syntyi: Kapinayritys Pamiers'issa (Ariège), Boiron'issa (Isère). Lyon'in kaupunkiin lähetettiin sotaväkeä ja kuvernööri Valentin antoi sulkea kaupungin, vangitakseen Parisista paenneet. Bordeaux'issa samoin suoritettiin vangitsemisia.

Brüsselissä pani Viktor Hugo vastalauseensa Belgian hallituksen selitystä vastaan, joka lupasi luovuttaa pakolaiset. Louis Blanc ja Schölcher kirjottivat hänelle moittivan kirjeen. Muuan meluava joukko heitti runoilijan akkunat säpäleiksi. Bebel Saksan parlamentissa, Whalley Englannin parlamentissa merkitsivät poltinraudalla versaillelaisten julmuudet. Garcia Lopez sanoi Espanjan Kortees'in puhujalavalla: „Me ihailemme tätä suurta vallankumousta, jolle tällä hetkellä ei vielä kukaan voi antaa oikeata arvoaan.“ Ulkomaiden työläiset panivat parisilaisten veljiensä puolesta toimeen suuria surujuhllisuuksia. Kaikki sosialistiset sanomalehdet ylistivät voitettujen taistelua. Internationalen voimakas ääni selosti heidän pyrkimyksiään kaunopuheisessa adressissa ¹⁾ ja sulki heidän muistonsa koko maailman työläisten mieliin.

joiden näyttämönä ja uhrina Parisi on ollut. — Tämä huomautus hämmästyttää minua. Kuka ihminen voisi — itseään omissa silmissään naurettavaksi tekemättä luulla tarpeelliseksi vakuuttaa yleisölle, että hänestä murhapoltto, rosvous ja murha ovat inhottavia? Minä kunnioitan itseäni tarpeeksi pitääkseni semmosta selitystä omasta puolestani tarpeellisena.

Sitä enemmän olen siihen oikeutettu, kun yleinen suuttumus on niin suuri ja laillinen. — Te tiedätte herrani, että tuomioistuinten edessä on sivullisten noudatettava mitä ankarinta vaiteliaisuutta, sillä jokaisen velvollisuus on vaieta silloin kun tuomari rahtoo puhua.

Kunnioittaen
Louis Blanc.

1) Kansalaissota Ranskassa. Internationalen pääneuvoston adressi työläisyhdistyksille.

KOLMASKYMMENESNELJÄS LUKU.

„Sovitus on enkeli, joka myrskyn jälkeen liitelee.“

Dufaure Kansalliskokouksessa, 26 päivänä
huhtikuuta 1871.

RANGAISTUSLAIVAT. LINNOTUKSET. VANKILAT. ENSIMÄISET OIKEUDEN-
KÄYNNIT.

Versailles'in ja Satory'n verimeret olivat pian kuivuneet. Kesäkuun alusta alkaen suljettiin vankeja härkävaunuihin, joiden ilmatiiviisti sulettu kangaskatot eivät päästäneet lävitse ensinkään ilmaa, ja niissä heitä kuletettiin satamakaupunkeihin. Erääseen nurkkaan oli mätetty läjä korppuja. Mutta kun vangit itse makasivat tämän läjän päällä, niin olivat he pian survoneet sen pölyksi. 24:ään, toisinaan 32:een tuntiin eivät he saaneet muita elintarpeita eikä mitään juotavaa. Tässä tungok-
sessa tapeltiin hituisesta ilmaa ja tilaa. Muutamat tulivat raivoiksi ja heittäytyivät hourailten toveriensa kimppuun.¹⁾

Kesäkuusta syyskuuhun heitettiin tällä tavalla 28,000 vankia ulko-
satamiin, linnoihin ja valtameren saarille Cherbourg'ista Gironde'en
saakka. Kaksikymmentäviisi rangaistuslaivaa otti vastaan noin 20,000,
linnat ja saaret 8,087 vankia.

Rangaistuslaivoilla oli säännöllisiä kidutuksia. Vuoden 1848 kesä-
kuulta ja 1851:n joulukuulta periytyneitä tapoja seurattiin vuoden 1871:kin
vankeihin nähden. Vangitut, joita oli sullottu tammilattioilla ja rauta-
ristikoilla varustettuihin härkeihin, saivat osakseen ainoastaan pienen
valojuovan umpeennaulattujen kanuunaporttien kautta. Minkäänlaista
ilmanvaihtoa ei ollut olemassakaan. Ensi hetkistä alkaen oli löyhkä
sietämätön. Vartijat kävelivät tässä eläinkokoelmassa edestakasin, käs-

¹⁾ Nämä yksityiskohtaiset tiedot ovat saatuja niistä lukuisista kertomuksista, joita ovat antaneet ei ainoastaan vangitut, niiden joukossa Elisee Réclus, vaan myös henkilöt, jotka eivät suinkaan olleet Kommunia lähellä, kuten satamakaupunkien kunnan-
valtuusmiehet, ulkomaalaiset sanomalehtimiehet y. m.

kettyinä ampumaan vähäisimmänkin melun kuullessaan. Kartesseilla ladatut tykit ylläpitivät rauhaa kannella. Ei ollut riippumattoja, eikä peitteitä, ja ravintona oli vaan krapuja, leipää ja papuja. Viiniä ja tupakkaa ei annettu. Kun Brest'in ja Cherbourg'in asukkaat lähettelivät joitakin lahjoja, palauttivat upseerit ne.

Julmuus laimentui vähitellen. Vangit saivat riippumaton, aina kaksi yhteisesti, muutamia paitoja, muutamia villatakkeja ja aika ajottain viiniä. He saivat peseytyä, nousta välikannelle ja hiukan hengittää. Matruusit osottivat jonkun verran inhimillisyyttä, mutta merisotilaat olivat ja pysivät toukokuun päivien roistoina ja laivaväen täytyi usein pelastaa vankeja heidän käsistään.

Hoito rangaistuslaivoilla vaihteli aina upseerien mukaan. Brest'issä kielsi Ville de Lyon'in alapäällikkö loukkaamasta vankeja, kun sensijaan Breslaw'in kapteeni kohteli heitä rangaistusvankeina. Cherbourg'issa käyttäytyi eräs Tage-laivan luutnantti, Clémenceau nimeltään, hyvin raa'asti. Bayard'in kapteeni teki laivastaan eläintarhan pienennetyssä mittakaavassa. Tämän laivan palkit ovat olleet näkemässä näytelmiä, jotka kuuluvat häpeällisimpiin, mitkä ovat tahrineet Ranskan laivaston historiaa. Täydellinen vaitiolo oli lakina laivalla. Niinpian kuin häkeissä puhuttiin, uhkasi vartija; useasti hän ampuikin. Jonkin vastaväitteen tai pelkän ohjesäännön rikkomuksen vuoksi kahlehdittiin vankeja käsi- ja jalkarautoilla häkkiensä rautaristikkoon.

Mannermaan vankilat olivat yhtä julmia kuin rangaistuslaivat. Quélern'issa suljettiin neljäkymmentä vankia samaan ampumaholviin. Alimmat holvit olivat kuolettavia. Viemäriputket tyhjensivät sisältönsä sinne ja aamulla peitti loka kahden tuuman korkeudelta lattian. Vieressä oli käyttämättömiä koppeja, mutta vankeja ei tahdottu sinne siirtää. Eräänä päivänä tuli sinne Jules Simon, tapasi entisiä valitsijoitaan, jotka olivat uhmailevan näkösiä, ja päätti että oli ryhdyttävä ankaruutta käyttämään. Elisée Réclus oli avannut vankilassa koulun, vapauttaakseen tietämättömyydestä 151 vankia, jotka eivät osanneet lukea eikä kirjottaa. Opetusministeri antoi sulkea tämän kurssin, samoin kuin sen pienen kirjastonkin, jonka vangit omilla uhrauksillaan olivat itselleen hankkineet.

Linnassa samoin kuin rangaistuslaivoilla olevia vankeja ruokittiin korpuilla ja silavalla. Myöhemmin lisättiin tähän keittoa ja keitettyä lihaa joka sunnuntaina. Veitset ja kahvelit olivat kiellettyjä; useampia päiviä saatiin taistella, ennenkuin saatiin lusikoitakaan. Ruuanpitäjän voitot, joiden ohjesäännön mukaan tuli rajottua kymmeneen osaan hinnasta, nousivat usein aina 500 prosenttiin.

Bayard'in linnassa olivat miehet ja naiset sullottuina samaan huoneeseen, ainoastaan riu'uilla erotettuina. Naisten oli pakko peseytyä

vartijain läsnäollessa. Joskus olivat heidän miehensä viereisessä huoneessa. „Täällä on“, kirjottaa eräs vanki, „eräs kahdenkymmenenvuotias nuori kaunis nainen, joka joka kerran menee tainnoksiin, kun häntä pakotetaan riisuutumaan.“

Niiden lukuisain todistusten mukaan, joita olemme saaneet, oli St. Marcouf'in vankila kauhein. Vangit olivat siellä yli 6 kuukautta ilman ilmaa, valoa, keskustelua ja tupakkaa, ja saivat ravinnokseen vaan mustia korpunmurusia ja pilaantunutta silavaa. He sairastuivat kaikki kerpukkiin.

Tämä jatkuva julmuus tuhosi voimakkaimmankin ruumiinrakenteen. Pian oli sairaaloissa ja rangaistuslaitoissa 2,000 sairasta. Viralliset kertomukset tietävät 1,179 kuollutta 33,665 siviilivankia kohti. Tämä lukumäärä on silmännähtävästi todellisuuden alapuolella. Ensimmäisinä päivinä surmattiin Versailles'sa vissi lukumäärä henkilöitä, ja toisia kuoli lukua pitämättä. Rangaistuslaitoista ei ollut mitään tilastoa. Ei ole liioittelua, jos väitän 2,000 hengen menettäneen henkensä versaillelaisten käsissä. Suuri määrä kuoli myöhemmin heikkoudesta tai taudeista, joihin olivat vankeudessa sortuneet.

Voi kuvitella mielessään kärsimyksiä rangaistuslaitoilla ja linnotuksissa kaukana yleisen mielipiteen valvonnan alaisuudesta, jos muistetaan, mitä Versailles'sa tapahtui hallituksen, eduskunnan ja radikalien silmäin alla. Översti Gaillard, sotilasoikeuden päällikkö, sanoi sotilaille, jotka vartioivat Chantiers'in vankilaa: „Niinpian kuin näette jonkun liikkuvan tai käsiään nostavan, niin ampukaa: minä käsken sen.“

Grénier d'Abondance'ssa, läntisen rautatieaseman luona oli 800 naista. Viikkoja makasivat nämä onnettomat oljilla, eivätkä voineet vaihtaa alusvaatteitaankaan. Vähimmäinkin melun, pienen riidankin sattuessa hyökkäsivät vahdit heihin käsiksi ja löivät heitä, etupäässä rintaan. Charles Mercereau, entinen kaartilainen, joka tässä ropakossa hallitsi ja vallitsi, antoi sidottaa itselleen epämieluisia ja löi heitä sitte kepillään. Hän kuletti petroolinheitäjiä himoitsevia naikkosia Versailles'ta kävelemään valtakunnassaan ja sanoi heidän läsnäollessaan uhreilleen: „Luokaa alas silmänne, te hutsut.“ Ja tämä oli vähintä, mitä liittoutuneet naisemme saivat kärsiä näiltä „kunnon“ henkilöiltä.

Julkiset naiset, joita joukkovangitsemisissä oli pyydystetty ja senjälkeen pidätetty toisten vankien vakoilemista varten, antautuivat kaikkien nähden vartijain käytettäväksi. Kommunin naisten vastalauseet rangaistiin ruoskaniskuilla. Hiotulla hävyttömyydellään tahtoivat versaillelaiset painaa nämä urheat naiset alas noiden toisten tasalle. Kaikki vangit alistettiin ruumiintarkastuksen alaisiksi.

Tämä kaikki aiheutti toisinaan kauheita tunteenpurkauksia. „Missä on isäni? Puolisoni? Poikani? Mitä? Yksin, yksin, ja kaikki nämä

raukat minua vastassa. Minä, ahkera vaimo, äiti! Ruoskalle, solvauksille alttiina, näiden likaisten käsien saastuttamana, senvuoksi että olen vapautta puolustanut!“ Useat tulivat mielipuoliksi, kaikilla oli ainakin mielihäiriökohtauksia. Raskaat vaimot saivat keskosia tai synnyttivät kuolleita lapsia maailmaan.

Pappeja puuttui vankiloista yhtä vähän kuin teloituksistakaan. Ne olivat kaikkea muuta kuin kohteliaita. Pyhän Magdalenan päivänä sanoi heille Algierin piispa hienosti viittaamalla päivän nimikkopyhimykseen: „Te olette kaikki Magdalenoja, mutta ette katuvia. Magdalena ei ollut tehnyt murhia eikä murhapolttoja“, ja muita samanlaisia kristillisiä kohteliaisuuksia.

Lapset suljettiin naistenvankilan erääseen nurkkaan ja niitä kohdeltiin yhtä raakamaisesti. Sotilassihteeri Mercereau repäsi potkullaan erään lapsen mahan halki. Eräs toinen lapsi sai selkäsaunan ja makasi kauan sairashuoneessa. Ranvier'in kaksitoistavuotiasta poikaa lyötiin julmasti, kun ei hän tahtonut ilmoittaa isänsä turvapaikkaa.

Kaikki nämä onnettomat rangaistuslaivoilla, linnoissa ja vankiloissa olivat useampia kuukausia syöpäläisten vallassa saamatta vähintäkään puhdistaa itseään. Versailles'in Molok piti käsissään enemmän uhreja kuin se voi sulattaa. Kesäkuun ensi päivästä alkaen täytyi sen oksentaa takasin 1,090 henkeä, joita taantumukselliset olivat vaatineet. Mutta miten oli oikeudenkäynti 36,000 vankia vastaan alettava? Turhaan päästi Dufaure kaikki keisarikunnan poliisimiehet vankiloihin; elokuussa oli kuulusteltu vasta 4,000 vankia.

Siitä huolimatta täytyi tyydyttää porvariston raivoa, joka kaipasi näytelmiä oikeuden edessä. Muutamia kuuluisuuksia, jotka olivat välttäneet teloituksen, oli vangittu. Niinpä Kommunin ja keskustoimikunnan jäseniä, Rossel, Rochefort j. n. e. Thiers ja Dufaure panivat suuren esittelytilaisuuden käyntiin.

Tämän oikeudenkäynnin tuli olla mallina ja esikuvana sota-oikeuksien toiminnalle, sillä vankeja tuomitsivat samat sotilaat, jotka olivat heidät voittaneet. Vanha asianajaja ja oikeuden puheenjohtaja käyttivät kaiken juonittelevan tottumuksensa lyhentääkseen keskustelua tuomioistuimen edessä. He eivät tunnustaneet syytettyjä valtiollisiksi vangeiksi ja selittivät kapinan aiheutuneen suunnattomasta valtio-oikeudellisesta rikoksesta, jonka kautta he hankkivat itselleen oikeuden katkasta meluisat puolustuspuheet ja tuomita syytetyt rangaistussiirtolaan ja kuolemaan, siis rangaistuksiin, jotka porvariston teeskentely oli selittänyt poistetuiksi valtiollisissa rikoksissa. Kolmas sota-oikeus valittiin huolellisesti. Siihen tuli valtuutetuksi Gaveau, tavallinen hulluinhuonelainen, joka oli osottanut mielenvikaisuuden merkkejä ja oli lyönyt vankeja Versailles'in kaduilla. Puheenjohtajaksi tuli sotilasinsinöörijoukon översti Merlin,

muuan Bazaine'n sotajoukon antautumissankareita; muut olivat koeteltuja bonapartisteja. Sedan ja Metz tulisivat tuomitsemaan Parisia.

Juhlallisuus alkoi elokuun 7 päivänä eräässä suuressa salissa, jossa oli 2,000 sijaa. Korkea-arvoiset henkilöt asettuivat mukavasti punasella sametilla täytettyihin nojatuoleihin. Kansanedustajat täyttivät 300 sijaa, loput kuuluivat valikoidulle porvaristolle, kunnioitetuille perheille, ylhäisemmälle prostitusioonille ja nalkuttavalle sanomalehdistölle. Lörpöttelevät sanomalehtimiehet, kahisevat puvut, hymyilevät kasvot, viuhkain leikki, loistavat kukkavihot, joka taholle suunnatut varsiniekkasilmälasit, muistuttivat ensi-iltaa hienoimmista teaterinäytännöissä. Paratiipuvussa olevat pääesikunnan upseerit johtivat siroasti naisia paikoilleen unohtamatta säännönmukaista kumarrusta.

Koko tämä kuona alkoi kiehua, kun syytetyt esiintyivät. Niitä oli kuusitoista: Ferré, Assy, Jourde, Paschal, Grousset, Regère, Billioray, Courbet, Urbain, Victor Clément, Trinquet, Champy, Rastoul, Verdure, Descamps, Parent, neuvoston jäseniä ja Ferrat sekä Lullier Keskustoimikunnan jäseniä.

Gaveau luki syytöskirjelmän. Sen mukaan oli vallankumous syntynyt kahden ryhmän keskuudesta, vallankumouksellisesta puolueesta ja Internationalesta. Parisi oli noussut kapinaan maaliskuun 18 päivänä muutamien lurjuksien kehotuksesta. Keskuskomitea oli käskenyt panna toimeen Lecomte'n ja Clément Thomas'in teloituksen; julistus Vendôme-torilla oli aseeton mielenosotus; muuan armeijan ylläkäri oli murhattu samassa silmänräpäyksessä, kun hän uskalsi yrittää parasta tarkottavan sovitteluyrityksen. Kommuni oli pannut toimeen kaikenlaisia varkauksia; Picpus-sisarten työkalut muuttuivat sairasvoimistelun välineiksi, Rapp'in patruunatehtaan räjähdys oli neuvoston työtä, „joka tahtoi liittoutuneiden mielissä herättää tulisen vihan vihollista vastaan.“ Ferré oli johtanut La Roquette'n panttivankien telottamista ja sytyttänyt raha-asiain ministeristön tuleen, kuten osotti valokuvajäljennös erästä hänen käsi-alallaan kirjoitetusta käskystä: „Pistäkää tuleen raha-asiain ministeristö!“ Kommunin neuvoston jokaisen jäsenen oli vastattava mieskohtaisista toimistaan johtuneista seikoista sekä kaikista yhteisesti annetuista käskykirjeistä. Tämä Thiers'ille etukäteen ilnotettu halpamainen poliisiraportti teki koko jutusta yksinkertaisen murhapolton.

Sen lukemiseen kului koko ensimmäinen istunto.

Toisena päivänä Ferré, jota ensinnä kuulusteltiin, kieltäytyi vastamasta, ja nosti vastakanteen syyttäjää vastaan. „Murhapolttaja Ferré'n kanteella ei ole mitään merkitystä!“ huusi Gaveau ja todistajien annettiin astua esiin. Kahdestakymmenestäneljästä kuului neljatoista poliisilaitokseen, toiset olivat pappeja tai hallituksen vihamiehiä. Muuan käsialain tuntija, joka oli hovissa erehdyksistään tunnettu, todisti, että käsky:

„Pistäkää tuleen raha-asiain ministeristö!“ oli Ferré'n käsialaa. Turhaan vaati syytetty, että allekirjotusta verrattaisiin hänen nimikirjotuksiinsa, joita suuressa määrin esiintyi vangittujen luetteloissa, ja kehotti myöskin esittämään alkuperäisen kappaleen eikä valokuvajäljennöstä. Gaveau huusi kiukustuneena: „Kuinka voi olla uskomatta meidän sanaamme!“

Siten näkyi jo jutun alkaessa sen kulku ja tuomarien kanta olevan sovittu, joten syytetyt voivat kieltäytyä kaikesta väittelystä. He tekivät vaan sen virheen, että hyväksyivät siten syytteen. Jospa he olisivat edes ylpeästi vedonneet rikoksensa valtiolliseen luonteeseen. Mutta ei mitään siihen suuntaan sanottu; jopa muutamat sen kielsivätkin. Huolehtiminen kunkin omasta pelastuksesta paljastui toisinaan syytettyjen surullisessa heikkoudessa. Mutta itse syytettyjen penkiltä nousi kostaen siten kielletyn kansan ääni. Muuan työläinen, sitä kelpo parisilaista lajia, joka on yhtä kelvollinen työhön ja opintoihin kuin taisteluun, muuan Kommunin neuvoston jäsen, mies, jolla oli järkeä ja vakaumusta, vaatimaton neuvotteluissa, ensimmäisten joukossa taistelussa, suutari Trinet vaati itselleen sitä kunniaa, että oli viimeiseen saakka täyttänyt hänelle uskotun tehtävän. „Minut olivat“, sanoi hän, „toverini lähettäneet neuvostoon ja olen siihen suostunut. Olin katusuluilla, ja valitan ainoastaan sitä, etten siellä kaatunut. Silloin ei minun tarvitsisi olla täällä mukana näkemässä sitä surullista näytelmää, että toverit, joilla on ollut osansa toiminnassa, nyt torjuvat luotaan vastuunalaisuuden. Minä olen kapinallinen, en sitä kiellä.“

Kuulustelu jatkui väsyttävällä pitkäväteisyydellä seitsemäntoista istunnon kuluessa. Alati sama yleisö: sotilaita, porvaristoa, ilotyttöjä, joka vihelsi syytetyille; alati samat todistajat; pappeja, poliisiurkkijoita, virkamiehiä; alati sama katkeruus syytöksessä, sama häikäilemättömyys tuomareissa, sama nalkutus sanomalehdessä.

Ei verilöylykään ollut sanomalehdistön raivoa jähdyttänyt. Se nalkuteli syytettyjä, vaati niiden kuolemaa ja laahasi niitä päivittäin istuntopöytäselostelujensa loassa¹⁾). Vieraat kirjeenvaihtajat olivat tästä suutuksissaan.

¹⁾ Tässä seuraa eräs näyte, eikä suinkaan voimakkainta laatua. „Ei saa pettää itseään“, sanoi „Liberté“-lehti, „eikä ennen kaikkea saa etsiä mitään teorioja: meillä on tosiaan silmäimme edessä joukko rikoksellisiä, murhaajia, varkaita ja murhapolttajia. Vetoaminen heidän asemaansa syytettynä, edes semmosen kaukaisen mahdollisuuden otaksuminen, että he olisivat viattomia, kunnioituksen vaatiminen heitä kohtaan, todistaisi vaan huonoa mielenlaatua. Ei, ei, tuhat kertaa ei, ne eivät ole mitään tavallisia syytettyjä. Toiset ovat vangittuja verekseltään rikoksen teosta, toisten syyllisyys on todistettu niin selvään luotettavien ja virallisten asiakirjain avulla, että se riittää ja että voimme täydellä ja kirkkaalla vakaumuksen äänellä huutaa: niin, niin, he ovat syyllisiä! Vangitut todistajat ovat enimmäkseen pelottavia roistoja, villiä, luotaan työntäviä olentoja, erittäinkin nuoremmat heistä, eikä heitä kernaasti kohtaisi kirkkaalla päivälläkään jollakin metsätiellä.“

„Standard“-lehti, joka kaikista vanhoillisista englantilaisista sanomalehdistä oli kiihkeimmin hyökännyt Kommunion kimppuun, sanoi: „On mahdotonta kuvitella mielessään jotakin roskasempaa, kuin äänilaji puolimaailman sanomalehdistössä tämän oikeusjutun kuluessa.“ Kun syytetyt pyysivät presidentin suojelusta, puolusti Merlin sanomalehtiä.

Nyt alkoi syyte. Gaveau'n täytyi, ollakseen uskollinen saamilleen määräyksille, todistaa, että Pariisi oli taistellut 6 viikkoa tehdäkseen mahdolliseksi muutamille yksilöille varastaa kassoja, polttaa taloja ja ampua muutamia santarmeja. Virkatokissa oleva lainvääntäjä repi sotilaana rikki kaikki todistelut, jotka hän tuomarina oli sommitellut. „Neuvosto“, sanoi hän, „oli hoitanut hallintovaltaa“, ja viisi minuuttia senjälkeen kielsi hän Kommunion neuvoston jäsenten toiminnan olleen valtiollista laatua. Siirtyessään eri syytettyjen asiaan, sanoi hän Ferré'stä: „Tuhlaisin omaa ja teidän aikaanne, jos tahtoisin kosketella niitä lukuisia syytöksiä, joita häntä vastaan on“; Jourde'sta: „Hänen esittämänsä numerot ovat kauttaaltaan keksittyjä, en tahdo väärinkäyttää teidän aikaanne niistä keskustelemalla! Katutaistelun aikana oli Jourde saanut yleisen turvallisuuden valiokunnalta käskyn suorittaa 1,000 frangia jokaiselle neuvoston jäsenelle. Ainoastaan 30 oli ottanut tämän summan vastaan. Gaveau sanoi: „He ovat jakaneet miljoonia keskuudessaan.“ Hänen täytyi todella niin luullakin, sillä kuka meidän itsevaltiaistamme on milloinkaan luopunut vallasta ottamatta miljoonia mukaansa? Hän syytti laajasti Grousset'ia, että tämä oli varastanut paperia kirjapainoan varten; erästä toista siitä, että hän oli elänyt jalkavaimon kanssa. Kömpelönä lyömämiekkana oli hänen mahdotonta käsittää, että hän halventamalla ihmisiä, sitä enemmän kohotti itse vallankumousta, joka kaikesta heikkoudesta ja kykenemättömyydestä huolimatta oli ollut niin elinvoimainen.

Kuulijat vahvistivat tätä syytöstä raivoisilla hyväksymishuudoillaan. Lopulla tapahtui esiinhuutoja. Merlin antoi puheenvuoron Ferré'n puolustajalle. Mutta Ferré selitti haluavansa itse puolustaa itseään ja alkoi lukea: „Rauhansopimuksen jälkeen ja Parisin häpeällisen antautumisen johdosta oli tasavalta vaarassa; miehet, jotka olivat astuneet keisarikunnan sijaan, joka oli sortunut likaan ja vereen. . . .“

Merlin: — „joka oli sortunut likaan ja vereen — Tässä keskeytän teidät. Eikö teidän hallituksenne ollut samassa asemassa?“

Ferré: — „imeytyivät kiinni valtaansa ja vaikka heitä julkinen halveksuminen kohtasi, valmistivat pimeydessä valtiokaappausta. He kieltäytyivät jyrkästi antamasta Parisin valita kunnanvaltuustonsa. . . .“

Gaveau: „Se ei ole totta.“

Merlin: „Se mitä te nyt sanotte, on väärin. Jatkakaa, mutta kolmannella kerralla tulen ottamaan teiltä pois puheenvuoron.“

Ferré: — „Kaikki rehelliset ja totuutta rakastavat sanomalehdet tukahutettiin, paraat isänmaan ystävät tuomittiin kuolemaan. . .

Gaveau: „Syytetty ei saa jatkaa esitelmäänsä. Minä vaadin lain sovelluttamista.“

Ferré: — Kuningasmieliset valmistautuivat jakamaan Ranskan jäännökset; vihdoin yöllä maaliskuun 18 päivää vastaan luulivat he olevansa riittävästi varustettuja ja yrittivät riistää aseet kansalliskaartilta ja vangitsivat joukottain tasavaltalaisia . . .“

Merlin: „Riittää, istukaa, annan puhevuoron puolustajallenne.“

Ferré'n asianajaja vaatii, että hänen puolustettavansa saa julkilukea viimeiset lauseet selityksestään. Merlin suostuu.

Ferré: — „Neuvoston jäsenenä olen minä nyt voittajien käsissä. Te tahdotte minun päättäni; ottakaa se! En halua pelastaa elämäni pelkuruudella. Vapaana olen elänyt ja siten tahdon myöskin kuolla.“

„Lisään vielä yhden seikan: Onni on oikullinen; annan tulevaisuuden pitää huolta muistostani ja kostostani.“

Merlin: „Salamurhaajan muistosta!“

Gaveau: „Rangaistussiirtolaan on semmonen julistus lähetettävä.“

Merlin: „Kaikki tämä ei ole vastausta siihen syytökseen, jonka vuoksi te täällä olette.“

Ferré: „Se merkitsee sitä, että minä hyväksyn sen kohtalon, joka on minulle valmistettu.“

Tämän kaksintaistelun kestäessä Merlin'in ja Ferré'n välillä, oli salissa tullut hiljaisuus; kun Ferré oli lopettanut, puhkesi raju sihinä. Puheenjohtajan täytyi keskeyttää istunto ja tuomarit poistuivat kun muuan asianajaja vaati, että pöytäkirjaan merkittäisiin puheenjohtajan kohdelleen Ferré'ta salamurhaajana.

Sihinä oikeussalissa vastasi hänelle. Puolustaja kääntyi suuttuneena tuomarien, sanomalehdistön penkkien ja yleisön puoleen; ja solvaushuudot, kaikista huoneen nurkista tuleva raivokas jalkain polkeminen tekivät hänen äänensä kuulumattomaksi useampien minuuttien aikana. Merlin, jonka kasvot loistivat, vaati vihdoin hiljaisuutta ja vastasi ritarellisesti: „Tunnustan käyttäneeni sitä sanaa, josta puolustaja puhuu. Tuomioistuin merkitsee pöytäkirjaan teidän vaatimuksenne.“

Kun hänelle päivää aikaisemmin muuan asianajaja oli sanonut: „Me olemme kaikki vastuunalaisia, emme ainoastaan yleisen mielipiteen, vaan myöskin historian edessä, joka tulee meitä tuomitsemaan“, oli Merlin kylmästi vastannut: „Historia! Silloin ei meitä enää ole.“ Ranskalainen porvaristo oli löytänyt arvoisensa hurtan.

Seuraavana aamuna aikasin oli sali täynnä. Yleisön uteliaisuus ja tuomarien into nousi yli kaikkien rajojen. Gaveau oli kahden päivän kuluessa puhunut politikasta, historiasta ja sosialismista, todistaakseen

kerrallaan vastustajansa syylliseksi kaikkiin rikoksiin. Kaikkiin hänen todistuskappaleisiinsa olisi riittänyt viittaus asian valtiolliseen puoleen, jonka hän kuitenkin kielsi. Jospa nyt vihdoin joku syytetyistä olisi noussut ja huolehtien enemmän Kommunistista kuin omasta personastaan, olisi askel askeleelta seurannut syytöstä ja asettanut naurettavia sala-liittoteorioja vastaan työläisluokan alituisen ärsyttämisen; kertonut miten Pariisi oli tarjonnut apuaan hallitukselle kansallista puolustusta varten, miten tämä oli sen pettänyt ja miten Versailles oli sen kimppuun hyökännyt; miten köyhälistöläiset olivat uudelleen järjestäneet tämän suuren kaupungin virat ja sotatilan alaisinakin sekä petoksen ympäröiminä hallinneet kaksi kuukautta ilman poliisiurkkijoita ja ilman kuolinrangaistusta; miten he pitelivät pankin miljardeja käsissään ja kuitenkin pysyivät köyhinä! Jospa hän olisi asettanut niitä 63 panttivankia vastaan 20,000 telotettua, kuvannut rangaistuslaivat ja vankilat, joissa 10,000 onnetonta virui, jospa hän, ottaen totuuden koko maailman oikeuden ja tulevaisuuden nimessä todistajakseen, olisi tehnyt syytetystä Kommunistista syyttäjän!

Puheenjohtaja olisi hänet keskeyttänyt, kuulijain huudot olisivat tukahuttaneet hänen syytöksensä, tuomioistuin olisi ensi sanasta alkaen voinut selittää hänet lain ulkopuolella olevaksi, mutta semmonen mies olisi myös, jos hänet olisi saatettu vaikenemaan, kapulan suuhunsa saaneen Danton'in tavoin löytänyt liikkeen, huudon, joka olisi tunkeutunut muurien lävitse ja olisi sinkauttanut tuomioistuimelle kirouksensa vasten naamaa.

Voitettujen asialle ei suotu tätä tyydytystä. Sensijaan että olisivat järjestäneet yhteispuolustuksen tai turvautuneet vaikenemiseen, mikä olisi pelastanut heidän kunniansa, luovuttivat syytetyt asianajajilleen puheoikeuden. Jokainen näistä herroista pysytteli omassa tapauksessaan, pelastaakseen puolustettavansa, vieläpä virkaveljensä puolustettavan kustannuksella. Eräs asianajaja oli „Figaro“-lehden asianajaja, ja keisarikunnan uskottu, toinen oli eräs Vendôme-torin mielenosottajia ja pyysi senvuoksi tuomioistuinta olemaan sekottamatta hänen asiaansa rikoksellisen asiaan. Tapahtui häpeällisiä puolustuksia. Tämä alentuminen ei saanut suosiolliseksi tuomioistuinta eikä yleisöä. Joka hetki kuohahti Gaveau tuoiltaan. „Te olette hävytön“, sanoi hän eräälle asianajajalle, „jos täällä on jotakin järjetöntä, niin se olette te.“ Kuulijat räpyttivät käsiään, aina valmiina hyökkäämään syytettyjä vastaan. Elokuun 31 päivänä tuli raivo niin suureksi, että Merlin uhkasi tyhjennyttää salin.

Syyskuun 2 päivänä uskotteli tuomioistuin neuvottelevansa koko päivän. Kello 9 illalla palasi se takasin istuntosaliin ja Merlin luki tuomion. Ferré ja Lullier tuomittiin kuolemaan, Trinquet ja Urbain elinkautiseen pakkotyöhön, Assy, Billioray, Champy, Regère, Grousset,

Verdure, Ferrat karkotettavaksi johonkin linnotettuun paikkaan, Courbet 6 ja Victor Clément 3 kuukauden vankeuteen. Descamps ja Parent vapautettiin. Kuulijakunta vetäytyi kovin tyytymättömänä pois senvuoksi että se oli saanut vaan kaksi kuolemantuomiota.

Lyhyesti sanoen ei koko tämä oikeusnäytelmä ollut mitään todistanut. Voitiinko maaliskuun 18 päivän vallankumousta tuomita alempi-arvoisten henkilöiden mukaan? Voitiinko punnita semmosia henkilöitä kuin Delescluze, Varlin, Vermorel, Tridon, Moreau ja useita muita sen vaikutuksen mukaan, jonka Lullier, Descamps, Victor Clément tai Billioray olivat tehneet? Ja vaikka eivät Trinquet ja Ferré käytöksellään olisi unohtaneet, että Kommunin neuvostossa oli miehiä, niin mitä todisti toiselta puolen enemmistön heikkous muuta kuin että tämä liike oli kaikkien työtä eikä muutamien suurten sielujen, että tässä murrosajassa kansa yksinään oli ollut suuri ja vallankumouksellinen, että vallankumouksella oli ollut juurensa kansassa eikä Kommunin hallituksessa?

Porvaristo sensijaan oli osottanut koko halpamaisuutensa. Kuulijakunta ja tuomioistuin olivat osottaneet olevansa samalla tasalla. Muutamamat todistajat olivat tehneet silminnähtävästi vääriä valoja. Keskustelujen aikana kehuskelivat käytävillä ja kahviloissa kaikki roistot, jotka olivat koittaneet pettää Kommunua, häpeämättä armeijan voittoa omaksi ansiokseen! Figaro-lehti, joka oli pannut toimeen keräyksen Ducatel'in hyväksi, oli saanut kokoon 100,000 frangia ja kunniamerkin. Tämän menestyksen houkuttelemina ilmottautuivat kaikki salaliittolaiset ja vaativat almuja ja kunniamerkkejä. Beaufond-Lasnier'in samoinkuin Charpentier-Domalain'in kätyrit kertoilivat sankaritekojaan, raastoivat tukkaansa ja vannoivat molemmin puolin, että he olivat pettäneet paremmin kuin kilpailijansa.

Sillä aikaa kun Versailles'sa kostettiin yhteiskunnan puolesta, kosti Parisin assisituomioistuin Jules Favre'n kunnian puolesta. Heti Kommunin jälkeen antoi ulkoasiain ministeri vangita Laluyé'n, senvuoksi että hän oli luovuttanut Milliére'lle muutamia „Vengeur“-lehdessä julkastuja asiakirjoja. Kun tämän jalon ministerin ei onnistunut antaa ampua vihollisensa kommunardina, laahasi hän hänet oikeuden eteen solvaajana. Täällä tunnusti tämä entinen kansallispuolustuksen jäsen, entinen ulkoasiain ministeri ja Parisin edustaja julkisesti, että hän oli tehnyt useampia väärennyksiä; mutta hän mainitsi sen tapahtuneen vaan voidakseen turvata lapsilleen omaisuutta. Tämän järkyttävän tunnustuksen kautta antoivat valamiehistön perheenisät liikuttaa itseään ja tuomitsivat Laluyé'n vuodeksi vankeuteen. Muutamia kuukausia myöhemmin kuoli hän St. Pélagie'ssa. Jules Favre'lla oli hirvittävä onni.

Vähemmässä kuin kuudessa kuukaudessa olivat kivääri ja vankila vapautaneet hänet kahdesta vaarallisesta vihollisesta.

Sillä aikaa kun kolmas sotaoikeus riiteli asianajajain kanssa, suoritti neljäs asian ilman suurempia mutkia. Elokuun 16 päivänä, heti alettuaan toimensa, oli se jo antanut kaksi kuolemantuomiota. Jos toisella oli hurttansa niin oli toisellakin samanlainen översti Boisdemetz'issa, eräänlaisessa juopossa siassa, joka näki kaiken punasena, mutta jolla kuitenkin oli henkeviä hetkiään, jolloin hän lähetti kirjoituksia „Figaro“-lehteen. Syyskuun 4 päivänä tuotiin hänen luoksensa naisia, joita syytettiin siitä, että olivat syyttäneet tuleen kunnialegionan palatsin. Tämä oli n. k. petroleuminheittäjänaisten oikeudenkäynti. Ne 8,000 riveissä olevaa „raivotarta“, joista järjestyspuolueen sanomalehdet olivat puhuneet, olivat vähentyneet viideksi. Keskustelut osottivat, että nämä otaksutut petroleuminheittäjät eivät olleet mitään muuta kuin sairaanhoitajattaria, joiden mielen jalous oli ihailtava. Muuan heistä, nimeltään Rétoffe, sanoi: „Olisin yhtä hyvin ottanut hoitoni versaillelaisen sotilaan kuin kansalliskaartilaisen.“ — „Minkävuoksi“, kysyttiin erältä toiselta, „jätte te jälelle, kun pataljona pakeni?“ — „Meillä oli haavottuneita ja kuolleita“, vastasi nainen yksinkertaisesti. Itse todistajatkkin selittivät, että he eivät olleet nähneet ainoankaan syytetyistä syyttävän tuleen mitään rakennusta, mutta heidän kohtalonsa oli jo etukäteen määrätty. Kahden kuulustelun välissä huusi Boisdemetz eräässä kahvilassa: „Kuolemaan koko roskajoukko.“

Viidestä asianajajasta oli kolme jättänyt aitauksen. „Missä ne ovat?“ kysyi puheenjohtaja. „Ne ovat ottaneet virkavapautta mennäkseen maalle“, vastasi valtuutettu. Tuomioistuimien antoi sotilasten tehtäväksi puolustaa näitä onnettomia. Muuan näistä, varusmestari Bordelais, piti seuraavan korean puolustuspuheen: „Minä luotan tuomarien viisautteen.“

Hänen puolustettavansa Suétens tuomittiin kuolemaan, samoin Rétoffe ja Marchaies „valtiomuodon kumoomisyrityksestä“, toiset tuomittiin karkotettaviksi ja vankeuteen.

Muuan tuomituista kääntyi upseerin puoleen, joka luki tuomion, ja huusi hänelle sydäntäsärkevällä äänellä: „Entä lapseni, kuka sen elättää?“

Pari päivää myöhemmin ilmestyi viisitoista lasta Parisista saman Boisdemetz'in eteen. Vanhin on kuusitoista vuotta vanha, nuorin, joka on niin pieni, että sitä tuskin huomaa syytettyjen penkillä, on yhdentoista vuotias. Niillä on yllään siniset mekot ja sotilaslakki.

„Druet“, kysyi sotilas, „mikä oli teidän isänne?“ — „Hän oli mekaniikko.“ — „Miksi ette ole tehneet työtä niinkuin hänkin?“ — „Senvuoksi, ettei ollut mitään työtä.“

„Bouverat, miksi menitte te Kommunin kasvattien joukkoon?“ — „Saadakseni jotakin syötävää.“ — „Teidät on ennen vangittu maankiertämisestä?“ — „Niin, kaksi kertaa; toisen kerran senvuoksi, että olin varastanut sukkaa.“

„Cagnoncle, Te olitte Kommunin lapsi?“ — „Niin, herra.“ — „Minkätähden jätitte perheenne?“ — „Kun ei ollut leipää.“ — „Oletteko ampunut monta laukausta?“ — „Noin viisikymmentä.“

„Lescot, minkävuoksi jätitte äitinne?“ — „Kun ei hän voinut elättää minua.“ — „Kuinka monta lasta teitä oli?“ — „Kolme.“ — „Tehän olette haavottunut?“ — „Niin, kuula haavotti minua päähän.“

„Lamarre, tekin olette jättänyt perheenne?“ — „Niin, herra, nälänvuoksi.“ — „Ja mihin menitte?“ — „Kasarmiin, antaakseni sisäänkirjottaa itseni.“

„Leberg, te olette olleet erään mestarin luona ja teidät on yllätetty, kun varastitte kassan. Kuinka paljon otitte?“ — „Puolitoista markkaa.“ — „Eikö raha polttanut teidän käsissänne?“

Ja sinä itse, verikätinen mies, eivätkö nämä sanat polta huulillasi? Onnettomat houkkiot, jotka ette ymmärrä, että te verrattuina näihin lapsiin, jotka ilman opetusta, ilman toivoa ovat kadulle heitettyjä sen katkeran hädän takia, johon *te* olette heidät syösseet, *te*, jotka olette syyllisiä, te kultakalunaiset upseerit, asianajajat yhteiskunnassa, jossa työkykyiset ja työnhaluiset ihmiset jo kahdentoista vuotiaista saakka ovat pakotettuja varastamaan, saadaksen parin sukkaa, ja jossa heillä ei ole muuta vaalia kuin kaatua joko luotien tai nälän vaikutuksesta.



KOLMASKYMMENESVIIDES LUKU.

„Versailles'sa on koetettu kaikkia keinoja, jotta varmasti saataisiin kaikki käsiteltäviksi tulleet oikeudenkäynnit mitä vakavimman, huomaavaisimman ja täydellisimmän harkinnan alaisiksi. Minä siis väitän, että annetut tuomiot eivät ainoastaan ole täysin oikeita kaikkien meidän lakiemme mukaan, vaan että ne herkimmällekkin omalletunnolle ovat tuomioita, jotka ovat lausuneet totuuden.“ (Hyvä! Hyvä!)
Sinetinvirtija Dufaure. Puhe armahdusta vastaan. Istunto toukokuun 18 päivänä 1876.

„Sotaoikeudet ovat, sen myönnän, tuominnut paraan tietonsa ja tahtonsa mukaan.“
Allain-Targé, gambettalainen edustaja. Istunto toukokuun 19 päivänä 1876.

SOTAOIKEUDET. TELOTUKSET. TILINPÄÄTÖS TUOMIOISTA.

Kaksikymmentäkuusi sotaoikeutta, kaksikymmentäkuusi sotilasta tuomarina työskenteli Versailles'sa, Parisissa, Vincennes'sä, Mont Valérien'issa, St. Cloud'issa, Sèvres'sä, St. Germain'issa, Rambouillet'issa jopa Chartres'sakin. Näiden tuomioistuinten kokoonpanossa poljettiin jalkain alle ei ainoastaan vähäisinkin oikeudenmukaisuuden varjo, vaan vieläpä kaikki sotilaallisetkin määräykset. Eduskunta ei edes viitsinyt nähdä vaivaa vahvistaakseen niiden oikeutusta. Ja upserit, jotka vielä olivat tulistuneet taistelusta, joista kaikki väkivalta, laillisinkin, tuntui rikokselta, oli päästetty maahan poljettujen vihollistensa kimppuun, ilman muuta lainoppia kuin mielivaltansa, ilman muuta ohjaajaa, kuin ihmissyytensä, ilman muita määräyksiä kuin virkaannimityskirjansa.

Tuommoisten janitsharien avulla ja käyttäen rikoslakia, joka sulkee kaiken venyvään hämäryyteen, ei tosiaan tarvittu mitään poikkeuslakeja saadakseen koko Parisin haltuunsa. Nähtiin pian mitä rohkeimpien teoriain syntyvän ja leviävän näissä tuomariluolissa; siten oli näillä

tuomareilla esim. sääntönä, että yksistään läsnäolo rikoksen tapahtumapaikalla olisi riittävänä todistuksena osallisuudesta rikokseen.

Sensijaan että olisi perustettu sotaoikeuksia satamakaupunkeihin, annettiin vankien uudelleen läpikäydä tuskallinen matka, merenrannalta Versailles'iin. Elisée Réclus'in tapaista miestä laahattiin neljässätoista vankilassa. Rangaistuslaivoista vietiin heidät jalkasin käsirautoihin pantuna rautatien asemalle, mutta kun he Brest'issä kulkivat katuja pitkin ja näyttivät kahleitaan, paljastivat ohikulkijat päänsä heidät nähdessään.

Lukuunottamatta muutamia huomattavampia syytettyjä, joiden oikeudenkäynnistä lyhyesti tahdon kertoa, laahattiin suurin osa vangituista tuomioistuimen eteen alustavan tutkimuksen jälkeen, joka ei edes hankkinut selvyyttä heidän personistaan. Ollen liian köyhiä hankkiakseen itselleen puolustajaa, sukelsivat nämä onnettomat ilman neuvonantajaa, ilman vapautustodistajia — heidän kutsumansa eivät uskaltaneet saapua, peläten tulevansa vangituiksi — esiin tuomioistuinten edessä, jälleen kadotakseen. Syytös, kuulustelu ja tuomion julistaminen olivat muutamassa minuutissa suoritettuna. „Te olette taistelleet Issy'ssä tai Neully'ssa; tuomitaan rangaistussiirtolaan.“ — „Mitä, elinkaudeksiko? Entä vaimoni ja lapseni?“ — Eräälle toiselle: „Te olette palvelleet Kommunin pataljonissa?“ — „Kuka sitte olisi elättänyt omaiseni, kun kaikki työpajat ja tehtaat olivat suljettuja?“ — „Samaten rangaistussiirtolaan!“ — „Entä Te? — Laittomasti vanginheet! — Bagno'on!“¹⁾ Lokakuun 14 päivänä olivat 1:nen ja 2:nen oikeusistuin kahden kuukauden kuluessa julistaneet enemmän kuin 600 tuomiota.

Minkävuoksi en voi kertoa niiden tuhansien marttyrikohtaloa, jotka kulkivat ohitse synkissä riveissä, tämän hävitetyn kaupungin kaartilaiden, vaimojen, lasten, ukkojen, sairaanhoitajattarien, lääkärien ja virkamiesten kohtaloa? Teitä kunnioittaisin minä, teille erikoisesti, te tuntemattomat, antaisin ensi sijan, samoin kuin te asetuitte etumaisille paikoille menettyillä katusuluilla, missä te kunniaa hakematta velvollisuutenne täytitte. Sotaoikeuksien todellista murhenäytelmää ei näytelty niissä juhlallisissa istunnoissa, joissa syytetyt, tuomioistuin ja asianajajat esiintyivät yleisön edessä, vaan niissä tyhjissä saleissa, jotka näkivät onnettoman koko maailman hylkäämänä yksinään tuomioistuimen edessä, joka oli yhtä hetyvätön kuin kivääri. Kuinka useat näistä Kommunin yksinkertaisista puolustajista kantoivat päänsä korkeammalla kuin johtajat, eikä kuitenkaan kukaan tule heidän sankariteoistaan kertomaan. Kun tuntee tuomarien hävyttömyyden, haukkumiset ja silminnähtävästi järjettömän todistelupäättelemisen, voi arvata, minkä ilkeyksien alaisina nämä ilman

¹⁾ Ranskalaisten Toulon'issa, Brest'issä ja Rochefort'issa olevain rangaistuslaitosten nimitys. Niissä käytettiin kalerivankeja raskaisiin satamatöihin.

mainetta olevat syytetyt olivat näiden sota-oikeuksien hämärässä. Kuka tulee kostamaan niiden lukemattomien onnettomien puolesta, jotka kaikessa hiljaisuudessa telotettiin, samaten kuin Père Lachaise'n viimeiset puolustajat yön pimeydessä?

Sanomalehdet eivät ole säilyttäneet jälkeäkään heidän oikeudenkäynnistään, mutta uhrien nimien puutteessa saatan sirottaa muutamien heidän tuomariensa nimet ilman tuulten kuletettavaksi.

Ennen muinoin, ranskalaisen armeijan kunnian päivinä, vuonna 1795 Quiberon-jutun jälkeen täytyi tasavallan upseereja uhata kuoleamalla, ennenkuin heitä saatiin astumaan sota-oikeuksiin, joiden oli tuomittava vendélaisia. Ja kuitenkin olivat nämä voitettut tykkitulen aikana englantilaiset kiväärit käsissään hyökänneet takaapäin isänmaataan vastaan, jota liittoutuneet ahdistivat edestäpäin. Vuonna 1871 kilpailivat Bazaine'n kanssasylliset kunniaa saada tuomita voitettuja siinä kaupungissa, joka oli ollut kansallisen kunnian etuvarustuksena. Useampien kuukausien kuluessa nimitettiin väliaikaisiksi tuomareiksi 1,509 upseeria tämän kunniaattoman armeijan keskuudesta, sekä lisäksi 14 kenraalia, 266 överstiä ja överstiluutnanttia sekä 284 majuria. Miten olisi minun toimitettava valitseminen tässä raakalaisuuden kukkatarhassa? Jos umpimähkään noukin esiin muutamia puheenjohtajia, kuten Merlin, Boisdenez, Jobey, Delaporte, Dulac, Barthel, Donnat, Aubert, niin jätän satoja muita huomioonottamatta.

Merlin ja Boisdenez ovat lukijalle jo tuttuja. Översti Delaporte oli samaa maata kuin Gallifet. Ollen vanha, elähtänyt ja sairas, vilkastui hän vasta kuolemantuomion annettuaan. Hän se toimitti useimmat hirttämiset apunaan oikeuden kirjuri Dublanc, joka laati tuomiot etukäteen ja jälestäpäin teki mitä häpeemättömmimpiä väärennyksiä asiakirjoihin. Jobey oli, niin sanottiin, menettänyt poikansa taistelussa Kommunia vastaan. Ja miten hän kosti! Hänen pienet, syvälläolevat silmänsä väijyivät kuolemanpelkoa sen onnettoman kasvoissa, jonka hän tuomitsi. Jokainen vetoaminen oikeuteen ja järkeen oli hänen silmissään loukkaus. „Hän olisi onnellinen“, sanoi hän, „jos hän voisi antaa paistaa asianajajat yhdessä syytettyjen kanssa.“

Ja miten harvat asianajajat kuitenkin tekivät velvollisuutensa! Monet selittivät, ettei tuommoisten syllisten puolustaminen sopinut oikein yhteen siisteyskäsitteiden kanssa. Toiset tahtoivat, että heitä pyydetäisiin. Neljää tai viittä poikkeusta lukuunottamatta¹⁾ kemuilivat nämä

¹⁾ Mainitsen Dupont de Bussac'in ja etenkin Lère Bigot'in, joka puolusti Marotteau'ta, Lisbonne'a ja useampia tuntemattomia. Kokonaisen vuoden uhrasi hän aikaansa, vaivojaan ja rahaansa, julkasi muistelmia ja kulutti itseään työssä. Hän menetti elämänsä tässä tehtävässään, sillä hän sai halvauksen. Kommunin ystävät eivät tätä suurta uhrautuvaisuutta tule unohtamaan.

kelvottomat puolustajat yhdessä upseerien kanssa. Asianajajat ja syyttäjät ilmaisivat toisilleen syytös- ja puolustuskeinojaan. Upseerit ilmaisivat tuomioitaan etukäteen. Asianajaja Riché kehuskeli laatineensa ensimmäisen syytöskirjelmän Rossel'ia vastaan. Virallisesti määrätyt asianajajat eivät noudattaneet tätä määräystä.

Näitä tietämättömiä, väkivaltaa rakastavia tuomareja, jotka solvasivat syytettyjä, todistajia ja asianajajia, avustivat yhtä arvokkaasti viralliset syyttäjät. Muuan näistä, Grimal, myi porvarilehdille kuuluisimpien syytettyjen papereita.¹⁾ Gaveau, muuan puupää ja hurjuri, ilman kyvyn hiventäkään, lopetti päivänsä muutamia kuukausia myöhemmin hulluinhuoneessa. Bourbolon, turhamielinen komeliantti, tavotteli puhetaidollisia vaikutelmia. Barthélemy, vaalea, pulleaposkinen olutporvari, teki sanaleikkijä, samalla kun hän vaati syytettyjen päätä. Charrière, joka vielä viidenkymmenen vuotiaana oli kapteeni, tavoiltaan jonkinlainen tiikerikissa, typerä ja itserakas valehtelija, sanoi „luvanneensa Cesarille olla julma.“ Jouesne, joka armeijassa oli kuuluisa tuhuudesta, korjasi asiaansa verenhimoisuudellaan, joka tämmöisissä tuomioistuimissa oli tarpeeton. Säälimättömimmät olivat 3:s, 4:s, 6:s ja 13:s sota-oikeus St. Claud'issa, jotka julkisesti kehuivat, etteivät he vapauta ketään.

Siinä tuomarit ja oikeus, jotka porvaristo antoi niille köyhälistöläisille, joita kuularuiskut olivat eloon jättäneet. Haluaisin mielelläni askel askeleelta seurata heidän lainopillisia konnankoukkujaan, käyden toisen toisensa jälkeen oikeusjuttujen lävitse, osottaakseni, miten lakeja ja oikeudenkäytön alkeellisimpiäkin sääntöjä poljettiin jalkoihin, asiakirjoja väärennettiin, todistuksia väännettiin, syytettyjä tuomittiin kuolemaan tai Bagno'on ilman todistuksen varjoakaan, ilman vakavia valamiehiä, sekä miten vuoden 1830 sota-oikeuksien ja vuoden 1852 joulukuun sekakomiteain häikäilemättömyyden vielä voitti näiden sotilaiden raakuus, jotka kostivat oman ammattiluokkansa puolesta. Semmoinen työ tulisi kuitenkin vaatimaan pitkäaikaisen vaivannäön.²⁾ Tulen senvuoksi esittämään ainoastaan pääasiallisimman. Ja sitäpaitsi: ovathan nämä tuomiot jo itse saaneet tuomionsa.

Vuonna 1871 vaati Versailles Sveitsiä luovuttamaan sotakoulun johtaja Razona'n ja vuonna 1876 Unkaria luovuttamaan edustaja Frankel'in. Molemmat nämä maanpakoon lähteneet oli sota-oikeus murhasta ja murhapoltosta tuominnut kuolemaan. Heidät vangittiin ennenpitkää ja

¹⁾ Hänet tuomittiin vuonna 1876 tämän johdosta kuudeksi vuodeksi vankeuteen.

²⁾ Eiköhän yliopistoista löytyisi ketään, joka sen ottaisi tehdäkseen? Mistä löytäisi nuori lainoppinut sopivampaa tutkimista? Mistä paremman tilaisuuden jälleen hyvittää yliopistojen suurta velkaa Kommunian kohtaan ja siten jälleen lähentääköön köyhälistöläisiin tätä nuorison osaa, joka siitä yhä enemmän vieraantuu?

tuotiin Geneve'n ja Pest'in tuomioistuinten eteen. Sveitsi ja Unkari olivat taipuvaisia luovuttamaan vangitut, kunhan vaan Versailles'in hallitus esittäisi laillisen todistuksen siitä, että he todella olivat syypäitä murhaan ja murhapolttoon, joista heitä syytettiin. Ei kumpikaan valtio tehnyt esteitä valtiollisessa suhteessa, vaan molemmat myönsivät näiden syytteiden koskevan sivilirikoksia. Versailles rajottuu esittämään sota-oikeuden tuomion, eikä voi „esittää hiventäkään perusteluksi, ei ainoatakaan määrättyä lausuntoa tai todistusta, joka olisi osottanut syytettyjen syyllisyyttä ¹⁾.“ Vangitut täytyi päästää vapauteen.

Syyskuun 8 päivänä oli Rossel kolmannen tuomioistuimen tuomitavana. Hän puolustautui sillä, että lausui palvelleensa Kommunia siinä toivossa, että kapinalliset alkaisivat uudelleen sodan Preussia vastaan. Merlin oli erittäin huomaavainen syytettyä kohtaan, joka puolestaan osotti armeijalle mitä syvintä kunnioitusta. Mutta täytyi antaa varottava esimerkki sotajoukossa oleville „haaveilijoille“ ja sen vuoksi tuomittiin Rossel kuolemaan.

21 päivänä tuomittiin Rochefort karkotettavaksi johonkin linnotettuun paikkaan. Hän oli lähtenyt Parisista kolme päivää ennen versaillelaisten sisäänmarssia. Hänet tunnettiin Meaux'issa ja vangittiin sihteereineen. Valentin lähetti miehen noutamaan häntä Versailles'iin „elävänä tai kuolleena.“ Saksalainen upseeri, joka komensi Meaux'issa, lähetti saattojoukon, kuten sanoi ylemmästä käskystä, joka ympäröi kuljetusvaunut aina Pecq-sillalle saakka, missä vanki luovutettiin Gallifet'ille. — Trochu, jonka Rochefort oli haastanut vapauttavaksi todistajakseen, vastasi solvauskirjeellä tälle miehelle, joka oli piirityksen aikana hänen vuokseen uhrannut kansansuosionsa.

Vallankumouksellinen sanomalehdistö sai kunnian lukea riveihinsä useampiakin uhreja. Nuori Maroteau tuomittiin kuolemaan kahdesta artikkelista, ainoastaan kahdesta artikkelista „Salut Public“-lehdessä; Alphonse Humbert kolmesta tai neljästä artikkelista „Père Duchesne“-lehdessä elinkautiseen pakkotyöhön.

Toisia sanomalehtimiehiä tuomittiin rangaistussiirtoloihin. Mikä oli heidän rikoksensa? He olivat puolustaneet Kommunia. Ja kuitenkin oli Kommuni tyytynyt ainoastaan lakkauttamaan ne lehdet, jotka puo-

¹⁾ Tuomioistuin Budapestissa lausui tuomiossaan:

„Tähän vaatimukseen — asiakirjain esittämiseen — on Ranskan hallitus yksinkertaisesti vastaukseksi lähettänyt sota-oikeuden tuomion. Tässä tuomiossa ei ole hiventäkään perustelua eikä ainoatakaan määrättyä lausuntoa, joka osottaisi syytetyn syyllisyyden . . . Katsoen siihen, että tästä tuomiosta puuttuvat kokonaan kaikki todistukset ja lailliset todisteet sekä ettei se osota mitään keinoa, millä niitä voisi hankkia, vapauttaa oikeus Frankel'in häntä vastaan nostetusta syytteestä.“

lustivat Versailles'ia. Oikeastaan oli sotaoikeuksille annettu tehtäväksi hävittää vallankumouksellinen puolue.

Tulevaisuuden pelko teki ne leppymättömiksi. Lukuisten Rosierskadulla tapahtuneiden murhien jälkeen tahtoivat vielä nekin kantaa uhrinsa Lecomte ja Clément Thomas vainajille. Tämän teloituksen oikeita toimeenpanijoita oli mahdoton löytää. Se raivonpurkaus, joka oli maksanut näiden molempien kenraalien hengen, oli ollut ohimenevä, salamantapainen, samoin kuin se vuonna 1789 tapahtunut, joka surmasi Flesselles'in, Foulon'in ja Berthier'in. Itse joukko oli esiintynyt näytelmän toimeenpanijana ja näytelmän loputtua oli sekin hävinnyt. Sotilas-tuomarit laskivat syytettyjä summamutikassa yhteen joukkoon, samoin kuin heidän virkaveljensä Montmartre'lla olivat telottaneet ensimmäiset sattumalta käsiin joutuneet.

„Simon Mayer“, lausuu virallinen kertomus, „koetti viimeiseen saakka puolustaa vangittuja ja itse Kazdansky'kin koetti asettua vastustamaan kuolemantuomioiden täytäntöönpanoa. Joukko häpäsi häntä ja riisti häneltä olkalaput.“ — Herpin-Lacroix teki suunnattomia ponnistuksia. Lagrange, joka oli kieltäytynyt muodostamasta telotuskomennuskuntaa, tunsu itsensä viattomuudessaan niin varmaksi, että oli itse tullut tuomarien tuomittavaksi. Virallinen kertomus teki hänestä yhdessä Simon Mayer'in, Herpin-Lacroix'in, Kazdansky'n ja Verdagner'in, erään kersantin kanssa, joka maaliskuun 18 päivänä oli kohottanut kiväärinsä, yhden pääsyytetyistä.

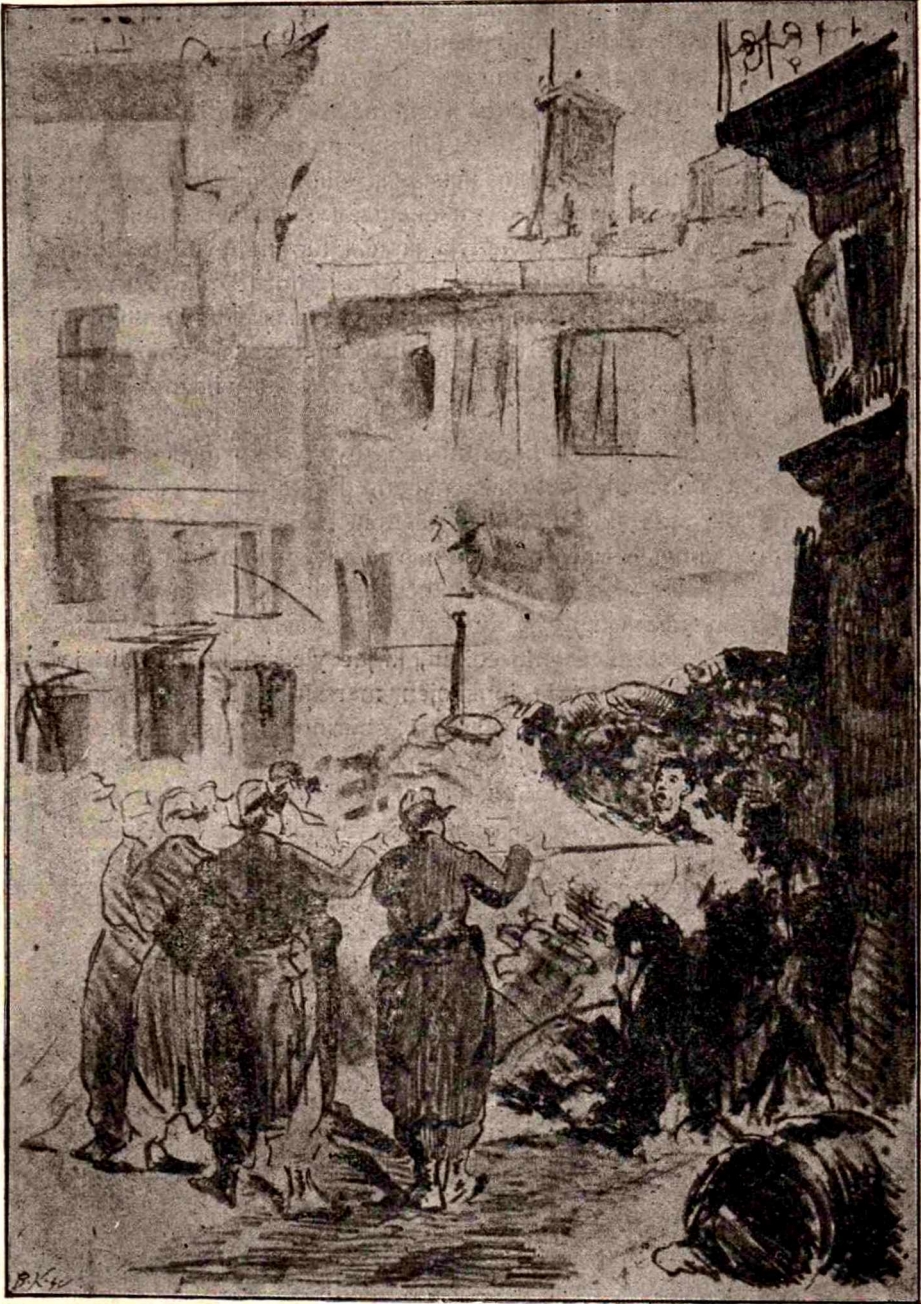
Käsittelyä johti översti Aubert, muuan häijy, itkunsekanen hurskailija. Huolimatta hänen ja syyttäjän ponnistuksista ei voitu esittää vähäisintäkään todistusta syytettyjä vastaan. Jopa ne armeijan upseeritkin, jotka olivat olleet Lecomte'n seurassa, antoivat lausuntonsa heidän edukseen. „Simon Mayer teki paraansa pelastaakseen meidät“ — sanoi majuri Poussargue. Muuan upseeri oli kuullut huudettavan: „älkää surmatko petturiakaan ilman tuomiota! Muodostakaa sotaoikeus!“ — siis sananmukaisesti Herpin-Lacroix'in sanat. Kaikista syytetyistä tunsu tämä upseeri ainoastaan Mayer'in. Muuan toinen upseeri antoi samanlaisen lausunnon. Verdagner näytti toteen, että hän telotushetkenä oli ollut vajarakennuksilla Courcelles'sa. Syytös kielsi tämän, näyttämättä väitettään mitenkään toteen. Ribemont todisti, että hän oli hyökkääjien etunenässä tunkeutunut huoneeseen Rosiers-kadun varrella. Masselot'ia vastaan oli ainoastaan muutamien hänelle vihamielisten naisten todistus, jotka ilmottivat hänen kehuskelleen ampuneensa kenraaleja. Kapteeni Beugnot, ministerin apulantti ja silminnäkijä telotustilaisuudessa, vahvisti päinvastoin, että kenraalit olivat olleet sotilaitten ympäröiminä; ja de Maillefeu, että telotuskomppanian eturivissä oli ollut yhdeksän sotamiestä, joiden rykmentit hän luetteli.

Ei ollut edes virallisia vääriä todistajia, kuten Kommunin neuvoston jäseniä tuomittaessa. Siitä huolimatta takertui syyte, kaukana siitä, että olisi antanut saaliinsa mennä, niihin henkilöihin jotka olivat asettaneet elämänsä alttiiksi, pelastaakseen kenraalit. Syyttäjä uhkasi vangituttaa erään todistajista, senvuoksi että tämä lämpimästi todisti erään syytetyn hyväksi. Vasta useampien istuntojen jälkeen huomattiin, että väärä henkilö oli tullut tuomitukseksi oikean sijasta, ja silloinkin käski puheenjohtaja sanomalehdistöä tapauksesta vaikenemaan. Jokainen kuulustelu, jokainen uusi todistus vapautti syytettyjä ja teki tuomion yhä mahdottomammaksi. Siitä huolimatta tuomittiin marraskuun 18 päivänä Verdagner, Simon Mayer, Herpin-Lacroix, Lagrange, Masselot, Leblond ja Aldenhoff kuolemaan ja toiset osaksi pakkotyöhön, osaksi vankeuteen. Eräs näistä kuolemaantuomituista, Leblond, oli vasta viidentoista ja puolen vuoden ikäinen.

Senjälkeen kun armeijalle oli hankittu tämä hyvitys, kostivat tuomarit hyvinä hovilaisina Thiers'ille sattuneen pahan. Fontaine, se virkamies, jolle Kommuni oli antanut tehtäväksi hävittää Thiers'in — joka oli hävittänyt satoja taloja — talon, tuotiin viidenteen tuomioistuimeen, joka näki vaivaa saadakseen tehdyksi hänestä varkaan. Joka ihminen tiesi, että Thiers'in huonekalut ja hopeat olivat vaeltaneet kaupungin varastohuoneisiin, taide-esineet museoihin, kirjat yleisiin kirjastoihin ja liinavaatteet kenttäsairaaloihin, ja joukkojen marssittua kaupunkiin oli tämä peukaloinen saanut näistä* esineistä suurimman osan takasin. Kun jokin osa niistä Tuillerian palossa oli hävinnyt, syytettiin Fontaine'a niiden kavaltamisesta, vaikkakin häneltä oli löydetty ainoastaan kaksi arvetonta kellutinta. Tähän syytökseen, jota vastaan hän luuli pitkän kunniallisen elämänsä kautta olevansa suojeltu, voi Fontaine vastata ainoastaan kyynelillä. Juorulehdet tätä kovin nauroivat. Hänet tuomittiin kahdeksikymmeneksi vuodeksi pakkotyöhön.

Marraskuun 28 päivänä alkoi eduskunta telotuksensa. Thiers oli viisaasti kyllä antanut edustajille vallan muuttaa rangaistukset ja oli antanut eduskunnan nimittää armahdusvaliokunnan. Tähän kuului viisitoista jäsentä, vuoden 1852 sekakomiteain pyövelinkätyrejä, puhdasverisimpiä suurtilallisia ja kuningasmielisiä.¹⁾ Eräs heistä, kreivi Quinsonnaz oli katutaistelujen aikana johtanut telotusta Luxembourg'issa. Puheenjohtaja Martel oli elostelija, joka otti vastaan armahdusanomuksia kauniilta anojattarilta.

1) Tässä seuraavat niiden nimet, jotka täydellä oikeudella kuuluvat kansan historiaan: Martel, puheenjohtaja, Piou, varapuheenjohtaja, kreivi Octave de Bastard, Felix Voisin, sihteerejä; Batbie, kreivi Maillé, kreivi Duchâtel, Peltureau-Villeneuve, Francois Sacaze. Tailhand, markiisi Quinsonnaz, Bigot, Merveilleux, Duvignau, Paris, Corne.



KUVA PARISIN KADUILTA TOUKOKUULLA.

Ensimmäiset asiakirjat, joita nämä käsittelivät, olivat Ferré'n ja Rossel'in. Vapaamielinen sanomalehdistö puhui lämpimästi nuoren upseerin puolesta. Tässä levottomassa päässä ilman pahamaineisia valtiollisia mielipiteitä, joka oli niin ritarillisesti kääntänyt Kommunille selkänsä, tunsu porvaristo heti oman hairahtuneen lapsensa. Hän oli sitäpaitsi anonut armoa. Sanomalehdet julkasivat hänen muistelmiaan, joissa hän solvasi Kommunian ja liittoutuneita. Selosteltiin päivä päivältä hänen elämäänsä vankilassa, hänen ihanat keskustelunsa erään protestantisen papin kanssa ja hänen sydäntäsärkevät kohtauksensa perheensä kanssa. Ferré'stä ei puhuttu sanaakaan, paitsi että hän oli „haaska.“ Hänen äitinsä oli kuollut mielipuolena, hänen veljensä oli mielenvikaisena suljettu erääseen vankilaluolaan Versailles'sa, hänen isänsä istui Fouras'in vankilassa vangittuna, hänen sisarensa, nuori yhdeksäntoista-vuotias tyttö, käytti vaijeteen, stoalaisen tyynenä yöt ja päivät ansaitakseen ne kaksikymmentä frangia, jotka hän joka viikko lähetti vangituille. Tämä sisar oli torjunut ystäviensä avustuksen, koska ei tahtonut kenenkään kanssa jakaa kunniaa sisarenvelvollisuuksiensa täyttämistä. Eipä todella voinut kuvitella „inhottavampaa!“

Kaksitoista viikkoa oli heidän kuolemantuomionsa julistettuna. Vihdoin marraskuun 28 päivänä ilmoitettiin heille, että heidän tuli kuolla. Ferré ponnahti pystyyn vuoteestaan osottamatta vähintäkään mielenliikutusta, torjui papin käynnin, kirjotti sotilasoikeudelle, vaatien isänsä vapauttamista, ja sisarelleen, pyytäen tätä hautaamaan hänet niin, että ystävänsä voivat hänet löytää. Rossel, joka alussa oli melkosen hämmästynyt, keskusteli heti sen jälkeen pappinsa kanssa. Hän kirjotti, vielä pyytääkseen ettei hänen kuolemaansa tulisi kostamaan — aivan tarpeeton toimenpide — ja kiitti vielä Jesusta Kristusta. Kuolinkumppanina oli heillä 45:n rykmentin kersantti Bourgeois, joka oli siirtynyt Kommunin puolelle ja osotti nyt samaa levollisuutta kuin Ferré. Rossel ponnahti pystyyn, kun hänelle pantiin käsiraudat; Ferré ja Bourgeois eivät katsoneet ansaitsevan vastustaa.

Päivä ei ollut vielä koittanut; oli kylmä ja synkeä aamu. Satory'n kukkulan edustalla ympäröi viisituhatta asetettua miestä kolme valkosta paalua, joita jokaista vartioi kahdentoista sotilaan muodostama telotuskomennuskunta. Översti Merlin komensi, yhdistäen siten personaansa voittajan, tuomarin ja pyövelin kolme ominaisuutta. Muutamat uteliaat, upseerit ja sanomalehtimiehet muodostivat koko yleisön.

Kello seitsemän ilmestyivät rattaat tuoden tuomittuja, rummut löivät sotamarssia ja torviin puhallettiin. Tuomitut astuivat alas santarmien saattamina. Kun Rossel kulki erään upseerijoukon ohitse tervehti hän sotilaallisesti, Kunnon Bourgeois, joka katseli koko tätä näytelmää välinpitämättömän näkösenä, nojasi keskimäiseen paaluun. Viimeksi

tuli Ferré, mustiin puettuna; hän poltti kiihkeästi sikaria, eikä lihaskaan värähtänyt hänen kasvoillaan. Lujin, tasasin askelin astui hän kolmannen paalun luo, johon nojasi.

Rossel pyysi asianajajansa ja pappinsa tukemana lupaa saada itse komentaa ampumista. Merlin hylkäsi tämän pyynnön. Rossel halusi puristaa tuomariensa käsiä osottaakseen tuomiolle tunnustustaan. Sekin halu kiellettiin. Tämän soutamisen ja huopaamisen aikana pysyttelivät Ferré ja Bourgeois hiljaa ja liikkumattomina. Tehdäkseen Rossel'in purkauksista lopun, täytyi erään upseerin huomauttaa hänelle, että hän pidentää molempien toisten kuolinkärsimystä. Hänen silmänsä sidottiin. Ferré työnsi siteet pois silmiltään, asetti silmälasinsa paikoilleen ja katsoi sotamiehiä suoraan silmiin.

Kun tuomio oli luettu laskivat ajutantit miekkansa alas merkiksi. Kiväärit paukkuivat. Rossel ja Bourgeois kaatuivat taaksepäin. Ferré jäi seisomaan; häneen oli sattunut vaan kylkeen. Häntä ammuttiin vielä kerran, jolloin hän kaatui. Muuan sotilas laukasi kiväärinsä aivan hänen korvansa juureen, niin että aivot räiskyivät ulos.

Merlin'in käskystä soitettiin fanfaria ja joukko kulki villien tapaan riemukulussa ruumiiden editse. Minkä inhon huudon olisikaan porvaristo päästänyt, jos liittoutuneet musiikin sävelten kaikuessa olisivat pitäneet paratia telotettujen panttivankiensä ruumiiden edessä.

Omaiset vaativat Ferré'n ja Rossel'in ruumiit, mutta Bourgeois'in ruumis hävisi yhteiseen hautaan St. Louis'in hautausmaalle. Kansa ei tule erottamaan tämän miehen muistoa Ferré'n muistosta, sillä he kuolivat molemmat yhtäläisellä rohkeudella asian puolesta, jota he yhtäläisellä alttiudella olivat palvelleet.

Vapaamielinen sanomalehdistö säästi kyyneleensä Rossel'ia varten. Maaseudun rohkeat sanomalehdet kunnioittivat kaikkia uhreja ja saattoivat armahdusvaliokunnan, „murhaajain valiokunnan“, kuten Ordinaire nuorempi, muuan edustaja valtiopäivillä, sitä kutsui, koko Ranskan inhon esineeksi. Valaoikeuden eteen asetettuina vapautettiin kaikki nämä sanomalehdet.

Kaksi päivää Satory'ssa tapahtuneen teloituksen jälkeen käski armahdusvaliokunta surmaamaan Gaston Crémieux'in. Kuusi kuukautta oli kulunut hänen tuomitsemisestaan ja tämä viivyttely näytti tekevän murhan mahdottomaksi. Mutta tämä suurmaanomistajien eduskunta tahtoi kostaa kuuluisan puheen Bordeaux'issa. Marraskuun 30 päivänä vietiin Gaston Crémieux-Prado'lle, eräälle lajalle tasangolle, joka ulottuu mereen saakka. Hän sanoi etukäteen pyöveilleen: „Tulen näyttämään miten tasavaltalainen osaa kuolla!“ Hänet asetettiin saman paalun eteen, jonka luona sotilas Paquis kuukautta aikaisemmin oli ammuttu, senvuoksi että oli liittynyt kapinaan.

Gaston Crémieux tahtoi pitää silmänsä vapaina ja komentaa ampu-
mista. Tähän suostuttiin. Tämän jälkeen kääntyi hän sotilaih-
in: „Tähdätkää rintaan, alkää päähän. Laukaiskaa! Eläköön tasava . . .!“
Viimeisen sanan katkasi kuolo. Samoinkuin Satory'ssa alkoivat sotilaat
täälläkin tanssin ruumiin ääressä.

Tämän nuoren intoilijan kuolema herätti suurta huomiota kaupun-
gissa. Adressi, joka asetettiin hänen ovensa luo, täyttyi muutamissa
tunneissa tuhansilla allekirjotuksilla. Marseille'n vallankumoukselliset
eivät tule unohtamaan lapsiaan.

Samana päivänä kosti kuudes tuomioistuin Chaudey'n kuoleman.
Tämän telotuksen oli Raoul Rigault yksinään käsenyt panna toimeen
ja sen toimeenpanoa valvonutkin. Telotuskomppaniaan kuuluneet hen-
kilöt olivat kaikki paenneet ulkomaille. Préau de Vedel, pääsyytetty,
joka siihen aikaan siviirikoksesta syytettynä istui St. Pélagie'n vanki-
lassa, oli ainoastaan pidellyt lyhtyä. Mutta upseerien lainoppineisuus
laski apulaisillekin samanlaisen vastuunalaisuuden kuin johtajille. Préau
de Vedel tuomittiin kuolemaan.

Joulukuun 4 päivänä ilmestyi kolmannen tuomioistuimen oikeussaliin
varjo, jolla oli kalpeat miellyttävät kasvot. Tämä varjo oli Lisbonne,
joka jo kuusi kuukautta oli kärsinyt Château d'Eau'ssa saamistaan
haavoista. Ollen yhä sama oikeuden edessä, kuin hän oli ollut Kom-
munin palveluksessa ja Buzenval'issa, kehui tämä urhoollisista urhollisin
taistelleensa, ja torjui vaan syytteen ryöstämisestä. Toiset tuomarit
olisivat pitäneet kunnianasianaan säästää semmosta voitettua, mutta
versaillelaiset tuomitsivat hänet kuolemaan.

Muutamia päiviä myöhemmin kuuli sama tuomioistuin naisen ääntä.
„En halua puolustaa itseäni, enkä halua että minua puolustetaan“,
huusi Louise Michel. „Minä kuulun koko sielustani yhteiskunnalliselle
vallankumoukselle ja selitän ottavani vastuunalaisuuden kaikista teoistani
päälleni. Hyväksyn ne täydellisesti, yhtäkään poikkeusta tekemättä. Te
syytätte minua siitä, että olisin ottanut osaa kenraalien telotukseen?
Siihen vastaisin myöntävästi, jos olisin ollut Montmartre'lla silloin kuin
he tahtoivat käskää ampumaan kansaa; en olisi siekaillut itse ampu-
masta miehiä, jotka semmosia käskyjä jakelevat. Mitä tulee Parisin
paloon, niin on minulla todella ollut siihen osaa. Minä tahdoin asettaa
versaillelaisia kaupunkiin tunkijoita vastaan tulisen sulun; minulla ei ole
kanssasyllisiä, olen toiminut omasta aloitteestani.“

Syyttäjänä esiintyvä kapteeni Dailly vaatii kuolemanrangaistusta.

Syytetty: „Kaikki mitä minä vaadin teiltä, jotka itseänne kutsutte
sotaoikeudeksi, jotka käyttäydytte ikäänkuin olisitte minun tuomareitani,
ettekä piiloudu samalla tavalla kuin armahdusvaliokunta, on saada
kuolla Satory'n kentällä, missä meidän veljemme jo ovat kaatuneet.“

„Minut täytyy pyyhkiä pois yhteiskunnasta. Teille on annettu se tehtäväksi! No hyvä, tasavallan syyttäjällä on oikein. Koska näyttää siltä, että jokaisella sydämellä, joka sykkii vapauden puolesta, on oikeus ainoastaan palaseen lyijyä, vaadin minäkin osuuttani. Jos te jätätte minut elämään, en tule lakkaamaan huutamasta kosta ja tulen ilmi-antamaan armahdusvaliokunnan murhaajat veljeni kostolle alttiiksi.“

Puheenjohtaja: „En voi antaa teidän puhua.“

Louise Michel: „Olenkin jo lopussa . . . Ellette ole pelkureita, niin tappakaa minut.“

Heillä ei ollut rohkeutta tappa häntä yhdellä kertaa. Hänet tuomittiin karkotettavaksi johon linnotettuun paikkaan.

Louise Michel ei ollut ainoa, jolla oli tämäntapainen rohkeus. Useat muut, niiden joukossa Lemel ja Augustine Chiffon, osottivat versaillelaisille, miten pelottavia parisilaiset vangittuinakin ja kahleissakin saattoivat olla!

La Roquette'n telotukset tulivat käsittelyn alasiksi vuoden 1872 alussa. Samaten kuin Chaudey'n ja Clément Thomas'in oikeudenkäynneissä ei tässäkään ollut käsillä ketään todellisista toimeenpanijoista, Genton'ia lukuunottamatta, joka oli kulettanut käskyn. Melkein kaikki todistajat, entisiä panttivankeja, todistivat raivolla, mikä on luonnollinen ihmisellä, joka on vavissut elämänsä puolesta. Syytös ei tahtonut uskoa telotuksen johtuneen satunnaisesta raivonpurkauksesta, vaan rakensi naurettavan, mielikuvituksen luoman rakennuksen, jonka mukaan jokin neuvotteleva sota-oikeus olisi neuvotellut vankien kuolemasta ja siihen käskenyt. Se väitti, että eräs syytetyistä oli komentanut laukasemaar, ja tämä oli juuri tulemaisillaan tuomitukseksi Genton'in juhlallisista vastalauseista huolimatta, kun vihdoin tuotiin paikalle telotuskomennuskunnan todellinen päällikkö, joka kuolemaisillaan oli löydetty jossakin vankilassa. Genton tuomittiin kuolemaan. Hänen oma asianajajansa oli mitä vihamielisimmällä tavalla kerännyt syitä hänen päälleen ja oli sitte poistunut, eikä oikeus sallinut uutta asianajajaa hankittavaksi.

Tärkein asia, joka nyt tuli käsiteltäväksi, oii Arcueil'in dominikanimunkkien asia. Mikään telotus ei ollut ollut vähemmän ennakoita ajateltu kuin tämä. Kun nämä munkit olivat kulkeneet katua pitkin, olivat 101:n pataljoonan miehet hyökänneet heidän päälleen. Syytteessä syytettiin Sérizier'ia, joka sillä hetkellä ei ollut edes ollut Avenue d'Italie'lla, jolla hyökkäys tapahtui. Ainoa häntä vastaan saatu todistaja sanoi: „Minä en väitä mitään omasta puolestani, olen vaan kuullut niin kerrottavan.“ Mutta tiedetäänhän, miten läheiset siteet yhdistävät armeijan papistoon. Sérizier tuomittiin kuolemaan yhdessä Bouin'in, erään luutnanttinsa kanssa, jota vastaan ei voitu hankkia ainoatakaan todistusta. Tuomioistuin käytti hyväkseen tätä tilaisuutta tuomitakseen

kuolemaan myöskin Wroblewski'n, joka silloin oli Buttes aux Cailles'issa, sekä Frankel'in, joka silloin taisteli Bastilji-torilla.

Maaliskuun 12 päivänä tuli Haxo-kadun asia esille kuudennessa sota-aikeudessa, jossa Delaporte yhä edelleen oli puheenjohtajana. Panttivankien teloituksen toimeenpanijat olivat olleet yhtä mahdottomia saada käsiin kuin Rosiers-kadun asiassa. Syyte kohdistui vankilantirehtöri Francois'iin, joka oli kauan kieltäytynyt antamasta vanlejaan telotettavaksi, sekä noin kahteenkymmeneen, juorujen perusteella ilmiannettuun henkilöön. Nämä juorut kuitenkin todistettiin vääriksi istunnossa. Ei kukaan todistajista tuntenut syytettyä. Delaporte lisäili uhkauksiaan niin häikäilemättömästi, että syyttäjä Rustaud, joka edellisissä oikeuden käynneissä oli suorittanut näytteensä innostaan, ei voinut pidättäytyä sanomasta: „Mutta tähän tahdotte tuomita kaikki.“ Hänen sijaansa asetettiin seuraavana päivänä eläimellinen Carrière. Siitä huolimatta suli syyte hetki hetkeltä kokoon todistajien lausuntojen johdosta. Kaikesta huolimatta ei kukaan syytetyistä tullut vapautetuksi. Seitsemän tuomittiin kuolemaan, yhdeksän pakkotyöhön, toiset maasta karkotettaviksi.

Armahdusvaliokunta odotteli kivääri kädessä sitä saalista, minkä sota-aikeudet sille ajoivat. Helmikuun 22 päivänä 1872 telotti se kolme oletettua Clément Thomas'in ja Lecomte'n murhaajaa, ja juuri ne, joiden viattomuus oli selvimmin käynyt esiin asian käsittelyssä, nimittäin Herpin-Lacroix'in, Lagrange'n ja Verdagner'in. Marraskuun 28 päivältä jällelle jääneiden paalujen eteen asetettuina huusivat nämä: „Eläköön Kommuni!“ ja kuolivat kasvot loistavina. Maaliskuun 19 päivänä telotettiin Préau de Vedel. Huhtikuun 30 päivänä tuli Genton'in vuoro. Hänen toukokuussa saamansa haavat olivat uudelleen auvenneet ja hän laahautui kainalosauvojen varassa kukkulalle. Paalun luo tultuaan heitti hän ne ilmaan, huutaen: „Eläköön Kommuni!“ ja kaatui. Toukokuun 25 päivänä olivat Sérizier, Bouin ja Boudin paalujen edessä. Viime-mainittu oli tuomittu siitä, että hän oli ollut sen telotuskomennuskunnan johtajana, joka Tuillerian edustalla oli ampunut erään versaillelaisen, joka oli vastustanut katusulun rakentamista Richelieu-kadulla. Nämä henkilöt lausuvat telotuskomennuskunnan sotilaille: „Me olemme kansan lapsia ja te samoin. Me tulemme teille näyttämään, miten kansan lapset osaavat kuolla Parisin puolesta.“ Hekin kuolivat huutaen: „Eläköön Kommuni!“

Näiden miesten, jotka niin urhoollisesti astuivat haudan partaalle, jotka uhmailivat kiväärejä ja kuolevinakin vielä huusivat, ettei heidän asiansa tule kuolemaan, heidän väräjävät äänensä ja rohkeat katseensa vaikuttivat syvästi sotilaisiin. Kiväärit vapisivat ja vaikka laukaseminen tapahtui aivan vierestä tappoi ensimmäinen laukaus harvoin. Senvuoksi

komensi kapteeni Colin, joka johti teloituksia, samantapasessa telotuksessa heinäkuun 6 päivänä peittämään vankien silmät. Niitä oli silloin kaksi: Baudoin, jota syytettiin St. Eloin'in kappelin syyttämisestä, sekä erään henkilön surmaamisesta katusulkua puolustaessaan, sekä Rouilhac, joka oli ampunut erään porvarillisen, joka kaukaa ammuskeli liittoutuneita. Molemmat työnsivät takasin kersantin, joka aikoi peittää heidän silmänsä. Colin käski sitomaan heidät paaluihin. Kolme kertaa katkasi Baudoin köydet, Rouilhac puolustautui aivan epätoivoisesti. Pappi, joka avusti sotilaita, sai iskun rintaansa. Heidät kaadettiin vihdoin maahan. „Me kuolemme hyvän asian puolesta!“ — huusivat he. Heidät raastoivat luodit aivan sananmukaisesti kappaleiksi. Paraatimarssin jälkeen työnsi eräs miellyttävä upseeri saappaansa kären ulosvaluneisiin aivoihin, sanoen samalla erälle toverilleen: „Tuolla ne ajattelivat.“

Kesäkuussa 1872, senjälkeen kun kaikki pääasiallisimmat tapaukset oli suoritettu, kosti sota oikeus erään liittoutuneenkin, nimittäin kapteeni Beaufort'in kuoleman. Tähän harvinaiseen tosi-asiaan on ainoastaan yksi selitys, se nimittäin, että Beaufort kuului versaillelasiin. Me olemme saaneet siinä suhteessa nähdä tärkeitä todistuskappaleita. Niin paljon on ainakin varmaa, että jos liittoutuneet olisivat telottaneet Delescluze'n, Varlin'in ja muita, eivät versaillelaiset olisi heidän kuolemaansa kostaneet.

Neljästä syytetystä oli kolme saapuvilla: Deschamps, Denivelle ja rouva Lachaise, 66 pataljonan kuuluisa ruoanhankkija. Viimeksimainittu oli seurannut Beaufort'ia Voltaire-bulevardin varrella pidetyn sota oikeuden edustalle saakka, ja oli, kuultuaan sota oikeuden selitykset, koittanut suojella tätä. Syytteessä hänet siitä huolimatta tehtiin murhaan yllyttäjäksi. Erään todistajan kirjallisen lausunnon nojalla, jota todistajaa ei voitu enää löytää eikä siis kuulustella syytetyn läsnäollessa, syytti syyttäjä rouva Lachaise'n häväisseen Beaufort'in ruumista. Nämä halpamieliset sanat kuullessaan puhkesi tämä urhea rouva kyyneliin. Hänet tuomittiin Deschamps'in ja Denivelle'n kanssa kuolemaan.

Hurjastelevien sotilaiden saastainen mielikuvitus teki kaiken voitavansa tahriakseen syytettyjä. Översti Dulac, joka sai tuomitukseen erään Rigault'in läheisen ystävän, väitti, että näiden suhde oli ollut rangaistavaa laatua. Turhaan tarjosi syytetty kaikkia vastatodistuksia; tämä kelpo upseeri pysyi väitteessään.

Porvarisanomalehdistö, kaukana siitä, että se olisi osottanut paheksumistaan, ulvoi suosiota. Lakkaamatta, väsymättä seurasi se nalkutuksellaan kaikkia oikeudenkäyntejä siitä saakka kun ne alotettiin. Kun muutamat äänet nousivat vastustamaan näitä teloituksia niin kauan aikaa taistelun jälkeen, kirjotti Francisque Sarcey: „Veitsen tulisi olla kiinni- niitattu pyövelin käsiin.“

Tähän saakka oli armahdusvaliokunta telottanut aina vaan kolme henkilöä yhtäaikaan. Heinäkuun 24 päivänä teurasti se neljä: Francois'in, La Roquette'n vankilan johtajan, Aubryn, Dalivoust'in ja de St. Omer'in, jotka oli tuomittu Haxo-kadun tapahtumain vuoksi. De St. Omer oli mitä suurimmassa määrässä epäiltävä, jonka vuoksi toverinsakin häntä vankilassa karttoivat. Kiväärien edessä seisoessaan huusivat toiset: „Eläköön Kommuni!“ Hän vastasi: „Alas Kommuni!“

Syyskuun 18 päivänä telotettiin Lolive, jota syytettiin osanotosta arkkipiispan telotukseen, sekä Denivelle ja Deschamps. Molemmat viimeainitut huusivat: „Eläköön yleinen ja yhteiskunnallinen tasavalta! Alas pelkurit!“ Tammikuussa 1873, yhdeksäntoista kuukautta katutais-telun jälkeen satoi armahdusvaliokunta kolme uutta uhria paaluihin, nimittäin: Philippe'n, erään neuvoston jäsenen, siitä että hän oli tar-mokkaasti puolustanut Bercy'ä, Benot'in senvuoksi että hän oli syyt-tänyt tuleen Tuilleries, ja Decamps'in, joka oli tuomittu Lille-kadun tulipalon takia, vaikkei voitu esittää ainoatakaan todistusta häntä vastaan. „Minä kuolen syyttömänä!“ — huusi hän — „alas Thiers!“ Philippe ja Benot huusivat: Eläköön yhteiskunnallinen tasavalta!“ Hekin todis-tivat vielä kaatuessaan maaliskuun 18 päivän vallankumoussoturien rohkeutta.

Tämä oli viimeinen telotus Satory'ssa. Kaksikymmentäviisi uhria oli saanut verellään värjätä armahdusvaliokunnan paaluja. Vuonna 1875 antoi se vielä telottaa Vincennes'sä erään nuoren sotilaan, jota syytettiin vakooja Vizentini'n surmaamisesta, vaikkakin tämän sadat kädet olivat heittäneet Seine-virtaan, julistuksia Bastilji-torilla luettaessa.¹⁾

Kansanliikkeitä maaseudulla tuomitsivat sota-oikeudet tai assisio-oikeudet aina sen mukaan, olivatko asianomaiset departementit piiritystilassa tai ei. Kaikkialla oli odotettu Parisin taistelun päättymistä. Heti Parisin tappion jälkeen sai taantumus täyden vallan. Espiventin sota-oikeudella alkoivat kaikki oikeudenkäynnit Marseille'ssa. Niillä oli Gaveau'nsa komentaja Villeneuve'ssä, Merlin'insä ja Boisdemetz'insä översteissä Thomassin ja Donnat. Kesäkuun 12 päivänä ilmestyivät sotilaiden eteen Gaston Crémieux, Etienne, Pélissier, Roux Bochet ja kaikki ne, joita voitiin saada yhteyteen maaliskuun 23 päivän tapahtumain kanssa. Villeneuve'n julkea tyhmyys oli sittemmin esikuvana kaikille niille

1) Vanhoillisten lehtien mukaan oli tämä vakooja muka ennen heittämistään sidottu erääseen lautaan. Tämä oli kuitenkin häijy keksintö, jota ei kuulustelussa mikään osottanut todeksi. Vizentini, joka yhtäkkisessä raivonpuuskassa otettiin kiinni ja heitettiin jokeen, olisi vielä voinut pelastaa itsensä, ellei lauta, jonka päälle hänen onnistui kiivetä, olisi nurin keikahtaessaan iskenyt häntä päähän.

sotilaallisille syytöskirjelmille, joihin Ranska oli hukkaa. Crémieux, Etienne, Pélissier ja Roux tuomittiin kuolemaan. Tämä ei kuitenkaan vielä riittänyt porvaris-jesuittamaiselle taantumukselle. Espivent antoi kassationsioikeuden selittää, että Departementti Bouches Rhone'n varrella oli piiritystilassa erään keisarinna julistuksen nojalla, jota ei oltu julaistu asetuskokoelmassa, ei ollut saanut senaatin hyväksymistä, eikä edes oltu julistettu. Tällä aseella varustettuna vainosi hän kaikkia, joita hänelle papisto osotti ja jotka olivat osottautuneet vihamielisiksi keisarikuntaa kohtaan. Kunnanvaltuuston jäsen David Bosc, laivanvarustaja ja moninkertanen miljonääri, joutui syyteenalaiseksi siitä, että hän muka oli varastanut hopeakellon eräältä poliisiurkkijalta, ja hänet vapautettiin ainoastaan yhden äänen enemmistöllä. Seuraavana päivänä vaihdettiin, kai tämän johdosta, oikeuden puheenjohtajan tilalle 4:n jääkäriyrykmentin yliluutnatti, joka oli juonut järkensä absintissa. Eräs kahdenkymmenenviiden vuotias työläinen tuomittiin kymmenvuotiseen pakkotyöhön ja kahdeksikymmeneksi vuodeksi menettämään kansalaisoikeutensa, senvuoksi että hän syyskuun 4 päivänä oli puoleksi tunniksi vanginnut erään poliisiurkkijan, joka hänet vuonna 1852 oli toimittanut Cayenne'n rangaistussiirtolaan. Muuan vanha narri, eräs jesuittain parittaja-akka, joka syyskuun 4 päivänä oli tullut vangituksi, syytti kansalliskaartin entistä päällikköä vangitsemisestaan. Hänen syyteensä näyttäytyi mitättömäksi siinä itsessään olevien ristiriitaisuuksien kautta, ja sitäpaitsi se todistettiin vääräksi poissaolotodistusten ja lukuisain muiden todistusten kautta. Siitä huolimatta tuomittiin kansalliskaartin entinen päällikkö viideksi vuodeksi pakkotyöhön ja kymmeneksi vuodeksi kansalaisluottamuksensa menettämään. Muuan näistä sotilastuomareista sanoi, tullessaan ulos oikeuden istunnosta: „Täytyy omata sangen luja poliittinen vakaumus, voidakseen tämmösissä tapauksissa tuomita.“ Näin häikäilemättömillä kätyreillä voi Espivent tyydyttää vihansa kaikkia haluja. Hän pyysi Versailles'in viranomaisia luovuttamaan hänen huostaansa Kommunin neuvoston jäsenen Amouroux'in, joka lyhyen aikaa oli ollut Marseille'n edustajana. „Minä syytän häntä“, kirjotti Espivent, „yllyttämisestä luopumiseen, siis rikoksesta, josta on seurauksena kuolema, ja olen vakuutettu, että tätä rangaistusta häneen myöskin tullaan käyttämään.“

Lyon'in sota-oikeus ei jäänyt paljoakaan jällelle. Se syytti neljäkymmentäneljää henkilöä osanotosta maaliskuun 22 päivän tapahtumiin ja tuomitsi kolmekymmentäkaksi näistä rangaistuksiin, jotka vaihtelivat maastakarkotuksen ja vankeuden välillä. Huhtikuun 30 päivän kapina hankki kuusikymmentäkuusi syytettyä, jotka summamutikassa vangittiin

Lyon'issa aivan samalla tavalla kuin Versailles'sa. Guillotière'n pormestari Crestin, joka kutsuttiin todistajaksi, ei tuntenut ainoatakaan näistä samoiksi henkilöiksi, jotka mainittuna päivänä olivat olleet kaupungintalolla. — Oikeuden puheenjohtajina olivat överstit Marion ja Rebillot.

Limoge'ssa tuomittiin poissaolevina kuolemaan kaksi kunnioitettua demokratia, Dubois ja Roubeyrol, joita syytettiin päälyllyttäjäiksi huhtikuun 4 päivän kapinassa. Pari muuta tuomittiin kahdeksikymmeneksi vuodeksi vankeuteen, senjohdosta että he olivat kehuskelleet tuntevansa ne henkilöt, jotka olivat ampuneet översti Billet'iä. Muuan toinen sai kymmenen vuotta vankeutta siitä, että oli jakanut ruokavaroja.

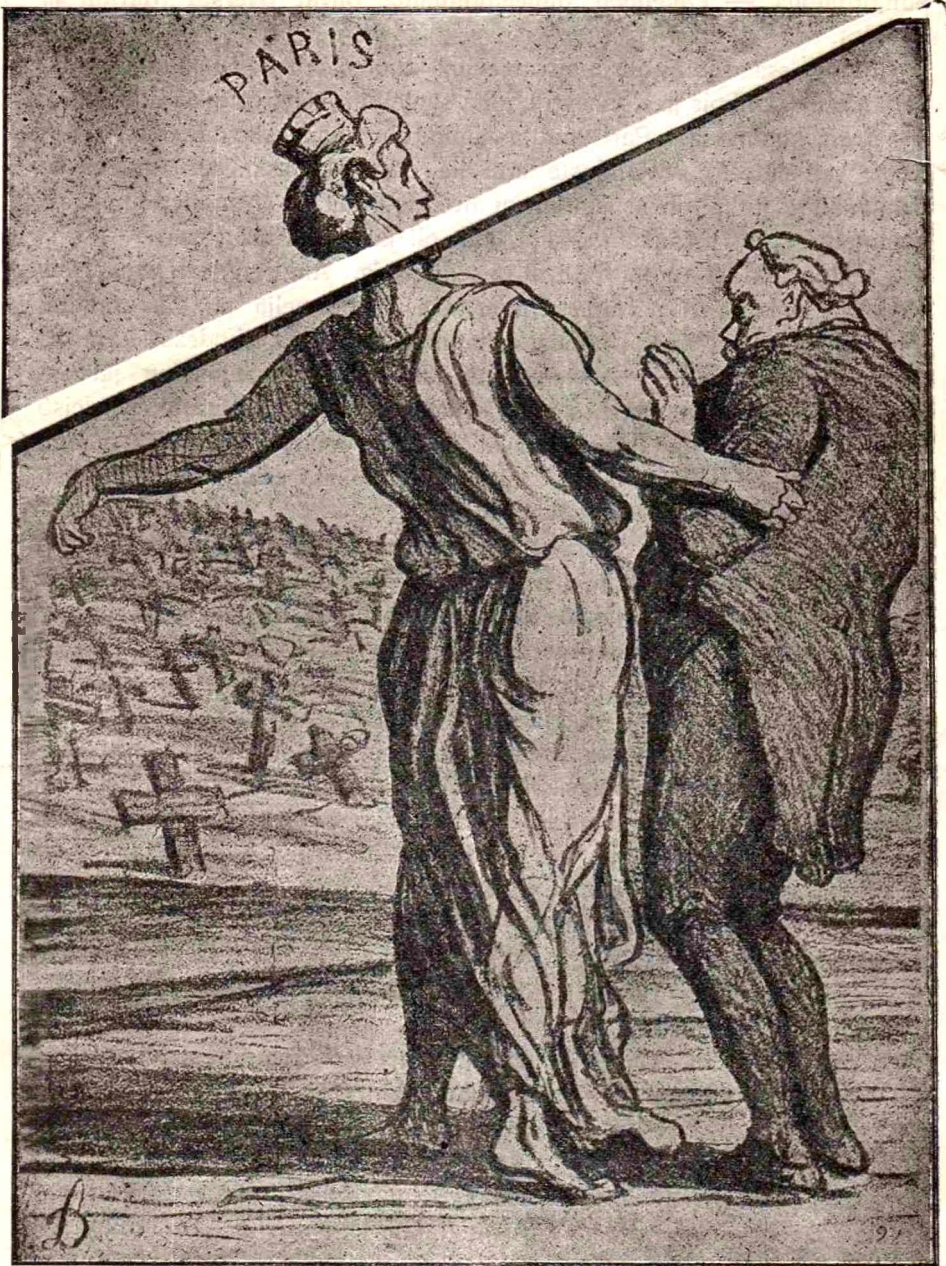
Valaoikeuksien tuomiot olivat toisentapasia. Ala-Pyrenean valaoikeus vapautti elokuun 8 päivänä Duportal'in ja ne neljä tai viisi muuta, jotka olivat syytettyinä Toulouse'n kapinan johdosta. Rhodéz'issä, missä Digeon ja Narbonne'n syytetyt kuusikuukautisen vankeuden jälkeen ilmestyivät oikeuden eteen, seurasi samoin vapautus. Suosiollinen yleisö täytti istuntosalin ja sisäänkäytävät sinne ja tervehti syytettyjä näiden astuessa ulos. Digeon'in tarmokas ja arvokas esiintyminen todisti uudelleen tämän luonteen kelvollisuuden.

Riome'n valaoikeus tuomitsi kaksikymmentäyksi syytettyä osanotosta St. Etienne'n kapinaan, niiden joukossa Amouroux, joka oli tyytynyt lähettämään kaksi edustajaa. Muuan nuori työläinen nimeltä Caton, teki itsensä huomatuksi luonteensa ja terävyytensä kautta.

Orleans'in valaoikeus oli ankara Montargis'in syytettyjä kohtaan, jotka se tuomitsi kaikki vankilaan, ja julma Cosnes'in sekä Nevry sur Loire'n syytettyjä kohtaan, jotka eivät olleet tehneet itseään minkäänlaiseen vastarintaan syypäiksi. Niitä oli kaikkiaan kaksikymmentäkolme, niiden joukossa kolme naista. Heidän koko rikoksensa oli siinä, että he olivat heiluttaneet punasta lippua ja huutaneet: „Eläköön Parisi! Alas Versailles!“ Malardier, entinen kansanedustaja, joka oli saapunut vasta mielenosituksen edellisenä iltana, eikä ollut ottanut siihen lainkaan osaa, tuomittiin viisivuotiseen vankeusrangaistukseen. Ei ainoatakaan syytettyä säästetty. Loiret'in tilanomistajat kostivat Nièvre'ssä olevien toveriensa kestäjän pelon.

Coulommiers'in, Nîmes'in, Dordives'in ja Voiron'in kapinaliikkeet antoivat myös aihetta muutamiin tuomioihin.

Kesäkuussa 1872 oli suuri kostotyö loppuunsaoritettu. 36,309 vangitusta, miehistä, naisista ja lapsista (näihin ei ollut luettuna niitä 5,000 sotilashenkilöä, joiden versaillelaiset ovat myöntäneet tulleen vangituksi) oli versaillelaisten ilmoituksen mukaan 1,179 kuollut heidän käsissään,



„KATSO TYÖTÄSI! EIKÖ JO RIITÄ!“

22,326 oli laskettu vapaaksi, vietettyään pitkät talvikuukaudet rangaistus-laivoissa, linnoituksissa ja vankiloissa, 10,488 oli tuotu sotaoikeuksien eteen, jotka olivat tuominneet niistä 8,525. Syytteet eivät vaan lakanneet. Mac Mahon'in astuessa valtaan toukokuun 24 päivänä 1873 puhkesivat ne taas uudelleen raivolla esiin. Tammikuun 1 päivänä 1875 oli kokonaistulos versaillelaisten oikeudenkäytöstä 10,137 saapuvilla ollutta tuomittua sekä 3,313 poissaolevina tuomittua.

Tuomiot jakaantuivat seuraavalla tavalla:

Kuolemanrangaistukseen	270,	niistä 8 naista
Pakkotyöhön	410,	niistä 29 naista
Karkotettavaksi linnotettuun paikkaan	3,989,	niistä 20 naista
Yksinkertaseen karkotukseen	3,507,	niistä 16 naista ja 1 lapsi
Pidätettäväksi	1,269,	niistä 8 naista
Kuritushuonetta	64,	niistä 10 naista
Yleisiin töihin	29	
Vankeuteen 3 kuukaudeksi ja siitä alle	432	
Vankeuteen 3 kuukaudesta 1 vuoteen saakka	1,622,	niistä 50 naista ja 1 lapsi
Vankeuteen pitemmäksi ajaksi kuin 1 vuodeksi	1,344,	niistä 15 naista ja 4 lasta
Maastakarkotettavaksi	322	
Poliisivalvonnan alaisuuteen	117,	niistä 1 nainen
Rahasakkoihin	9	
Lapsia alle 16 vuoden lähetettiin rangaistus- laitoksiin	56	
<hr/>		
Yhteensä 13,450,		niistä 157 naista

Tähän tulokseen eivät sisältyneet sotaoikeuksien ulkopuolella Versailles'in tuomiopiiriä langettamat eikä myöskään valaoikeuksien langettamat tuomiot. Siihen täytyy vielä lisätä 15 kuolemantuomiota, 22 pakkotyöhön tuomitsemista, 28 karkotusta linnotettuun seutuun, 29 yksinkertasta karkotusta, 74 pidätystä, 13 kuritushuonerangaistusta ja melkonen joukko vankeusrangaistustuomioita. Kokonaislukumäärä Pariisissa ja maaseudulla tuomituista nousi kolmeentoistatuhanteenseitsemäsataan, joiden joukossa oli satakuusikymmentäkuusi naista ja kuusikymmentäviisi lasta.

Kymmenestä tuhannesta läsnäolevina tuomituista oli kolmeneljäsosa — 7,418 10,137:stä — yksinkertasia kaartilaisia tai aliupseereja. Niiden joukossa oli ainoastaan 225 korkeampaa upseeria, 29 neuvoston jäsentä ja 49 keskustoimikunnan jäsentä. Huolimatta lainvääntelemisistään,

tutkimuksistaan, ja vääristä todistajistaan eivät sotaoikeudet olleet voineet saada yhdeksää kymmenettäosaa tuomituista — 9,285 — todistetuksi syylliseksi muuhun rikokseen kuin aseiden kantamiseen ja yleisten virkain hoitamiseen. Niistä 766 henkilöstä, jotka tuomittiin raskaammasta siviilioikeudellisesta rikoksesta, oli 276 tuomittu yksinkertasesesta vangitsemisesta, 171 katutaistelusta, 132 „muista rikoksista“, kuten virallinen kertomus lausui, kaikki rikoksia, jotka silminnähtävästi olivat sotatilan aiheuttamia.¹⁾

Huolimatta karanneiden vankien suuresta lukumäärästä, joka tahallaan sekotettiin oikeudenkäynteihin, ei lähes kolmella neljäsosalla tuomituista — 7,119:llä — ollut mitään menneisyyttä tuomioistuinten pöytäkirjoissa; 524 olivat ennen rangaistuja rikkomuksista yleistä järjestystä vastaan (valtiollisia tai pelkästään poliisirikkomuksia) sekä 2,381 rikoksista tai rikkomuksista, joita kertomus varoi luettelemasta. Vihdoin oli tässä kapinassa, johon porvarillisten mukaan yllytettiin ja jota johdettiin ulkomailta käsin, kaikkiaan ainoastaan 396 tuomittua vieraasta kansallisuudesta.

Tämä on vuoden 1874 tilinpäätös. Seuraavat vuodet lisäsivät yhä lukumäärää. Sotaoikeuksien lukumäärää vähennettiin, mutta niiden olemassaolo jatkui edelleen ja syytökset samoin jatkuivat. Silläkään hetkellä, jolloin tämä kirja ensi kerran ranskaksi ilmestyi, kuusi vuotta tappion jälkeen, eivät vangitsemiset ja tuomiot ole vielääkään lakanneet.

¹⁾ Siten luettiin kotitarkastuksissa toimeenpannut takavarikot sisäänmurtovarkauksiksi ja ryöstöiksi j. n. e., ikäänkuin nämä toimenpiteet olisivat olleet yksityisestä edusta aiheutuneita. Sen ohessa on pantava merkille, ettei sotaoikeuksissa kukaan ollut todistanut syytettyjen varastaneen, sekä ettei kukaan voinut väittää tulipalojen tulleen käytetyiksi ryöstöjä varten.

KOLMASKYMMENESKUUEDES LUKU.

„Karkotetuilla on parempi olo kuin meidän sotilaillamme, sillä sotilaiden on oltava varti-joina, kun sensijaan karkotetut elävät puutarhainsa kukkasten keskellä.“

Meriministeri, amiraali Fourichon puheessaan armahdusta vastaan.

Istunto toukokuun 17 päivänä vuonna 1876.

„Juuri tasavaltalaiset eivät saa vaatia armahdusta.“

Victor Lefranc. Istunto 18 päivänä touko-kuuta 1876.

UUSI KALEDONIA. MAANPAKO. YLEINEN TILINPÄÄTÖS. VAPAAMIELINEN EDUSKUNTA JA ARMAHDUS.

Parin päivämatkan päässä Ranskasta on siirtomaa, joka aivan kipeästi tarvitsee työvoimia ja joka on riittävän viljava rikastuttaakseen tuhansia perheitä, mutta porvaristo on Parisin työläisistä saavuttamiensa voittojen jälkeen aina pitänyt parempana lähettää uhrinsa maapallon toiselle puolelle, sensijaan että se olisi ryhtynyt tekemään Algeriaa hedelmälliseksi. Vuoden 1848 tasavallalla oli Nuka-Hava, Versailles'in eduskunnalla Uusi Kaledonia. Näille kallioille, 6,000 peninkulman päähän kotimaasta, päätti se lähettää elinkautisiin rangaistuksiin tuomitut. „Hallituksen neuvosto“, sanoi valiokunnan selostaja, „antaa karkotetuille perheen ja takan.“ Kuularuisku olisi ollut rehellisempi.

Karkotetuiksi tuomitut olivat jaetut neljään varastoon, Boyard'in linnaan, St. Martin de Ré'hen, Oléron'iin ja Quélern'iin, ja useampia kuukausia saivat he riippua epätoivon ja toivon välillä, mikä viimeksi-mainittu ei milloinkaan jätä valtiollisesti voitettuja. Eräänä päivänä kun he melkein luulivat olevansa unohdettuja, kuului raaka käsky: „Tutki-

mukseen!“ Muuan lääkäri mittaili heitä, kyselee heiltä, ei kuuntele heidän vastauksiaan ja selittää: „Kelpaa lähtemään!“¹⁾

Ja sitte hyvästi perhe, isänmaa, yhteiskunta ja ihmisarvoinen elämä! Eteenpäin, hautaan maapallon toiselle puolen! Onnellinen vielä se, joka on tuomittu karkotettavaksi! Hän voi vielä viimeisen kerran puristaa ystävän kättä, nähdä kyyneleiden juoksevan ja saada jäähyväissuudelman. Mutta Kommunun kaleerivanki ei saa nähdä enempää kuin tavallinen rikoksellinen. Käskyn saatuaan on hänen heti riisuunnuttava, häntä tutkitaan, sitte hänen päälleen paiskataan rangaistusvangin puku ja saamatta edes päätään kääntää, on hänen noustava uivaan vankilaansa.

Karkotuslaivat ovat matkalla olevia rangaistuslaivoja. Suuret, patte-riihin muodostetut häkit saavat vastaanottaa vankeja, ja ne muuttuvat öiseen aikaan tarttuvien tautien tyyssijoiksi. Päivällä saavat vangit tulla kannelle ainoastaan puoleksi tunniksi raitista ilmaa hengittämään. Häk-kien edessä ovat äreät ja haukkumiseen valmiit vartijat, jotka rankasevat pienimmänkin rikoksen pimeällä kopilla. Monet onnettomat ovat saaneet koko merimatkan viettää alimmassa laivan sopukassa, usein aivan alastomina, ja ainoastaan sen vuoksi, että ovat vastustelleet jotakin oikkua.

Vankilassa kohdellaan naisia yhtäläisesti kuin miehiäkin; nunnat jotka heitä vartioivat ovat vielä ilkeämpiä kuin tavalliset rikokselliset. Viisi kuukautta täytyy heidän kestää häkkiin sullottuina, naapuriensa syöpäläisten ahdistamina, puoleksi mädäntyneiden korppujen ja silavan sekä suolaselta maistuvan veden keskellä, toisinaan tropillisen kuumuuden paahtamina, toisinaan eteläisen jäämeren kylmyyden tai kannelle pärs-kyvän vaahdon jäykistäminä. He saapuvat perille todellisina haamuina. Kun „Orne“-laiva heitti ankkurinsa Melbourn'en satamaan, oli sillä

¹⁾ Me muistamme kaikki erään toverimme, nimeltä Corcelles, joka sairasti pit-
källe kehittynyttä keuhkotautia. Kun hän laahautui tutkijalautakunnan eteen, pystyi
kän tuskin pysymään jalkeillaan. Puheenjohtajan kysymyksiin vastasi hän ainoastaan
surullisesti hymyilemällä. Kun eräs tutkijalautakunnan nuorimmista jäsenistä tämän
vaeltavan ruumiin nähdessään tunsu sääliä ja kuiskasi jotakin vanhan kirurgin korvaan,
luultavasti vaatien lykkäystä, vastasi tämä tarpeeksi kovaäänisesti, jotta sairas ja muut
vangit voivat hänet kuulla: „Pyh, haikalajenkin täytyy saada jotakin syödäkseen!“
Haikalat saivatkin syödäkseen, sillä 3 viikkoa myöhemmin, kun me purjehdimme
aavalla merellä, oli ystävämmme Corcelles ruumiina ja me laskimme hänen tomumajansa
valtameren suureen hautaan. Tahdomme nimeltä mainita tämän haikalajen ystävän,
hänen nimensä oli tohtori Chanal. Niistä tuhansista tuomitusta, jotka saivat kulkea
hänen ohitse, ei sattunut kymmentäkään poikkeustapausta. Niistä syistä, jotka saivat
hänen tekemään poikkeuksen, antaa seuraava tapaus selvitystä. Kun Edmond Adam,
Seine-departementin edustaja, tuli Ré-saarelle käydäkseen tapaamassa Henri Rochefort'ia,
joka oli sinne sijoitettuna, tuli muuan nuori nainen hänen asuntoonsa ja pyysi häntä
ylilääkärin kautta ja 1,000 frangin summalla aikaansaamaan lykkäyksen ystävänsä
lähdössä. Naisen tarvitsisi sanoa vaan sananen, selitti hän, ja ylilääkäri olisi kokonaan
heidän käytettävänä.“ Kahden paenneen kertomus. (Pascal ja Jourde).

olevasta 588 karkotetusta 360 keripukkiin sairastunut.¹⁾ Ne herättivät sääliä itse Australian raakojen siirtolaisten keskuudessa Melbourne'n asukkaat tahtoivat avustaa heitä ja keräsivät muutamissa tunneissa 40,000 frangia, mutta „Orne'n“ komentaja kieltäytyi jättämästä tätä summaa vangeille; sitä ei sallittu edes vaatteiden, työkalujen tai välttämättömimpien esineiden muodossa.

„Danae“-laiva alkoi toukokuun 3 päivänä retken. Laivat „Guerrière“, „Garonne“, „Var“, „Sibylle“, „Orne“, „Calvados“ ja „Virginie“ y. m. seurasivat. Heinäkuussa 1875 oli Uusi Kaledonia saanut vastaanottaa 3859 karkotettua.

Tässä kaledonialaisessa haudassa oli kolme osastoa: mannermaalla, lähellä pääkaupunkia Numeaa oli Ducos-niemi, jonne vietiin linnotettuun paikkaan tuomitut — kaikkiaan 811, niistä 3 naista; — 30 peninkulmaa lounaaseen mannermaalta oli Fichte-saari, jonne kuletettiin yksinkertaseen karkotukseen tuomitut — luvultaan 2,808, niistä 13 naista; — ja aivan maan sisäosassa, kauheampana kuin kuolema Bagno'ssa, oli Ducos-niemeke, kapea, kanuunain vallitsema ja juurellaan sotilaiden vartioima maakaistale, ilman juoksevaa vettä ja ruohoa tai puita, sekä hedelmättömien kukkulain ja hetteisten soiden leikkelemänä. Ainoana katoksena tapasivat tuomitut muutamia rappeutuneita mökkejä, ainoana irtaimistona yhden padan ja riippumaton.

Fichte-saari, sisäosissaan autio ylätasanko, on hedelmällisten maiden ympäröimä, jotka kuitenkin ovat joutuneet maristien veljeskunnan valtaan, joka riistää alkuasukkaiden työtä. Ei mitään oltu tehty karkotettujen vastaanottamiseksi; ensimmäiset tulokkaat saivat harhaila ympäri metsiä. Vasta myöhään saivat he huonoja telttoja ja riippumattoja. Alkuasukkaat, joita lähetyssaarnaajat kiihottivat, väistivät heitä tai myivät heille elintarpeita suunnattomiin hintoihin.

Siirtolan hallinnon tuli hankkia välttämättömimmät vaatekappaleet, mutta ohjesäännön mitään määräystä ei noudatettu. Päähineet ja jalkineet kuluivat sangen pian. Suurin osa karkotetuista oli ilman mitään apuneuvoja, paljain päin ja paljain jaloin, sadekuuroille ja auringonsäteille alttiina. Ei ollut tupakkaa ei saippuaa, eikä viinaa, jolla olisi voinut tehdä suolasen veden nautittavaksi.

Karkotetut eivät antaneet tämän alun itseään pelottaa. Ahkerina, tottuneesti ja parisilaisen työläisen suurella mukautumiskyvyllä tunsivat he kaikesta huolimatta olevansa miehiä voittamaan ensimmäiset vaikeudet. Hallituksen selostaja oli aivan liian suuressa määrässä liioitellut tämän

¹⁾ Kun australialaiset ja englantilaiset sanomalehdet paljastelivat näitä vaivoja, vastasi Versailles'in hallitus äänenkannattajassaan: „Englantilaisen sanomalehdistön levittämät tiedot karkotettujen kuletuksesta „Orne“-laivalla ovat kaikissa kohdin vääriä. 420 keripukkitapauksen sijaan oli niitä *tuskin* 360.“

Uuden Kaledonian tuhansia apulähteitä, kalansaalista, karjanhoitoa, ja mineralirikkautta, ja esittänyt tämän pakollisen siirtolaisuuden uuden keisarikunnan perustamisena Tyynelle Valtamerelle. Karkotetut toivoivat tästä kaukaisesta maasta voittavansa itselleen kodin. Nämä karkotetut köyhälistöläiset eivät tunteneet porvariskarkotettujen väärää ylpeyttä; sensijaan että olisivat karttaneet työtä, etsivät he sitä. Fichte-saarelle oli rakennettava sairaala, vesijohto, hallinnon varastohuone ja kulkutie: 2,000 karkotettua ilmottautui työtä tekemään. Ainoastaan 800 voitiin ottaa vastaan ja heidän palkkansa ei noussut korkeammalle kuin 85 centimiin päivässä. Lopuista vaativat jotkut erikoistyötä. Heille annettiin pieni maakaistale¹⁾ ja suunnattomilla hinnoilla siemeniä ja työkaluja. He voivat tästä maasta tuskin saada joitakin vihanneksia. Ne jotka olivat aivan varattomia, kääntyivät yksityisteollisuuden puoleen ja tarjoutuivat Numean liikemiesten palvelukseen. Mutta tämä siirtola, joka oli sotilashallinnon rasittama, ja virkamiesjoukon vaivaama, voi antaa työtä korkeintaan 500 hengelle.

Tämä oli vielä karkotuksen kultaista aikaa. Vuoden 1873 keski-paikkeilla tuli äkkiä meriministeriltä sähkösanoma Numea'an. Versailles'in hallitus lakkautti kaikki menoerat sikäläisille valtiontyöpajoille. „Jos myönnettäisiin“, sanoi se, „karkotetuille oikeus työhön, näkisimme vuoden 1848 kansallistyöpajojen häpeällisen esimerkin uudistuvan.“ Eikä mikään olekaan johdonmukaisempaa. Versailles ei ole näille onnettomille mitään työtä velkaa, senjälkeen kun se on heiltä riistänyt työ-vapauden. Pian senjälkeen suletaan työpajat. Fichte-saaren metsät tarjoavat puusepille arvokkaita apulähteitä ja muutamat karkotetut ryhtyivät valmistamaan huonekaluja, jotka Numea'ssa olivat hyvin haluttuja. Heidän käskettiin lopettamaan tämä työ. Ja joulukuun 13 päivänä uskalsi meriministeri vakuuttaa eduskunnan puhujalavalta, että suurin osa karkotetuista oli kieltäytynyt tekemästä minkäänlaista työtä.²⁾

Samaan aikaan kun meriministeriö täten lyhensi karkotettujen elämää, kutsutti se näiden vaimot luokseen ja esitti näille lumoavan kuvauksen Uudesta Kaledoniasta. He tulisivat muka, jos suostuisivat sinne lähtemään, löytämään talon, maita, -siemeniä, työkaluja j. n. e. Useimmat aavistivat paulaa ja kieltäytyivät matkustamasta ennenkuin saisivat mie-

1) Fichte-saarella sai 900 karkotettua yhteensä ainoastaan 500 hehtaaria maata. „Fichte-saaren apulähteiden suhteen on petytty“, sanoi vuonna 1876 meriministeri filosofisesti. „Saman minä sanoin jo 3 vuotta takaperin“, vastasi Georges Périn.

2) „Amiraali Ribourt on tutkimuksessaan selittänyt, että Numea'n yhdyskunta oli vuoden 1873 kuluessa maksanut niemimaan karkotetuille 110,524 frangia. On senvuoksi parasta olla väittämättä, etteivät karkotetut tahdo tehdä työtä.“

Georges Périn puheessaan armahduksen puolesta. Istunto toukokuun 17 päivänä 1876.

hiltään kutsun. Kuusikymmentäyhdeksän antoi houkutella itsensä ja heidät lähetettiin sinne „Fénélon“-laivalla, yhdessä vaivaistalon naisten kanssa, joita sinne lähetettiin siirtolaisten naitavaksi. Nämä onnettomat tapasivat maihin noustessaan vaan puolisojensa epätoivon ja kurjuuden. Hallitus kieltäytyi päästämästä heitä takasin kotimaahan.

Siten saivat nämä tuhannet työhön ja toimeliaisuuteen tottuneet ihmiset lojua työttöminä ja kurjuudessa yhteensullottuina sekä revolverilla varustettujen petojen vartioimina.¹⁾ Toiset kapealla niemekkeellä, toiset Fichte-saarella, ilman vaatteita, saaden puutteellista ravintoa ja ollen yhteydessä ulkomaailman kanssa ainoastaan harvoin tulevien kirjeiden kautta, jotka vielä Numea'ssa viivästyivät kolme viikkoa. Alkoi lakkaamaton uneksiminen, sitte tuli lamaantumisen ja synkkä epätoivo. Hulluuden tapauksia sattui ja kuolema kävi vieraila. Opettaja Verdure, Kommunin neuvoston jäsen, vapautui tällä tavalla ensimmäisenä. Sota-oikeuden syyttäjä oli tehnyt ainoastaan yhden syytöksen häntä vastaan: „Hän on ihmisystävällinen utopisti.“ Hän tahtoi avata koulun niemekkeellä, mutta häneltä kiellettiin se. Tuomittuna toimettomuuteen, kaukana omaisistaan, sairastui hän ja kuoli. Eräänä aamuna näkivät vartijat ja papit pienellä polulla, joka johti hautausmaalle, kukilla koristetun arkun, jota tuomitut kantoivat; sitä seurasi 800 ystävää syvästi vaieten. „Arkku laskettiin“, niin kertoo eräs heistä, „hautaan, muuan ystävä lausuu jäähyväissanat, jokainen heittää pienen punasen kukkasen kuolleen jälkeen, huudetaan: „Eläköön tasavalta! Eläköön Kommuni!“ ja sillä onkin kaikki sanottu“. Marraskuussa kuoli Albert Grandier, „Rappel“-lehden toimittaja Fichte-saarella. Hänen sydämensä oli jäänyt Ranskaan sisarensa luo. Hän odotti tätä joka päivä rannalla ja joutui siitä mielenvikaseksi. Hallinto kieltäytyi ottamasta häntä sairaalaan. Hän pääsi karkuun ystäviensä käsistä, jotka häntä vartioivat, ja eräänä aamuna löydettiin hänet merelle johtavan tien vierestä erään pensaan juurella kuoliaaksi paleltuneena.²⁾

Kuitenkin on näillä kaikilla se lohdutus, että saavat kärsiä vertaistensa kanssa. Toisin oli laita kaleerivankien, jotka kahlehdittuna saivat olla rikollisviemäreissä!

Bagno'n rangaistuslaitoksessa saivat virua sankarit semmoset kuin Trinquet, Lisbonne, miehet, jotka olivat täynnä oikeudentuntoa ja itsekieltäytymystä, kuten Fontaine, Roques, Puteaux'in pormestari — mieleen

¹⁾ Muuan vartija tuomittiin murhayrityksestä, toinen, joka oli palkittu kunnialegionan ristillä, seitsenvuotiseen pakkotyöhön erään naisen murhasta. Useita rangaistiin päivittäin juopumuksesta.

²⁾ Nämä ovat yksityiskohtia siitä tarkasta, eikä suinkaan liioitellusta kertomuksesta, jonka Paschal Grousset ja Jourde pakonsa jälkeen julkasivat „Times“-lehdessä. Kertomus ilmestyi myöhemmin erityisenä lentolehtisenä.

johtuu niin paljon nimiä, etten lainkaan tiedä ketä mainita — ylevämieliset sanomalehtimiehet, kuten Brissac, Humbert, ihmiset, joiden koko rikos oli siinä, että he olivat panneet täytöntöön vangitsemiskäskyn. He olivat nyt jo viisi vuotta saaneet olla suljettuina yhteen varkaiden ja murhaajien kanssa, olla alttiina näiden solvauksille ja iltasin tulla kytketyksi samaan makuulavaan näiden kanssa. Versaillelaiset tahtoivat kostollaan osua muuhunkin kuin pelkkään ruumiiseen; he tahtoivat osua myöskin kapinalliseen sieluun, ja työntää sen löyhkän ja rikoksien ilma-
piirjin, murtaakseen siten sen. Kommunin rikokselliset, asetettuina tavallisten rikollisten kanssa samaan asemaan, samaan työhön ja samojen keppiä ja ruoskaa täynnä olevien ohjesääntöjen alaisiksi, joutuvat näiden tavallisten rikoksellisten erikoisen vihamielisyyden alaisiksi ja nämä kiihottivat heitä vastaan kaikki huonoimmat ainekset. Pitkien väliaikain perästä tunkeutuu sieltä silloin tällöin kirje ja pääsee meidän käsiimme saakka. Siten kirjottaa muuan Kommunin neuvoston jäsen, 32 vuoden ikäinen mies, jolla ei ollut erittäin hyvää terveyttä:

„St. Louis

Maatyötä pidetään raskaimpana. Siihen kuuluu kivien raivaamista, kaivausta j. n. e. ja se lopetetaan ainoastaan sunnuntaiaamusin jumalanpalveluksen ajaksi. Ravinnoksi saamme kello viisi aamulla huonoa kahvia ilman sokeria, 700 grammaa leipää ja 100 grammaa papuja, iltasella pienen kappaleen raavaanlihaa ja viikottain 69 centilitraa viiniä. Jos minä voisin ostaa itselleni päivittäin neljänneksen leipää, antaisi minun terveyteni vähemmän toivomisen varaa. Monet meikäläiset ovat jo kuolleet; useat makaavat sairaina voimien puutteessa, viisitoista kuudestakymmenestä St. Louis'iin tulleesta on sairaalassa . . . Kaikki tämä olisi siedettävissä, ellei meitä olisi suljettu yhteen tavallisten rikoksellisten kanssa. Meitä asuu viisikymmentä yhdessä majassa . . . Mitä virkoihin, myymälöihin ja konttoreihin tulee, ei kommunardeja niihin päästetä . . .“

Muuan toinen kirjottaa:

„Nou'n saarella, helmikuun viidentenätoista päivänä.

Minä eristäyn niin paljon kuin voin, mutta on hetkiä, jolloin minun täytyy puolustaa ruoka-annostani toverieni ruokahalua vastaan ja jolloin minun täytyy antaa Mano'n ja Lathauer'in¹⁾ tapaisten miesten sinutella itseäni . . . — On kauheata, ja minä punastun häpeästä ajatellessani,

¹⁾ Kaksi kuuluisaa ryöstömurhaajaa.

että minä kaiken tämän inhottavuuden suhteen olen tullut melkein tunteettomaksi. Nämä kurjat käyttäytyvät mitä halpamaisimmin, eivätkä suinkaan ole meidän pienimpiä kiusaajiamme. Olomme on semmosta, että siitä voi tulla hulluksi, ja minä luulenkin, että moni meistä vielä siksi tulee. Onneton Berezowsky, joka jo kahdeksantoista vuotta¹⁾ on niin paljon kärsinyt, on jo lähellä siksi tulla ja on oikein sääli häntä nähdä. Se on kauheata enkä uskalla sitä ajatellakaan. Kuinka monta kuukautta ja vuotta täytyy meidän vielä viettää tässä Bagno'ssa? Minä kauhistun tätä ajatellessani . . .

Kaikesta huolimatta ette saa luulla, että minä annan taivuttaa itseäni. Minulla on rauhallinen omatunto ja minä tunnen itseni voimakkaaksi. Ainoastaan terveyteni voisi minut pettää, mutta minä tunnen itseni varmaksi, enkä tule olemaan heikko . . .”

Muuan toinen:

„Minä olen paljon kärsinyt: Bagno'a, kahleita, pakkoroijyä ja, mikä vielä pahempaa, häpeällistä kosketusta rikoksellisten kanssa. Tosin on minulla lohdutuksena näin monista kärsimyksistä rauhallinen omatunto, vanhempaini rakkaus ja semmosten miesten kunnioitus kuin Teidän . . . Miten usein olenkaan ollut lamassa, miten monet heikot hetket, miten monet epäilykset ovat saaneet minut valtaansa. Minä uskoin ihmisiin, mutta ihanne toisensa jälkeen on minulta hävitetty, muutos on minussa tapahtunut ja minä olin vähällä sortua niin monien pettymysten johdosta.“

Muuan toinen:

„Minä en salaa itseltäni että nämä vuodet ovat kokonaan minulta menetettyjä, ei ainoastaan siten, että terveyteni on kokonaan turmeltunut, vaan siten, että tunnen joka päivä luisuvani alaspäin. Tätä elämää onkin todella vaikea sietää: ilman kirjoja (paitsi kirjastossa olevia) tässä inhotavassa Bagno'ssa, alttiina kaikille solvauksille ja lyönnille, suljettuna ristikoilla varustettuihin häkkeihin, kohdeltuna työpajoissa villien eläinten tavoin, kaleerimiehistön ja vankeustoveriemme solvaamina, täytyy meidän sietää kaikkea murisematta. Vähäisinkin käskyjen rikkominen aiheuttaa hirveitä rangaistuksia: yksinäisvankeutta, leipäannoksien poisottamista, peukaloruuvia ja ruoskaa. Se on häpeällistä ja minua värisyttää sitä ajatellessa. Useat tovereistamme ovat kurituskomennuskunnassa kaksinkertaisesti kahleisiin kytkettyinä pakotettuja mitä ankarimpaan työhön, nälän kuluttamina, kärsien kepin iskuista ja usein revolverin laukauksista, ilman yhteyttä meidän kanssamme, niin ettemme voi heille edes leivän-

¹⁾ Tuomittu sen vuoksi, että hän Parisissa ampui Venäjän keisaria.

palaa pistää. Se on kauheata, ja minä pelkään, ettei kaikki tämä tule niinkään pian loppumaan. Mutta tultanee toki tekemään vastalauseita, meitä ei toki tultane unohtamaan, se olisi kauheata, jos meidät jätettäisiin tänne. Minun on mahdotonta täällä työskennellä ja minulla on täysi syy sanoa, että nämä vuodet ovat minulta menetettyjä. Se saa minut epätoivoon; minulla oli aikomus opiskella, mutta mihin voi ryhtyä ilman kirjoja ja johtoa?

Me elämme melkein kokonaan ilman uutisia, mutta sen verran kuitenkin tiedämme, että tasavalta päivittäin lujittuu. Siinä onkin meidän koko toivomme, mutta en uskalla siihen liian lujasti luottaa; me olemme jo liian usein pettyneet!

Emme tiedä kuinka moni meistä vielä on elossa. Maroteau jätti meidät maaliskuulla 1873. Armahdusvaliokunta oli, hänen rangaistustaan koventaakseen, vaihtanut Satory'n Nou-saareen. 25-vuotiaana kuoli hän Bagno'ssa kahden sanomalehden artikkelin takia, sillä aikaa kun Versailles'in sanomalehdistön shakalit, jotka joka rivillään ovat vaatineet ja saaneet verivirtoja, pitävät hallussaan Parisia. Hän säilytti rohkeutensa viimeiseen hetkeen saakka. „Kuoleminen ei ole vaikea asia“, sanoi hän ystävilleen, jotka olivat hänen kuolinvuoteensa ympärillä, „mutta minä olisin pitänyt Satory'n telotuspaaluja tätä ruton pesää parempana. Ystävät muistelkaa minua; mitenkähän tulee äitini käymään?“

Kuulkaamme miten kaleerivanki soittaa kuolinkelloja.

„Nou-saarella, huhtikuun 19 päivänä 1875.

En voi jättää mainitsematta, että ympärillä on monta ystävää kuollut, sekä että tässä kuussa olen nähnyt viiden sortuvan.“

„15 päivänä toukokuuta 1875.

Isä Audant, eräs Cayenne'stä palanneita, on nyt ainiaaksi vapautunut kahleistaan. Hän oli kivulias, 59 vuotta vanha, ja meidän työmmme oli hänet kuluttanut. Eräänä päivänä sai hän vaikean kurkkutaudin, joka hänet mursi; siitä huolimatta täytyi hänen uudelleen ryhtyä työhön. Kaksi päivää myöhemmin pyysi hän lupaa saada tulla lääkärin tutkittavaksi; hän sai siitä vankeutta. Viisi päivää myöhemmin kuoli hän sairaalassa ja muutamia päiviä myöhemmin seurasi häntä hautaan muuan toinen, nimeltä Gobert.“

„Canalea joulukuun 25 päivänä 1875.

„ Siihen tulee vielä lisäksi vanhojen ystävien kuolema. Maro-

teau'n jälkeen ovat kuolleet: Morten, Mars ja Lecolle, jotka hautasimme noin kuukausi sitte.“

He kuolevat mutta kukaan ei sorru tähän liejuun. „Valtiolliset rangaistusvangit ovat miehiä; heidän on onnistunut säilyä tahraantumattomina liassa.“ Ylitarkastaja Reboul on vahingossa tullut lausuneeksi tämän tunnustuksen. Mitä on kristittyjen marttyrien paljon kehuttu sankarillisuus, jonka tarvitsi kestää ainoastaan hetken, verrattuna näiden miesten sankariuteen, jotka päivästä päivään ja pyöveliensä väsymättömän kidutuksen alaisina pitivät kiinni valtiollisesta uskontunnustuksestaan ja arvostaan?

Ja tunnemmeko me edes koko heidän kurjuuttaan? Ainoastaan sattuma on nostanut hiukan salaperäisyyden verhon lievettä. Maaliskuun 19 päivänä 1874 onnistui Rochefort'in, Jourde'n, Paschal Grousset'in ja kolmen muun karkotetun paeta eräällä australialaisella laivalla.¹⁾

He pääsivät onnellisesti Australiaan ja heidän kertomuksensa on heittänyt hiukan valoa tähän pimeyteen. Kuultiin silloin, että kommandit saivat kaleereilla kestää erikoisia kidutuksia; että peukaloruuvirangaistus, joka turmeli kädet, on vielä käytännössä Bagno'ssa; että neljä karkotettua pelkän riidan vuoksi, josta tavallinen tuomioistuim olisi tuominnut korkeintaan pari viikkoa vankeutta, ammuttiin Fichte-saarella; että vartijain kovuus ja raakuus oli tarkotettu aikaansaamaan kapinaa, mikä olisi antanut tilaisuuden lähettää karkotettaviksi tuomitut Bagno'on. Karkotetut saivat kalliisti maksaa nämä paljastukset. Versailles'in hallitus lähetti heti vara-amiraali Ribourt'in rangaistussiirtolaan ja kidutuspenkkiä ruvettiin yhä ankarammin käyttämään. Ne, jotka olivat saaneet luvan asua mannermaalla, tuotettiin takasin Ducos-niemelle ja Fichte-saarelle, kalastus kiellettiin, jokainen sinetillä varustettu kirje otettiin takavarikkoon, oikeus ottaa metsästä polttopuita kiellettiin. Vartijat muuttuivat kaksinkerroin raa'oiksi, ammuskelivat tuomittuja, jotka sattuivat kulkemaan rajan yli tai uskaltautuivat määrätyn hetken jälkeen illalla ulos mökistään. Numealaisia liikemiehiä, joiden syytettiin helpottaneen pakoa, karkotettiin saarelta.

Ribourt oli tuonut mukanaan erottamismääräyksen kuvernööri La Richerie'lle, joka kiskomisillaan oli rikastunut Kaledoniassa. Kuten voi arvata, eivät nämä kiskomisot olleet syynä hänen erottamiseensa, vaan maaliskuun 19 päivän pako. Väliaikainen hallitus annettiin översti Alleyron'in huostaan, joka toukokuun teloituksissa oli tehnyt itsensä kuuluisaksi. Alleyron määräsi, että jokaisen karkotetun oli suoritettava

¹⁾ Kaksi heistä on kuvaillut pakoansa ja esittänyt mieltäkiinnittäviä yksityisseikkoja Uudesta Kaledoniasta kirjasissa:

„Eräs matka maan ympäri“, A. Baillère.

„Erään Kommunin jäsenen muistelmat“. Jourde.

puolet päivätyöstään valtiolle, sillä uhalla, että häntä muuten rangais-
taisiin kaikkein välttämättömimpien elintarpeiden — 700 grammaa leipää,
kymmenesosa grammaa öljyä sekä 60 grammaa kuivatuita vihanneksia
— menettämällä. Kun karkotetut laativat vastalauseen, pani hän
julistuksensa käytäntöön seitsemääkymmentäviittä henkilöä kohtaan,
niiden joukossa neljä naista.

Naisia nimittäin kohdellaan samalla ankaruudella kuin miehiä, sen-
vuoksi että he ovat rohkeasti vaatineet osansa yhteisestä kohtalosta.
Louise Michel ja Lemel, joita tahdottiin erottaa toisistaan, selittivät,
että he tulisivat surmaamaan itsensä, jos lakia rikottaisiin. Vartijain
solvaamina, saaden toisinaan moitteita niemimaan päällikön päiväkä-
skyissä ja ollen tuskin varustettuja tarpeellisilla pukuosilla, olivat naiset
usein pakotettuja käyttämään miesten pukuja.

Uuden kuvernöörin, de Pritzbu'er'in, tulo katkasi Alleyron'in lyhyen,
mutta loistavan uran. Pritzbu'er, protestanttinen luopio, josta oli tullut
täydellinen jesuitta, ja joka jesuittain vaikutuksen avulla meriministeriöstä
oli päässyt Kaledoniaan, keksi keinoja miten sokerinimellä naamalla
suurentaa karkotettujen vaivoja. Tässä tehtävässään antoi hänelle aiheen
översti Charrière, kaledonialaisen rangaistuslaitoksen päätirehtöri, joka
selitti, että Bagno'n rikokselliset olivat paljon kunnioitettavampia kuin
Kommunin rikolliset. Pritzbu'er uudisti edeltäjänsä määräyksen sillä
lisäyksellä, että ellei joku olisi kyennyt vuoden kuluessa hankkimaan
itselleen riittäviä apulähteitä, ei hän enää tulisi saamaan täysiä ruoka-
annoksia, sekä että hallinto määrätyn ajan kuluttua tulisi lakkauttamaan
kaikki velvollisuutensa karkotettuja kohtaan. Asetettiin kaupanvälittäjä
heidän ja Numea'n liikemiesten välille. Mutta kaikki maailman pää-
tökset eivät voi saattaa kauppaa ja teollisuutta kukoistamaan maassa,
missä puuttuu kaikkia perusedellytyksiäkin. On satoja kertoja näytetty
toteen, ettei Uudessa Kaledoniassa voi käyttää hyväkseen näitä tuhansia
käsiä, joita voisi hyödyllisesti käyttää ainoastaan jossakin hedelmällisessä
ja kukoistavassa siirtolassa. Ne harvat karkotetut, joille voitiin antaa
tointa, ovat osottaneet taitavuuttaan ja saaneet osakseen useampia
mitalia tai kehotuslausuntoja viime näyttelyssä Numea'ssa. Vähemmän
suositut ovat sadottain joutuneet vuoden 1875 päätöksen alaisiksi.
Todellisuudessa on tätä nykyä suurin osa karkotetuiksi tuomituista
pakkotyön säädösten alaisuudessa. Rochefort'in paon jälkeen annettuja
säädöksiä ei ole milloinkaan lievennetty. Karkotettujen vaimot ja äidit
saavat ainoastaan pitkien väliaikojen päästä ja vartijain läsnäollessa
seurustella näiden kanssa, ja useampia on siirtolasta kokonaan karko-
tettu.

Näin monista heidän alentamiseksi nähdyistä ponnistuksista huo-
limatta on karkotettujen kunnia säilynyt kirkkaana. Vieläkin enemmän,

se esiintyy loistavana esimerkkinä. Siitä huolimatta että sotaoikeudet ovat sekottaneet Kommunin tuomittujen joukkoon huonoja, vallankumoukselle kokonaan vieraita aineksia, ovat halpamaiset rikokset hyvin harvinaisia. Kosketus valtiollisten rikollisten, työläisten valiojoukon kanssa on päinvastoin useissa, joilla on ollut moitittava menneisyys, saanut omantunnon uudelleen heräämään. Useimpia tuomittuja rangaistaan ainoastaan sääntöjen rikkomisesta ja pakoyrityksistä.

Näiden yritysten kohtalo on jo etukäteen melkein selvä. Miten voisikaan paeta ilman rahaa ja ilman suhteita? Voi laskea tuskin viisi-toista onnistunutta pakoyritystä. Maaliskuun puolivälissä 1875 pakeni kaksikymmentä karkotettua Fichte-saarelta, niiden joukossa Kommunin neuvoston jäsen Rastoul, eräällä parkkilaivalla, jonka he salaisuudessa olivat rakentaneet. Ei ole koskaan saatu tietää, mikä heidän kohtalonsa oli, mutta muutamien päivien jälkeen ajautui rannalle parkkilaivan pirstaleita. Marraskuussa onnistui Trinquet'ille ja muutamille hänen tovereilleen Bagno'n ajoilta paeta eräällä höyrylaivalla. Heitä seurattiin ja saatiin kiinni. Kaksi syöksyi veteen väistääkseen voittajaa. Toinen heistä kuoli, toinen, Trinquet, ongittiin kuiville ja kuletettiin takasin Bagno'on.

Näiden kurjuuden kuilujen rinnalla saavat maanpakoon tuomitut vaieta kärsimyksistään. Mutta hekin voivat lyhyesti lausua, etteivät he ole asiansa kunniaa tahranneet.

Tuhansille työläisille, jotka perheineen työnnettiin vieraskielisiin maihin, liikeapulaisille ja opettajille, jotka ovat vieläkin köyhempiä, on tahdonvoimansa avulla onnistunut hankkia itselleen uudelleen työtä. Parisin Kommunin työläiset ovat hankkineet itselleen kunnioitettavan sijan ulkomaan työpajoissa. Vieläpä he ovat, etenkin Belgiassa, saaneet kukoistamaan teollisuudenhaaroja, jotka siihen saakka ovat olleet lamassa, ja useille toisille teollisuudenhaaroille ovat he antaneet ainoastaan heille tunnettujen salaisuuksien kautta parisilaista makua. Kommunardien maasta karkotus on, samaten kuin aikoinaan protestanttien karkotus, vienyt joukon kansallisrikkautta maan rajojen ulkopuolelle. Niin kutsuttuihin vapaisiin ammatteluihin kuuluvat karkotetut, joiden asema usein on huonompi kuin työläisten, ovat osottaneet yhtä paljon rohkeutta. Jotkut ovat saaneet luottamustoimia. Moni, joka on tuomittu kuolemaan murhapolttajana tai pakkotyöhön ryöstöstä, opettaa suurissa pensioneissa tai tutkii oppilaita julkisissa oppilaitoksissa. Huolimatta alun hankaluudesta, huolimatta sairaudesta ja työttömyydestä, ei ainoakaan maanpakolaisuuteen tuomituista ole esiintynyt heikkona, eikä poliisikertomuksissa tunneta ainoatakaan tapausta, jolloin heitä olisi tuomittu poliisioikeuksissa. Ei yksikään nainen heistä ole hairautunut, ja kuitenkin saivat juuri he kantaa suurimman osan yleistä kurjuutta. Näiden tuhan-

sien virkamiesten joukossa keksittiin kaikkiaan vaan kolme neljä urkkijaa, ja niiden joukosta löytyi yksi ainoa henkilö perustamaan ilmiantajasanomalehteä, joka voitti „Figaro“-lehdenkin häpeämättömyydessä. Harjotettiin nopeata oikeutta, sillä ei mikään pakolaisjoukkue ole koskaan osottautunut aremmaksi arvostaan. Erään Kommunin neuvoston jäsenen täytyi puolustautua pakolaisten edessä syytöksestä, jonka mukaan hän olisi ottanut avustusta äärimmäiseltä vasemmistolta. Maaliskuun 18 päivän muistojuhliin ei ole milloinkaan ahkerammin osaa otettu kuin vuonna 1876, sillä aikaa kun eduskunnassa keskusteltiin armahduksesta, sillä jokainen olisi hävennyt tällä hetkellä olla näyttämättä lippuaan. Tosin on vuoden 1871 pakolaisjoukkueessa, kuten kaikissa muissakin, hajaannuksia ja eripuraisuuksia, mutta kaikki on unohdettu punasen lipun juurella, joka johtaa jonkin toverin ruumisarkkua; tosin annettiin ajattelemattomia julistuksia, mutta ne saattavat huonoon valoon vaan antajansa. Myöskään eivät nämä maanpakoon tuomitut ole unohtaneet veljiään Uudessa Kaledoniassa; päinvastoin oli käynnissä alituinen rahankeruu niiden keskuudessa, joilla oli Lontoo keskipisteenään. Tosin oli tämä vaivaista avustusta, mutta maanpakoon tuomitun roponen sanoo Kommunin onnettomalle rangaistusvangille:

„Rohkeutta, veljeni, toverisi rakastavat sinua, eivätkä tule sinua unohtamaan.“ Siinä on haavotettu ojentamassa kättään kuolevalle.

Kaksikymmentäviisituhatta miestä, naista ja lasta taistelun aikana tai sen jälkeen surmattu, vähintään kolmetuhatta kuollut vankiloissa, rangaistuslaivoilla, linnoituksissa tai tauteihin, joita he olivat vankeus-aikana itselleen hankkineet, kolmetoistatuhattaseitsemänsataa tuomittu, enimmäkseen elinkautiseen rangaistuksiin, seitsemältäkyymmeneltätuhannelta naiselta, lapselta ja ukolta riistetty tai ajettu pois Ranskasta heidän luonnollinen tukensa, yhteensä vähintään satayksitoistatuhatta uhria, siinä on yhteenvedo porvarisluokan kostosta yksinään maaliskuun 18 päivän vallankumouksen johdosta.

Mikä vallankumouksellinen voima onkaan näissä opeissa, joita työläiset ovat saaneet vastaanottaa! Kuhnurien¹⁾ luokka ei lakkaa valitsemasta itselleen uhreja; se telottaa joukottain. Sen viha ei ole ohimenevää; se kestää vuosikausia ja jatkaa työtään hallinnollisesti ja järjestelmällisesti aina kapinallisten täydelliseen hävittämiseen saakka.

Neljän vuoden kuluessa oli maalaisaatelinen eduskunta antanut sota-oikeuksille vapaat kädet. Pari kertaa armahduskysymyksen tullessa esiin, siirryttiin päiväjärjestykseen. Kun eduskunta vuonna 1876 hajaantui, oli se siirtänyt muutamia karkotettuja Ducos-niemekkeeltä Fichtesaarelle, lyhentänyt muutamia vankeusrangaistuksia ja myöntänyt 600

¹⁾ Vertaus koirasmehiläisiin, jotka eivät tee työtä.

täydellistä rangaistuksen lakkauttamista, jotka kohdistuivat helpompiin rangaistuksiin, mutta kaledonialainen pimentola jäi koskemattomaksi.

Mutta vaaleissa ei kansa unohtanut puolustajiaan. Kaikissa merkittävimmässä keskuspaikoissa oli armahdus demokratisissa ohjelmissa, kaikki julkiset kokoukset esittivät tämän kysymyksen edustajaehdokkailla. Radikalit sitoutuivat liikutettuina vaatimaan yleisarmahdusta, jopa vapaamielisetkin lupasivat „hävittää kansalaiseripuraisuutemme jäljet“, kuten porvaristo lausuu, silloin kuin se haluaa pestä puhtaaksi katukivityksen, jonka se on verellä tahrannut.

Helmikuun vaalit vuonna 1876 antoivat suurimmaksi osaksi tasavaltalaisia tuloksia. Kuuluisat „gambettalaiset kasvilavat“, joiden avulla Ranskan piti uudelleen päästä kukoistukseen, olivat tunkeutuneet pinnalle. Parvi asianajajia, tilanomistajia ja vapaamielisiä oli vallottanut maaseudun sanoilla: vapaus ja uudistuksia. Buffet, taantumuksellisten ministeri, joutui tappiolle itse maaseutuaatelisten pesäpaikoissa. Kaikki radikalit sanomalehdet olivat siitä yksimielisiä, että kansanvaltainen tasavalta oli vihdoinkin lopullisesti perustettu. Toivo armahduksesta muuttui varmuudeksi. Ei ollut enää epäilystäkään, ettei uusi eduskunta olisi tullut antamaan kansalle tätä lahjaa heti toimeensa astuessaan. Erään karkotettujen lähetyksen oli juuri määrä lähteä Uuteen Kaledoniaan. Victor Hugo, joka oli valittu senatiin, vaati Mac Mahon'ia lykkäämään lähdön molempien kamarien joka tapauksessa suotuisaan ratkaisuun saakka. Kiireessä järjestettyyn adressiin kerättiin muutamassa päivässä yli satatuhatta allekirjotusta. Armahduskysymys oli niin paljon muita tärkeämpi, että Mac Mahon'in ministeri Dufaure pyysi eduskuntaa sen heti ratkasemaan.

Viisi anomusta tehtiin eduskunnassa. Yksi ainoa vaati täydellistä armahdusta, toiset erottivat siitä sotaoikeuksien „häpeällisiksi“ määrittelevät rikokset, joihin myöskin sanomalehtiartikkelit luettiin. Eduskunta nimitti valtuutettuja näitä anomuksia tutkimaan. Tähän valituista kymmenestä ehdokkaasta oli seitsemän kaikkea armahdusta vastaan.

Pian asema selveni. Vallassa oli yhä edelleen entinen aatteeton, itserakas ja virkapaikkoja tavoitteleva keskiporvaristo keisarikunnan ajoilta, joka haluaa ainoastaan valtaa itselleen: juonittelijain ja lainkiertäjäin nurkkakunta. Se tunsu eduskuntaan tullessaan Kommunin ainoastaan edellisen eduskunnan toimeenpanemista tutkimuksista ja taantumuksellisten kirjailijain häväistyskirjotuksista, ja oli liian ahdasmielinen käsitteäkseen tämän liikkeen alkuperää ja seurauksia. Samat työläiset, joita vuoden 1848 kesäkuussa tasavaltalainen eduskunta hyväili tykinlaukauksilla, tulivat vuonna 1876 näkemään tasavaltalaisen eduskunnan, joka otti maaseutuaateliston koston omakseen.

Täyttää armahdusta kannattivat samat radikalit, jotka suurimmaksi

osaksi olivat taistelleet Kommunia vastaan tai olleet Thiers'in käytyreitä. He olivat tällä haavaa kansanvaltaisena ukonnuolena Parisissa, jossa ei ollut sosialistisia sanomalehtiä, ei kansanomaisia puhujalavoja eikä Kommunin historiaa, ja jossa sota-oikeudet yhä edelleen vaanivat uusia uhreja. He olivat ikäänkuin jokin poisjuurittamaton ruumisrosvojoukkio, joka iltasin laskeutuu tappelutantereelle ja vaatii itselleen kunniaa olla aatteen edustajana, silloin kun kaikki sankarit jo ovat kuolleet eikä ole enää peljättävissä iskuja! Tässä kaupungissa, jota hän itse oli auttanut kuristamaan, voi Louis Blanc valita itselleen edustajansijan; ja Montmartre'n edustajaksi tuli Clémenceau, sama henkilö, joka maaliskuun 18 päivänä oli liittynyt kenraali Lecomte'en.

Viimemainittu piti laimean, ty pistetyn puheen maaliskuun 18 päivästä, joka oli sovitettu kuulijain tietämättömyyden ja pelokkuuden mukaiseksi, ja hän varoi visusti koskettelemasta todellisia syitä, joista hän muuten ei hituistakaan tiennyt. Toiset äärimmäisen vasemmiston edustajat puhuivat voitettujen puolesta solvaamalla heitä. „Petytään täydellisesti tämän vallankumouksen todellisen luonteen suhteen“, puhui eräs heistä korkeudesta; „siinä ollaan näkevinään yhteiskunnallinen vallankumous, kun se sensijaan todellisuudessa oli vaan hermovärähdys, kuumekohtaus.“ Floquet, edustaja siitä departementista, joka aikaisemmin oli valinnut Delescluze'n, kutsui koko liikettä „inhottavaksi“. Valtiomies Marcou selitti koko Kommunin olleen loukkauksen nykyaikaa kohtaan. Ei kukaan puhunut kauheista teurastuksista, ei kukaan vaatinut tilille vuodatetun veren, vankilain ja rangaistuslaivain takia, ei kukaan uskaltanut viskata totuutta vasten maan silmiä, ja pian nähtiin, että he tahtoivat ainoastaan lunastaa valitsijoilleen antamiaan lupauksia.

Näille kunnan puolustajille, jotka kärsivällisesti tarjosivat selkensä löylyä vastaanottamaan, vastasivat ministerit ja taantumukselliset penkit riittävän hävyttömästi. „Ei hyvät herrat“, sanoi haikala Dufaure, „se ei ole mikään kunnallinen liike, vaan se on aatteissaan, ajatuksissaan ja jopa asiakirjoissaankin jyrkin vallankumous, mitä milloinkaan on maailmassa toimeenpantu.“ Ja valiokunnan selostaja lausui: „Meidän uudemman ajan historiassamme on ollut hetkiä, jolloin armahdus on näyttäytynyt välttämättömäksi, mutta maaliskuun 18 päivän kapinaa ei voi missään suhteessa verrata meidän kansalaissotiimme. Minä näen siinä pelottavan, rikoksellisen kapinan, kapinan koko yhteiskuntaa vastaan. Ei, ei mikään velvota meitä antamaan Kommunin tuomituille takasin heidän yhteiskunnallisia oikeuksiaan.“ Dufaure ylisti sota-oikeuksia ja väitti niissä seuratun kaikkia sääntöjä, sekä että upseerit olivat menetelleet paraiden ammattituomarien tavalla. Koko eduskunta taputti käsiään, eikä kukaan koko äärimmäisestä vasemmistosta uskaltanut vaatia tätä häpeämätöntä porvarisoikeuden ministeriä esittämään

ainoatakaan sääntöjenmukaista asiakirjapinoa. Meriministeri Fourichon kielsi Kommunin rangaistusvankien olevan sekotettuna toisten joukkoon ja väitti heidän elävän aivan kukkien keskellä. Kun eräs radikali kainosti uskalsi huomauttaa: „Kidutukset on jälleen otettu käytäntöön!“ sai hän kuvaavan vastauksen: „Te olette meidät siihen saattaneet.“

Toukokuun 18 päivänä hylkäsi eduskunta 392 äänellä 50 vastaan täydellisen armahduksen. Gambetta pidättäytyi äänestämästä. Valiokunta vastusti samalla tavalla niitakin armahdusanomuksia, jotka eivät ulottuneet häpeällisiin rikoksiin syytäiksi merkittyihin henkilöihin, ja sanoi, että siinä suhteessa oli turvattava hallituksen lempeyteen. Radikalit keskustelivat hetkisen muodon vuoksi, mutta selittivät vihdoin Floquetin kautta: „Kysymyksessä, joka koskee lempeyttä ja jalomieli-syyttä, emme koskaan tahdo epäillä hallituksen aikeita“, ja anomukset hyljättiin. Seuraavana päivänä vaati Victor Hugo senatissa armahdusta, sekottamalla pahaksi onneksi Kommunin puolustajat joulukuun 2 päivän rikoksellisiin. Hänen ehdotustaan ei otettu edes käsiteltäväksi.

Kaksi kuukautta myöhemmin kirjotti Mac Mahon sotaministeri Cissey'lle, täydentääkseen tätä teeskentelevää näytelmää: „Tästä päivästä alkaen ei saa enää tapahtua mitään syytettä, ellei sitä kunniallisten ihmisten yksimielinen tunne vaadi.“ Kunnialliset sotilashenkilöt ymmärsivät hänet. Tuomioita jatkui edelleen. Muutamia poissaolevina tuomittuja pakolaisia, jotka ensimmäisten päivien toivon nojalla uskaltautuivat Ranskaan, otettiin kiinni ja heidän rangaistuksensa vahvistettiin. Työläisjärjestöjen järjestäjiä vaaniskeltiin ja rangaistiin säälimättä, jos heidät vaan voitiin asettaa jonkinlaiseen yhteyteen Kommunin kanssa¹⁾.

Tämä raakamainen oppiniskaisuus kiihotti siinä määrin yleistä mieli-pidettä, että radikalien täytyi vielä kerran liikahtaa ja vaatia syytösten lakkauttamista tai ainakin rajottamista. Vuoden 1876 lopulla laati eduskunta venyvän lain, joka asianhaaroja myöten saattoi merkitä syytteiden lakkauttamista. Senati hylkäsi sen ja siihen olivat vapaa-mieliset laskunsa perustaneetkin.

Tammikuussa 1877 oli heillä ministeristö käsissään. Entinen radikali Jules Simon, „äärimmäisen“ vapauden puolustaja oli ministerineuvoston puheenjohtajana ja Martel, entinen armahdusvaliokunnan puheenjohtaja,

¹⁾ Joulukuun 2 päivänä vuonna 1876 asetettiin Baron, entinen työväenkongressin sihteeri, kolmannen sota-oikeuden eteen, senvuoksi että hän Kommunin aikana oli ollut sota-asiaain valiokunnan sihteerinä. „Kuten oikeuden jäsenet huomaavat“, sanoi oikeuden puheenjohtaja, „pitää syytetty yhä edelleen kiinni niistä mielipiteistään, jotka häntä johtivat vuonna 1871, sillä me olemme nähneet hänen vuonna 1876 ottavan osaa työväenkongressiin.“ Tälle sotilaille oli työväenkongressi samaa kuin kapina. Baron tuomittiin karkotettavaksi linnotettuun paikkakuntaan. Marraskuussa 1876 antoivat sota-oikeudet vielä kuolemantuomioita.

astui oikeusministeristöön Dufaure'n tilalle. — Syytteet jatkuivat yhä edelleen ja tuomiot olivat vielä yhtä ankaria. De la Santé'n vankilassa oli muuan liittoutunut nimeltään Marin, joka oli kolme kertaa tuomittu kuolemaan. Vasta heinäkuussa 1877 ratkaistiin hänen kohtalonsa. Kuusi vuotta taistelun jälkeen lähetettiin hänet elinkaudekseen Bagno'on.

Mac Mahon'in lempeys oli samaa laatua. Päivää jälkeen armahdusanomusten hylkäämisen oli Dufaure asettanut uuden neuvottelevan armahdusvaliokunnan, kokoonpantuna vapaamielisistä, jotka hän itse huolellisesti valitsi. Jäseniksi siihen tulivat Degouves-Denunques, Dubail, E. Ferry, maaliskuun 18 päivän entisiä pormestareja ja näiden apulaisia, Lenoel j. n. e. Ranskan rangaistuslaitoksissa oli sillä hetkellä 1,600 tuomittua kommunardia ja karkotettujen luku nousi noin 4,400:aan.

Tämä toinen armahdusvaliokunta oli arvokas seuraaja ensimmäiselle. Dufaure'n ja Martel'in ehdotuksesta armahti Mac Mahon tuomittuja, joilla oli enää vaan muutamia viikkoja rangaistusajastaan kärsittävänsä, muutteli toisia rangaistuksia ja jopa kerrassaan vapautti pari kolme tuomittua, jotka jo olivat kuolleet. Vuoden 1877 toukokuuhun mennessä oli Uudesta Kaledoniasta palannut ainoastaan kaksi- tai kolmesataa tuomittua, jotka olivat saaneet tuntuvinta kannatusta, ja heistäkin oli suuri osa saanut rangaistuksensa ainoastaan muutetuksi. Toukokuun 16 päivän valtiokaappauksen jälkeen, kun vapaamielinen porvaristo, noustessaan taisteluun Mac Mahon'ia vastaan, etsi kansansuosiota, tippuivat toisen armahdusvaliokunnan jäsenet suuremmatta melutta pois ja selittivät häpeämättömästi, että marsalkka Mac Mahon oli aina tehnyt tyhjäksi heidän hyvät aikeensa.

Tällä hetkellä, kuusi ja puoli vuotta teurastusten jälkeen, pidätetään vielä Uudessa Kaledoniassa tai maanpaossa viisitoistatuhatta miestä, naista ja lasta.

Pakolaiset ja karkotettujen perheet ovat ehkä hädän pakottamina päässeet niin pitkälle, että ovat saaneet itselleen uusia apulähteitä, mutta suurin osa karkotetuista kärsii vieläkin samaa kurjuutta kuin ensimmäisinä päivinä. Useammilla paikkakunnilla on pantu toimeen rahankeräyksiä Versailles'in uhrien hyväksi, eikä pidetä ainoatakaan kansalaiskokousta, eikä ainoatakaan juhlatilaisuuksia, ilman ettei lopulla heitä muistettaisi; mutta näiden lahjain vastaanottajana ovat herrat Louis Blanc ja Greppo, Kommunin pettäjät. Niin, nämä Thiers'in kanssasylliset, toimien itseasettamanaan komiteana, jakelevat nyt almuja, tietenkin toisten rahoista, niille onnettomille, joita he olivat auttamassa tappiolle joutumaan. Eikä sillä hyvä. He jakavat avustuksia oikun ja mielivallan mukaan sekä sillä tavalla, että saisivat itselleen kannattajia näiden onnettomien joukossa. Mitä liikuttaa heitä karkotettujen kohtalo

toisella puolen maapalloa? Niillähän ei ole vaaleissa mitään tekemistä. Ja sillä verukkeella, että lahjain antajat tahtovat avustaa ainoastaan uhrien perheitä, sulkevat nämä jesuitat itse uhrit avustuksesta kokonaan osattomiksi, se on, juuri ne, jotka eniten apua tarvitsevat, karkotetut, joilta on kaikki riistetty, ja joilla, ollen ilman työtä ja ilman lohdutusta, ei ole tulevaisuudelta mitään odotettavana.

Varoituksen saaneiden demokratien on nyt täytettävä velvollisuutensa.

Luopukoot he versaillelaisesta komiteasta ja muodostakoot oman, suosiollisemman komitean. Asettakoot kaikki työläisryhmät kannettavakseen säännöllisen verotuksen ennen lepäämättä, ennenkuin kaikki haavat ovat sidotut, samoin kuin irlantilaiset menettelivät Fenier-kapinan jälkeen.¹⁾ Olkoon teillä naisilla, joilla alttius tukee rohkeutta ja tekee sen kaksinkertaseksi, alituisesti mielissä karkotetuista huolehtiminen. Pitäkööt maailman kaikki työläiset kunnianasianaan todistaa avustuksillaan lujaa yhteenkuuluvaisuuttaan, jonka puolesta heidän veljensä Parisissa ovat taistelleet ja kuuden ja puolen vuoden kuluessa kärsineet kaikki sielulliset tuskat ja epätoivon syvyydet.

Olenko minä panetellut voittajia? Olenko salannut voitettujen virheitä? Olenko liiotellut jompaankumpaan suuntaan? Asettakoot vastustajat siinä suhteessa todistuksia nähtäväkseni suurten sanojen sijaan!

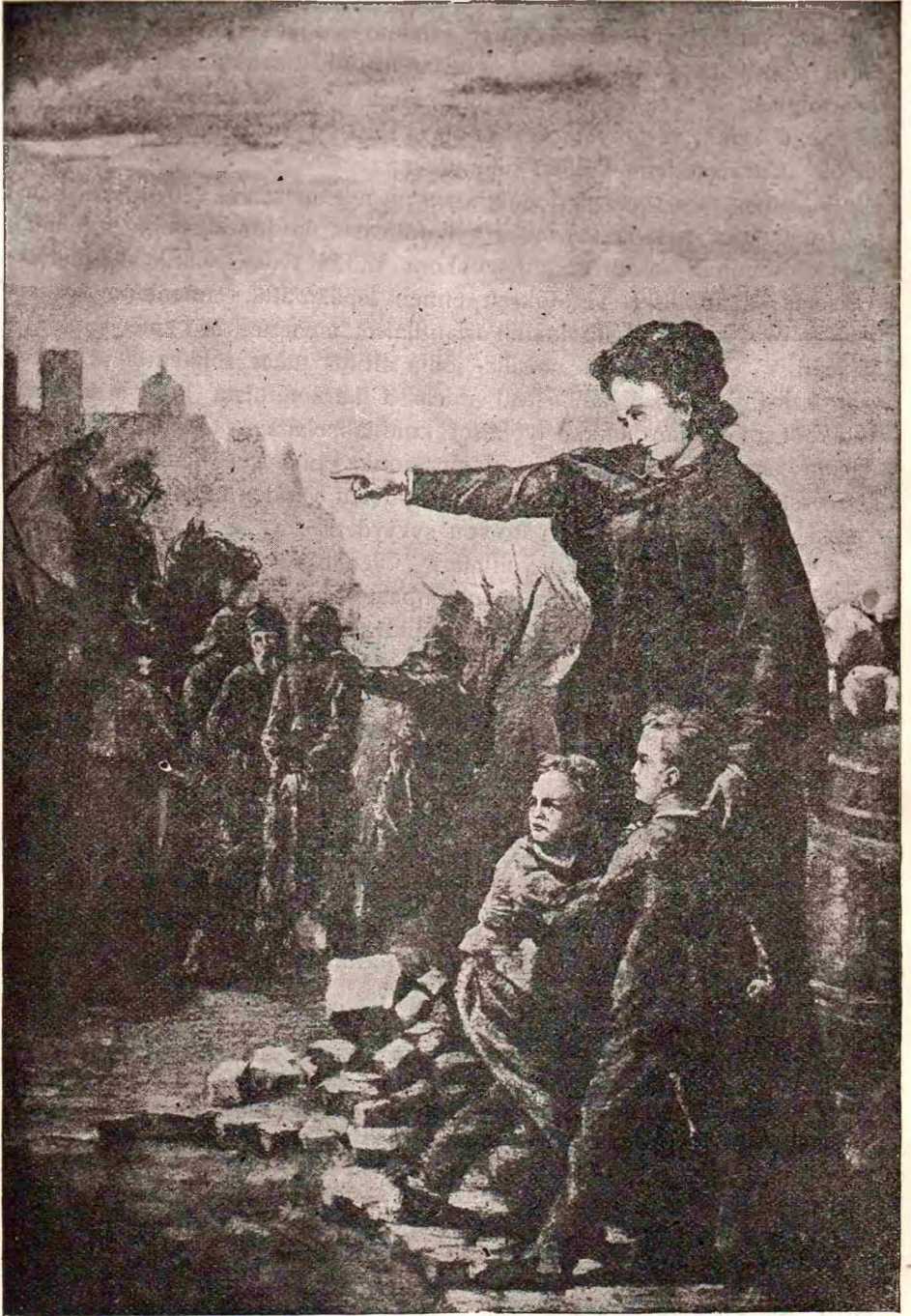
Tosiasiat puhuvat; historian tarvitsee vaan vetää johtopäätöksensä.

Kutka muut, paitsi työläiset, ovat tarmolla taistelleet keisarikuntaa, sotaa ja antautumista vastaan?

Mikä on aikaansaanut maaliskuun 18 päivän vallankumouksellisen hetken, elleivät vallitsevien luokkien virheet, itsekkyyks ja rikokset? Kuka on pakottanut räjähdysten tapahtumaan, ellei Thiers?

Mitä on maaliskuun 18 päivä, ellei huonostikohdellun kansan vaisto- maista vastarintaa? Missä on nähtävänä jälkiä salaliitosta, lahkoista ja johtajista? Oliko silloin muuta tunnussanaa kuin: „Eläköön tasavalta!“ ja muuta tarkotusta kuin estää yksinvaltiutta?

¹⁾ Noin 30,000 markkaa käytettiin vangitun Fenier'in puolustukseen. Manchester'issa hirtetyt henkilöt saivat kuolinpäivänsä aamuna vakuutuksen, ettei heidän perheiltään tule mitään puuttumaan. Tämä lupaus pidettiin. Kaikkien tuomittujen vaimot ja lapset saivat turvapaikan, lapset kasvatettiin tai otettiin ottolapsiksi. Yksin Irlannissa nousivat perheitä varten kerätyt varat 125,000 markkaan. Kun saatiin osittainen armahdus, kiirehtivät irlantilaiset avustamaan armahdettuja. Yksi ainoa sanomalehti, „The Irishman“ sai muutamissa viikoissa pienistä rovoista kokoon 24,000 markkaa. Yhdellä ainoalla kerralla lähettivät Amerikassa olevat irlantilaiset 100,000 markkaa, ja köyhimmät köyhistä irlantilaisista, Uuden-Seelannin siirtolaiset, lähettivät yli 6,000 markkaa. Se ei ollutkaan yhden päivän kestävä nousulaine. Vuonna 1874 kertyi vielä 10,500 markkaa näiden perheiden kassaan. Kokonaisuus nousi yli 250,000 markan. Vihdoin vuonna 1876 vuokrasivat muutamat fenieriläiset laivan ja avustivat pakoon ne toverinsa, joita vielä pidätettiin Australiassa.



KOSTO NOUSEE.*

Voiko kieltää, ettei sitä seuraavina päivinä tasavallan julistaminen ja hyvän kunnallislain säätäminen olisi sovittanut kaiken, sekä ettei Versailles kieltäytynyt kaikesta?

Voiko kieltää, ettei Pariisi perustanut Kommuniaan mitä runsaimman osanoton saaneella ja mitä vapaimmalla äänestyksellä?

Voiko kieltää, ettei Versailles ilman mitään ärsytystä, ilman mitään aihetta ole hyökännyt Parisia vastaan, sekä ettei järjestynyt armeija ole telottanut vankeja ensimmäisistä otteluista alkaen?

Voiko kieltää, etteivät ainoat tehdyt välitysehdotukset ole tulleet Parisin ja maaseudun taholta, sekä ettei Versailles ole niitä aina työntänyt luotaan ja kohdellut välittäjiä rikoksellisina?

Voiko kieltää, etteivät liittoutuneet kaksikuukautisen taistelun ja täydellisen herruutensa aikana ole suojelleet kaikkien vankiensä ja kaikkien valtiollisten vihollistensa elämää?

Voiko kieltää, ettei Versailles ole ammuttanut vähintään seitsemäntoistatuhatta henkeä kostaakseen parin muurin menetystä ja kuudenkymmenenkolmen panttivangin kuolemaa?

Voiko kieltää, ettei Versailles ole telottanut, heittänyt vankeuteen ja kiduttanut naisia ja lapsiakin?

Voiko kieltää, ettei tuhansia tuomittu kuolemaan, Bagno'on ja karotettavaksi sekä maanpakoon ilman vakavaa tutkimusta, ilman todisteita samojen sotilaiden päätöksestä, jotka olivat heidät ensin voittaneet, ja päätösten kautta, joiden epäoikeudenmukaisuuden vanhoillisimmatkin lehdet ovat tunnustaneet?

Vastatkoot tähän omantunnon miehet, lausukoot he kummalla puolen rikokset ja hirmuteot ovat, kuristettujen vai kuristajien puolella, oletettujen liittoutuneiden rosvojen vaiko oletettujen sivistyneitten versaillelaisten taholla, lausukoot he, miten on semmoisen vallitsevan luokan siveellisyyden ja valtiollisen älyn laita, joka ensinnä voi tehdä maaliskuun 18 päivän tapaisen liikkeen välttämättömäksi ja senjälkeen sen tukahtua.

Ja kun minä nyt kuuden ja puolen vuoden kuluttua luon katseen taaksepäin, kun tarkastelen tapauksia, jotka ovat seuranneet Kommunin tappiota, luulen olevani oikeutettu sanomaan:

Tosiaan parisilaiset olivat oikeassa halutessaan säilyttää tykkinsä ja kiväärinsä, sillä heidän tappionsa jälkeen on aseista riisuttu Ranska ollut alttiina vallankaappauksille; he olivat oikeassa väittäessään, että valmisteltiin yksinvallan uudelleen pystyttämistä, sillä heidän tappionsa jälkeen on yksinvaltiutus yhä päiväjärjestyksessä; he olivat oikeassa taistellessaan elämästä ja kuolemasta pappisvaltaa vastaan, sillä kansan tappion jälkeen pitävät papit käsissään Ranskaa lujemmin kuin ennen vuotta 1789; he olivat oikeassa nähdessään vanhoillisessa tasavallassa, jonka

piirustuksia heille heidän presidenttinsä Thiers näytteli, ainoastaan salatun sortojärjestelmän, joka tulisi olemaan yhtä raskas kuin keisarivallan aikuinen, sillä heidän tappionsa jälkeen ei mitään ole tehty työläisten hyväksi ja vielä seitsemän vuotta verilöylyn jälkeen metsästelee porvaristasavalta yhä vähäpätöisimpiäkin liittoutuneita.

Tekee tosiaan suuremmoisen vaikutuksen kuullessaan radikalien möhömahojen kutsuvan maaliskuun 18 päivää rikokselliseksi kapinaksi ja kyselevän, mitä se on jättänyt jälkeensä.

Siinä tapauksessa oli myöskin vuoden 1789 vallankumous rikos, sillä silläkin oli teloituksensa (Launay, Flesselles), se oli vielä suurempikin, sillä silloin hyökkäsi kansa sensijaan että se olisi odottanut hyökkäystä. Ja kuitenkin viettävät radikalit yhtä suurimmista juhlapäivistään sen muistoksi. Ainoastaan hiukan johdonmukaisuutta, te ahnaat, epäkiitolliset porvarilliset; maaliskuun 18 päivän vallankumous vuonna 1871 oli, samaten kuin heinäkuun 14 päivän vallankumous vuonna 1789, itsevaltiaalle osotettu järjestyksen vaatimus.

Mitäkö se on jättänyt jälkeensä?

Lipun, vapaan Kommunin; lujasti perustetun puolueen, työväenpuolueen.

Siitä lähtien on Ranska velvotettu tutkimaan kysymystä ja tunnustamaan itselleen, ettei löydy mitään pysyvää ja yhteiskunnallisesti edistävää tasavaltaa uudelleen järjestetyn Kommunin ulkopuolella.

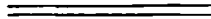
Siitä lähtien eivät työläiset muodosta enää radikalisen puolueen hantyrijoukkoa. Maaliskuun 18 päivä on antanut heille tietoisuuden heidän omista voimistaan, maaliskuun 18 päivä on heidät vapauttanut. Ensimmäisen kerran meidän historiassamme ovat he voineet ottaa omien asiainsa johdon omiin käsiinsä. He tulevat niin ollen esiintymään määrätysti, varmasti ja selvästi niin pian kun he taas saavat astua päivän valoon.

Kommunistinen ajatus on siis sinä aatteena ja työläisten osanotto hallitukseen sinä tosiasiana, johon maaliskuun 18 päivä tähtää. Senvuoksi on tämä liike vallankumousta, senvuoksi on se erottanut maan vedestä, senvuoksi ajattelevat orjien pitäjät sitä ainoastaan raivolla, senvuoksi tervehtivät sitä maapallon kaikki työläiset vapautuksen päivänä.

Tosin ei Ranskan vallankumouksellinen puolue, ahdistettuna jo heräämishetkellään, järjestyttömänä ja erilaisten aineiden estämänä, sekä ollen pakotettuna käymään sotilaalliseen taisteluun, ole voinut kehittää aatteitaan eikä joukkojaan, eivätkä vallankumoukselliset ole niin typeriä, että näkisivät tässä välikohtauksessa, niin jättiläsmäinen kuin se onkin, koko vallankumousta. Tämä taistelu oli vaan alkusoittoa, „etuvartijain välistä kahakkaa“, kuten Bebel sanoi. Mutta Ranskan vallankumouksellinen puolue on jättänyt jälkeensä alotteiden, rohkeuden ja uljuuden

unohtumattoman esimerkin. Ellei se olekkaan voittanut, on se ainakin osottanut tietä. Vieläkin enemmän: se polkee jalkainsa alle ne kiihkoisänmaalliset, perinnäiset ajatukset, joita sosialismiinkin oli tunkeutunut, eikä se typerästi ylpeile vikojaan kieltämällä. Se päinvastoin paljastaa ne, palvellekseen siten tulevaisuutta, jotta ei pojan tarvitsisi uudelleen kulkea isän jo astumaa tietä.

Senvuoksi luulee tämän historian kirjottaja, sanoessaan peittelemättä ja säälimättä totuuden samanmielisistäkin, olevansa uskollisena tulkkina tälle vallankumoukselle, jonka puolustajat sanoivat etuvartijapaikoillaan: „Me taistelemme täällä ihmiskunnan puolesta!“



SISÄLLYSLUETTELO.

	Sivu
<i>Esipuhe.</i>	
I. Valtio ja taistelu vallasta	5
II. Tasavalta ja työväestön diktatori	7
III. Taloudellinen kehitys ja työväestön diktatori	9
IV. Vallankumous, porvaristo ja työväestö	11
V. Palkkatyöläiset ja talonpoikaisväestö	13
VI. Köyhälistön diktaturin menettelytapa ja päämäärä	16
<i>Johdanto.</i> Preussiläiset vallottavat Parisin ja maalaisaatelisto Ranskan	21
<i>Ensimmäinen Luku.</i> Liittoutuneitten ensimmäiset hyökkäykset Parisia vastaan. Kansalliskaartin pataljonat yhdistyvät ja vallottavat kanuunansa. Preussiläiset marssivat Pariisiin	72
<i>Toinen Luku.</i> Liittoutuneet alkavat pommittaa Parisia. Keskustoimikunta järjestäytyy. Herra Thiers alkaa hyökkäyksen	81
<i>Kolmas Luku.</i> Maaliskuun 18 päivä	89
<i>Neljäs Luku.</i> Keskustoimikunta kutsuu valitsijat kokoon. Parisin pormestarit ja Seinen edustajat vastustavat sitä	97
<i>Viides Luku.</i> Keskustoimikunta ilmottautuu Parisille, järjestää kaikki virat uudelleen ja vallottaa kaupungin	108
<i>Kuudes Luku.</i> Pormestarit, edustajat, sanomalehtimiehet ja eduskunta hyökkäävät Parisin kimppuun. Taantumus marsii Vendôme-torille ja tulee rangaistuksi	115
<i>Seitsemäs Luku.</i> Keskustoimikunta voittaa kaikki esteet ja pakottaa pormestarit antautumaan	123
<i>Kahdeksas Luku.</i> Kommuni julistetaan	133
<i>Yhdeksäs Luku.</i> Kommuni Lyon'issa, St. Etienne'ssa ja Creuzot'issa	138
<i>Kymmenes Luku.</i> Kommuni Marseille'ssa, Toulouse'ssa ja Narbonne'ssa	147
<i>Yhdestoista Luku.</i> Kommunin neuvoston kokoonpano. Tämä horjuu jo ensimmäisissä istunnoissaan. Valitut pormestarit ja apulaiset karkaavat joukottain	157
<i>Kahdestoista Luku.</i> Huhtikuun 3 päivän hyökkäys. Parisilaiset lyödään kaikkialla takaisin. Flourens ja Duval surmataaan. Versaillelaiset surmaavat vangit	168
<i>Kolmastoista Luku.</i> Kommuni Marseille'ssa ja Narbonne'ssa kukistetaan	176
<i>Neljästoista Luku.</i> Kommunin suuret apulähteet. Neuvoston suuret heikkoudet. Cluseret'in nimitys. Määräys panttivankien suhteen. Keskustoimikunta. Pankki	185
<i>Viidestoista Luku.</i> Ensimmäiset taistelut Neuilly'n ja Asnieres'in luona. Välittäjäin järjestäytyminen ja tappio	192
<i>Kuudestoista Luku.</i> Neuvoston julistus. Huhtikuun 16 päivän täydennysvaalit tuovat neuvostoon vähemmistön. Ensimmäiset riidat. Tappion alku	199
<i>Seitsemästoista Luku.</i> Meidän parisittaremme. Aselepo Neuilly'stä luopumista varten. Versaillelaiset ja Parisin armeija	206

	Sivu
<i>Kahdeksastoista Luku.</i> Yleiset asiat: Raha-, sota- ja polisilaitos. Ulkoasiat, oikeus- ja koululaitos. Työ ja kauppa	215
<i>Yhdeksästoista Luku.</i> Vapaamuurarit liittyvät Kommuniin. Issy'n linnotuksesta luovutaan ensimmäisen kerran. Asetetaan yleisen turvallisuuden valiokunta .	230
<i>Kahdeskymmenes Luku.</i> Rossel tulee Cluseret'in tilalle. Kilpailu ja kateus alkaa. Issy'n linnotuksen puolustus	241
<i>Kahdeskymmenesensimmäinen Luku.</i> Parisia pommitetaan. Issy'n linnotus antautuu. Neuvosto uusii yleisen turvallisuuden valiokuntansa. Rossel pakenee	248
<i>Kahdeskymmenestoinen Luku.</i> Salaliitot Kommunია vastaan	257
<i>Kahdeskymmeneskolmas Luku.</i> Herra Thiers'in politika maaseutuun nähden. Äärimäinen vasemmisto luovuttaa Parisin	262
<i>Kahdeskymmenesneljäs Luku.</i> Toisen yleisen turvallisuuden valiokunnan voimattomuus. Vanves'in linnan ja Issy'n kylän asukkaat karkotetaan. Vähemmistön julistus. Räjähdys Avenue Rapp'illa. Vendôme-patsaan kaataminen	271
<i>Kahdeskymmenesviides Luku.</i> Parisi päivää ennen kuolemaa	278
<i>Kahdeskymmeneskuudes Luku.</i> Versaillelaiset tunkeutuvat sunnuntaina 21 päivänä toukok. kello 3 iltapäivällä kaupunkiin. Kommunin neuvosto hajaantuu	287
<i>Kahdeskymmenesseitsemäs Luku.</i> Maanantaina toukokuun 22 päivänä. Versaillelaiset vallottavat itäiset kaupunginosat. Parisi nousee vastarintaan . .	294
<i>Kahdeskymmeneskahdeksas Luku.</i> Tiistaina toukokuun 23 päivänä. Montmartre vallotetaan. Joukkotelotukset. Me menetämme alueen toisensa jälkeen. Parisi liekkien vallassa. Kaupungintalon viimeinen yö	306
<i>Kahdeskymmenesyhdeksäs Luku.</i> Keskiviikkona toukokuun 24 päivänä. Neuvoston jäsenet luopuvat kaupungintalosta. Pantheon vallotetaan. Versaillelaiset ampuvat liittoutuneita sadottain. Liittoutuneet ampuvat kuusi panttivankia. Yö tykkien jyskeessä	316
<i>Kolmaskymmenes Luku.</i> Torstaina 25 päivänä toukokuuta. Koko vasen ranta joutuu sotajoukkojen käsiin. Delescluze kuolee. Käsisivemiehet johtavat teurastusta. Neuvoston jäsenet luovuttavat 9:n kaupunginosan kaupungintalon	329
<i>Kolmaskymmenesensimmäinen Luku.</i> Vastustus keskittyy Belleville'en. Perjantaina ammutaan 48 panttivankia Haxo-kadulla. Lauantaina toukokuun 27 päivänä vallataan koko 20:s kaupunginosa. Père-Lachaise'n valtaaminen. Sunnuntaina toukokuun 28 päivänä päättyy taistelu kello 11 aamupäivällä. Maanantaina toukokuun 29 päivänä antautuu Vincennes'in linnotus	340
<i>Kolmaskymmenestoinen Luku.</i> Versaillelaisten julmuudet. Teurastuspenkit. Sotaoikeudet. Varlin'in kuolema. Kuoppaaminen	354
<i>Kolmaskymmeneskolmas Luku.</i> Vankikulkueet. Kasvitarha. Satory. Vangitsemiset. Ilmiantajat. Äärimäinen vasemmisto kiroo voitettua. Mielenosotukset ulkomailla	364
<i>Kolmaskymmenesneljäs Luku.</i> Rangaistuslaitat. Linnotukset. Vankilat. Ensimmäiset oikeudenkäynnit	375
<i>Kolmaskymmenesviides Luku.</i> Sotaoikeudet. Telotukset. Tilinpäätös tuomioista	387
<i>Kolmaskymmeneskuudes Luku.</i> Uusi Kaledonia. Maanpako. Yleinen tilinpäätös. Vapaamielinen eduskunta ja armahdus	407
Sisällysluettelo	I
Kuvien luettelo	III

KUVIEN LUETTELO.

	Sivu
„Liittolaisten muuri“ seppelöitynä	19
Jules Favre	33
Katutaistelu Parisissa 10 päivänä toukokuuta 1870	39
Bellevillen pataljoona vallottaa kaupungintalon 21 päivänä lokakuuta	41
Rotanjahti Parisissa piirityksen aikana	47
Otto von Bismarck	54
Leon Gambetta	60
Sotamarsalkka kreivi Helmut von Moltke	65
Gambetta lähtee ilmapallolla piiritetystä Parisista	68
Katsokaa työtänne!	70
Kansainvälisen työväenliiton (Internationalen) toinen huoneusto Place de la Corderie'n varrella	78
Sotamarsalkka Mac Mahon	87
Kenraalit Lecomte ja Thomas ammutaan	95
Kommunin kannattajat hyökkäävät kansallisen puolustushallituksen istuntohuo- neeseen	99
Kurjuus Parisissa: Keittoa jaetaan nälkäisille	112
„Minä olen kylläinen — viis silloin toisista!“	117
„Kuka tahtoo nähdä preussiläisiä pattereita?“	124
Thiers vuonna 1868	130
Kommuni julistetaan	135
Pilakuva Europan kartasta vuonna 1870	145
Mellakka tammikuun 22 päivänä kaupungintalon edustalla	152
Ferré	158
Pilakuva: Parisi ja Versailles maaliskuun 26 päivänä 1871	163
Kommunin kenraaleja ja neuvoston jäseniä	169
Elisée Reclus	174
Kommunin jäseniä ja upseereja neuvottelussa Kaupungintalolla	189
Liittoutuneet Porte Maillot'in luona	193
Haavotettu liittoutunut punasen ristin suojassa	199
Delescluze	204
Louise Michel	208
Jourde	216
Courbet	227
Milliere	233
Vermorel	238
Neuvoston jäseniä	241
Flourens	251

	Sivu
Neuilly'n sillan valloitus	273
Vendôme-patsaan kaataminen	277
Eräät tanssiaisat Tuillieriessa (kuninkaallisessa palatsissa) Kommunin aikana	285
Armeija astuu Pariisiin	289
Rivoli-kadun katusulku	300
Naisten puolustama katusulku Blanche-torilla	305
Palava Pariisi	315
Assy, Rigault, Grousset, Trinquet	321
Vankien telottaminen Grande Roquette'n vankilassa	326
Erään katusulun puolustus	333
Yö Montmartre'lla	338
Katusulku Menilmontant'in tiellä	343
Viimeinen katusulku Tourtille-kadulla	347
Versaillelaisten kosto. Joukkotelotus Père Lachaise'n hautausmaan muurin luona	349
Kommunin viimeiset hetket	351
Kansalaissodan tuhoja	359
Ruumiita	362
Gallifet	365
Gallifet valitsee uhrinsa liittoutuneiden joukosta	367
Naisten vankila	371
16 Kommunin neuvoston jäsentä tuomioistuimen edessä syyskuun 2 p:nä 1871	379
Kuva Parisin kaduilta toukokuulla	394
„Katso työtäsi! Eikö jo riitä!“	404
„Kosto nousee“	424

